YAYINA HAZIRLAYANLAR

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Nur Sinem PARTİGÖÇ ŞÜYÜN

Arş. Gör Berk ÖZDEMİR

Derya ANAR

Buse GAVAZ

GRUP EDİTÖRLERİ

Hazal ERGİN

Melisa DAĞDELEN

Sudenur SORKU

Duygu DEMİR

Melek UÇAR

Emine GÜNBEĞİ

KAPAK TASARIMI

Melisa DAĞDELEN

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ
Prof. Dr. Oğuz ÖZBEK
Doç. Dr. Nur Sinem PARTİGÖÇ ŞÜYÜN [K]
Arş. Gör Berk ÖZDEMİR

ÇALIŞMA GRUPLARI
TARİHSEL YAPI
Edanur KURT
Esra Havva YAMAN
Hilal KARABULUT
Hilal AKLAR
Alya Saniye KARAKAYA
Hasan Harun KAVLAK
Yiğit Furkan MADEN
Hazal ERGİN

MEKANSAL YAPI
Atilla UYAR
Berkay CAN
Uğur Kadir MAVZER
Nuri Şeref İMREOĞLU
Ceren PEYNİRCİOĞLU
Yağız DOĞANAY
Melisa DAĞDELEN
Beray YURDAKUL
Serdar ÜLKER

ÇEVRESEL YAPI
Eren ERGİN
Arife SEVİM
Ali Can DOBULGA
Sıla ÖNKOL
Sudenur SORKU
Rifat MANGA
Teslime KURBAN
Kadirhan KARADUMAN
Burak YILDIZ

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI
Sılanur KILAVUZ
Duygu DEMİR
Zeynep Sude ÜNLÜ
Berkay ALBAYRAK
Sueda SEZER
Ceren KÖSE
İlayda Leila DURGUT
Said Emre ÖZKUL

EKONOMİK YAPI
Buse GAVAZ
Amine Nur ÇELEN
Melek UÇAR
Özgü AKIN
Emirhan ATAŞ
Kerem TAHTALI
Nazife KAHRAMAN
Emirhan ÇİÇEKLİDAĞ

KURUMSAL YAPI
Derya ANAR
Açelya Sema ÇELİK
İrem AKINLI
Berra ACARBAŞ
Emine GÜNBEĞİ
Muhammed Ensar SOSAN
Duygu AYTAŞ
Ataberk BİRGEOĞLU

İÇİNDEKİLER……..……..…Sayfa No

BİRİNCİ BÖLÜM..... 25
1.TARİHSEL YAPI 25
1.1 Kavramsal Açıklamalar..... 25
1.2 Tarihsel Coğrafya ve Etimolojik Köken 27
1.3 Manisa'nın Tarihsel Gelişimi..... 28
1.4 Manisa'nın Mekânsal Gelişimi Süreci 37
1.5 Tarihi Yollar ve Rotalar 39
1.6 Kırılma Noktaları 48
1.6.1 Altyapı..... **48**
1.6.2 Afet ve Savaşlar **49**
1.6.3 Depremler (Manisa Çevresi) **50**
1.6.4 Endüstriyel Üretim **50**
1.6.5 Planlama Süreci..... **51**
1.7 Tarihi Arkeolojik Yerleşimler..... 51
1.8 Tarihsel Yapı Yapılan Çalışmalar..... 69
İKİNCİ BÖLÜM 81
2. MEKANSAL YAPI..... 81
2.1 Kavramsal Açıklamalar..... 81
2.2.Coğrafi Konum..... 82
2.2.1 Konum ve Bölgesel Bağlam (TR33)..... **83**
2.3 Coğrafi Yapısı 85
2.4 Mekansal Yapı Yapılan Çalışmalar..... 86
2.4.1.1 Manisa İlinin Merkez İlçelerin (Yunusemre, Şehzadeler) Yıllara Göre Kentsel Gelişim Aşamaları..... **88**
2.4.1.2 Manisa İli, İlçelerinin Kentsel Gelişim Aşamaları..... **92**
2.4.2 Coğrafi Konumuna Bağlı Ulaşım Sistemi ve Teknik Altyapı..... **94**
2.4.2.1 Ulaşım Sistemi **96**
2.4.2.2 Karayolu..... **96**
2.4.2.3 Demiryolu..... **97**
2.4.2.4 Havayolu **97**
2.4.2.5 Teknik Altyapı Sistemi..... **98**
2.4.2.6 Enerji Altyapısı **98**
2.4.2.7 Su ve Atık Yönetimi..... **99**
2.4.3 Arazi Kullanım Analizi **100**
2.4.4 Yerleşilebilirlik Analizi..... **104**
2.4.5 Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi **106**
2.4.6 Mekansal Karakteristik ve İşlevsel Kimlik **108**
2.4.7 Özel Statü Alanları Analizi **111**
2.4.8 Projeler ve Yatırım Analizi **113**
2.4.9 GZFT Analizi **115**
2.5 Bölüm Sonu Değerlendirmesi 117
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 119
3.ÇEVRESEL YAPI 119
3.1 Kavramsal Açıklamalar..... 119
3.2 Coğrafi Konum ve Coğrafi Özellikler..... 122

3.3 Topografik Özellikler 122
3.3.1 Eğim **123**
3.3.2 Bakı **124**
3.3.3 Yükselti **124**
3.4 İklimsel ve Meteorolojik Özellikler 125
3.4.1 Manisa İlinin İklim Özellikleri **125**
3.4.2 Manisa İlinin Bitki Örtüsü **126**
3.4.3 Ortalama Yağış Miktarı **126**
3.4.4 Ortalama Sıcaklık **127**
3.4.5 Ortalama Nem Oranı **129**
3.4.6 Ortalama Rüzgar Hızı **129**
3.5 Toprak Yapısı 132
3.5.1 Toprak Sınıfları **132**
3.5.2 Toprak Kabiliyeti **134**
3.6 Hidrolojik Yapı 135
3.6.1 Akarsular **135**
3.6.2 Göller ve Barajlar 139
3.7 Afet Risk Durumu 141
3.7.1 Deprem **142**
3.7.2 Heyelan ve Kaya Düşmesi **143**
3.7.3 Taşkın **143**
3.7.4 Orman Yangınları **143**
3.8 Biyoçeşitlilik 145
3.8.1 Flora **146**
3.8.2 Fauna **147**
3.8.3 Flora ve Fauna Posteri **149**
3.9 Tarım Ve Orman Alanları 151
3.9.1 Tarım Alanları **151**
3.9.2 Orman Alanları **153**
3.10 Çevresel Ve Görsel Değerler 154
3.11 Çevre Sorunları 165
3.12 Yenilenebilir Enerji Kaynakları 172
3.13 Jeolojik Formasyon 177
3.14 Yeraltı Kaynakları 177
3.15 Yapılan Analizler 180
3.15.1 Eğim Analizi **180**
3.15.2 Bakı Analizi **182**
3.15.3 Yükselti Analizi **184**
3.15.4 Ortalama Yağış Analizi **186**
3.15.5 Ortalama Sıcaklık Analizi **189**
3.15.6 Ortalama Rüzgar Hızı Analizi **191**
3.15.7 Toprak Sınıfları Analizi **193**
3.15.8. Toprak Kabiliyeti Analizi **195**
3.15.9 Hidrolojik Yapı Analizi **197**
3.15.10 Ağırlıklı Çakıştırma Afet Analizi **199**
3.15.11 Çevre Sorunları ve Biyoçeşitlilik Analizi **208**
3.15.12 Tarım Alanları Analizi **212**
3.15.13 Orman Alanları Analizi **214**
3.15.14 Çevresel ve Görsel Değerler Analizi **216**

3.15.15 Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi **218**
3.15.16. Jeolojik Formasyon Analizi **220**
3.15.17 Yer Altı Kaynakları Analizi **222**
3.15.18 GZFT Analizi **224**
3.16 Bölüm Sonu Değerlendirmesi 225
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 227
4.SOSYO-KÜLTÜREL YAPI 227
4.1 Kavramsal Açıklamalar 227
4.2 Demografik Yapı Ve Nüfus 231
4.2.1 Genel Nüfus Yapısı **231**
4.2.2 2008-2024 Yılları Arası Nüfus Verileri **231**
4.2.3 İlçe Nüfusları **233**
4.1.4 Nüfus Artış Hızı (%) **234**
4.1.5 Nüfus Yoğunluğu **237**
4.1.6 Cinsiyet Dağılımı **238**
4.1.7 Doğum Ölüm Sayıları **240**
4.3 Yolculuk Deseni Ve Göç 243
4.3.1 İç ve Dış Göç **243**
4.3.1.1. Alınan Verilen Göç **243**
4.3.1.2. Net Göç **243**
4.3.1.3. En Çok Göç Alınan ve Verilen 3 İl **244**
4.3.2. Yabancı Nüfus **246**
4.3.2.1. Ülkelere ve Yıllarına Göre Yabancı Nüfus **246**
4.3.2.2. Yurtdışından Alınan Göç **247**
4.3.2.3. Yurtdışından Verilen Göç **248**
4.3.3. İlçe Bazında Göç **249**
4.3.3.1. İlçe Bazlı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri **249**
4.3.4. Göç Nedenleri **255**
4.3.4.1. Göç Alma Nedenleri **255**
4.3.4.2 Göç Verme Nedenleri **255**
4.3.5 Göçmenler **256**
4.3.6 Nüfus Kaydı Dağılımı **257**
4.3.7 Gelen Mevsimlik İşçi Oranı **257**
4.3.8 İlçe Bazında Gelen Ziyaretçiler **259**
4.3.9 Kullanılan Taşıt Oranı **261**
4.4 Sektörel Dağılım Ve İstihdam 264
4.5 Sosyal Topografya 267
4.5.1 Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik **267**
4.5.2 Sosyo-Ekonomik Statü Puanları **268**
4.5.3 Medyan Yaş ve Yaş Sınıfları **269**
4.6 Sosyal Gelişim (Sege) **271**
4.6.1 SEGE Araştırması **271**
4.6.2 SEGE İlçeler Arası Sıralama **272**
4.6.3 Eğitim Durumu **273**
4.6.4 Sosyo-Ekonomik Statü **274**
4.6.5 Hane halkı Konut Durumu **276**
4.6.6 İstihdam ve Sektörel Dağılım **276**
4.6.7 Sosyal Risk Grupları **277**
4.7 Donatı Yeterlilik 281

4.7.1 Eğitim Donatıları ... **282**
4.7.2 Sağlık Donatıları ... **284**
4.7.3 Dini donatılar ... **286**
4.7.4 Kültürel Odaklar ... **288**
4.8 Erişilebilirlik ... 293
4.8.1 Eğitim Donatıları Erişilebilirliği ... **293**
4.8.2 Sağlık Donatıları Erişilebilirliği ... **294**
4.8.3 Dini Donatıları Erişilebilirliği ... **295**
4.8.4 Kültürel Odaklar Erişilebilirliği ... **296**
4.9 Kültürel Birikim ve Entelektüel Yaşam ... 298
4.9.1 Gelenek ve Görenekler ... **298**
4.9.2 Dokumacılık Kültürü ... **300**
4.9.3 Yöresel Oyunlar ... **304**
4.9.4 Ekoturizm Destinasyonları ... **306**
4.9.5 Sağlık Turizmi Destinasyonları ... **308**
4.9.6 Kültürel ve Edebi Değerler ... **310**
4.9.7 Yerel Etkinlikler ve Yöre Mutfağı ... **314**
4.9.8 Yöre Mutfağı ... **317**
4.10 Turizm Envanter ... 324
4.11 Fotoğraf Posteri ... 340
4.11.1 Tarihi ve Kültürel Miras ... **340**
4.11.2 Yöresel Mutfak ve Gastronomi Kültürü ... **341**
4.11.3 Yöresel Kültürel Üretimler: Geleneksel El Sanatları ve Coğrafi İşaretli Ürünler **343**
4.11.4 Cazibe Merkezleri ... **344**
4.12 Bölüm Sonu Değerlendirmesi ... 348
BEŞİNCİ BÖLÜM ... 351
5. EKONOMİK YAPI ... 351
5.1 Kavramsal Açıklamalar ... 351
5.2 Çalışma Alanının Tanımı ... 353
5.2.1 Konum ve Bölgesel İlişkiler ... **353**
5.2.2 Mevcut Ekonomik Durum Değerlendirmesi ... **353**
5.2.3 Kara Yolu Ulaşımı ... **355**
5.2.4 Demir Yolu Ulaşımı ... **355**
5.2.5 Hava Yolu Ulaşımı ... **356**
5.2.6 Deniz Yolu Ulaşımı ... **356**
5.3 Temel Ekonomik Göstergeler ... 357
5.3.1 Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması ... **357**
5.3.2 Temel İşgücü Göstergeleri ... **358**
5.3.3 Dış Ticaret ... **359**
5.3.4 İşsizlik ... **362**
5.4 Sektörel Dağılım ... 363
5.4.1 Tarım ... **363**
5.4.1.1 Manisa İlinin Tarım Varlığı ... **364**
5.4.1.2 Manisa İli Tarımsal Üretim Üstünlükleri ... **365**
5.4.2. Sanayi ... **369**
5.4.2.1. Sanayi Dağılımı ... **370**
5.4.2.2. Sektörel Dağılımı ... **370**
5.4.2.3. Manisa İlinde Sanayi Bölgesi ... **373**
5.4.3. Maden ... **374**

5.4.3.1. Manisa İlinde Üretilen Madenler **375**
5.4.3.2. Manisa İlinde Üretilen ve/veya İhracatı Yapılan Madenler **375**
5.4.4 Turizm **377**
5.4.4.1 Turizm Aktiviteleri **377**
5.4.4.2 Termal Tesisler **379**
5.4.4.3 İlçe Bazlı Turizm Konaklama Analizleri **379**
5.5 Ekonomik Yapı Yapılan Çalışmalar 383
5.5.1 Lojistik ve Ulaşım Altyapısı Analizi **383**
5.5.2 Ekonomik Yapının Tarihsel Gelişim Analizi **386**
5.5.3 Ekonomik Kırılma Noktaları **388**
5.5.4 Mülkiyet Analizi **390**
5.5.5 Arsa Değerleri Analizi **392**
5.5.6 Arazi Değerleri Analizi **394**
5.5.7 Ekonomik Alt Bölge Analizi **396**
5.5.8 Sektörel Dağılım Analizi **398**
5.5.9 Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Tesisleri Analizi **401**
5.5.10 Sanayi Gelişim Süreci Analizi **404**
5.5.11 Sanayi Tesis ve Dağılım Analizi **406**
5.5.12 Turizm Sektörü Analizi **408**
5.5.13 Alternatif Turizm Bölgeleri Analizi **409**
5.5.14 Turizme Yönelik Tesis Envanteri Dağılım Analizi **412**
5.5.15 Maden ve Enerji Kaynakları Posteri **414**
5.5.16 Kalkınma Planları Analizi **416**
5.6 Bölüm Sonu Değerlendirmesi 418
ALTINCI BÖLÜM 420
6.KURUMSAL YAPI 420
6.1.Kavramsal Açıklamalar 420
6.2. Yasal Değişimler ve Yönetsel İlişkiler 422
6.2.1.Türkiye'deki Yönetsel Yapı ve Yasal Değişimler **422**
6.2.2. Türkiye'deki Kalkınma Planları **422**
6.2.3. Manisa İli Yönetsel Yapısı **423**
6.2.4. Manisa İli Yasal Değişimler 424
6.2.5. Manisa İlindeki Kamu Kurumları **426**
6.3 Manisa Büyükşehir Belediyesi 427
6.3.1 Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin Kuruluşu ve Yapısı **427**
6.3.2 Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin Organizasyon Yapısı ve Birimleri **428**
6.3.3 Manisa Büyükşehir Belediyesi Misyon ve Vizyonu **429**
6.3.4. Temel Hedefleri **430**
6.3.5. Büyükşehir Belediye Başkanları ve Dönemsel Gelişimler **431**
6.3.6.Sivil Toplum Kuruluşları **432**
6.3.7.Sağlık ve Eğitim Kuruluşları **433**
6.4.Manisa'nın Planlama Geçmişi 435
6.4.1. Kalkınma Planı **437**
6.4.2.Zafer Kalkınma Ajansı (Tr33 Bölgesi) **437**
6.4.3.İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan **442**
6.4.4.Manisa Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı **443**
6.4.5.Manisa İli Özel Statü Planları **448**
6.5.Kurumsal Yapı Yapılan Çalışmalar 449
6.5.1. Yerel Yönetim Tarihi ve Yasal Değişimler **450**

6.5.2. Yönetimsel Sınırlar ve Yerleşim Kademelenmesi Analizi **452**
6.5.3. Kurumsal Yoğunluk Analizi **458**
6.5.4 Kurumsal Envanter Analizi **461**
6.5.5 Sektörel Odaklar ve Koridorlar Analizi **463**
6.5.6. Manisa İli Sivil Toplum Kuruluşları Posteri **468**
6.5.7.Eğitim ve Sağlık Kurumları Posteri **473**
6.5.8. Planlama Süreci Posteri **476**
6.5.9. Kalkınma Planı Posteri **477**
6.5.10.TR33 Bölge Analizi Posteri **480**
6.5.11. Zafer Kalkınma Ajansının Hazırladığı Tr33 Bölge Planları **482**
6.5.12 Çevre Düzeni Plamı Posteri **484**
6.5.13.Özel Statü Alanları **486**
6.5.14. Yönetişim Gerektiren Özel Nitelikli Alanları **488**
6.5.15. Manisa İli Bütün Planların Karşılaştırılması **490**
6.5.16. Yatırım ve Projeler Posteri **492**
6.5.17. GZFT Analizi **494**
6.6. Bölüm Sonu Değerlendirmesi **496**
7.KAYNAKLAR 498
7.1 Tarihsel Yapı Kaynakları 498
7.2 Mekansal Yapı Bölümü Kaynakları 501
7.3 Çevresel Yapı Bölümü Kaynakça 503
7.4 Sosyokültürel Bölümü Kaynakça 506
7.5 Ekonomik Yapı Bölümü Kaynakça 513
7.6 Kurumsal Yapı Bölümü Kaynakları 515

ŞEKİLLER LİSTESİ……..…….….Sayfa No

Şekil 1: Dedekuyusu Höyüğü Manisa **[T-URL1]** 29
Şekil 2: Gediz Ovası havadan görünüm **[T-URL2]** 30
Şekil 3 :Sardes Antik Kenti- Manisa **[T-URL3]** 31
Şekil 4 : Sardes antik kent kalıntıları **[T-URL4]**..... 32
Şekil 5 : Kral Yolu haritası **[T-URL5]** 32
Şekil 6 :Şehzadeler İlçesi Izgara Plan **[T-URL6]**..... 33
Şekil 7 : Roma dönemi kalıntıları / sütunlar (Ören yerleri) **[T-URL7]**..... 34
Şekil 8 : Bizans kilise kalıntıları (Manisa) **[T-URL8]** 34
Şekil 9 : Muradiye Camisi Manisa (Selçuklu mimari örneği) **[T-URL9]**..... 35
Şekil 10 : Muradiye külliyesi Manisa **[T-URL10]**..... 36
Şekil 11: Manisa şehir merkezi Haritası **[T-URL11]**..... 37
Şekil 12 : Roma yollarını gösteren genel harita **[T-URL12]**..... 39
Şekil 13 : Sardes Antik Kenti ve Sardis'te basılmış antik Lidya gümüş sikkeleri **[T-URL14]** 40
Şekil 14 : Thyateira kenti kalıntıları 1836 gravürü **[T-URL15]**..... 41
Şekil 15 : Kaybolan Efes Limanı Temsili Görüntüsü **[T-URL16]**..... 42
Şekil 16 : Kral Yolu Güzergahı **[T-URL17]** 43
Şekil 17 : Kral Yolu'nu Ziyaret Eden Doğaseverler **[T-URL17]** 44
Şekil 18 : Yedi Kilise Haritası **[T-URL18]**..... 45
Şekil 19 : Artemis Tapınağı (Salihli-Sart) **[T-URL18]**..... 46
Şekil 20 : Philadelphia (Alaşehir) **[T-URL18]**..... 46
Şekil 21 : Thyateira (Akhisar) **[T-URL19]** 47
Şekil 22 : Gediz Havzası ve Gediz Nehri **[T-URL20]**..... 49
Şekil 23 :1922 Manisa Yangını sonrası kent görünümü **[T-URL21]**..... 50
Şekil 24 : Niobe doğal kaya **[T-URL22]**..... 52
Şekil 25 :1968 yılında Milli Park ilan edilen Spil Dağı **[T-URL23]**..... 53
Şekil 26 : Thyateira kentine ait kalıntılar tepe mezarları **[T-URL23]**..... 54
Şekil 27 : Bin tepeler tümülüsleri **[T-URL24]** 55
Şekil 28 : Philadelphia antik tiyatro **[T-URL25]**..... 56
Şekil 29 : Siledik yakınlarında bulunan Bizans yazıtı **[T-URL26]**..... 57
Şekil 30 :Çal Dağı ve etrafındaki antik kent kalıntıları **[T-URL27]**..... 58
Şekil 31 :Çal Dağı ve etrafındaki antik kent ve köylerin yerleşim ve dağılımı **[T-URL27]**... 59
Şekil 32 : Manisa Saruhan Bey türbesi **[T-URL28]**..... 60
Şekil 33:Tekeler tarihi anıt ağacı **[T-URL29]** 61
Şekil 34 : Yemin metinlerini ve dönemin önemli şahsiyetlerinin isimlerini barındıran, 1908-1912 yıllarına ait emsalsiz "Gördes Defteri' **[T-URL30]**..... 62
Şekil 35 : Kula'nın doğusunda bulunan Kapadokya'daki peri bacalarına benzer oluşumlar **[T-URL31]** 63
Şekil 36 : Selendi Yelimere kanyonu **[T-URL32]** 64
Şekil 37 :"Millî Mücadele döneminde Ahmetli çevresinde Türk askerî birliklerinin geçişi." **[T-URL33]** 65
Şekil 38 :6 Eylül 1922 de Gölmarmara düşman işgalinden görüntü **[T-URL34]**..... 66
Şekil 39 :Köprübaşı Saraycık kaplıcaları **[T-URL35]** 67
Şekil 40 : Sarıgöl'deki aile mezarı kalıntıları **[T-URL36]**..... 68
Şekil 41: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo 6 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 69
Şekil 42: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo 6 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 70
Şekil 43: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 71

Şekil 44: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 72
Şekil 45 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)... 73
Şekil 46: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir).... 74
Şekil 47: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir).... 75
Şekil 48: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir).... 76
Şekil 49 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)... 77
Şekil 50 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)... 78
Şekil 51:Çalışma alanının İlçeler haritası **[M-URL-1]**..... 83
Şekil 52: Tr33 İlleri Haritası **[M-URL-2]** 84
Şekil 53: Manisa'nın Coğrafi Yapı Haritası **[M-UR-3]** 85
Şekil 54: Çalışma Alanının Makroform Analizi Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 87
Şekil 55: Çalışma Alanının 1984 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 88
Şekil 56: Çalışma Alanının 1995 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 89
Şekil 57: Çalışma Alanının 2005 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 89
Şekil 58: Çalışma Alanının 2010 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 90
Şekil 59: Çalışma Alanının 2020 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 91
Şekil 60: Çalışma Alanının 2025 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 91
Şekil 61: Manisa İli, İlçelerinin Makroform Dokusu Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 93
Şekil 62: Çalışma Alanının Ulaşım, Teknik Altyapı Ve Enerji Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 95
Şekil 63: Çalışma Alanının Otoyol ve Karayolu Haritası **[M-URL-4]** 96
Şekil 64: Çalışma Alanının Demiryolu ve Durakları Haritası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 97
Şekil 65: Çalışma Alanının Havayolu Haritası Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 98
Şekil 66: Teknik Altyapı Sistemi Haritası Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 99
Şekil 67: Çalışma Alanının Arazi Kullanım Analiz Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 103
Şekil 68: Çalışma Alanının Yerleşilebilirlik Analizi (SBP351 Stüdyo- 5 kapsamında oluşturulmuştur) 105
Şekil 69: Çalışma Alanının Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 107
Şekil 70: Çalışma Alanının Mekansal Karakteristik ve İşlevsel Kimlik Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 110
Şekil 71: Çalışma Alanının Özel Statü Alanları Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 112
Şekil 72: Çalışma Alanının Yatırımlar ve Projeler Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 114
Şekil 73: Çalışma Alanının GZFT Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 116

Şekil 74: Manisa İli Konum Haritası **[Ç-URL21]**..... 122
Şekil 75: Gediz Irmağı **[Ç-URL31]**..... 136
Şekil 76: Alaşehir Çayı **[Ç-URL32]**..... 136
Şekil 77: Selendi Çayı **[Ç-URL33]** 137
Şekil 78: Gördes Çayı **[Ç-URL34]**..... 137
Şekil 79: Kum Çayı **[Ç-URL35]** 138
Şekil 80: Nif Çayı **[Ç-URL36]**..... 138
Şekil 81: Bakırçay Irmağı **[Ç-URL37]**..... 139
Şekil 82: Marmara Gölü **[Ç-URL38]** 139
Şekil 83: Demirköprü Barajı **[Ç-URL39]** 140
Şekil 84: Sevişler Barajı **[Ç-URL41]** 141
Şekil 85: Manisa İli Deprem Risk Haritası **[Ç-URL43]**..... 142
Şekil 86: Türkiye Orman Yangınları Haritası **[Ç-URL44]** 144
Şekil 87: Yıllara Göre Orman Yangınları **[Ç-5]**..... 145
Şekil 88: Manisa Lalesi **[Ç-URL46]** 147
Şekil 89: Endemik Tür Olan Soma Karanfili ve Bozdağ Gökçesi **[Ç-5]**..... 147
Şekil 90: Yılkı Atları **[Ç-URL47]** 148
Şekil 91: Saz Kedisi **[Ç-URL48]**..... 149
Şekil 92: Flora ve Fauna Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 150
Şekil 93: Kula Peribacaları **[Ç-URL52]**..... 155
Şekil 94: Spil Dağı **[Ç-URL53]**..... 156
Şekil 95: Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı **[Ç-URL55]** 157
Şekil 96: Bozdağlar **[Ç-URL56]** 157
Şekil 97: Yunt Dağı **[Ç-URL58]**..... 158
Şekil 98: Manisa Kalesi **[Ç-URL59]**..... 159
Şekil 99: Thyateira Antik Kenti **[Ç-URL60]** 160
Şekil 100: Sardes Antik Kenti **[Ç-URL61]** 161
Şekil 101: Kula Tarihi Evleri **[Ç-URL62]** 161
Şekil 102: Börtlüce Mağarası **[Ç-URL64]** 162
Şekil 103: Kurşunlu Kaplıcaları **[Ç-URL65]** 163
Şekil 104: Çevresel ve Görsel Değerler Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 164
Şekil 105: Su Kirliliği **[Ç-URL67]**..... 165
Şekil 106: Hava Kirliliği **[Ç-URL53]** 166
Şekil 107: Atık Kirliliği **[Ç-URL69]**..... 167
Şekil 108: Toprak Kirliliği **[Ç-URL70]** 169
Şekil 109: Gürültü Kirliliği **[Ç-URL72]** 170
Şekil 110: Çevre Sorunları Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 171
Şekil 111: Manisa İli Maden Haritası **[Ç-URL75]**..... 179
Şekil 112: Eğim Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 181
Şekil 113: Bakı Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 183
Şekil 114: Yükselti Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 185
Şekil 115: Ortalama Yağış Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 188
Şekil 116: Ortalama Sıcaklık Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir). 190
Şekil 117: Ortalama Rüzgar Hızı Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 192
Şekil 118: Toprak Sınıfları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir).... 194

Şekil 119: Toprak Kabiliyeti Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) . 196
Şekil 120: Hidroloji Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 198
Şekil 121: Ağırlıklı Çakıştırma Afet Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir 201
Şekil 122: Deprem Risk Yoğunluğu Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 202
Şekil 123: Akarsuya Olan Uzaklık Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 203
Şekil 124: Yangın Risk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 204
Şekil 125: Eğim Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir 205
Şekil 126: Arazi Örtüsü Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 206
Şekil 127: Erozyon Risk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 207
Şekil 128: Çevre Sorunları ve Biyoçeşitlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 211
Şekil 129: Tarım Alanları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 213
Şekil 130: Orman Alanları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 215
Şekil 131: Çevresel ve Görsel Değerler Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 217
Şekil 132: Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 219
Şekil 133: Jeolojik Formasyon Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 221
Şekil 134: Yer Altı Kaynakları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 223
Şekil 135: GZFT Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 224
Şekil 136:2023-2024 İlçelerin Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 237
Şekil 137: Demografik Yapı ve Nüfus Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 241
Şekil 138: Demografik Yapı ve Nüfus Projeksiyonu Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur..... 242
Şekil 139: En Çok Göç Alan ve Veren 3 İl (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 245
Şekil 140 :İlçe Bazında Göç Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) ... 249
Şekil 141:Göçmenlerin En Fazla Olduğu 3 İlçe (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 256
Şekil 142:Nüfus Kaydı Dağılımı Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 257
Şekil 143:Göç Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 262
Şekil 144: Yolculuk Deseni ve Göç Analizi(ŞBP 351 Stüdyo 5 kapsamında oluşturulmuştur) 263
Şekil 145:Sektörel Dağılım ve İstihdam Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştu..... 266
Şekil 146: Sosyal Topografya Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştu).... 270
Şekil 147:SEGE İlçe Kademeleri Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 271
Şekil 148:İlçelerin SES Puanları Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 275
Şekil 149: Sosyal Gelişim Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 280

Şekil 150: Donatıların Mekânsal Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 281
Şekil 151:Eğitim Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 284
Şekil 152: Sağlık Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 286
Şekil 153: Dini Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 288
Şekil 154:Kültürel Odaklar Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 290
Şekil 155. Donatı Yeterlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 291
Şekil 156. Donatı Yeterlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 292
Şekil 157. Eğitim Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 293
Şekil 158. Sağlık Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 294
Şekil 159. Dini Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 295
Şekil 160. Kültürel Odaklar Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 296
Şekil 161. Erişilebilirlik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 297
Şekil 162. Hediye Gönderilen Koç **[SK-URL-12]** 298
Şekil 163. Kına **[SK-URL-13]** 299
Şekil 164. Yöresel Kıyafetler **[SK-URL-13]** 299
Şekil 165. Hayır Yemeği **[SK-URL-14]** 300
Şekil 166. Buğday, Para Şeker **[SK-URL-12]** 300
Şekil 167. Halı Deseni **[SK-URL-16]** 301
Şekil 168. Halı Dokuma **[SK-URL-13]** 301
Şekil 169. Geleneksel Kıyafetler **[SK-URL-13]** 302
Şekil 170. Halk Oyunları Kıyafetleri **[SK-URL-17]** 302
Şekil 171. Halı Dokuyan Kadın **[SK-URL-12]** 303
Şekil 172. Tabak İşlemeleri **[SK-URL-18]** 303
Şekil 173. Zeybek **[SK-URL-20]** 304
Şekil 174. Pamukçu Bengisi **[SK-URL-20]** 305
Şekil 175. Zeybek **[SK-URL-21]** 305
Şekil 176. Halk Oyunları **[SK-URL-22]** 305
Şekil 177. Kurşunlu Kaplıcaları **[SK-URL-24]** 306
Şekil 178. Demirci Kaplıcaları **[SK-URL-13]** 307
Şekil 179. Spil Dağı Dağlık ve Doğa Alanı **[SK-URL-13]** 308
Şekil 180. Gediz Deltası **[SK-URL-112]** 309
Şekil 181. Üzüm Bağları **[SK-URL-16]** 309
Şekil 183. Şair Eşref [SK-URL-30] 310
Şekil 184. Yusuf Atılgan **[SK-URL-32]** 311
Şekil 185. İlhan Berk [SK-URL-34] 311
Şekil 186. Şehit Makbule Hanım **[SK-URL-36]** 312
Şekil 187. Manisa Tarzanı **[SK-URL-38]** 313
Şekil 188. Ağlayan Kaya **[SK-URL-40]** 314
Şekil 189. Manisa Kebabı **[SK-URL-38]** 318
Şekil 190. Börülce Tarator **[SK-URL-42]** 318

Şekil 191. Simit Ekmeği **[SK-URL-43]** 318
Şekil 192. Şevket-İ Bostan **[SK-URL-42]**..... 319
Şekil 193. Ekmek Dolması **[SK-URL-38]** 319
Şekil 194. Sinkonta **[SK-URL-42]** 319
Şekil 195. Nohutlu Mantı **[SK-URL-42]**..... 320
Şekil 196. Alaşehir Kapaması **[SK-URL-42]**..... 320
Şekil 197. Kula Kapama **[SK-URL-44]** 320
Şekil 198. Kula Şekerli Pide **[SK-URL-45]** 321
Şekil 199. Kula Güveci **[SK-URL-42]**..... 321
Şekil 200. Kula Kabak Pidesi **[SK-URL-42]** 321
Şekil 201. Odun Köfte **[SK-URL-38]** 321
Şekil 202. Gelenek ve Görenekler Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 322
Şekil 203. Yerel Etkinlikler ve Yöre Mutfağı Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 323
Şekil 204. Kula Salihli Jeopark **[SK-URL-47]**..... 324
Şekil 205. Divlit Volkanik Mağara **[SK-URL-49]**..... 325
Şekil 206. Mesir Tabiat Parkı **[SK-URL-51]** 325
Şekil 207. Spil Dağı Milli Parkı **[SK-URL-53]**..... 326
Şekil 208. Halime Hatun Camii ve Külliyesi **[SK-URL-55]**..... 327
Şekil 209. Arkeoloji ve Etnografya Müzesi **[SK-URL-57]**..... 327
Şekil 210. Süreyya Tabiat Parkı **[SK-URL-58]**..... 328
Şekil 211. Ayşe Hafsa Sultan Tıp Tarihi Müzesi [SK-URL-60] 329
Şekil 212. Thyateria Ören Yeri **[SK-URL-62]**..... 329
Şekil 213. Paşa Camii ve Hamamı **[SK-URL-64]**..... 330
Şekil 214. Salihli Kent Müzesi **[SK-URL-66]** 331
Şekil 215. Su Uçtu Şelalesi **[SK-URL-68]**..... 331
Şekil 216. Philadelphia Ören Yeri **[SK-URL-70]** 332
Şekil 217. Muradiye Camii **[SK-URL-72]**..... 333
Şekil 218. Oğulduruk Mağara **[SK-URL-173]**..... 333
Şekil 219. Sidas Ören Yeri **[SK-URL-74]**..... 334
Şekil 220. Gelin Uçtu Tabiat Parkı **[SK-URL-76]**..... 334
Şekil 221. Aigai Ören Yeri **[SK-URL-78]** 335
Şekil 222. Yoğurtçu Kalesi **[SK-URL-80]**..... 336
Şekil 223. Emir Kaplıcaları **[SK-URL-82]**..... 336
Şekil 224. Sardes Ören Yeri **[SK-URL-84]**..... 337
Şekil 225. Türkmen Şelalesi **[SK-URL-86]** 337
Şekil 226. Marmara Gölü Kuş Gözlem Alanı **[SK-URL-88]**..... 338
Şekil 227. Turizm Envanter Haritası Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 339
Şekil 228. Kybelle Kaya Kabartması **[SK-URL-89]**..... 340
Şekil 229. Muradiye Külliyesi **[SK-URL-90]** 340
Şekil 230. Yunus Emre ve Tapduk Emre Türbesi **[SK-URL-91]** 340
Şekil 231. Bintepeler **[SK-URL-92]**..... 340
Şekil 232. Sardes Sinagogu **[SK-URL-93]**..... 341
Şekil 233. Tarihi Kula Evleri **[SK-URL-94]**..... 341
Şekil 234. Çökelekli Biber Dolması **[SK-URL-95]** 341
Şekil 235. Bakla Dizmesi **[SK-URL-96]**..... 341
Şekil 236. Ebe Gümeci **[SK-URL-97]** 342

Şekil 237. Kırmızı Domates Reçeli **[SK-URL-98]** 342
Şekil 238. Şehzade Tatlısı **[SK-URL-99]**..... 342
Şekil 239. Sura **[SK-URL-100]**..... 342
Şekil 240. Kula Halısı **[SK-URL-101]**..... 343
Şekil 241. Güveç **[SK-URL-102]**..... 343
Şekil 242. Manisa Bezi **[SK-URL-103]** 343
Şekil 243. Sultaniye Üzümü **[SK-URL-104]** 343
Şekil 244. Akhisar Domat Zeytini **[SK-URL-105]** 344
Şekil 245. Mesir Macunu **[SK-URL-106]**..... 344
Şekil 246. Spil Dağı Milli Parkı **[SK-URL-107]**..... 344
Şekil 247. Kula-Salihli Unesco Jeoparkı **[SK-URL-108]** 344
Şekil 248. Marmara Gölü Kuş Gözlem Alanı **[SK-URL-88]**..... 345
Şekil 249. Türkmen Şelalesi **[SK-URL-109]** 345
Şekil 250. Turgutlu OSB **[SK-URL-110]**..... 345
Şekil 251. Sülüklü Göl **[SK-URL-111]**..... 345
Şekil 252. Fotoğraf Posteri Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 346
Şekil 253:Kültürel Birikim ve Entelektüel Yaşam Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuş 347
Şekil 254: Lojistik ve Ulaşım Altyapısı Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 385
Şekil 255:Ekonomik Yapının Tarihsel Gelişim Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 387
Şekil 256: Ekonomik Yapının Kırılma Noktaları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 389
Şekil 257:Mülkiyet Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 391
Şekil 258:Arsa Değerleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 393
Şekil 259: Arazi Değerleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 395
Şekil 260:Ekonomik Alt Bölge Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 397
Şekil 261: Sektörel Dağılım Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 399
Şekil 262: Sektörel Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 400
Şekil 263: Manisa İli Tarım Dağılımı Posteri: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 402
Şekil 264:Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Tesisleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 403
Şekil 265: Sanayi Gelişim Süreci Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 405
Şekil 266: Sanayi Tesis ve Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 407
Şekil 267: Turizm Sektörü Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 409
Şekil 268: Alternatif Turizm Bölgeleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 411

Şekil 269: Turizme Yönelik Tesis Envanteri Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 413
Şekil 270: Maden ve Enerji Kaynakları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 415
Şekil 271: Kalkınma Planları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 417
Şekil 272 : Manisa İlindeki Kamu Kurumlarının Noktasal Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 427
Şekil 273 Manisa Büyükşehir Belediyesi Temel İlkeleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 431
Şekil 274 Sivil Toplum Kuruluşları noktasal dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 433
Şekil 275 Manisa Şehir Hastanesi (K-URL14) 434
Şekil 276 Eğitim ve sağlık kuruluşlarının noktasal dağılımı (SBP 301 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 435
Şekil 277. Beylik Dönemi **[K-URL8]** 436
Şekil 278. Osmanlı Dönemi **[K-URL8]** 436
Şekil 279 Osmanlı'dan Sonrası **[K-URL8]** 437
Şekil 280 TR33 2010-2013 Yılları Bölge Planı **[K-URL19]** 439
Şekil 281 TR33 2013-2023 Yılları Bölge Planı **[K-URL20]** 440
Şekil 282 TR33 2024-2023 Yılları Bölge Planı **[K-URL18]** 441
Şekil 283 İzmir-Manisa 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı **[K-URL22]** 443
Şekil 284: 2015-2019 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı**[K-URL24]** 445
Şekil 285 2020–2024 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı **[K-URL25]**.... 446
Şekil 286 2025–2029 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı **[K-URL26]**.... 447
Şekil 287 Kent Merkezi Koruma Amaçlı Planı**[K-URL28]** 448
Şekil 288 Kula-Salihli Jeopark Planı**[K-URL29]** 449
Şekil 289 Yerel Yönetim Tarihi ve Yasal Değişimler (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 451
Şekil 290: TR33 Bölgesi Hizet Kademelenmesi**[K-URL18]** 453
Şekil 291 Demirci ilçesinden Köprübaşı ilçe sınırlarına dahil edilen köy ve belediyeler (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 454
Şekil 292 SEGE verilerine göre kademelenme (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 455
Şekil 293 Yönetimsel Sınırlar ve Yerleşim Kademelenmesi Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 457
Şekil 294 Kurumsal Yoğunluk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 460
Şekil 295 Kurumsal Envanter Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 462
Şekil 296 TR31-TR32-TR33 SEGE Karşılaştırması (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 464
Şekil 297 Sektörel Olarak Kurumların Dağılımı SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 466
Şekil 298 Sektörel Odaklar ve Koridorlar (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 467
Şekil 299: Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 470
Şekil 300 Sivil Toplum Kuruluşları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 472

Şekil 301 Eğitim ve Sağlık Kurumları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 475
Şekil 302 Planlama Süreci Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 476
Şekil 303 Kalkınma Planı Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 479
Şekil 304 TR33 Bölge Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 481
Şekil 305 Tr33 Bölge Planları Karşılaştırma Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 483
Şekil 306 Çevre Düzeni Planı Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 485
Şekil 307 Özel Statü Alanları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir). 487
Şekil 308 Yönetişim Gerektiren Özel Nitelikli Alanlar (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 489
Şekil 309 Planların Karşılaştırma Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir 491
Şekil 310 Yatırım ve Projeler Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir). 493
Şekil 311 Gzft Analiz Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 495

TABLOLAR LİSTESİ...……...Sayfa No

Tablo 1:İncil'de Adı Geçen Batı Anadolu'daki Yedi Kilise **[URL-1]** 47
Tablo 2: Manisa İlinin Arazi Kullanım Dağılım Tablosu Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 101
Tablo 3: Türkiye Ortalama Yağış Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 127
Tablo 4: Manisa İli Rüzgar Santralleri **[Ç-URL26]**..... 131
Tablo 5: Manisa İli Yapım Aşamasındaki Rüzgar Santralleri ve Ön Lisans Alan Rüzgar Santralleri **[Ç-URL26]**..... 131
Tablo 6: Toprak Sınıfları Verim Gücü Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 133
Tablo 7: Toprak Sınıfları Yerleşime Uygunluk Durumu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 134
Tablo 8: Meyve Ürünleri Üretimi **[Ç-URL50]** 151
Tablo 9: Manisa İli Sebze Ürünleri Üretimi **[Ç-URL50]** 152
Tablo 10: Manisa İli Tarla Bitkileri Üretim Türleri **[Ç-URL50]**..... 153
Tablo 11: Tarım Alanlarının Kullanıma Göre Dağılımı **[Ç-URL51]** 153
Tablo 12: Manisa İli Çevre Sorunları Sıralaması **[Ç-6]** 165
Tablo 13: Manisa İlinde Kurulu Bulunan Rüzgar Enerji Santralleri **[Ç-8]**..... 172
Tablo 14: Manisa İlinde Kurulu Bulunan Güneş Enerji Santralleri **[Ç-8]** 173
Tablo 15: Manisa İlinde Kurulu Jeotermal Enerji Santralleri (JES) **[Ç-8]** 175
Tablo 16: Manisa ili Tarımsal Biyogaz Potansiyeli (TJ/yıl) **[Ç-8]** 177
Tablo 17: Türkiye Ortalama Yağış Miktarı Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 189
Tablo 18: Türkiye Rüzgar Yönleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 191
Tablo 19: Toprak Sınıfları Yerleşime Uygunluk Durumu ve gerekçeleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir..... 193
Tablo 20: Toprak Grupları ve Yerleşime Uygunluk Durumları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 195
Tablo 21: Jeolojik Formasyon Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 220
Tablo 22 :İlçe Bazlı Yabancı Nüfus Verileri (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 250
Tablo 23 :İlçe Bazlı Alınan-Verilen Göç (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 251
Tablo 24:İlçe Bazında Gelen Ziyaretçi Tablosu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 260
Tablo 25 : Manisa'nın Yöresel Yemekleri **[SK-URL-41]**..... 317
Tablo 26:TR33 Bölgesi İllerinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi Sırası (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2017) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 357
Tablo 27: Yıllara Göre SEGE Kademelenme Tablosu) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 357
Tablo 28:Yıllara Görev İşgücüne Katılım Oranları) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 358
Tablo 29: 2024 Yılı İhracat ve İthalat Değerleri (TÜİK, TİM)) (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 359

Tablo 30: 2024 Yılı İhracatta Öne Çıkan Sektörler (TÜİK ve ZAFER Hesaplamaları)) (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 360
Tablo 31:2024 Yılı İthalatta Öne Çıkan Sektörler) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 360
Tablo 32: 2023 Yılı İmalat Sanayi İstihdamında Öne Çıkan Beş Sektör (%)) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 361
Tablo 33: TUİK Verilerine Göre Temel Göstergeler 2023) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 362
Tablo 34: İşsizliğin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 362
Tablo 35: 2024 Yılı Tarım Toprak Sınıflaması) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 363
Tablo 36: Tarım Alanlarını Kullanıma Göre Dağılımı) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 364
Tablo 37: Tarımsal Üretim Ton Karşılaştırılmaları Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 365
Tablo 38: İllere Göre Zeytin Üretim Değerleri (ton)) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 366
Tablo 39: İllere Göre Zeytin Üretim Değerleri (ha) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 366
Tablo 40: Manisa İli Sofralık Üzüm Üretimi (ton) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 367
Tablo 41: 2024 Yılı Üzüm Çeşitlerinin Karşılaştırılması Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 368
Tablo 42: Meyve Üretim Verileri [TÜİK] Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 369
Tablo 43: Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 370
Tablo 44: Manisa İli Öne Çıkan Sektörlerin İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı (%) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 370
Tablo 45: Manisa İli Çıkarılan Maden Ürünlerinin İthalat İhracat Birim Değerleri (dolar/ton) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 376
Tablo 46: Manisa İli Termal Tesisler Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 379
Tablo 47: Merkez İlçe Turizm İşletme Belgeli Tesisler Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 380
Tablo 48: Merkez İlçe Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 380
Tablo 49: Salihli İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 380
Tablo 50: Salihli İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 381
Tablo 51: Akhisar İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 381
Tablo 52: Akhisar İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 381
Tablo 53: Kırkağaç İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 381

Tablo 54: Alaşehir İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 382
Tablo 55: Alaşehir İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 382
Tablo 56: Turgutlu İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 382
Tablo 57: Turgutlu İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 382
Tablo 58: Soma İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 383
Tablo 59: Soma İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 383
Tablo 60: Köprübaşı İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.) 383
Tablo 61 : Demirci ilçesinden Köprübaşı ilçe sınırlarına dahil edilen köy ve belediyeler **[K-URL30]** 454

GRAFİKLER LİSTESİ.....……Sayfa No

Grafik 1: Arazi Kullanımı Dağılım Grafiği Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 101
Grafik 2:Eğim Oran Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 123
Grafik 3: Bakı Özellikleri Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 124
Grafik 4:Yükselti Alan Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 125
Grafik 5: Manisa İli Yıllık Sıcaklık Değişimi **[Ç-URL24]** 127
Grafik 6: Manisa İli Maksimum Sıcaklık Grafiği **[Ç-URL23]** 128
Grafik 7: Manisa İli Minimum Sıcaklık Grafiği **[Ç-URL23]** 128
Grafik 8: Manisa İli Aylara Göre Hissedilen Nem Oranı **[Ç-URL23]** 129
Grafik 9: Manisa İli Ortalama Rüzgar Hızı ve Yönleri **[Ç-URL25]** 130
Grafik 10: Manisa İli Toprak Grupları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 135
Grafik 11: Manisa İli Toprak Grupları Dağılımı **[Ç-URL42]** 141
Grafik 12: Manisa İli Orman Varlığı Dağılımı **[Ç-5]** 154
Grafik 13: Manisa İli Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonları **[Ç-6]** 167
Grafik 14: Manisa İli Eğim Oranları Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 180
Grafik 15: Manisa İli Bakı Yönleri Yüzdesi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 182
Grafik 16: Manisa İli Yükselti Oranları Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 184
Grafik 17: Manisa Günlük Yağış Miktarı Grafiği **[Ç-URL23]** 187
Grafik 18 : Manisa İli Tarım Alanları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 212
Grafik 19: Manisa İli Orman Alanları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 214
Grafik 20:TR33 Bölgesi Nüfus Grafiği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 231
Grafik 21:2008- 2024 Nüfus Grafiği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) .. 232
Grafik 22:2024 Yılı Yaşa Göre Kadın Erkek Nüfus Piramidi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 233
Grafik 23:2024 İlçe Nüfusları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 234
Grafik 24:2008- 2024 Yılları Arası Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 235
Grafik 25:2024 Yılı Manisa İlçelerinin Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 236
Grafik 26:2008- 2024 Yılları Arası Nüfus Yoğunluğu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 238
Grafik 27:2008- 2024 Yıllar Arası Cinsiyet Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 238
Grafik 28:2010 Yılında Erkeklerin Cinsiyet Dağılımındaki Rolü (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 239
Grafik 29: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyi İlişkisi (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 239
Grafik 30:2008-2024 Doğum- Ölüm Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 240

Grafik 31:2008-2024 Yıları Arasında Manisa İlinde Alınan Verilen Göçler (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 243
Grafik 32:2008-2024 Yılları Arasında Manisa Net Göç (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 244
Grafik 33:2008-2024 Yılları Arasında Manisa Net Göç Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 244
Grafik 34:Çevre İllere Göç Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 246
Grafik 35:Yıllarına Göre Yabancı Nüfusu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 246
Grafik 36:Ülkelere Göre Yabancı Nüfus (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 247
Grafik 37:Yurtdışından Alınan Göç (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) ... 248
Grafik 38: Yurtdışına Verilen Göç (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 248
Grafik 39:İlçe Bazlı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 254
Grafik 40:Göç Alma Nedenleri 8SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 255
Grafik 41:Göç Verme Nedenleri (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 256
Grafik 42: Gelen Ziyaretçi Yerli Yabancı Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 258
Grafik 43: Gelen Mevsimlik İşçi Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)258
Grafik 44: Manisa İlindeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 259
Grafik 45: Yerli-Yabancı Gelen Ziyaretçi Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 261
Grafik 46: Kullanılan Taşıt Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 261
Grafik 47 :. İstihdam Oranları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 265
Grafik 48: Cinsiyete Göre İstihdamın Yıllar İçindeki Değişimi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 265
Grafik 49: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 267
Grafik 50: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 267
Grafik 51: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 268
Grafik 52: Sosyo-Ekonomik Statü Puanları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 268
Grafik 53: Manisa İlçeleri Meyan Yaş ve Yaş Sınıfları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 269
Grafik 54:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 272
Grafik 55:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 272
Grafik 56:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 272
Grafik 57: Eğitim Durumu Düşük (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)..... 273
Grafik 58: Eğitim Durumu Orta (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 273
Grafik 59:Eğitim Durumu Yüksek (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 274
Grafik 60:İlçelerin SES Puanları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 275
Grafik 61: Hanehalkı Konut Durumu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur).. 276

Grafik 62: Cinsiyete Göre Çalışan İşçi Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 277
Grafik 63: Sektörlere Göre Çalışan Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 277
Grafik 64: Cinsiyet ve Yaşa Göre İşsizlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 278
Grafik 65: Okuryazar Olmayan Kişi Sayısı 8(SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 279
Grafik 66: Yaşlı Nüfus Yoğunluğu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 279
Grafik 67:Donatıların Genel Karşılaştırması (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 282
Grafik 68: Manisa İli Eğitim Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 283
Grafik 69:İlçelere Göre Eğitim Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 283
Grafik 70: Manisa İli Sağlık Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)285
Grafik 71:İlçelere Göre Sağlık Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 285
Grafik 72: Manisa İli Dini Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) .. 287
Grafik 73:İlçelere Göre Dini Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 287
Grafik 74: Manisa İli Kültürel Odaklar (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)289
Grafik 75:İlçelere Göre Kültürel Odaklar (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur) 289
Grafik 76: Kurumsal Yoğunluk Grafiği Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 456
Grafik 77:Nüfus Dağılımı Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 456
Grafik 78:İlçelerdeki Kurum Sayısı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) . 459
Grafik 79:İlçelerdeki Kurumlara Ortalama Erişim Sayısı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 459
Grafik 80. TR31-TR32-TR33 Bölgelerinde Sektörel İstihdam Payları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)……464
Grafik 81:TR33 Bölgesi Sektörel İstihdam Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 465
Grafik 82: Manisa İl Bütününde Derneklerin Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 469
Grafik 83: Manisa İl Bütününde Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 469
Grafik 84:MESOB'a Bağlı Odaların Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 471
Grafik 85: Vakıfların Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 471
Grafik 86: Manisa'daki Hastanelerin Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)..... 473
Grafik 87:Okul Sayılarının Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir) 474

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL YAPI

1.1 Kavramsal Açıklamalar

Prehistorik Dönem: Manisa çevresinde ilk yerleşimler Neolitik ve Kalkolitik Çağ'a kadar uzanmakta olup, tarım ve hayvancılıkla geçinen topluluklar tarafından kurulmuştur. **[T-1]**

Hitit Dönemi: Hitit kaynaklarında Manisa ve çevresi Batı Anadolu'daki Arzawa ve Seha Nehri Ülkesi içinde yer almaktadır. **[T-2]**

Lidya Dönemi: Manisa sınırlarında yer alan Sardes Antik Kenti, Lidya Krallığı'nın başkenti olup bölge önemli bir ticaret ve kültür merkezi haline gelmiştir. **[T-3]**

Pers Dönemi: MÖ 6. yüzyılda Persler bölgeyi ele geçirmiş ve Sardes, Pers İmparatorluğu'nun önemli idari merkezlerinden biri olmuştur. **[T-4]**

Hellenistik Dönem: Hellenistik Dönem'de Manisa, Büyük İskender'in Anadolu seferi sonrası farklı krallıklar arasında el değiştirmiştir. **[T-5]**

Roma Dönemi: Roma egemenliğinde Manisa ve çevresi önemli bir ticaret ve üretim merkezi haline gelmiş, kentleşme gelişmiştir. **[T-6]**

Bizans Dönemi: Bizans Dönemi'nde Manisa (Magnesia), askeri ve dini açıdan önemli bir yerleşim olmuştur. **[T-7]**

Selçuklu Dönemi:11.Yüzyıldan itibaren Türklerin Anadolu'ya girişiyle Manisa çevresi Türk hakimiyetine girmeye başlamıştır. **[T-8]**

Osmanlı Dönemi: Osmanlı döneminde Manisa, özellikle şehzadelerin eğitim aldığı önemli bir sancak merkezi olmuştur. **[T-9]**

Cumhuriyet Dönemi: Cumhuriyet'in ilanı ile Manisa, sanayi ve tarım alanında gelişerek modern bir kent kazanmıştır. **[T-10]**

Sardes Antik Kenti: Lidya Krallığı'nın başkenti olup tarihte ilk madeni paranın basıldığı yer olarak bilinmektedir. **[T-3]**

Spil Dağı ve Çevresi: Antik dönemlerden itibaren kutsal alan ve yerleşim bölgesi olarak kullanılmıştır. **[T-1]**

Aigai Antik Kenti: Hellenistik dönemde önemli bir yerleşim olup Aiolis bölgesinin önemli kentlerinden biridir. **[T-11]**

Philadelphia Antik Kentiç: Roma ve Bizans döneminde önemli bir ticaret ve dini merkez olmuştur. **[T-12]**

Osmanlı Külliyeleri: Manisa'da inşa edilen külliyeler, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetleri bir arada sunan yapılar olarak öne çıkmaktadır. **[T-9]**

Mesir Kültürü ve Külliyesi: Mesir Macunu Festivali ile ilişkili yapılar, Osmanlı'dan günümüze uzanan kültürel sürekliliği temsil etmektedir. **[T-10]**

Tarihsel Süreklilik: Tarihsel süreklilik, bir kentin geçmişten günümüze fiziksel ve kültürel özelliklerini koruyarak gelişmesini ifade eder. **[T-10]**

Kentsel Doku: Kentsel doku, yapıların, sokakların ve açık alanların oluşturduğu mekânsal bütünlük olarak tanımlanır. **[T-13]**

Tarihsel Katmanlaşma: Tarihsel katmanlaşma, farklı dönemlere ait izlerin üst üste birikerek kentsel mekânı oluşturmasıdır. **[T-14]**

Arkeolojik Alan: Arkeolojik alan, geçmiş uygarlıklara ait kalıntıların bulunduğu ve bilimsel araştırma değeri taşıyan alanlardır. **[T-15]**

Anıt Eser: Tarihsel, sanatsal veya kültürel değeri yüksek olan ve korunması gereken tekil yapılardır. **[T-16]**

Sivil Mimarlık Örnekleri: Sivil mimarlık, halkın günlük yaşamına ait konut ve ticari yapıların oluşturduğu mimari mirastır. **[T-17]**

Kentsel Bellek: Kentsel bellek, bir kentin geçmişine ait bilgilerin, mekânlar aracılığıyla kolektif hafızada yer etmesidir. **[T-18]**

Koruma Amaçlı İmar Planı: Koruma amaçlı imar planı, tarihsel alanların korunarak geliştirilmesini sağlayan planlama aracıdır. **[T-19]**

Yeniden İşlevlendirme: Tarihsel yapıların özgün değerleri korunarak yeni işlevlerle kullanılması sürecidir. **[T-20]**

Tarihsel Çevre: Tarihsel çevre, yapıların yanı sıra sokak, meydan ve peyzaj unsurlarını içeren bütüncül koruma alanıdır. **[T-16]**

Kültür Varlığı: Kültür varlığı, tarih öncesi veya tarihi dönemlere ait bilimsel ve kültürel değeri olan tüm taşınmaz ve taşınır unsurlardır. **[T-19]**

Mekânsal Kimlik: Mekânsal kimlik, bir yerin fiziksel özellikleri ile kullanıcılar tarafından algılanan karakterinin birleşimidir. **[T-21]**

Tarihsel Peyzaj: Tarihsel peyzaj, insan ve doğa etkileşimi sonucu oluşmuş ve zaman içinde şekillenmiş çevresel bütünlüktür. **[T-22]**

Sit Alanı Türleri: Sit alanları; arkeolojik, kentsel ve doğal sit olarak sınıflandırılmaktadır.

[T-19]

Koruma ve Kullanma Dengesi: Koruma ve kullanma dengesi, tarihsel alanların hem korunması hem de aktif kullanımının sağlanmasıdır. **[T-23]**

Kültürel Rota: Kültürel rota, tarihsel ve kültürel değerleri birbirine bağlayan turizm ve keşif güzergâhlarıdır. **[T-24]**

1.2 Tarihsel Coğrafya Ve Etimolojik Köken

Manisa Merkezinin Etimolojik Kökeni: "Manisa" ismi, antik dönemde "Magnesia ad Sipylum" olarak bilinen yerleşimden gelmektedir. "Magnesia", Lidya ve Frigya bölgelerinde yaşayan bir halkın adıdır ve "Sipylum" ise Spil Dağı'na atıfta bulunur. Zamanla "Magnesia" halk arasında "Manisa" biçimine dönüşmüştür. **[T-URL1]**

Ahmetli İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Ahmetli" ismi, Osmanlı döneminde bölgeye yerleşmiş bir "Ahmet" adlı kişi veya aşiretten türemiştir. "-li" eki "-e ait olan, bağlı" anlamını taşır. Dolayısıyla Ahmetli, "Ahmet'e ait yerleşim" anlamına gelir. **[T-URL2]**

Alaşehir İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Alaşehir" adı, antik dönemde "Philadelphia" olarak bilinen şehrin Türkçeleşmiş halidir. Philadelphia, Yunan kökenli olup "kardeş sevgisi" anlamına gelir. Zamanla halk arasında "Alaşehir" biçimini almıştır. **[T-URL2]**

Akhisar İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Akhisar", "ak" (beyaz, temiz) ve "hisar" (kale, sur) kelimelerinin birleşiminden oluşur. Bölgedeki tarihi kale ve sur yapıları bu ismin oluşumunu destekler. **[T-URL2]**

Kırkağaç İlçesinin Etimolojik Kökeni: İsmi, bazı kaynaklara göre "kırk ağaç" yani "çok sayıda ağaç bulunan yer" anlamına gelir. Bölgenin zengin orman ve ağaçlık alanlarından türemiştir. **[T-URL2]**

Salihli İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Salihli" ismi (dindar, iyi, doğru) kelimesinden türetilmiştir. "-li" eki ile "Salih'e ait yer" anlamı kazanmaktadır. **[T-URL3]**

Turgutlu İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Turgutlu" adı, bölgeye yerleşmiş olan "Turgut" adındaki kişi veya aşiretten gelmektedir. Osmanlı döneminde Turgut Bey'in buradaki faaliyetleriyle anıldığı kaynaklar mevcuttur. **[T-URL3]**

Saruhanlı İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Saruhanlı" adı, 14. yüzyılda Saruhan Beyliği'nin bölgedeki hâkimiyetinden türemiştir. "Saruhan" beyliğin adıdır ve "-lı" eki ile "Saruhan Beyliğine ait yer" anlamına gelir. **[T-URL3]**

Köprübaşı İlçesinin Etimolojik Kökeni: Kelime anlamıyla "köprünün başı/başlangıcı" demektir. Bölge, Gediz Nehri üzerindeki tarihi köprülerin yakınında gelişmiştir. **[T-URL3]**

Kula İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Kula" adı, bazı kaynaklara göre "kule" anlamıyla bağlantılıdır, yani stratejik bir yüksek yerleşim noktasını gösterir. **[T-URL3]**

Yunusemre İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Yunusemre" ilçesi, ünlü Türk şairi ve mutasavvıfı Yunus Emre'den almıştır. Kültürel ve manevi bağlamda önem taşır. **[T-URL3]**

Demirci İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Demirci" ismi, bölgede demircilik ve metal işçiliğinin yapıldığı köklü bir geçmişe işaret eder. "Demirci", meslek adı olup zamanla yerleşim adı haline gelmiştir. **[T-URL3]**

Gölmarmara İlçesinin Etimolojik Kökeni: İlçe olarak göle yakın yerleşimlerden türeyen isimler bölge halk dilinde benzer isimler almıştır. "Göl" ve "mermer" ekleri ile "göl kenarı yerleşimi" anlamı taşır. **[T-URL2]**

Selendi İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Selendi" isminin kaynağı kesin bilinmemekle birlikte, bazı araştırmalar "Selendi'nin eski Lidya ve Frigya kökenli bir yer adı olduğunu öne sürer. Zamanla halk arasında günümüzdeki biçimini almıştır. **[T-URL2]**

Soma İlçesinin Etimolojik Kökeni: Antik kaynaklarda "Suma" veya "Somaion" olarak geçer. Yunan ve Lidya etkisinden türemiş olup, zamanla günümüz adını almıştır. **[T-URL2]**

Şehzadeler İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Şehzadeler" adı, Osmanlı döneminde Manisa'nın şehzadelerin eğitim ve yönetim merkezi olarak kullanılmasından kaynaklı. "Şehzade" ve çoğul ekiyle ilçe adı oluşturulmuştur. **[T-URL3]**

Gördes İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Gördes" ismi, antik çağlarda bölgede kullanılan bir yer adı olup, bazı kaynaklar "Gordos" veya "Gordium" kökenli olduğunu belirtir. Bölge, stratejik konumlu ve tarihi yerleşim merkezidir. **[T-URL2]**

Sarıgöl İlçesinin Etimolojik Kökeni: "Sarıgöl" ismi, bölgedeki gölün sarımsı renginden dolayı bu adı almıştır. **[T-URL2]**

1.3 Manisa'nın Tarihsel Gelişimi

Bir kentin tarihsel gelişimini anlamak, o kentin mekânsal yapısının, kültürel mirasının ve kentsel kimliğinin nasıl oluştuğunu ortaya koymak açısından önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Manisa'nın tarihsel gelişimi incelendiğinde, kentin farklı dönemlerde farklı uygarlıkların etkisi altında şekillendiği görülmektedir. Verimli Gediz Ovası'nda yer alması, Manisa'nın tarih boyunca önemli bir yerleşim alanı olmasını sağlamıştır. Kentte görülen tarihsel katmanlaşma, farklı dönemlere ait kültürel miras ve kentsel doku unsurlarının bir arada bulunmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda Manisa'nın tarihsel gelişimi prehistorik dönemden başlayarak Lidya, Pers, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemleri üzerinden incelenmiş olup her dönemin kent gelişimine katkıları aşağıda gösterilmiştir. **[T-10]**

- **Tarih Öncesi Manisa**

Manisa ve çevresi, verimli Gediz Ovası sayesinde tarih öncesi dönemlerden itibaren yerleşime uygun bir alan olmuştur. Arkeolojik kazılar, bölgede Neolitik ve Kalkolitik dönemlere uzanan yerleşim izlerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu dönemde insanlar, tarım ve hayvancılığa dayalı bir yaşam sürmüş, doğal çevreye bağlı olarak köy tarzı topluluklar hâlinde örgütlenmişlerdir. Bu yapı, kentin tarihsel katmanlaşmasının en eski örneklerini oluşturmaktadır. **[T-1]**

Tarih öncesi Manisa'da gözlemlenen yerleşim yerleri, kentteki daha sonraki kültürel ve mekânsal gelişim için temel oluşturmuştur. Özellikle Dedekuyusu Höyüğü ve Deştepe Höyüğü gibi höyükler, dönemin yaşam biçimi, ekonomik faaliyetler ve yerleşim planı hakkında bilgi vermektedir. **[T-3]**

Şekil 1 Dedekuyusu Höyüğü Manisa **[T-URL1]**

Prehistorik Dönem: Manisa ve çevresi, verimli Gediz Ovası sayesinde prehistorik dönemlerden itibaren yerleşime uygun bir alan olmuştur. Yapılan arkeolojik araştırmalar, bölgede Neolitik ve Kalkolitik dönemlere uzanan yerleşim izlerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu dönemde insanlar tarım ve hayvancılıkla geçinmiş ve doğal çevreye bağlı bir yaşam sürmüştür**. [T-1]**

Şekil 2: Gediz Ovası havadan görünüm **[T-URL2]**

Lidya Dönemi: Manisa'nın tarihsel gelişiminde en önemli kırılma noktalarından biri Lidya dönemidir. Sardes Antik Kenti, Lidya Krallığı'nın başkenti olarak büyük bir ekonomik ve ticari merkez haline gelmiştir. İlk madeni paranın burada basılması, kentin ticaret açısından ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Manisa, Batı Anadolu'nun en önemli merkezlerinden biri olmuştur. **[T-3]** Sardes Antik Kenti'nin kalıntıları Manisa'nın Salihli ilçesine bağlı Sart beldesinde yer alır. Lidya Devleti'nin başkenti olan Sart ve yöresinin 5000 yılı aşkın bir süredir çeşitli yerleşimlere sahne olduğu, Roma ve Bizans dönemlerinde de önemli bir yerleşim merkezi olduğu kazı çalışmalarından anlaşılmaktadır.

Şekil 3 :Sardes Antik Kenti- Manisa **[T-URL3]**

Tarihte devlet güvencesinde paranın ilk basıldığı yer olarak bilinen Lidya'nın başkenti Sardes, tarım, hayvancılık, ticaret ve Paktolos (Sart) Çayı'nda yapılan altın madenciliği sayesinde zengin bir kent olmuştur. MÖ 7. yüzyıldan başlayarak MS 7. yüzyıla dek süren on dört yüzyıl boyunca Sardes gerek ulaşım gerekse idari ve ticari bakımdan önemli bir kent olma özelliğini korumuştur. İncil'in Vahiy bölümünde, Hıristiyanlığın batıya yayılmasında önemli rol oynayan Batı Anadolu'daki yedi kiliseden biri olarak anılan Sardes, dini açıdan da ayrı bir öneme sahiptir. MÖ 6. yüzyılda Perslerin Lidya Krallığı'na son vermelerinden sonra bir Pers satraplığı haline gelen kent önemini uzun yıllar boyunca korumaya devam etmiş, Bizans döneminde önemli bir piskoposluk merkezi haline gelmiştir.

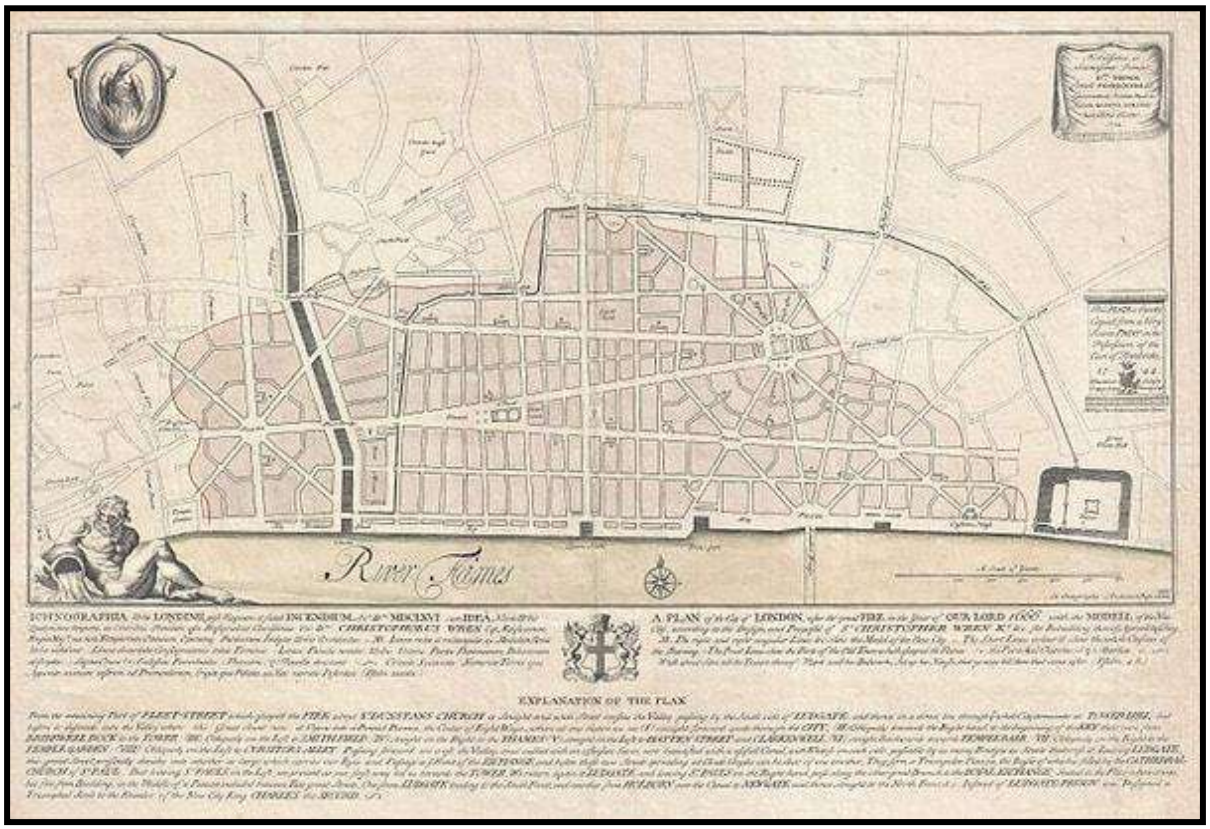
Şekil 4 : Sardes antik kent kalıntıları **[T-URL4]**

Pers Dönemi: MÖ 6. yüzyılda Pers İmparatorluğu'nun egemenliğine giren Manisa, Sardes üzerinden yönetilen önemli bir idari merkez haline gelmiştir. Aynı zamanda ünlü Kral Yolu'nun başlangıç noktalarından biri olması, kentin ulaşım ve ticaret açısından stratejik önemini artırmıştır. **[T-4]**

Şekil 5 : Kral Yolu haritası **[T-URL5]**

Hellenistik Dönem: Hellenistik Dönem'de, Büyük İskender'in Anadolu seferi sonrası bölge farklı krallıkların kontrolüne girmiştir. Bu süreçte kentte kültürel etkileşim artmış ve yeni yerleşim düzenleri oluşmuştur. Manisa çevresi bu dönemde ticari ve askerî açıdan önemini korumaya devam etmiştir. **[T-5]**

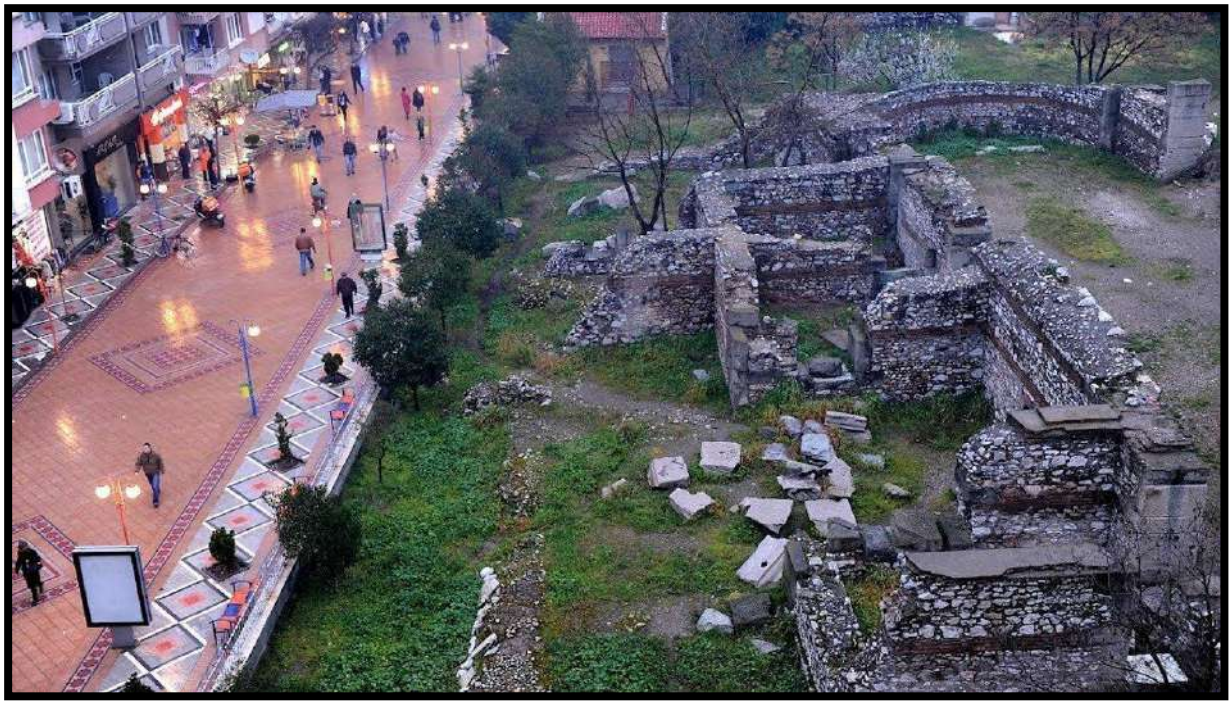
Şekil 6 :Şehzadeler İlçesi Izgara Plan **[T-URL6]**

Roma Dönemi: Roma egemenliğinde Manisa (Magnesia), önemli bir ticaret ve üretim merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde yollar, su kemerleri ve kamusal yapılar inşa edilerek kentin fiziksel yapısı gelişmiştir. Roma dönemi, Manisa'da kentsel altyapının en güçlü şekilde kurulduğu dönemlerden biri olmuştur. **[T-6]**

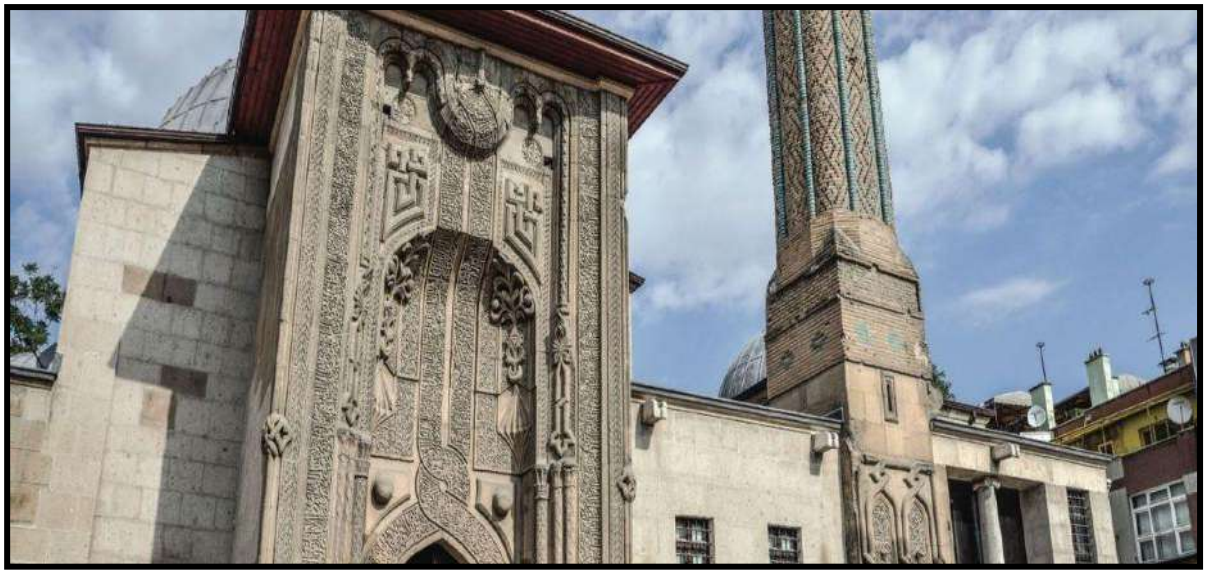
Şekil 7 : Roma dönemi kalıntıları / sütunlar (Ören yerleri) **[T-URL7]**

Bizans Dönemi: Bizans Dönemi'nde Manisa, askeri ve dini açıdan önemini koruyan bir yerleşim olmuştur. Bu dönemde savunma yapıları ve kiliseler ön plana çıkmış, kent daha çok güvenlik odaklı bir yapıya bürünmüştür. **[T-25]**

Şekil 8 : Bizans kilise kalıntıları (Manisa) **[T-URL8]**

Selçuklu Dönemi: 11. Yüzyıldan itibaren Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte Manisa çevresi Türk hakimiyetine girmeye başlamıştır. Bu dönemde yerleşim yapısı değişmeye başlamış ve İslam kültürüne ait izler görülmeye başlanmıştır **[T-8]**.

Şekil 9 : Muradiye Camisi Manisa (Selçuklu mimari örneği) **[T-URL9]**

Osmanlı Dönemi: Manisa, Osmanlı döneminde özellikle şehzadelerin eğitim gördüğü sancak merkezi olarak öne çıkmıştır. Bu durum, kentin yalnızca siyasi ve idari açıdan değil, kültürel ve sosyal olarak da gelişmesini sağlamıştır.

Şehzadelerin eğitim aldığı Manisa, saray, medrese ve külliyelerle donatılmış, kentin merkezi alanı bu yapılar etrafında yoğunlaşmıştır. Mahalle düzeni, sosyal yapı ve ibadethaneler Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini yansıtarak kentin mekânsal dokusunu zenginleştirmiştir.

Kent içinde, çarşılar, hanlar, kervansaraylar ve camiler hem ticaret hem de günlük yaşamın merkezlerini oluşturmuş; bu yapılar kentte sosyal etkileşimin artmasını sağlamıştır. Özellikle Muradiye Külliyesi gibi yapılar, sadece dini ve eğitim işlevi görmemiş, aynı zamanda kentin mekânsal gelişiminde referans noktaları oluşturmuştur. Osmanlı dönemi boyunca Manisa'nın yerleşim alanları, su kaynakları, yollar ve ova-dağ ilişkisi dikkate alınarak planlanmış, kırsal ve kentsel alanlar birbirini tamamlayan bir yapı göstermiştir. **[T-9]**

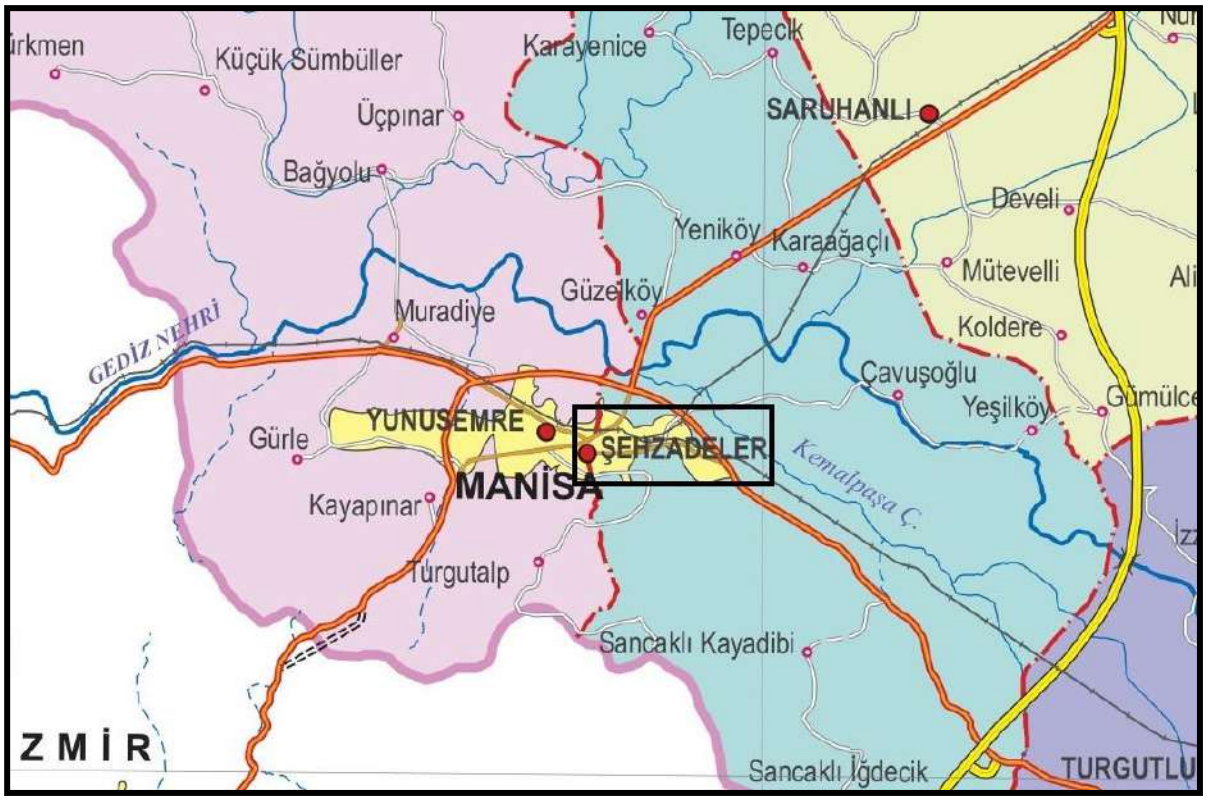

Şekil 10 : Muradiye külliyesi Manisa **[T-URL10]**

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in ilanı ile Manisa, modern kentleşme anlayışına uygun olarak hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Kent merkezi, planlı yollar, meydanlar ve kamu binaları ile yeniden şekillendirilmiş; ulaşım aksları ve toplu konut alanları kentin büyümesini yönlendiren temel unsurlar olmuştur. Bu dönemde sanayi yatırımları ve tarım alanlarındaki modernleşme, kentin hem ekonomik hem de mekânsal gelişimini doğrudan etkilemiştir.

Kentsel planlama anlayışı, sosyal altyapıyı da dikkate alarak okul, hastane ve park gibi kamu hizmetlerini merkez alan bir yapıyı ön plana çıkarmıştır. Böylece Manisa, Cumhuriyet döneminde yalnızca ekonomik bir merkez değil, aynı zamanda eğitim ve kültür merkezi kimliğine de kavuşmuştur. Ayrıca bu dönemde şehir sınırları genişlemiş, eski mahalle dokuları korunurken yeni yerleşim alanları planlı olarak kentin çevresine eklenmiştir. Bu süreç, Manisa'nın mekânsal gelişiminde çağdaş kent planlaması ile tarihsel dokunun bir arada var olmasını sağlamıştır **[T-10]**.

Şekil 11: Manisa şehir merkezi Haritası **[T-URL11]**

1.4 Manisa'nın Mekânsal Gelişimi Süreci

Manisa'nın mekânsal yapısı, tarih boyunca doğal ve kültürel etmenlerin etkisiyle şekillenmiştir. Bölgenin en belirgin özelliği, verimli Gediz Ovası ve etrafındaki dağlık alanların dengeli bir şekilde yerleşime uygun olmasıdır. Tarih öncesi dönemlerde küçük yerleşim alanları, ovaya yakın düz arazilerde ve su kaynaklarına yakın bölgelerde konumlanmıştır **[T-1]**. Bu yerleşimler, ilk köy yerleşimleri olarak, kentin mekânsal gelişiminin temelini oluşturmuştur.

Antik dönemde Manisa çevresinde Lidya ve Pers etkisiyle kentleşme, stratejik konum ve ticaret yolları doğrultusunda gelişmiştir. Sardes ve çevresindeki antik kentler, kentin ilk yoğunlaşan yerleşim alanlarını oluşturmuş ve bölgesel yönetim merkezleri olarak mekânsal organizasyona yön vermiştir **[T-2]**. Bu dönemde yolların ve kamusal alanların düzenlenmesi, Manisa'nın daha sonra izleyeceği şehir dokusunun temelini atmıştır.

Hellenistik ve Roma dönemlerinde Manisa, kentleşme sürecinde planlı yapılaşmayı ve altyapı yatırımlarını deneyimlemiştir. Yol ağları, su sistemleri ve kamusal yapılar, kentin merkezinde

yoğunlaşırken çevredeki kırsal alanlar üretim faaliyetleri için kullanılmıştır **[T-3]**. Bu durum, kentin hem ticari hem de kültürel bir merkez olarak gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Bizans döneminde kent, askeri ve dini ihtiyaçlara göre yeniden şekillenmiştir. Savunma duvarları, kiliseler ve dini yapılar, kentin mekânsal dağılımında yeni akslar oluşturmuş, yerleşim yoğunluğu belirli merkezlerde toplanmıştır **[T-4]**. Selçuklu döneminde ise, kentsel yapı Türk mimari unsurlarıyla zenginleşmiş; cami, han ve köprü gibi yapılar hem işlevsel hem de mekânsal düzenlemeler açısından önemli rol oynamıştır **[T-5]**.

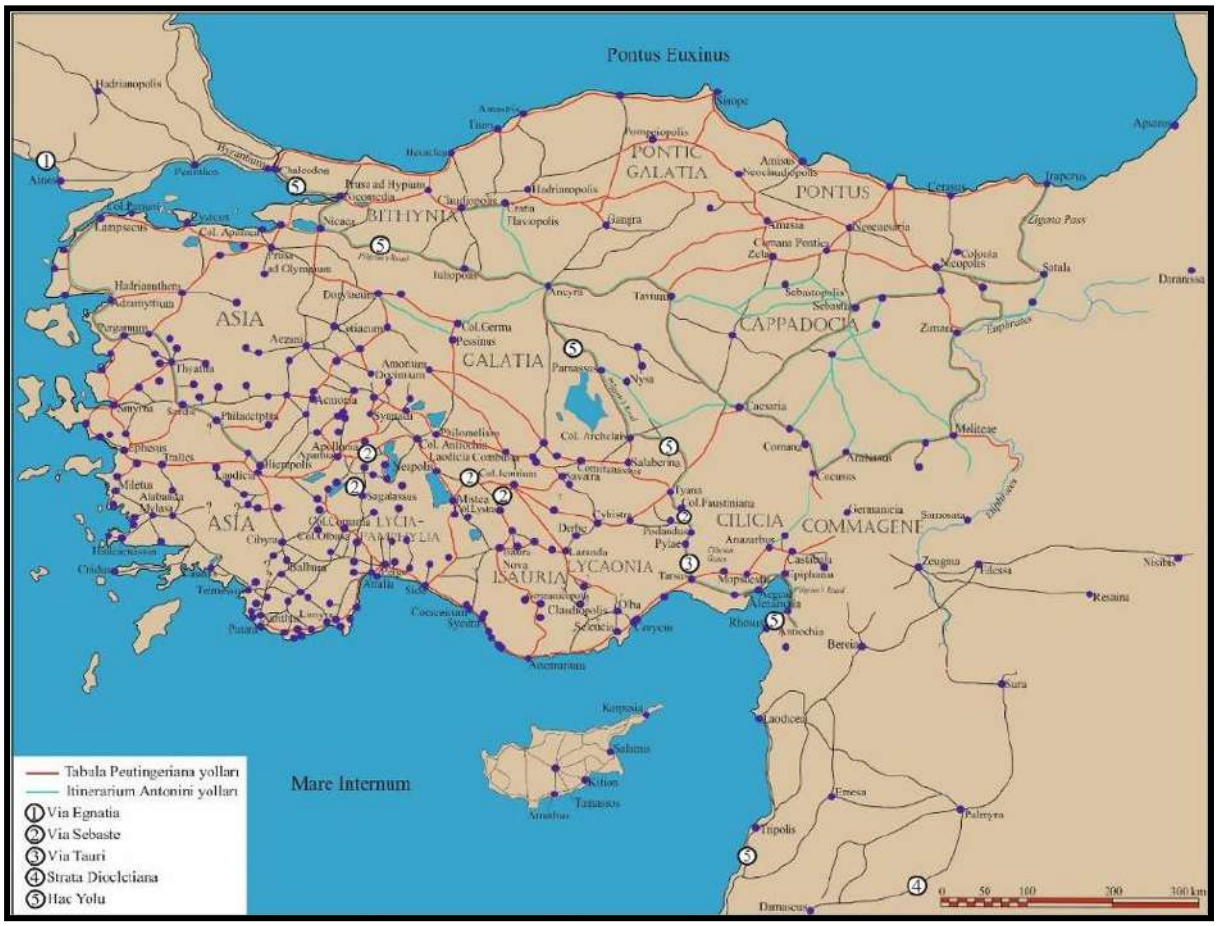
Osmanlı döneminde Manisa, şehzadelerin eğitim aldığı sancak merkezi olması nedeniyle hızla büyümüş ve çeşitli sosyal yapılar ile desteklenmiş; kentin merkezi alanları bu dönemde belirgin bir şekilde genişlemiş, mahalle ve sokak dokusu sistematik olarak organize edilmiştir **[T-6]**. Cumhuriyet dönemiyle birlikte ise Manisa, modern planlama anlayışı doğrultusunda genişlemiş, sanayi ve konut alanları, ulaşım aksları ve kamu hizmetleri mekânsal gelişimin ana unsurları haline gelmiştir **[T-7]**.

Sonuç olarak, Manisa'nın mekânsal gelişimi, tarih boyunca doğal çevre, ekonomik faaliyetler ve siyasi yönetimler doğrultusunda şekillenmiş; her dönem kentin yapısına özgün katkılar sağlamıştır. Kentin bugünkü dokusu, bu tarihsel sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve hem kültürel hem de ekonomik açıdan önemli bir merkez olmasını sağlamıştır.

1.5 Tarihi Yollar ve Rotalar

Roma Yolları

Tarihte Roma yolları, Anadolu'daki en geniş ulaşım ağlarından biridir ve Manisa çevresinde oldukça yoğun bir şekilde görülmektedir. Roma İmparatorluğu'nun yol ağı yalnızca ulaşımı sağlamak değil, aynı zamanda askeri kontrolü, ticareti ve üretim dağıtımını düzenlemek üzerine kuruludur **[T-26]**

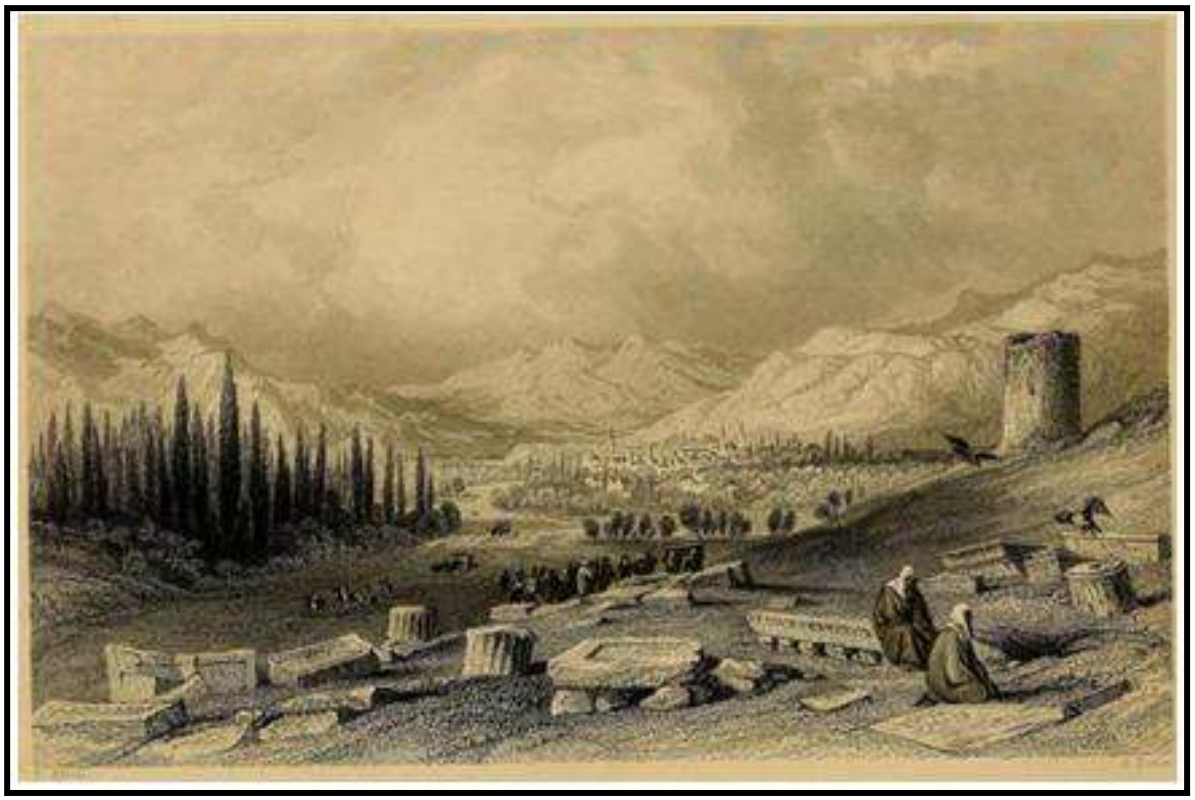
Şekil 12 : Roma yollarını gösteren genel harita **[T-URL12]**

Manisa 'da bu sistemin en önemli merkezlerinden biri Sardes Antik Kenti'dir. Sardes'in Lidya döneminden itibaren önemli bir merkez olması, Roma döneminde de bu konumunu korumasını sağlamıştır. Kentten çıkan yolların Philadelphia (Alaşehir), Thyateira (Akhisar) ve Pergamon (Bergama) gibi merkezlere bağlanması, bu yolların ekonomik ve idari amaçlar için kurulduğunu göstermektedir **[T-26]**

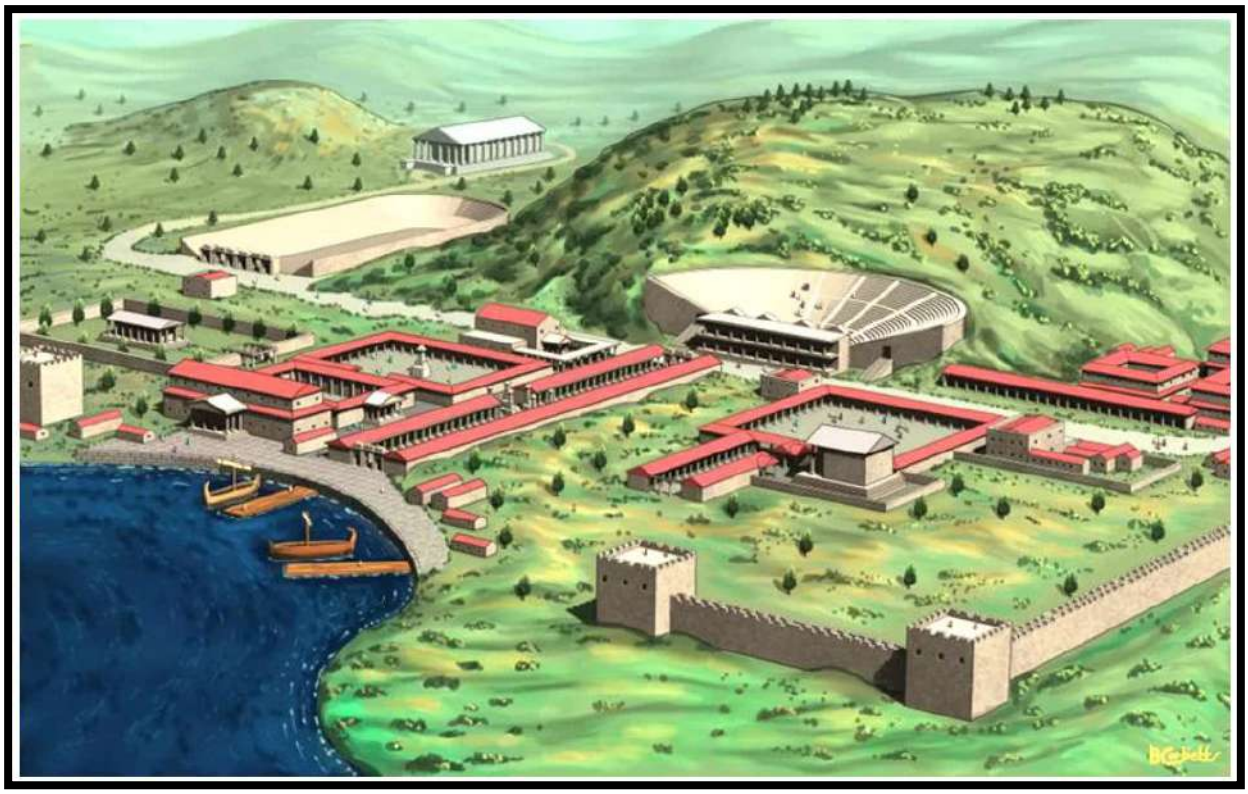
Şekil 13 : Sardes Antik Kenti ve Sardis'te basılmış antik Lidya gümüş sikkeleri **[T-URL14]**

Akhisar (Thyateira) çevresinde ortaya çıkarılan kalıntılar geçmişte zanaat ve üretim faaliyetlerinin, bu yollar sayesinde diğer kentlere aktarıldığının kanıtlayan somut bulgulardır **[T-27]**

Şekil 14 : Thyateira kenti kalıntıları 1836 gravürü **[T-URL15]**

Roma yolları tali yollarla da bulunmaktadır. Bu tali üzerinde kaplıcalar, küçük yerleşimler, tarım alanları ve su kaynakları gibi başka destinasyonlarda vardır. Örneğin Kurşunlu Kaplıcaları gibi alanlar, bu yol sisteminin tarihte sadece ulaşım değil aynı zamanda konaklama işlevi olduğunu da göstermektedir

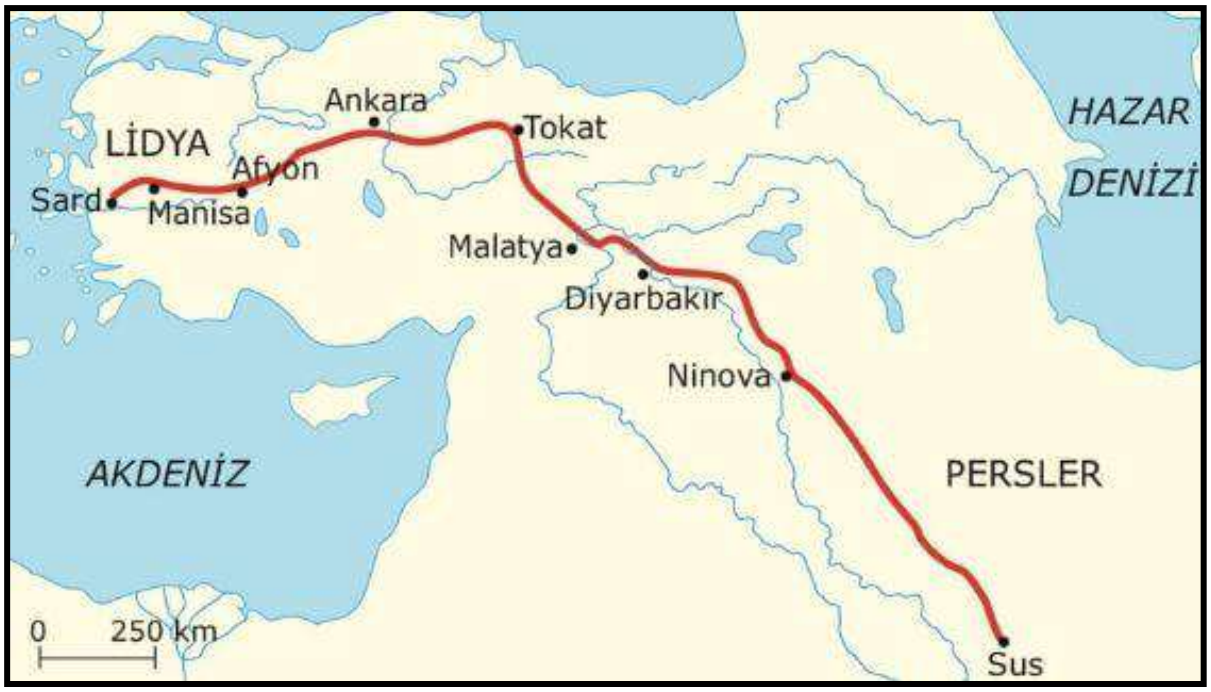

Şekil 15 : Kaybolan Efes Limanı Temsili Görüntüsü **[T-URL16]**

Ayrıca bu yolların batıya doğru uzanarak Efes Limanı ile bağlantıları da bulunmaktadır. Efes'in antik dönemde önemli bir ticaret limanı olmasından dolayı, Roma yollarının deniz ticaretiyle ilişkisi olduğunu göstermektedir **[T-26].**

Pers Kral Yolu

Pers Kral Yolu, Anadolu'daki en erken ve en önemli ulaşım yollarından biridir. Bu yolun Sardes ten başlayarak doğuya uzandığı ve Pers İmparatorluğu'nun yönetim sisteminde kritik bir rol oynadığı bilinmektedir **[T-28].**

Şekil 16 : Kral Yolu Güzergahı **[T-URL17]**

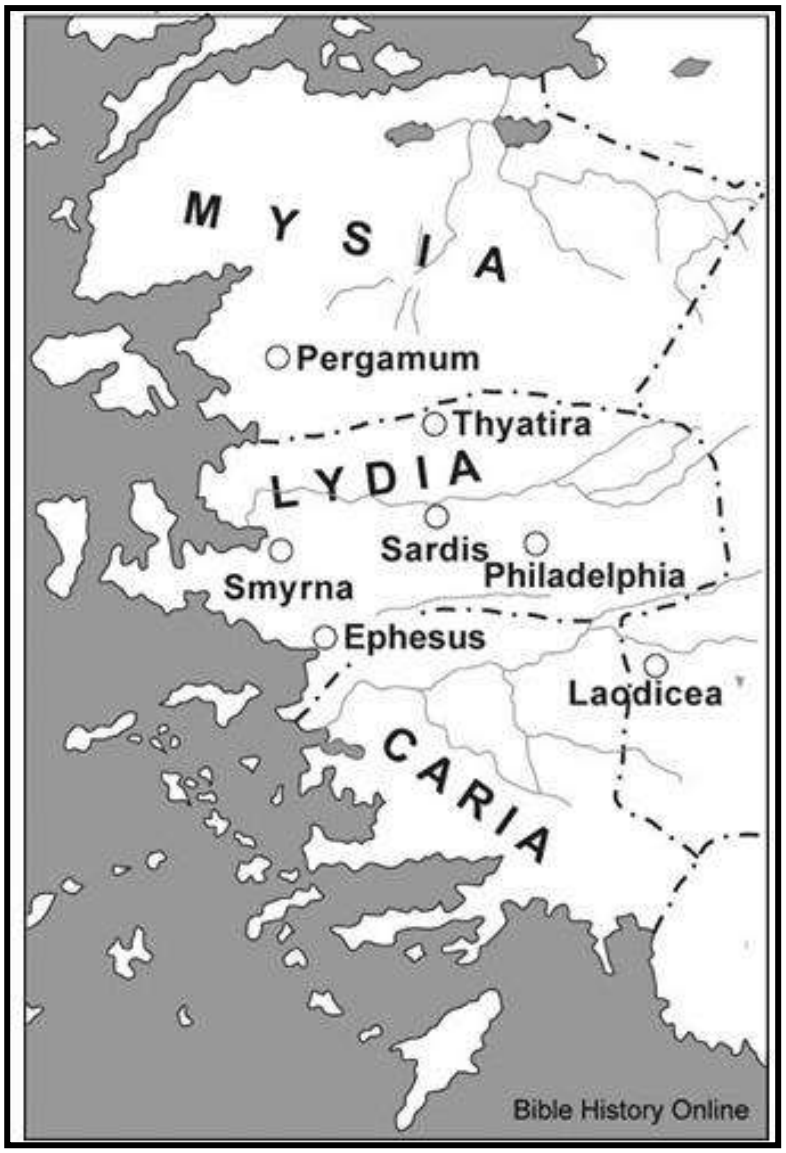
Ksenophon'un aktardığına göre II. Kyros, haberleşmeyi hızlandırmak için at değişim istasyonları kurarak 90 günlük yolculuğu kısaltmıştır **[T-28].** Güzergâh Ephesos limanından içeriye doğru ilerleyerek Hypaipa (Günlüce) ve Tmolos (Bozdağ) geçidini aşar. Ödemiş yakınlarındaki bu bölgede Akhaimenid dönemine ait sikkeler ve kült objeleri bulunmuştur. Yol buradan Lydia'nın eski başkenti Sardeis'e (Sart) ulaşır. Strabon'un belirttiği üzere Sardeis'te yol ikiye ayrılır: kuzey kolu Pessinous (Ballıhisar) ve Gordion (Yassıhöyük) üzerinden Ankyra'ya, oradan da Kültepe/Kaniş ve Tyana (Kemerhisar) güzergâhıyla Kilikia Kapıları'na ulaşır **[T-28].** Fırat Nehri'nin aşılması için Malatya yakınlarındaki Tomisa ile Birecik çevresindeki geçitler kullanılmıştır. Nehrin doğusunda yol Diyarbakır-Mardin hattı üzerinden Nisibis'e ve oradan Susa'ya bağlanır **[T-28]**. Kral Yolu'nun en bilindik rotasının yanında Efes'e uzanan bir kolunun daha bulunduğu belirtilmektedir. Yani yol sadece doğu-batı yönünde değil, aynı zamanda farklı yakın yerleşimlerle de bağlantı kurmuştur **[T-28]**.

Şekil 17 : Kral Yolu'nu Ziyaret Eden Doğaseverler **[T-URL17]**

7 Kilise Yolu

Yedi Kilise Yolu, diğer yol sistemlerinden farklı olarak ekonomik ya da askeri değil, dini ve kültürel ulaşım bağlantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yol, İncil'de adı geçen ve erken Hristiyanlık döneminde önemli olan yedi kiliseyi birbirine bağlamaktadır **[T-29]**. Bu kiliseler Efes, İzmir (Smyrna), Bergama (Pergamon), Akhisar (Thyateira), Sardes, Alaşehir (Philadelphia) ve Laodikeia olarak sıralanabilir ve her biri farklı özelliklere sahiptir.

Şekil 18 : Yedi Kilise Haritası **[T-URL18]**

Bu yolun en önemli özelliği, sadece fiziksel yol değil aynı zamanda bir iletişim ve etkileşim oluşturmaktadır. Kiliseler arasında gönderilen mektuplar ve dini ilişkiler, bu yolun aktif olarak kullanıldığını göstermektedir **[T-30].** Manisa sınırları içerisinde özellikle Sardes, Philadelphia ve Thyateira önemli duraklar olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 19 : Artemis Tapınağı (Salihli-Sart) **[T-URL18]**

Şekil 20 : Philadelphia (Alaşehir) **[T-URL18]**

Şekil 21 : Thyateira (Akhisar) **[T-URL19]**

Bu kentlerde bulunan kilise kalıntıları, buna somut örneklerdir. Ancak bu kalıntıların büyük bir kısmı günümüze tam olarak ulaşmamıştır, daha çok temel izleri ve arkeolojik bulgular şeklinde görülmektedir **[T-30].**

Tablo 1:İncil'de Adı Geçen Batı Anadolu'daki Yedi Kilise **[URL-1]**

Kilisenin Adı	Bulunduğu Yer	Günümüzdeki Yeri	Turizme Açık Olma Durumu
Ephesos	Selçuk	Belli	Açık
Smyrna	İzmir	Belli Değil	Ören Yeri Açık
Pergamon	Bergama	Belli	Açık
Sardes	Salihli	Belli Değil	Ören Yeri Açık
Philadelphia	Alaşehir	Belli	Açık
Laodikeia	Denizli	Belli	Açık
Thyateira	Akhisar	Belli Değil	-----

Güzergahların Ortak ve Ayrıldığı Noktalar

Üç yol sistemi bakıldığında, Manisa'nın tarih boyunca önemli bir geçiş noktası olduğu görülmektedir. Bu sistemlerin en önemli ortak noktası Sardes'tir.

Sardes'in öne çıkan özellikleri arasında;

- Kral Yolu'nun başlangıç noktası olması,
- Roma yollarının merkezi olması,
- Yedi Kilise rotasının önemli bir durağı olması,
- Roma yollarının daha çok üretim ve ticaret merkezlerine yönelmesi,
- Kral Yolu doğuya doğru merkezi yönetimi sağlaması,
- Yedi Kilise Yolu ise dini merkezleri birbirine bağlaması yer almaktadır.

Ayrıca Roma döneminde, daha eski olan Kral Yolu güzergâhlarının yeniden kullanılmıştır. Bu durum, ulaşım güzergahlarının tamamen terk edilmediğini göstermektedir. Günümüzdeki durumuna bakılacak olursa, bu yolların büyük bir kısmı fiziksel olarak korunmuş değildir. Ancak güzergâhlar, antik kentler ve coğrafi bilgilerden faydalanılarak çıkartılabilmektedir. Sardes, Bergama ve Laodikeia gibi alanlarda yapılan arkeolojik çalışmalar, bu yolların geçtiği bölgelerin önemini koruduğunu göstermektedir **[T-31].** Bu nedenle bu yollar, yalnızca geçmişe ait unsurlar değil, aynı zamanda günümüzde önemli kültürel izler olarak değerlendirilmektedir

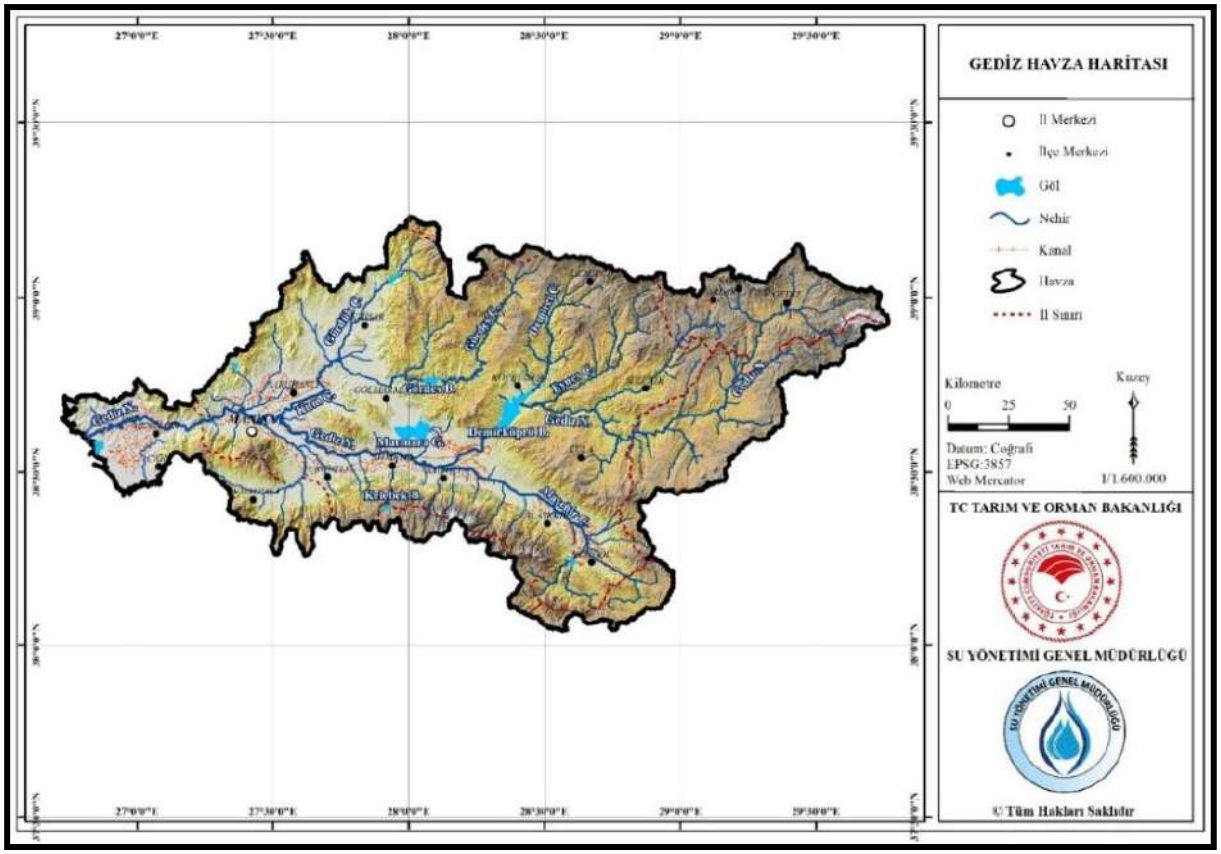
1.6 Kırılma Noktaları

Manisa'nın tarihsel gelişimi; doğal yapı, afetler, ekonomik değişimler ve planlama süreçleri gibi faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir. Özellikle Gediz Grabeni üzerinde yer alması, kentin hem tarım hem de deprem açısından hassas bir bölgede bulunmasına neden olmuştur. Bu durum, yerleşim kararlarından altyapıya kadar birçok konuyu doğrudan etkilemiştir **[T-32].**

1.6.1 Altyapı

Manisa'da altyapı gelişimi ilk olarak tarımı destekleyen sulama sistemleri ve ulaşım yolları ile başlamıştır. Özellikle Gediz Ovası çevresinde kurulan sulama sistemleri, tarımsal üretimin artmasını sağlamış ve kentin ekonomik yapısını doğrudan etkilemiştir **[T-33].**

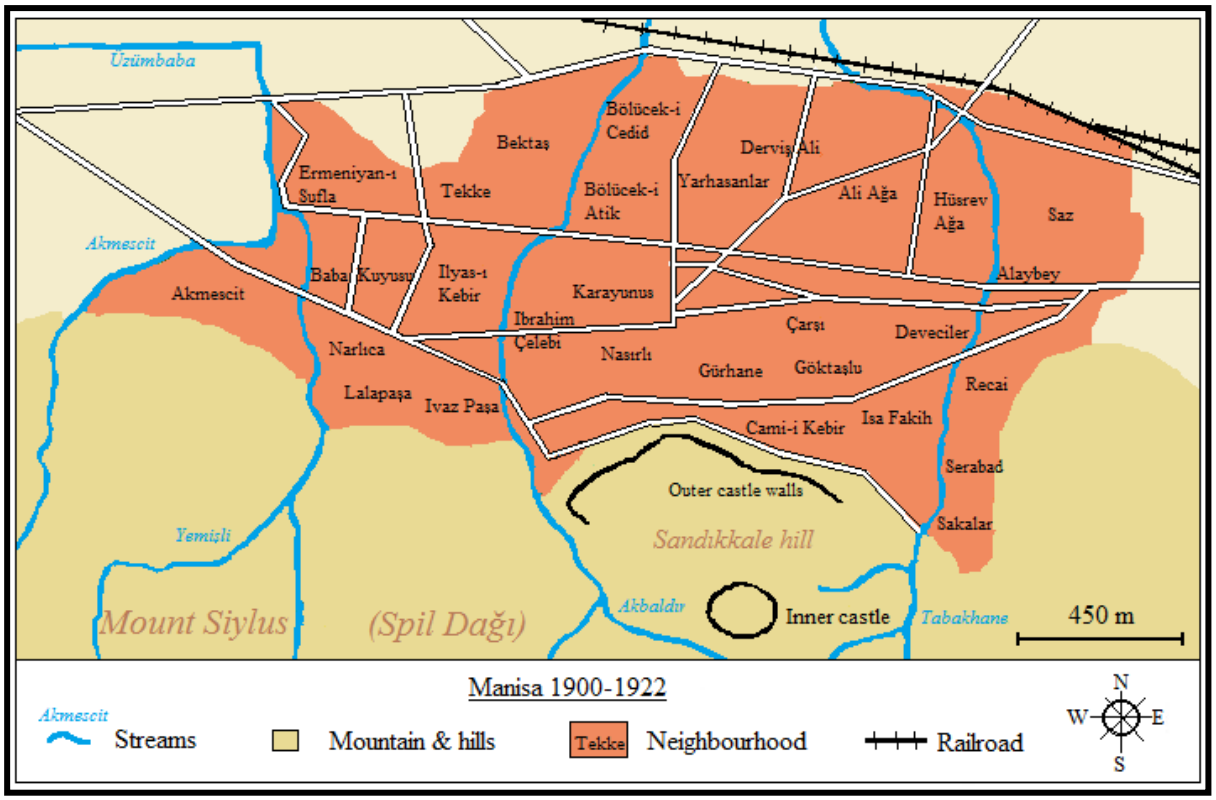
Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise karayolu ve demiryolu yatırımları hız kazanmıştır. Bu yatırımlar sayesinde Manisa'nın İzmir ile bağlantısı güçlenmiş, bu da sanayinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Böylece kent büyümüş ve yeni yerleşim alanları oluşmuştur **[T-33]**

Şekil 22 : Gediz Havzası ve Gediz Nehri **[T-URL20]**

1.6.2 Afet ve Savaşlar

Manisa, tarih boyunca hem savaşlardan hem de afetlerden ciddi şekilde etkilenmiştir. Özellikle 1922 yılında yaşanan Manisa Yangını, kentin büyük ölçüde yok olmasına neden olmuştur. Bu olay, kentin fiziksel yapısında büyük bir kırılma yaratmış ve sonrasında yeniden planlanmasını zorunlu hale getirmiştir **[T-31].** Bu süreçten sonra Manisa, Cumhuriyet döneminde daha planlı bir şekilde yeniden inşa edilmiştir **[T-31].**

Şekil 23 :1922 Manisa Yangını sonrası kent görünümü **[T-URL21]**

1.6.3 Depremler (Manisa Çevresi)

Manisa, aktif fay hatları üzerinde yer aldığı için deprem riski yüksek bir kenttir. Özellikle Manisa Fay Zonu, bölgedeki en önemli tektonik yapılardan biridir **[T-32].** Yapılan bilimsel çalışmalara göre geçmişte bölgede birçok büyük deprem meydana gelmiştir. Bunlardan en bilineni MS 17 yılında gerçekleşen ve Sardes başta olmak üzere geniş bir alanı etkileyen depremdir **[T-32].** Bu durum, Manisa'da yerleşim kararlarının her zaman deprem gerçeği dikkate alınarak şekillenmesi gerektiğini göstermektedir.

1.6.4 Endüstriyel Üretim

Manisa'da sanayi gelişimi özellikle Cumhuriyet döneminden sonra hız kazanmıştır. Kentin 'e yakın olması, sanayinin gelişmesinde önemli bir avantaj sağlamıştır. İlk başta tarıma dayalı sanayi gelişmiş, zamanla bunun yerini daha büyük sanayi kolları almıştır. Günümüzde özellikle ile elektronik, beyaz eşya ve otomotiv yan sanayi gibi sektörler ön plana çıkmıştır. Bu süreç, Manisa'nın tarım kenti kimliğinden sanayi kentine dönüşmesinde önemli bir kırılma noktası olmuştur. **[T-31].**

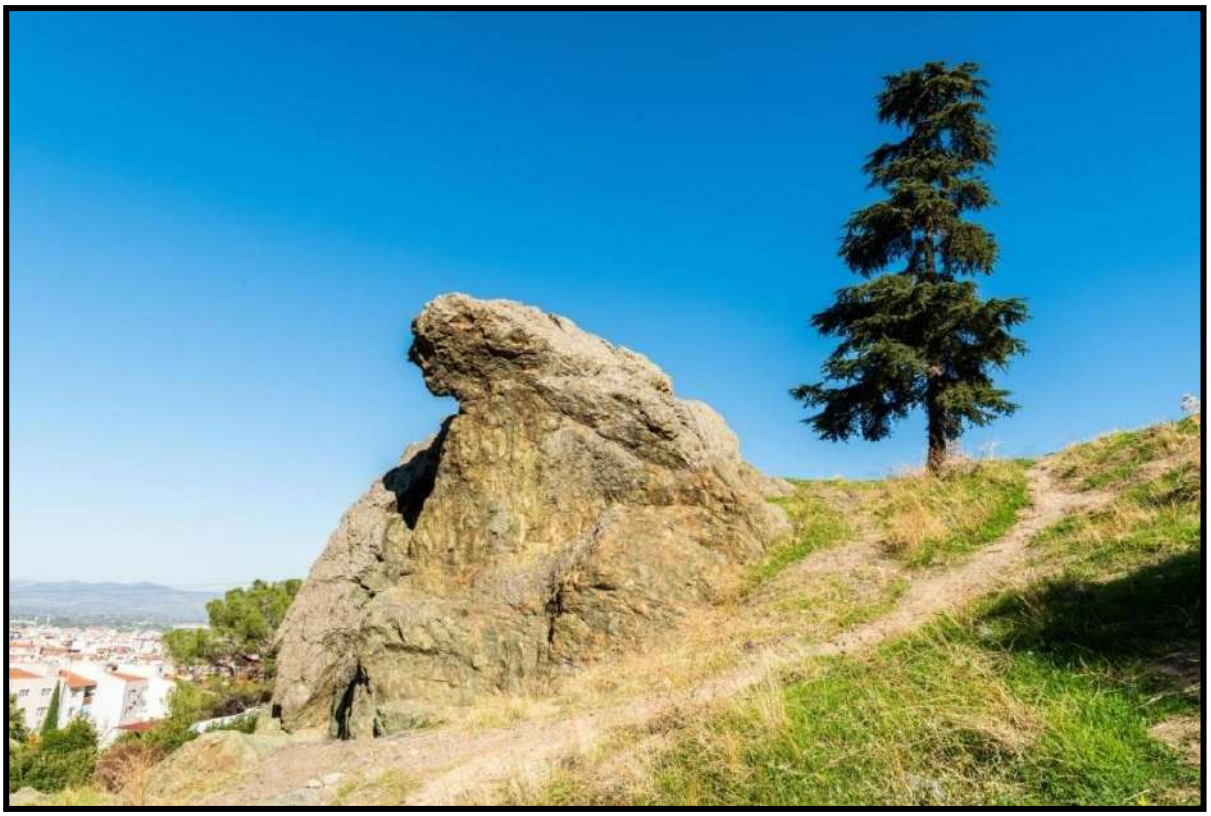
1.6.5 Planlama Süreci

Manisa'da planlama çalışmaları özellikle 1922 yangınından sonra hız kazanmıştır. Kentin büyük ölçüde zarar görmesi, yeniden planlı bir şekilde inşa edilmesini gerekli kılmıştır. Cumhuriyet döneminde hazırlanan imar planları ile kent daha düzenli bir şekilde büyümeye başlamıştır. Sanayinin gelişmesi ve nüfusun artması ile yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Ancak bu hızlı büyüme bazı plansız gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle günümüzde Manisa'da kentsel dönüşüm ve afet odaklı planlama çalışmaları daha fazla önem kazanmaktadır. **[T-31].**

1.7 Tarihi Arkeolojik Yerleşimler

- **Şehzadeler (Merkez İlçe)**

Şehzadeler ilçesi, Manisa il merkezinin doğu ve güney kesimlerinde yer almakta olup kentin tarihsel çekirdeğini oluşturmaktadır. İlçe, Spil (Sipylos) Dağı eteklerinde kurulmuş olup bu konum tarih boyunca yerleşim için hem savunma hem de su kaynaklarına erişim açısından avantaj sağlamıştır. Bölgenin yerleşim geçmişi antik dönemlere kadar uzanmaktadır. Özellikle Lidya döneminde çevrede yerleşimlerin geliştiği, ardından Pers ve Roma egemenliği altında bu yerleşimlerin devam ettiği bilinmektedir. Spil Dağı çevresi aynı zamanda mitolojik açıdan da önemlidir ve Niobe kaya kabartması gibi önemli kültürel öğeleri barındırmaktadır **[T-34].** Roma döneminde yerleşim daha düzenli hale gelmiş, kamusal yapılar ve kent düzeni gelişmiştir. Bizans döneminde dini yapılar ön plana çıkmış ve yerleşim savunma odaklı bir yapı kazanmıştır. Osmanlı döneminde ise Manisa'nın şehzadelerin eğitim aldığı sancak merkezi olması, Şehzadeler ilçesini önemli bir idari ve kültürel merkez haline getirmiştir **[T-35]**

Şekil 24 : Niobe doğal kaya **[T-URL22]**

- **Yunusemre ilçesi**

Yunusemre ilçesi, Manisa merkezinin batı ve kuzeybatı kesimlerinde yer almakta olup Gediz Ovası'na doğru uzanmaktadır. Bu konum, ilçenin tarih boyunca tarıma dayalı yerleşimlerin geliştiği bir alan olmasına neden olmuştur. Bölgede yapılan araştırmalar, Neolitik ve Kalkolitik dönemlere kadar uzanan yerleşim izlerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu yerleşimler genellikle su kaynaklarına yakın alanlarda kurulmuş ve tarım-hayvancılığa dayalı bir yaşam biçimi gelişmiştir **[T-34].** Antik dönemlerde Yunusemre, büyük kentlerin çevresinde yer alan üretim alanı olarak kullanılmıştır. Roma ve Bizans dönemlerinde de bu yapı devam etmiş ve bölge kırsal yerleşim karakterini korumuştur **[T-35].**

Şekil 25 :1968 yılında Milli Park ilan edilen Spil Dağı **[T-URL23]**

- **Akhisar**

Akhisar ilçesi, Manisa'nın kuzeyinde yer almakta olup antik dönemde Thyateira olarak bilinmektedir. Kent, özellikle Roma döneminde önemli bir ticaret ve üretim merkezi haline gelmiştir. Thyateira, ticaret yolları üzerinde yer alması nedeniyle ekonomik açıdan gelişmiş ve özellikle dokumacılık faaliyetleri ile öne çıkmıştır. Ayrıca kent, erken Hristiyanlık döneminde önemli bir dini merkez olmuş ve İncil'de adı geçen yedi kiliseden biri olarak kabul edilmiştir **[T-35].** Bizans ve Osmanlı dönemlerinde de yerleşim sürekliliği devam etmiş ve günümüze kadar ulaşan bir kent yapısı oluşmuştur.

Şekil 26 : Thyateira kentine ait kalıntılar tepe mezarları **[T-URL23]**

- **Salihli**

Salihli ilçesi, Manisa'nın doğusunda yer almakta olup Gediz Havzası içerisinde önemli bir konuma sahiptir. İlçe, Sardes Antik Kenti ile öne çıkmaktadır. Sardes, Lidya Krallığı'nın başkentidir. Tarihte ilk madeni paranın basıldığı yer olarak bilinmektedir. Aynı zamanda Pers Kral Yolu üzerinde yer alması, kentin ticaret açısından stratejik bir merkez olmasını sağlamıştır **[T-34].** Roma döneminde kentte gymnasium, hamam, sinagog ve tiyatro gibi yapılar inşa edilmiş ve yerleşim daha planlı hale gelmiştir. Bu durum, kentin gelişmiş bir kent yapısına sahip olduğunu göstermektedir **[T-35].**

Şekil 27 : Bin tepeler tümülüsleri **[T-URL24]**

- **Alaşehir**

Alaşehir ilçesi, Manisa'nın doğusunda yer almakta olup antik dönemde Philadelphia olarak bilinmektedir.Kent, Roma döneminde kurulmuş ve özellikle Hristiyanlık açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. İncil'de adı geçen yedi kiliseden biri burada yer almaktadır. Bizans döneminde savunma yapıları geliştirilmiş ve yerleşim sürekliliği devam etmiştir. Osmanlı döneminde de Alaşehir adıyla varlığını sürdürmüştür **[T-35].**

Şekil 28 : Philadelphia antik tiyatro **[T-URL25]**

- **Soma**

Soma ilçesi, Manisa'nın kuzeybatısında yer almakta olup antik dönem açısından sınırlı buluntulara sahiptir. Bölgede yapılan araştırmalar, küçük ölçekli yerleşim izlerinin bulunduğunu göstermektedir. Bu yerleşimler daha çok kırsal karakterlidir. Roma ve Bizans dönemlerinde yerleşim sürekliliği devam etmiş, ancak büyük kentleşme görülmemiştir **[T-35].**

- **Kırkağaç**

Kırkağaç ilçesi, Manisa'nın kuzeyinde yer almakta olup Bakırçay Havzası'na yakın konumu sayesinde tarih boyunca yerleşim açısından elverişli bir alan olmuştur. Bu bölge, antik dönemlerde büyük kentlerin arasında kalan geçiş alanlarından biri olarak kullanılmıştır. Arkeolojik buluntular, Kırkağaç çevresinde küçük ölçekli yerleşimlerin varlığını göstermektedir. Bu yerleşimler genellikle tarıma dayalı olup, su kaynaklarına yakın alanlarda kurulmuştur. Antik dönemde bölgenin büyük bir kent merkezi olmamasına rağmen, Lidya ve ardından Roma egemenliği altında kaldığı bilinmektedir. Roma döneminde bölgede tarım ve hayvancılığa dayalı üretim devam etmiş, bu üretim çevredeki büyük kentlere (özellikle Thyateira ve Pergamon gibi merkezlere) destek sağlamıştır. Bizans döneminde de yerleşim

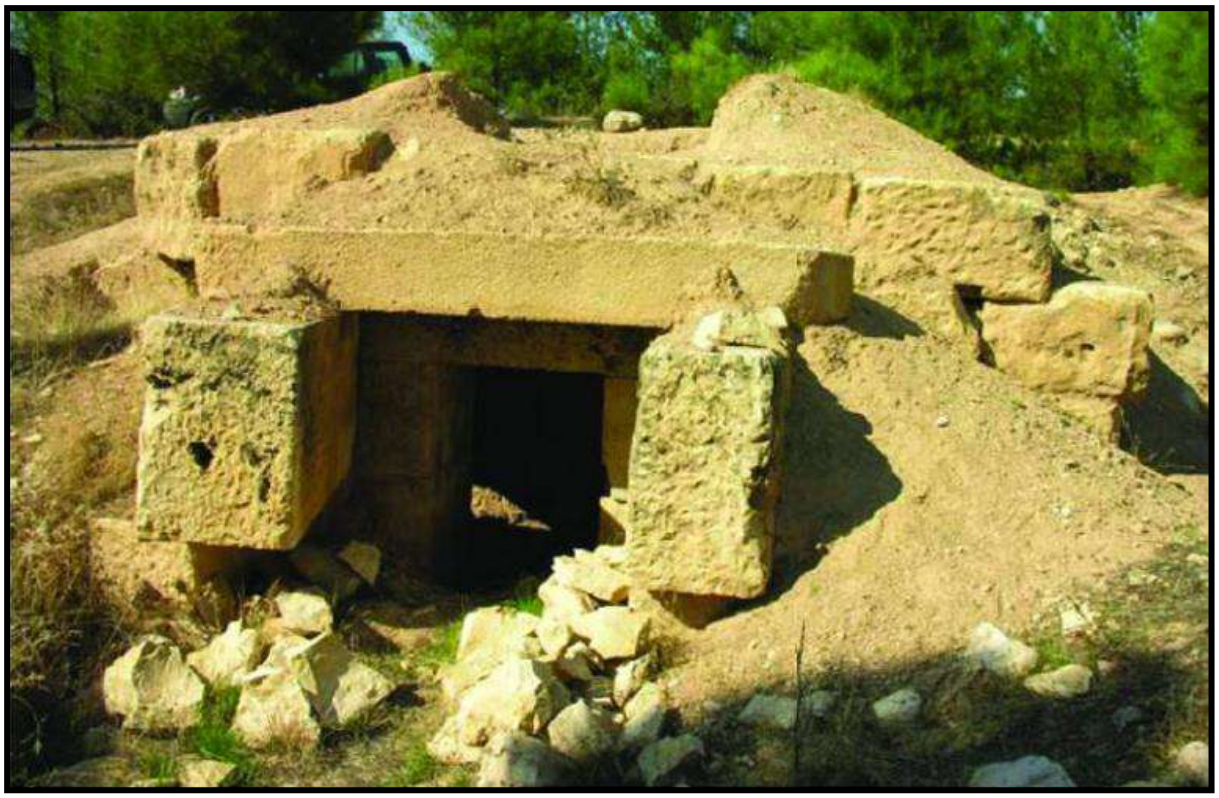
sürekliliği korunmuştur. Osmanlı döneminde ise Kırkağaç, çevre köylerle birlikte gelişen bir kırsal yerleşim merkezi haline gelmiş ve günümüze kadar bu karakterini sürdürmüştür **[T-35].**

Şekil 29 : Siledik yakınlarında bulunan Bizans yazıtı **[T-URL26]**

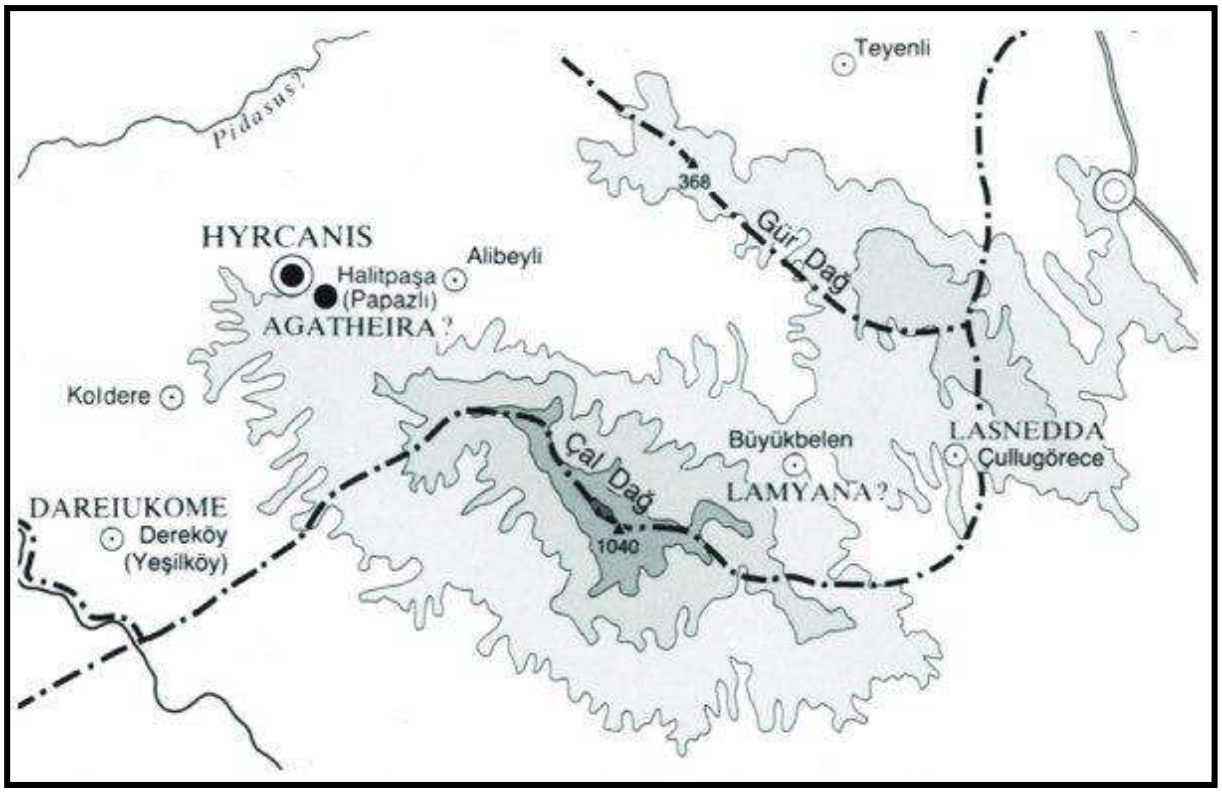
- **Turgutlu**

Turgutlu ilçesi, Manisa'nın batısında yer almakta olup Gediz Ovası üzerinde konumlanmıştır. Bu verimli ova, tarih boyunca yerleşimlerin oluşmasında belirleyici olmuştur. Antik dönem açısından incelendiğinde, Turgutlu çevresinin doğrudan büyük bir kent merkezi olmadığı ancak Sardes Antik Kenti'nin etki alanında bulunduğu görülmektedir. Bu durum, bölgenin özellikle tarımsal üretim ve lojistik destek açısından önemli olduğunu göstermektedir **[T-34].** Roma döneminde Gediz Havzası boyunca kurulan yerleşimler, üretim ve ticaret ilişkisi içinde gelişmiştir. Bizans döneminde de bu durum devam etmiş ve yerleşim sürekliliği korunmuştur. Osmanlı döneminde ise Turgutlu, tarım ve ticaretin geliştiği önemli bir yerleşim haline gelmiştir. Yüzyılda demiryolunun bölgeye ulaşmasıyla birlikte Turgutlu'nun ekonomik önemi artmış ve yerleşim yapısı değişmiştir. Bu durum, yerleşimin tarihsel süreçte ekonomik faktörlere bağlı olarak geliştiğini göstermektedir **[T-35].**

Şekil 30 :Çal Dağı ve etrafındaki antik kent kalıntıları **[T-URL27]**

Geçmiş antik dönemde Lidya uygarlığının da sınırları içinde bulunan Çal Dağı ve çevresi, ayrıca Pers uygarlığı, Helenistik, Erken ve Geç Bizans dönemlerinin de izlerini taşıyan birçok antik yerleşime sahne olmuş, tarih boyunca pek çok uygarlığı bağrında taşımıştır. Çaldağı gerek etrafında gerekse eteklerinde saptanan antik kalıntılar nedeniyle, Anadolu'nun en eski uygarlıklarından olan Lidya uygarlığının arkeolojisi ve antik tarihi açısından da hayli önem taşımaktadır. **[T-37]**

Şekil 31 :Çal Dağı ve etrafındaki antik kent ve köylerin yerleşim ve dağılımı **[T-URL27]**

- **Saruhanlı**

Saruhanlı ilçesi, Manisa'nın batısında Gediz Ovası üzerinde yer almakta olup verimli tarım arazileri ile dikkat çekmektedir. Bu nedenle tarih boyunca yerleşimlerin yoğunlaştığı bir alan olmuştur. Antik dönemde bölgede büyük kentler bulunmamakla birlikte, çevrede yapılan araştırmalar küçük ölçekli yerleşimlerin varlığını göstermektedir. Bu yerleşimler genellikle tarıma dayalı olup su kaynaklarına yakın alanlarda kurulmuştur **[T-34].** Lidya ve Roma dönemlerinde bölge, üretim alanı olarak kullanılmış ve çevredeki büyük kentlere destek sağlamıştır. Bizans döneminde de bu yapı devam etmiş ve yerleşim sürekliliği korunmuştur. Osmanlı döneminde ise Saruhanlı, tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir yerleşim olarak gelişmiştir **[T-35].**

Şekil 32 : Manisa Saruhan Bey türbesi **[T-URL28]**

- **Demirci**

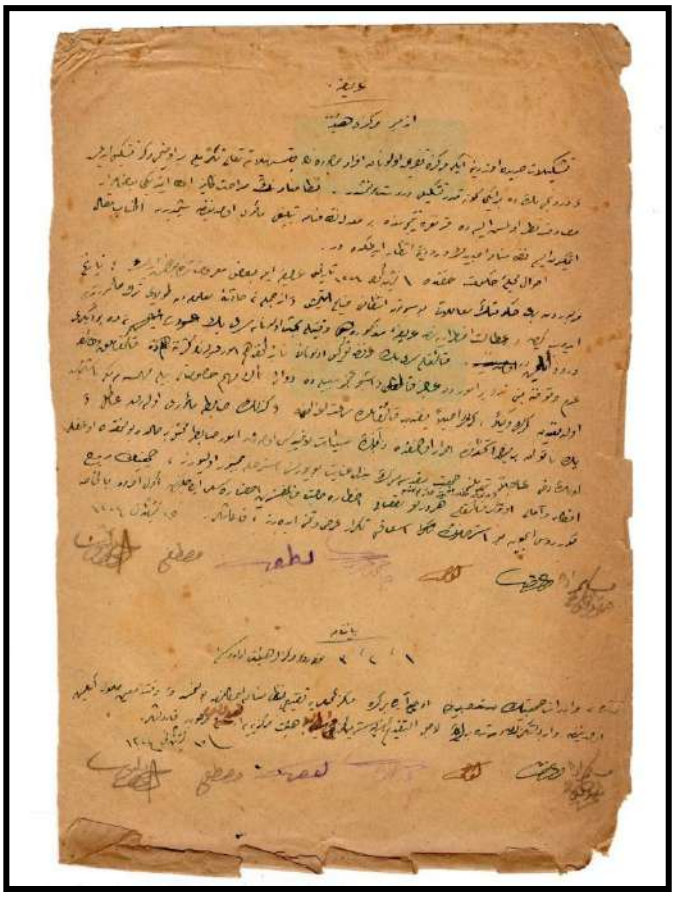
Demirci ilçesi, Manisa'nın kuzeydoğusunda yer almakta olup dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Bu coğrafi yapı, yerleşimlerin daha çok küçük ve dağınık şekilde gelişmesine neden olmuştur. Antik dönemde bölge, Frigya ve Lidya kültür alanlarının sınırında yer almış ve bu iki kültürün etkilerini taşımıştır. Ancak bölgede büyük bir kent merkezi oluşmamıştır. Daha çok küçük yerleşimlerin ve kırsal yaşamın hâkim olduğu görülmektedir **[T-34].** Roma ve Bizans dönemlerinde yerleşim sürekliliği devam etmiş ancak coğrafi koşullar nedeniyle büyük kentleşme görülmemiştir. Osmanlı döneminde Demirci, dokumacılık ve yerel üretim faaliyetleri ile gelişmiş bir kırsal merkez haline gelmiştir **[T-36].**

Şekil 33:Tekeler tarihi anıt ağacı **[T-URL29]**

- **Gördes**

Gördes ilçesi, Manisa'nın kuzeyinde yer almakta olup dağlık bir bölgede kurulmuştur. Bu durum, yerleşimlerin daha çok kırsal karakterli olmasına neden olmuştur. Antik dönemde bölgede küçük ölçekli yerleşimler bulunmakla birlikte büyük kent merkezleri oluşmamıştır. Bölgenin Lidya ve Roma egemenliği altında kaldığı bilinmektedir. Osmanlı döneminde Gördes önemli bir yerleşim haline gelmiş ve özellikle halıcılık faaliyetleri ile tanınmıştır. Gördes halıları, Osmanlı döneminde hem iç pazarda hem de dış ticarette önemli bir yere sahip olmuştur. Bu durum, yerleşimin ekonomik ve kültürel gelişimini etkilemiştir **[T-36].**

Şekil 34 : Yemin metinlerini ve dönemin önemli şahsiyetlerinin isimlerini barındıran, 1908-1912 yıllarına ait emsalsiz "Gördes Defteri' **[T-URL30]**

- **Kula**

Kula ilçesi, Manisa'nın doğusunda yer almakta olup volkanik yapısı ile dikkat çeken özel bir yerleşim alanıdır. Bu volkanik alanlar hem doğal hem de arkeolojik açıdan önemli özellikler taşımaktadır. Antik dönemde Kula çevresinde yerleşim izleri bulunmakta olup bölge Lidya ve Roma dönemlerinde kullanılmıştır. Ancak bölgenin asıl gelişimi Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir. Kula, Osmanlı döneminde önemli bir yerleşim merkezi haline gelmiş ve özellikle geleneksel Kula evleri ile tanınmıştır. Bu evler, Türk sivil mimarisinin önemli örnekleri arasında yer almakta olup günümüzde korunarak kültürel miras unsuru haline gelmiştir **[T-34]**

Şekil 35 : Kula'nın doğusunda bulunan Kapadokya'daki peri bacalarına benzer oluşumlar **[T-URL31]**

- **Selendi**

Selendi ilçesi, Manisa'nın kuzeydoğusunda yer almakta olup kırsal karakterli bir yerleşimdir. Bölgenin dağlık yapısı, yerleşimlerin dağınık şekilde gelişmesine neden olmuştur. Antik dönemde bölgede küçük yerleşimlerin bulunduğu, ancak büyük kent merkezlerinin oluşmadığı görülmektedir. Bölge, Lidya ve Roma egemenliği altında kalmıştır **[T-35].** Yerleşim daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı olarak gelişmiş ve bu yapı günümüze kadar devam etmiştir.

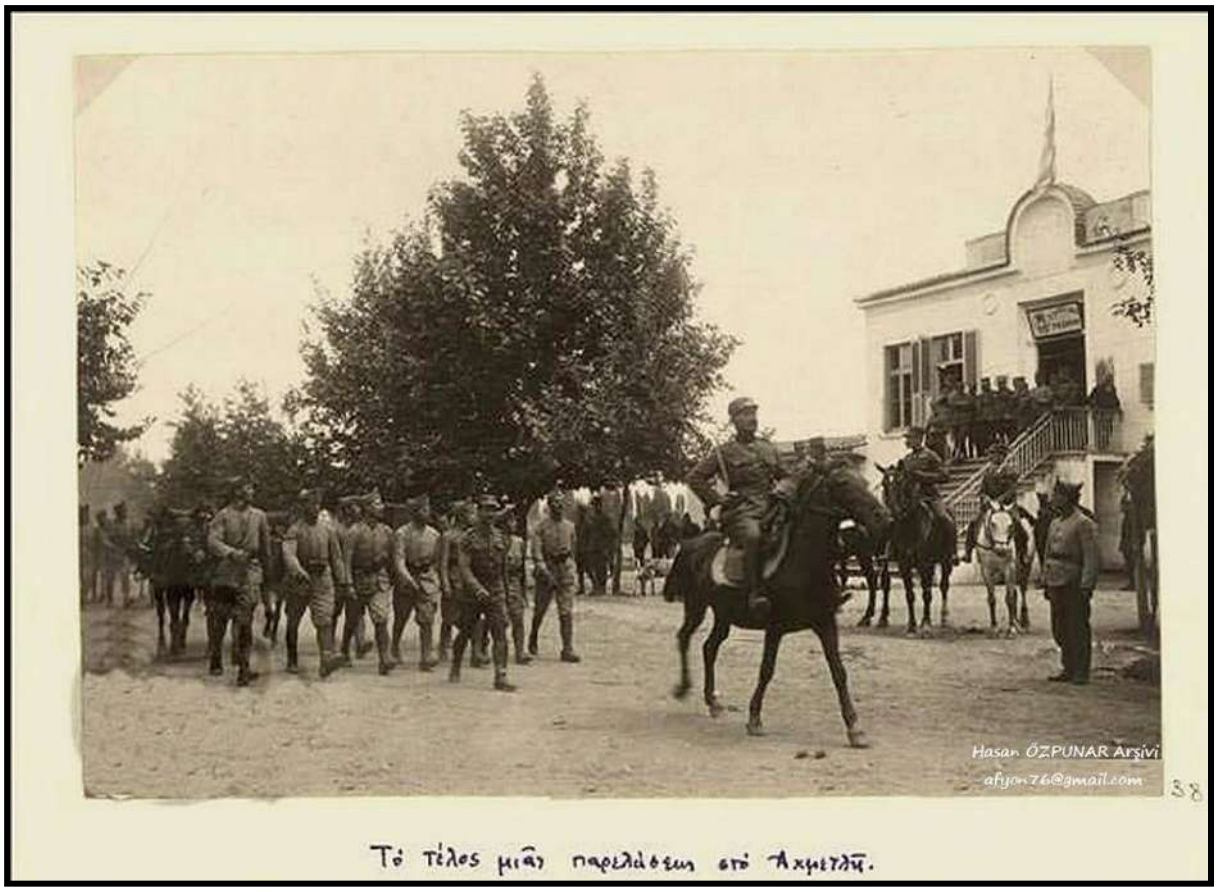

Şekil 36 : Selendi Yelimere kanyonu **[T-URL32]**

- **Ahmetli**

Ahmetli ilçesi, Manisa'nın doğusunda yer almakta olup Gediz Ovası üzerinde konumlanmıştır. Bu nedenle tarih boyunca tarıma dayalı yerleşimlerin geliştiği bir alan olmuştur. Antik dönemde bölge, Sardes Antik Kenti'nin etki alanı içerisinde yer almış ve bu kente bağlı üretim alanı olarak kullanılmıştır **[T-34].** Roma ve Bizans dönemlerinde tarımsal üretim devam etmiş ve yerleşim sürekliliği korunmuştur. Osmanlı döneminde de bu yapı devam etmiş ve bölge kırsal karakterini sürdürmüştür. Ahmetli ve çevresi tarih boyunca birçok uygarlığın etkisi altında kalmıştır. Bölgede Hititlerden Bizans'a kadar farklı medeniyetlerin yaşadığı bilinmekle birlikte, günümüze daha çok Lidyalılara ait tümülüsler ulaşmıştır. Ayrıca antik dönemde önemli bir ticaret yolu olan Kral Yolu'nun bu bölgeden geçtiği bilinmektedir.

Yerleşimin bugünkü yapısı ise Saruhanoğulları döneminde oluşmaya başlamıştır. Karaca Bey komutasındaki bir grubun bölgeye yerleşmesiyle Ahmetli'nin temelleri atılmış, zamanla köy haline gelmiştir. Osmanlı döneminde "Karacalar" ve daha sonra "Seyit Ahmetli" adıyla anılan yerleşim, Cumhuriyet sonrası Ahmetli adını almıştır. **[T-38].** Osmanlı kayıtlarına göre küçük bir köy olan Ahmetli, zamanla nüfusunu artırmış ve gelişmiştir. 1875 yılında demiryolunun geçmesiyle birlikte yerleşimin önemi artmış ve belediye teşkilatı kurulmuştur. 1894 depremi ve 1919–1922 işgali gibi olaylar yerleşimi olumsuz etkilemiştir.

Şekil 37 :"Millî Mücadele döneminde Ahmetli çevresinde Türk askerî birliklerinin geçişi." **[T-URL33]**

- **Gölmarmara**

Gölmarmara ilçesi, Manisa'nın kuzeydoğusunda yer almakta olup Marmara Gölü çevresinde kurulmuştur. Bu göl, tarih boyunca yerleşimlerin oluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Antik dönemde su kaynaklarının varlığı nedeniyle yerleşimlerin bu bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Göl çevresinde yapılan araştırmalar, eski yerleşim izlerinin bulunduğunu ortaya koymaktadır **[T-34].** Roma döneminde su kaynaklarına dayalı üretim ve yerleşim devam etmiş, Bizans döneminde de bu yapı korunmuştur.

Şekil 38 :6 Eylül 1922 de Gölmarmara düşman işgalinden görüntü **[T-URL34]**

- **Köprübaşı**

Köprübaşı ilçesi, Manisa'nın kuzeydoğusunda yer almakta olup dağlık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle yerleşimler küçük ve dağınık şekilde gelişmiştir. Antik dönemde bölgenin küçük yerleşimlerden oluştuğu ve büyük kent merkezlerinden uzak olduğu görülmektedir. Roma ve Bizans dönemlerinde yerleşim sürekliliği devam etmiştir **[T-35].** Yerleşim daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı olarak gelişmiş ve bu yapı günümüze kadar korunmuştur. Köprübaşı-Demirci yolu üzerinden ulaşılan, Demirci İlçesi'ne bağlı Saraycık Köyü sınırları içinde bulunan kaplıca, Demirci'ye 40 km, il merkezine 124 km mesafededir. Kaynak yakınındaki Geç Roma dönemine ait hamam kalıntılarından çok eski bir kaynak olduğu görülmektedir. Sıcaklığı 45-54 ºC, olan sulardan romatizma, siyatik, kireçlenme, cilt ve kadın hastalıklarında banyo olarak yararlanılmaktadır. İlçe sakinlerinden İsmail Aksoy'a göre kaplıcanın geçmişi Lidya dönemine kadar uzanıyor. Rivayete göre, cilt hastalığı olan Lidya Kralı'nın kızı, bölgedeki kükürtlü sıcak su sayesinde iyileşmiş. Bunun üzerine kral hamamlar yaptırmış ve bu kaplıcalar Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de kullanılmaya devam etmiştir.

Şekil 39 :Köprübaşı Saraycık kaplıcaları **[T-URL35]**

- **Sarıgöl**

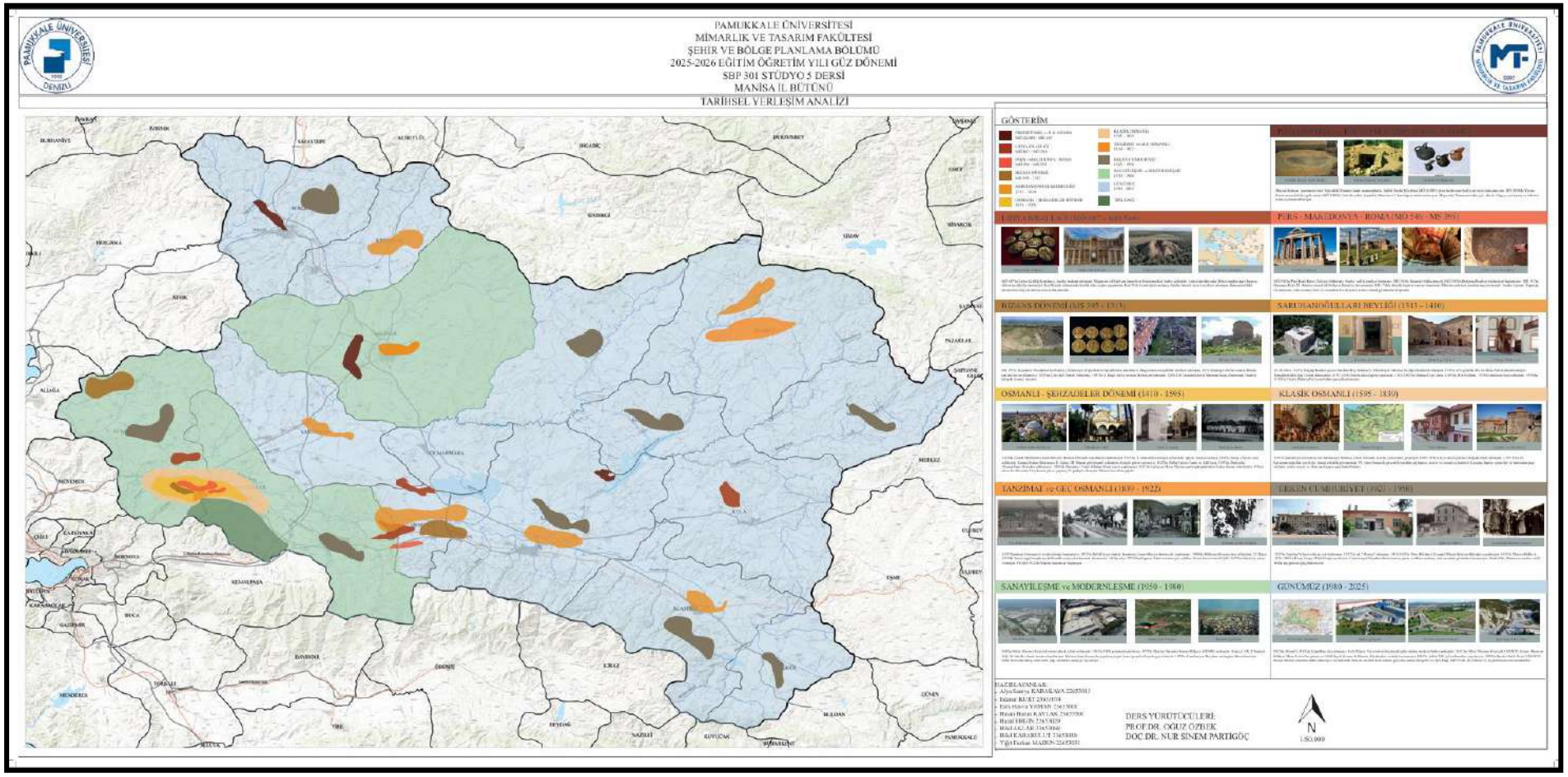
Sarıgöl ilçesi, Manisa'nın doğusunda yer almakta olup Gediz Havzası içerisinde yer almaktadır. İlçenin bu konumu, tarih boyunca tarım ve özellikle bağcılık faaliyetlerinin gelişmesini sağlamıştır. **[T-39].** Antik dönemde bölge, Lidya ve Roma egemenliği altında kalmış ve çevrede küçük yerleşimlerin bulunduğu bilinmektedir. Bölge, büyük kentlerin çevresinde üretim alanı olarak kullanılmıştır **[T-36].** Osmanlı döneminde bağcılık faaliyetleri gelişmiş ve Sarıgöl bu alanda önemli bir merkez haline gelmiştir. Bu durum, yerleşimin ekonomik faaliyetlere bağlı olarak geliştiğini göstermektedir. Manisa'nın Sarıgöl ilçesi Baharlar Mahalle Mezarlığı'nda yapılan incelemelerde, Osmanlı'nın Lale Devri'ne tarihlenen Miladi 1726 (Hicri 1138) tarihli bir mezar taşı tespit edilmiştir. Kitabesi okunan mezar taşının Hacı Halil oğlu Hacı Hasan Ağa'ya ait olduğu belirlenmiştir. Üzerindeki süsleme ve hat sanatı, dönemin estetik anlayışını yansıtırken; Hasan Ağa'nın bölgede geniş topraklara sahip saygın bir aile reisi olduğunu göstermektedir. Mezar çevresinde ailesine ait diğer mezarların bulunması, alanın bir aile mezarlığı olduğunu doğrulamaktadır.

Osmanlı'da "Ağa" unvanının zamanla yerel ileri gelen ve büyük toprak sahipleri için de kullanılması, Hasan Ağa'nın dönemin Sarıgöl'ünde önemli bir sosyal konuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır **[T-39].**

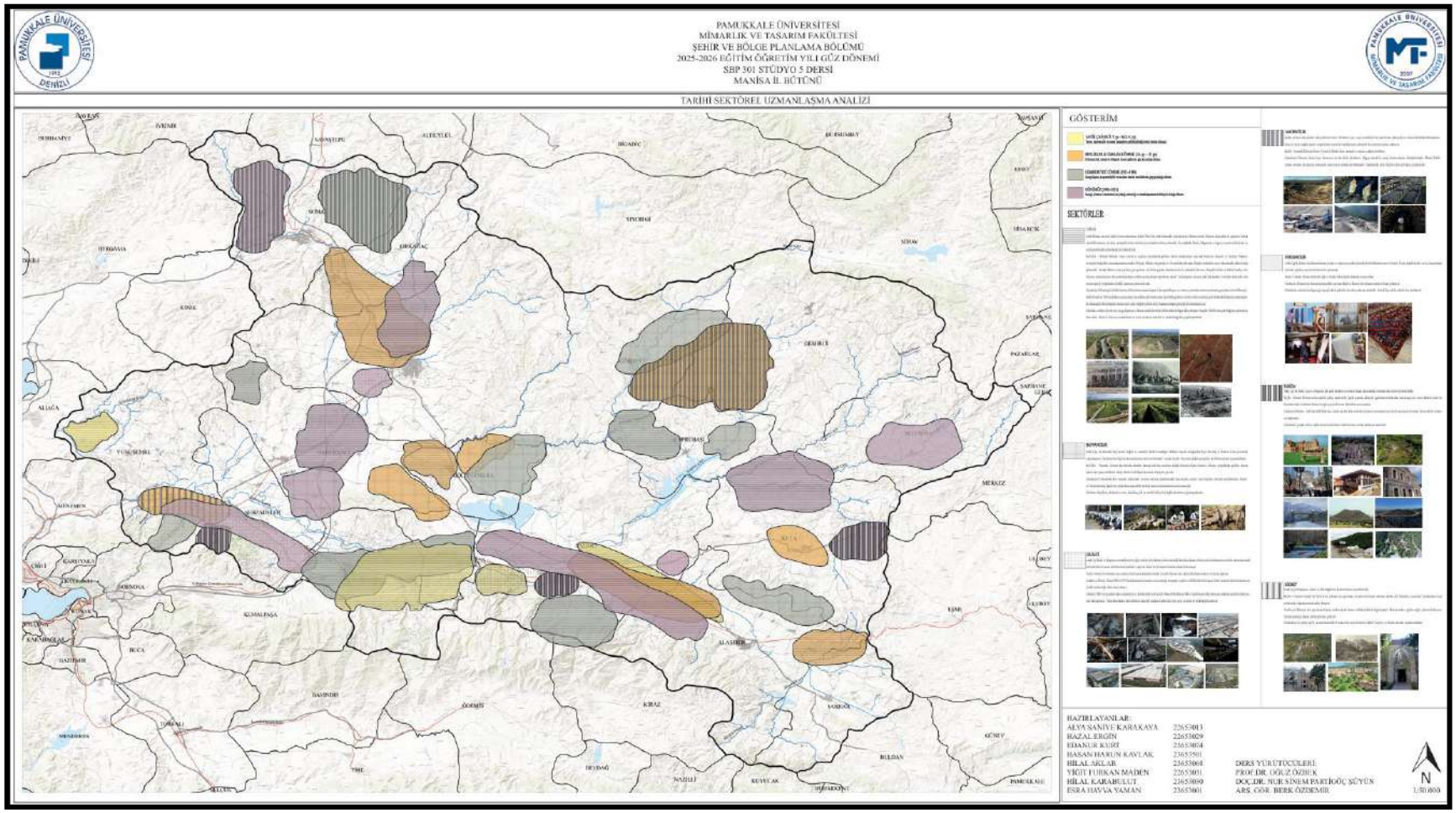

Şekil 40 : Sarıgöl'deki aile mezarı kalıntıları **[T-URL36]**

1.8 Tarihsel Yapı Yapılan Çalışmalar

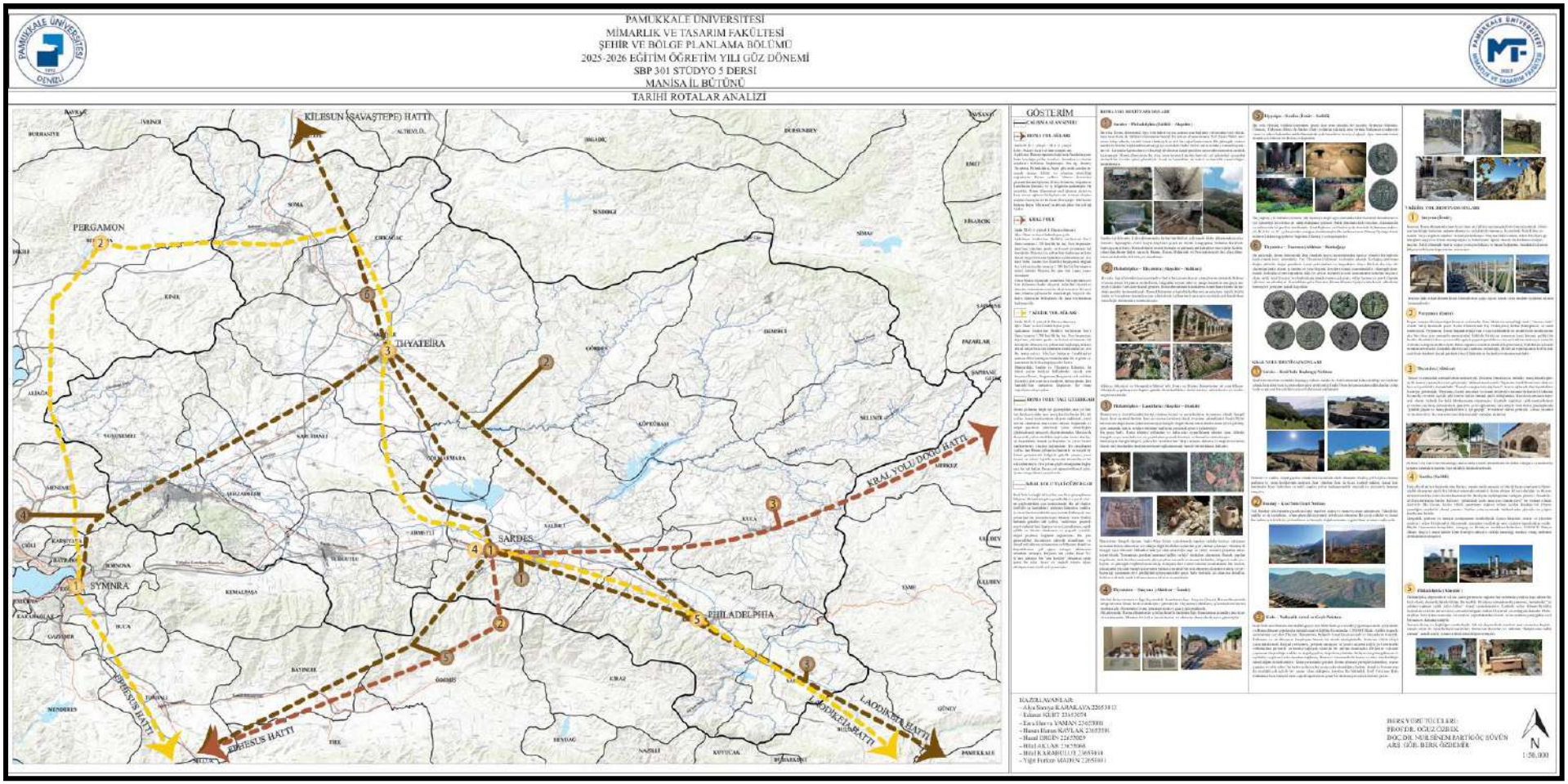

Şekil 41: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo 6 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur)

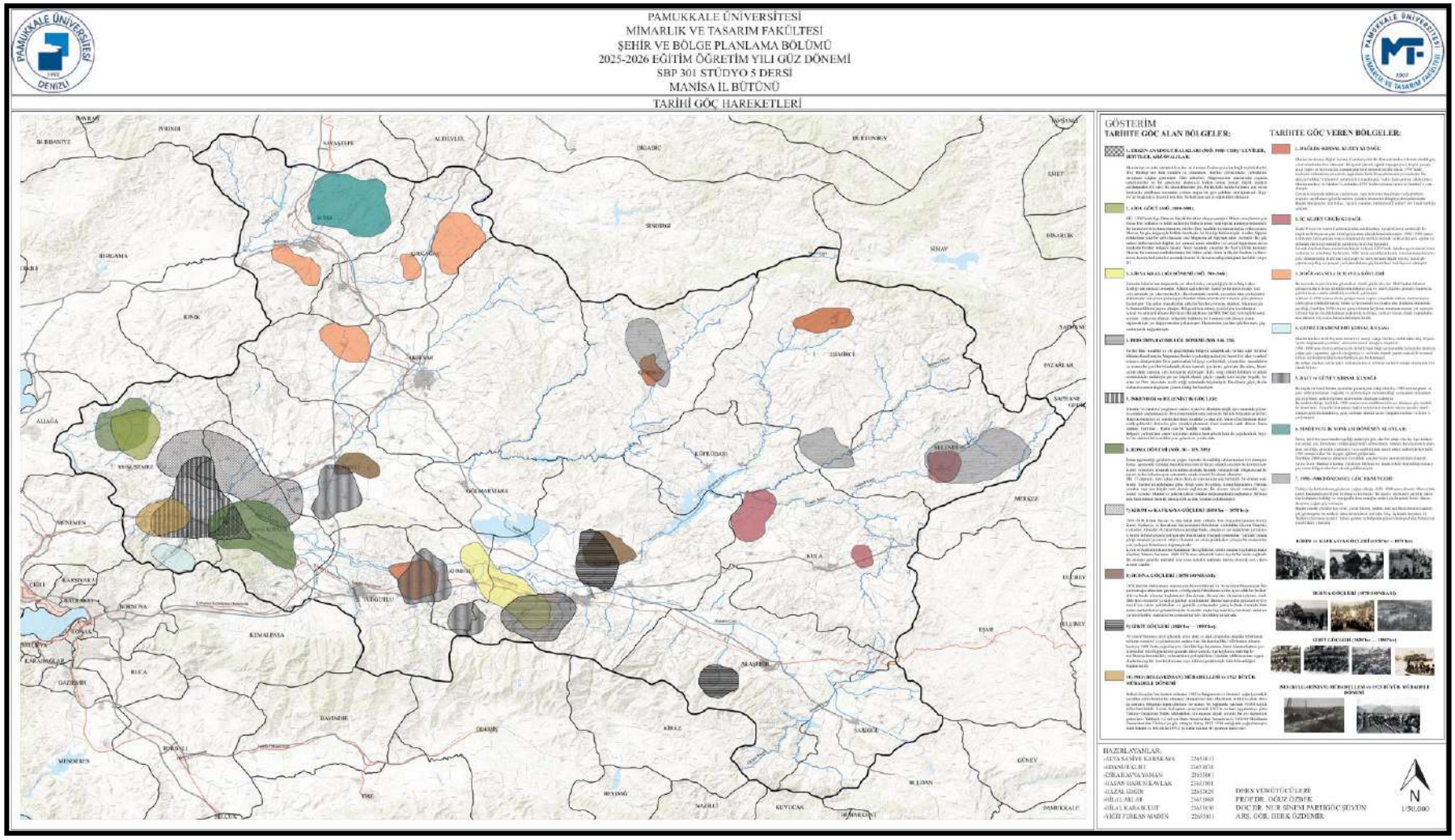

Şekil 42: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo 6 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur)

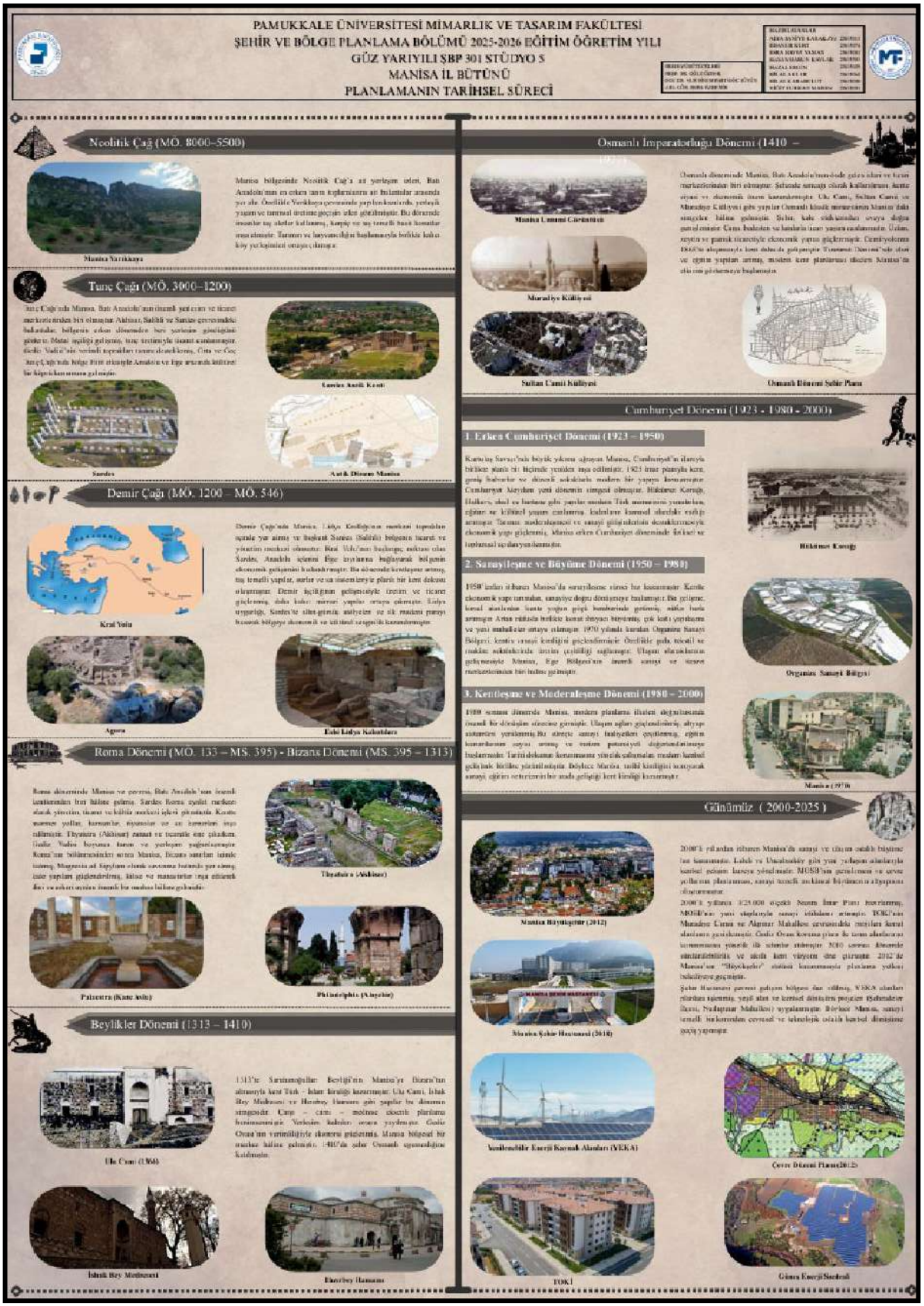
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılı'nda SBP 351 kodlu Stüdyo 5 Dersi kapsamında proje koordinatörleri yürütücülüğünde 3. sınıf öğrencileri tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 43: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

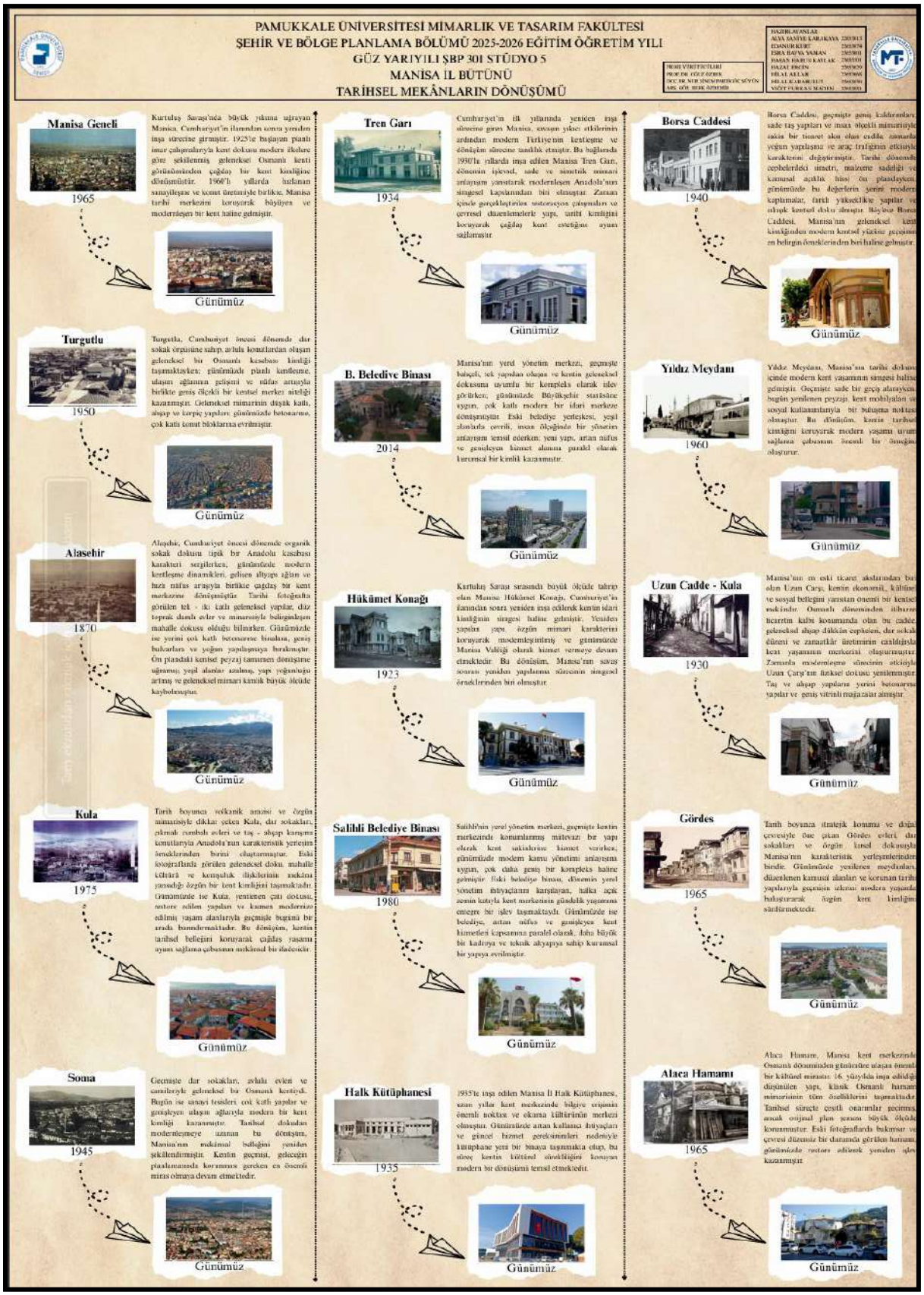
Şekil 44: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

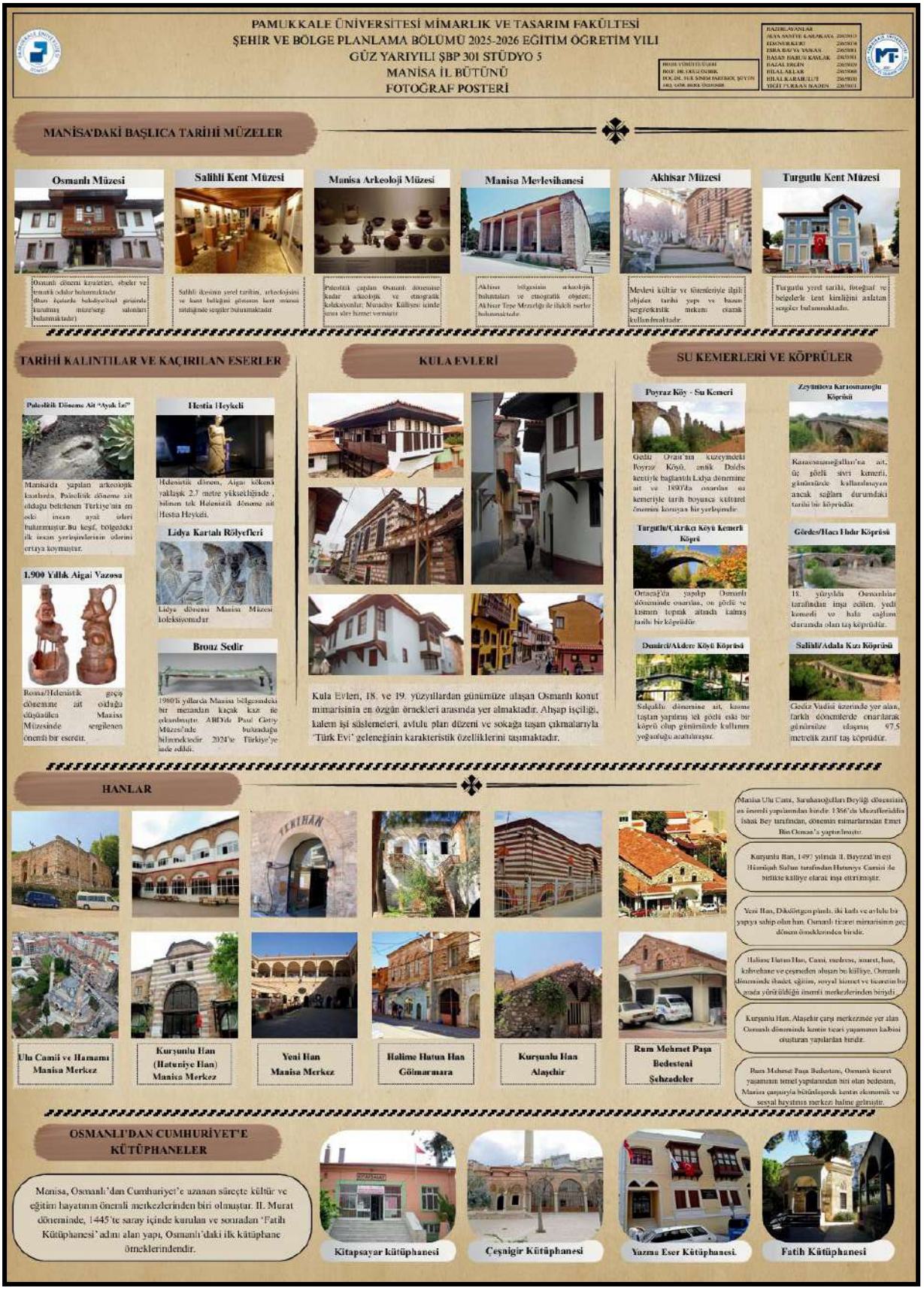
Şekil 45 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

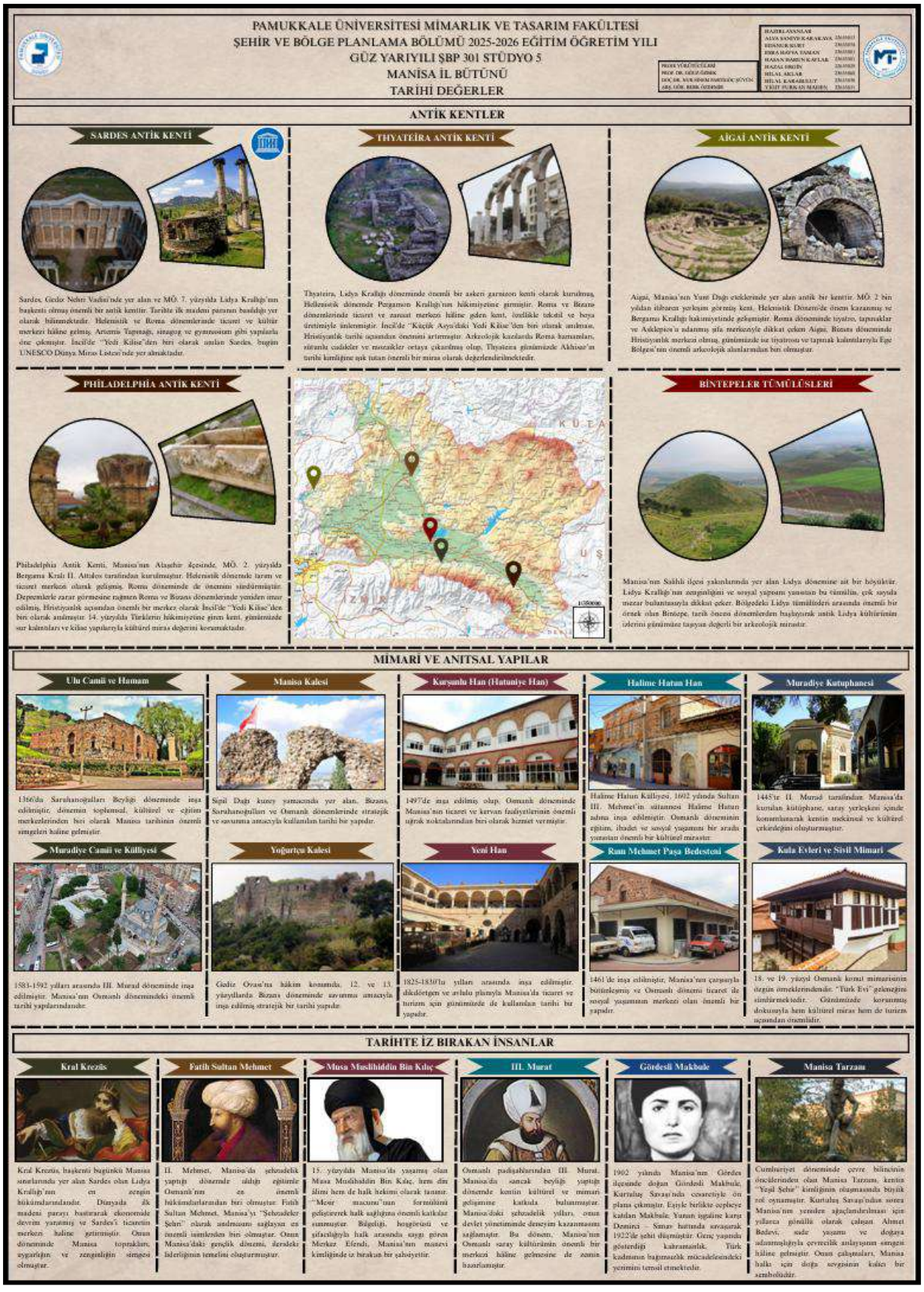
Şekil 46: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

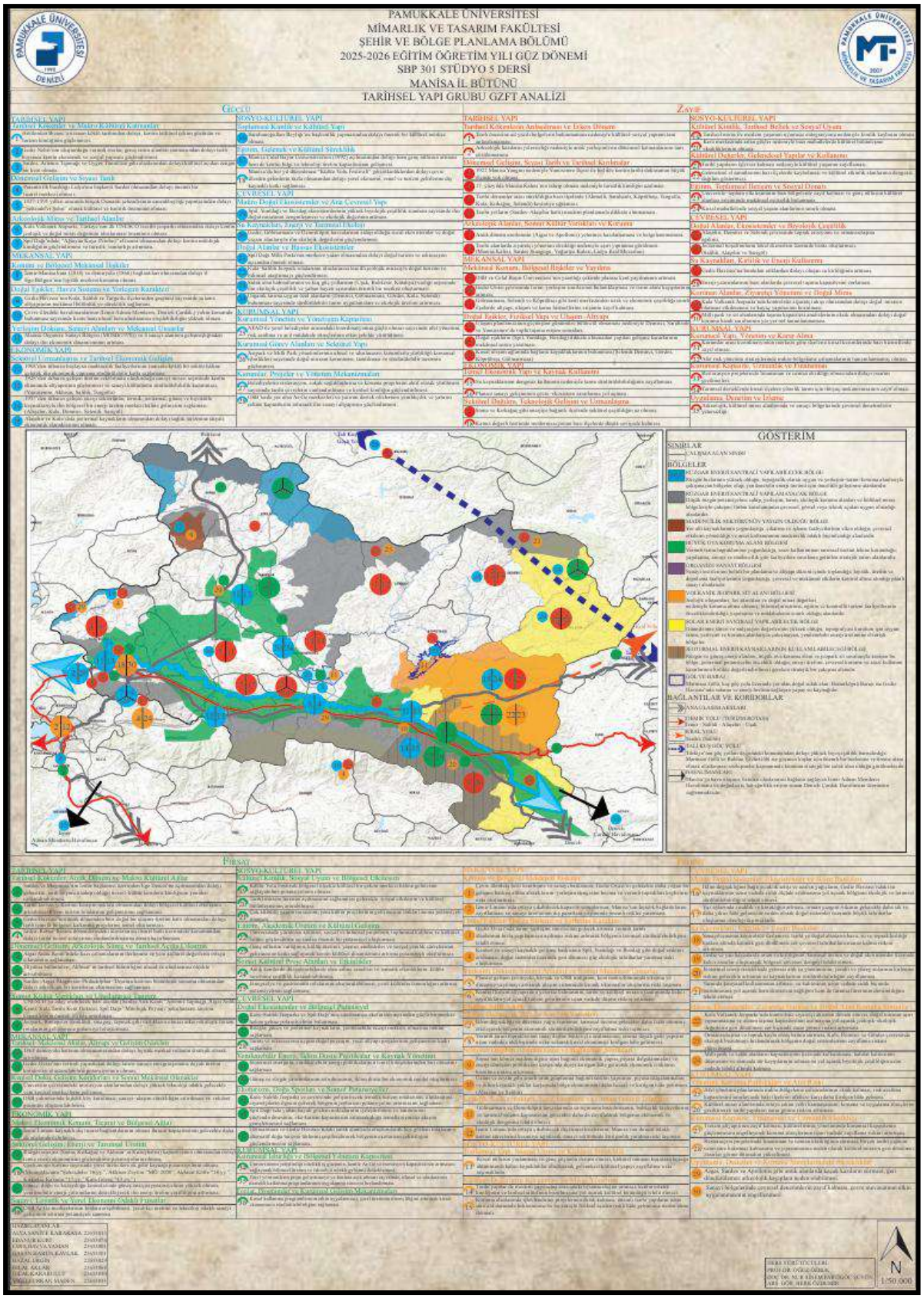
Şekil 47: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 48: Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 49 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 50 : Sonuç Ürünü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

1.9 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu çalışmada Manisa'nın tarihsel yapısı; etimolojik kökenler, mekânsal gelişim süreci, tarihi yollar ve rotalar, kırılma noktaları ile ilçe bazlı arkeolojik yerleşimler çerçevesinde kapsamlı biçimde incelenmiştir. Yapılan analizler, Manisa'nın Anadolu'nun en köklü ve çok katmanlı yerleşim alanlarından biri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Manisa, prehistorik dönemden günümüze kesintisiz bir yerleşim geleneğine sahiptir. Gediz Ovası'nın sunduğu verimli tarım arazileri, tarihin her döneminde bu coğrafyayı cazip bir yerleşim alanı haline getirmiştir. Neolitik ve Kalkolitik dönemlere uzanan ilk yerleşim izlerinin ardından bölge, Lidya Krallığı döneminde önemli bir merkez kimliği kazanmıştır. Sardes'in Lidya'nın başkenti olması ve dünyanın ilk madeni parasının burada basılması, kentin antik dünyadaki ağırlığını gösteren en çarpıcı örnekler arasında yer almaktadır. Pers, Hellenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemleri boyunca da varlığını sürdüren Manisa, her uygarlığın bıraktığı izleri kentsel dokusunda taşımaya devam etmektedir. Bu kesintisiz süreklilik, kentin tarihsel kimliğinin en belirgin özelliğini oluşturmaktadır.

İlçe isimlerinin etimolojik incelemesi de bu tarihsel zenginliği destekler niteliktedir. Akhisar'ın kale yapısına yaptığı atıftan Saruhanlı'nın beylik mirasına, Demirci'nin zanaat geleneğinden Şehzadeler'in Osmanlı idari kimliğine kadar her ilçe adı, kendi döneminin coğrafi, sosyal ve kültürel gerçekliğini yansıtmaktadır. Bu durum, Manisa'nın yalnızca fiziksel değil; dilsel ve kültürel açıdan da derin bir miras taşıdığını gözler önüne sermektedir.

Tarihi yollar ve rotalar açısından ele alındığında, Manisa'nın antik dönemden itibaren kritik bir güzergâh üzerinde konumlandığı görülmektedir. Roma yolları, Pers Kral Yolu ve Yedi Kilise Güzergâhı bu bölgede kesişmekte; Sardes ise üç sistemin de ortak odak noktasını oluşturmaktadır. Her yolun farklı bir işlevi üstlendiği görülmektedir: Roma yolları ticaret ve üretim merkezlerini birbirine bağlarken, Kral Yolu doğuya uzanan idari kontrolü sağlamış; Yedi Kilise Güzergâhı ise dini ve kültürel bir iletişim ağı olarak işlev görmüştür. Manisa'nın bu üç sistemin kesiştiği noktada yer alması, kentin tarih boyunca yalnızca bir yerleşim alanı olarak değil; ticaret, yönetim ve inanç ekseninde de belirleyici bir kavşak noktası olarak öne çıktığını kanıtlamaktadır.

Kentin tarihsel gelişiminde yaşanan kırılma noktaları da son derece belirleyici bir rol oynamıştır. 1922 yangını, Manisa'nın kentsel dokusunu büyük ölçüde tahrip etmiş ve ardından gerçekleştirilen planlama çalışmaları kentin yeniden biçimlenmesini sağlamıştır. Cumhuriyet dönemiyle birlikte hız kazanan sanayi yatırımları ise Manisa'yı geleneksel tarım kentinden modern bir sanayi merkezine dönüştürmüştür. Gediz Grabeni üzerindeki konumu nedeniyle deprem gerçeği de tarih boyunca yerleşim kararlarını doğrudan etkileyen yapısal bir etken olmuş; bu durum günümüzde de kentsel planlama süreçlerinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir parametre olmaya devam etmektedir.

İlçe bazlı arkeolojik incelemeler, Manisa'daki tarihsel mirasın homojen bir yapı sergilemediğini; her ilçenin kendine özgü bir birikim taşıdığını ortaya koymaktadır. Akhisar'ın Roma döneminden gelen dokumacılık geleneği, Kula'nın volkanik peyzajı ve sivil mimari mirası, Gördes'in Osmanlı dönemi halıcılık kültürü, Köprübaşı'nın antik kaplıca geleneği ve Sarıgöl'ün bağcılık hafızası bu çeşitliliğin somut göstergeleridir. Her ilçe, Manisa'nın bütününü oluşturan mozaiğin ayrı bir parçasını temsil etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Manisa'nın tarihsel açıdan ne denli zengin ve çok boyutlu bir kent olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Farklı uygarlıkların üst üste bıraktığı izlerle şekillenen bu kent, her katmanında ayrı bir tarihin okunabildiği özgün bir mekânsal belleğe sahiptir. Bu birikimin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, kapsamlı koruma politikaları ve bütüncül bir planlama anlayışıyla mümkün olabilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEKANSAL YAPI

2.1 Kavramsal Açıklamalar

Mekânsal Yapı: Kentlerin fiziksel organizasyonunu oluşturan coğrafi, topoğrafik ve insan yapımı unsurların sistematik bütünüdür. Yerleşim dokusu, ulaşım ağları ve arazi kullanım desenleri gibi bileşenler mekânsal yapının temel parametrelerini oluşturur. **[M-1]**

Kentsel Gelişim Aşamaları: Yerleşimlerin tarihsel süreçte geçirdiği morfolojik, fonksiyonel ve sosyodemografik dönüşümlerin kronolojik evreleridir. Organik büyüme, planlı genişleme ve metropolitenleşme gibi safhaları kapsar. **[M-2]**

Makroform Analizi: Kentsel yayılma dinamiklerini morfolojik desen, yoğunluk dağılımı ve büyüme koridorları üzerinden değerlendiren mekânsal planlama yöntemidir. Lynch'in (1984) kent imgesi kuramıyla metodolojik bağlantılar içerir. **[M-3]**

Ekolojik Planlama İlkeleri: İnsan yerleşmelerinin doğal sistemlerle uyumunu hedefleyen, biyolojik çeşitliliği koruyan sürdürülebilir tasarım prensipleridir. Yeşil altyapı ağları ve ekolojik koridorlar bu yaklaşımın temel araçlarıdır. **[M-4]**

Yerleşilebilirlik Analizi: Arazinin jeolojik stabilite, eğim, hidroloji ve ekosistem hassasiyetleri açısından yerleşime uygunluk derecelendirmesidir. CBS tabanlı çok kriterli karar analizi teknikleriyle uygulanır. **[M-5]**

Sürdürülebilir Kalkınma: Brundtland Raporunda (1987) tanımlandığı üzere, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmadan mevcut gereksinimleri karşılama ilkesidir. 17 BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi ile operasyon eleştirilmiştir. **[M-6]**

Demografik Dönüşüm: Nüfusun yaş piramidi, göç eğilimleri ve yerleşim desenlerindeki yapısal değişimlerdir. Notestein'in (1945) modernizasyon teorisi bu süreci sanayileşmeyle ilişkilendirir. **[M-7]**

Doğal Eşik: Kentsel yayılmayı sınırlayan topoğrafik (dağ, vadi) veya ekolojik (sulak alan, orman) bariyerlerdir. Türkiye'de 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 16. maddesiyle planlama kararlarına esas teşkil eder. **[M-8]**

Kırsal-Kentsel Geçiş: Tarım toplumundan sanayi/ hizmet ekonomisine geçişte ortaya çıkan mekânsal dönüşümdür. Christaller'in (1933) merkezi yerler kuramı bu süreci hiyerarşik ağlarla açıklar. **[M-9]**

Arazi Kullanım Deseni: Bir alandaki tarım, orman, yerleşim ve sanayi gibi kullanım türlerinin mekânsal dağılımını ifade eder. Bu dağılım doğal yapı ve ekonomik faaliyetlerle şekillenir. **[M-10]**

Ulaşım Aksı Gelişimi: Yerleşimlerin ana ulaşım koridorları boyunca lineer şekilde büyümesini ifade eder. Erişilebilirlik, bu gelişimin temel belirleyicisidir. **[M-11]**

Kentsel Yayılma: Plansız, düşük yoğunluklu ve geniş alanlara yayılan kentleşme biçimidir. Tarım alanları üzerinde baskı oluşturur. **[M-12]**

Çok Merkezli Gelişim: Kentin birden fazla merkez etrafında gelişmesini ifade eder. Ulaşım yükünü azaltır ve dengeli büyümeyi sağlar. **[M-13]**

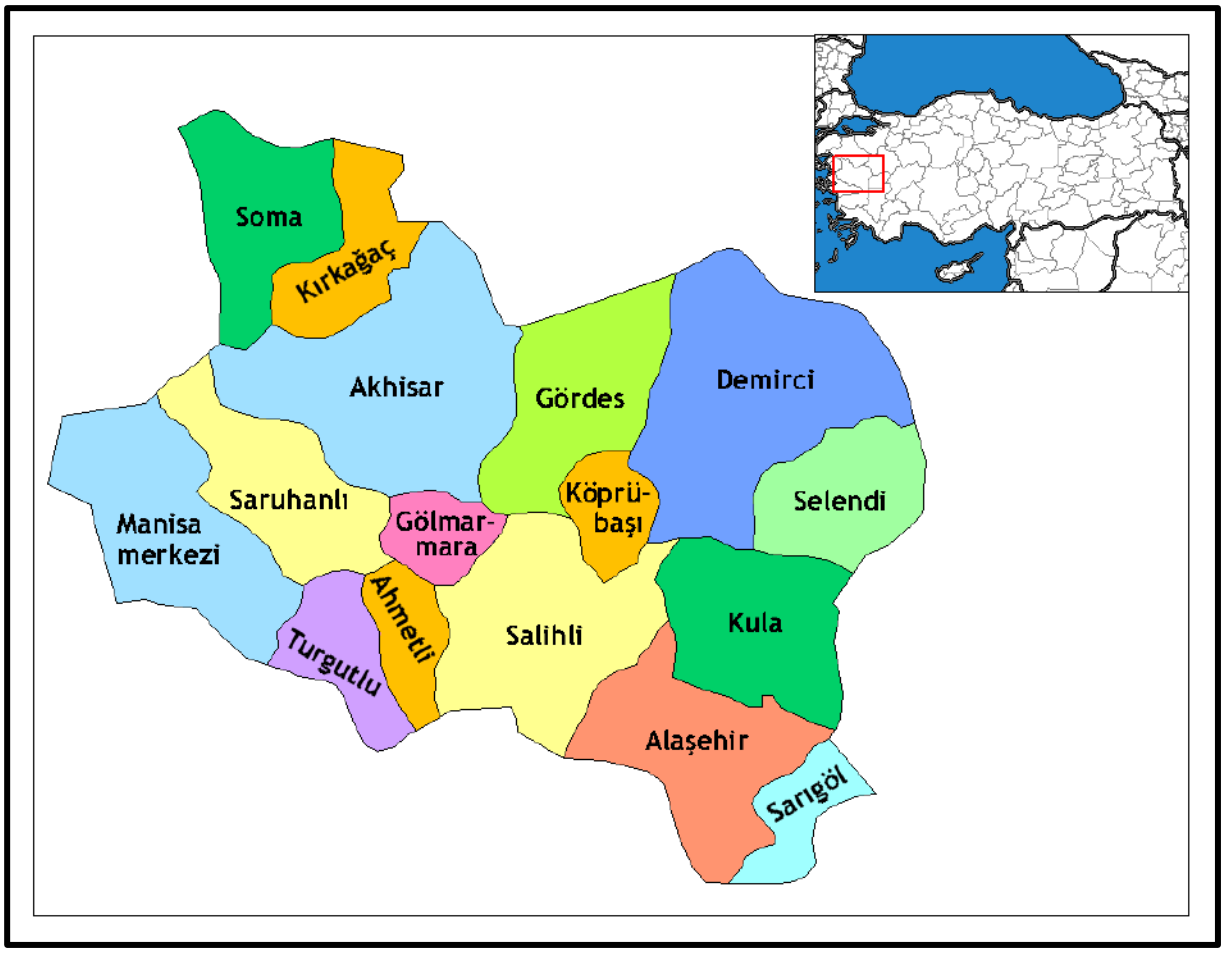
Bölgesel Bağlantısallık: Kentlerin çevre bölgelerle kurduğu ulaşım ve ekonomik ilişkiler bütünüdür. Bölgesel gelişimi belirleyen önemli bir faktördür. **[M-14]**

Topografya Temelli Yerleşim: Yerleşimlerin eğim ve yükseltiye bağlı olarak şekillenmesidir. Ovalarda yoğun, dağlık alanlarda sınırlı gelişim görülür. **[M-15]**

Altyapı Kapasitesi: Bir yerleşimin teknik hizmetleri (su, enerji, ulaşım vb.) karşılama düzeyidir. Kentsel gelişimin sürdürülebilirliğini belirler. **[M-16]**

2.2.COĞRAFİ KONUM

Çalışma alanı, Türkiye'nin Manisa ilinin bütün ilçeleridir. İl, Türkiye'nin kalabalık şehirlerinden biri olup Ege Bölgesi genelinde önemli bir konuma sahiptir **[M-17]**. İlin doğusunda Uşak ve Kütahya illeri, batısında İzmir ili, kuzeyinde Balıkesir ili, güneyinde ise Aydın ve Denizli illeri bulunmaktadır **[M-18]**. İl, Ege Bölgesi'nin iç kesimleri ile kıyı kesimleri arasında bir geçit durumundadır. İl genelinin yüzölçümü 13.339 km² olup rakımı 71 metredir **[M-20]**. İlin matematiksel konumu ise 27°–29° doğu boylamları ile 38°–39° kuzey enlemleri arasında yer almaktadır **[M-18]**. Manisa ili toplam 17 ilçeden oluşmaktadır **[M-URL-1]** Bakınız Şekil 1. Manisa ili, TR33 Düzey 2 Bölgesi'nde Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illeri ile birlikte yer almaktadır **[M-19]** İlin 2025 yılı en kalabalık ilçeleri merkez ilçeler olan Yunusemre ve Şehzadeler ilçeleridir **[M-17]**.

Şekil 51:Çalışma alanının İlçeler haritası **[M-URL-1]**

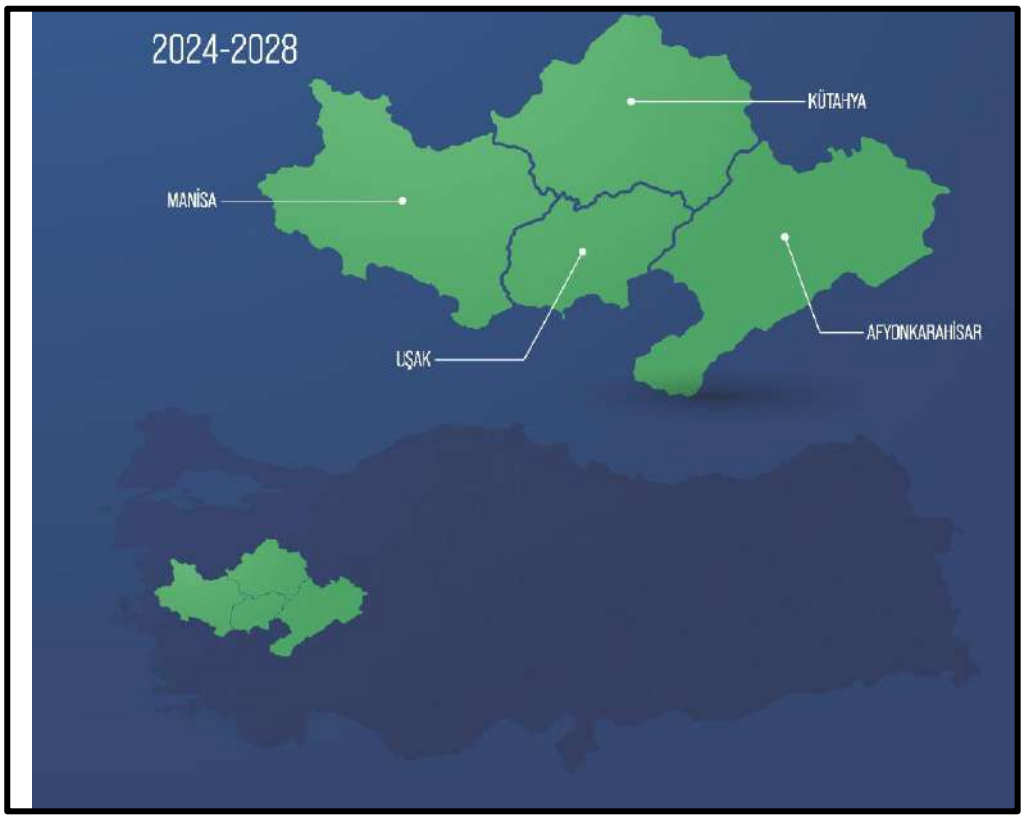
2.2.1 Konum ve Bölgesel Bağlam (TR33)

Manisa, TR33 Bölgesi içinde yer alan bir ildir. TR33 Bölgesi; Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerinden oluşmaktadır. Bu bölge, Türkiye'nin batısında yer almakta olup ekonomik ve mekânsal gelişim açısından önemli bölgelerden biridir **[M-19]**. Manisa, bu bölge içinde özellikle sanayi ve tarım açısından önemli bir yere sahiptir. İzmir'e çok yakın olduğu için, İzmir ile sürekli bağlantı halindedir. Bu durum Manisa'nın gelişmesini kolaylaştırmaktadır. TR33 Bölgesi'nde Manisa önemli bir üretim merkezi olarak öne çıkarken, İzmir'in dahil olduğu TR32 Bölgesi bölgesel ölçekte çekim merkezi konumundadır. Manisa ise özellikle organize sanayi bölgeleri sayesinde üretim odaklı bir şehir olarak bölgedeki ekonomik faaliyetlere katkı sağlamaktadır.

Aynı zamanda Manisa, Gediz Ovası sayesinde tarımda da oldukça gelişmiştir. Üzüm, zeytin ve diğer tarım ürünleri hem bölgeye hem de ülkeye katkı sağlamaktadır. Manisa, TR33 Bölgesi

içinde hem sanayi hem de tarım açısından önemli bir şehir olup, İzmir'e olan yakınlığı sayesinde bölgesel gelişimde aktif bir rol oynamaktadır. TR33 ile TR32 arasındaki ilişki, Manisa'nın çevre illerle kurduğu ekonomik, sosyal ve ulaşım bağlantıları üzerinden değerlendirilmelidir. Manisa yalnızca kendi idari sınırları içinde değil, çevresindeki bölgelerle olan etkileşimi sayesinde anlam kazanmaktadır.

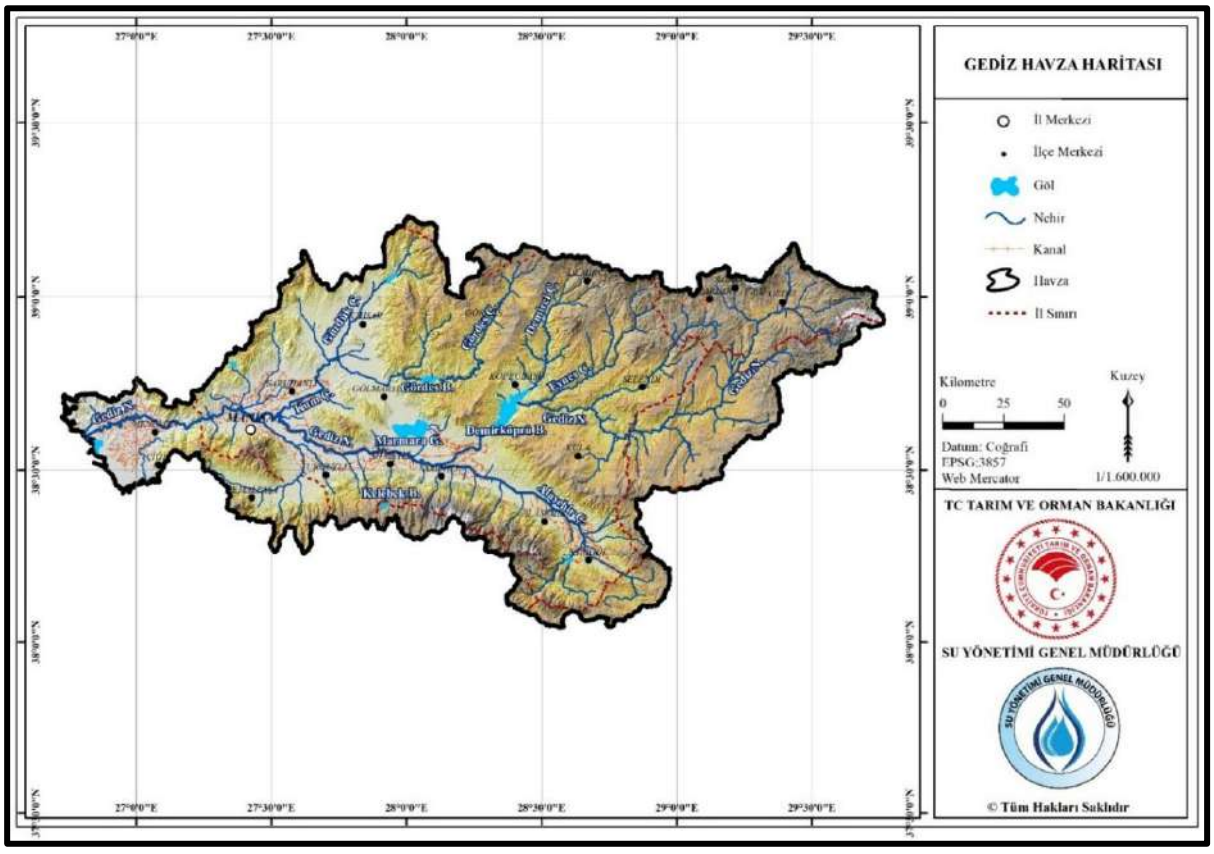
Özellikle çok sektörlü ekonomik yapısı, organize üretim alanları, gelişmiş ulaşım altyapısı ve dış pazarlara açılan lojistik bağlantıları bu ilişkiyi daha da güçlendirmektedir. Turizm potansiyeli, AR-GE faaliyetleri, katma değeri yüksek üretim yapısı ve tedarik ağları kapsamında kurulabilecek iş birlikleri, Manisa'nın bölgesel ölçekteki konumunu stratejik açıdan daha görünür hale getirmektedir **[M-19].** Bu çerçevede Manisa yalnızca bir idari merkez olarak ele alınmamalıdır. Kent; çevre bölgelerle kurduğu gelişim koridorları, odak merkezleri ve işlevsel mekânsal bağlantılar üzerinden bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir. Bu ilişkiler ağı, bölgesel bütünlük, ekonomik tamamlayıcılık ve mekânsal süreklilik açısından önemli bir çerçeve ortaya koymaktadır.

Şekil 52: Tr33 İlleri Haritası **[M-URL-2]**

2.3 Coğrafi Yapısı

Manisa ili, Türkiye'nin batısında Ege Bölgesi içerisinde yer almakta olup, önemli bir geçiş ve bağlantı konumuna sahiptir **[M-18]**. İlin kuzey ve güney kesimlerinde engebeli ve dağlık alanlar yer almakta olup, bu alanlar arasında verimli alüvyal topraklara sahip Gediz Ovası bulunmaktadır **[M-21]**. İlin %54'ü dağlık alanlardan, %27'si ovalardan ve %19'u ise platolardan oluşmaktadır (TÜİK, 2024). İlin dağlık alanları kuzey ve güney bölgeleri olmak üzere ikiye ayrılır. İlk kesimi olan kuzey bölgesinde eğimin fazla olmasından kaynaklı yer yer parçalanmış büyük ve küçük tepe alanları ile Yunt Dağları bulunmaktadır [M-17]. İkinci kesimi olan güney bölgesinde ise Bozdağlar yer almaktadır. İlin en yüksek dağı 2159 metre yüksekliğine sahip Bozdağ'dır **[M-18]**. Manisa ilinin önemli plato alanları arasında Spil Dağı çevresindeki yükseltiler ve yayla alanları yer almaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2024).

Şekil 53: Manisa'nın Coğrafi Yapı Haritası **[M-UR-3]**

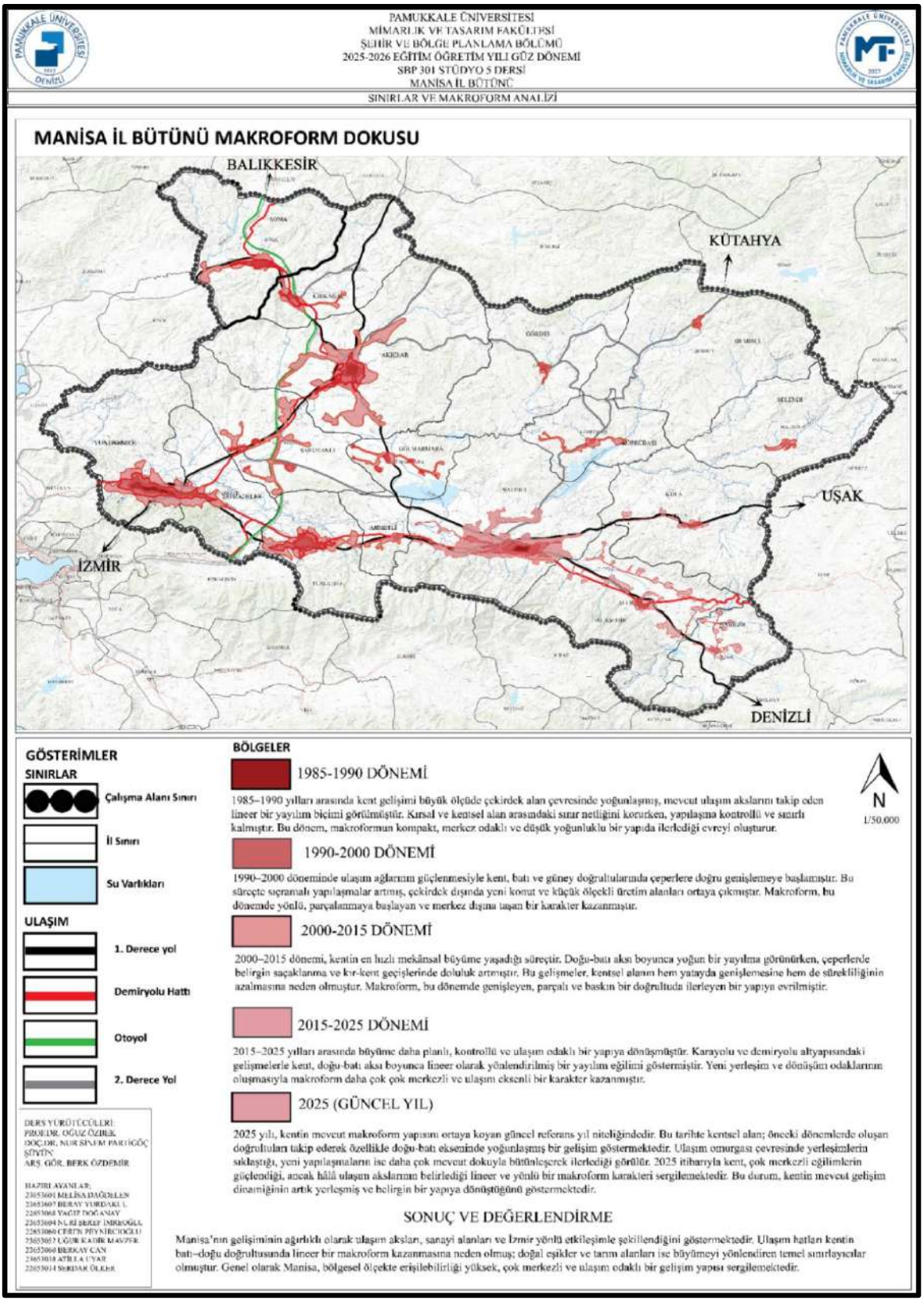
2.4 Mekânsal Yapı Yapılan Çalışmalar

- **Manisa İlinin Yıllara Göre Kentsel Gelişim Aşamaları**

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Manisa, özellikle Yunan İşgali ve sonrasında yaşanan 1922 Büyük Manisa Yangını nedeniyle büyük ölçüde zarar görmüş bir şehir durumundaydı. 1923 sonrasında başlatılan imar çalışmaları ile birlikte şehir yeniden kurulmuş, geleneksel Osmanlı kent yapısı yerine daha planlı ve düzenli bir yerleşim anlayışı oluşturulmuştur. Bu süreçte ana ulaşım yolları belirlenmiş ve kent merkezi yeniden şekillenmiştir **[M-24]**. 1940'lı yıllardan itibaren Manisa'da kentsel gelişim hızlanmıştır. Özellikle ova kenarında ve dağ eteklerinde yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Ancak bu gelişim uzun süre parçalı bir şekilde ilerlemiştir. Bu durum, 1984 döneminde görülen iki çekirdekli kent yapısı ile uyumludur **[M-25]**.

1950–1970 yılları arasında nüfus artışı hızlanmış ve kent büyümeye başlamıştır. Tarımda makineleşme, sanayinin gelişmesi ve İzmir'e yakınlık nedeniyle artan göçler, kentin gelişimini etkilemiştir. Bu dönemde Manisa, Gediz Ovası çevresinde ve ulaşım yolları boyunca genişlemiş, ancak plansız büyüme de görülmüştür **[M-17]**. 1970'li yıllardan sonra Manisa'nın kentsel gelişimi üç aşamada incelenmektedir. Birinci dönem olan 1980'lerde, kent Şehzadeler ve Yunusemre çevresinde yoğunlaşmış ve parçalı bir yapı göstermiştir. Bu durum 1984 yılı kentsel yapısında açıkça görülmektedir **[M-26]**. İkinci dönem (1990–2010), sanayi ve ulaşım yatırımlarının arttığı dönemdir. Manisa Organize Sanayi Bölgesi'nin gelişmesi ile birlikte kent batı yönünde büyümüş, İzmir-Manisa ulaşım hattı boyunca gelişim artmıştır. Bu süreçte farklı bölgeler birleşmiş ve kent daha bütünlüklü bir yapıya ulaşmıştır **[M-19]**.

Üçüncü dönem (2010–2025) ise kentin daha hızlı büyüdüğü bir dönemdir. Yunusemre ve Şehzadeler ilçeleri arasında bütünleşme sağlanmış, kent kuzey ve batı yönlerinde genişlemiştir. Yeni konut alanları ve ulaşım yatırımları ile birlikte farklı bölgelerde yeni gelişim alanları oluşmuştur. İzmir'in etkisiyle Manisa metropoliten bir yapıya doğru ilerlemiştir **[M-26]**. 2000'li yılların sonrasında kentsel alan büyümüş, nüfus yoğunluğu artmış ve farklı kullanım alanları oluşmuştur. 2025 yılı itibarıyla Manisa, ulaşım ve sanayi etkisiyle doğu-batı yönünde gelişen, geniş alana yayılan ve parçalı bir kent yapısına sahip olmuştur **[M-27]**.

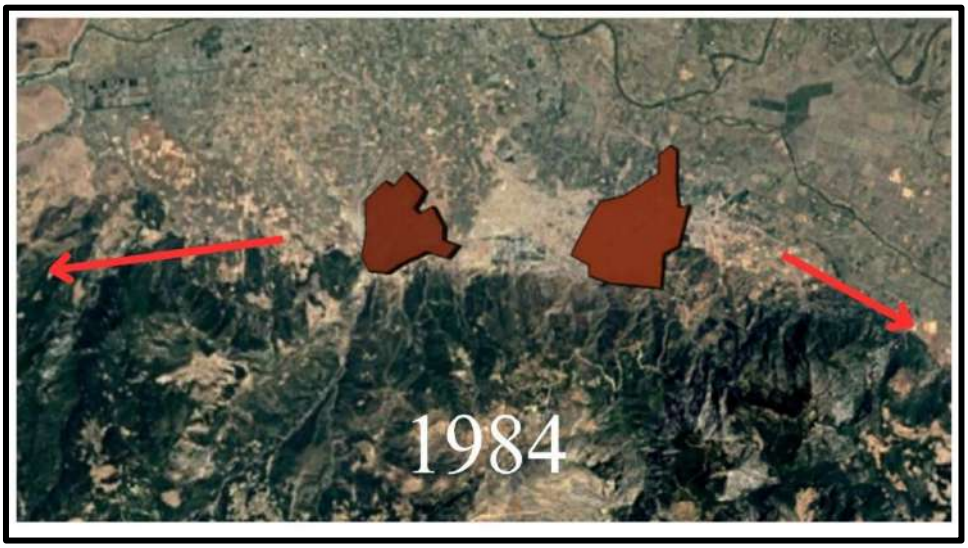

Şekil 54: Çalışma Alanının Makroform Analizi Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

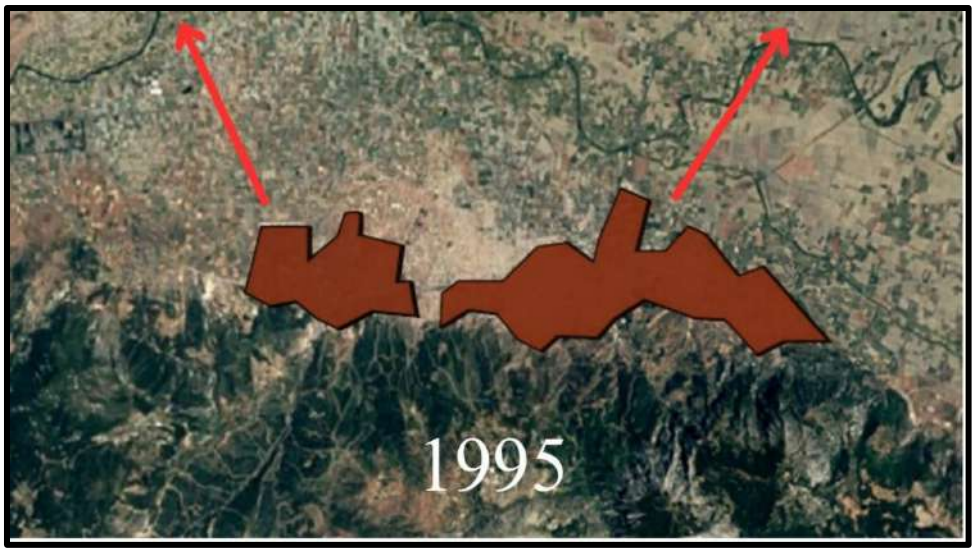
2.4.1.1 Manisa İlinin Merkez İlçelerin (Yunusemre, Şehzadeler) Yıllara Göre Kentsel Gelişim Aşamaları

1984 yılında Manisa'nın kentsel yapısı oldukça sınırlı ve kompakt bir yapıdadır. Yerleşim alanları büyük ölçüde şehir merkezinde toplanmış, çevre alanlar ise tarım ve doğal alanlardan oluşmuştur. Bu dönemde şehirleşme henüz gelişim aşamasındadır ve nüfus yoğunluğu düşüktür **[M-1]**. Sanayi faaliyetleri de sınırlı olduğu için kentte büyük bir mekânsal yayılma görülmemektedir. Yerleşim alanları daha çok geleneksel yapıdadır ve şehir merkez odaklıdır Bu dönemde Manisa daha çok "küçük şehir" özelliği göstermektedir. Tarım baskın, şehirleşme ise düşük seviyededir. Doğal ve tarım alanları korunmuş durumdadır. (Bkz şekil 5)

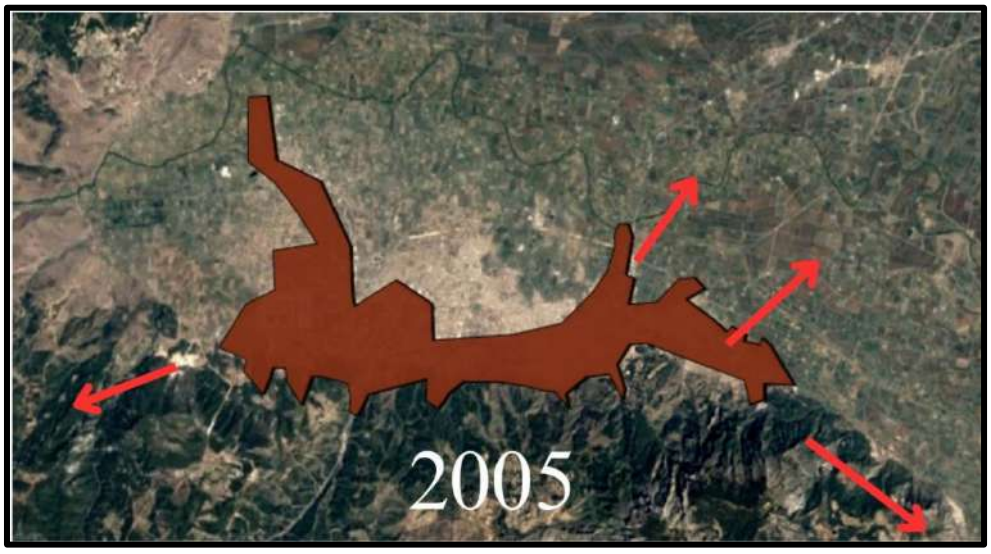
Şekil 55: Çalışma Alanının 1984 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

1995 yılına gelindiğinde Manisa'da kentsel büyümenin başladığı görülmektedir. Şehir merkezi genişlemeye başlamış ve yerleşim alanları çevreye doğru yayılmıştır. Özellikle sanayinin gelişmesi ile birlikte nüfus artmış ve bu durum konut ihtiyacını artırmıştır **[M-1].**Organize sanayi bölgelerinin gelişmesi, Manisa'nın ekonomik yapısını değiştirmiş ve kenti üretim odaklı bir şehir haline getirmeye başlamıştır. Bu dönem Manisa için kırılma noktasıdır. Sanayi etkisiyle şehir büyümeye başlamış, kırsal yapıdan kentsel yapıya geçiş hızlanmıştır. (Bkz şekil 6

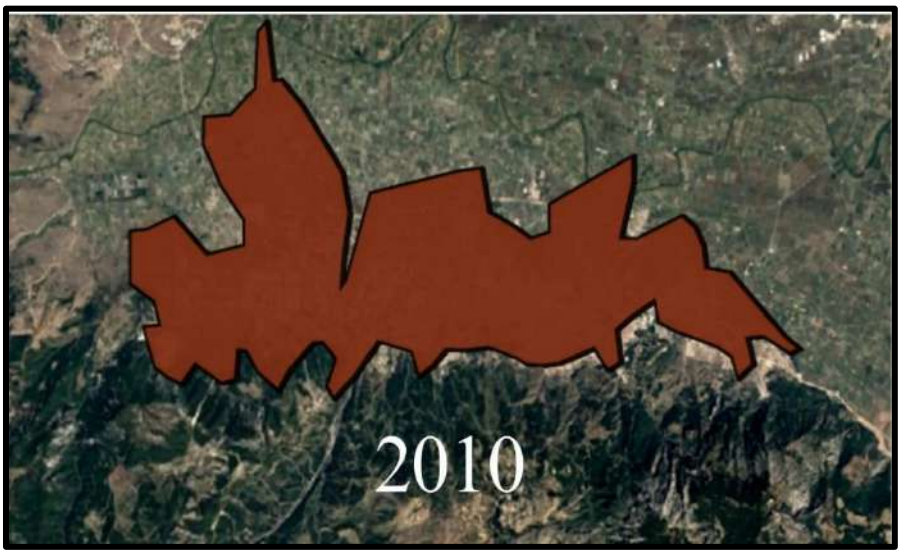
Şekil 56: Çalışma Alanının 1995 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2005 yılında Manisa'da kentsel gelişim daha da hız kazanmıştır. Şehir artık sadece merkezde değil, çevre alanlara doğru da yayılmaya başlamıştır. Yeni konut alanları oluşmuş ve şehir daha geniş bir alana yayılmıştır. Bu dönemde ulaşımın gelişmesi ve sanayinin büyümesi ile birlikte kent daha cazip hale gelmiştir. Bu da göçü artırmış ve kentsel büyümeyi hızlandırmıştır [M-2]. Bu dönem hızlı kentleşme dönemidir. Ancak bu büyüme her zaman planlı değildir. (Bkz şekil 7)

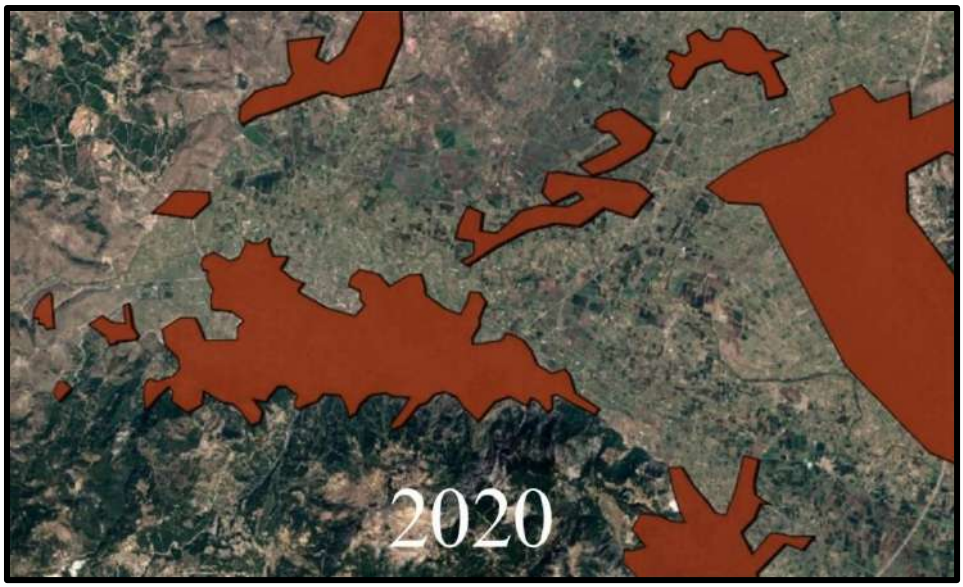
Şekil 57: Çalışma Alanının 2005 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2010 yılında Manisa'da kentsel büyüme daha belirgin hale gelmiştir. Şehir hem yatay olarak genişlemiş hem de yeni yerleşim alanları oluşmuştur. Altyapı ve ulaşım olanaklarının gelişmesi bu büyümeyi desteklemiştir. Ayrıca bu dönemde şehir merkezi dışında da yeni yaşam alanları oluşmaya başlamıştır. Bu durum kentin çok merkezli bir yapıya doğru ilerlediğini göstermektedir. Manisa bu dönemde artık "gelişen şehir" konumuna gelmiştir **[M-26]**. Ancak büyümenin kontrol edilmesi gereken bir aşamaya gelindiği de görülmektedir. (Bkz şekil 8)

Şekil 58: Çalışma Alanının 2010 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2020 yılına gelindiğinde Manisa'da kentsel alan oldukça genişlemiştir. Şehir, çevre ilçelere doğru yayılmış ve yerleşim alanları ciddi şekilde artmıştır. Tarım alanlarının bir kısmı yerleşime açılmıştır. Sanayi ve nüfus artışı devam ettiği için şehir büyümeye devam etmektedir. Ancak bu büyüme doğal alanlar üzerinde baskı oluşturmaktadır. (Bkz şekil 9)

Şekil 59: Çalışma Alanının 2020 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2025 yılı itibarıyla Manisa'da kentsel gelişim devam etmektedir. Yeni konut projeleri, sanayi yatırımları ve ulaşım projeleri ile şehir büyümeye devam etmektedir. Şehir artık sadece merkez değil, çevre alanlarla birlikte geniş bir kentsel alan oluşturmuştur. (Bkz şekil 10)

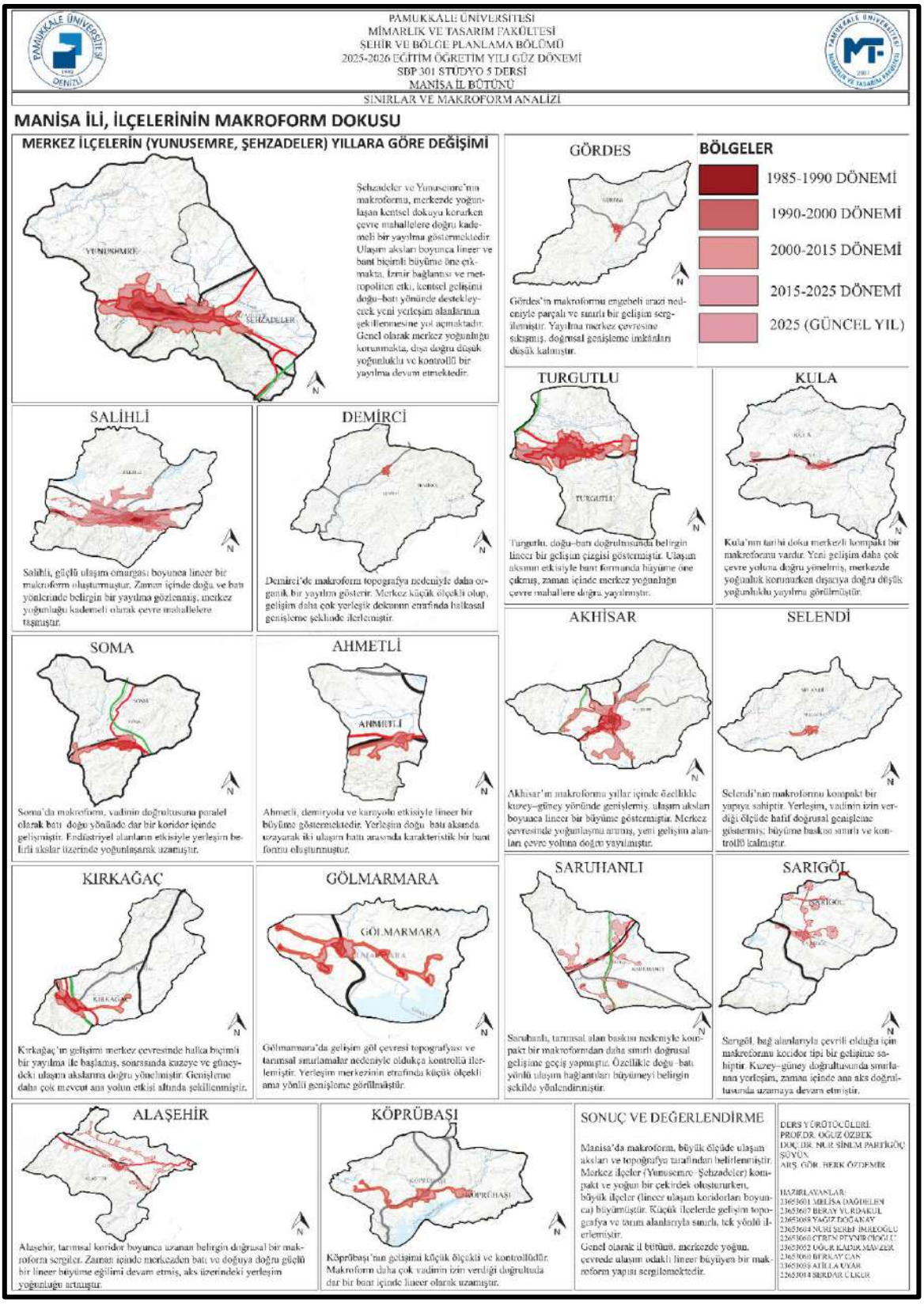

Şekil 60: Çalışma Alanının 2025 Yılındaki Mevcut Uydu Görüntüsü Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2.4.1.2 Manisa İli, İlçelerinin Kentsel Gelişim Aşamaları

Manisa ili genelinde yerleşim dokusu, ulaşım aksları ve topoğrafya etkisiyle şekillenmiştir. İl genelinde merkez ilçeler olan Yunusemre ve Şehzadeler yoğun bir kentsel çekirdek oluştururken, diğer ilçelerde gelişim daha çok ulaşım hatları boyunca gerçekleşmiştir. Şekilde görüldüğü üzere, Manisa'da makroform yapısı büyük ölçüde doğu-batı doğrultusunda gelişmiştir. Bu durum, İzmir bağlantısı ve ulaşım ağlarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle Turgutlu, Salihli ve Alaşehir gibi ilçelerde lineer (doğrusal) büyüme belirgin şekilde görülmektedir.

Merkez ilçelerde ise daha kompakt ve yoğun bir yerleşim yapısı bulunmaktadır. Bu alanlarda kent merkezi korunurken, çevre mahallelere doğru kademeli bir yayılma gerçekleşmiştir. Ulaşım aksları boyunca gelişen şehir, kentsel büyümenin yönünü belirlemiştir. Akhisar ve Soma gibi sanayi etkisinin yüksek olduğu ilçelerde, yerleşim alanlarının ulaşım ve üretim alanlarına bağlı olarak genişlediği görülmektedir. Bu ilçelerde büyüme, hem doğrusal hem de merkezden dışa doğru yayılma şeklinde gerçekleşmiştir**[M-19]**. Topografyanın etkili olduğu Gördes, Demirci ve Selendi gibi ilçelerde ise daha sınırlı ve parçalı bir gelişim görülmektedir. Bu alanlarda yerleşim, coğrafi koşullar nedeniyle dar alanlarda ve kontrollü şekilde büyümüştür. Tarım alanlarının yoğun olduğu Sarıgöl ve Saruhanlı gibi ilçelerde ise gelişim, tarımsal alanlara bağlı olarak doğrusal ve sınırlı bir yapı göstermektedir. Bu durum, yerleşimlerin belirli akslar boyunca uzamasına neden olmuştur. (Bkz şekil 11)

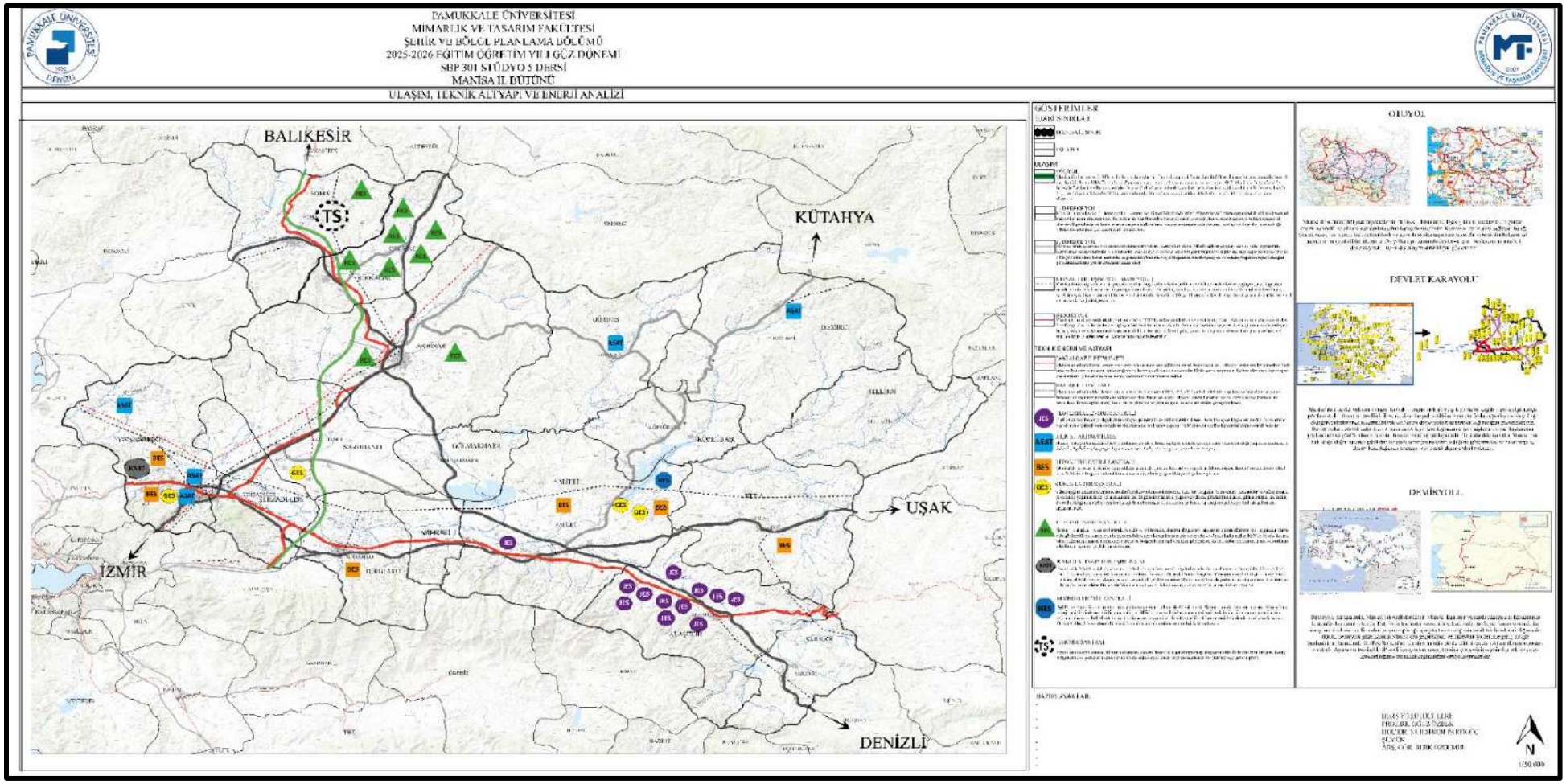
Şekil 61: Manisa İli, İlçelerinin Makroform Dokusu Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.2 Coğrafi Konumuna Bağlı Ulaşım Sistemi ve Teknik Altyapı

Manisa ili genelinde İzmir'e yakınlık, ulaşım ağlarının gelişmesini sağlamış ve bu durum hem ekonomik faaliyetleri hem de yerleşim dağılımını doğrudan etkilemiştir. Karayolu, demiryolu ve otoyol bağlantılarının güçlü olması, Manisa'yı Ege Bölgesi içinde önemli bir geçiş ve bağlantı noktası haline getirmektedir. Ulaşım altyapısına bakıldığında, doğu-batı doğrultusunda uzanan ana ulaşım aksı görülmektedir. Bu aks Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu, Salihli, Alaşehir ve Sarıgöl hattındaki sanayi faaliyetlerini desteklemektedir. İzmir-Manisa bağlantısı ise ilin en önemli ulaşım hattını oluşturmaktadır **[M-28]**, 2023. Ayrıca demiryolu hatlarının da bu ulaşım aksına paralel şekilde ilerlemesi, yük ve yolcu taşımacılığı açısından önemlidir.

Enerji altyapısı incelendiğinde, Manisa'nın farklı enerji üretim türleri açısından çeşitlidir **[M-29]**. Alaşehir ve Salihli çevresinde yoğunlaşan jeotermal enerji santralleri, Somada bulunan termik santrali, Kırkağaç ve Akhisar da bulunan rüzgâr enerji santrali il geneline bakıldığın da yoğunluktadır ve enerji üretiminde ilin enerji üretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında güneş enerji santralleri ve biyokütle enerji santralleri de bulunmaktadır fakat diğer yenilebilir enerji kaynakları açısından sayıda ve üretim olarak az kalmıştır. Ayrıca Köprübaşı ilçesinde bulunan Demirköprü barajı Gediz Nehri üzerindedir ve barajda hidroelektrik santrali bulunmaktadır bu hidroelektrik santrali de enerji üretiminde büyük bir öneme sahiptir. Manisa ilinde ulaşım doğu-batı doğrultusunda gelişmiştir ve bu doğrultuda gelişen aks yerleşimi ve sanayiyi doğrudan etkilemiştir ve İl düzeyinde enerji ihtiyacı karşılanması için yenilenebilir enerji üretim potansiyeli değerlendirilmiştir **[M-30]**.

Şekil 62: Çalışma Alanının Ulaşım, Teknik Altyapı Ve Enerji Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

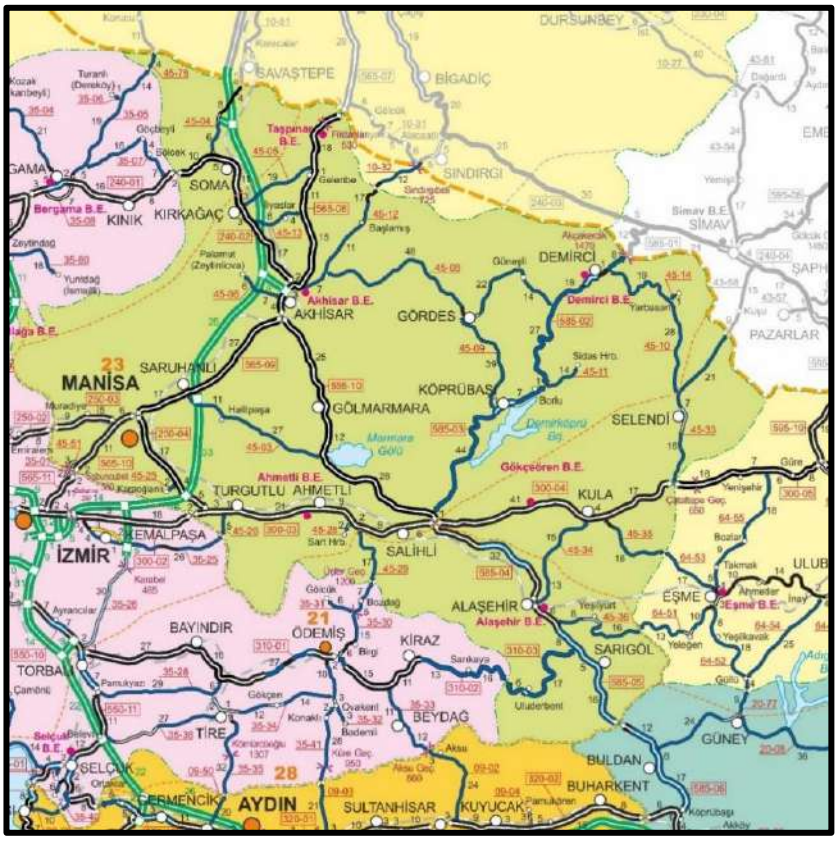
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.2.1 Ulaşım Sistemi

Manisa ilinde ulaşım sistemi, coğrafi konumu nedeniyle gelişmiş bir yapı göstermektedir **[M-26]**. İl genelinde ulaşım ağları doğu-batı doğrultusunda yoğunlaşmıştır. Bu durum, yerleşim alanları ve sanayi bölgelerinin bu hat boyunca gelişmesine neden olmuştur. Ulaşım sisteminin güçlü olması, Manisa'yı bölgesel ölçekte önemli bir merkez haline getirmiştir.

2.4.2.2 Karayolu

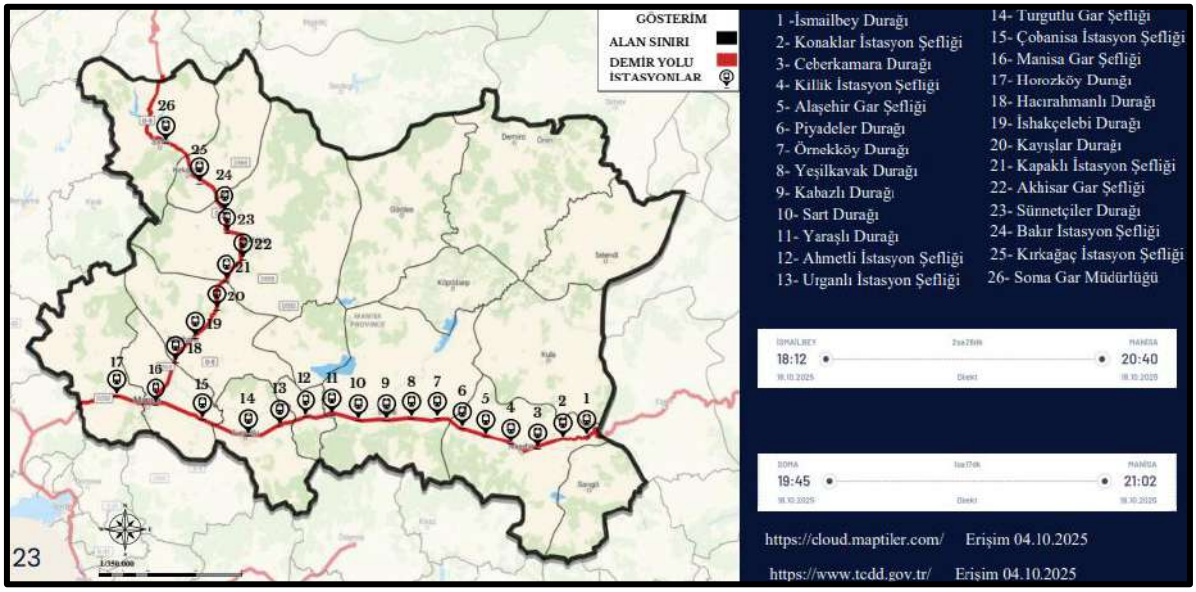
Manisa ilinde karayolu ulaşımı en yaygın ulaşım türüdür **[M-31]**. İl, özellikle İzmir ile güçlü karayolu bağlantısına sahiptir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan ana ulaşım hattı; Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu, Salihli, Alaşehir ve Sarıgöl ilçeleri boyunca devam etmektedir. Bu hat üzerinde sanayi ve ticaret faaliyetleri yoğunlaşmıştır. Karayolu ağının gelişmiş olması hem yolcu hem de yük taşımacılığını kolaylaştırmaktadır.

Şekil 63: Çalışma Alanının Otoyol ve Karayolu Haritası **[M-URL-4]**

2.4.2.3 Demiryolu

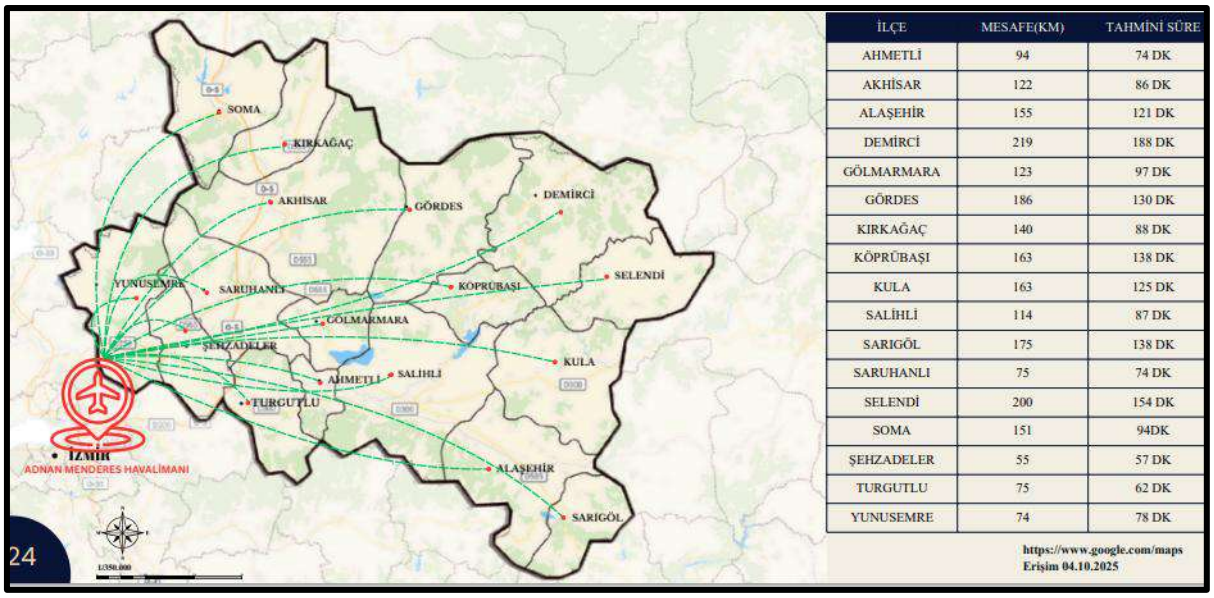
Manisa ilinde demiryolu ulaşımı karayolu ile paralel şekilde gelişmiştir **[M-32]**. İzmir merkezli demiryolu hattı Manisa üzerinden doğuya doğru uzanmaktadır. Bu hatlar özellikle sanayi ürünlerinin taşınmasında önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda yolcu taşımacılığı da yapılmakta ve şehirler arası ulaşımda alternatif bir seçenek sunmaktadır.

Şekil 64: Çalışma Alanının Demiryolu ve Durakları Haritası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2.4.2.4 Havayolu

Manisa ilinde doğrudan bir havalimanı bulunmamaktadır. Ancak il, İzmir Adnan Menderes Havalimanı'na yakın konumu sayesinde havayolu ulaşımından yararlanmaktadır **[M-33].** Bu durum, Manisa'nın ulusal ve uluslararası ulaşım ağlarına bağlanmasını sağlamaktadır. Özellikle sanayi ve ticaret faaliyetleri açısından havayolu ulaşımı önemli bir destek sağlamaktadır.

İLÇE	MESAFE(KM)	TAHMİNİ SÜRE
AHMETLİ	94	74 DK
AKHİSAR	122	86 DK
ALAŞEHİR	155	121 DK
DEMİRCİ	219	188 DK
GÖLMARMARA	123	97 DK
GÖRDES	186	130 DK
KIRKAĞAÇ	140	88 DK
KÖPRÜBAŞI	163	138 DK
KULA	163	125 DK
SALİHLİ	114	87 DK
SARIGÖL	175	138 DK
SARUHANLI	75	74 DK
SELENDİ	200	154 DK
SOMA	151	94DK
ŞEHZADELER	55	57 DK
TURGUTLU	75	62 DK
YUNUSEMRE	74	78 DK

https://www.google.com/maps
Erişim 04.10.2025

Şekil 65: Çalışma Alanının Havayolu Haritası Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2.4.2.5 Teknik Altyapı Sistemi

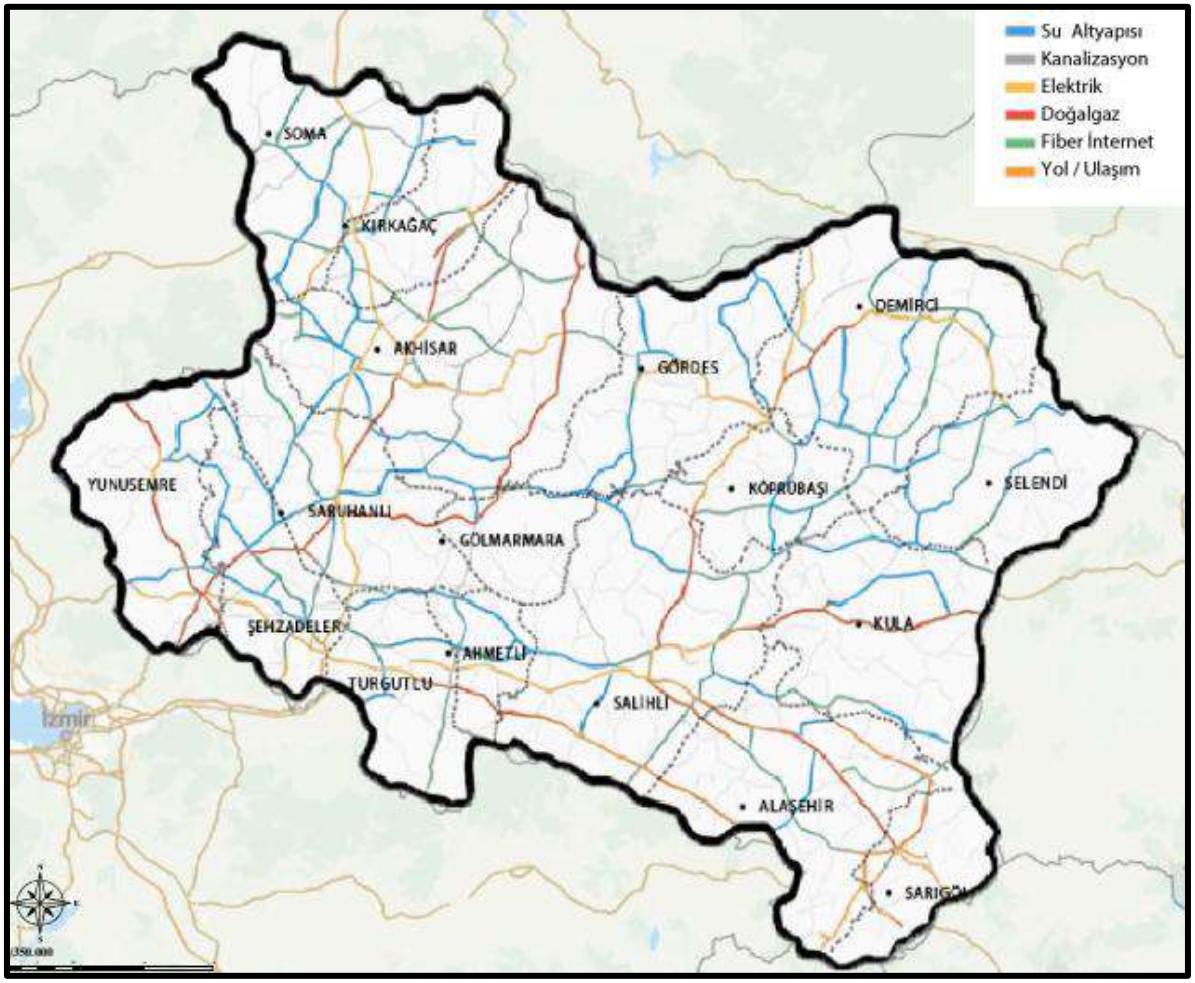
Manisa ilinde teknik altyapı sistemleri gelişmiş bir yapı göstermektedir **[M-26]**. Su, enerji ve atık yönetimi gibi hizmetler il genelinde yaygın olarak sağlanmaktadır. Bu durum hem yaşam kalitesini artırmakta hem de ekonomik faaliyetleri desteklemektedir.

2.4.2.6 Enerji Altyapısı

Manisa ilinde enerji üretimi farklı kaynaklara dayanmaktadır **[M-26]**. Jeotermal enerji özellikle Alaşehir ve Salihli çevresinde yoğunlaşmıştır. Soma ilçesinde bulunan termik santral önemli bir enerji üretim merkezidir. Kırkağaç ve Akhisar çevresinde rüzgâr enerji santralleri bulunmaktadır. Ayrıca güneş ve biyokütle enerji santralleri de yer almaktadır ancak diğerlerine göre daha sınırlıdır. Köprübaşı ilçesinde bulunan Demirköprü Barajı, hidroelektrik enerji üretimi açısından önemli bir tesistir.

2.4.2.7 Su ve Atık Yönetimi

Manisa ilinde su temini ve atık yönetimi sistemleri yaygın olarak kullanılmaktadır **[M-26]**. İçme suyu şebekesi il genelinde büyük ölçüde yayılmıştır. Atık su arıtma tesisleri sayesinde çevre kirliliği azaltılmaktadır. Katı atık yönetimi kapsamında geri dönüşüm ve düzenli depolama sistemleri uygulanmaktadır.

Şekil 66: Teknik Altyapı Sistemi Haritası Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

2.4.3 Arazi Kullanım Analizi

Çalışma alanının toplam yüzölçümü 13.220,28 da olup arazi kullanım dağılımı incelendiğinde alanın büyük bölümünün ormanlık ve tarım niteliğindeki arazilerden oluştuğu görülmektedir. Ormanlık alanlar %40,44 ile en geniş arazi kullanım türünü oluşturmakta ve bölgenin doğal peyzaj karakterini belirleyen temel unsurlardan biri haline gelmektedir. Bu durum, ekolojik değerlerin korunması, biyolojik çeşitlilik ve topografik yapı açısından bölgenin önemli bir doğal varlık potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

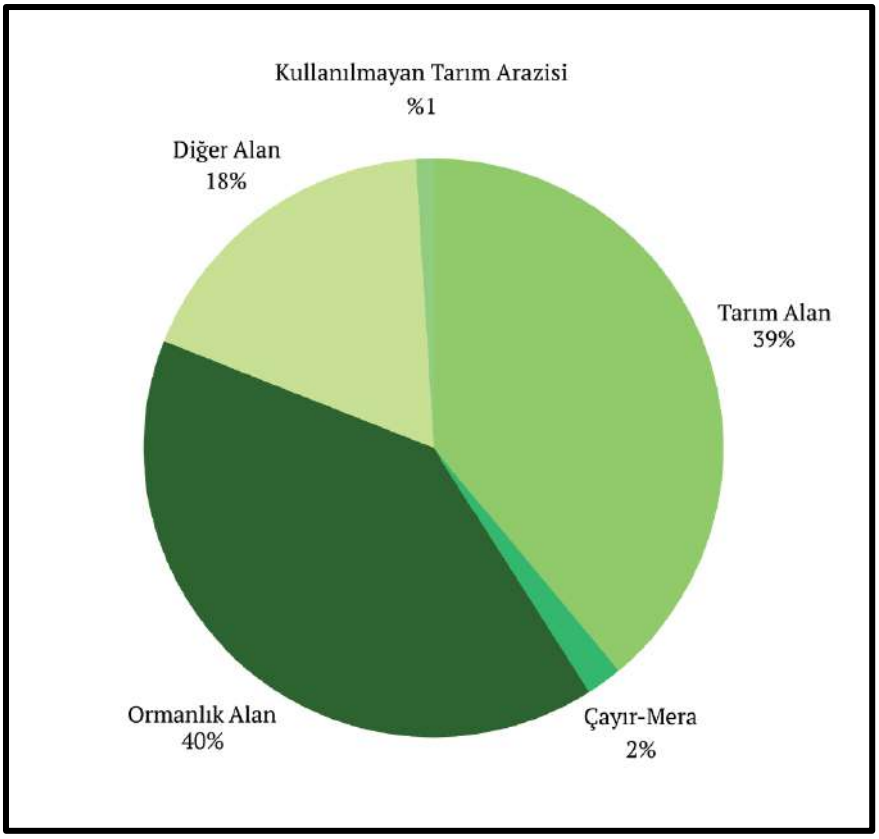
Tarım alanları toplam yüzölçümünün %39,03'ünü oluşturarak ormanlık alanlardan sonra ikinci sırayı almaktadır. Bu oran, bölgenin tarımsal üretim kapasitesinin yüksek olduğunu, kırsal ekonominin büyük ölçüde tarım faaliyetleri üzerine kurulduğunu ve toprağın verimli bir şekilde işlenebildiğini ortaya koymaktadır. Tarım alanlarının ormana yakın büyüklükte bulunması, yerleşim ve arazi kullanım kararlarında tarım-doğa dengesi açısından kritik bir eşik oluşturmaktadır.

Çayır-mera alanlarının oranı %2,46 olup çalışma alanında sınırlı bir yer kaplamaktadır. Bu alanlar özellikle küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için destekleyici nitelik taşımakla birlikte, toplam arazi içinde düşük paya sahip olmaları nedeniyle hayvancılığın bölgesel ölçekte ikincil bir ekonomik faaliyet olduğunu işaret etmektedir **[M-34]**.

Kullanılmayan tarım arazilerinin oranı %0,5 gibi oldukça düşük bir değerdir. Bu durum, tarımsal potansiyelin büyük oranda aktif olarak kullanıldığını ve atıl arazi miktarının sınırlı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, alanın verimli tarım topraklarından oluştuğu ve tarımsal üretim sürekliliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılabilir. Diğer alanlar %17,57 ile üçüncü en büyük kategori olup yerleşim alanları, yollar, su yüzeyleri veya özel kullanım alanları gibi farklı arazi türlerinden oluşmaktadır. Çeşitli fonksiyonları barındırması nedeniyle yerleşim planlaması, ulaşım bağlantıları ve kamusal kullanım açısından stratejik öneme sahiptir **[M-25]**.

Genel olarak arazi kullanım dağılımı, doğal ve tarımsal karakterin baskın olduğu, çevresel değerlerin hâkim olduğu ve insan faaliyetlerinin daha sınırlı bir alanda yoğunlaştığı bir mekânsal yapı sunmaktadır. Bu yapı, hem ekolojik sürdürülebilirlik açısından güçlü bir doğal altyapı oluşturmakta hem de kırsal üretim ekonomisinin devamlılığını desteklemektedir.

Grafik 1: Arazi Kullanımı Dağılım Grafiği Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

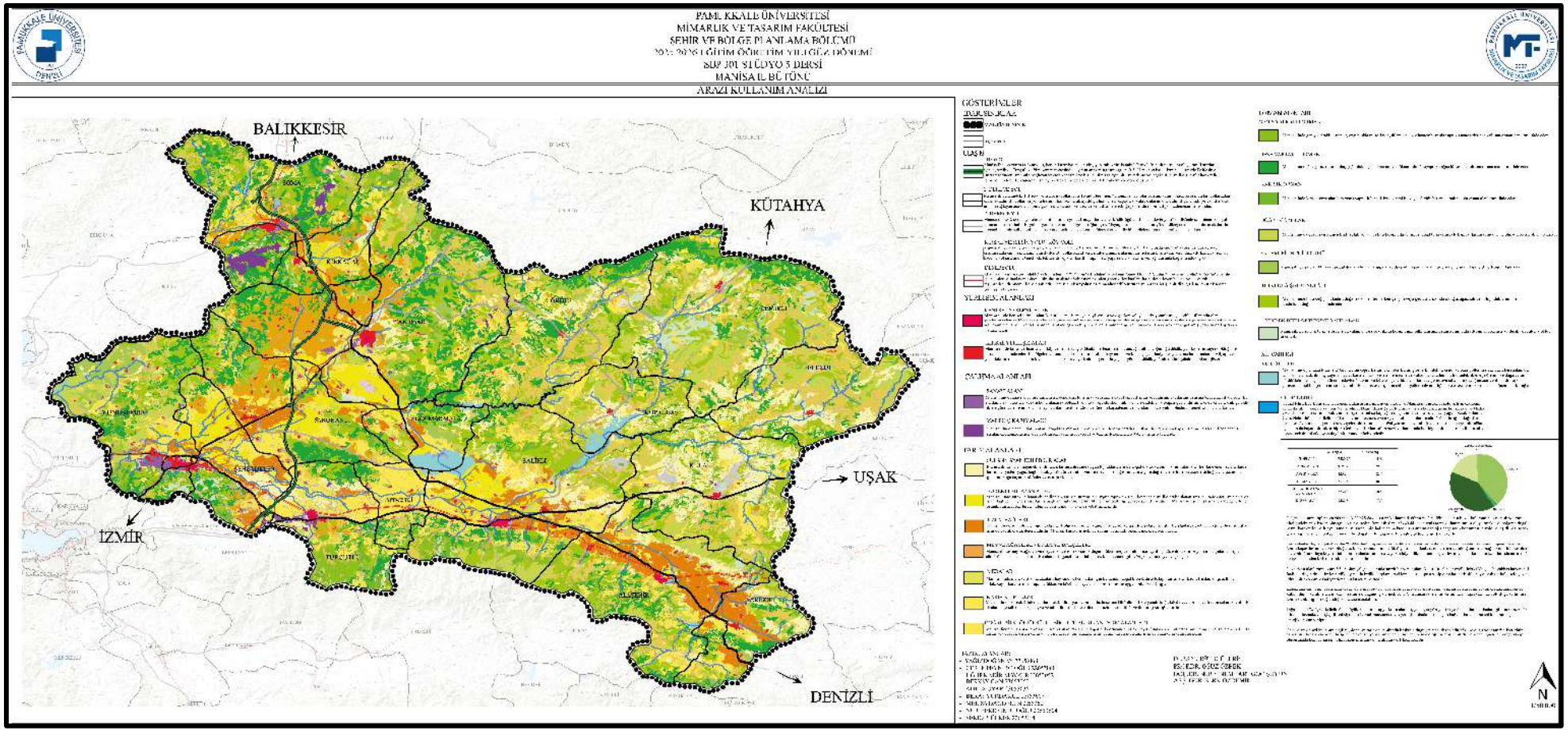
Tablo 2: Manisa İlinin Arazi Kullanım Dağılım Tablosu Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

	ALAN(Da)	**ORAN(%)**
TOPLAM	13220.28	100
TARIM ALANI	5159.971	39.03
ÇAYIR-MERA	325.29	2.46
ORMANLIK	5346.5	40.44
KULLANILMAYAN TARIM ARAZİSİ	66.218	0.5
DİĞER ALAN	2322.3	17.57

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Manisa ili, sahip olduğu doğal yapı ve iklim özellikleri sayesinde farklı arazi kullanım türlerinin bir arada görüldüğü bir yapıya sahiptir. İl genelinde özellikle tarım alanları, ormanlık alanları belirli bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Gediz Ovası boyunca tarım faaliyetlerinin yoğun olduğu, buna karşılık dağlık ve eğimli alanlarda orman ve doğal bitki örtüsünün daha yoğun görülmektedir. Bu durum, Manisa'da arazi kullanımının büyük ölçüde doğal koşullara bağlıdır. İlin batı kesimlerinde, özellikle Yunusemre, Şehzadeler ve Turgutlu çevresinde yerleşim ve sanayi faaliyetleri oldukça yoğundur. Bu durumun en önemli nedeni İzmir'e olan yakınlık ve ulaşım olanakları gelişmiştir. Bu bölgede sanayi alanları ve ulaşım hatlarının güçlü olduğu yerlerde kurulmuştur ve bu bölge ekonomik olarak daha aktiftir.

Gediz Nehri çevresinde gelişen tarım alanları görülmektedir. Sarıgöl, Alaşehir, Salihli ilçelerinde üzüm bağları yoğunlukta olup Ahmetli, Turgutlu, Şehzadeler ilçelerinde ise yoğunlukta olan tek bir üretim deseni yerine birden fazla üretim deseni üzerinde şekillenmiştir. Saruhanlı ve Akhisar ilçelerinde Gediz Nehrinin kolları devam etmektedir bu ilçelerde ise zeytincilik faaliyetleri yoğun olarak görülmektedir. Bu tarımsal faaliyetler Manisa'nın en önemli ekonomik faaliyetini oluşturmaktadır. İlin kuzey kesimlerinde, yani Gördes, Demirci, Selendi ilçelerini orman alanları daha geniş yer kaplamaktadır. Bu bölgelerde orman alanlarının fazla olması ekolojik bir eşik oluşturmuştur. Manisa'daki su varlığına bakıldığında ise Demirköprü Barajı ve Gediz Nehri önemli bir yer tutmaktadır. Bu su kaynakları hem tarımın gelişmesini desteklemekte hem de sadece çevresindeki arazi kullanımını değil biyoçeşitliliği de doğrudan etkilemektedir. Manisa ili arazi kullanımı açısından oldukça çeşitli bir yapıya sahiptir. Batı kesimlerde sanayi ve yerleşim, orta ve güney kesimlerde tarım, kuzey ve doğu kesimlerde ise orman ve doğal alanlar ön plana çıkmaktadır. Bu dağılım, ilin hem ekonomik hem de doğal açıdan önemli bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

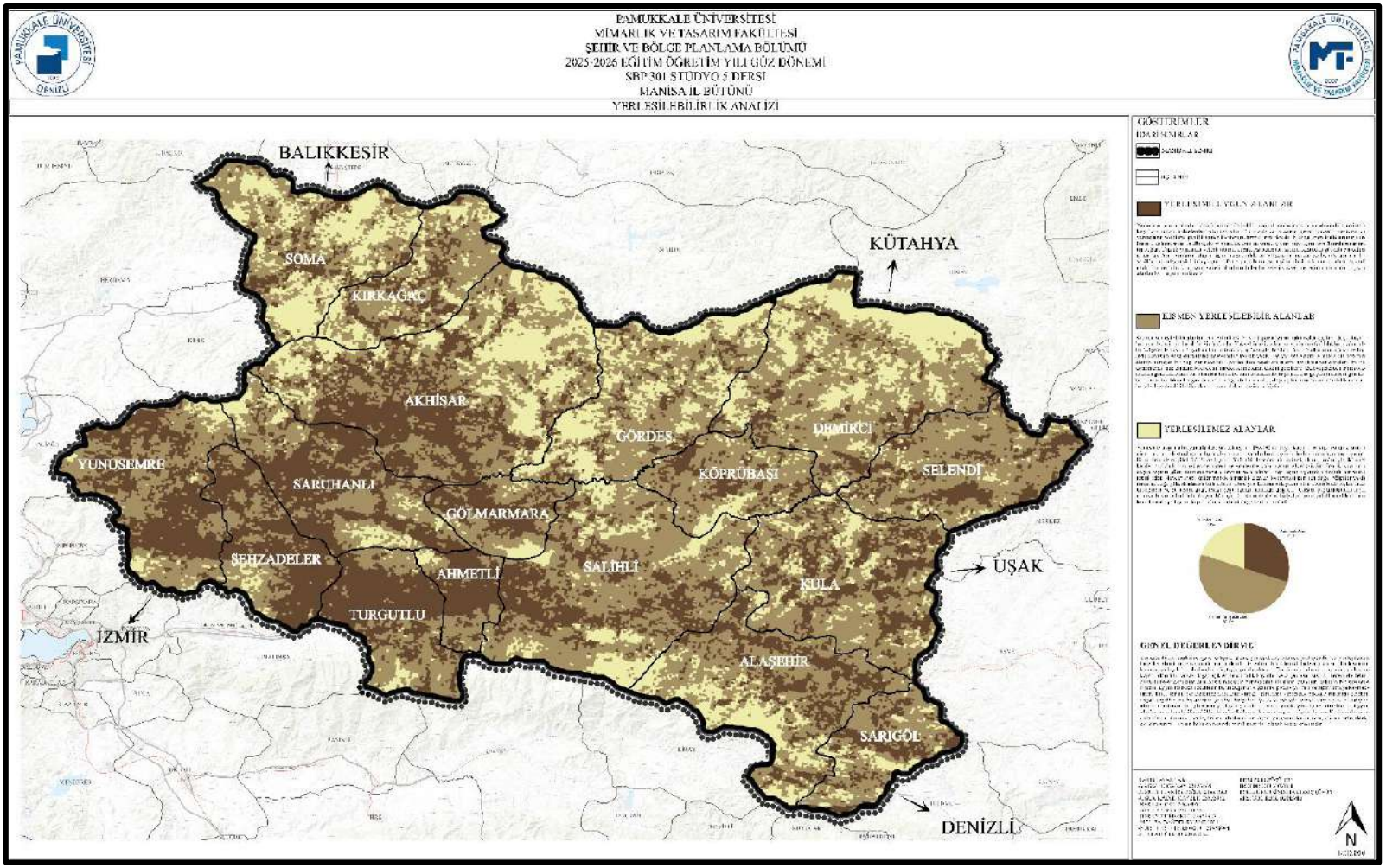
Şekil 67: Çalışma Alanının Arazi Kullanım Analiz Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.4 Yerleşilebilirlik Analizi

Manisa il bütününde yapılan yerleşebilirlik analizi; hidroloji, eğim, bakı, toprak sınıfı ve toprak kabiliyeti, arazi kullanım ve ulaşıma yakınlık analizlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda oluşturulmuştur. Bu analizler doğrultusunda il genelinde alanlar; yerleşime uygun, kısmen yerleşilebilir ve yerleşime uygun olmayan alanlar olarak sınıflandırılmıştır. Analiz değerlendirildiğinde, Manisa ilinde yerleşime en uygun alanların büyük ölçüde Gediz Ovası ve çevresinde**,** özellikle Manisa merkez (Yunusemre-Şehzadeler), Turgutlu, Salihli ve Alaşehir ilçeleri boyunca uzanan doğu-batı aksında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanlarda eğimin düşük olması, tarımsal üretime uygun verimli toprakların bulunması ve ulaşım ağlarına yakınlık, yerleşim açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Aynı zamanda bölgelerde topoğrafyanın düz olması, yapılaşma maliyetlerini düşürmekte ve planlama açısından daha uygun koşullar sağlamaktadır. Bu nedenle, ilin kuzey ve doğu kesimlerinde yer alan Kırkağaç, Soma, Demirci, Selendi ve Köprübaşı çevresinde yerleşime uygunluk daha sınırlı olup bu alanlar genellikle kısmen yerleşilebilir alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu durumun temel nedeni; topoğrafyanın daha engebeli olması, eğimin artması ve bazı bölgelerde ulaşım olanaklarının sınırlı kalmasıdır. Aynı zamanda bu alanlarda tarım dışı kullanımın baskısı daha düşük olmakla birlikte, doğal eşiklerin varlığı yerleşim kararlarını sınırlandırmaktadır.

Yerleşime uygun olmayan alanlarda ise daha çok ilin yüksek eğimli ve doğal yapısını koruyan kesimlerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanlarda eğimin yüksek olması, erozyon ve taşkın riski gibi doğal afetlerin görülme ihtimali ve yapılaşma maliyetlerinin artması nedeniyle yerleşim açısından elverişsiz koşullar sağlamaktadır. Özellikle de Demirci Dağları çevresi ve doğu kesimlerdeki yüksek topoğrafya, bu kapsamda değerlendirilmiştir. Hidroloji analizi kapsamında, dere yatakları ve su yüzeylerine yakın alanlarda taşkın riski göz önünde bulundurularak bu bölgelerin yerleşim açısından kısmen uygun olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ulaşıma yakınlık analizi, özellikle ana ulaşım koridorları boyunca yerleşim uygunluğunu artıran önemli bir dinamik olarak öne çıkmaktadır. Arazi kullanım ve toprak kabiliyeti analizleri ise verimli tarım arazilerinin korunması gerektiğini öne çıkarmakta, bu alanlarda kontrolsüz yapılaşmanın önüne geçilmesi gerektiğini göstermektedir. Manisa ilinde yerleşimin gelişimi doğu-batı yönlü gelişen ulaşım ve tarım koridoru boyunca yoğunlaştığı, buna karşılık kuzey ve doğu kesimlerde doğal eşiklerin yerleşimi sınırlandırdığı görülmektedir.

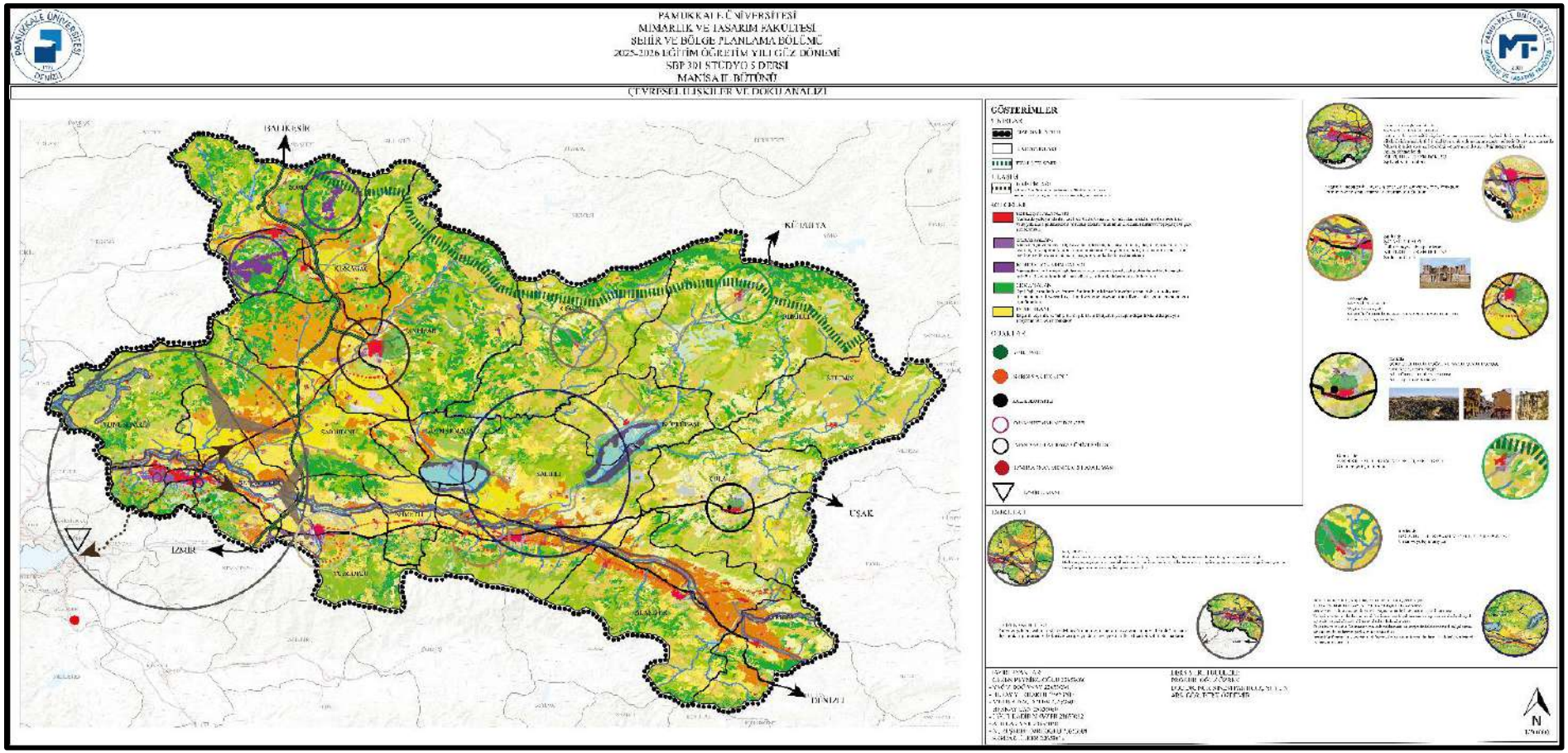
Şekil 68: Çalışma Alanının Yerleşilebilirlik Analizi (SBP351 Stüdyo- 5 kapsamında oluşturulmuştur)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.5 Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi

Bu analiz paftamızda, gösterim için önemli olan yerleşim alanları, sanayi alanı, mineral çıkarım sahası alanları, orman alanı ve tarım alanını; odak olarak ise Spil Dağı, Sardes Antik Kenti, Kula Jeoparkı, Organize Sanayi Bölgesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İzmir Adnan Menderes Havalimanı ve İzmir Limanı'nı Manisa ili altlığına işledik. Dokularımızda ise Manisa'dan merkez ilçelere ve İzmir iline olan göçü; lojistik aks dokusuyla İzmir metropolüne, İzmir Limanı'na ve merkez ilçedeki Organize Sanayi Bölgesi'ne ticari bir yol oluşturduğunu göstermekteyiz. Sanayi-ticaret dokusu, Yunusemre ve Şehzadeler ilçelerindeki tarımsal ürünlerin katma değer oluşturduğu, tarımın endüstriye bağlandığını; çeşitli tarım sektörlerindeki bölgelerin hangi tarımsal üretimi yaptıklarını ortaya koymaktadır. Kültür ve turizm dokusunda ise Kula Jeoparkı, Kula Evleri ve Sardes Antik Kenti'ni çevresel ilişkiler ve doku paftasında işlenmiştir.

Bu analiz paftamızda, gösterim için önemli olan yerleşim alanları, sanayi alanı, mineral çıkarım sahası alanları, orman alanı ve tarım alanını; odak olarak ise Spil Dağı, Sardes Antik Kenti, Kula Jeoparkı, Organize Sanayi Bölgesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İzmir Adnan Menderes Havalimanı ve İzmir Limanı'nı Manisa ili altlığına işledik. Dokularımızda ise Manisa'dan merkez ilçelere ve İzmir iline olan göçü **[M-17]**; lojistik aks dokusuyla İzmir metropolüne, İzmir Limanı'na ve merkez ilçedeki Organize Sanayi Bölgesi'ne ticari bir yol oluşturduğunu göstermekteyiz. Sanayi-ticaret dokusu, Yunusemre ve Şehzadeler ilçelerindeki tarımsal ürünlerin katma değer oluşturduğu, tarımın endüstriye bağlandığını; çeşitli tarım sektörlerindeki bölgelerin hangi tarımsal üretimi yaptıklarını ortaya koymaktadır. Kültür ve turizm dokusunda ise Kula Jeoparkı, Kula Evleri ve Sardes Antik Kenti'ni çevresel ilişkiler ve doku paftasında işlendi.

Şekil 69: Çalışma Alanının Çevresel İlişkiler ve Doku Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.6 Mekânsal Karakteristik ve İşlevsel Kimlik

Bu çalışma kapsamında Manisa ili, mekansal karakteristikleri ve çevresel ilişkileri açısından farklı ölçeklerde incelenmiştir. Poster genel olarak üst ölçekten alt ölçeğe doğru ilerleyen bir analiz mantığı ile hazırlanmıştır. İlk olarak çalışma alanının ülke içindeki yeri, ardından bölgesel konumu ve daha sonra il ve ilçe ölçeğindeki mekansal özellikleri ele alınmıştır. Bu sayede Manisa'nın hem makro hem de mikro ölçekte nasıl bir yapıya sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde Manisa'nın Türkiye içindeki konumu değerlendirilmiştir. Manisa, Ege Bölgesi'nde yer alması ve özellikle önemli ulaşım akslarına yakınlığı sayesinde stratejik bir konuma sahiptir. Ülke genelindeki ulaşım ağlarına ve ekonomik merkezlere yakın olması, ilin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bu aşamada Manisa'nın sadece yerel değil, ulusal ölçekte de önemli bir bağlantı noktası olduğu görülmektedir. Bir sonraki aşamada Manisa'nın Ege Bölgesi içindeki yeri incelenmiştir. Bu ölçekte Manisa'nın çevre illerle olan ilişkileri ön plana çıkmaktadır. İzmir'e olan yakınlığı, ilin ekonomik ve mekânsal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Aynı zamanda tarım ve sanayi faaliyetlerinin birlikte gelişmesi, Manisa'yı bölgesel ölçekte güçlü bir merkez haline getirmiştir.

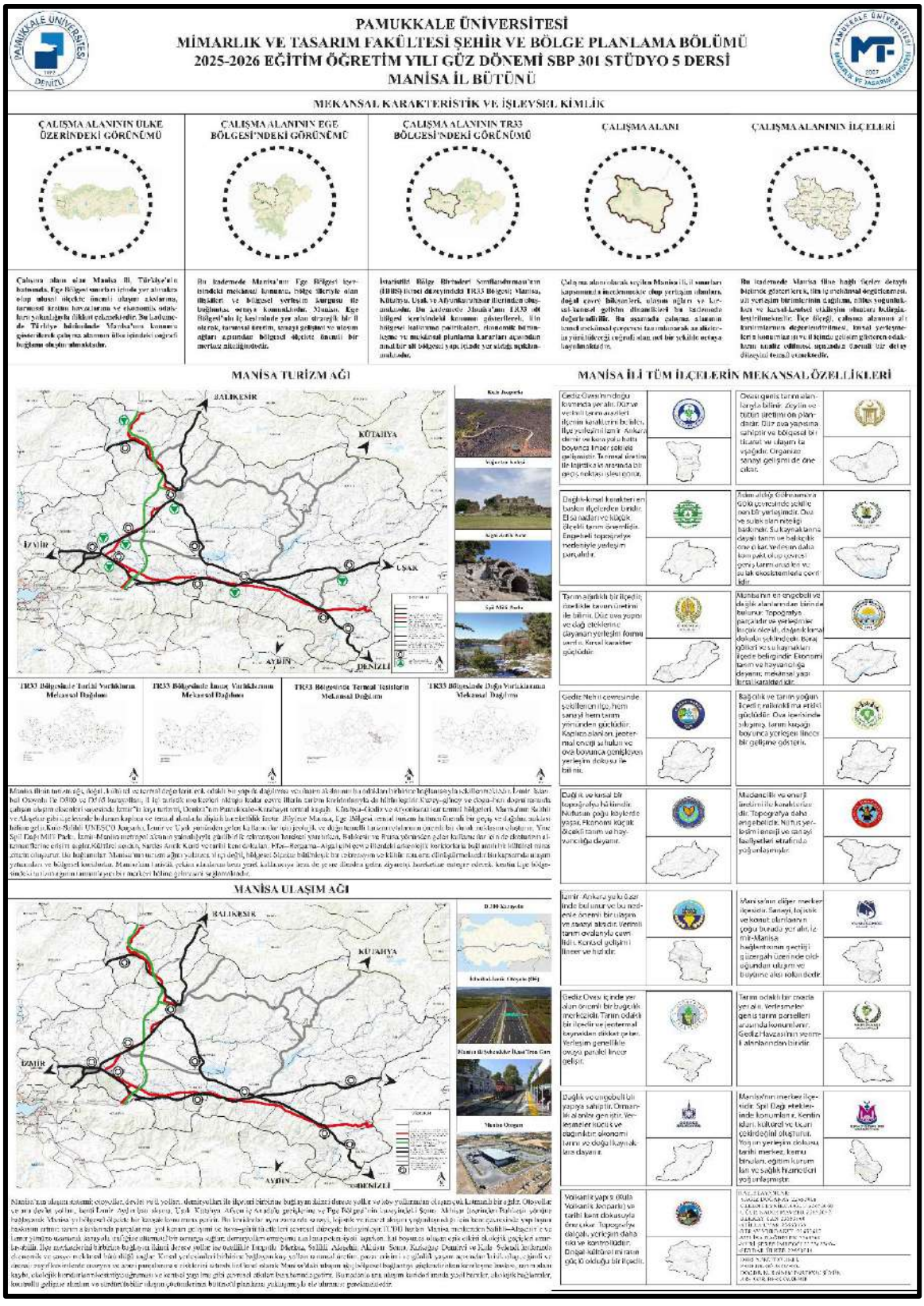
Bu durum, ilin hem üretim hem de ulaşım açısından önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. TR33 Bölgesi ölçeğinde yapılan değerlendirmede ise Manisa'nın Kütahya, Uşak ve Afyonkarahisar ile birlikte oluşturduğu alt bölge içindeki konumu ele alınmıştır. Bu ölçekte Manisa'nın bölgesel kalkınma politikaları içerisindeki yeri ve diğer illerle olan ekonomik ilişkileri analiz edilmiştir. Bu bağlamda Manisa'nın, bölgesel bütünleşme açısından önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. İl ölçeğine inildiğinde, Manisa'nın mekansal yapısı daha detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu aşamada yerleşim alanları, ulaşım ağları, doğal çevre unsurları ve kırsal-kentsel ilişkiler değerlendirilmiştir.

Manisa'da özellikle tarım alanlarının geniş yer kapladığı ve yerleşimlerin çoğunlukla ova ve ulaşım aksları boyunca geliştiği görülmektedir. Bu durum, ilin mekansal gelişiminin büyük ölçüde doğal yapı ve ulaşım ağlarına bağlı olduğunu göstermektedir. İlçe ölçeğinde yapılan analizlerde ise Manisa'nın her ilçesinin farklı mekansal özelliklere sahip olduğu ortaya konulmuştur. Örneğin Gediz Ovası çevresindeki ilçelerde tarım ön plandayken, dağlık alanlarda

yer alan ilçelerde daha çok kırsal ve parçalı yerleşim yapısı görülmektedir. Bazı ilçeler sanayi ve ulaşım açısından öne çıkarken, bazıları doğal ve kültürel değerleriyle dikkat çekmektedir.

Bu durum Manisa'nın homojen değil, oldukça çeşitli bir mekansal yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Poster içerisinde ayrıca turizm ağına da yer verilmiştir. Manisa'nın turizm potansiyeli; doğal, kültürel ve termal kaynaklara dayanmaktadır. Özellikle Kula Jeoparkı, Spil Dağı Milli Parkı ve Sardes Antik Kenti gibi alanlar önemli turizm odaklarıdır. Bu alanların ulaşım ağlarıyla bağlantılı olması, turizm hareketliliğini artırmaktadır. Aynı zamanda Manisa'nın çevre illerdeki turizm bölgeleriyle bağlantı kurması, ilin bölgesel turizm ağı içinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ulaşım ağı analizi ise posterin önemli bir diğer bölümünü oluşturmaktadır.

Manisa'da otoyollar, devlet yolları ve demiryollarından oluşan çok katmanlı bir ulaşım sistemi bulunmaktadır. İzmir-İstanbul Otoyolu ve D300 gibi ana akslar, ilin hem bölgesel hem de ulusal bağlantısını güçlendirmektedir. Ancak bu ulaşım ağlarının gelişmesi, beraberinde bazı çevresel sorunları da getirmektedir. Özellikle tarım alanlarının parçalanması, yapılaşma baskısı ve ekolojik dengenin bozulması gibi etkiler dikkat çekmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Manisa'nın güçlü ulaşım bağlantıları, verimli tarım alanları ve gelişen sanayi yapısı ile önemli bir bölgesel merkez olduğu görülmektedir. Ancak bu gelişim sürecinde çevresel etkilerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu nedenle planlama sürecinde sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda hareket edilmesi, doğal alanların korunması ve kontrollü bir mekansal gelişim sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Şekil 70: Çalışma Alanının Mekansal Karakteristik ve İşlevsel Kimlik Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

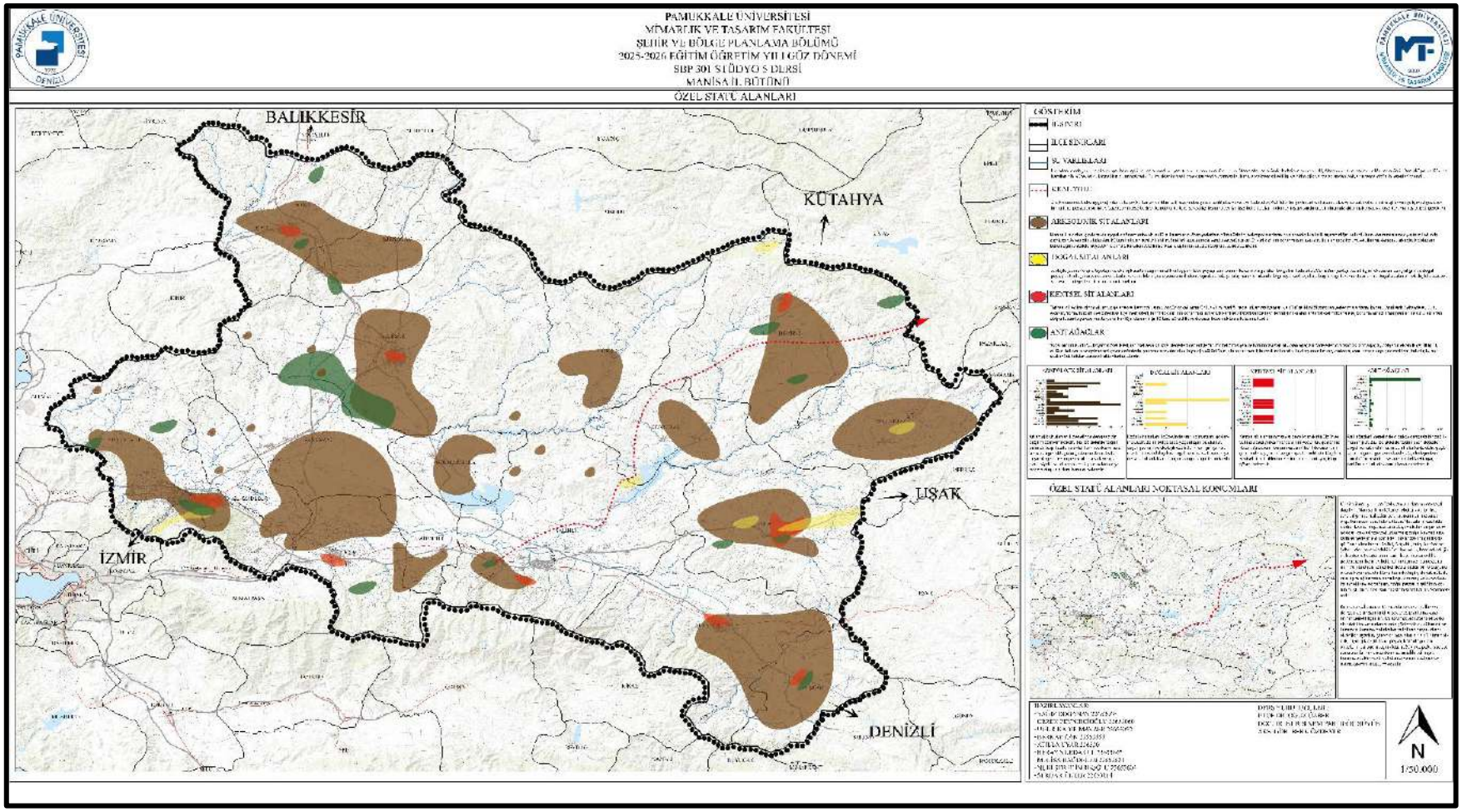
2.4.7 Özel Statü Alanları Analizi

Bu paftada Manisa ili bütününde yer alan özel statü alanlarının mekânsal dağılımı analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında arkeolojik sit alanları, doğal sit alanları, kentsel sit alanları ve anıt ağaçlar gibi koruma statüsüne sahip alanlar birlikte değerlendirilerek ilin kültürel ve ekolojik yapısı bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Pafta incelendiğinde, özel statü alanlarının il genelinde homojen bir dağılım göstermediği, belirli odaklar etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Gediz Havzası boyunca uzanan alanlarda hem arkeolojik hem de kentsel sit alanlarının yoğunlaşması, tarihsel yerleşimlerin su kaynakları ve ulaşım akslarıyla güçlü bir ilişki içerisinde geliştiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, doğal eşikler ile beşeri yerleşim kararları arasındaki etkileşimi açık bir şekilde yansıtmaktadır. Arkeolojik sit alanlarının daha çok ilin batı, kuzeybatı ve iç kesimlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu alanlar geçmiş uygarlıkların izlerini taşıması nedeniyle kültürel süreklilik açısından önemli bir potansiyel sunmaktadır. Buna karşılık doğal sit alanları daha sınırlı ancak belirli bölgelerde yoğunlaşmış olup, ilin jeolojik ve ekolojik açıdan değerli alanlarını temsil etmektedir. Bu alanların genellikle doğal yapısını koruyan ve yapılaşma baskısının görece düşük olduğu bölgelerde yer aldığı dikkat çekmektedir.

Kentsel sit alanlarının dağılımı incelendiğinde ise daha çok belirli yerleşim merkezlerinde yoğunlaştığı ve sayısal olarak diğer statü alanlarına göre daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu durum, korunmuş tarihi kent dokusunun il genelinde seçili alanlarda varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Anıt ağaçların dağılımı ise oldukça parçalı bir yapı sergilemekte olup, belirli odaklarda yoğunlaşarak hem doğal hem de kültürel peyzajın önemli unsurları olarak öne çıkmaktadır.

Paftada ayrıca Kral Yolu güzergâhının gösterilmesi, bölgenin tarihsel ulaşım ağları açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Bu aks, geçmişten günümüze uzanan kültürel sürekliliğin mekânsal bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde bu pafta, Manisa ilinde koruma statüsüne sahip alanların sadece tekil değerler olarak değil, aynı zamanda birbirleriyle ilişkili bir mekânsal sistem oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, planlama sürecinde koruma–kullanma dengesinin sağlanabilmesi için çok ölçekli ve bütüncül bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

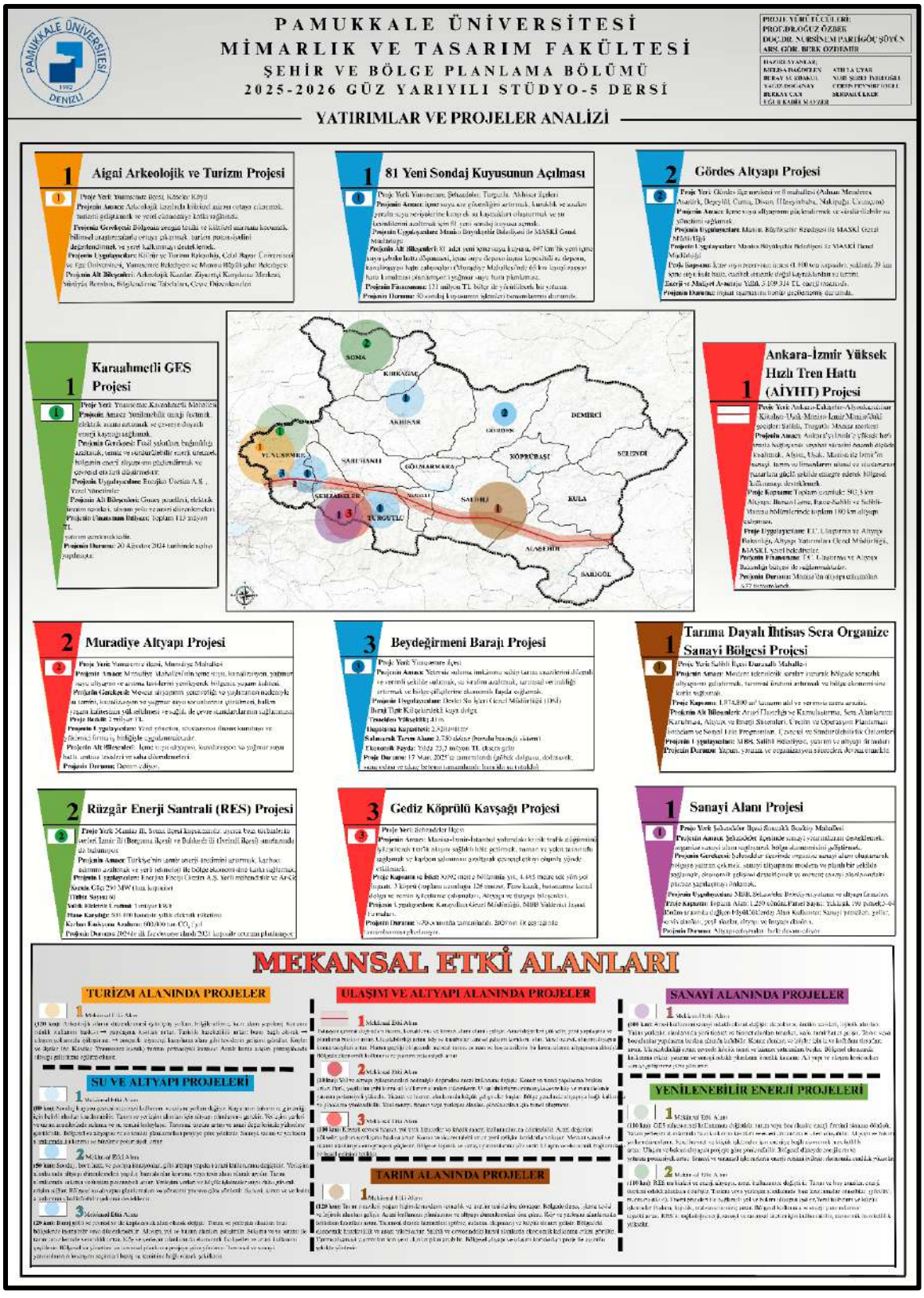
Şekil 71: Çalışma Alanının Özel Statü Alanları Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.8 Projeler ve Yatırım Analizi

Bu çalışmada yatırım ve projeler analizi, Manisa ilinde ilçelerin ekonomik gelişme potansiyelini ve yatırım proje yoğunluğunu değerlendirmek amacıyla ele alınmıştır. Çalışma alanı, il sınırı kapsamında ilçe bazında değerlendirilmiş ve mekânsal dağılımını farklı sektörlerde ortaya koymak amacıyla uygulandıkları alan ve mekânsal etki alanları incelenmiştir. Turizm projeleri, bulundukları bölgeleri bir çekim merkezi haline getirerek hareketliliği artırmakta ve buna bağlı olarak yerel ekonomiyi canlandırmaktadır.

Ulaşım ve altyapı projeleri, mekânsal gelişmeye yön veren en güçlü unsurlardan biri olarak ilçeler ve kentler arası erişebilirliği iyileştirerek yeni yerleşim ve yatırım alanlarının oluşmasında temel oluşturur. Tarım projeleri, üretim, sulama altyapısını iyileştirerek ve geliştirerek kırsal alanlarda verimliliği artırır. Sanayi projeleri, ekonomik açıdan büyüme ve gelişme katkıları sağlarken mekânsal olarak da üretim temelli yoğunlaşmalar oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerji projeleri, sürdürülebilirliği destekleyen etkiler oluştururken arazi kullanımı ve çevresel bütünlük üzerinde yeni düzenlemeleri gerekli kılmaktadır. Tüm bu yatırım ve projeler farklı sembol ve gösterimlerle ifade edilmiştir. Projelerin mekânsal etki alanları, merkezden çevreye doğru yayılımını gösterecek şekilde belirli mesafe aralıklarıyla tanımlanmıştır. Tüm bu projeler birlikte değerlendirildiğinde, Manisa ilinde yürütülen güncel yatırım ve projelerin mevcut durumunu, türlerini ve mekânsal dağılımını bütüncül bir yaklaşım sunarak, planlama sürecinde referans alınabilecek bir analiz altlığı oluşturmaktadır.

Şekil 72: Çalışma Alanının Yatırımlar ve Projeler Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.4.9 GZFT Analizi

Manisa ili, çeşitli coğrafi özellikleri ve beşeri unsurları bünyesinde barındıran, iç Ege'nin önemli yerleşim alanlarından biridir. Verimli tarım toprakları, sanayi birikimi, ulaşım ağındaki konumu ve kültürel miras değerleriyle il, bölgesel ölçekte belirgin bir potansiyel taşımaktadır.

Güçlü yönler bakımından, uzun yıllara dayanan tarımsal üretim geleneği ve verimli arazi yapısı ilin ekonomik temelini oluşturmaktadır. Sanayi alanında da çeşitli ilçelerdeki üretim tesisleri yerel istihdama katkı sağlamaktadır. İlin coğrafi konumu çevre illerle ulaşım bağlantısını kolaylaştırmakta; doğal ve tarihi değerlerin varlığı ise turizm potansiyeli açısından önemli bir avantaj sunmaktadır.

Zayıf yönler incelendiğinde, bazı yerleşim alanlarında su ve kanalizasyon başta olmak üzere temel altyapı hizmetlerinin yetersiz kaldığı görülmektedir. Tarım arazilerindeki parçalanmışlık üretim verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Köy ve küçük yerleşimlerde giderek artan nüfus kaybı ile gençlerin büyük şehirlere göç etmesi, bazı alanların zamanla boşalması riskini beraberinde getirmektedir. İl genelinde belirgin mekânsal gelişmişlik farklılıkları da dikkat çeken bir sorun olarak öne çıkmaktadır.

Fırsatlar açısından değerlendirildiğinde, tarım sektöründe katma değerli üretime geçiş ve ürün çeşitlendirmesi yoluyla ekonomik kazanımların artırılabileceği görülmektedir. Sanayinin planlı biçimde geliştirilmesi yeni istihdam alanları yaratabilir. Doğal ve kültürel miras değerlerinin etkin biçimde ele alınması turizm sektörünün büyümesine zemin hazırlayabilir. Bu fırsatların doğru planlama yaklaşımlarıyla hayata geçirilmesi ilin genel gelişim düzeyini yükseltebilir ve nüfus kaybının önüne geçebilir.

Tehditleri ise plansız kentsel büyümenin tarım arazileri üzerinde baskı oluşturma riski, su kaynaklarının sürdürülebilirliği ve doğal alanların tahrip edilmesi öne çıkan başlıca sorunlardır. Sanayi faaliyetlerinin denetimsiz biçimde genişlemesi çevre kirliliğine yol açabilir. Kırsal alanlarda süregelen genç nüfus kaybı; üretim gücünün , istihdamın, yerel bilgi ve kültürel birikimin kaybına yol açabilir.Sonuç olarak Manisa, sahip olduğu potansiyeli değerlendirebilmek için mevcut sorunlara yönelik bütüncül ve planlı bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

Şekil 73: Çalışma Alanının GZFT Analizi Paftası Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

2.5 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu çalışma kapsamında Manisa ilinin mekansal yapısı; coğrafi yapı, ulaşım sistemi, teknik altyapı, arazi kullanımı, çevresel ilişkiler ve kentsel gelişim süreçleri açısından detaylı şekilde incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda Manisa'nın hem doğal özellikleri hem de ekonomik yapısı sayesinde Ege Bölgesi içerisinde önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Özellikle İzmir'e yakın konumda bulunması, gelişmiş ulaşım bağlantıları ve sanayi faaliyetlerinin yoğun olması ilin gelişiminde etkili olan başlıca unsurlar arasında yer almaktadır.

Çalışmada incelenen kentsel gelişim süreçleri, Manisa'nın yıllar içerisinde önemli bir değişim yaşadığını göstermektedir. 1980'li yıllarda daha sınırlı ve merkez odaklı bir yerleşim yapısı görülürken, ilerleyen yıllarda sanayi faaliyetlerinin artmasıyla birlikte kent büyümeye başlamıştır. Özellikle organize sanayi bölgelerinin gelişmesi, nüfus artışı ve ulaşım olanaklarının güçlenmesi şehirdeki büyümeyi hızlandırmıştır. 2000'li yıllardan sonra ise Manisa'nın daha geniş bir alana yayıldığı ve çevre ilçelerle birlikte daha bütünleşmiş bir kent yapısı oluşturduğu görülmektedir.

Manisa'nın gelişiminde ulaşım sistemleri önemli bir role sahiptir. Karayolu ve demiryolu ağlarının gelişmiş olması, ilin hem ticaret hem de sanayi açısından güçlü bir bağlantı merkezi haline gelmesini sağlamıştır. Özellikle İzmir-Manisa ulaşım hattı boyunca sanayi ve yerleşim alanlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum ulaşımın, kentlerin gelişim yönünü nasıl etkilediğini açık şekilde göstermektedir. Ayrıca demiryolu ulaşımının hem yolcu hem de yük taşımacılığında kullanılması ekonomik faaliyetleri destekleyen önemli bir unsurdur.

Arazi kullanım analizleri incelendiğinde ise Manisa'da doğal ve tarımsal alanların oldukça geniş yer kapladığı görülmektedir. Özellikle Gediz Ovası'nın sahip olduğu verimli topraklar tarım faaliyetlerinin gelişmesini sağlamaktadır. Üzüm, zeytin ve diğer tarım ürünleri ilin ekonomik yapısında önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında ormanlık alanların geniş olması da doğal çevre açısından önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Ancak kentleşme ve sanayi faaliyetlerinin artışı ile birlikte bazı tarım alanlarında değişimler yaşandığı görülmektedir.

Enerji altyapısı açısından değerlendirildiğinde Manisa'nın önemli bir potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Jeotermal enerji kaynakları özellikle Alaşehir ve Salihli çevresinde yoğunlaşırken, rüzgâr enerji santralleri Akhisar ve Kırkağaç çevresinde yer almaktadır. Bunun yanında güneş enerjisi ve biyokütle enerji yatırımları da bulunmaktadır. Soma ilçesinde bulunan termik santral ve Demirköprü Barajı da ilin enerji üretiminde önemli bir yere sahiptir. Bu durum Manisa'nın sürdürülebilirlik açısından güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışma boyunca yapılan analizler sonucunda Manisa'nın yalnızca tarım veya sanayi kenti olmadığı, aynı zamanda ulaşım, enerji ve lojistik bağlantılar açısından da güçlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Kentin gelişim sürecinde coğrafi yapı, ulaşım aksları, ekonomik faaliyetler ve nüfus hareketleri birlikte etkili olmuştur. Özellikle doğu-batı doğrultusunda gelişen ulaşım sistemi, ili mekânsal olarak doğrudan şekillendirmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde Manisa; gelişen sanayi yapısı, güçlü ulaşım bağlantıları, verimli tarım alanları ve enerji kaynaklarıyla birlikte Ege Bölgesi'nin önemli şehirlerinden biri konumundadır. Yapılan analizler sayesinde ilin mekânsal yapısı daha detaylı şekilde anlaşılmış, güçlü yönleri ve gelişim süreci ortaya konulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇEVRESEL YAPI

3.1 Kavramsal Açıklamalar

Bakı: Yamaçların güneşe karşı konumudur. Örneğin bakı olan yamaçlar, Güneş ışınlarını daha büyük açılarla aldığı için güneşten aldığı enerji fazladır. Bakı durumunda olan yamacın karşı yamacı da dulda olarak tanımlanır. Dulda yamaçlar güneş ışınlarını daha küçük açılarla aldığı için bakı yamacına göre soğuk olur. Ayrıca eğimli yüzeylerde Güneş ışınlarının yere düşme açısına bağlı olarak sıcaklıklar kısa mesafelerde değişmektedir. **[Ç-URL1]**

Litosol Topraklar: Litos, taş, litosol taşlı toprak demektir. Dağların eğimli yamaçlarında aşınma devamlı olursa ince malzemeler sürekli taşındığından geriye sadece taş ve çakıl gibi iri malzemeler kalır ve bu iri malzemenin hâkim olduğu taşlı topraklara litosol topraklar denir. **[Ç-URL2]**

Regosol Toprak: Dağ eteklerinde biriken kum boyutundaki malzemeler ile akarsuların ve volkanlardan çıkan kum boyutundaki malzemeler üzerinde gelişen verimli topraklardır. Ülkemizde Nevşehir yöresi gibi volkanik arazilerde yaygın olan bu gözenekli topraklar, patates tarımına oldukça elverişlidir. **[Ç-URL2]**

Vertisol Toprak: Eski göl tabanlarındaki killi ve kireçli depolar üzerinde oluşan topraklardır. Toprak killi olduğu için kurak mevsimde çatlar ve bu çatlaklara üst kısımdan sürekli toprak ve taş dökülür. Bu döküntüler, yağışlı mevsimde ise su ile doygun hâle geldiği için şişerek tekrar yukarı itilir ve âdeta yerinde döner. **[Ç-URL2]**

Kalsimorfik Topraklar: Yumuşak kireç taşı ve killi kireç taşı (marn) depoları üzerinde oluşan topraklardır. Kireç yönünden zengindir. **[Ç-URL2]**

İntrazonal Topraklar: Bu toprakların oluşmasında yer şekilleri ve ana materyaller etkili olmaktadır. Bu topraklarda bütün katmanlar gelişmemiş olup A ve C horizonlarına sahiptir. **[Ç-URL3]**

Jeomorfoloji: Yerkabuğunun dış yüzeyinde oluşan yer şekillerini, onları oluşturan ve değişikliğe uğratan etken ve süreçleri araştıran, dağılışlarını haritalayan, bu bilgileri kullanarak toplumun yaşam kalitesine katkı sağlamaya çalışan bir bilim dalıdır. **[Ç-URL4]**

Tektonik: Yer kabuğunun yapısı ve özelliklerini inceleyen bilimdir. Yerkabuğundaki tabakaların hareketleri sonucu oluşan yeryüzü şekillerini veya doğal afetleri ifade etmek için kullanılır. **[Ç-URL5]**

Flora: Flora belirli bir bölgeye, ekosisteme ya da zamana ait olan bitki türlerinin tamamını ifade eden bir terimdir. Bu terim genellikle bir coğrafi bölgeye özgü bitki örtüsünü tanımlamak için kullanılır. **[Ç-URL6]**

Fauna: Hayvan yaşamını veya belirli bir bölge, zaman periyodu veya ortamdaki hayvanların sınıflandırılmasını ifade eder. **[Ç-URL7]**

Biyoçeşitlilik: Kara, deniz, diğer sucul ekosistemler ve parçası oldukları tüm diğer yaşam ortamları dâhil olmak üzere her türlü kaynaktan canlı organizmalar arasındaki farklılıklardır. **[Ç-URL8]**

Ekosistem: Bir ortamın ünite olarak kabul edilen fiziksel ve biyolojik bileşenleridir. Örneğin bir taze su ekosistemine dâhil olan göller, nehirler ve göletlerde hayvanlar, bitkiler ve mikrobik (ufak organizmalar) canlılar görülür. **[Ç-URL8]**

Jeoloji: Dünya'nın incelenmesidir. Jeoloji, kayalar ve volkanlardan çok daha fazlasını içerir; Dünya yüzeyini oluşturan ve şekillendiren süreçleri, kullandığımız doğal kaynakları ve su ile ekosistemlerin nasıl birbirine bağlı olduğunu inceler. **[Ç-URL9]**

Endemik Tür: Endemik türler, belirli bir coğrafi bölgeye özgüdürler ve başka hiçbir yerde doğal olarak bulunmazlar. Bu türler, genellikle o bölgenin iklimi, bitki örtüsü veya diğer ekolojik faktörleri ile sıkı bir ilişki içindedirler. Endemik türler, dünya genelinde nadir bulunan ve koruma altına alınması gereken canlı organizmalardır. **[Ç-URL10]**

Termal Konfor: Termal konfor, çalışma ortamındaki sıcaklık ve nem gibi koşulların çalışanın bedensel ve fiziksel eylemleri rahat bir şekilde yapabilmesine olanak sağlayacak ölçüde olmasını belirtmek için kullanılan bir kavramdır. **[Ç-URL11]**

Aktif Fay: Son 10.000 yılda en az bir kez hareket etmiş ve depreme neden olmuş faylar olarak tanımlanır. Bu fayların yeniden deprem oluşturma olasılığı çok yüksektir. **[Ç-URL12]**

Erozyon: Toprağın su, rüzgâr ve benzeri dış etkenler nedeniyle yer yüzeyinden koparılarak taşınması olayıdır. **[Ç-URL13]**

Çevre Kirliliği: Çevrenin canlı ve cansız öğelerini olumsuz yönde etkileyen, üzerinde yapısal zararlar meydana getiren ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayına çevre kirliliği adı verilmektedir. Çevrenin doğal olmayan bir şekilde insan eliyle bozulmasıdır. **[Ç-1]**

Karbon Ayak İzi: Karbon ayak izi, insanların ortaya çıkardığı emisyon faaliyetleriyle, çevreye verdikleri zararı ifade eden sera gazı emisyonunun karbondioksit karşılığıdır. **[Ç-URL14]**

Topografik Eşikler: Topografik eşikler, planlama ve arazi kullanımı çalışmalarında yapılaşmaya veya farklı kullanımlara sınırlama getiren, eğim, yükselti, vadi, dağ gibi doğal yer şekillerinin oluşturduğu fiziksel sınırları ifade eder. **[Ç-2]**

Kentsel Isı Adası: Şehirdeki ortalama hava sıcaklığı değerlerinin kırsal alanlara göre daha yüksek olmasıdır. Yapılan ölçümlere göre bu hava sıcaklığı farkları 3-4°C olabilmektedir. **[Ç-URL15]**

Hava Kirliliği: Hava kirliliği, insan sağlığına, ekosistemlere ve çevreye zarar verebilecek zararlı maddelerin birikerek sağlığı tehdit etmesi durumudur. Hava kirliliği, doğal kaynaklardan olabileceği gibi insan faaliyetlerinden de kaynaklanabilir. **[Ç-URL16]**

Zuhur: Zuhur, yer kabuğunda faydalı minerallerin çevre kayaçlara oranla yoğunlaştığı, varlığı tespit edilmiş ancak ekonomik işletilebilirliği henüz tam kanıtlanmamış veya netleşmemiş mineral yataklarına verilen jeolojik terimdir. **[Ç-3]**

Maden Yatağı: Bir veya birden fazla metal içerikli, ekonomik olarak işletilebilen belirli boyut ve şekillerdeki cevher kütlesine maden yatağı denir. **[Ç-URL17]**

Orman Amenajmanı: Ormanların sürekliliğini sağlayarak, en yüksek ekonomik ve ekolojik faydayı elde etmek amacıyla, orman kaynaklarının bilimsel esaslara göre etüt edilmesi, planlanması ve işletilmesi sürecidir. **[Ç-URL18]**

Volkanik Jeopark: Volkanik faaliyetler sonucu oluşmuş, jeolojik açıdan uluslararası öneme sahip, kendine has yeryüzü şekillerini barındıran ve bu mirasın korunarak sürdürülebilir turizm ve eğitim amacıyla kullanıldığı özel koruma alanlarıdır. **[Ç-4]**

Coğrafi Bilgi Sistemleri: Dünya üzerindeki sosyal, ekonomik, çevresel vb. sorunların çözümüne yönelik olarak mekâna/konuma dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcılara yardımcı olmak üzere; grafik ve grafik olmayan her tür mekânsal bilginin; toplanması, depolanması, işlenmesi, birbiri ile ilişkilendirilmesi, güncellenmesi, sorgulanması, analiz edilmesi ve sunulması fonksiyonlarını bütünleşik olarak yerine getiren donanım, yazılım, personel ve yöntemlerin oluşturduğu bir sistemdir. **[Ç-URL19]**

3.2 Coğrafi Konum ve Coğrafi Özellikler

Manisa ili, Batı Anadolu'nun denize kıyısı bulunmayan fakat kıyıya en yakın ilidir. 27 08' ve 29 05' doğu boylamları ile 38 04' ve 39 58' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Doğudan Uşak ve Kütahya, Batıdan İzmir, kuzeyden Balıkesir, güneyden Aydın, güneydoğudan Denizli illeri ile çevrilidir. Yüzölçümü 13.810 km2'dir. Yükselti ise 50 metre ile 850 metre arasında değişmektedir. İl merkezinden doğuya gidildikçe yükseltisi artmaktadır. **[Ç-URL20]**

Şekil 74: Manisa İli Konum Haritası **[Ç-URL21]**

3.3 Topografik Özellikler

Manisa'da arazinin ana çizgilerini, doğu-batı doğrultusunda uzanan ve kuzey-güney, güneydoğu-kuzeybatı doğrultularına çatallanan oluk şekilli çukurlar oluşturmaktadır. Bunlardan Gediz ovası Manisa ilinin Ege Bölümünü boydan boya ayırmakta, Akhisar ve Alaşehir kollarıyla da İç Batı Anadolu'nun il sınırları içindeki kenarı boyunca uzanmaktadır. Bu kenarın doğusunda ise il topraklarının önemli bir kısmını oluşturan Kula- Gördes platosu yer almaktadır. Ege denizine dikey olarak uzanan dağ sıraları arasındaki il topraklarında, birbirinden kesin çizgilerle ayrılabilen üç değişik yeryüzü şekli vardır. Bunlardan ilki dağlık ve sarp alanlar, ikincisi tepelik ve dalgalı kesimler, üçüncüsü de taban topraklar ve düzlüklerdir. **[Ç-URL20]**

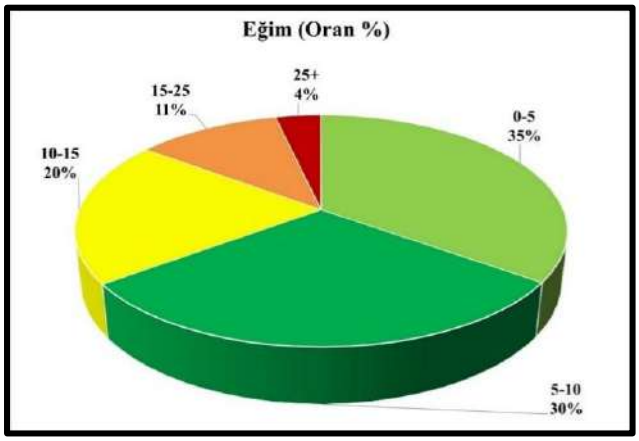
Dağlık ve sarp alanlar ilin doğu, güney ve kuzeyinde bulunmaktadır: batıya gidildikçe yükseltisi azalan dağlar, dere ve çaylarla kesilmektedir. Manisa ilinin doğu kısımları, daha doğusunda yer alan İç Anadolu geniş havzası ile Ege bölümünde yer alan Gediz ve Kumçayı ovaları arasında güneydoğu-kuzeybatı eksenli bir eşikte yer almaktadır. İlin güneyindeki Bozdağlar kuzeye doğru, yani Gediz vadisi üzerine oldukça dik inmektedir. İl alanının %54,3 ünü dağlar, %27,8'ini platolar ve %17,9'unu ovalar kaplamaktadır. **[Ç-URL22]**

3.3.1 Eğim

Ege Bölgesi genelinde eğim değerleri kıyı ovalarında düşük, dağlık ve engebeli alanlarda ise daha yüksek seviyelere ulaşmaktadır. Bu durum, yerleşim ve tarım alanlarının genellikle düşük eğimli alanlarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. **[Ç-URL22]**

Manisa ilinde eğim değerlerinin ova ve dağlık alanlara bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Ova alanlarında düşük eğim değerleri yerleşim ve tarım faaliyetleri için uygun koşullar sunarken, yüksek eğimli alanlarda yapılaşma ve ulaşım daha sınırlı olmaktadır. Manisa ilinin topografik yapısı, eğim değerlerine göre yapılan sınıflandırmada 5 farklı kategori ile tanımlanmıştır.

Grafik 2:Eğim Oran Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Grafikte eğim sınıflarının dağılımı incelendiğinde, Manisa ilinin büyük bir kısmı 0–5% ve 5–10% eğim aralığında yer aldığı görülmektedir. Bu durum, Manisa ilinde düşük ve orta eğimli alanların yaygın olduğunu ve yerleşim ile tarım faaliyetleri açısından uygun topografik koşulların bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık 15% ve üzeri eğime sahip alanların daha

sınırlı olması, bu alanların daha çok doğal alan veya sınırlı kullanım alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın genel olarak düz ve kullanıma elverişli bir topografyaya sahip olduğunu göstermektedir.

3.3.2 Bakı

Ege Bölgesi genelinde bakı özellikleri topoğrafyaya bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Farklı yönelimlerin bir arada bulunması, tarım ve yerleşim faaliyetlerinin çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır. **[Ç-URL22]**

Manisa ilinde bakı özelliklerinin arazi yapısına bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Özellikle güney yönelimli alanlar güneşlenme açısından avantaj sağlarken, kuzey yönelimli alanlar daha serin ve nemli koşullar sunmaktadır.

Grafik 3: Bakı Özellikleri Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

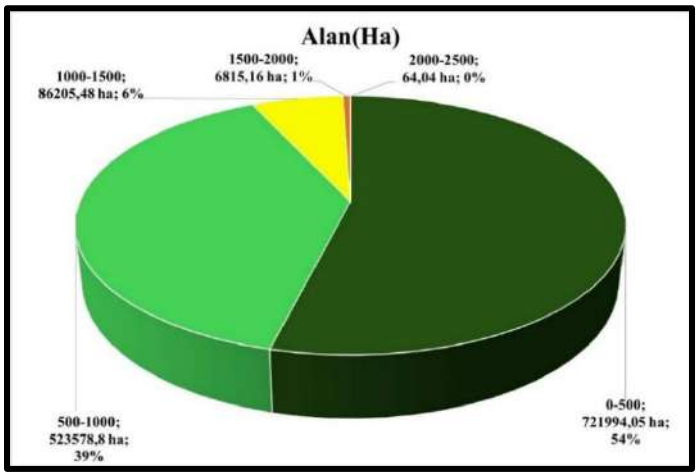
Grafikte bakı yönlerinin birbirine yakın oranlarda dağıldığı görülmektedir. Kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinin dengeli olması, Manisa ilinde belirgin bir yön baskınlığının olmadığını göstermektedir. Bu durum, farklı arazi kullanım türlerinin bir arada bulunmasına olanak sağlamaktadır.

3.3.3 Yükselti

Ege Bölgesi genelinde yükselti değerleri kıyı kesimlerden iç kesimlere doğru artış göstermektedir. Kıyı alanlarında düşük yükselti değerleri yaygınken, iç kesimlerde ve dağlık

alanlarda yükselti değerleri daha yüksek seviyelere ulaşmaktadır **[Ç-URL22]** Manisa ilinde yükselti değerlerinin ova ve dağlık alanlara bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Düşük yükseltiye sahip alanlar yerleşim ve tarım faaliyetleri açısından daha uygun koşullar sunarken, yüksek yükseltiye sahip alanlarda yerleşim yoğunluğu genellikle daha sınırlı olmaktadır.

Grafik 4: Yükselti Alan Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Grafikte yükselti sınıflarının dağılımı incelendiğinde, çalışma alanında özellikle 500–1000 metre ve 1000–1500 metre aralığındaki yükselti değerlerinin geniş yer kapladığı görülmektedir. Bu durum, alanın genel olarak orta yükselti değerlerine sahip olduğunu ve topoğrafyanın tamamen düz olmadığını göstermektedir. Düşük yükseltiye sahip alanların daha sınırlı olması, yerleşim ve tarım faaliyetlerinin belirli alanlarda yoğunlaşmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle planlama sürecinde ulaşım, altyapı ve arazi kullanım kararlarının yükselti koşulları dikkate alınarak verilmesi önem taşımaktadır.

3.4 İklimsel ve Meteorolojik Özellikler

3.4.1 Manisa İlinin İklim Özellikleri

Manisa'da Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklim özellikleri hakimdir. Ovalar ve ovaları çevreleyen vadilerde karasal nitelikli Akdeniz iklimi görülürken, yüksek dağlık bölgeler ve platolar ile kuzey ve kuzeydoğusundaki dağlar ve platolarda İç Anadol'unun karasal nitelikli ikliminin etkileri görülmektedir. **[Ç-URL20]**

Manisa ovalarında hâkim olan iklim, Akdeniz kara iklim tipi olarak da adlandırılır. Yaz aylarında sıcaklık yükselirken yağışlar kış aylarında yoğunlaşmaktadır. Ovaların çevresindeki dağlar deniz etkisini kesecek kadar yüksek olmadığından ve denize dik konumlarından dolayı denizin etkisi batıdan doğuya doğru azalan ölçüde hissedilmektedir. Ovalık kesimlerin ikliminde denize yakınlık nedeniyle yumuşama söz konusudur. Ancak Manisa şehri Manisa dağının etkisi altında kalmaktadır. Dağın şehre bakan çıplak ve sarp yüzü yazın yanıcı, kışın dondurucu bir etki yapmaktadır. **[Ç-URL20]**

3.4.2 Manisa İlinin Bitki Örtüsü

Manisa'nın toprak, iklim ve çevre şartlarındaki farklılık bitki örtüsüne de yansır. Dağ kütlelerinin deniz etkisini kesmesi, Akdeniz iklimi ve Karasal iklim bitki türlerinin iç içe bulunmasına neden olmaktadır. Manisa il topraklarının %46'sı orman ve makilerle kaplıdır. Geniş bir alanı kaplayan makiler dağların kuzey ve batı yamaçlarında yer alır. Ormanlar meşe, dişbudak, karaağaç, karaçam, kızılçam, ardıç, ahlât ve çınardan ibarettir. Ormanlar genelde 1000 metre üzerindeki yükseltilerde bulunmaktadır. İl topraklarının %39,1'i ekili ve dikili arazi, %6,6'sı çayır ve meralardan, %8'i tarıma elverişsiz alanlardan oluşmaktadır. Son yıllarda yüksek kesimlerdeki doğal bitki örtüsünü olumlu anlamda etkilemek ve ekonomik fayda sağlamak amacıyla zeytin aşılaması, menengiç, antep fıstığı aşılaması, ceviz, kestane, fıstık çamı yetiştiriciliği yaygınlaşmaktadır. Manisa'da bitki örtüsü bakımından farklılık gösteren bölgelerin başında Spil Dağı gelmektedir. **[Ç-URL20]**

3.4.3 Ortalama Yağış Miktarı

Manisa, Ege Denizi'ne yakın olduğu için TR33 Bölgesi'nin en ılıman ve az yağışlı illerindendir. Yıllık ortalama yağış miktarı 550–600 mm civarındadır. Yağışlar çoğunlukla kış ve ilkbahar aylarında düşmekte; yaz mevsimi oldukça kurak geçmektedir. Güney yamaçlarda sıcaklık daha yüksek olduğu için buharlaşma fazla olmaktadır, kuzey yamaçlarda ise yağış miktarı artmaktadır. Manisa'da yağış miktarı tarım için yeterlidir, ancak yaz kuraklığı nedeniyle sulama büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde, Türkiye genelinde yağışların yıl içerisinde düzensiz bir dağılım gösterdiği, yağışların ağırlıklı olarak kış ve ilkbahar mevsimlerinde yoğunlaştığı, yaz aylarında

ise belirgin bir kuraklık yaşandığı anlaşılmaktadır. Ege Bölgesi değerlendirildiğinde, Akdeniz ikliminin etkisiyle kışların yağışlı, yazların ise kurak geçtiği görülmektedir. Manisa ve içinde yer aldığı TR33 Bölgesi'nde ise yarı kurak geçiş iklimi özellikleri hâkim olup, yağış miktarları orta seviyede kalmaktadır.

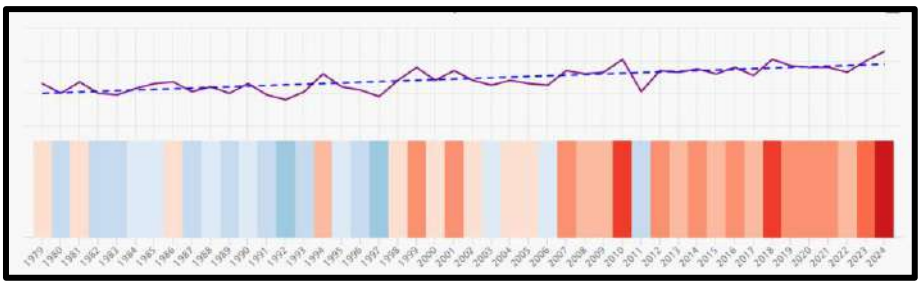
Tablo 3: Türkiye Ortalama Yağış Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Bölge / İl	Yıllık Ortalama Yağış (mm)	Yağışın En Fazla Olduğu Mevsim	Yağışın En Az Olduğu Mevsim	Genel Özellikler
Türkiye Geneli	570–600 mm	Kış – İlkbahar	Yaz	Yağış dağılımı düzensizdir, kıyılar nemli içler kuraktır.
Ege Bölgesi	600–700 mm	Kış	Yaz	Akdeniz iklimi görülür, kışlar yağışlı, yazlar kurak geçer.
TR33 Bölgesi (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	500–650 mm	Kış – İlkbahar	Yaz	Yarı kurak geçiş iklimi etkili, doğu kesimleri daha yağışlıdır.
Manisa	550–600 mm	Kış – İlkbahar	Yaz	Ilıman iklim etkisinde, yazları kurak, tarımda sulama gereklidir.

3.4.4 Ortalama Sıcaklık

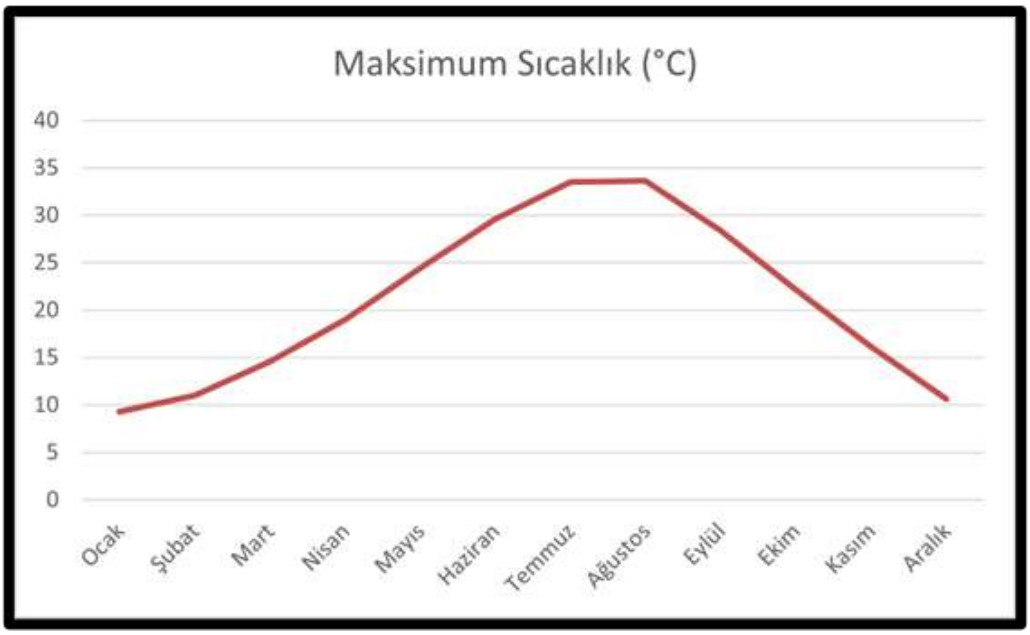
Manisa, Ege Denizi'ne yakın ve Gediz Ovası'nda yer aldığı için sıcaklık diğer TR33 illerine göre daha yüksektir. Yıllık ortalama sıcaklık 17–18 °C civarındadır. Yaz aylarında sıcaklık 35–40 °C'ye kadar çıkarken, kış aylarında genellikle 5–10 °C arasında seyretmektedir. Manisa'da güney yamaçlar daha sıcak, kuzey yamaçlar daha serindir. Bu nedenle zeytin, üzüm ve pamuk gibi sıcak seven tarım ürünleri kolayca yetişmekte ve erken olgunlaşmaktadır.

Grafik 5: Manisa İli Yıllık Sıcaklık Değişimi **[Ç-URL24]**

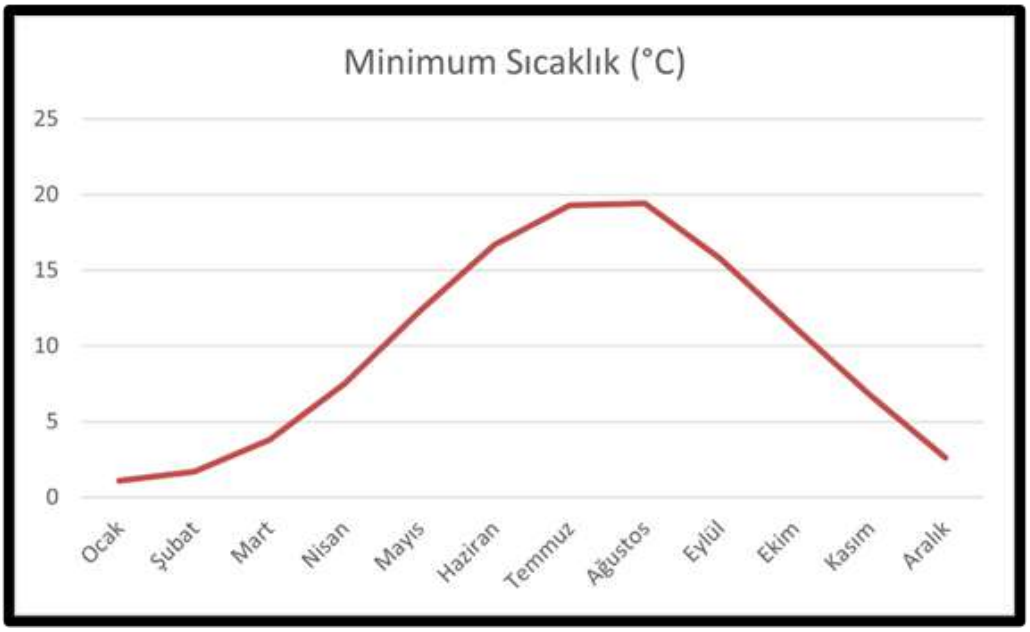

1979 ile 2024 yılları arasında Manisa'da yıllık ortalama sıcaklıkları gösteren grafikte, sıcaklıkların yıllar içinde genel olarak artan bir eğilim gösterdiği gözlemlenmektedir; bu durum bölgedeki iklim değişikliğinin etkilerini ortaya koymaktadır. Manisa'da yaz aylarında maksimum sıcaklıklar 30-35°C'ye ulaşmaktadır.

Grafik 6: Manisa İli Maksimum Sıcaklık Grafiği **[Ç-URL23]**

Grafik 7: Manisa İli Minimum Sıcaklık Grafiği **[Ç-URL23]**

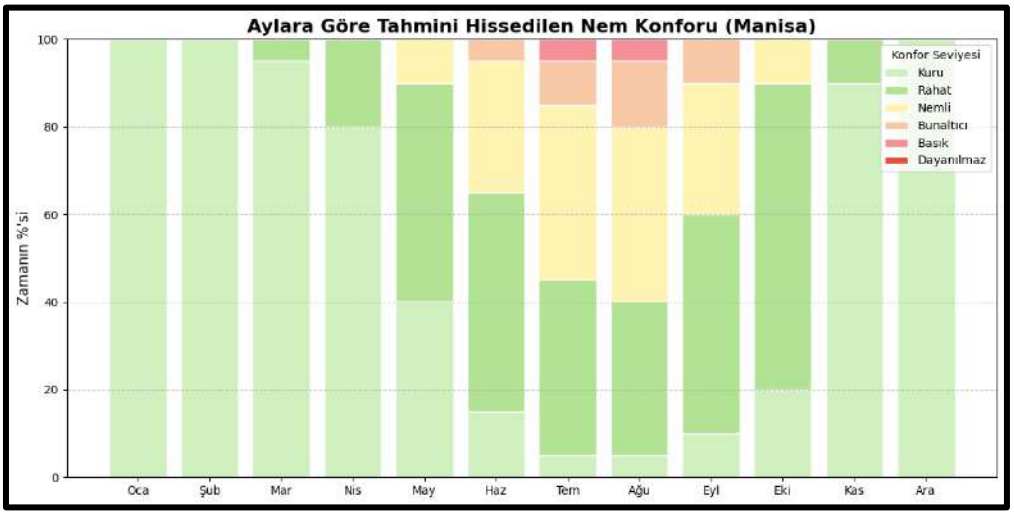

Manisa'da kış aylarında minimum değerler 2-5°C civarındadır.

3.4.5 Ortalama Nem Oranı

Manisa'da kış aylarında ve ilkbaharda hava genelde nem dengelidir. Yaz aylarında, özellikle temmuz ve ağustosta nem artmaktadır ve hava bunaltıcı hale gelmektedir. Sonbahar aylarında ise nem azalmaktadır. Manisa'da yaz aylarında nem yüksek, kış aylarında ise daha düşüktür.

Grafik 8: Manisa İli Aylara Göre Hissedilen Nem Oranı **[Ç-URL23]**

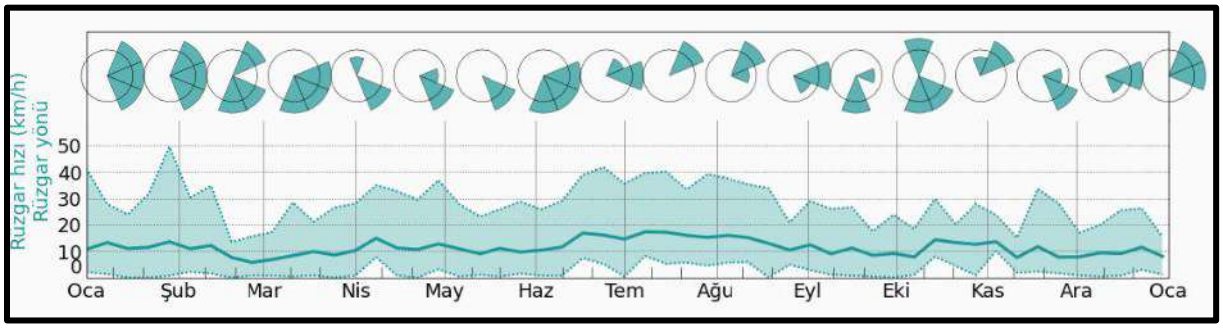
Grafik 7, Manisa ilinde nem konfor seviyelerinin yıl içindeki dağılımını göstermektedir. Kış aylarında nem koşullarının genel olarak rahat seviyelerde olduğu görülmektedir. Yaz aylarında nem oranının artmasıyla birlikte ortamın daha bunaltıcı ve basık bir nitelik kazandığı anlaşılmaktadır. Özellikle Temmuz–Ağustos döneminde zamanın %90'ında rahatsız edici nem koşullarının yaşandığı tespit edilmektedir.

3.4.6 Ortalama Rüzgâr Hızı

Manisa'da rüzgâr hızları 3–4 m/s civarındadır ve TR33 Bölgesi'nin en düzenli rüzgâr alan kentidir. Ege Denizi'ne yakınlık sayesinde özellikle batı rüzgârları Manisa'da daha etkili ve daha hızlı esmektedir. Yaz aylarında batıdan gelen meltemler şehri serinletirken, kış ve ilkbahar dönemlerinde kuzey rüzgârları soğuk hava taşımaktadır. Doğu ve güney rüzgârları daha zayıftır ve düzensiz esme eğilimindedir. Manisa Ovası'nın açık yapısı, özellikle batı yönlü rüzgârların hızını artırarak doğal bir hava sirkülasyonu oluşturmaktadır.

Grafik 8 incelendiğinde, kış aylarında rüzgâr hızının daha yüksek ve değişken olduğu, maksimum değerlerin 40–50 km/sa seviyelerine ulaştığı görülmektedir. Yaz aylarında ise rüzgârın daha istikrarlı olduğu ve ortalama hızın 10–15 km/sa aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Üstte yer alan dairesel diyagramlar hâkim rüzgâr yönlerini göstermekte olup, bazı aylarda rüzgârın belirgin bir tek yön doğrultusunda yoğunlaştığı, bazı aylarda ise yön değişkenliğinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Grafik 9: Manisa İli Ortalama Rüzgar Hızı ve Yönleri **[Ç-URL25]**

Tablo 2 incelendiğinde, Türkiye genelinde ortalama rüzgâr hızlarının 2–4 m/s aralığında olduğu ve hâkim rüzgâr yönlerinin kuzey ile batı olduğu görülmektedir. Kıyı kesimlerde rüzgâr hızlarının daha yüksek, iç bölgelerde ise daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Ege Bölgesi'nde ortalama rüzgâr hızlarının 3–5 m/s aralığında olduğu ve batı ile kuzeybatı yönlü rüzgârların etkili olduğu anlaşılmaktadır.TR33 Bölgesi'nde rüzgâr hızlarının 2–4 m/s seviyelerinde olduğu, hâkim yönlerin ise batı ve kuzey olduğu görülmektedir. Manisa ilinde ortalama rüzgâr hızlarının 3–4 m/s aralığında olduğu ve rüzgârların ağırlıklı olarak batı ve kuzey yönlerinden estiği belirlenmiştir. Ayrıca ilin, batıdan gelen meltem rüzgârlarının etkisiyle daha düzenli rüzgâr alan bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Manisa İli Rüzgar Santralleri **[Ç-URL26]**

Santral Adı	İlçe	Firma	Güç
Soma Rüzgar Santrali	Soma	İş Enerji	288 MW
Bilgin Enerji Soma Rüzgar Santrali	Soma - Kırkağaç	Bilgin Enerji	120 MW
Sayalar Rüzgar Santrali	Kırkağaç	Polat Enerji	57 MW
Akhisar Rüzgar Santrali	Akhisar	Enerjisa Elektrik	55 MW
Kuyucak RES		Demirer Enerji	50 MW
Kırkağaç RES	Kırkağaç	Gama Enerji	45 MW
Gökres 2 RES	Akhisar	Gama Enerji	35 MW
Geres Rüzgar Santrali	Kırkağaç	Dost Enerji	30 MW
Karakurt RES		Fernas Enerji	21 MW
Alares Rüzgar Santrali	Alaşehir	Eksel Elektrik Üretim	10 MW

Tablo 3 incelendiğinde, yapım aşamasındaki ve ön lisans almış rüzgâr santralleri yer almaktadır. Yapım aşamasında sadece Soma ilçesinde bulunan Yelsun RES (0,80 MW) yer alırken, ön lisans almış 5 farklı proje bulunmaktadır ve toplam kapasiteleri 236 MW'tır. Bu projeler Yunusemre, Akhisar, Şehzadeler ve Kırkağaç ilçelerinde planlanmaktadır. Bu durum, Manisa'da rüzgâr enerjisine yönelik yatırımların devam ettiğini ve gelecekte mevcut santrallerin daha da artacağını göstermektedir.

Tablo 5: Manisa İli Yapım Aşamasındaki Rüzgar Santralleri ve Ön Lisans Alan Rüzgar Santralleri **[Ç-URL26]**

Yapım Aşamasındaki Rüzgar Santralleri			
Santral Adı	**İlçe**	**Firma**	**Güç**
Yelsun RES	Soma	Yelsun Tarım	0,80 MW
ÖZET: Manisa İli Yapım Aşamasındaki Rüzgar Santralleri : 1 santral, 0,80 MWe			

Ön Lisans Alan Rüzgar Santralleri			
Santral Adı	**İlçe**	**Firma**	**Güç**
Manisa RES	Yunusemre	Aksa Enerji	82 MW
Seydan RES	Akhisar	Nesma Enerji	50 MW
MBD RES EDT RES	Şehzadeler	MBD İnşaat	48 MW
Kırkağaç RES	Kırkağaç		32 MW
Efkaftepe RES	Akhisar	Ral Enerji	24 MW
ÖZET: Manisa İli Ön Lisans Alan Rüzgar Santralleri : 5 santral, 236 MWe			

3.5 Toprak Yapısı

Manisa'nın toprak yapısını etkileyen en önemli faktörler arasında iklim ve topografik koşullar gelmektedir. Çok arızalı bir topografyanın sonucu olarak, uzun sürede oluşmuş olgun klimatik toprak grupları yerine, ana materyal ve jeomorfoloji şartlarının etkilediği intrazonal toprak tipleri geniş ölçüde ortaya çıkmıştır. Nitekim eğimli alanlarda litosoller, dağların yamaç ve eteklerinde biriken yamaç döküntüleri veya depolar üzerinde kolüvyal topraklar, havza tabanlarında alüvyal topraklar, eski aşınım yüzeyleri üzerinde kırmızımsı topraklar, Post Neojen yaşlı yüzeyler üzerinde ise yarı olgun Akdeniz veya kahverengi orman toprakları yayılış göstermektedir. Yörenin volkanik alanlarında, toprak oluşumu zayıftır ve çoğu yerde iskelet topraklar biçimindedir veya kısmen regosollere dönüşmüşlerdir. **[Ç-URL27]**

3.5.1 Toprak Sınıfları

Arazi yetenek sınıflandırmasına göre topraklar I'den VIII'e kadar sıralanmakta olup, sınıf numarası büyüdükçe arazinin tarımsal kullanıma uygunluğu azalmaktadır. I. sınıf araziler en verimli ve sorunsuz tarım yapılabilen alanlar iken, II, III ve IV. sınıf arazilerde eğim, erozyon, drenaj ve toprak yapısı gibi sınırlayıcı faktörler giderek artmakta ve tarım ancak belirli önlemlerle sürdürülebilmektedir. V. sınıf ve sonrasındaki araziler ise işlemeli tarıma uygun olmayıp daha çok mera, orman veya doğal alan olarak değerlendirilmektedir. Özellikle VI ve VII. sınıf arazilerde eğim ve erozyon riski yüksek olduğundan tarımsal faaliyetler önerilmezken, VIII. sınıf araziler tamamen tarım dışı alanlar olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle arazi sınıflandırması, toprağın en doğru ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasını belirleyen temel bir ölçüttür. **[Ç-URL28]**

Tablo 4 incelendiğinde, tarım arazilerinin işlenebilirlik durumuna göre sınıflandırıldığı görülmektedir. II. sınıf araziler, işlemeli tarım faaliyetleri için orta derecede elverişli olup %83 oranla en yüksek paya sahiptir. III. sınıf araziler, tarım yapılabilen ancak bazı kısıtlamalar bulunan alanlar olup %66 oranında yer kaplamaktadır. IV. sınıf arazilerde ise yalnızca özel önlemler alınarak ve belirli ürünler seçilerek tarım yapılabilmekte, bu alanların oranı %50'dir. V. sınıf araziler ise toprak işlemesine uygun olmayan, taban suyu yüksek ya da yüzeyde kaya çıkışlarının bulunduğu alanlar olup %33 ile en düşük paya sahiptir. Genel olarak

değerlendirildiğinde, arazi sınıfı düştükçe tarımsal uygunluğun azaldığı ve kısıtların arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6: Toprak Sınıfları Verim Gücü Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Sınıf	Özellik Açıklaması	Verim Gücü
I	Bu araziler, her türlü tarımsal faaliyete ve toprak işlemeye tam anlamıyla elverişlidir.	100%
II	İşlemeli tarım faaliyetleri için orta derecede elverişli olan arazilerdir.	83%
III	İşlemeli tarım yapılmasına ancak sınırlı ölçüde ve belirli kısıtlamalarla imkan tanıyan arazilerdir.	66%
IV	Yalnızca özel önlemler alınarak ve seçilmiş özel ürünlerin yetiştirilebileceği arazilerdir.	50%
V	Toprak işlemesine uygun olmayan; taban suyu yüksek (yaş) veya yüzeyde kaya çıkışlarının görüldüğü düz arazilerdir.	33%
VI	İyi nitelikli mera alanları veya verimli orman örtüsüne sahip arazilerdir.	20%
VII	Bozuk nitelikli (zayıf) mera alanları veya verimsiz orman örtüsü ile kaplı arazilerdir.	10%
VIII	Tarımsal üretim yapılmasına hiçbir şekilde elverişli olmayan arazilerdir.	0%

Tablo 5 incelendiğinde, arazi sınıflarının yerleşime uygunluk durumuna göre sistemli bir şekilde değerlendirildiği görülmektedir. I. ve II. sınıf araziler, verimli tarım toprakları oldukları için korunacak alan kapsamında değerlendirilmekte ve yerleşime uygun görülmemektedir. III. sınıf araziler, bazı kısıtlamalar bulunmasına rağmen zorunlu durumlarda kontrollü şekilde yerleşime açılabilmektedir. IV. sınıf araziler ise tarımsal verimi daha düşük olduğu için yerleşim açısından öncelikli tercih olarak değerlendirilmektedir. V. sınıf arazilerde drenaj ve ıslaklık gibi sorunlar bulunduğundan, ancak gerekli mühendislik önlemleri alınarak yerleşime kısmen uygunluk söz konusudur. VI. sınıf araziler tarım açısından elverişsiz olmakla birlikte, belirli eğim koşullarında yerleşim için uygun alanlar olarak görülmektedir. VII. sınıf arazilerde yüksek eğim ve heyelan riski nedeniyle yerleşim sınırlı ve riskli olmaktadır. VIII. sınıf araziler

ise bataklık, taşkın ve doğal koruma alanı özellikleri taşıdığı için tamamen yerleşime kapalı olarak değerlendirilmektedir.

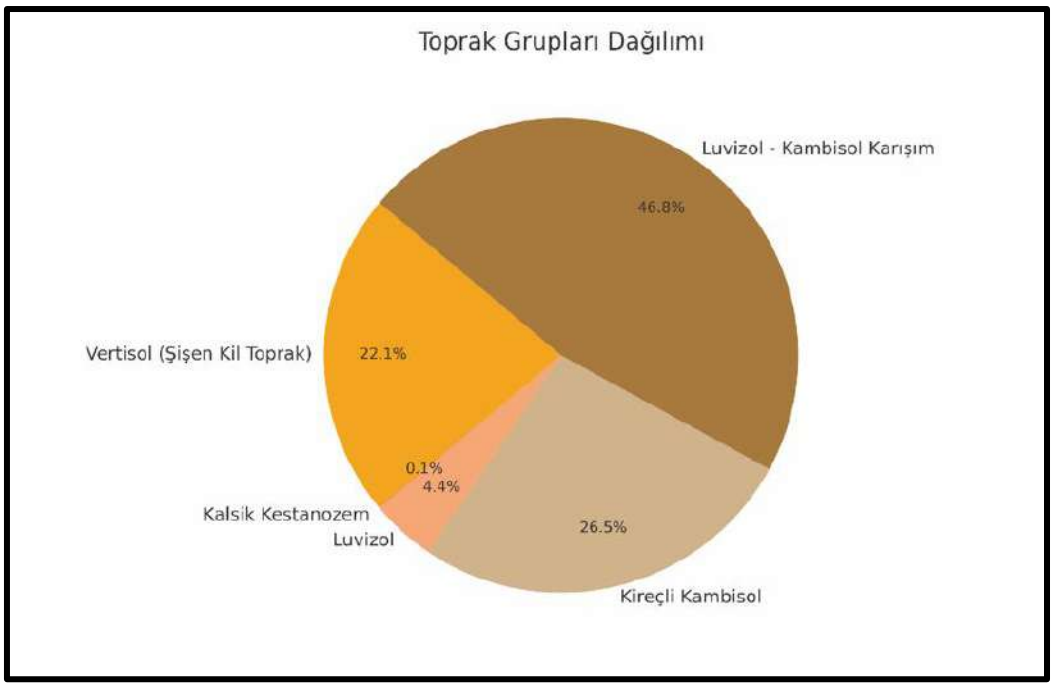
Tablo 7: Toprak Sınıfları Yerleşime Uygunluk Durumu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Sınıf	Yerleşime Uygunluk Durumu	Gerekçe ve Planlama Notları
I. Sınıf	UYGUN DEĞİL (Korunacak Alan)	Neden: Her ne kadar düz ve sağlam zemin gibi görünse de, bu topraklar "Mutlak Tarım Arazisi" niteliğindedir. 5403 sayılı kanuna göre tarım dışı kullanımı engellenmelidir.
II. Sınıf	UYGUN DEĞİL (Korunacak Alan)	Neden: Hafif eğimli ve verimli topraklardır. Birinci sınıf araziler gibi tarımsal üretim potansiyeli yüksektir ve yapılaşmadan korunmalıdır.
III. Sınıf	KISMEN UYGUN (Koşullu)	Neden: İyi bir tarım arazisidir ancak bazı kısıtlayıcı faktörleri (eğim, taban taşı vb.) vardır. Genellikle korunması istenir ancak çok zorunlu hallerde "Tarım Dışı Kullanım İzni" ile yerleşime açılabilir.
IV. Sınıf	UYGUN (Öncelikli Tercih)	Neden: Tarımsal verimi düşüktür (marjinal tarım arazisi). Erozyon ve toprak karakteri tarımı sınırlar. Bu nedenle verimli toprakları korumak adına yerleşim baskısının yönlendirilmesi gereken doğru alanlardır.
V. Sınıf	KISMEN UYGUN (Önlemli)	Neden: Islaklık" ve "drenaj" sorunları yapılaşma için risk oluşturur (sıvılaşma riski). Sadece ciddi drenaj ve temel mühendislik önlemleri alınarak yapılaşılabilir.
VI. Sınıf	UYGUN (Öncelikli Tercih)	Neden: Tarım için elverişsiz (şiddetli erozyon, sığ toprak), ancak zemin yapısı (kayaç vb.) genellikle yerleşim için sağlam olabilir. Eğim, yapılaşmaya izin verecek sınırdaysa (örn: %10-40 arası) yerleşim için en ideal alanlardır.
VII. Sınıf	KISMEN UYGUN / UYGUN DEĞİL	Neden: "Çok meyilli, taşlı, arızalı" olarak tanımlanmıştır. Çok yüksek eğim (%40+) maliyeti artırır ve heyelan riski doğurabilir. Ancak düşük yoğunluklu, özel önlemli yapılar için kullanılabilir.
VIII. Sınıf	UYGUN DEĞİL	Neden: "Bataklık, çöl, derin oyuntu, yüksek dağlık" olarak geçmektedir. Doğal hayatı koruma alanıdır. Hem afet riski (bataklık/taşkın) hem de doğa koruma statüsü nedeniyle yapılaşmaya kapatılmalıdır.

3.5.2 Toprak Kabiliyeti

Manisa'da başlıca toprak grupları arasında vertisol, kalsik kestanozem, luvizol, kireçli kambisol ve luvizol-kombisol karışım yer almaktadır. Düşük eğimli ova alanlarında luvizol-kombisol karışım topraklar yaygın olup bu alanlar tarım açısından oldukça elverişlidir. Buna karşılık, eğimli ve dağlık sahalarda kireçli kambisol ve luvizol toprakları görülmekte, bu alanlarda erozyon etkisi daha belirgin hale gelmektedir. Ayrıca bölgede toprak derinliğinin birçok yerde sınırlı olduğu ve geniş alanlarda erozyon riskinin bulunduğu görülmektedir. **[Ç-URL29]**

Grafik 10: Manisa İli Toprak Grupları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Grafik 10 incelendiğinde, Manisa'da toprakların büyük bölümü tarıma uygun Luvisol–Kambisol karışımı ve Kambisol tiplerinden oluşur. Şişen kil topraklar da önemli bir alan kaplar. Diğer toprak türleri ise bölgede oldukça sınırlıdır. Bu dağılım, Manisa'nın tarımsal potansiyelinin yüksek olduğunu ancak bazı alanlarda (Vertisol bölgelerinde) toprak işleme güçlükleri yaşanabileceğini göstermektedir.

3.6 Hidrolojik Yapı

Manisa il sınırları içindeki akarsuların çoğu Gediz Havzası içinde, Soma ve Kırkağaç yöreleri ile Yunt Dağı'nın batı kesimlerini kaplayan küçük bir kısmı Ege havzası içinde yer almaktadır. Ege havzasının en önemli ana taşıyıcı akarsuyu, Kırkağaç ve Soma yakınlarından geçen Bakırçay'dır. **[Ç-URL30]**

3.6.1 Akarsular

Manisa il sınırları içindeki akarsuların çoğu Gediz havzasında, çok az bir kısmı Ege havzasında toplanmaktadır. İlin Gediz ve Ege havzalarına bağlı akarsuları şunlardır: **[Ç-URL30]**

- **Gediz Irmağı**

Manisa'nın en önemli akarsuyudur. Gediz Irmağı; Salihli, Turgutlu, Manisa ve Menemen ovalarını geçtikten sonra Ege Denizi'ne dökülür. Toplam uzunluğu 386 km. olup, bunun 204 km.' si il sınırları içinde bulunmaktadır. **[Ç-URL30]**

Şekil 75: Gediz Irmağı **[Ç-URL31]**

- **Alaşehir Çayı**

Sarıgöl ilçesinin güneyindeki Çal Dağı'nın yamaçlarından doğar. Gediz Nehri'ne birleştiği yere kadar uzunluğu 115 km.' yi bulur. Salihli Ovası'nda Gediz Nehri'ne kavuşur. **[Ç-URL30]**

Şekil 76: Alaşehir Çayı **[Ç-URL32]**

- **Selendi Çayı**

Gediz Irmağı'nın kuzeyden aldığı bir kol olan Selendi Çayı, ilin doğu sınırlarındaki Salhane Dağları'ndan kaynaklanır. Selendi Platosu'nu derin vadiler açarak geçer ve Tahtacı köyü yakınlarında Gediz'e kavuşur. **[Ç-URL30]**

Şekil 77: Selendi Çayı **[Ç-URL33]**

- **Gördes Çayı**

Demirci Dağları'nın güneyindeki Türkmen Dağı'ndan doğar. Gördes yöresinde birçok küçük dereyle beslenerek, Akhisar'ın doğusundan gelen Gördük (Medar) Çayı ile birleştikten sonra Kum Çayı adını alır. **[Ç-URL30]**

Şekil 78: Gördes Çayı **[Ç-URL34]**

- **Kum Çayı**

Akhisar Ovası'nda Gördük (Medar), Gördes ve Kapaklı çaylarının birleşmesiyle oluşan Kum Çayı, Manisa'ya 5 km. mesafede Gediz'le birleşmektedir. **[Ç-URL30]**

Şekil 79: Kum Çayı **[Ç-URL35]**

- **Nif Çayı**

Manisa Dağı ile Bozdağlar arasında kalan boğazdan ve Manisa Dağı'nın doğusundan kıvrılarak, İzmir-Bursa yolu üzerindeki köprü yakınlarında Gediz'le birleşmektedir. **[Ç-URL30]**

Şekil 80: Nif Çayı **[Ç-URL36]**

- **Bakırçay Irmağı**

Gölcük Dağları'nın doğu yamaçlarından kaynaklanan Bakırçay, Kırkağaç ve Soma yakınlarından geçerek, Kınık'ın kuzeyinde Yağcı Çayı ile birleşir. **[Ç-URL30]**

Şekil 81: Bakırçay Irmağı **[Ç-URL37]**

3.6.2 Göller ve Barajlar

Manisa'da, Marmara adıyla bir doğal göl, Demirköprü, Avşar ve Sevişler adlarıyla da baraj gölleri bulunmaktadır. Gördes barajı ise yapım aşamasındadır. **[Ç-URL30]**

- **Marmara Gölü**

Manisa'nın tek doğal gölü olan Marmara Gölü, adını verdiği Gölmarmara ve Salihli ilçesi sınırları içinde yer alır. Tektonik çöküntü alanının sularla dolması sonucu oluşmuştur. Göl çevresi "Sulak Alan" olarak korunmaya alınmıştır. **[Ç-URL30]**

Şekil 82: Marmara Gölü **[Ç-URL38]**

- **Demirköprü Barajı**

Baraj, tarımsal sulama alanı, taşkın kontrolü ve elektrik enerjisi üretimi amaçlı bir tesistir. Kış sularının bir bölümü, yapılan besleme kanalı ile Marmara Gölü'ne aktarılmaktadır. Uzunluğu 543 m olan barajın, yüksekliği 74 m., yüzölçümü 47,66 km2 ve dolgu hacmi 4.300.000 m3'tür. **[Ç-URL14]**

Şekil 83: Demirköprü Barajı **[Ç-URL39]**

- **Avşar Barajı**

43,5 m yüksekliğinde ve toprak dolgu tipindeki baraj, 69 milyon m3 su depolamaktadır. Yüzölçümü 5.25 km2'dir. **[Ç-URL14]**

Şekil 12: Avşar Barajı **[Ç-URL40]**

- **Sevişler Barajı**

Zonlu toprak dolgu tipinde olan baraj 59,5 m yükseklikte olup, 127 milyon m3 su depolama kapasitesine sahiptir. **[Ç-URL14]**

Şekil 84: Sevişler Barajı **[Ç-URL41]**

3.7 Afet Risk Durumu

İlde depremler ile en sık yaşanan afetler sırayla taşkın, heyelan, kaya düşmesi, yangın ve endüstriyel kazalar şeklinde sıralanmaktadır. **[Ç-URL42]**

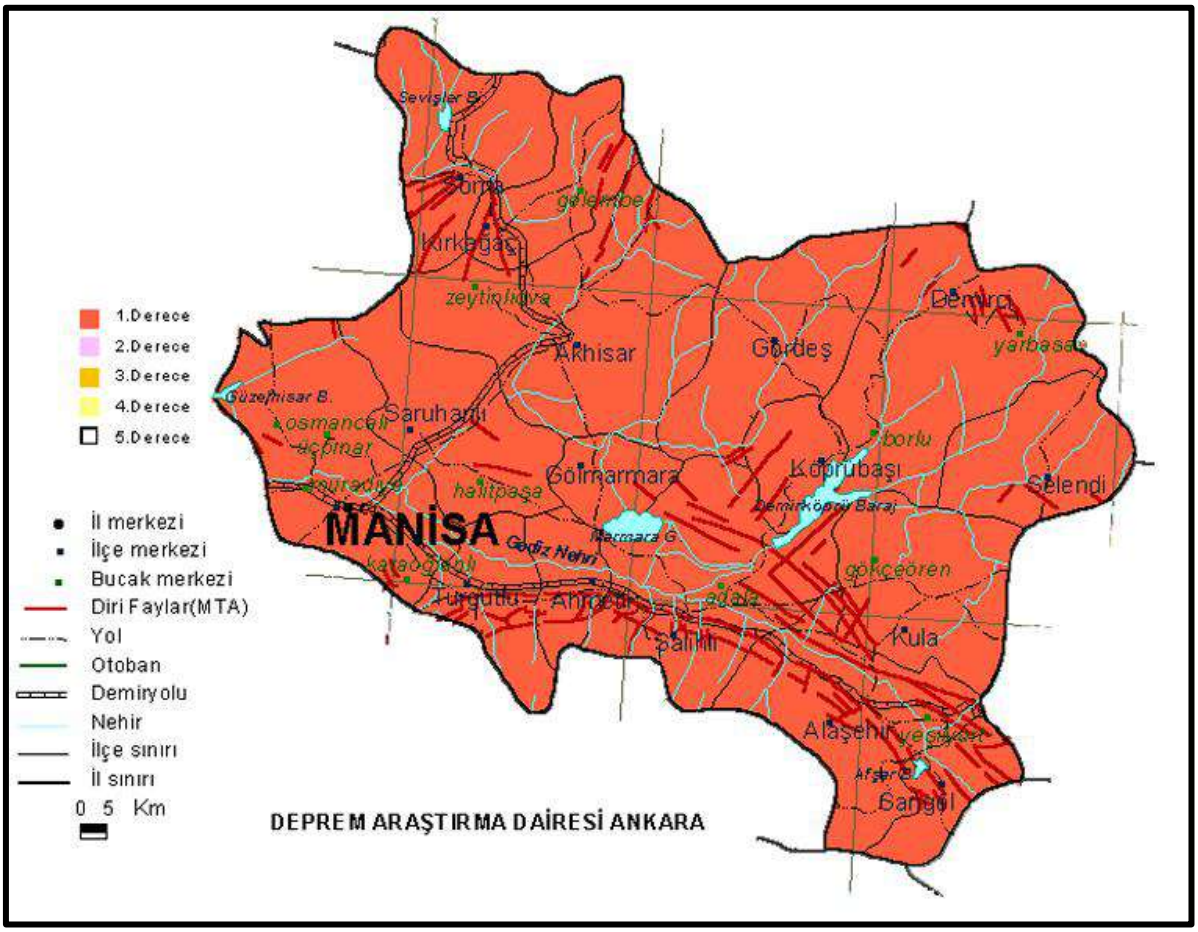
Grafik 11: Manisa İli Toprak Grupları Dağılımı **[Ç-URL42]**

Yukarıdaki grafik incelendiğinde Manisa ilinde afetten etkilenme oranı en çok %62 ile heyelan daha sonrasında %20 ile kaya düşmesidir. Oranlara bakıldığında en çok afet etkilenme oranının heyelan olduğu görülmektedir.

3.7.1 Deprem

Manisa ili, tamamıyla Manisa Fay Sistemi üzerinde yer almakta ve 1. derece deprem bölgesi içinde bulunmaktadır. Manisa ili, Gediz Grabeninde konumlanmış olması nedeniyle tarih boyunca birçok yıkıcı depreme sahne olmuştur. İldeki deprem riski oldukça yüksektir. **[Ç-URL43]**

Şekil 85: Manisa İli Deprem Risk Haritası **[Ç-URL43]**

Manisa ili fay haritasına bakıldığında ilin güney bölgesinde ve kuzey batı bölgesinde fay hatlarının oldukça yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Turgutlu, Ahmetli, Salihli, Sarıgöl, Soma ve Kırkağaç ilçeleri oldukça riskli yerleşim alanlarıdır.

3.7.2 Heyelan ve Kaya Düşmesi

İli etkileyen diğer afet türleri ise heyelan ve kaya düşmesi afet türleridir. Heyelanlar; çoğunlukla bindirme hatlarını ve bindirmelerin ön cephesinde gelişen morfolojik üniteleri izlemektedir, heyelanlar toprak kayması ve akması şeklinde gelişmektedir. Manisa il merkezinin kuzeyi ile Balıkesir il sınırı ve Kütahya il sınırlarının arasında kalan bölge heyelanların yoğunlukla geliştiği Gördes, Demirci ve Selendi İlçeleridir, Ayrıca Manisa fayı hat boyunca dik yamaçlar ve topografik eğimin yüksek olduğu Salihli, Alaşehir, Turgutlu İlçelerinde de heyelanların oluştuğu görülmektedir. **[Ç-URL42]**

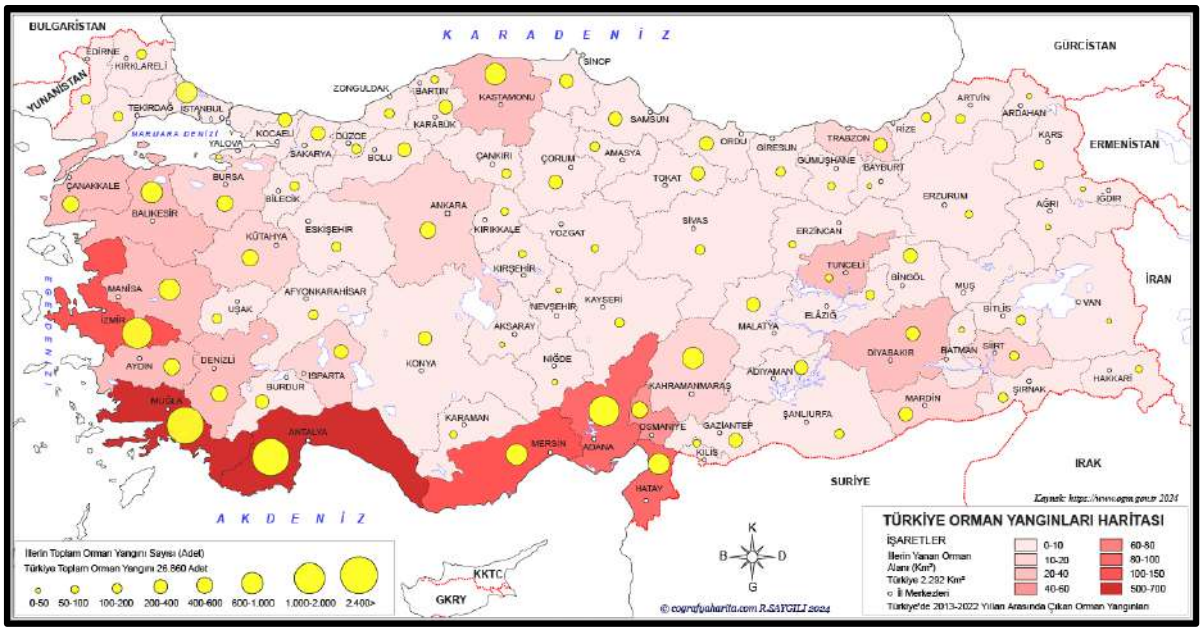
3.7.3 Taşkın

Manisa İlinin yaklaşık %86'sı Gediz Havzası içinde yer almaktadır. İlin aynı zamanda yaklaşık %11.47'si Kuzey Ege Havzası içerisinde bulunmaktadır. **[Ç-URL42]**

Özellikle şehir merkezi için taşkın afeti depremden sonra en çok etkileyebilecek afet türü olarak görülmektedir. Şehzadeler İlçesi Akpınar, Kazım Karabekir ve Turgut Özal Mahallerinde Gediz havzasında bulunan dereler ve su kanallarının taşması sonucunda taşkın yaşanan bölgelerdir. Ayrıca Turgutlu, Alaşehir, Salihli, Akhisar ve Saruhanlı İlçelerinde dik yamaçlarda bulunan Köy ve Mahallelerde aşırı yağışlar nedeniyle taşkın meydana gelmektedir. **[Ç-URL42]**

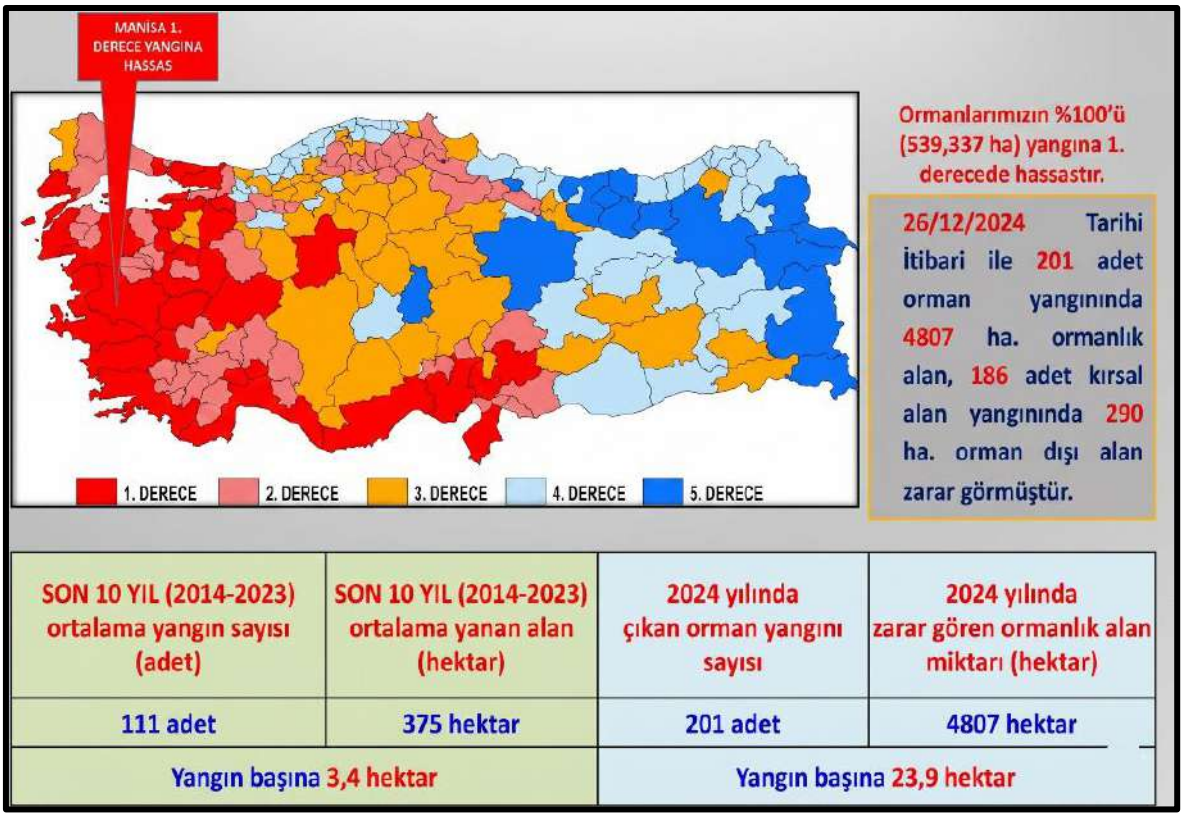
3.7.4 Orman Yangınları

Manisa ili, ülkemizdeki yüksek yangın riskine sahip bölgelerden biri olarak kabul edilmektedir.

Şekil 86: Türkiye Orman Yangınları Haritası **[Ç-URL44]**

Son yıllarda orman zararları ile mücadelede kimyasal mücadele yöntemlerinden tamamen vazgeçilmiş ve tüm mücadele çalışmaları biyolojik-biyoteknik ve mekanik yöntemler ile sürdürülmektedir. Yangınların %87 si orman dışı yangınlar olup büyük çoğunluğu otlak, mera ve ziraat alanlarından kaynaklanan yangınlardır. 2011-2020 yılları arasında çıkan ortalama yangın sayısı 568 iken kırsal alan yangınları bu yangınların %75'ini oluşturmaktadır. 2022 yılında ise 265 adet yangın meydana gelmiş ve bu yangınların büyük çoğunluğu (%52) ormanlık alan değil kırsal alan yangınıdır. 2024 yılı itibariyle 201 adet orman yangınında 4807 ha. ormanlık alan, 186 adet kırsal alan yangınında 290 ha. orman dışı alan zarar görmüştür. **[Ç-5]**

Şekil 87: Yıllara Göre Orman Yangınları **[Ç-5]**

3.8 Biyoçeşitlilik

Manisa ilinde biyoçeşitlilik, farklı doğal alanların bir arada bulunduğunu göstermektedir. Marmara Gölü, sulak alan olması nedeniyle özellikle su kuşları ve balıklar açısından zengin bir bölgedir. Soma–Kocasivri Dağı çevresi ise daha çok Soma iğneliği ve Soma karanfilinin sadece bu bölgede yetiştiği alanlardan biridir. Spil Dağı, ormanlık yapısı sayesinde bitki ve hayvan çeşitliliğinin fazla olduğu önemli alanlardan biridir. Manisa lalesi en bilindik türlerindendir. Gediz Deltası hem kara hem de su canlılarının bir arada bulunduğu, bu yüzden biyoçeşitliliğin en fazla olduğu bölgelerden biridir. Bozdağlar (Kumpınar Tepesi) ise yüksek kesimlerde yer aldığı için kendine özgü türlerin bulunduğu bir alandır. Genel olarak bakıldığında, Manisa'da biyoçeşitlilik farklı doğal ortamlara göre değişmekte ve her bölge kendi içinde farklı canlı türlerini barındırmaktadır.

3.8.1 Flora

Manisa ili makroklima Akdeniz iklim şartları altındadır. İlin kuzeydoğusu Akdeniz iklimi ile karasal iklimin geçiş noktasında yer alır. Akdeniz iklim şartlarına bağlı olarak ilin birinci bitkisi kızılçamdır. Daha sonra yaygın olarak maki türler yaygınlık gösterir. Ilıman iklimin soğuk sektörüne ait olan karaçamlar dağlık kesimlerin bitkisi olarak 850 m yükseklikten sonra varlığını gösterir. Bölgenin bir diğer yaygın ağaç türü ise palamut başta olmak üzere meşe türleridir. **[Ç-URL45]**

Manisa ili, flora-fauna yönünden zengin bir ildir. Manisa'da yaz kuraklığının tipik olarak yaşandığı Akdeniz iklimi ve maki üyeleri hakim durumundadır. Bunlar arasında da az miktarda otsu ve yumrulu bitkiler bulunmaktadır. Botanik açıdan kuraklığa dayanıklı, genellikle sert yapraklı ve herdem yeşil çalı ve alçak boylu ağaçların oluşturduğu odunsu bitki topluluğu olan makinin başlıca üyeleri sandal, kocayemiş, mersin, keçiboynuzu, kermes meşesi, pırnal meşesi ve defnedir. Özellikle büyük kuraklığın yaşandığı yaz aylarında yeşil kalan hemen hemen hiçbir otsu bitkiye rastlamak mümkün değildir. Manisa ilinde yetişen endemik bitki; Manisa Lalesidir. En yoğun olduğu alan Spil Dağı Milli Parkıdır. Milli Parkta 600 m rakıma kadar kızılçam, daha yukarıda ise hakim ağaç türü karaçam'dır. Saçlı meşe, dere yataklarında çınarlar, alt florada ise meşe türleri, sürüngen ardıç, laden, funda, defne, mersin, beberis, otsu bitkilerden geven, buğdaygillerden çayır otları, eğrelti otları, sütleğen, ballıbabagiller, gül şeklindeki şakayıklar hakimdir. **[Ç-5]**

Manisa ili genelindeki bitki örtüsünün sık rastlanan başlıca türleri şunlardır: Karaçam, Kızılçam, Ardıç, Kavak, Söğüt, Ceviz, Kestane, Gürgen, Meşe, Palamut, Karaağaç, Dut, Defne, 91 Çınar, Kaya armudu, Taşayvası, Orman çileği, Yabani Elma, Vişne, Ahlat, Böğürtlen, Üvez, Geven, Erguvan, Korunga, Yonca, Katır Tırnağı, Üçgül, Beyaz tırfil, Sütleğen, Somak, Hatmi, Menengeç, Ebegümeci, Mersin, Sarmaşık, Sandal ve Turp, Meyankökü, Gelincik, Yüksükotu, Sığırkuyruğu, Hindiba, Isırgan, Kuzukulağı, Labada, Horozibiği, Menekşe **[Ç-5]**

Şekil 88: Manisa Lalesi **[Ç-URL46]**

Manisa ilinde toplam 1535 adet damarlı bitki taksonu kaydedilmiş olup bunun 124 adedi endemik niteliktedir. Ayrıca toplamda 455 adet tohumsuz bitki türünün yayılış gösterdiği belirlenmiştir. **[Ç-5]**

Şekil 89: Endemik Tür Olan Soma Karanfili ve Bozdağ Gökçesi **[Ç-5]**

3.8.2 Fauna

Manisa ili, coğrafi büyüklüğü, toprak yapısı, iklim ve bitki örtüsünün elverişliliği nedeniyle, oldukça çeşitli ve zengin bir yabanıl hayvan varlığına sahiptir. Spil Dağı Milli Parkında bulunan "Yılkı Atları" yörenin endemikleridir. Bunun haricinde endemik olmamakla beraber Türkiye genelinde nadir yörelerde yetişen "Karaca" bulunmaktadır. **[Ç-5]**

Şekil 90: Yılkı Atları **[Ç-URL47]**

Manisa ilinde kanatlı av hayvanları olarak; atmaca, şahin, akbaba, doğan, kerkenez, turaç, kara ve gri ağaçkakan, kaya kırlangıcı, ev kırlangıcı, üveyik, yaban güvercini, sığırcık, çulluk, keklik, leylek türleri bulunmaktadır. Nehirler ile Marmara Gölü ve baraj havzalarında mevsimine göre yaban tavuğu, ördek ve yaban kazlarına rastlanmaktadır. Marmara Gölü su alanı, sulak çayırları, sazlıkları ile su kuşları için önemli bir kışlak ve kuluçka yeridir. Kutan, Karaboyunlu Batağan, Karabatak, Çamurcum, Bozdalağan, Sakar Meke, Yılan Kartalı, Kızıl Bacak, Mahmuzlu Kızkuşu, Kuğu, Angıt türleri yılın önemli bölümünü bu alanda geçirirler. Yine ilin göl ve barajlarında sazan, aynalı sazan, yılan balığı, tatlı su levreği, yayın gibi balık türleri bulunmakta ve avlanmaktadır.

İldeki zengin yabanıl yaşam, kontrolsüz ve bilinçsiz avlanma ve kullanılan tarım ilaçları nedeniyle büyük zarar görmektedir, türü tükenen kimi hayvanlar nedeniyle doğal denge bozulmaktadır. Manisa İlinde memeliler konusunda yapılan çalışmalarında 36 tür tespit edilmiştir. Türler arasında Kurt, Yaban kedisi, Saz kedisi, Oklu kirpi ve Bozayı Manisa ilinin biyolojik çeşitlilik literatürüne son yıllarda girmiştir. **[Ç-5]**

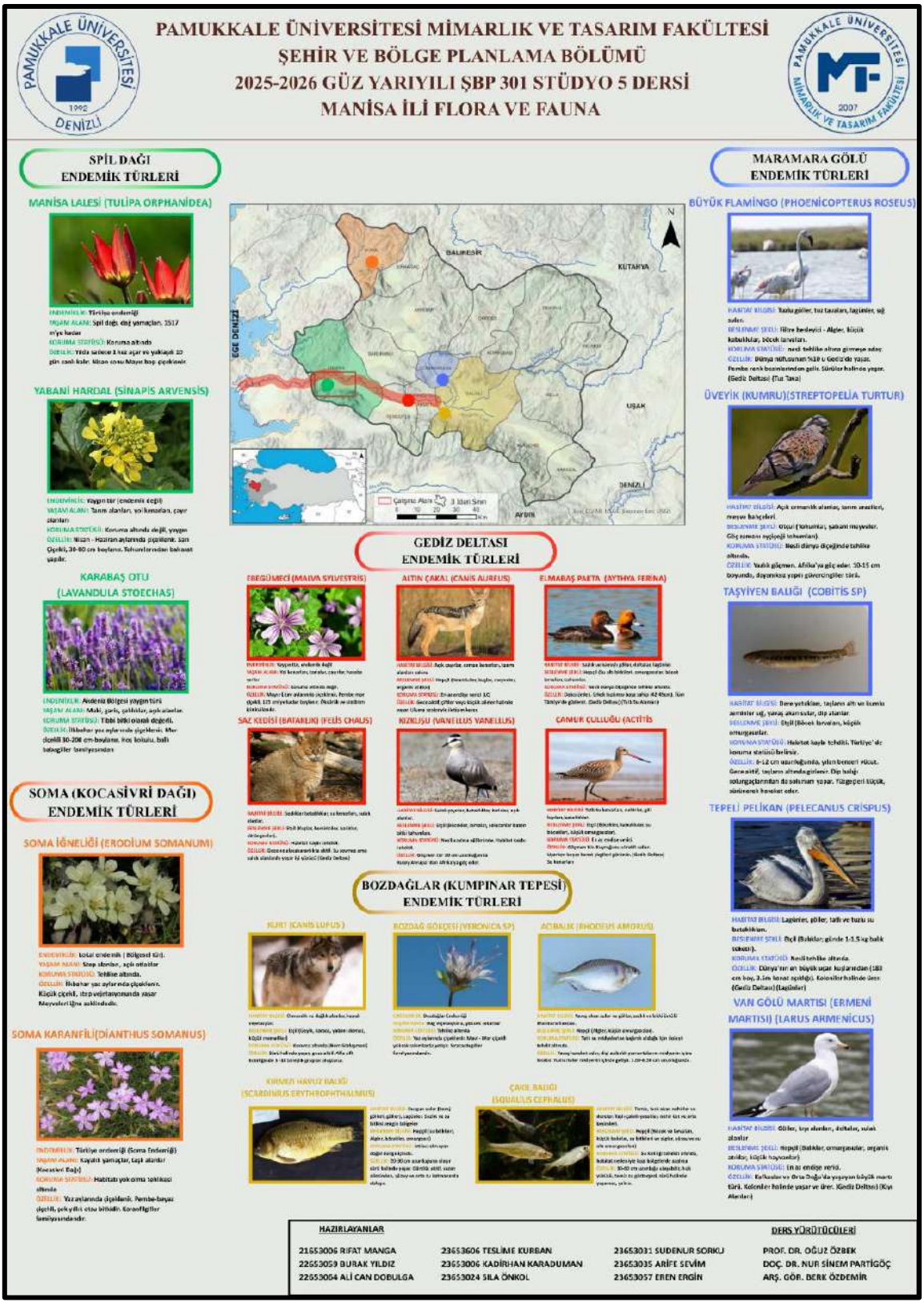

Şekil 91: Saz Kedisi **[Ç-URL48]**

3.8.3 Flora ve Fauna Posteri

Yapılan posterde beş farklı ekosistemin (Maramara Gölü, Spil Dağı, Gediz Deltası, Bozdağlar ve Soma) ayrı ayrı incelenmesi, ilin biyoçeşitliliğini ve bu alanların korunması gerektiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Posterin en güçlü yönü, her bölge için endemik ve korunması gereken türlerin belirgin şekilde vurgulanmasıdır. Özellikle Manisa lalesi, Soma iğneliği ve Soma karanfili gibi sadece bu coğrafyaya özgü türlerin gösterilmesi, planlama süreçlerinde koruma önceliği olan türleri ve yerleri belirlemede rehberlik etmektedir. Aynı şekilde uluslararası koruma statüsüne sahip türlerin (tepeli pelikan, flamingo, kurt) yer alması, ilin ulusal ve küresel ölçekteki ekolojik önemini vurgulamaktadır.

Gediz Deltası'nın hem ulusal hem de uluslararası sulak alan statüsüne sahip olması, bu alanın planlama süreçlerinde dikkatli bir şekilde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Delta ekosistemindeki kuş türlerinin beslenme türü, alandaki besin zincirinin korunması gerektiğini de göstermektedir. Sonuç olarak bu çalışma, Manisa ilinin biyolojik çeşitliliğini ortaya koyan bir kaynak niteliğindedir. Doğal alanların korunması ile kullanımı arasındaki dengenin kurulmasında ve sürdürülebilir gelişme stratejilerinin oluşturulmasında planlayıcılara yol gösteren bir çalışmadır. Bu çalışma yerleşim yerlerinin planlanması, tarım alanlarının belirlenmesi ve koruma alanlarının sınırlarının çizilmesi gibi süreçlerde de kullanılabilir.

Şekil 92: Flora ve Fauna Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.9 Tarım ve Orman Alanları

3.9.1 Tarım Alanları

Manisa verimli toprakları, iklim ve sulama avantajı ile gerek tarımsal sanayi gerekse bitkisel ve hayvansal üretim bakımından ülkemiz tarımında önemli bir yere sahiptir. İlimiz, bitkisel üretim yönünden ülkede üst sıralarda yer almaktadır. Manisa yıllık yaklaşık 8,7 milyar TL'den fazla üretimiyle ülke genelindeki bitkisel üretimin %2,83'ünü gerçekleştirmektedir. Manisa bitkisel üretimde ülkede 8. sırada yer almaktadır. **[Ç-URL49]**

Manisa ilinin en önemli bitkisel ürünleri Kuru ve Yaş Üzüm, Zeytin, Kiraz, Tütün, Kurutmalık ve Yaş Domates, Mısır ve Kavundur. Özellikle sofralık üzüm olarak da adlandırılan sultani üzüm üretiminde hem ülke hem de dünya çapında en önemli üretim merkezidir. **[Ç-URL49]**

Tablo 8: Meyve Ürünleri Üretimi **[Ç-URL50]**

Ürün	Ekiliş Miktarı (Dekar)	Üretim Miktarı (Ton)
Kurutmalık Üzüm, Çekirdeksiz	648.666	1.216.195
Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz	174.881	374.576
Yağlık Zeytinler	542.778	205.541
Sofralık Zeytinler	610.198	212.614
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	36.169	69.406
Kiraz	90.718	48.832
Çilek	9.691	32.386
Şeftali	10.012	12.532
Erik	17.269	13.944
Ceviz	109.132	8.691
Badem	59.917	6.831
Armut	4.194	5.709
Nar	2.711	3.766

Manisa ilinde organik üretim oldukça gelişmiştir. Ülke genelinde organik üretim yapan 48.244 çiftçinin %6'sı Manisa'dadır. Manisa ilinin ülke organik üretimindeki payı %12,4'tür. 2.932 çiftçi 18.714 dekar alanda 196.874 ton üretim gerçekleştirmektedir. **[Ç-URL49]**

Tablo 9: Manisa İli Sebze Ürünleri Üretimi **[Ç-URL50]**

Ürün	Ekiliş Miktarı (Dekar)	Üretim Miktarı (Ton)
Domates (Salçalık)	91.199	847.541
Domates (Sofralık)	24.594	137.525
Biber (Salçalık, Kapya)	25.819	102.569
Karpuz	29.972	113.030
Kavun	30.383	76.837
Biber (Sivri)	14.891	40.404
Hıyar (Sofralık)	5.951	44.469
Hıyar (Turşuluk)	18.061	35.765
Patlıcan	6.079	14.557
Ispanak	8.848	9.570
Lahana (Beyaz)	3.601	9.948
Karnabahar	4.862	9.796
Biber (Dolmalık)	4.698	12.491

Manisa ilinde tarım arazilerinin sulama oranı oldukça yüksektir. 5.159.971 dekarlık tarım arazimizin %51'lik kısmı oluşturan 2.585.862 dekar alan sulanmaktadır. Özellikle Şehzadeler, Gölmarmara, Turgutlu, Ahmetli, Alaşehir, Salihli, Kırkağaç, Saruhanlı, Sarıgöl ve Yunusemre ilçelerinde tarım alanları %50'nin üzerinde bir oranda sulanmaktadır. **[Ç-URL49]**

Tablo 10: Manisa İli Tarla Bitkileri Üretim Türleri **[Ç-URL50]**

Ürün	Ekiliş Miktarı (Dekar)	Üretim Miktarı (Ton)
Buğday	836.878	208.911
Arpa	350.050	74.556
Mısır (Dane)	186.207	191.089
Tütün	150.312	11.353
Fiğ (Yeşil Ot)	76.665	87.708
Mısır (Silaj)	147.665	711.669
Susam	55.829	3.256
Pamuk (Kütlü)	174.175	91.933
Nohut	19.830	1.642
Yonca (Yeşil Ot)	40.369	130.432

Manisa'da nadasa bırakılan tarım arazilerinin oranı oldukça düşük seviyededir. Bu durum, ilin tarım arazilerinin büyük bir kısmının sürekli ekilip biçildiğini göstermektedir. Ayrıca, Manisa'nın ülke genelindeki tarım alanlarının %3,1'ini oluşturan sebze bahçelerinde %6,7'lik paya sahip olması, ülke ortalamasının üzerinde olduğunu ortaya koymaktadır. İşlenen tarım alanlarının neredeyse yarısını (%49,8) meyve, içecek ve baharat bitkileri gibi katma değeri yüksek ürünlerin oluşturması da il tarımının ekonomik potansiyelini ortaya çıkarmaktadır. **[Ç-URL51]**

Tablo 11: Tarım Alanlarının Kullanıma Göre Dağılımı **[Ç-URL51]**

	Toplam Alan (Hektar)	Tahıl ve Diğer Ürünlerin Ekilen Alanı (%)	Nadas Alanı (%)	Sebze Bahçeleri Alanı (%)	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı (%)	Süs Bitkileri Alanı (%)
Manisa	497.557	41,1	2,4	6,7	49,8	0

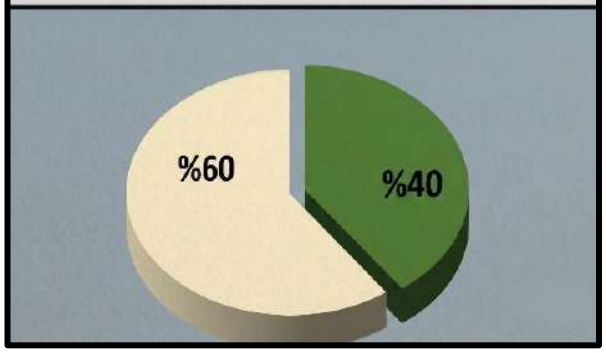
3.9.2 Orman Alanları

Manisa ili alanının %40 kesimi ormanlarla kaplı olup 539.337 ha ormanlık alanı mevcuttur. Yenilenen amenajman planlarına göre 539.337 ha orman alanı içerisindeki 328.969 ha normal kapalı ormanlar, kamu ve özel sektör odun ihtiyacı başta olmak üzere, diğer orman ürünü ihtiyaçlarını karşılamak, 210.368 ha boşluklu kapalı orman alanı imar-ihya ederek normal

kapalı hale getirmek, erozyonu önleyici tedbirler almak, ağaçlandırmayla yeni orman alanları tesis etmek ve bunların korunmasını sağlamaktadır. **[Ç-5]**

Grafik 12: Manisa İli Orman Varlığı Dağılımı **[Ç-5]**

ORMAN VARLIĞI	ALAN (ha)
Normal Kapalı	328.969
Boşluklu Kapalı	210.368
Toplam Orman Alanı	539.337
Ormansız (Açıklık Alan)	793.230
Genel Alan	1.332.567

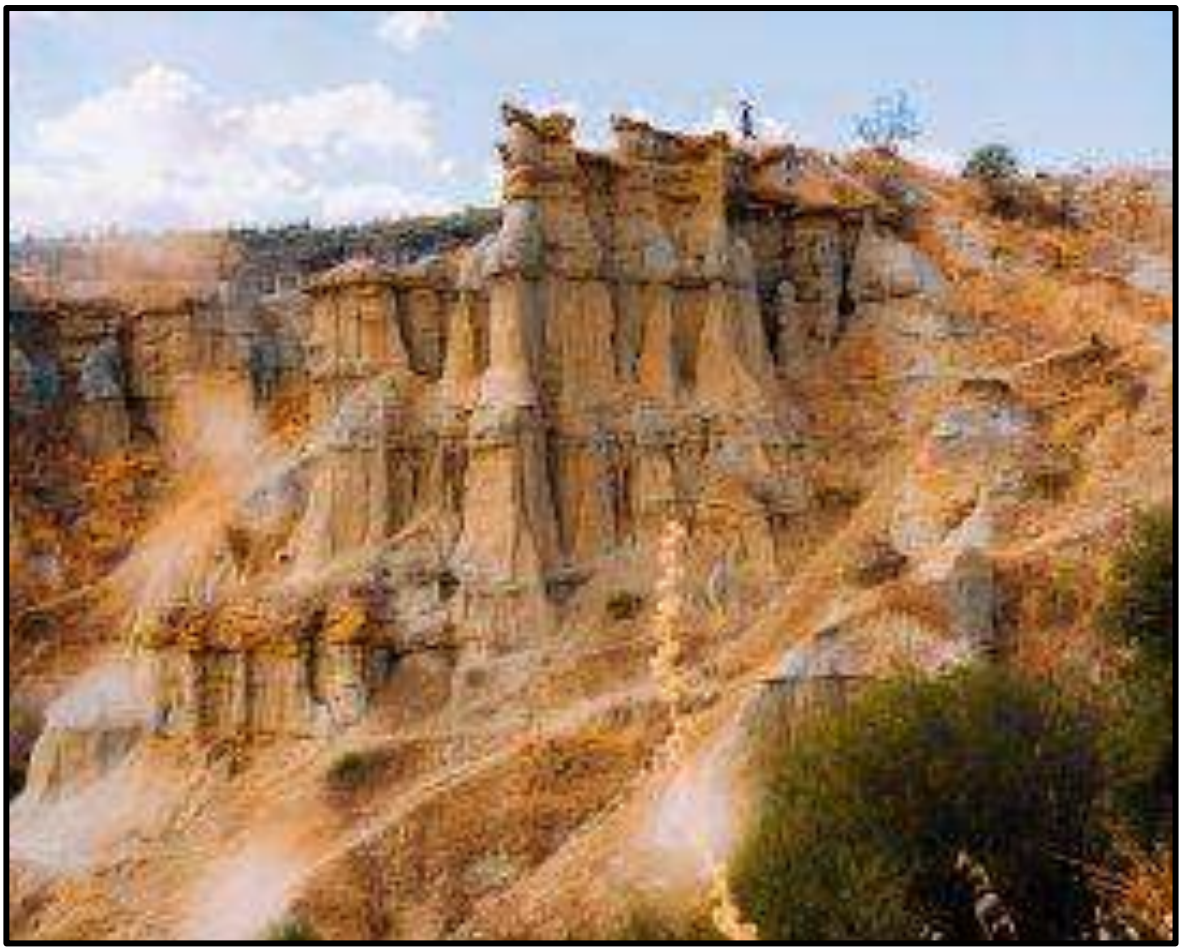

Manisa ilinde mevcut ormanlık alanların, %46 Kızılçam, %9 Karaçam, %3 Fıstıkçamı, %23 Meşe ve %19 diğer ağaç ve ağaççık türlerinden oluşmaktadır. **[Ç-5]**

3.10 ÇEVRESEL VE GÖRSEL DEĞERLER

- **Kula Peribacaları**

Kula Peribacaları, Manisa'nın Kula ilçesinde, Burgaz Köyü yakınlarında yer almaktadır. Kula-Salihli UNESCO Global Jeoparkı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Milyonlarca yıl önce volkanik hareketler ve erozyon sonucunda oluşmuştur. Kula Peribacaları, kumtaşı ve volkanik kayaçların zamanla yağmur ve rüzgarın etkisiyle aşınmasıyla şekillenmiştir. Bu süreç binlerce yıl sürmüş ve ortaya kaya sütunları çıkmıştır. **[Ç-URL52]**

Şekil 93: Kula Peribacaları **[Ç-URL52]**

- **Spil Dağı**

Gediz havzası üzerinde, Bozdağlar'ın Kuzeybatı ucunda ayrı bir kütle oluşturarak doğu-batı doğrultusunda uzanan Spil Dağı (Manisa Dağı), 1513 metre yüksekliği bulan kalker bir kütledir. Jeolojik ve Jeomorfolojik yapıdaki kalker kayalar, kanyon vadiler, dolin gölleri, lapyalar, mağaralar, zengin bitki örtüsü, yaban hayatı ortamı ile mitolojik öykülere konu olan taşınmaz kültür varlıklarını taşımaktadır. Bu özellikleri ile "Milli Park" ilan edilmiştir. **[Ç-URL53]**

Şekil 94: Spil Dağı **[Ç-URL53]**

- **Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı**

Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı, Manisa ilinin Kula ve Salihli ilçelerinin tamamını kapsayan Gediz Grabeninde ve iç Batı Anadolu Yaylalarının batı kesiminde yer almaktadır. Bu jeopark, Paleozoik dönemin metamorfik kayalarından tarih öncesi volkanik patlamalara kadar, 200 milyon yılı aşkın bir süreyi kapsayan zengin bir tarih sunarak geniş bir jeolojik zaman dilimini keşfetme fırsatı sağlar. Türkiye'nin en genç volkanik alanlarından biri olan Kula volkanik bölgesi, tektonik olarak aktif olan Gediz Graben ve Bozdağ Dağlarını içerir. Temel özellikler arasında büyük bir lav platosu, lav mağaraları, bazalt sütunlar,faylar ve yelpaze birikintileri gibi grabenle ilgili çeşitli oluşumlar bulunur. **[Ç-URL54]**

Şekil 95: Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı **[Ç-URL55]**

- **Bozdağlar**

Manisa-İzmir il sınırını oluşturan düzenli bir sıradır. Bozdağlar'ın il sınırı içinde kalan en yüksek zirveleri, 2070 metre yüksekliğindeki Kumpınar Tepesi ile 1148 metre yüksekliğindeki Gökbel Tepesidir. **[Ç-URL56]**

Şekil 96: Bozdağlar **[Ç-URL56]**

- **Yunt Dağı**

Manisa ve İzmir sınırlarında yer alan Yunt Dağları, Nemrut Tepe'de 1074 metre yüksekliğe ulaşan, antik çağdan kalma Aigai kenti ile ünlü, doğa yürüyüşü ve fotoğrafçılık için elverişli bir bölgedir. Yunusemre ilçesi, Köseler Köyü yakınlarında bulunan bu bölge, sarp yamaçları, ormanlık alanları ve fosil ormanı gibi doğal güzellikleri ile bilinir. **[Ç-URL57]**

Şekil 97: Yunt Dağı **[Ç-URL58]**

- **Aigai Antik Kenti**

Aigai adı eski Yunancada keçi anlamına gelen "αίγα" kelimesinden türetilmiştir. Aigai Antik Kenti, Manisa'nın Yunus Emre ilçesinin Yunt Dağı Köseler Mahallesi yakınında bulunmaktadır. Aigai, alışılmış Hellen yerleşimlerinden farklı olarak, Ege Denizi'ne nispeten uzak, dağlık bir coğrafyada, antik ismi Aspordenos olan Yunt Dağı'nda kuruludur. **[Ç-URL58]**

- **Manisa Kalesi**

Manisa kent merkezinin hemen güneyinde yükselen Spil Dağı (Manisa Dağı)'nın kuzey yamacında kalıntıları görülen Manisa Kalesi, İç Kale ve Dış Kale olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Hellenistik Dönem'de kentin Akropolü olan Sipylos Dağı üzerinde bir kale bulunuyordu. Kalenin ne zaman ve kimler tarafından yapılmış olduğu bilinmese de Magnesia Kenti'nin bir sur ile çevrildiği bilinmektedir. **[Ç-URL59]**

Şekil 98: Manisa Kalesi **[Ç-URL59]**

- **Thyateira Antik Kenti**

Akhisar ilçesinin antik çağdaki ismi. Kent, Lidya devletinin ve Pergamon Krallığı'nın en önemli yerleşimlerindendir. Roma İmparatorluğu boyunca, Bizans dönemine kadar kent bu isimle anılmıştır. Aziz Pavlus tarafından Batı Anadolu'da kurulan Hristiyanlığın ilk yedi kilisesinden biri de Thyateira kentindedir. Thyateira kentine ait kalıntıların bir bölümü bugün Akhisar kent merkezinde bulunan Tepe Mezarı mevkinde görülebilmektedir. **[Ç-URL60]**

Şekil 99: Thyateira Antik Kenti **[Ç-URL60]**

- **Sardes Antik Kenti**

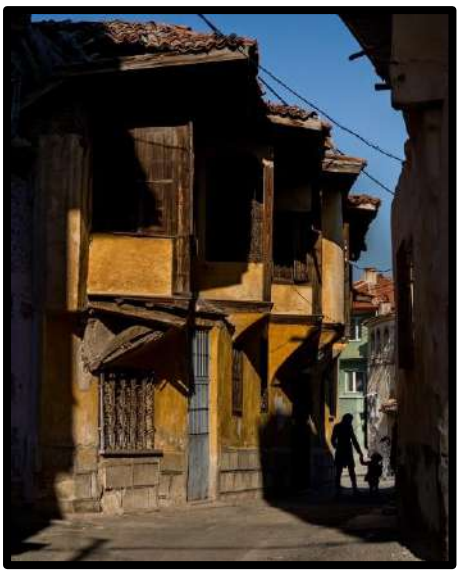
Sardes Antik Kenti'nin kalıntıları Manisa'nın Salihli ilçesine bağlı Sart beldesinde yer alır. Lidya Devleti'nin başkenti olan Sart ve yöresinin 5000 yılı aşkın bir süredir çeşitli yerleşimlere sahne olduğu, Roma ve Bizans dönemlerinde de önemli bir yerleşim merkezi olduğu kazı çalışmalarından anlaşılmaktadır. **[Ç-URL61]**

Şekil 100: Sardes Antik Kenti **[Ç-URL61]**

- **Tarihi Kula Evleri**

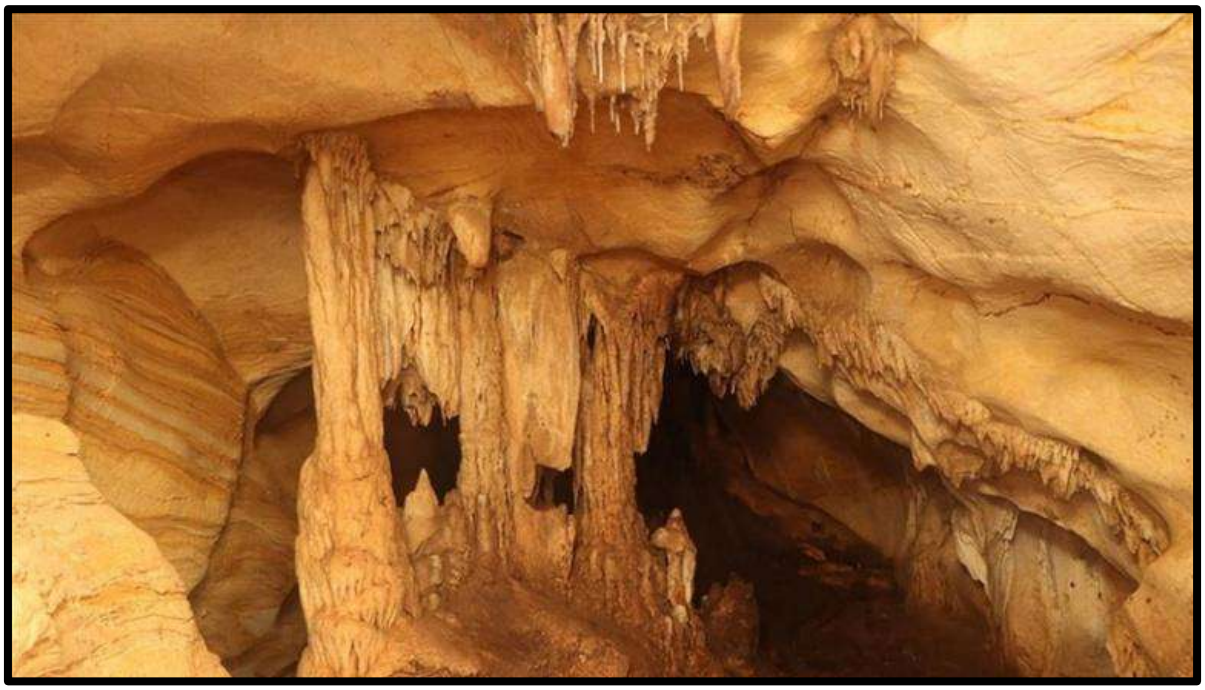
Kula evleri 18. yy. Osmanlı İmparatorluğu'nun altındaki hemen her bölgede karşımıza çıkan ve TÜRK EVİ olarak tabir edilen ahşap evlerdir. Gerek plan, kuruluş ve gerekse ahşap, alçı ve kalem işi gibi zengin sistemleriyle bu dönem Osmanlı Sanatının başarılı örnekleridir. 19. yy. da devam eden yapı tipiyle Kula tipik bir Osmanlı Kent dokusuna sahiptir. **[Ç-URL62]**

Şekil 101: Kula Tarihi Evleri **[Ç-URL62]**

- **Börtlüce Mağarası**

Ege Bölgesinde Menderes Masifi'nin Paleozoyik yaşlı metamorfikleri içerisindeki mermerlerde yer alan Börtlüce Mağarası, Kula Jeopark alanına yakın bir konumda bulunmaktadır. Mağara, mermer ocağı ruhsat sahası içinde kalması nedeniyle gündeme gelmiş ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce incelemeye alınmıştır. Mağara tabanında ye yer oldukça fazla guano (yarasa dışkısı) ve toprak/kil örtüsü bulunmaktadır. Börtlüce Mağarası hidrolojik aktivitesini tamamen kaybetmiş, fosil özellikte bir mağaradır. Mağara, özellikle son bölümündeki mağara çökel oluşumları ve doğal süreçlerle şekillenen mermerlerin görsel özellikleri nedenleri ile jeolojik miras olma özelliğine sahiptir. **[Ç-URL63]**

Şekil 102: Börtlüce Mağarası **[Ç-URL64]**

- **Kurşunlu Kaplıcaları**

Toplam 2172 mg/lt mineralizasyonu olan, bikarbonatlı, flörürlü niteliktedir. Şifalı sular, sıcaklığı 43 ila 91 derece arasında değişen kaynaklardan sağlanıyor. Kaplıca suyunun romatizmaya, cilt ve kadın hastalıklarına, solunum yolu hastalıklarına,sinirsel rahatsızlıkları ve kireçlenmelerin tamamlayıcı tedavisine olumlu etkileri görüldüğü belirtiliyor. **[Ç-URL65]**

Şekil 103: Kurşunlu Kaplıcaları **[Ç-URL65]**

- **Çevresel ve Görsel Değerler Posteri**

Şekil 104: Çevresel ve Görsel Değerler Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.11 Çevre Sorunları

Manisa ilinin en önemli çevre sorunu 1. sırada su kirliliği iken 2. sırada hava kirliliği, 3. sırada da atıklar, 4. Sırada toprak kirliliği ve 5. Sırada ise gürültü kirliliğidir.

Tablo 12: Manisa İli Çevre Sorunları Sıralaması **[Ç-6]**

İller	Hava Kirliliği	Su Kirliliği	Toprak Kirliliği	Atıklar	Gürültü Kirliliği
Manisa	2	1	4	3	5

- **Su Kirliliği**

Manisa'da su kirliliğinin temel nedenleri, sanayi atıkları, yoğun tarımsal faaliyetler, yetersiz altyapı ve evsel atıkların Gediz Nehri ile diğer su kaynaklarına karışması olarak sıralanmaktadır. Özellikle Gediz Havzası'nda yaşanan kirlilik artışı, su kaynaklarının ve tarım alanlarının sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. **[Ç-URL66]**

Şekil 105: Su Kirliliği **[Ç-URL67]**

- **Hava Kirliliği**

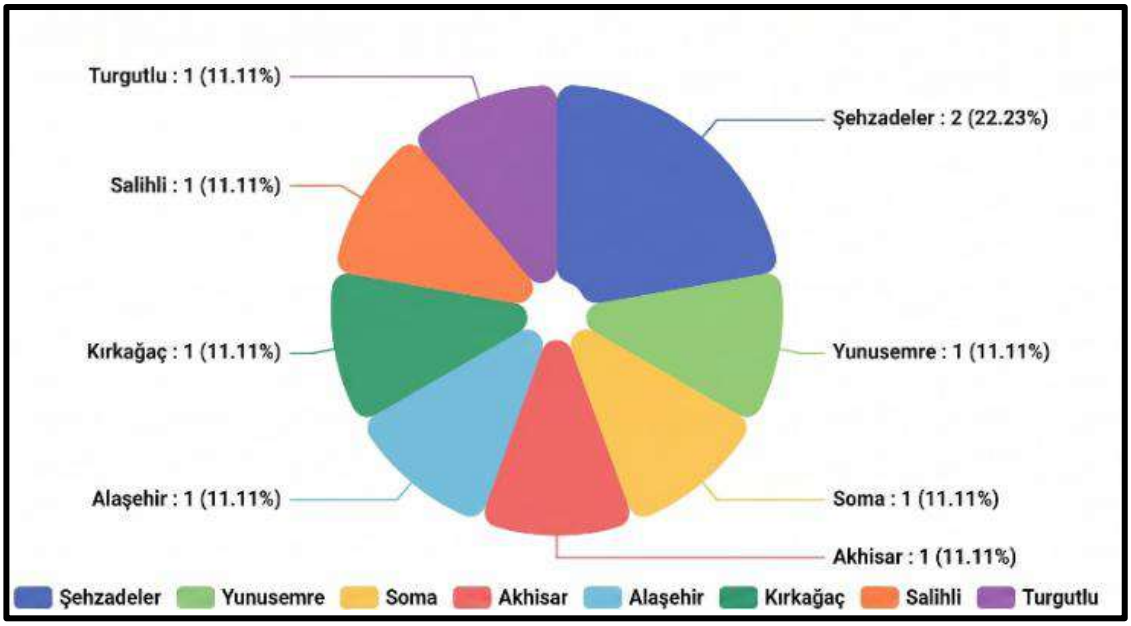
Manisa ilinde hava kirliliği çevre sorunları sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır.

Şekil 106: Hava Kirliliği **[Ç-URL53]**

Manisa ilinde hava kirliliği seviyesinin izlenmesi için kurulmuş olan 9 istasyonda ölçümler yapılmaktadır. Şehzadeler ilçesinde iki adet istasyon bulunmakta iken, Yunusemre, Salihli, Turgutlu, Alaşehir, Soma, Akhisar ve Kırkağaç ilçelerinde birer adet istasyon hava kalitesinin izlenmesi adına faaliyet göstermektedir. Genel anlamda Manisa'da hava kalitesi iyi seviyede ya da hava kalitesi uygun olup hava kirliliğine hassas gruplar orta düzeyde etkilenebilir durumdadır. **[Ç-6]**

Grafik 13: Manisa İli Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonları **[Ç-6]**

- **Atıklar**

Atık kirliliği, miktarı ve karmaşıklığı giderek artan, ekosistemleri ve toplumları altüst eden küresel bir krizdir. Modern toplum ve yaşam tarzları, al-yap-at yaklaşımı etrafında şekillenerek sürdürülebilir bir gelecekten dengeyi daha da uzaklaştırmaktadır. Atık yiyeceklerden ve ambalajlardan inşaat molozlarına ve tarımsal akıntılara kadar atık kirliliği, sürdürülemez tüketim ve üretimin istenmeyen bir yan ürünüdür. **[Ç-URL68]**

Şekil 107: Atık Kirliliği **[Ç-URL69]**

- **Toprak Kirliliği**

Toprak Kirliliği Yirminci asrın başından itibaren modern tarıma geçilmesi ve sanayileşmenin hızlanması ile, toprak kirliliği de bir çevre sorunu olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha önceki asırlarda kullanılan güç ve enerji kaynaklarının yetersiz olması, nüfusun azlığı, endüstrinin henüz gelişmemiş olması sebebiyle, diğer çevre faktörlerinde olduğu gibi toprakta da herhangi bir kirlenme söz konusu değildi. Özellikle yirminci yüzyılın ortalarına doğru hızlı nüfus artışı ile, tarım ve diğer alanlardaki sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesine paralel olarak, toprak kirliliği de artmaya başlamıştır. Toprak kirliliği her geçen gün daha da ciddi boyutlara ulaşan önemli çevre problemlerinden birisini teşkil etmektedir. **[Ç-7]**

Toprak Kirliliğine Sebep Olan Faktörler:

- Yerleşim alanlarından çıkan atıklar, egzoz gazları, endüstri atıkları, tarımsal mücadele ilaçları ve kimyasal gübreler toprak kirliliğine sebep olan en önemli etkenlerdir.
- Yerleşim alanlarından çıkan çöplerin gelişigüzel boşaltıldığı alanlar ile kanalizasyon şebekelerinin arıtılmaksızın, doğrudan toprağa verildiği alanlarda toprak kirliliği meydana gelmektedir.
- Egzoz gazları, karbonmonoksit, kükürtdioksit, kurşun ve kadmiyum vs. gibi zehirli maddeler havaya yayılmakta ve solunum yolu ile büyük bir kısmı canlılar tarafından alınmaktadır. Geriye kalanı ise, rüzgarlar ile uzak mesafelere taşınmakta ve yağışlarla yere inerek, toprak ve suları kirletmektedir.
- Toprak kirliliğine sebep olan diğer bir faktör de tarımsal mücadele ilaçları ve suni gübrelerdir. Tarımsal mücadele ilaçlarının bilinçsiz ve aşırı kullanımı sonucu, toksik maddelerin toprakta birikimi artmakta ve doğal ortamın kirlenmesine sebep olmaktadır. Sodyum, fosfor, potasyum, kalsiyum, magnezyum, demir, çinko, bakır, mangan, bor gibi besin maddelerini içeren suni gübrelerin aşırı ve bilinçsiz kullanımı sonucu, toprağın yapısı bozulmakta ve toprak kirliliği ortaya çıkmaktadır.
- Endüstri tesislerinden çıkan ve arıtılmaksızın havaya, suya ve toprağa verilen atıklar çevreyi kirletmektedir.

Ayrıca; ormanların insanlar tarafından tahrip edilmesi, yakılarak tarla açılması, tarım topraklarının hatalı işlenmesi, mera ve çayırların bilinçsiz kullanımı, aşırı otlatma vb. sebeplerle oluşan toprak erozyonu, bugün dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi, ülkemizde de en önemli çevre sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. **[Ç-7]**

Şekil 108: Toprak Kirliliği **[Ç-URL70]**

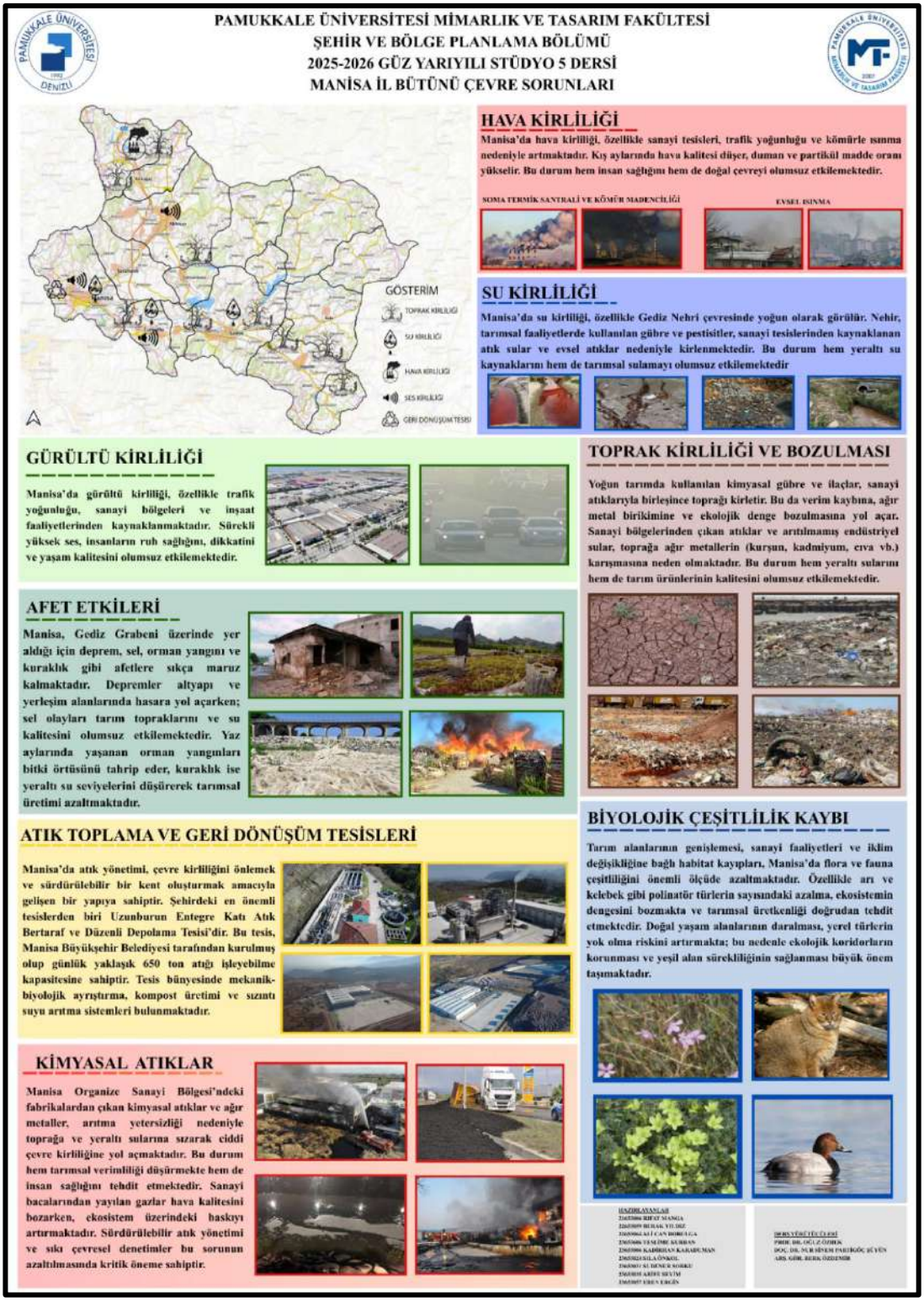
- **Gürültü Kirliliği**

Gürültü, insan ve diğer canlıların yaşamını ve sağlığını olumsuz etkileyen zararlı ses tonları olarak ifade edilmektedir. Özellikle sanayi ve teknolojinin gelişmesi, nüfus artışı ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan gürültü kirliliği problemi, günümüzün önemli çevre sorunlarından birisi haline gelmiştir. **[Ç-URL71].** Çevresel gürültü kaynakları arasında karayolu, demiryolu, havaalanı, sanayi ve eğlence yerleri yer almaktadır.

Şekil 109: Gürültü Kirliliği **[Ç-URL72]**

- **Çevre Sorunları Posteri**

Şekil 110: Çevre Sorunları Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.12 Yenilenebilir Enerji Kaynakları

- **Rüzgar Enerji Potansiyeli**

Güneş enerjisinin dolaylı bir şekli olan rüzgar enerjisi, yeryüzünün her bölgesinin farklı ısınmasına bağlı olarak oluşan alçak ve yüksek basınç merkezlerinin karşılıklı etkileşim sürecinin bir eseridir. Rüzgar türbinleri vasıtasıyla elde edilen rüzgar enerjisinin üretilebilmesi için rüzgarın hızı, yönü ve esme sıklığı gibi bazı coğrafi özelliklerin bulunması gerekmektedir.

Yer şekilleri ve iklim özelliklerine bağlı olarak rüzgar hızının yüksek olması Manisa'nın rüzgar enerji potansiyelinin yüksek olmasını sağlamıştır. Soma'da yer alan 240, 10 MW'lık kurulu gücü ve 169 adet rüzgar türbini ile Türkiye'nin en büyük rüzgar santraline sahip Manisa'da, sekizi aktif durumda toplam bulunan dokuz RES bulunmaktadır. **[Ç-8]**

Tablo 13: Manisa İlinde Kurulu Bulunan Rüzgar Enerji Santralleri **[Ç-8]**

Santral Adı	Konum	İşletme Durumu	Kurulu Güç (MW)	Türbin Sayısı	Türkiye Sıralaması
Soma RES	Soma	Aktif	240,10	169	1
Soma Bilgin RES	Soma - Kırkağaç	Aktif	90	36	10
Sayalar RES	Kırkağaç	Aktif	54,20	48	26
Akhisar RES	Akhisar	Aktif	43,75	18	46
Kuyucak RES	Manisa	Aktif	40,70	19	49
Gökres 2	Akhisar	Aktif	35	13	56
Geres	Kırkağaç	Aktif	30	12	66
Karakurt	Manisa	Aktif	10,80	6	111
Kırkağaç RES	Kırkağaç	Yapım aşamasında	45	16	-
Toplam	-	-	**589,55**	**337**	-

- **Güneş Enerji Potansiyeli**

GEPA'ya göre, güneş radyasyonu yıllık 1650 kWh/m²'den fazla olan alanlar güneşten enerji üretmek açısından en iyi alanlar olarak görülmektedir.

Manisa'nın bulunduğu Ege Bölgesi'nde Aydın, Denizli ve Afyon çevresinde yüksek güneşlenme süresine bağlı olarak potansiyel fazla iken; genel olarak 1500 – 1600 KWh/m² yıl güneş radyasyonu bulunan Manisa ve çevresinde ise potansiyel orta düzeydedir. Manisa ili dahilinde güneş enerji potansiyelinin diğer ilçelere göre yüksek olduğu merkezler ise; Sarıgöl, Alaşehir, Kula, Selendi ve Salihli'nin bir bölümüdür. Kuzeydeki Soma, Kırkağaç ve Akhisar ise potansiyelin en düşük olduğu ilçelerdir. Güneşlenme sürelerinin süre (saat) açısından en yüksek olduğu ayların sırasıyla Temmuz, Haziran ve Ağustos olduğu Manisa'da, kWh/m²-gün açısından en fazla olduğu aylar ise sırasıyla Haziran, Temmuz ve Mayıs aylarıdır. **[Ç-8]**

Tablo 14: Manisa İlinde Kurulu Bulunan Güneş Enerji Santralleri **[Ç-8]**

Santral Adı	**Konum**	**İşletme Durumu**	**Kurulu Güç (MW)**
FerSa Salihli Dombaylı GES	Salihli	Aktif	6.99
Agrolive Tarım GES	Salihli	Aktif	1,27
Güres Tavukçuluk GES	Saruhanlı	Aktif	1
Attolos GES	Salihli	Aktif	0,99
AKS GES	Salihli	Aktif	0,99
Minya Tarım Gıda GES	Turgutlu	Aktif	0,98
Viessman GES	Manisa	Aktif	0,43
Egetad Gıda GES	Turgutlu	Aktif	0,40
Salihli Karakoç Gübre GES	Salihli	Aktif	0,28
Şakrak GES	Akhisar	Aktif	0,21
Ak Akar Tarım Ürünleri GES	Alaşehir	Aktif	0,20
Berak Enerji GES	Salihli	Yapım aşamasında	7
Celal Bayar Ün. GES	Manisa	Yapım aşamasında	0,29
Toplam	-	-	21,03

- **Jeotermal Enerji Potansiyeli**

Yeraltından çıkan sıcak suyun kullanılması ile elde edilen jeotermal enerji hem çevre dostu hem de yenilenebilir bir enerji kaynağı olduğu için tüm Dünya'da tercih edilen bir enerji kaynağıdır.

Manisa, aktif fay hatları üzerinde olması nedeniyle jeotermal kaynağın fazla olduğu bir bölgede yer alır. Türkiye'de en çok jeotermal sahanın bulunduğu konumda olması Manisa'da jeotermal enerji potansiyelinin yüksek olmasını sağlamıştır. Özellikle Alaşehir, Salihli ve Turgutlu çevresinde konutlarda ısınmada, enerji üretiminde, sağlık turizminde ve seralarda jeotermal kaynaklar etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Manisa il merkezi, Saruhanlı, Akhisar ve Kırkağaç çevresi ise jeotermal potansiyelin düşük olduğu alanlardır. **[Ç-8]**

Türkiye'de elektrik üretimi yapılan jeotermal alanlarda en yüksek sıcaklıklar Manisa ili sınırlarında bulunmaktadır. Alaşehir - Köseali'de 287°C ile Türkiye'nin en sıcak jeotermal alanı bulunurken, onu 365°C ile Alaşehir ve 249°C ile Salihli – Caberbey takip etmektedir. Bu durum Manisa'nın jeotermal enerji potansiyelinin yüksek olduğunun göstermektedir. **[Ç-8]**

Tablo 15: Manisa İlinde Kurulu Jeotermal Enerji Santralleri (JES) **[Ç-8]**

Santral Adı	Konum	İşletme Durumu	Kurulu Güç (MW)	Türkiye Sıralaması
Zorlu Alaşehir JES	Alaşehir	Aktif	45	5
Enerjeo Kemaliye JES	Alaşehir	Aktif	24,90	8
Türkerler Alaşehir JES	Alaşehir	Aktif	24	12
Sanko JES	Salihli	Yapım aşamasında	20	-
Türkerler Alaşehir 2	Alaşehir	Üretim lisansı alındı	24	-
Özmen JES 1	Alaşehir	Üretim lisansı alındı	24	-
Özmen JES 2	Alaşehir	Üretim lisansı alındı	40	-
Özmen JES 3	Alaşehir	Üretim lisansı alındı	40	-
Zorlu Alaşehir JES 2	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	25	-
Zorlu Alaşehir JES 3	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	50	-
Maspo Jeotermal	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	20	-
Mis 1 JES	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	15	-
Baklacı JES	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	10	-
Sentez Yeşilova JES	Salihli	Ön lisans alındı ve planlandı	5	-
Sentez Çakıcah JES	Alaşehir	Ön lisans alındı ve planlandı	5	-
Toplam	-	-	371,9	-

- **Hidroelektrik Enerji Potansiyeli**

Akarsu sayısının az olmasına bağlı olarak Manisa'da hidroelektrik santral sayısı fazla değildir. İldeki aktif durumda bulunan ve elektrik üretimi yapılan tek santral Gediz nehri üzerindeki Demirköprü Barajı'dır. Bununla birlikte ilk etüt çalışması yapılan Karaağaç, Kocayatak, Ortaköy ve Kalınharman hidroelektrik enerji santralleri de planlama aşamasındadır. **[Ç-8]**

Manisa'da aktif durumdaki tek hidroelektrik enerji santral olan Demirköprü Barajı, 69 MW'lık kurulu gücü ile Türkiye'nin 72. büyük hidroelektrik enerji santrali olma özelliğindedir. 1960 yılında hizmete açılan barajda 23 MW gücünde üç türbin olmasıyla birlikte, özellikle yağış miktarındaki değişimlere bağlı olarak elektrik üretiminde de dalgalanmalar yaşanmaktadır. Bu durum, santralden elde edilecek elektrik miktarını olumsuz etkilerken potansiyelin de yeterince değerlendirilememesine de neden olmaktadır. **[Ç-8]**

- **Biyokütle Enerji Potansiyeli**

Canlı atıklarının işlenmesi ile elde edilen enerji olarak olarak tanımlanabilecek biyokütle enerjisi, tarihi çağlardan beri basit şekillerde de olsa kullanılan bir enerji türüdür. Bu özelliğinde onun yenilenebilir olması, kolaylıkla ulaşılabilir olması ve her yerde bulunabilir olması etkili olmuştur. Toplam 11.832 TJ/yıl gibi yüksek bir teorik tarımsal biyogaz potansiyeli bulunan Manisa'da bu miktardaki en büyük pay hayvan atığına aittir. Tahıl sapı ve nadas alanlarındaki enerji bitkileri açısından da yüksek bir biyogaz potansiyeline sahip Manisa'da bu açıdan bakıldığında en düşük teorik potansiyel şeker pancarı yaprağına aittir. Teknik tarımsal biyogaz potansiyeli toplam 4.975 TJ/yıl olan Manisa, 4. 034 TJ/yıl olan hayvan atığı teknik potansiyeli ile Türkiye'de 5. Sırada yer almaktadır. Yüksek biyokütle potansiyeli olmasına rağmen Manisa ili genelinde hiçbir biyokütle enerji santrali ise bulunmamaktadır. **[Ç-8]**

Tablo 16: Manisa ili Tarımsal Biyogaz Potansiyeli (TJ/yıl) **[Ç-8]**

	Hayvan atığı (kanatlı +sığır)	Tahıl sapı	Domates Atığı (tarla+sera)	Şeker pancarı yaprağı	Nadas enerji bitkileri (çim)	Toplam
Teorik	4.997	5.162	664,9	4,0	1.005	11.832
Teknik	4.034	516	172,6	1,0	251	4.975

3.13 Jeolojik Formasyon

Manisa ili ve çevresi Menderes Masifi içerisinde yer almaktadır. Bölgede hakim litolojiyi Menderes Masifine ait Paleozoyik yaşlı metamorfik kayaçlar oluşturmaktadır. Menderes masifi olarak adlandırılan temeldeki kayaçlar, bir çekirdek ve bunun üzerinde bir örtüden oluşmuş iki birim olarak düşünülmektedir. Metamorfik kayaçların üzerine Mesozoyik yaşlı kireçtaşları gelir. Mesozoyik kireçtaşlarının üzerinde uyumsuz olarak Neojenin karasal çökelleri ve Kula bazaltları yer alır. En üstte Gediz Nehri ve yan derelerin getirdiği Kuvaterner yaşlı alüvyonları yer almaktadır. **[Ç-URL73]**

3.14 Yeraltı Kaynakları

Manisa ili yeraltı kaynakları bakımından iyi bir konumdadır. Altın, mermer, bakır, krom, çinko, kurşun, demir, linyit, nikel, uranyum gibi kaynaklara sahip olan ilde, 12 bin civarında kişi maden sektöründe istihdam edilmektedir. Kum, kil ve taş ocakçılığı sektörü dış ticaret yönünden stratejik konumdadır. **[Ç-URL74]**

- **Maden ve Enerji Kaynakları**

İl ve çevresinde metalik madenlere yönelik çok sayıda çalışma yapılmıştır. Turgutlu-Çaldağ lateritik Nikel yatağı ülkemizin önemli nikel cevherleşmesidir. Ayrıca Salihli ilçesindeki Sart altın yatağı ve Bozdağ potansiyel altın sahası da ildeki önemli baz metal cevherleşmeleridir.

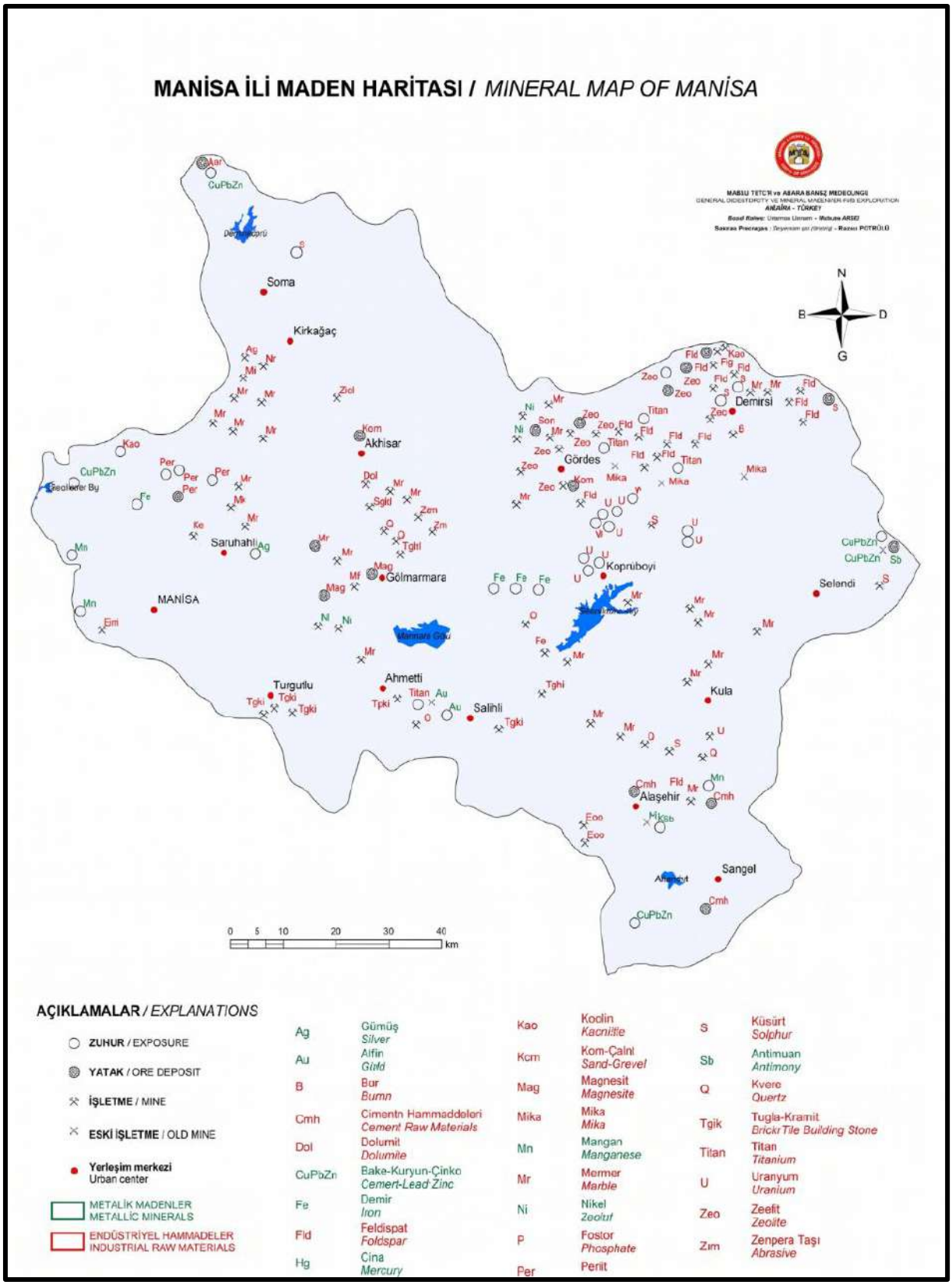
İldeki diğer metalik maden cevherleşmeleri bakır-kurşun-çinko, civa, manganez ve uranyumdur. **[Ç-URL75]**

Bakır-kurşun-çinko ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda Selendi-Rahmanlar Köyü'nde rezerv saptanmıştır. Civa oluşumları ise Alaşehir ilçesinde yer almakta olup, Kozluca sahasında %796.478 ton mümkün rezerv tespit edilmiştir. Yatak geçmiş yıllarda işletilmiştir. Muradiye ve Kula ilçelerinde de manganez zuhurları yer almaktadır. Köprübaşı ilçesinde çok sayıda uranyum zuhurları gözlenmektedir. **[Ç-URL75]**

Demirci ilçesindeki yatakların büyük bir kısmı halen işletilmekte olup bölge, ülkemizin önemli feldspat potansiyel alanlarından birisidir. İlçedeki bir diğer önemli endüstriyel hammadde oluşumu, geçmişte işletilen disten yataklarıdır. Demirci ilçesi aynı zamanda fosfat, kükürt ve zeolit cevherleşmelerine de ev sahipliği yapmaktadır. Zeolit oluşumlarına ayrıca Gördes ilçesinde de rastlanmaktadır. Gördes zeolit yatakları ülkemizin ekonomik olarak işletilen ve özellikle hayvan altlığı olarak tüketilen tek yatağıdır. Manisa titanyum potansiyeli açısından ülkemizin en önemli bölgesidir. **[Ç-URL75]**

Tuğla-kiremit hammaddesi aramalarına yönelik çalışmalarda Turgutlu ilçesindeki sahalarda orta-iyi kalitede görünür kil rezervi saptanmıştır. Alaşehir'de ise traverten (mermer), Akhisar'da da stabilize malzeme olarak kullanılmaya elverişli kum-çakıl rezervi bulunmaktadır. İldeki tek manyezit cevherleşmesi de Saruhanlı ilçesinde olup, Heybeli sahasında tespit edilmiştir. **[Ç-URL75]**

Ülkemizin kaliteli linyit yataklarına sahip olan ilde linyit sahaları ağırlıklı olarak Soma ilçesinde yer almaktadır. İlçedeki bazı linyit işletmeleri ile termik santraller hem ilçenin hem de Manisa ilinin her geçen gün büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamakta ve önemli bir istihdam kaynağı yaratmaktadır. Bunun dışında Gördes ilçesinde de bilinen linyit oluşumları bulunmaktadır. **[Ç-URL75]**

Şekil 111: Manisa İli Maden Haritası **[Ç-URL75]**

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

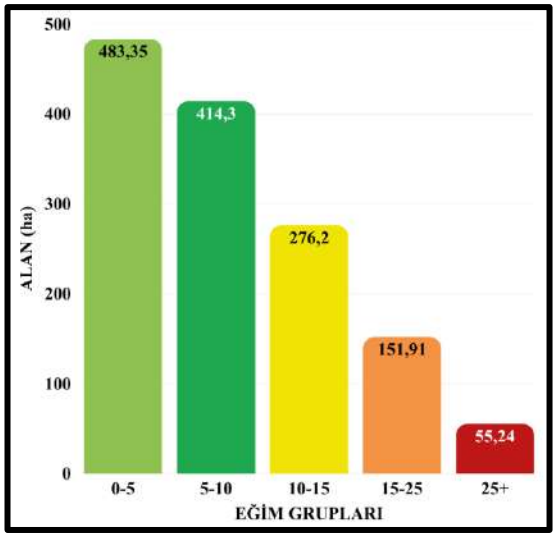
3.15 Yapılan Analizler

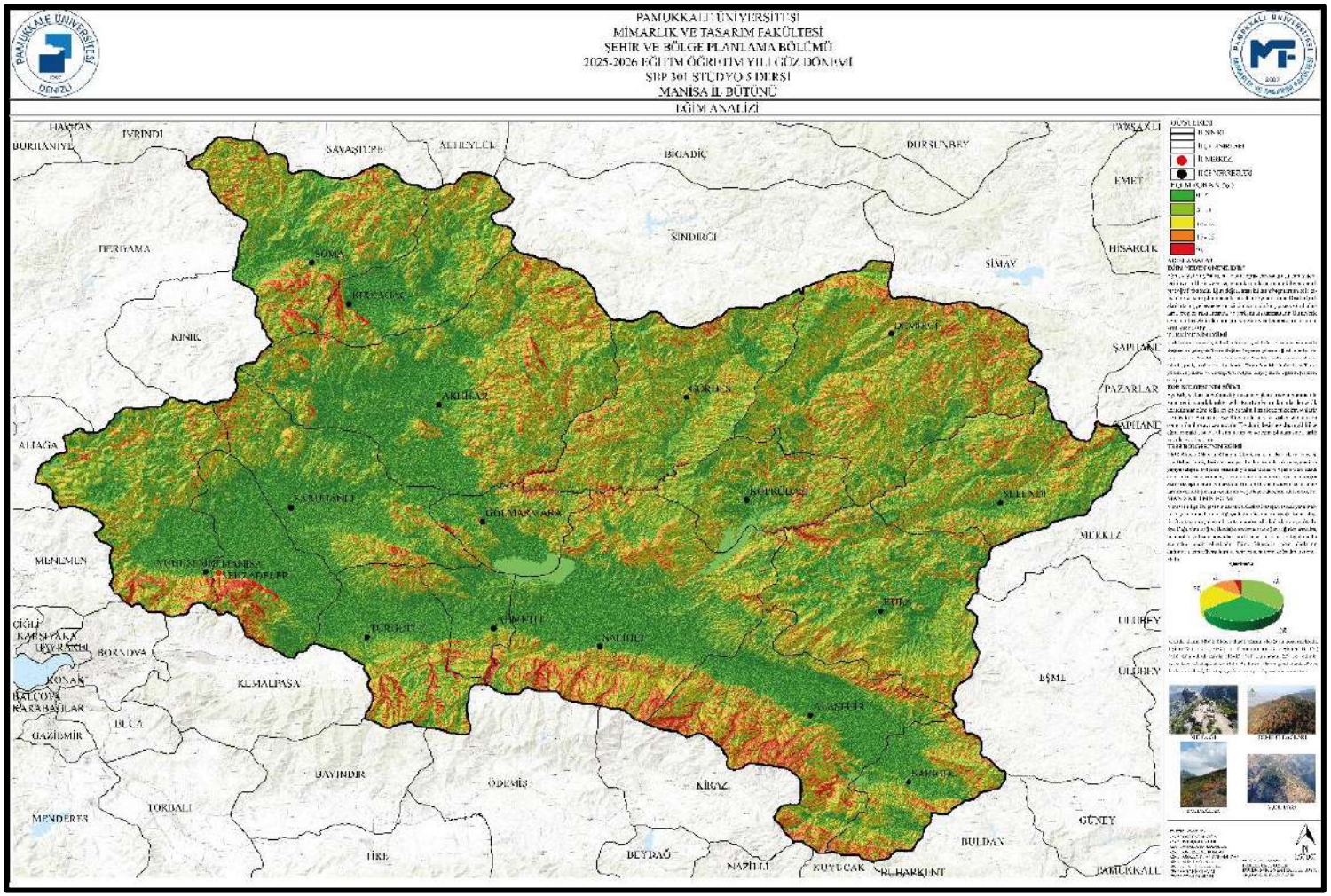
3.15.1 Eğim Analizi

Manisa il bütünü yapılan eğim analizi paftasında; ilin özellikleri bakımından dalgalı ve engebeli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Manisa il bütününde, 0–5 eğim grubu 483.35 ha alan kaplamaktadır ve %35'lik orana sahiptir. 5-10 eğim grubu 414.3 ha alan kaplamaktadır ve %30'luk orana sahiptir. 10-15 eğim grubu 276.2 ha alan kaplamaktadır ve %20'lik orana sahiptir. 15-25 eğim grubu 151.91 ha alan kaplamaktadır ve %11'lik orana sahiptir. 25 ve üzeri eğim grubu ise 55.24 ha alan kaplamaktadır ve %4'lük orana sahiptir.

Manisa ilinde eğim değerlerinin ova ve dağlık alanlara bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Ova alanlarında düşük eğim değerleri yerleşim ve tarım faaliyetleri için uygun koşullar sunarken, yüksek eğimli alanlarda yapılaşma ve ulaşım daha sınırlı olmaktadır. Manisa ilinde özellikle Gediz Ovası çevresi düz ve tarıma elverişli yapısıyla öne çıkarken, güneyde Bozdağlar ve batıda Spil Dağı çevresi daha engebeli bir karakter göstermektedir. Bu topografik farklılıklar iklim üzerinde de etkili olmakta; ova alanlarında daha ılıman ve tarıma uygun koşullar görülürken yüksek kesimlerde sıcaklık düşmekte, yağış ve ormanlık alanlar artmaktadır. Tarımsal üretim özellikle Gediz Havzası boyunca gelişirken, yüksek alanlarda ormancılık ve mera faaliyetleri ön plana çıkmaktadır.

Grafik 14: Manisa İli Eğim Oranları Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 112: Eğim Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

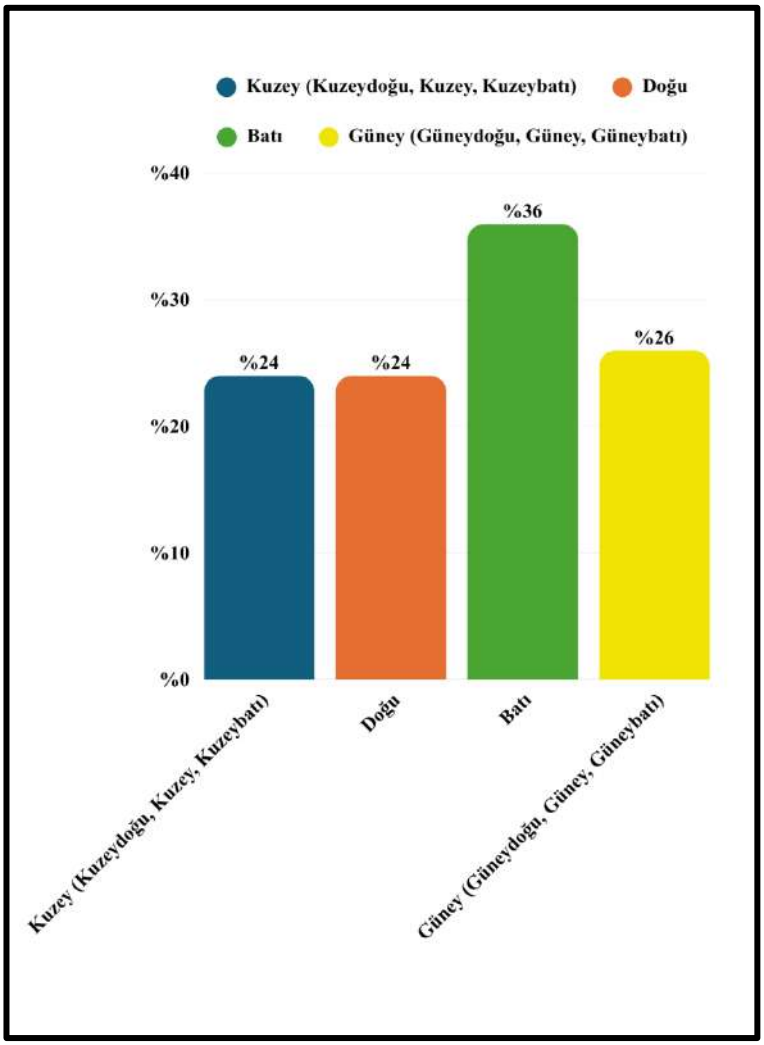
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

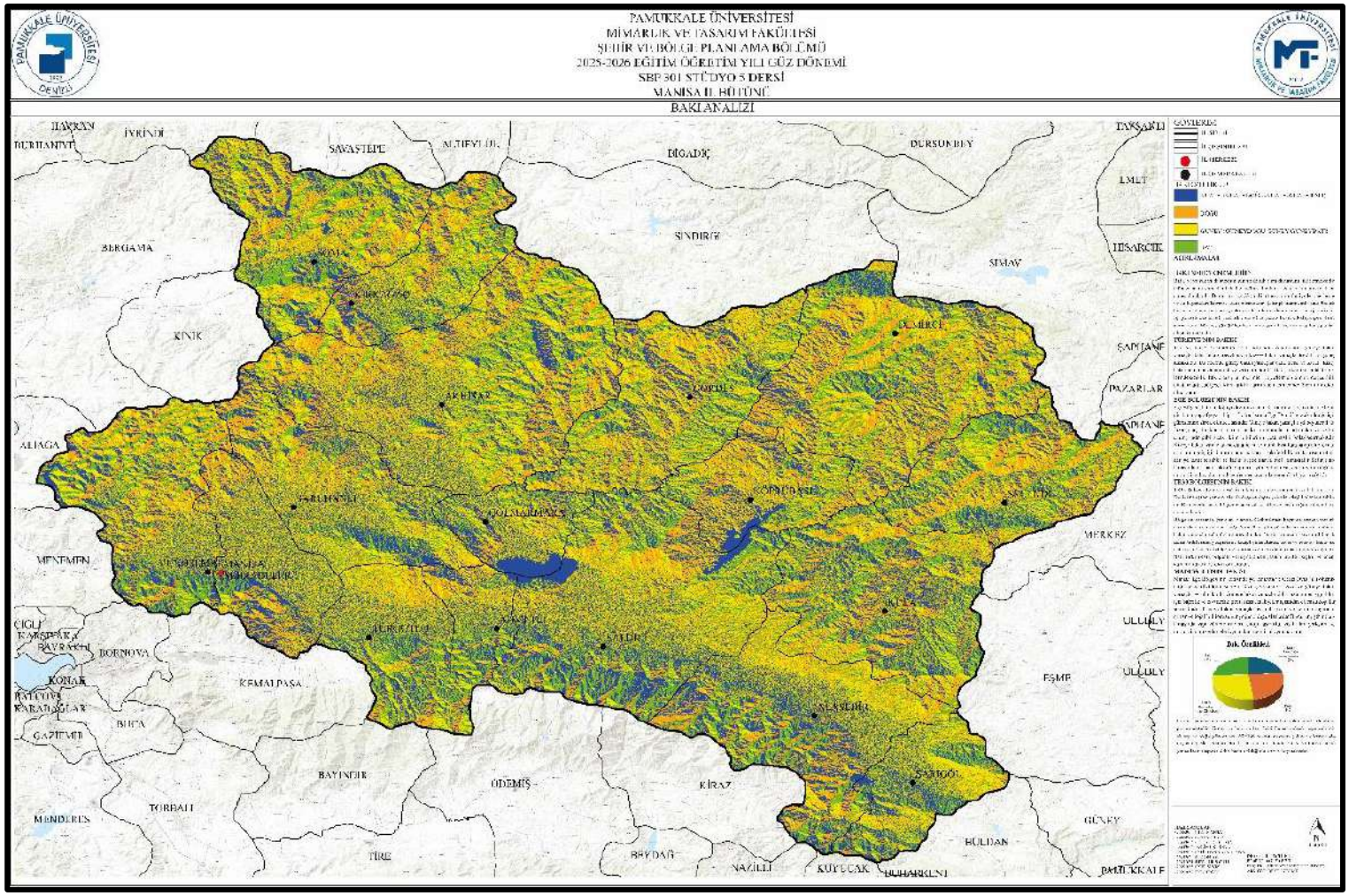
3.15.2 Bakı Analizi

Manisa il bütününde yapılan bakı analizine bakıldığında; ilin özellikleri bakımından arazi yapısına bağlı olarak farklılık gösterdiği görülmektedir.

Manisa il bütününde 4 sınıflandırma yapılmıştır. Bunlar; Kuzey (Kuzeydoğu, Kuzey, Kuzeybatı), Doğu, Güney (Güneydoğu, Güney, Güneybatı), Batı şeklindedir. Bu analize bakıldığında ilin bakı yönlerinin %24'ü Kuzey (Kuzeydoğu, Kuzey, Kuzeybatı), %24'ü Doğu, %26'sı Güney (Güneydoğu, Güney, Güneybatı) ve %26'sı Batı olup, Manisa ilinde bakı yönlerinin genel olarak dengeli bir dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

Grafik 15: Manisa İli Bakı Yönleri Yüzdesi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 113: Bakı Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

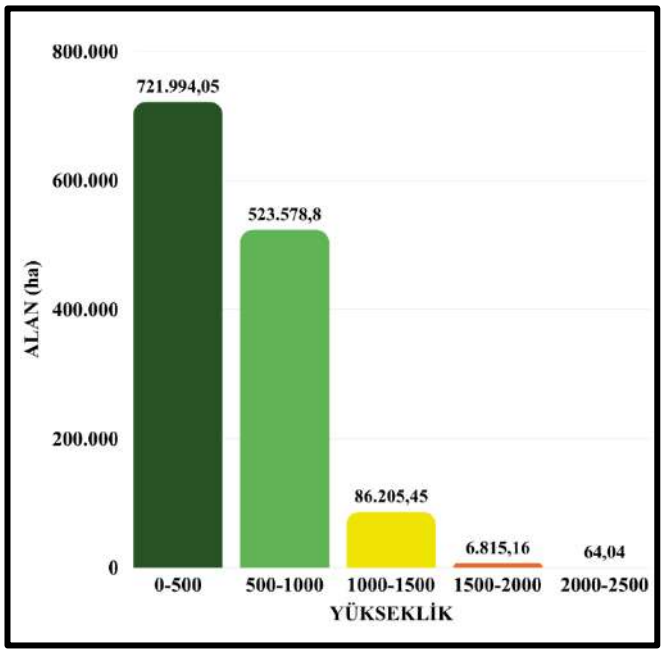
3.15.3 Yükselti Analizi

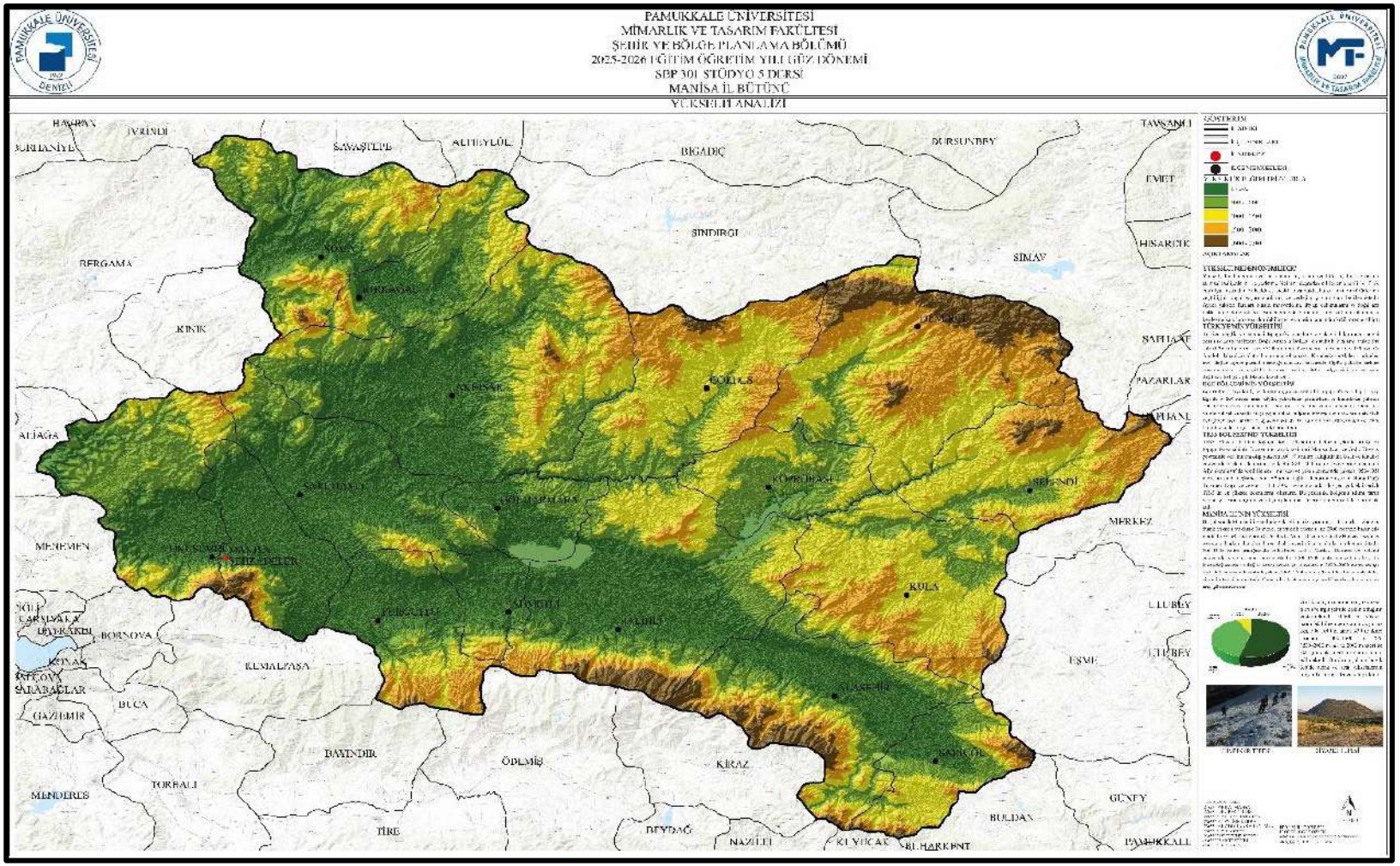
Manisa il bütünü yükselti analizine bakıldığında, eğimin fazla olduğu alanlar özellikle Spil Dağı, Yunt Dağı, Demirci Dağları ve ilin güney sınırını oluşturan Bozdağlardır. Yükselti değerleri bakımından bu alanlar Manisa'nın en yüksek noktalarını oluşturmaktadır. Bozdağlar, yaklaşık 2157 metre yükseltisiyle Manisa ilindeki en yüksek dağ olduğu görülmektedir.

Gediz Ovası ve bu ovanın uzantıları olan Turgutlu, Salihli, Alaşehir ovaları ile kuzeydeki Akhisar ve Kırkağaç ovaları, 0-500 metre arasında yüksekliğe sahiptir. Manisa'nın batı kesimlerinde yükselti düşükken, doğuya (Gördes, Demirci, Selendi) doğru gidildikçe topografya daha engebeli olduğu görülmektedir.

Bu analiz sonucunda Manisa ilinin %54'ü 0-500 metre yüksekliğine sahip olduğu ve bu alanın 721.994,05 ha alan kapladığı, %39'u 500-1000 metre yüksekliğe sahip olduğu ve 523.578,8 ha alan kapladığı, %6'sı 1000-1500 metre yüksekliğe sahip olduğu ve 86.205,45 ha alan kapladığı, %1'i ise 6.815,16 ha alan kapladığı geri kalan alanların ise 2000-2500 metre yüksekliğe sahip olduğu ve 64,04 ha alan kapladığı görülmektedir.

Grafik 16: Manisa İli Yükselti Oranları Grafiği (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 114: Yükselti Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.4 Ortalama Yağış Analizi

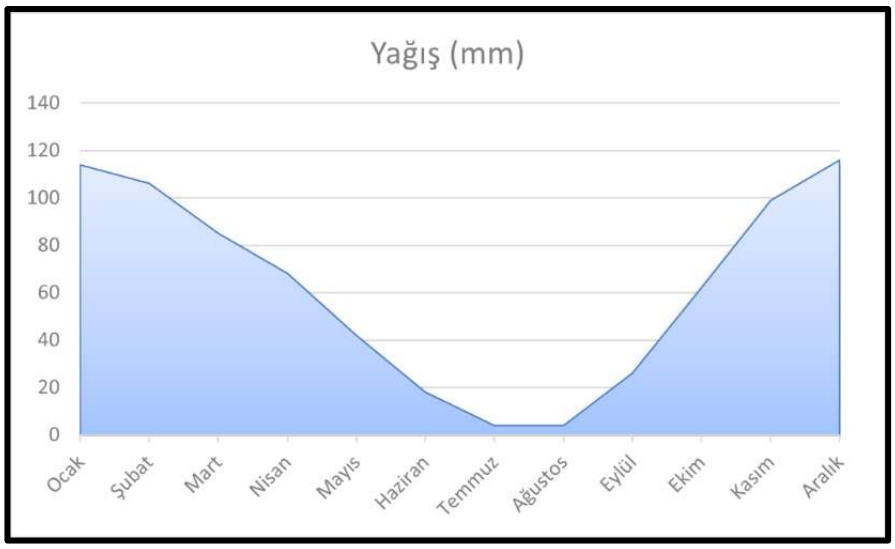
Manisa il bütününde yapılan ortalama yağış analizinde, Manisa ilinin yağış miktarını 446-495 mm, 495-545 mm, 545-595 mm, 595-645 mm, 645-695 mm ve 695+ mm olmak üzere 6 gruba ayrılmıştır. Özellikle Soma ve çevresi ile Yunusemre ve Şehzadeler taraflarında yağışın daha fazla olduğu, görülmektedir. Buna karşılık Selendi, Köprübaşı ve Gölmarmara gibi doğu ve iç kesimlerde yağışın daha az olduğu görülmektedir. Akhisar, Gördes ve Salihli gibi orta kesimlerde ise yağış miktarı ne çok fazla ne de çok azdır, yani ortalama seviyede olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında Manisa'da batıdan doğuya doğru gidildikçe yağışın azaldığı görülmüştür.

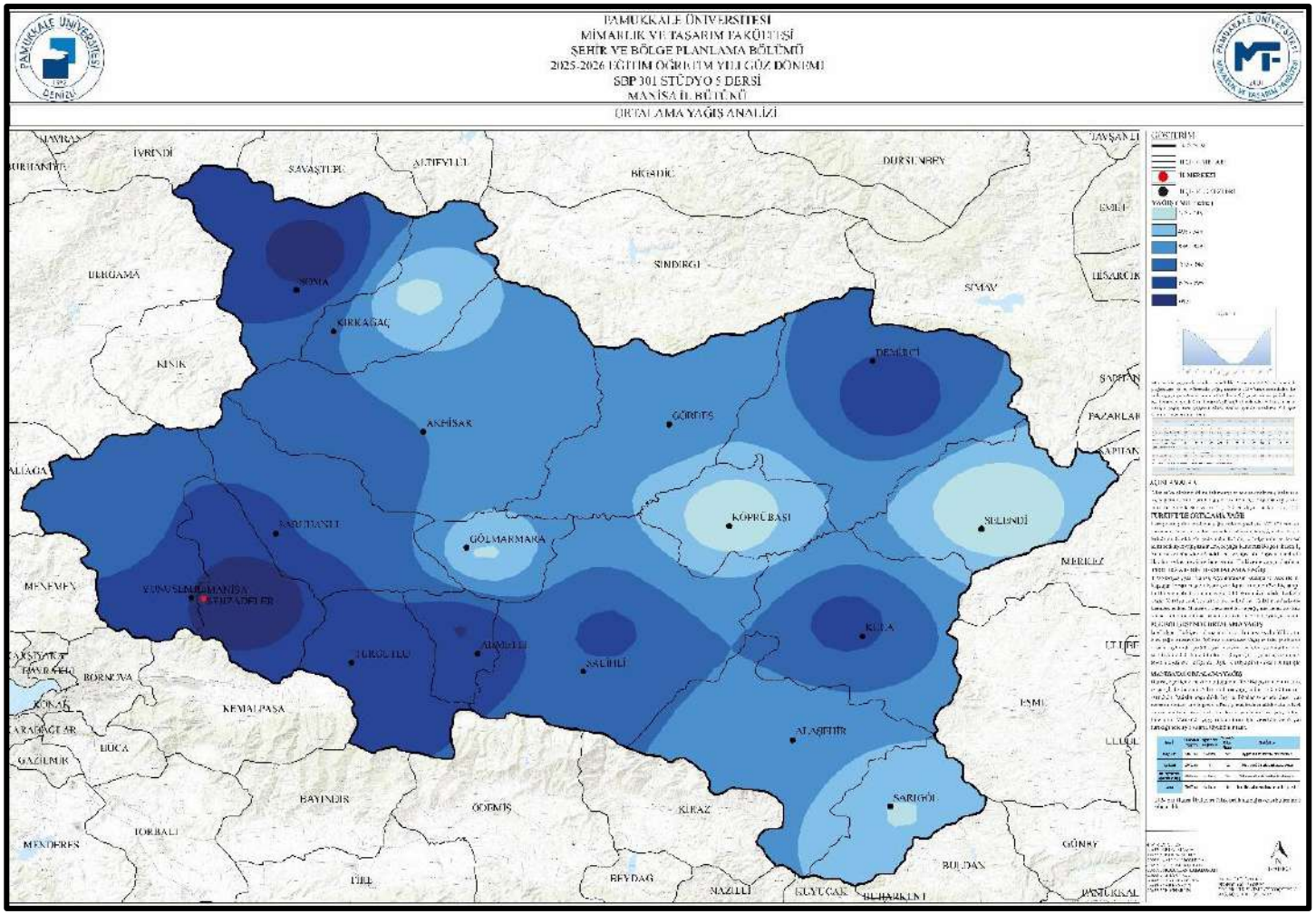
Yağış dağılışındaki bu farklılıkların temel nedeni topografik yapı ve yükselti farklılıklarıdır. Dağlık alanlarda yağış miktarı artarken, Gediz Ovası ve çevresindeki alçak alanlarda daha kurak koşullar görülmektedir. Bu durum tarımsal faaliyetleri doğrudan etkilemekte; yüksek yağış alan bölgelerde orman ve doğal bitki örtüsü daha yoğun gelişirken, ova kesimlerinde sulama destekli tarım faaliyetleri öne çıkmaktadır.

Grafik incelendiğinde yıl içerisindeki yağış miktarlarının aylara göre değişiklikler gösterdiği görülmektedir. Yağışların en yoğun olduğu dönem kış aylarıdır. Özellikle Ocak ve aralık aylarında yağış miktarı en yüksek seviyelere ulaşmakta, aralık ayında da bu yüksek değerlerin devam ettiği gözlemlenmektedir.

İlkbahar aylarına gelindiğinde ise yağış miktarlarında azalma meydana gelmektedir. Yaz aylarında ise yağış miktarları yılın en düşük seviyelerine inmektedir. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında yağışın az olması, yaz döneminin kurak geçtiğini ortaya koymaktadır. Sonbahar aylarıyla birlikte yağış miktarlarında tekrar artmakta olup bu artış aralık ayında en yüksek seviyelere ulaşmaktadır.

Grafik 17: Manisa Günlük Yağış Miktarı Grafiği **[Ç-URL23]**

Şekil 115: Ortalama Yağış Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

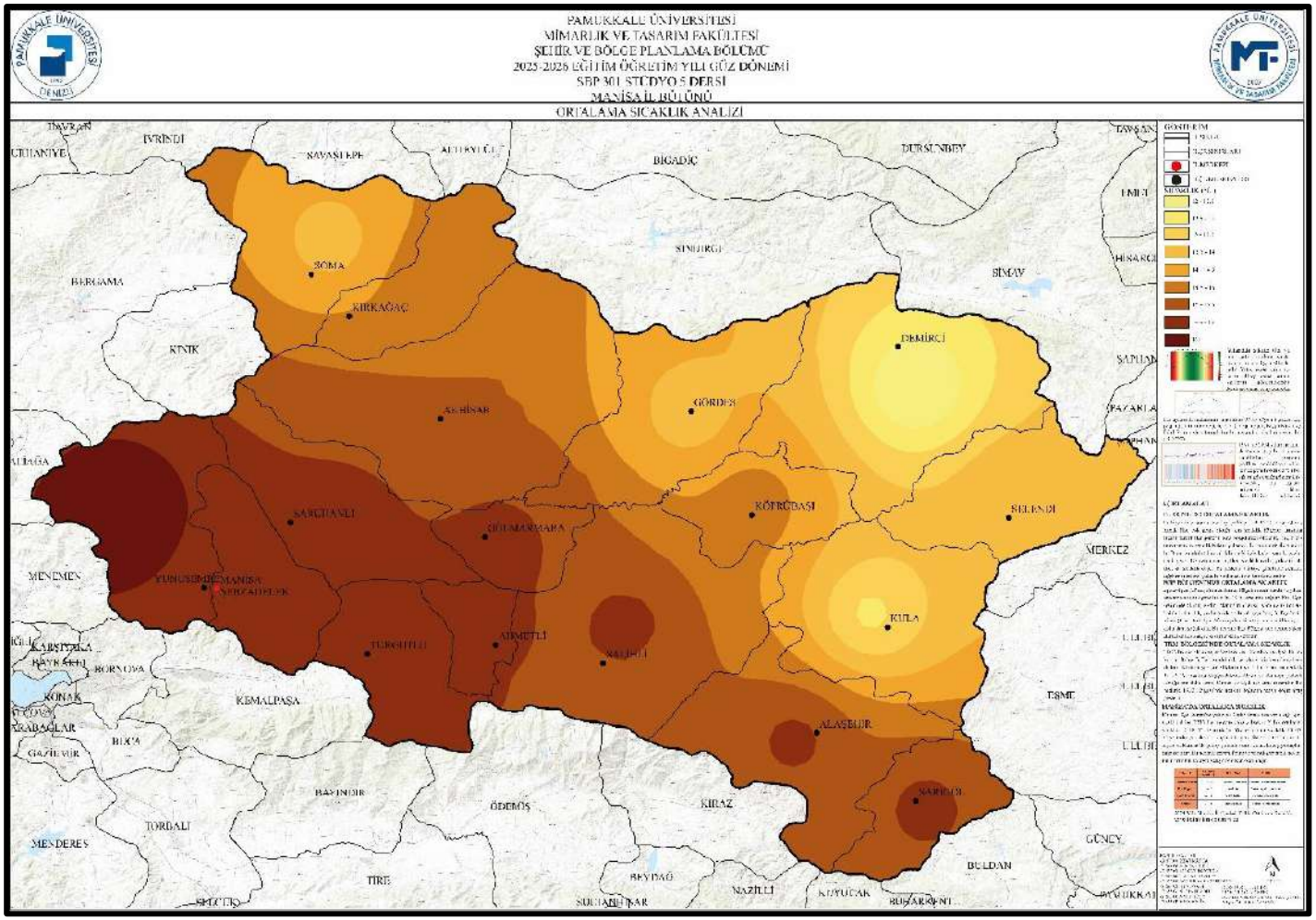
3.15.5 Ortalama Sıcaklık Analizi

Manisa il bütününde yapılan ortalama sıcaklık analizine bakıldığında sıcaklık derecesi bakımından 9 gruba ayrılmış olup sıcaklık değerleri haritaya işlenmiştir. Manisa ilinde ortalama sıcaklık değerlerinin 12°C ile 16°C ve üzeri arasında değiştiği görülmektedir. İlin kuzeydoğu kesiminin daha düşük sıcaklığa (12°C - 14°C) sahip olduğu, güney kısımların orta sıcaklığa (14°C- 15°C) sahip olduğu, batı kesiminin ise yüksek sıcaklığa (15°C – 16°C +) sıcaklığa sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, Manisa genelinde sıcaklık dağılımının aynı olmadığını, farklı sıcaklık derecelerinin görüldüğünü göstermektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, Türkiye genelinde ortalama sıcaklıkların 13–14 °C aralığında olduğu görülürken, Ege Bölgesi'nde bu değerlerin biraz daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, Ege Bölgesinin Akdeniz ikliminin etkisi altında olmasından kaynaklanmaktadır. TR33 Bölgesi incelendiğinde ise sıcaklıkların 13–16 °C arasında değiştiği ve geçiş iklimi özellikleri gösterdiği anlaşılmaktadır. Manisa iline bakıldığında, ortalama sıcaklıkların 17–18 °C ile diğer bölgelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu da Manisa'da yazların daha sıcak ve kışların daha ılıman geçtiğini göstermektedir.

Tablo 17: Türkiye Ortalama Yağış Miktarı Tablosu (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Bölge / İl	Ortalama Sıcaklık (°C)	İklim Tipi	Özellik
Türkiye Geneli	13–14	Karasal + Akdeniz	Bölgelere göre farklılık gösterir
Ege Bölgesi	16–18	Akdeniz	Ilıman, kış ılık, yaz sıcak
TR33 Bölgesi	13–16	Geçiş iklimi	Batı sıcak, doğu serin
Manisa	17–18	Akdeniz etkili	Yaz çok sıcak, kış ılık

Şekil 116: Ortalama Sıcaklık Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

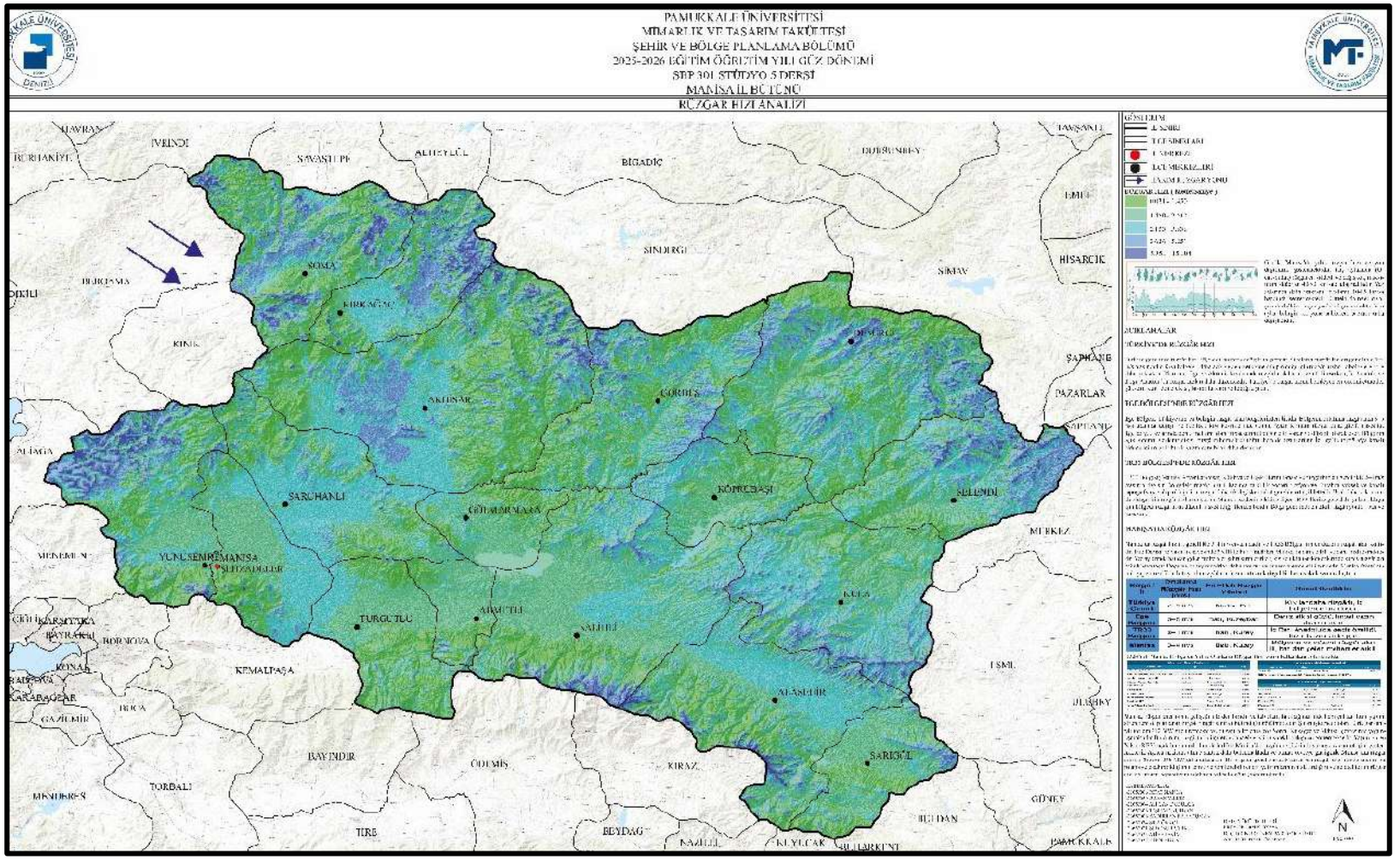
3.15.6 Ortalama Rüzgâr Hızı Analizi

Manisa ili ortama rüzgar hızı analizine bakıldığında 5 grupta incelendiği görülmektedir. Rüzgar hızları 0,31 m/s ile 15.10 m/s arasında değişmekte olduğu görülmektedir. Harita genel olarak incelendiğinde, Manisa'da rüzgâr hızlarının çoğunlukla orta seviyelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, ilin genelinde çok şiddetli rüzgârların yaygın olmadığını ancak tamamen düşük hızların da hâkim olmadığını göstermektedir. Özellikle geniş ve açık alanlarda, tarım arazilerinin yoğun olduğu bölgelerde ve yer şekillerinin daha düz olduğu alanlarda rüzgâr hızlarının arttığı dikkat çekmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde, Türkiye genelinde ortalama rüzgâr hızlarının 2–4 m/s aralığında olduğu ve hâkim rüzgâr yönlerinin kuzey ile batı olduğu görülmektedir. Kıyı kesimlerde rüzgâr hızlarının daha yüksek, iç bölgelerde ise daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Ege Bölgesi'nde ortalama rüzgâr hızlarının 3–5 m/s aralığında olduğu ve batı ile kuzeybatı yönlü rüzgârların etkili olduğu anlaşılmaktadır.TR33 Bölgesi'nde rüzgâr hızlarının 2–4 m/s seviyelerinde olduğu, hâkim yönlerin ise batı ve kuzey olduğu görülmektedir. Manisa ilinde ortalama rüzgâr hızlarının 3–4 m/s aralığında olduğu ve rüzgârların ağırlıklı olarak batı ve kuzey yönlerinden estiği belirlenmiştir. Ayrıca ilin, batıdan gelen meltem rüzgârlarının etkisiyle daha düzenli rüzgâr alan bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 18: Türkiye Rüzgar Yönleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Bölge / İl	Ortalama Rüzgâr Hızı (m/s)	En Etkili Rüzgâr Yönleri	Genel Özellikler
Türkiye Geneli	2–4 m/s	Kuzey, Batı	Kıyılar daha rüzgârlı, iç bölgelerde hız düşer.
Ege Bölgesi	3–5 m/s	Batı, Kuzeybatı	Deniz etkisi güçlü, imbat yazın düzenli eser.
TR33 Bölgesi	2–4 m/s	Batı, Kuzey	İç Batı Anadolu'da geçiş özelliği, hız il bazında değişir.
Manisa	3–4 m/s	Batı, Kuzey	Bölgenin en düzenli rüzgâr alan ili, batıdan gelen meltemler etkili.

Şekil 117: Ortalama Rüzgar Hızı Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

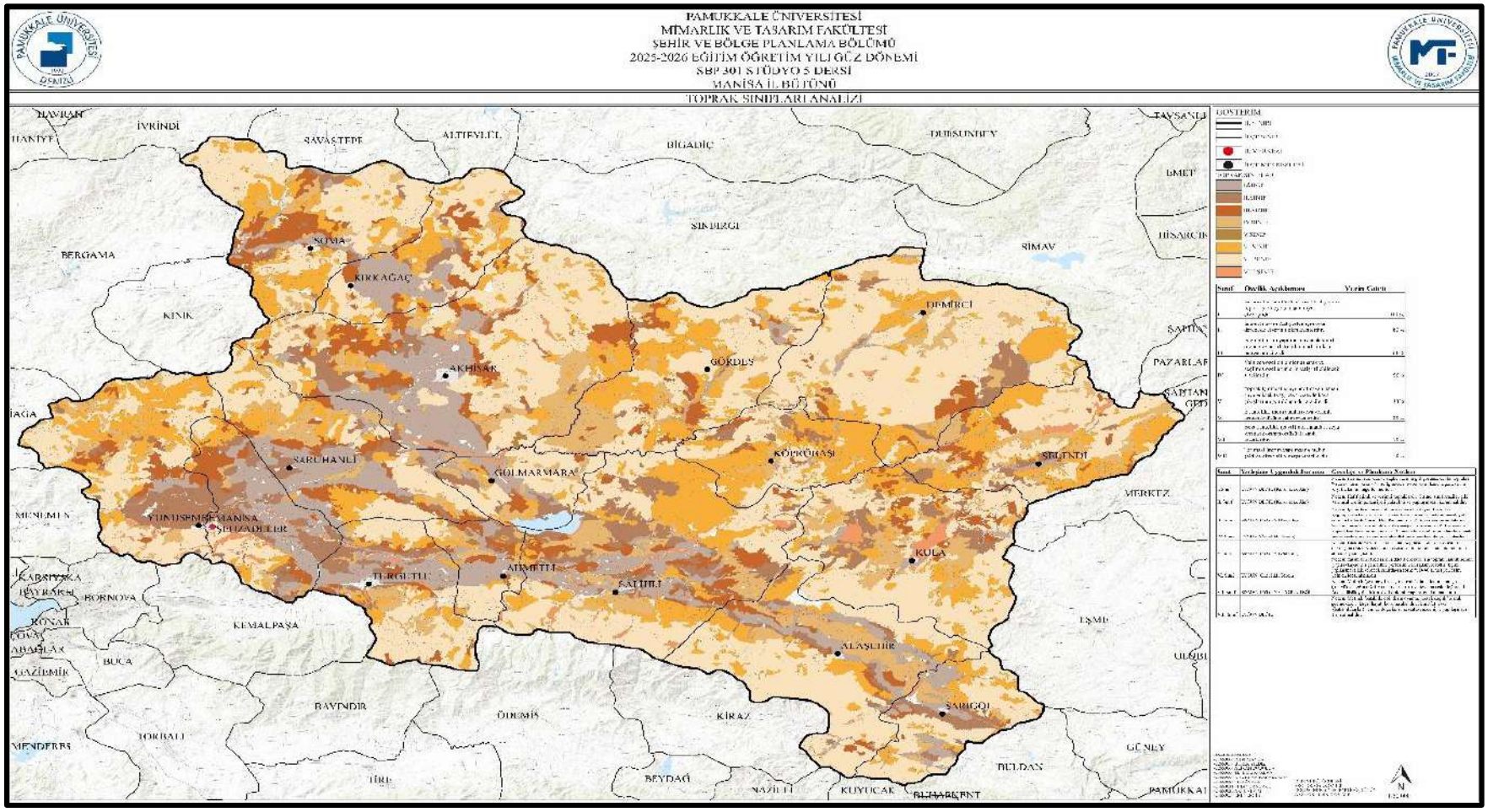
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.7 Toprak Sınıfları Analizi

Manisa ili toprak sınıfları analizi incelendiğinde, Manisa iline ait toprak sınıflarının 8 sınıfa ayrıldığı (I. sınıftan VIII. sınıfa kadar) ve bu sınıfların tarımsal verimlilik ile yerleşime uygunluk durumlarını göstermektedir. I–II–III. Sınıf toprakların daha verimli ve tarıma elverişli toprakları, VI–VII–VIII. Sınıf toprakların ise tarımsal ve yerleşim açısından kısıtlı alanları temsil ettiği görülmüştür. Özellikle Gediz Ovası boyunca uzanan Manisa merkez, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir hattında daha verimli I–III. Sınıf toprakların yoğunlaştığı görülmekte olup bu alanlar hem tarım hem de yerleşim açısından oldukça avantajlıdır. Soma, Kırkağaç, Demirci ve Gördes çevresinde daha düşük sınıf toprakların yaygın olduğu ve bu alanların eğim, erozyon ya da zemin sorunları nedeniyle kullanım açısından daha sınırlı olduğu görülmüştür. Genel olarak değerlendirildiğinde, Manisa'da tarımsal verimliliğin özellikle ova kesimlerinde yüksek olduğu, buna karşılık kırsal ve dağlık alanlarda kısıtların arttığı görülmektedir.

Tablo 19: Toprak Sınıfları Yerleşime Uygunluk Durumu ve gerekçeleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir.

Sınıf	Yerleşime Uygunluk Durumu	Gerekçe ve Planlama Notları
I. Sınıf	UYGUN DEĞİL (Korunacak Alan)	Neden: Her ne kadar düz ve sağlam zemin gibi görünse de, bu topraklar "Mutlak Tarım Arazisi" niteliğindedir. 5403 sayılı kanuna göre tarım dışı kullanımı engellenmellidir.
II. Sınıf	UYGUN DEĞİL (Korunacak Alan)	Neden: Hafif eğimli ve verimli topraklardır. Birinci sınıf araziler gibi tarımsal üretim potansiyeli yükseklir ve yapılaşmadan korummaldır.
III. Sınıf	KISMEN UYGUN (Koşullu)	Neden: İyi bir tarım arazisidir ancak bazı kısıtlaytor faktörleri (eğim, taban taşı vb.) vardır. Genellikle korunması istenir ancak çok zorunlu hallerde "Tarım Dışı Kullanım İzni" ile yerleşime açılabilir.
IV. Sınıf	UYGUN (Öncelikli Tercih)	Neden: Tarımsal verimi düşüktür (marjinal tarım arazisi). Erozyon ve toprak karakteri tarınm sınırlar. Bu nedenle verimli toprakları korumak adana yerleşim baskısının yönlendirilmesi gereken doğru alanlardır.
V. Sınıf	KISMEN UYGUN (Önlemli)	Neden: Islaklk" ve "drenaj" sorunları yapılaşma için risk oluşturur (sıvılaşma riski). Sadece ciddi drenaj ve temet mühendislik önlemleri alınarak yapılaşılabilir.
VI. Sınıf	UYGUN (Öncelikli Tercih)	Neden: Tarım için elverişsiz (siddetti erozyon, siğ toprak), ancak zemin yapısı (kayaç vb.) genellikle yerleşim için sağlam olabilir. Eğim, yapılaşmaya izin verecek sınırdaysa (örm: %10-40 arası) yerleşim için en ideal alanlardır.
VII. Sınıf	KISMEN UYGUN / UYGUN DEĞİL	Neden: Metinde "çok meyillı, taşlı, arızalı" olarak tanımlanmıştır. Çok yüksek eğim (%40+) maliyeti arturı ve heyclan riski doğurabilir. Ancak düşük yoğunluklu, özel önlemli yapılar için kullanılabilir.
VIII. Sınıf	UYGUN DEĞİL	Neden: Metinde "bataklık, çöl, derin oyuntu, yüksek dağlık" olarak geçmektedir. Doğal hayatı koruma alanıdır. Hem afet riski (bataklık/taşkın) hem de doğa koruma statüsi nedeniyle yapılaşmaya kapatılmaladır.

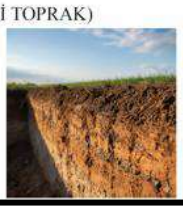
Şekil 118: Toprak Sınıfları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

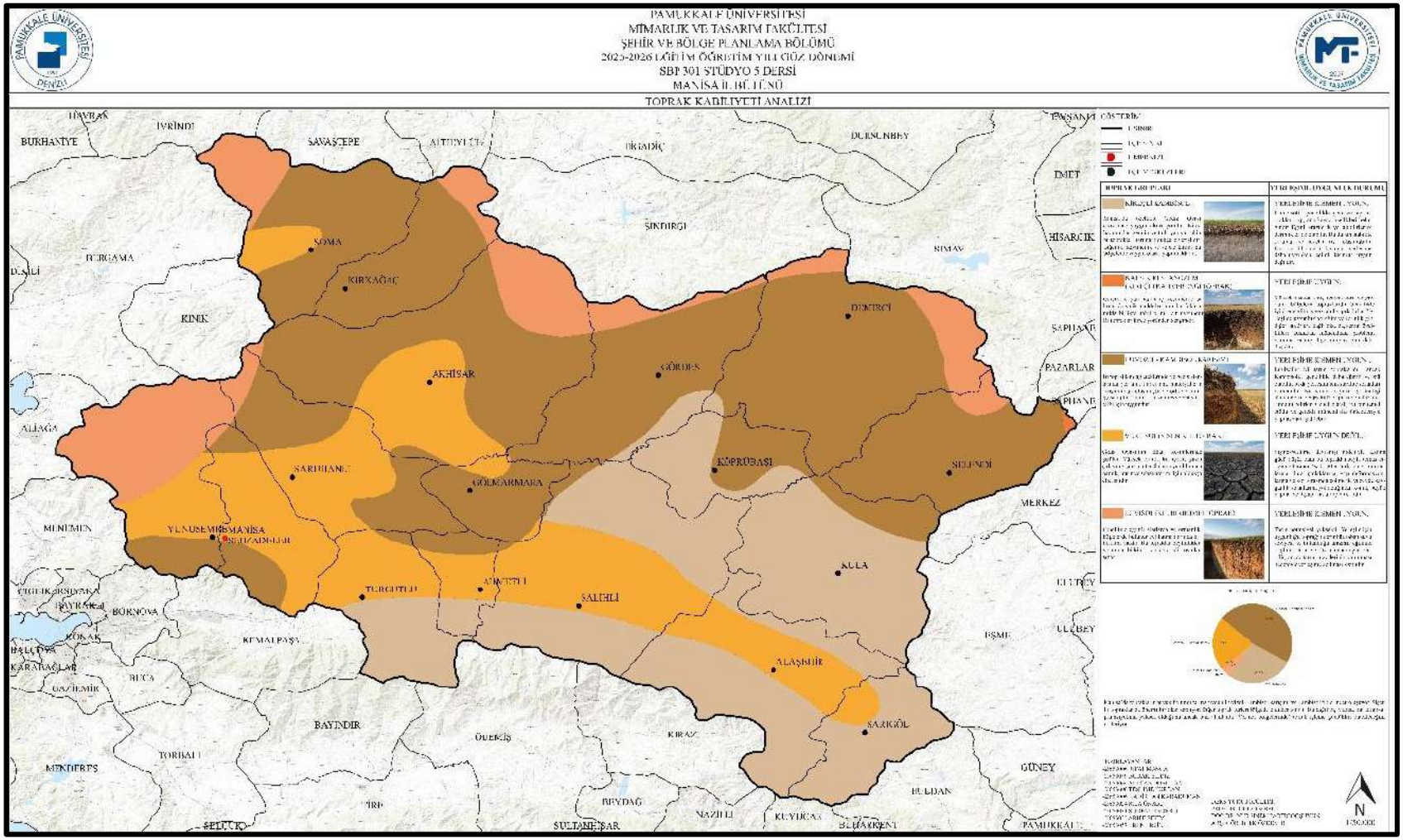
3.15.8. Toprak Kabiliyeti Analizi

Manisa ili toprak kabiliyeti analizi incelendiğinde, Manisa iline ait toprak kabiliyetinin 5 sınıfta incelendiği, kireçli kambisol, kalsik kestane rengi topraklar, lüvisoller ve yer yer vertisol gibi toprak türlerinin dağılımını ve yerleşime uygunluk durumlarını göstermektedir. Merkez ilçeler ve batı kesimlerin (Yunusemre, Şehzadeler, Saruhanlı, Akhisar) daha uygun zeminlere sahip olduğu, kuzey kesimlerdeki (Soma, Kırkağaç, Demirci) alanların kısmen uygun, güney ve güneydoğuda (Alaşehir, Sarıgöl, Kula) ise özellikle problemli zemin özellikleri nedeniyle yerleşime daha az uygun olduğu görülmektedir.

Tablo 20: Toprak Grupları ve Yerleşime Uygunluk Durumları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

TOPRAK GRUPLARI	YERLEŞİME UYGUNLUK DURUMU
KİREÇLİ KAMBİSOL Manisa'da özellikle Gediz Ovası çevresinde yaygın olarak görülür. Kireç bakımından zengin ve tınlı yapıya sahip bu topraklar, tarıma oldukça elverişlidir. Bağcılık, zeytincilik ve sebze tarımı bu bölgelerde yaygın olarak yapılmaktadır.	YERLEŞİME KISMEN UYGUN: Kambisoller genellikle genç ve sığ topraklar olup, ana kayaç özellikleri belirgindir. Eğimli arazilerde yer alabilirler ve derinlikleri az olabilir. Bu durum stabilite sorunları ve heyelan riski oluşturabilir. Düz ve daha derin kısımları yerleşime daha uygunken, eğimli kısımları uygun değildir.
KALSİK KESTANOZEM (KİREÇLİ KAHVERENGİ TOPRAK) Genellikle yarı kurak iç kesimlerde bulunur. Organik madde bakımından fakir olmakla birlikte, tahıl tarımı için uygundur. Bu topraklar kireç yönünden zengindir.	YERLEŞİME UYGUN: Yüksek oranda kireç içeren, kuru ve yarı kurak bölgelerin topraklarıdır. Genellikle iyi drene edilmiş ve stabil yapıdadırlar. Yerleşime uygunlukları eğim ve derinlik gibi diğer faktörlere bağlı olsa da, zemin özellikleri açısından mühendislik problemi yaratma olasılığı diğer gruplara göre daha düşüktür.
LUVOZİL - KAMBİSOL KARIŞIMI Bu topraklar dağ eteklerinde ve geçiş alanlarında yer alır. Farklı ana materyallerin karışımından oluşmuştur ve orta verimliliğe sahiptir. Tütün, bağ ve meyve yetiştiriciliği için uygundur.	YERLEŞİME KISMEN UYGUN : Luvizoller iyi tarım topraklarıdır; ancak Kambisoller genellikle daha eğimli ve sığ olabilir, bu da yerleşim için stabilite sorunları yaratabilir. Karışımın yayılım gösterdiği alanın eğimi ve jeolojik yapısı uygunluk durumunu belirler. Genel olarak, iyi bir temel etüdü ve gerekli mühendislik önlemleriyle yapılaşmaya gidilebilir.
VERTİSOL (ŞİŞEN KİL TOPRAK) Gediz Ovası'nın taban kesimlerinde görülür. Yüksek oranda kil içerir; yazın çatlayıp kışın su tutar. Sulama yapıldığında pamuk, mısır ve sebze üretimi için oldukça elverişlidir.	YERLEŞİME UYGUN DEĞİL: Şişme-büzülme davranışı nedeniyle taşıma gücü düşük olan bu topraklar suyla temas ettiğinde hacmen %20–30 artarak temel oturmalarına, duvar çatlaklarına, yapı deformasyonlarına ve kazı sırasında çökme ile yüzeyde kayganlık sorunlarına yol açtığından konut, büyük yapılar ve altyapı hatları için risklidir.
LUVİSOL (KİL BİRİKİMLİ TOPRAK) Genellikle eğimli alanlarda ve ormanlık bölgelerde bulunur. Alt katmanlarında kil birikimi vardır. Bu topraklar zeytinlikler ve orman bitkileri için elverişli koşullar sunar.	YERLEŞİME KISMEN UYGUN: Tarım potansiyeli yüksektir. Yerleşim için uygunluğu, toprağın derinliği, taban suyu seviyesi ve bulunduğu arazinin eğimine bağlıdır. Derin ve düz alanlar uygun olabilir, ancak tarım arazilerinin korunması nedeniyle yerleşime açılması kısıtlıdır.

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 119: Toprak Kabiliyeti Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

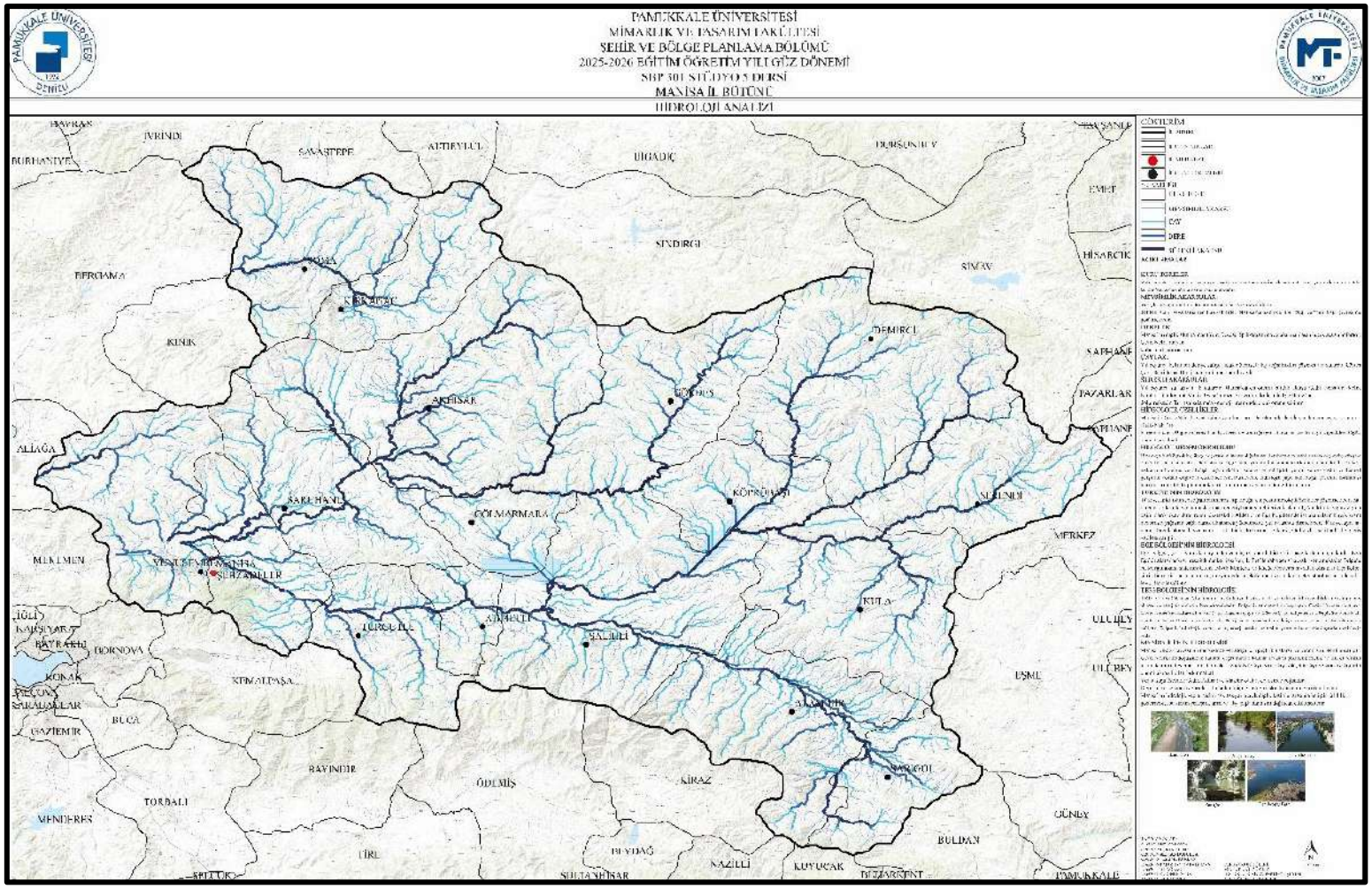
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.9 Hidrolojik Yapı Analizi

Manisa il bütünü hidrolojik yapı analizi incelendiğinde Manisa ilinin hidrolojik yapısının oldukça çeşitli olduğu görülmüştür. Manisa ili hidrolojik yapısı 5 sınıfta incelenmiştir (sürekli akarsular, dereler, çaylar, mevsimlik akarsular, kuru dereler).

Özellikle Gediz Nehri ve ona bağlı kollar, ilin ana su sistemini oluşturmakta ve tarımsal üretim için temel kaynak niteliği taşıdığı görülmüştür. Dağlık alanlardan ovaya taşınan sular hem yüzey hem de yeraltı su kaynaklarını beslemekte, bu durum Manisa Ovası'nın verimliliğini artırdığı görülmüştür. Türkiye ve Ege Bölgesi genelinde akarsu rejimlerinin düzensiz olması, Manisa'da da kış aylarında su fazlalığı ve yaz aylarında su azlığı şeklinde kendini gösterdiği gözlenmiştir. Ayrıca Gördes Barajı ve Demirköprü Barajı gibi yapılar sulama, içme suyu ve taşkın kontrolü açısından önemli rol taşımaktadır.

- **Kuru Dereler:** Yıl boyunca taban suyu seviyesi akarsu tabanının altında olan ve sadece yoğun yağış ve/veya kar erimesi sonucu kısa süreler için mevcut olan, bol miktarda su ve çamur taşıyan akarsu.
- **Mevsimlik Akarsular:** Yağışların yoğun olduğu dönemlerde su taşır; yaz mevsiminde debileri azalır veya tamamen kuruyabilirler. Manisa'da özellikle Spil Dağı ve Yunt Dağı çevresinde görülmektedir.
- **Dereler:** Manisa'nın dağlık alanlarından (Yunt, Bozdağ, Spil) doğan ve ova tabanına ulaşan küçük akarsu kollarıdır. Gediz Nehri'nin yan kollarını oluşturmaktadır.
- **Çaylar:** Yıl boyunca belirli bir debiye sahip, ancak dönemsel akış değişiklikleri gösteren akarsulardır. Gördes Çayı, Demirköprü Barajı'na dökülen en önemli çaydır.
- **Sürekli Akarsular:** Yıl boyunca su taşıyan akarsulardır. Manisa'da en önemli sürekli akarsu Gediz Nehri'dir. Nehir, Kütahya'dan doğarak Manisa Ovası'nı geçer ve İzmir yakınlarında Ege Denizi'ne dökülmektedir. Tarımsal sulamada ve enerji üretiminde büyük öneme sahiptir.

Şekil 120: Hidroloji Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.10 Ağırlıklı Çakıştırma Afet Analizi

Manisa il bütünü ağırlıklı çakıştırma afet analizi incelendiğinde; Manisa il bütününde analizin yerleşim alanlarını tehdit eden doğal afet risklerini tekil değil, bütüncül bir yaklaşımla ele alarak yapılmıştır. İlin gelecekteki gelişim yönü belirlenirken; deprem, sel, heyelan, yangın ve erozyon gibi hayati risk faktörleri bir arada değerlendirilmiş ve sonucunda "Ağırlıklı Çakıştırma Afet Analizi" elde edilmiştir.

- **Deprem Risk Yoğunluğu Analizi**

Manisa il bütününde deprem risk yoğunluğu analizi incelendiğinde deprem risk yoğunluğunun çok düşük ivme, düşük ivme, orta ivme, yüksek ivme ve çok yüksek ivme olarak 5 sınıfta incelendiği görülmektedir. Manisa'nın birinci derece deprem kuşağında yer alması ve aktif fay hatlarıyla çevrili olması nedeniyle, sismik tehlike %25 ağırlıkla analizin en baskın faktörü olarak belirlenmiştir. AFAD verilerine dayalı zemin ivme değerleri dikkate alınarak, deprem anında yıkıcı etkinin en yüksek hissedileceği alanlar "Kritik Risk Bölgesi" olarak tanımlanmıştır.

- **Taşkın (Sel) Risk Analizi**

Manisa il bütününde taşkın (sel) risk analizi incelendiğinde; taşkın (sel) riski, düşük risk, orta risk, yüksek risk ve çok yüksek risk olarak 4 sınıfta incelendiği görülmektedir. İl yerleşiminin büyük bölümünün Gediz Ovası tabanında bulunması nedeniyle taşkın riski %20 ağırlıkla modele dahil edilmiştir. Akarsu yataklarına ve drenaj hatlarına olan coğrafi yakınlık esas alınarak, su baskını potansiyeli taşıyan düzlükler yerleşimi kısıtlayıcı önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

- **Yangın Risk Analizi**

Manisa il bütününde yangın risk analizi incelendiğinde; taşkın (sel) riski, çok düşük risk, düşük risk, orta risk, yüksek risk ve çok yüksek risk olarak 5 sınıfta incelendiği görülmektedir. Manisa ilinin iklimsel özellikleri ve bitki örtüsü dikkate alınarak yangın riski %15 oranında etkili kılınmıştır. Topografik yönelim (Bakı) analizi ile; güneşlenme süresinin uzunluğuna bağlı

olarak daha kurak ve yanıcı özellik gösteren güney yamaçlar, yangın riski açısından en hassas bölgeler olarak belirlenmiştir.

- **Eğim Analizi**

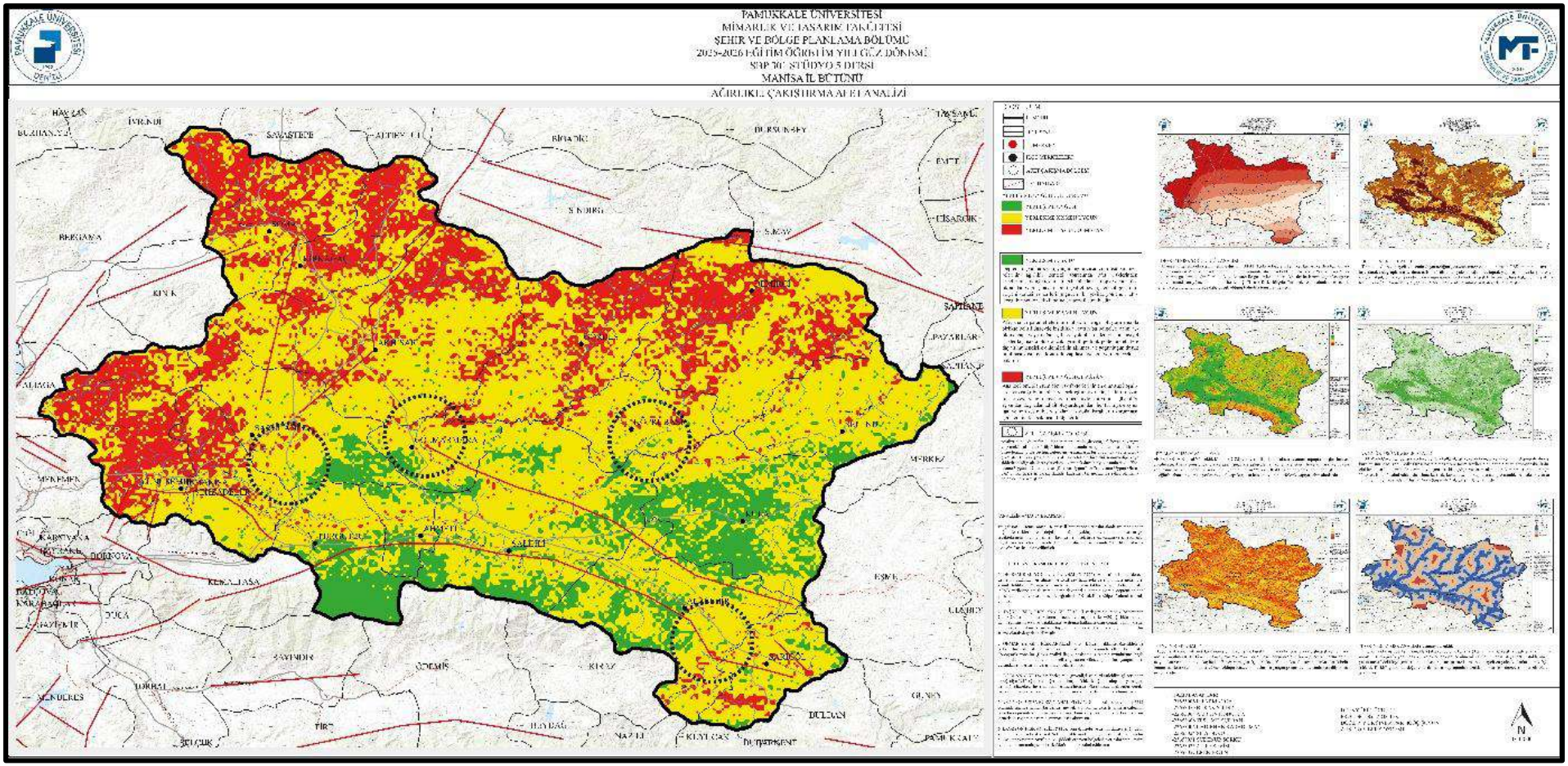
Manisa il bütününde eğim analizi incelendiğinde; çok düşük risk, düşük risk, orta risk, yüksek risk ve çok yüksek risk olarak 5 sınıfta incelendiği görülmektedir. Yerleşimin güvenliği ve sürdürülebilirliği açısından eğim %15 ağırlıkla değerlendirilmiştir. Yüksek eğime sahip dik yamaçlar, hem kütle hareketi (heyelan) riski taşıması hem de yüksek inşaat maliyetleri gerektirmesi nedeniyle yerleşime uygun olmayan alanlar statüsünde ele alınmıştır.

- **Arazi Örtüsü ve Zemin Analizi**

Manisa il bütününde arazi örtüsü ve zemin analizi incelendiğinde; düşük risk, orta risk, yüksek risk olarak 3 sınıfta incelendiği görülmektedir. Zemin kalitesini temsilen %15 oranında analize katılan bu veride; gevşek alüvyon karakterli tarım arazilerinin olası bir depremde sıvılaşma riski taşıması, buna karşılık ormanlık ve kayalık alanların daha sağlam bir zemin sunması esas alınmıştır.

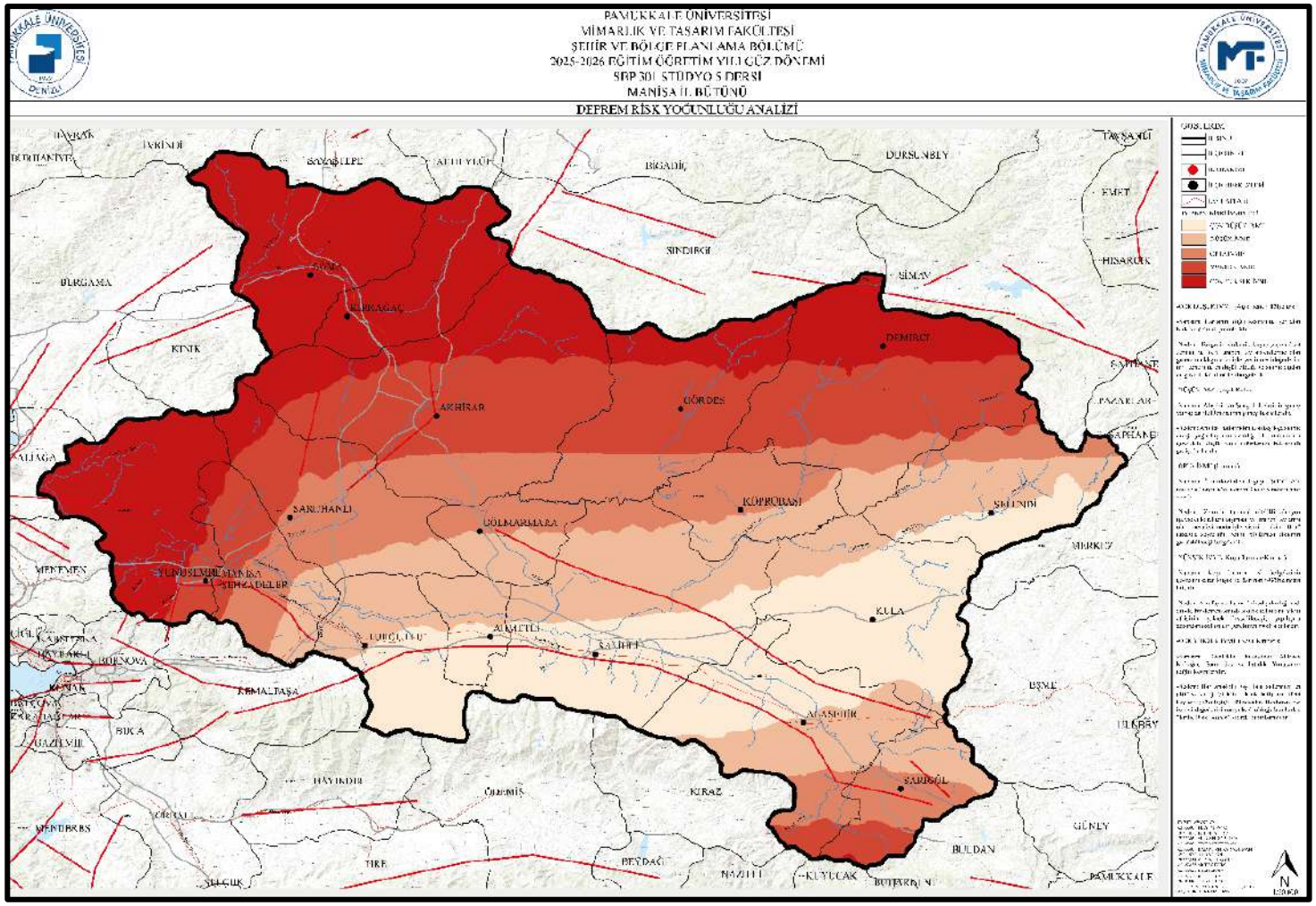
- **Erozyon Analizi**

Manisa il bütününde arazi örtüsü ve zemin analizi incelendiğinde; çok düşük risk (hiç yok/çok az), düşük risk (az erozyon), orta risk (orta şiddetli), yüksek risk (şiddetli), çok yüksek risk (çok şiddetli) risk olarak 5 sınıfta incelendiği görülmektedir. Toprak kaybı ve zemin duyarsızlığı, uzun vadeli bir çevresel risk olarak %10 ağırlıkla modele entegre edilmiştir. Zemin tutunma kapasitesinin zayıf olduğu şiddetli erozyon bölgeleri, yerleşim stabilitesini tehdit eden tamamlayıcı bir risk faktörü olarak kabul edilmiştir.

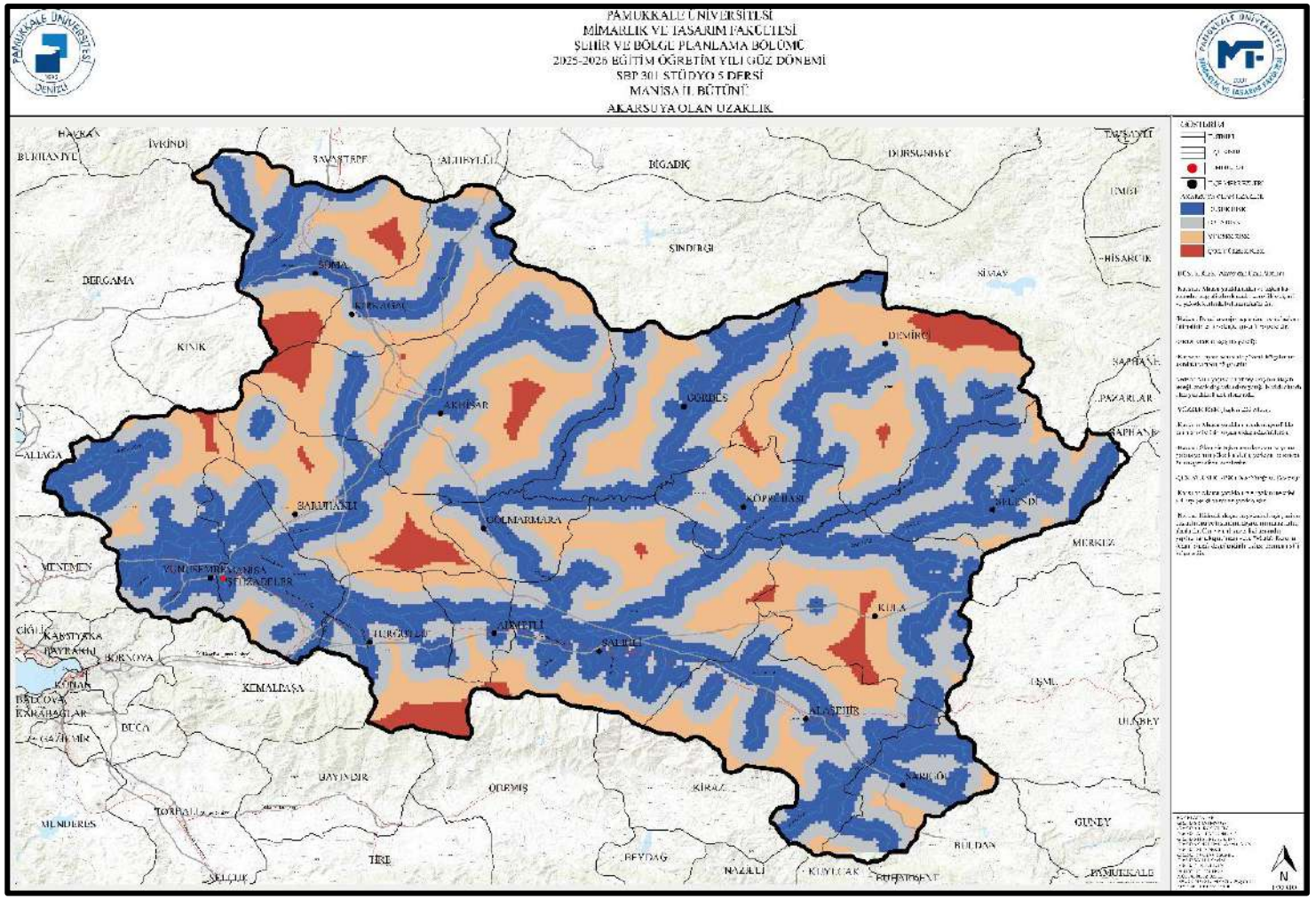
Şekil 121: Ağırlıklı Çakıştırma Afet Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

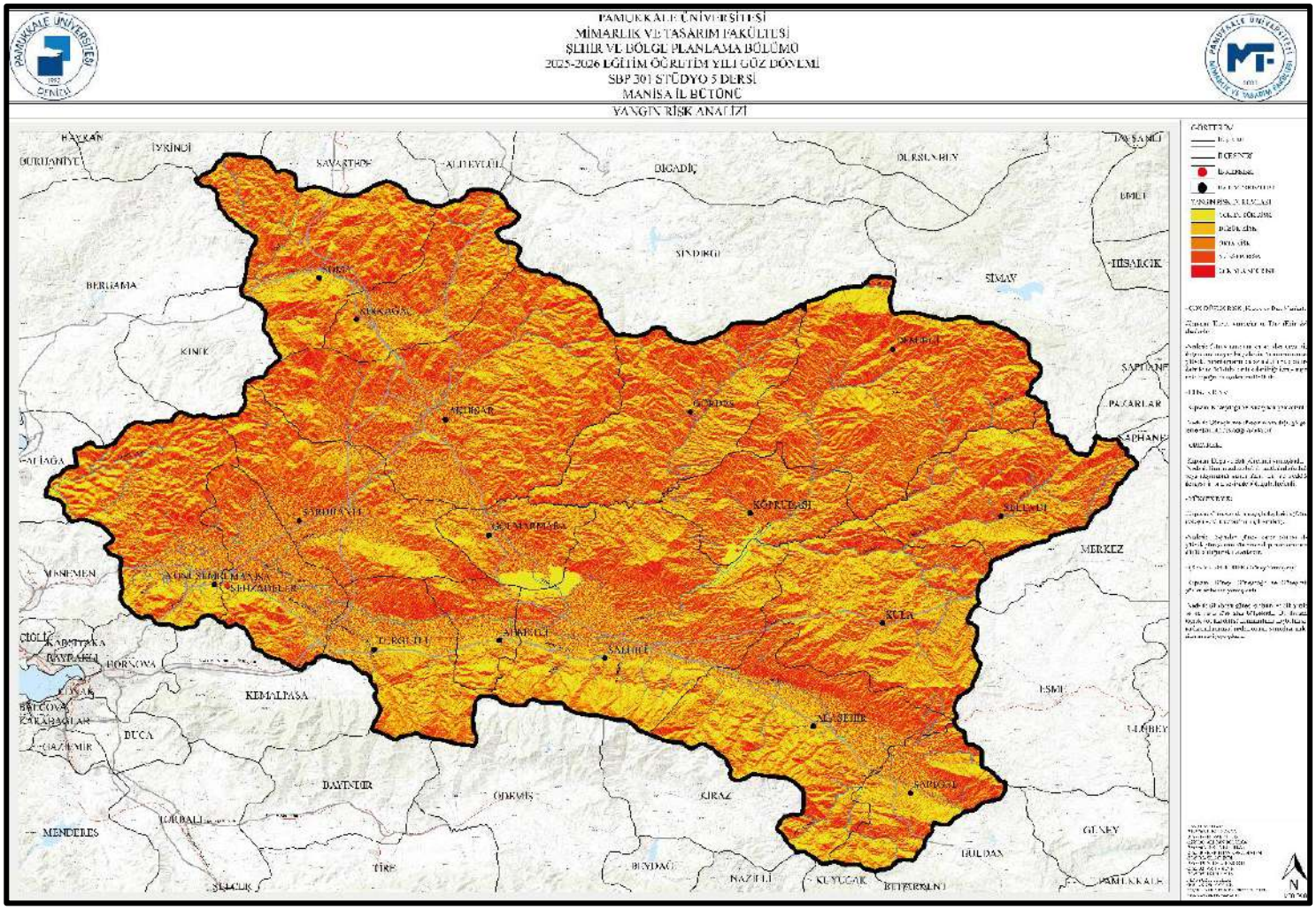
Şekil 122: Deprem Risk Yoğunluğu Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

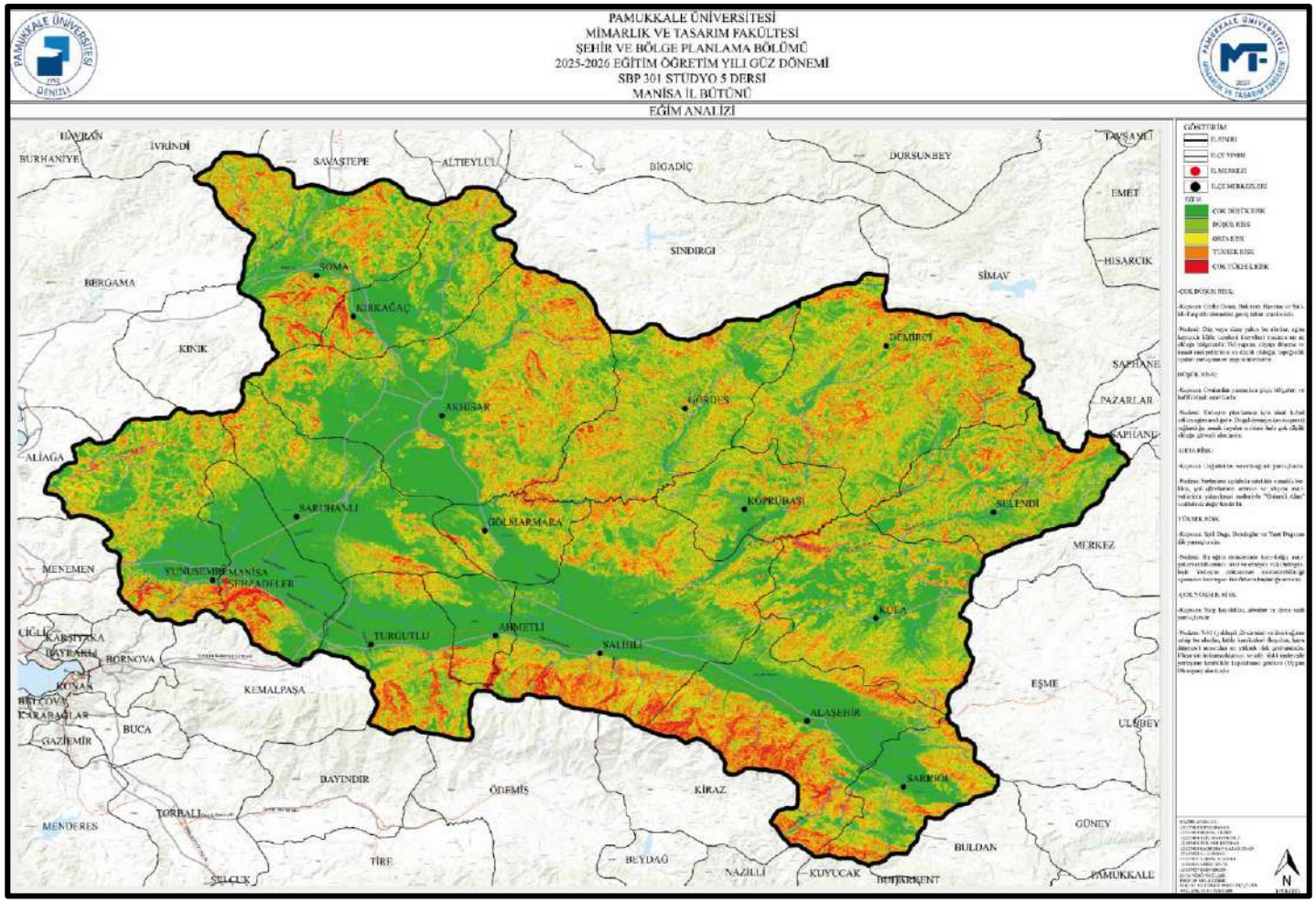
Şekil 123: Akarsuya Olan Uzaklık Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

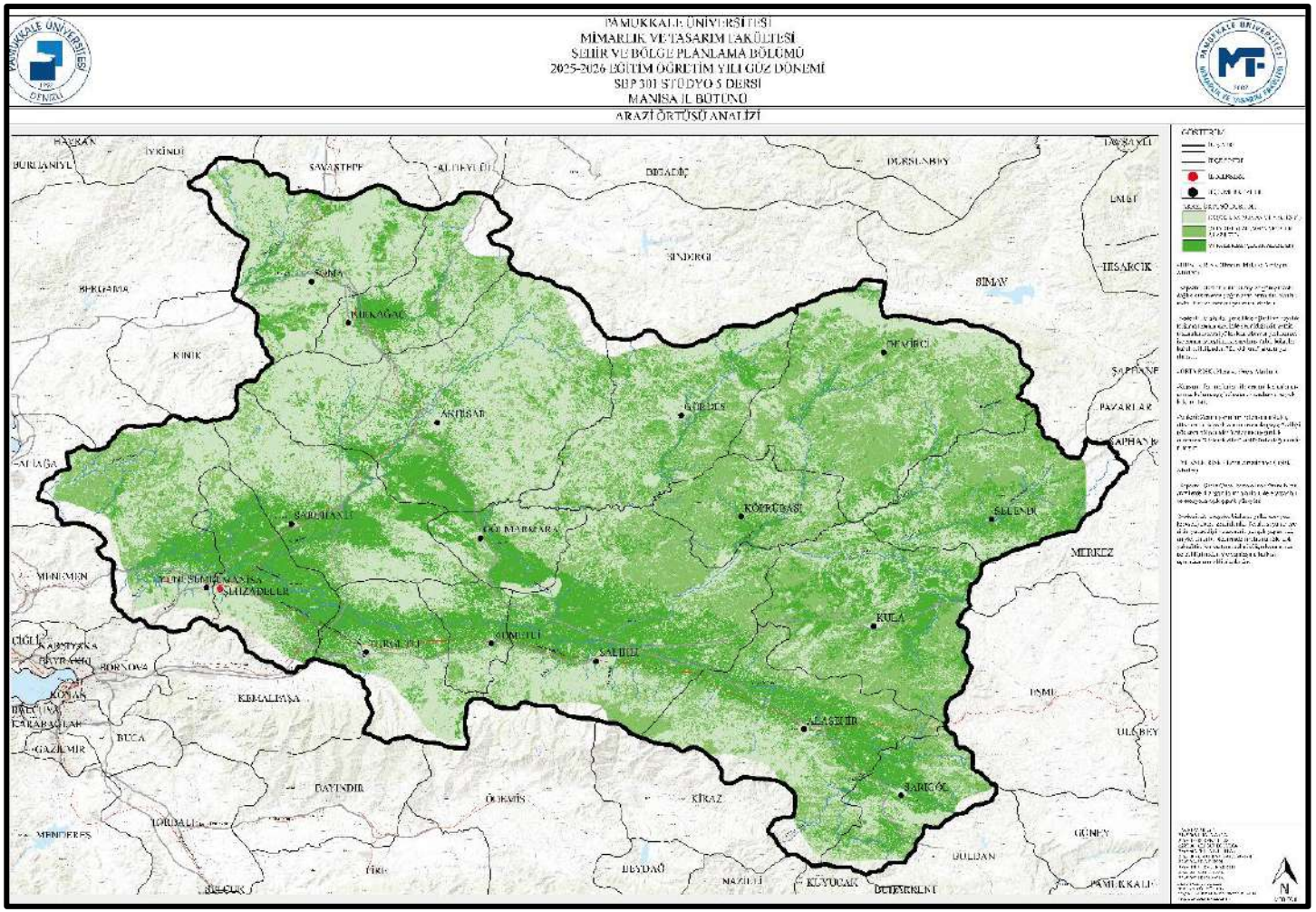
Şekil 124: Yangın Risk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

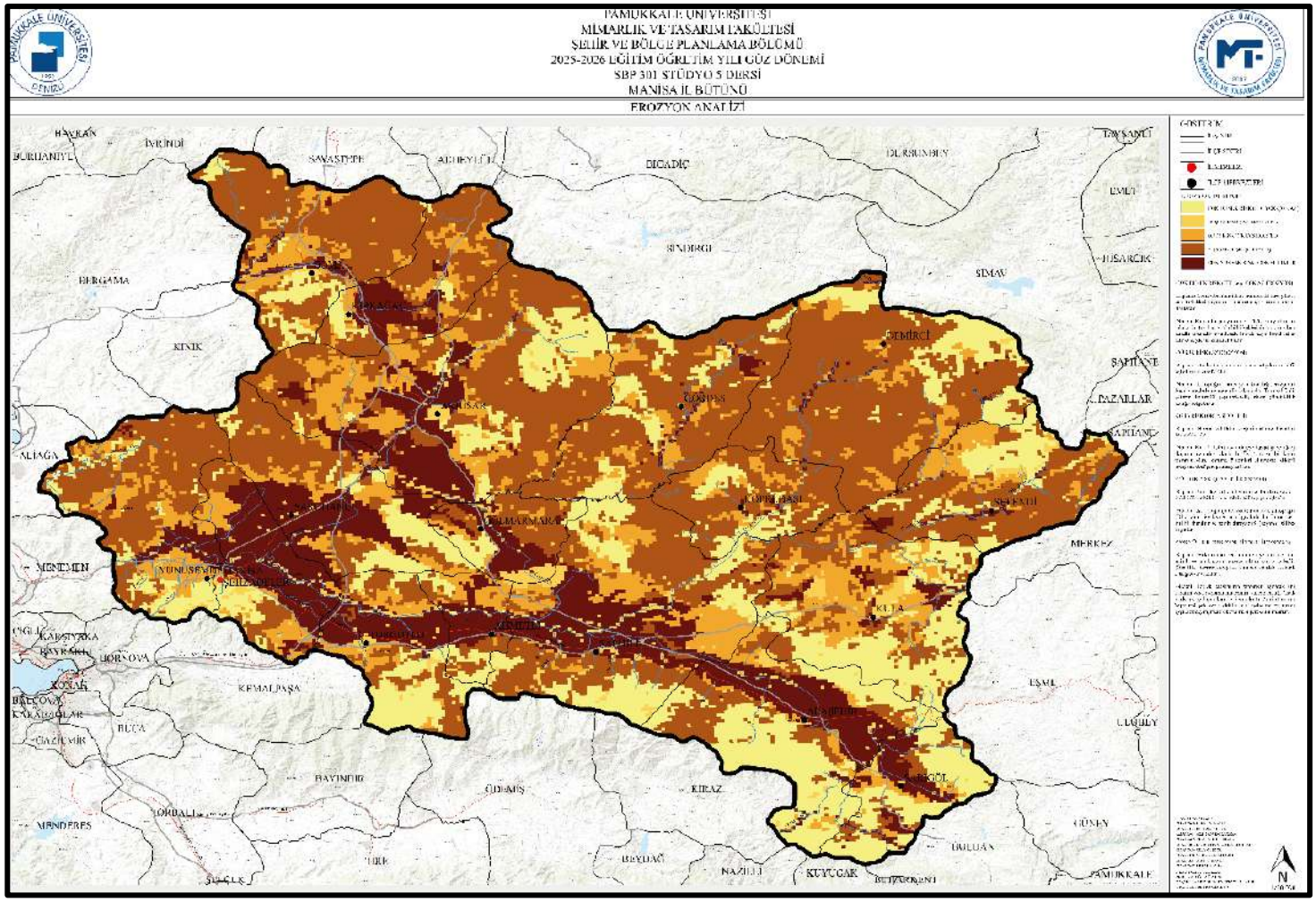
Şekil 125: Eğim Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 126: Arazi Örtüsü Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 127: Erozyon Risk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.11 Çevre Sorunları ve Biyoçeşitlilik Analizi

Manisa il bütünü çevre sorunlar ve biyoçeşitlilik analizi incelendiğinde, çevre sorunları; hava kalitesi iyi, orta, orta-düşük olarak, su kalitesi iyi, orta, düşük olarak, afet riski düşük, orta, yüksek olarak, toprak kalitesi iyi, orta, düşük olarak, kimyasal kirlilik yoğunluğu düşük, orta, yüksek olarak ve gürültü düzeyi düşük, orta, yüksek olarak incelenmiştir. Biyoçeşitlilik ise Marmara Gölü, Soma (Kocasivri Dağı), Spil Dağı, Gediz Deltası ve Bozdağlar olarak ayrıldığı gözlenmektedir.

- **Çevre Sorunları**

Manisa'nın Alaşehir, Kula, Köprübaşı, Selendi, Demirci ilçeleri hava kalitesi açısından Manisa'nın en temiz bölgelerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Bu ilçelerde sanayi tesisleri az olduğu için hava kirliliği de düşük seviyededir. Dağlık bölgelerde olmaları ve rüzgârın kirli havayı dağıtması bu ilçeler için avantaj oluşturdukları gözlemlenmiştir. Yunusemre, Saruhanlı, Ahmetli, Gördes ve Sarıgöl ilçelerinde hava kalitesi ne çok iyi ne de çok kötü olduğu gözlenmiştir. Bu ilçelerde özellikle trafik ve tarımsal faaliyetler nedeniyle hava kirliliği yaşanmaktadır. Özellikle kış aylarında yakılan kömürün hava kalitesini düşürdüğü görülmektedir. Soma, Kırkağaç, Akhisar, Gölmarmara, Turgutlu ve Saruhanlı ilçeleri Manisa'nın hava kirliliği en yüksek bölgeleridir. Bu ilçelerdeki temel sorunlar şunlardır:

- **Soma:** Termik santraller ve kömür ocaklarından çıkan duman ve tozlar
- **Kırkağaç:** Zeytinyağı fabrikaları ve yoğun trafik
- **Akhisar:** Organize sanayi bölgesi ve fabrika bacalarından çıkan dumanlar
- **Gölmarmara:** Tarımsal ilaçlamalar
- **Turgutlu:** Tekstil ve gıda fabrikaları

Bu ilçelerde özellikle kış aylarında hava kalitesi çok düştüğü görülmektedir. Sanayi bacalarından çıkan duman, trafik egzozları ve evlerde yakılan kömür insan sağlığını tehdit etmektedir. Gediz Nehri çevresi, Akhisar, Turgutlu, Salihli ve Soma ilçeleri su kalitesi bakımından düşük seviyede olduğu görülmektedir. Bu bölgelerde temel sorunlar şunlardır:

- **Gediz Nehri**: Tarımsal gübre, sanayi atıkları ve evsel atıklar
- **Akhisar:** Zeytinyağı üretim tesislerinden çıkan atık sular ve tarımsal kimyasallar
- **Turgutlu – Salihli:** Sanayi tesislerinden çıkan atıksular
- **Soma:** Kömür madenciliği ve termik santrallerden kaynaklanan kimyasal atıklar

Bu bölgelerde su kalitesi düşmektedir, bu sebeple hem tarımsal üretim hem de içme suyu kaynakları olumsuz etkilenmektedir. Soma, Turgutlu, Alaşehir ve Salihli ilçeleri afet riski taşımaktadır. Bu bölgelerdeki afet riskleri şunlardır:

- **Soma:** Orman yangınları, heyelan riski ve madenden kaynaklı zemin bozulmaları
- **Turgutlu:** Gediz Nehri'ne bağlı taşkın (sel) riski ve deprem riski
- **Alaşehir:** Aktif fay hatlarına bağlı yüksek deprem riski ve jeotermal faaliyetlerin etkileri
- **Salihli:** Gediz Havzası içerisinde yer alması nedeniyle sel riski ve deprem riski

Bu riskler hem yerleşim yerlerini hem de tarımsal üretimi doğrudan tehdit etmektedir. Yunusemre-Şehzadeler, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir ilçelerinde toprak kirliliği daha belirgindir. Bu ilçelerdeki temel sorunlar şunlardır:

- **Yunusemre-Şehzadeler:** Sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan atıklar, plansız kentleşme ve evsel atıkların toprağa karışması
- **Turgutlu:** Kimyasal atıklar ve yoğun üretim faaliyetleri
- **Salihli – Alaşehir:** Tarımda aşırı gübre ve pestisit kullanımı

Bu durum toprak verimliliğini düşürmekte, ürün kalitesini bozmakta ve tarımı sürdürebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Salihli, Akhisar, Alaşehir ve Turgutlu ilçeleri bu sorunun en fazla yaşandığı ilçelerdir. Bu ilçelerdeki temel sorunlar şunlardır:

- Organize sanayi bölgelerinden arıtılmadan çıkan atıklar
- Fabrika bacalarından yayılan gazlar

Bu bölgelerde çevre kirliliği sadece doğayı değil insan sağlığını da tehdit etmektedir. Manisa merkez (Yunusemre, Şehzadeler), Soma, Salihli, Turgutlu ve Akhisar ilçelerinde gürültü kirliliği daha yüksektir. Bunun başlıca nedenleri:

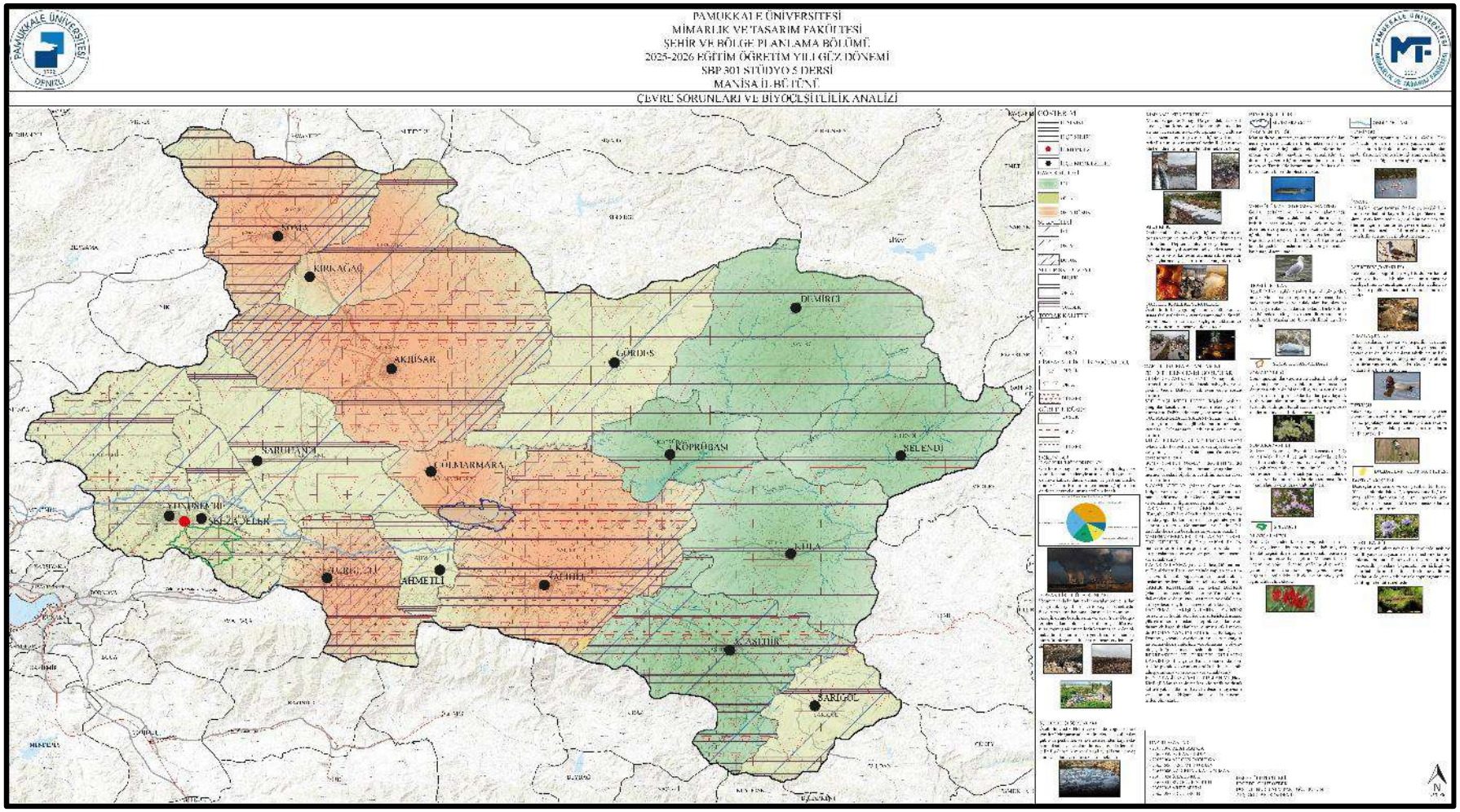
- **Yunusemre-Şehzadeler:** Yoğun trafik, sanayi bölgeleri ve inşaat faaliyetleri
- **Soma:** Madencilik faaliyetleri ve termik santral çalışmaları
- **Salihli:** Şehir içi trafik ve tarımsal üretimde kullanılan makineler
- **Turgutlu:** Organize sanayi bölgesi, fabrikadan çıkan gürültü ve yoğun ulaşım aksı
- **Akhisar:** Sanayi tesisleri, zeytinyağı fabrikaları ve karayolu trafiği

Sürekli yüksek ses, yaşam kalitesini düşürmektedir.

- **Biyoçeşitlilik**

Manisa ilinde biyoçeşitlilik, farklı doğal alanların bir arada bulunduğunu göstermektedir. Marmara Gölü, sulak alan olması nedeniyle özellikle su kuşları ve balıklar açısından zengin bir bölgedir. Soma–Kocasivri Dağı çevresi ise daha çok Soma iğneliği ve Soma karanfilinin sadece bu bölgede yetiştiği alanlardan biridir. Spil Dağı, ormanlık yapısı sayesinde bitki ve hayvan çeşitliliğinin fazla olduğu önemli alanlardan biridir. Manisa lalesi en bilindik türlerindendir.

Gediz Deltası hem kara hem de su canlılarının bir arada bulunduğu, bu yüzden biyoçeşitliliğin en fazla olduğu bölgelerden biridir. Bozdağlar (Kumpınar Tepesi) ise yüksek kesimlerde yer aldığı için kendine özgü türlerin bulunduğu bir alandır. Genel olarak bakıldığında, Manisa'da biyoçeşitlilik farklı doğal ortamlara göre değişmekte ve her bölge kendi içinde farklı canlı türlerini barındırmaktadır.

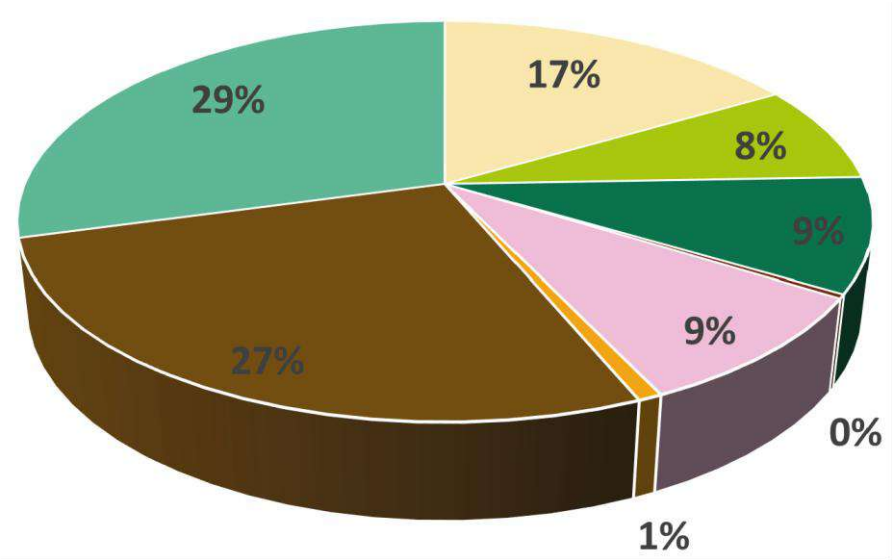
Şekil 128: Çevre Sorunları ve Biyoçeşitlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

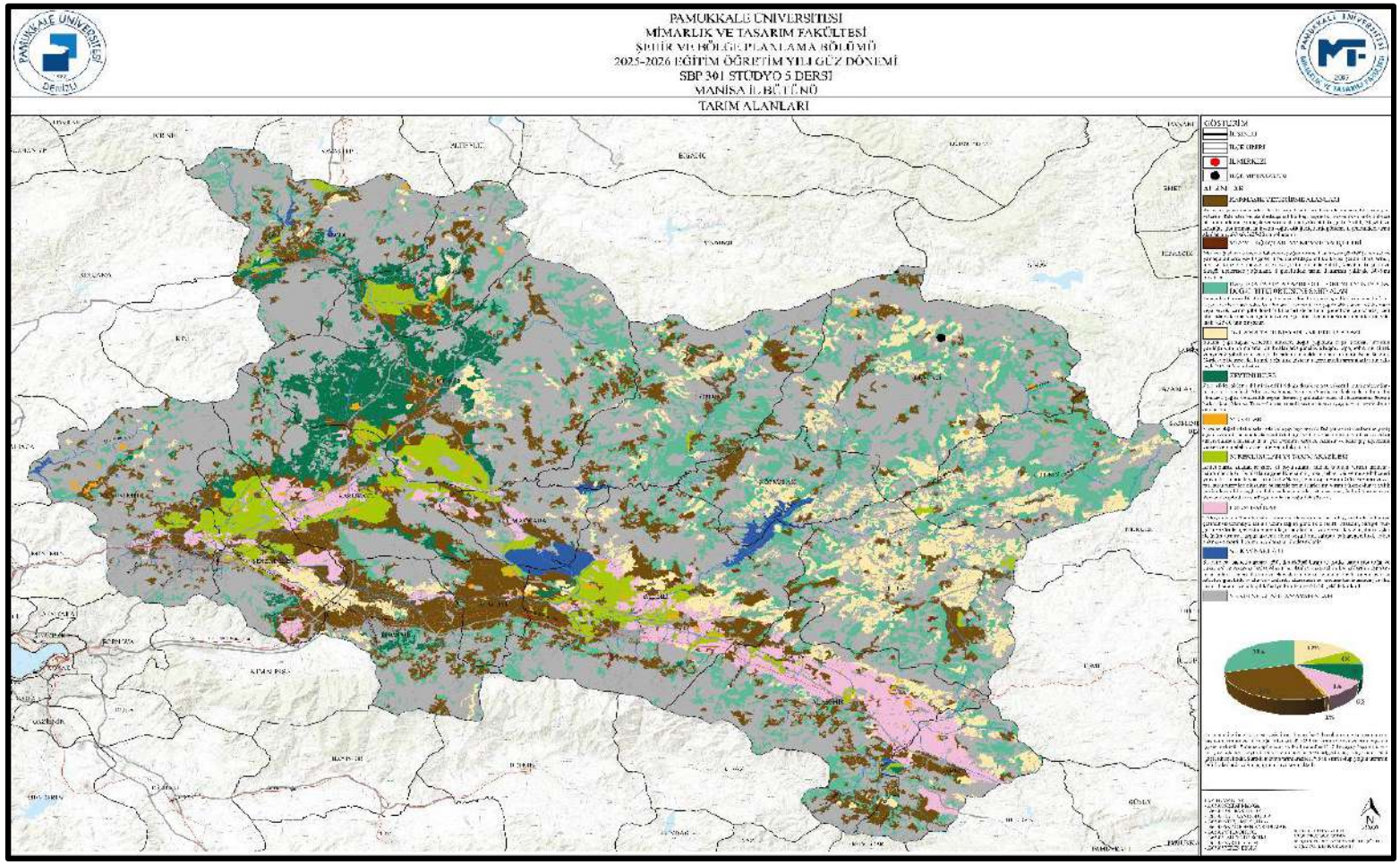
3.15.12 Tarım Alanları Analizi

Manisa il bütünü tarım alanları analizi incelendiğinde, hazırlanan paftada Manisa il bütününün tarım alanları analizi yapılmıştır. Bu analizde tarım alanları 9 grupta incelenmiştir. Bölgenin iklim koşulları ve toprak yapılarına göre hangi bölgelerde hangi tür tarım alanları yapıldığı ve ne tür ürünler elde edildiği gösterilmiştir. Bölgenin çoğunluğu farklı tarım ürünlerinin bir arada yetiştiği ve tarım arazisi olmasına rağmen önemli doğal bitki örtüsüne sahip alanlardan oluşmaktadır. Salihli, Alahşehir, Sarıgöl koridorunda yüksek miktarlarda üzüm bağlarının yoğunluğu ve Akhisar, Saruhanlı bölgelerinde ise Zeytinlik alanlarının yoğun olduğu Coğrafi Bilgi Sistemleri aracılığıyla tespit edilmiş ve haritaya işlenmiştir. Buna bağlı olarak Manisa ilinin ekonomik yapısının yapılan analizler doğrultusunda büyük bir kısmının tarım faaliyetleri üzerine olduğu görülmüştür.

Grafik 18 : Manisa İli Tarım Alanları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Tarım arazilerinde, karmaşık yetiştirme alanları %27 ile çok ürünlü ve parçalı tarımı, başlıca tarım arazisi ile doğal bitki örtüsü %29 ile üretim ve ekosistem dengesini göstermektedir. Sulama yapılmayan ekilebilir araziler %17 ile yağışa bağımlı üretimi işaret ederken, zeytinlikler ve üzüm bağları (%9) bölgenin bağ-bahçe karakterini güçlendirmektedir. Sürekli sulanan tarım arazileri %8 ile sınırlı olup, yoğun üretimin belirli alanlarda yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

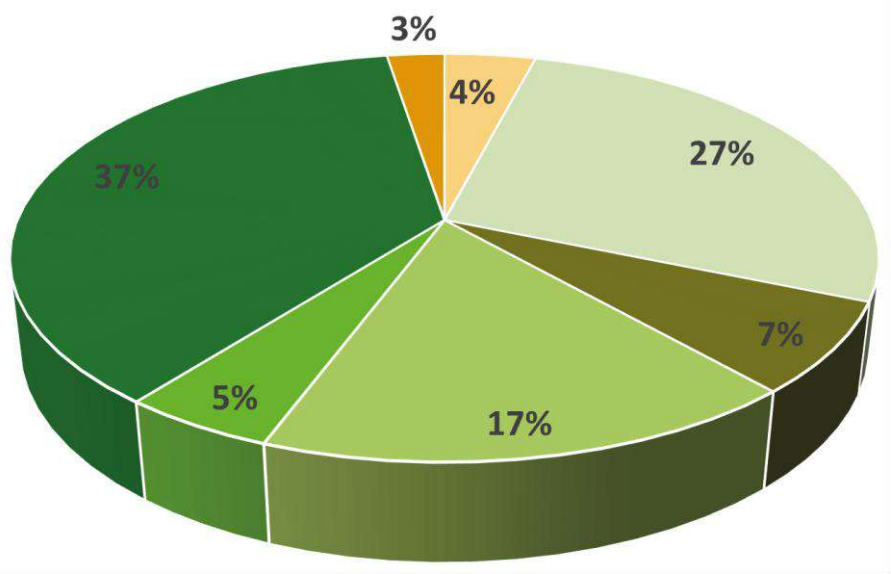
Şekil 129: Tarım Alanları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

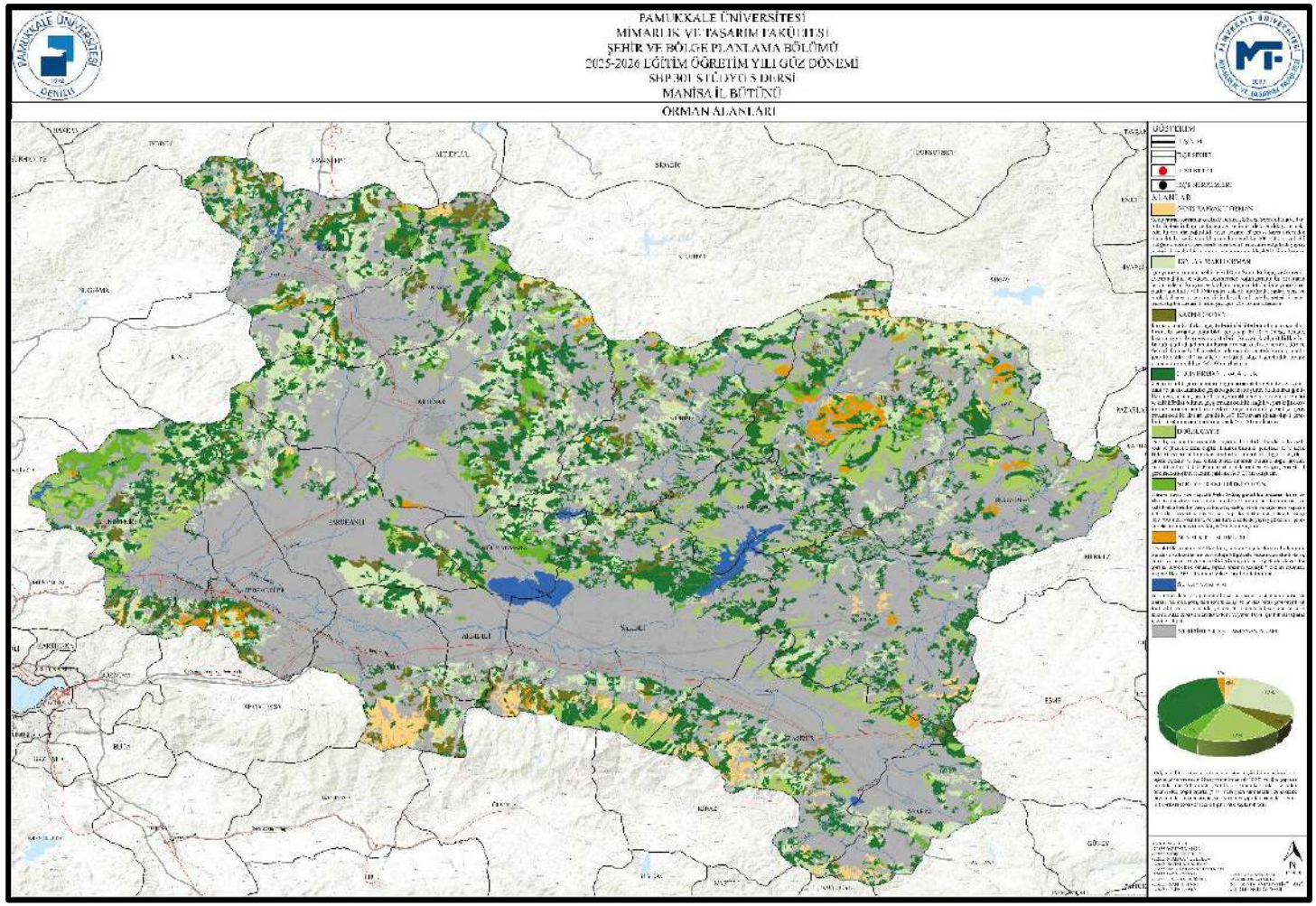
3.15.13 Orman Alanları Analizi

Manisa il bütünü orman alanları analizi incelendiğinde, hazırlanan paftada Manisa il bütününün orman alanları analizi yapılmıştır. Bu analizde orman alanları 8 grupta incelenmiştir. İlin ekolojik yapılarına göre nerelerde hangi tür ağaç tipleri olduğu gösterilmiştir. İlde kenar kesimlerde ve daha çok kırsal alanlarda orman alanlarının yoğun olduğu tespit edilmiştir. Yunusemre'nin kuzey kesimlerinde maki-çalılık alanları ve sert yapraklı ormanların olduğu Akhisar ilçesinin doğusu, Gölmarmara ilçesinin kuzeydoğusu ve Gördes ilçesinin çoğunluğunda çalılık ve iğne yapraklı ormanların olduğu tespit edilmiştir. Demirci ilçesinin ise seyrek bitki örtüsünden kaynaklı yüksek rakımlı olduğuve kayaçlı bir bölge olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 19: Manisa İli Orman Alanları Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Bölgenin bitki örtüsü dağılımı, ekosistem çeşitliliğinin belirgin olduğunu göstermektedir. Geçiş ormanlık-çalılık (%37) ve iğne yapraklı ormanlar (%27) biyolojik çeşitlilik ve orman kaynakları açısından önemli olup, doğal çayırlar (%17) mera işlevi sunmaktadır. Daha küçük paylı alanlar (karma orman, sert ve geniş yapraklı ormanlar, seyrek bitki örtüsü) ekosistem çeşitliliğine katkı sağlamaktadır.

Şekil 130: Orman Alanları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

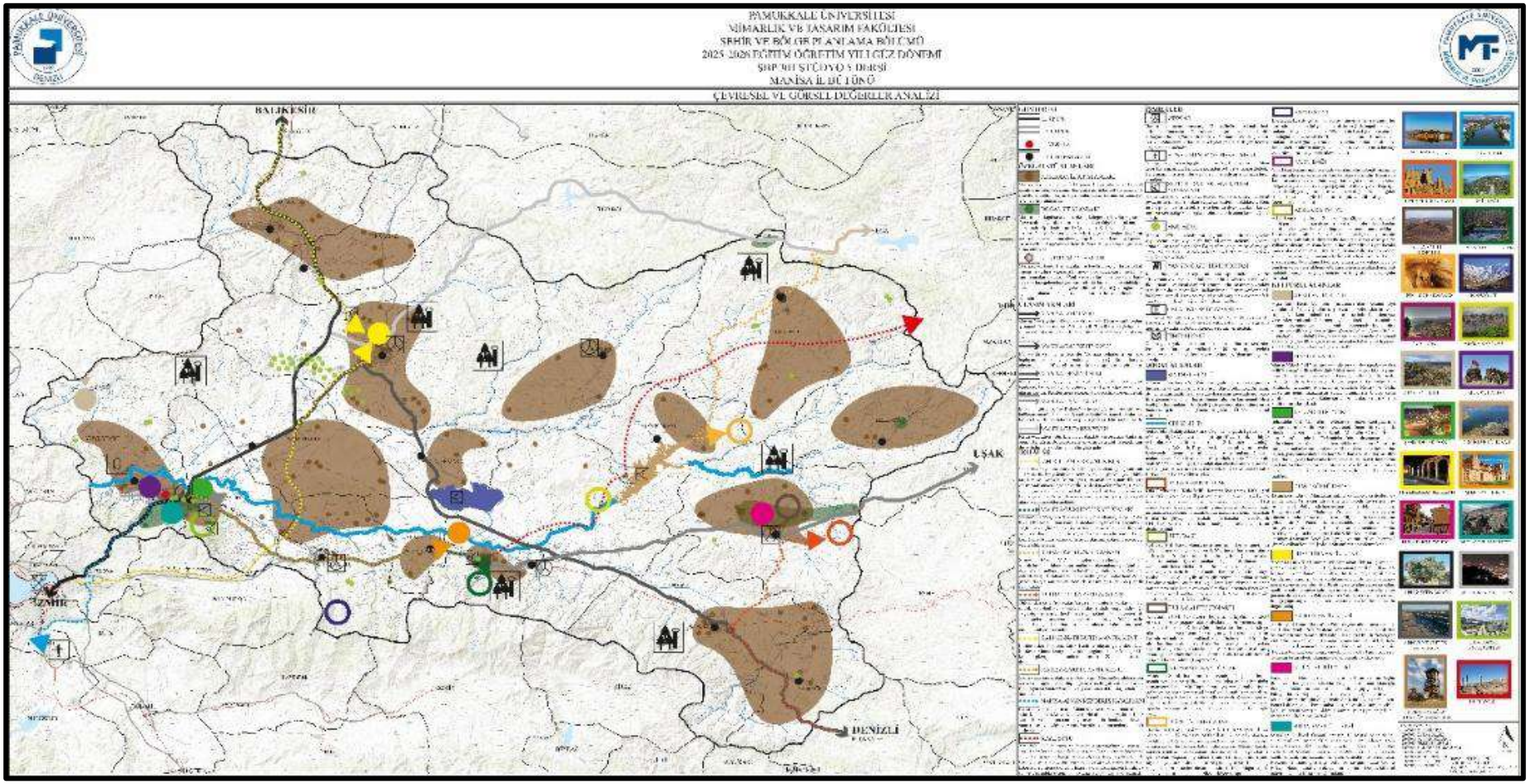
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.14 Çevresel ve Görsel Değerler Analizi

Manisa ili bütünü Çevresel ve Görsel Değerler Analizi incelendiğinde, ildeki özel statü alanları üç başlık altında incelenmiştir. Bu alanlar; arkeolojik sit alanları, doğal sit alanları ve kentsel sit alanlarıdır. Ulaşım aksları ise Manisa-İzmir Yolu, Manisa-Balıkesir Yolu, Manisa-Denizli Yolu, Manisa-Uşak Yolu ve Manisa-Kütahya Yolu olmak üzere beş ana hat olarak gösterilmiştir.

Rotalar olarak ise Manisa ilinde en çok ziyaret edilen noktalar ve bu noktalara en yoğun ziyaretçilerin hangi şehirlerden geldiği gösterilerek (İzmir-Thyateira Antik Kenti, Manisa-Kurşunlu Kaplıcaları, Simav-Börtlüce Mağarası, Buldan-Kula Peribacaları, Balıkesir-Thyateira Antik Kenti, Manisa-Sardes Antik Kenti) rotalar oluşturulmuştur. Manisa ilinde havalimanı bulunmamasından dolayı en yakın havalimanı olan Adnan Menderes Havalimanı'na ulaşım rotası ve MÖ 5. yüzyılda Pers İmparatorluğu'nun kurucusu I. Darius tarafından inşa ettirilen Kral Yolu rotası yapılan analizde gösterilmiştir. Yapılan analizde anıt ağaçları, otogarlar, yangın gözetleme noktaları, üniversite ve seyir terasları, Adnan Menderes Havalimanı, İzmir Limanı, Celal Bayar Üniversitesi işaret olarak gösterilmiştir.

Çevresel ve Görsel Değerler Analizi incelendiğinde alanlar doğal alanlar ve kültürel alanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Doğal alan olarak; Marmara Gölü, Gediz Nehri, Kula Peri Bacaları, Spil Dağı, Kula-Salihli Jeoparkı, Kurşunlu Kaplıcaları, Börtlüce Mağarası, Bozdağlar, Yunt Dağı ve Adala Kanyonu'dur. Kültürel alan olarak ise; Aigai Antik Kenti, Manisa Kalesi, Şehzadeler Parkı, Demirköprü Barajı, Thyateira Antik Kenti, Sardes Antik Kenti, Kula Tarihi Evleri ve Muradiye Külliyesi gösterilmiştir. Bu analiz sonucunda Manisa ili çevresel ve görsel değerleri gösterilmiştir ve Manisa ilinin çevresel ve görsel değerler bakımından zengin bir olduğu görülmüştür. İlde bulunun antik kentler ve jeopark ilin çevresel ve görsel değerlerinin artmasında önemli rol oynamaktadır.

Şekil 131: Çevresel ve Görsel Değerler Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

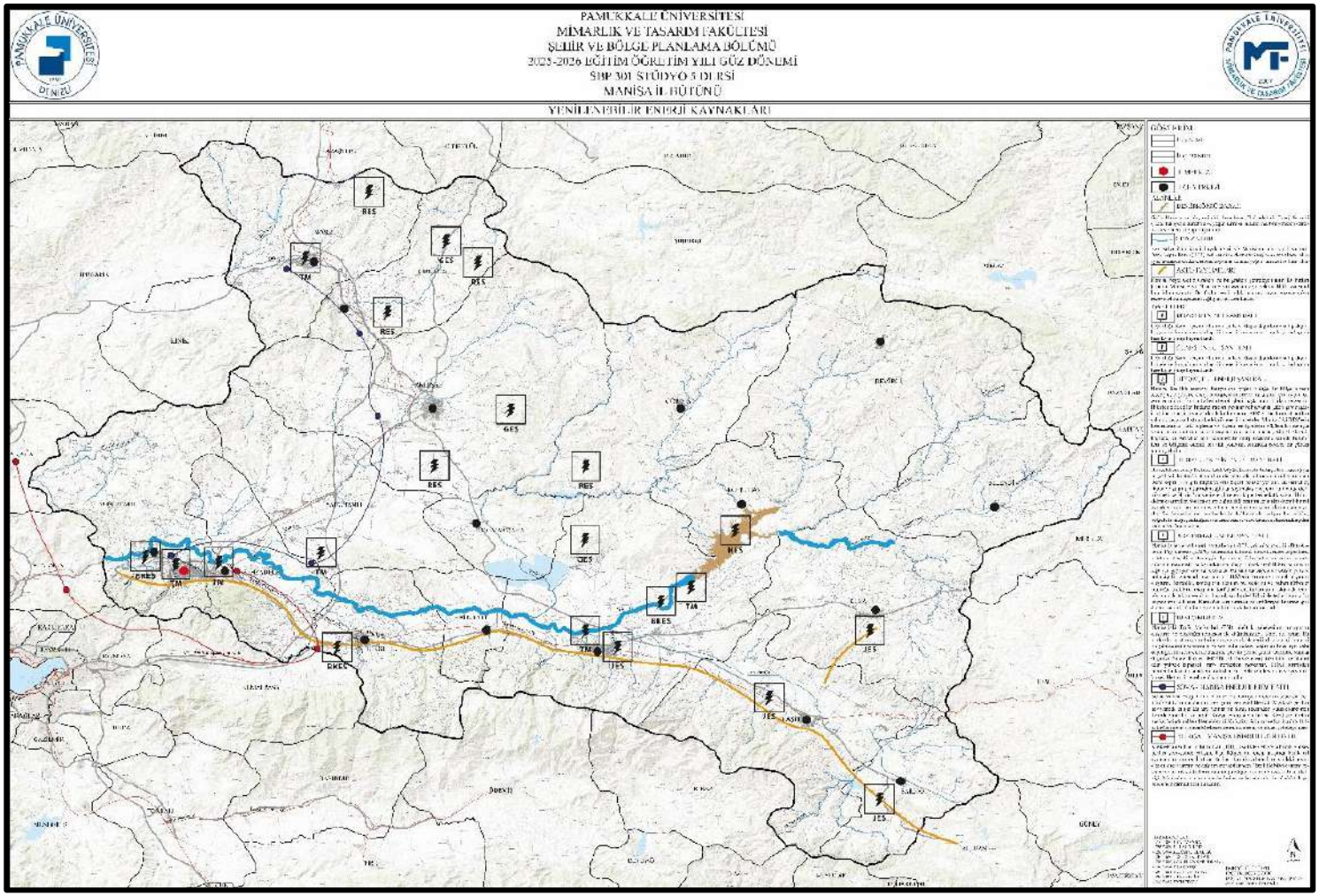
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.15 Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi

Manisa il bütünü yenilenebilir enerji kaynakları analizi incelendiğinde, Manisa ili sınırları içinde yer alan yenilenebilir enerji kaynakları, aktif fay hatları, enerji iletim hatları ve bu kaynaklarla ilgili altyapı unsurları gösterilmiştir. Manisa ilinin kuzey kesimlerinde çok sayıda rüzgâr enerjisi santrali bulunmaktadır. Bu santraller yüksek ve açık arazilere kurulmuş olup ilin rüzgâr potansiyelinin bu bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Soma, Kırkağaç ve Akhisar çevresi bu açıdan öne çıkan alanlar olduğu görülmektedir.

Manisa ilinin farklı noktalarında güneş enerji santrali olduğu görülmektedir. Güneşlenme süresi yüksek olan iç kesimlerde bu santrallerin daha fazla olduğu görülmektedir. Manisa ilinin tarımsal üretimin yoğun olduğu alanlara yakın konumlarda biyokütle enerjisi santrallerine yer verildiği görülmektedir. Bu santraller tarımsal atıkların enerji üretiminde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Manisa ilinde yer alan akarsular üzerinde hidroelektrik enerji santrallerinin kurulduğu görülmektedir. Gediz Nehri ve kolları bu santraller için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Demirköprü Barajı bu bakımdan ilin en büyük hidroelektrik tesisi konumunda olduğu görülmektedir.

Manisa ilinin güney kesimlerinde, özellikle Alaşehir ve Salihli çevresinde yoğunlaşan jeotermal enerji santralleri olduğu görülmektedir. Bu bölgenin yer altı ısı kaynakları bakımından oldukça zengin olduğu bilinmektedir. Üretilen enerjinin taşınması ve dağıtılması için il genelinde trafo merkezleri kurulmuştur. Yapılan analizde Soma–Manisa ve Aliağa–Manisa enerji iletim hatları da gösterilmiştir. Bu hatlar, üretim merkezlerini tüketim noktalarına bağlamaktadır. Soma-Manisa Enerji İletim Hattı 400 kV yüksek gerilim seviyesinde çalışmaktadır. Bu hat, Manisa'nın Soma ilçesindeki yüksek kapasiteli Termik Santraller ve Rüzgar Enerjisi Santralleri (RES) gibi üretim merkezlerinden elde edilen elektriği, Kırkağaç, Akhisar ve Saruhanlı gibi ilçeler üzerinden Manisa Merkez trafo merkezlerine ve ulusal şebekeye taşır. Aliağa-Manisa Enerji İletim Hattı, 400 kV yüksek gerilim seviyesinde çalışan, Ege Bölgesi'nin enerji akışında önemli rol oynayan bir omurga hattıdır. Bu hat, İzmir'in Aliağa bölgesindeki büyük ölçekli enerji üretim ve dağıtım merkezlerinden üretilen elektriği, Manisa'nın ana trafo merkezlerine ve buradan da ulusal elektrik şebekesine aktarmak için kullanılmaktadır.

Şekil 132: Yenilenebilir Enerji Kaynakları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

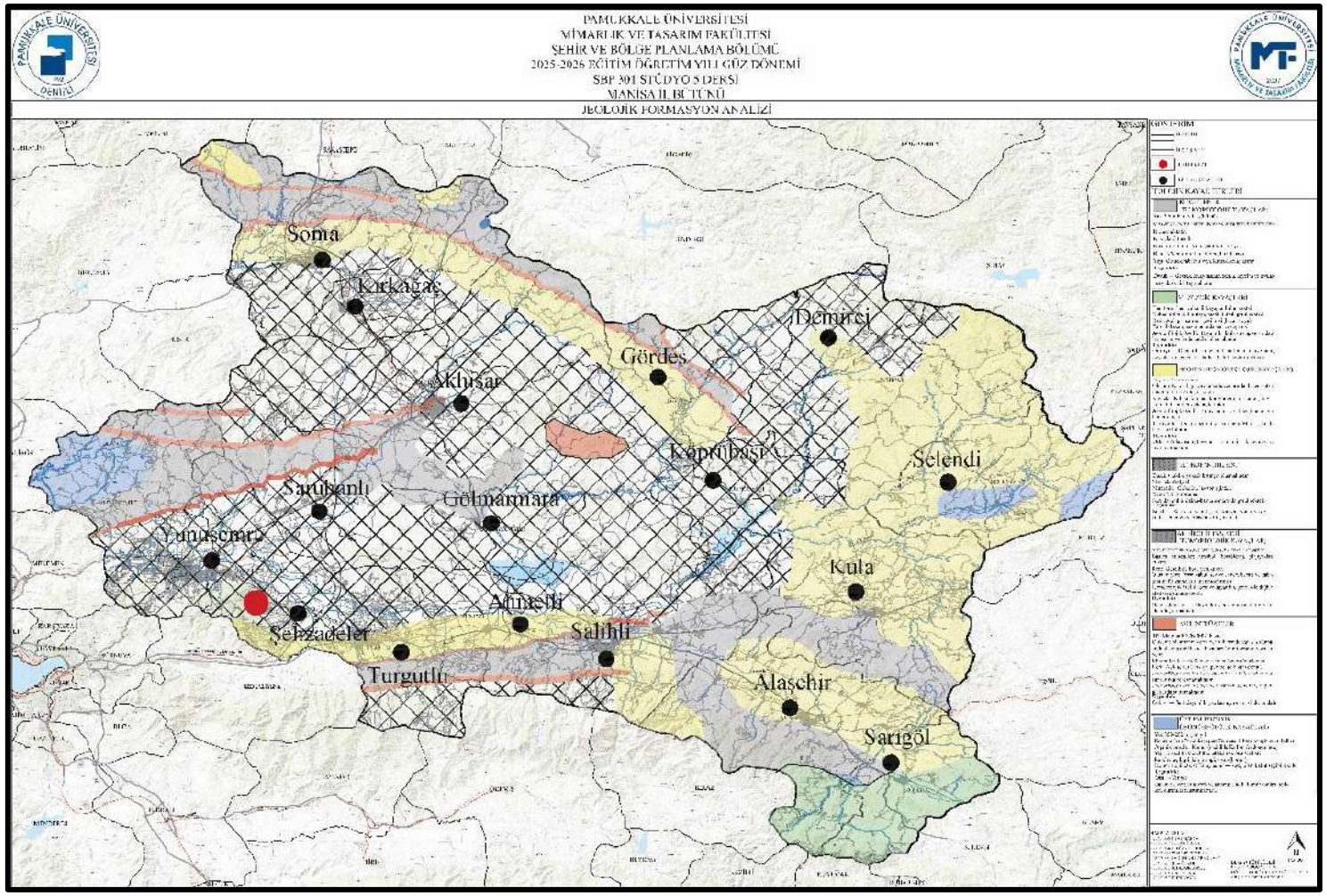
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.16. Jeolojik Formasyon Analizi

Manisa il bütünü jeolojik formasyon analizi incelendiğinde; Manisa il bütününde Kuvaterner (Jeomorfolojik Kayaçlar), Mezozoik Kayaçlar, Neojen (Jeomorfolojik Kayaçlar), Glokofanit Şist, Amfibolit Fasiyesi (Jeomorfolojik Kayaçlar), Asit İntrüzifler, Üst Paleozoyik (Jeomorfolojik Kayaçlar) kayaç türleri bulunduğu analiz edilmiştir. Bu formasyonların yapılaşmaya düşük uygun, orta uygun, orta-iyi uygun, sınırlı uygun, genel olarak uygun ve çok uygun olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalara göre Asit İntrüziflerin sert, dayanıklı, yapılaşmaya elverişli durumda oldukları, Amfibolit Fasiyesinin genel olarak iyi, dayanıklı, deprem açısından güvenli olduğu, Mezozoik Kayaçların orta-iyi, dayanıklı kalker ve bazalt alanları uygun olduğu, karstlaşma ve fay alanları dikkat gerektirdiği, Neojen Kayaçların kolay aşınabilir; heyelan riskinin olduğu ancak zemin sıkıysa uygunluğun arttığı, Üst Paleozoyik Kayaçların kırılgan yapıya sahip oldukları ve kömür zonları nedeniyle bazı riskler taşıdığı, Glokofanit Şistin sert olmasına rağmen kırılgan zonlar ve derinlik nedeniyle yapılaşmasının zor olduğu, Kuvaterner (Alüvyon) Alanların gevşek zemin, sıvılaşma ve heyelan riski yüksek olduğundan yapılaşma için uygun olmadığı belirtilmiştir.

Tablo 21: Jeolojik Formasyon Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 133: Jeolojik Formasyon Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.17 Yer Altı Kaynakları Analizi

Manisa il bütünü yer altı kaynakları analizi incelendiğinde, Manisa iline ait yer altı kaynaklarını kapsamaktadır. Yapılan analizde il genelindeki zuhur, maden yatakları, işletmeler, eski işletmeler, metalik madenler ve endüstriyel hammaddeler gösterilmektedir. Yer altı kaynaklarının il genelinde belirli bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Yapılan analizde il geneli dört ana bölgede (Gördes – Demirci - Köprübaşı Kuzey Aksı, Akhisar-Saruhanlı Aksı, Kula, Selendi Çevresi, Gediz Grabeni ve Batı Aksı – Turgutlu, Salihli, Ahmetli) gösterilmiştir.

Kuzey Aksı – Gördes, Demirci, Köprübaşı: Bu bölge, il genelinde en geniş maden yataklarına sahip alan olduğu görülmektedir. Bölgede ağırlıklı olarak feldspat, mika, zeolit, titanyum ve kaolin gibi endüstriyel hammaddeler bulunmaktadır. Bu hammaddeler seramik, cam ve yapı malzemeleri sanayisinde yaygın biçimde kullanılmaktadır.

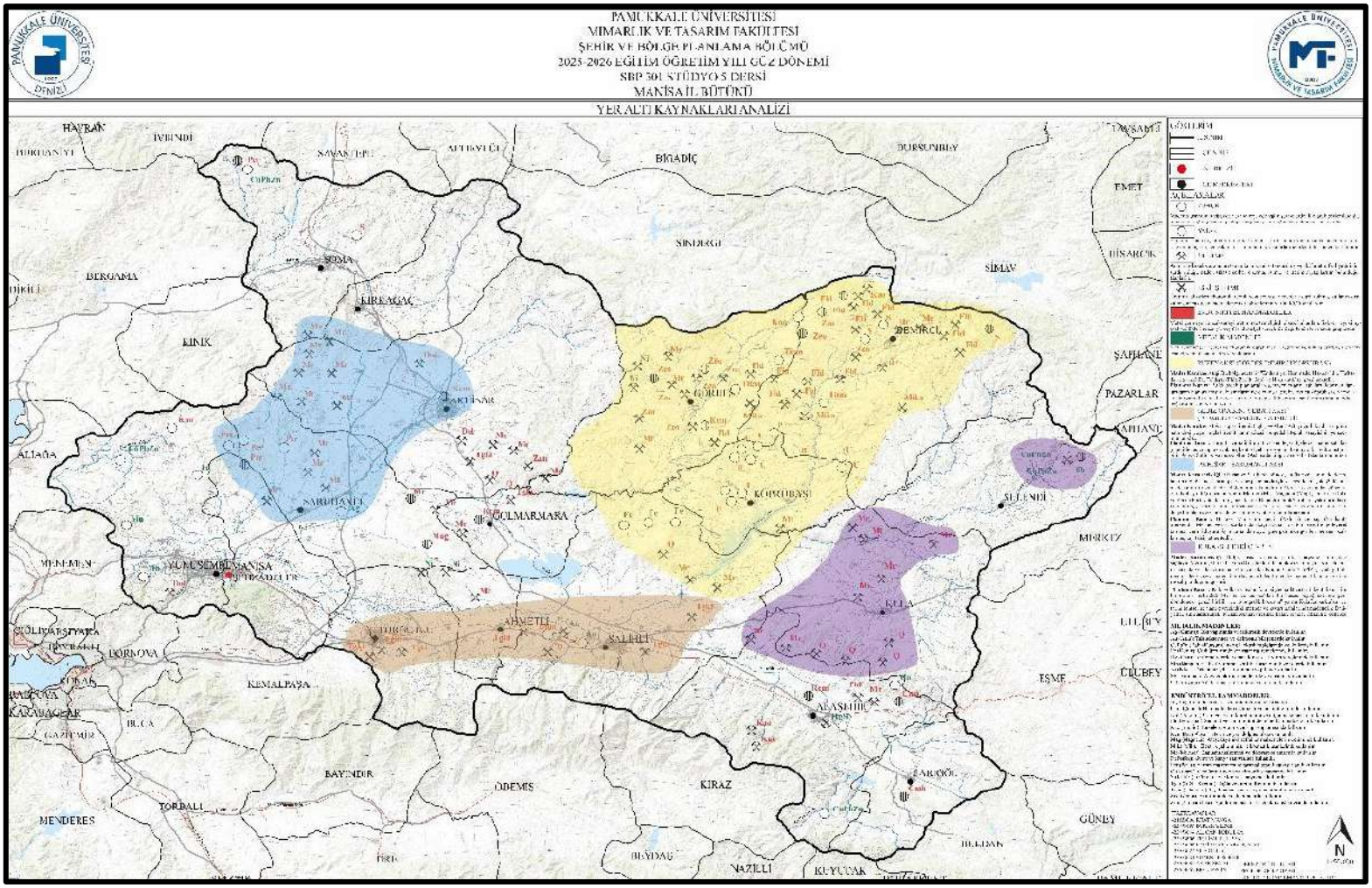
Akhisar-Saruhanlı Aksı: Bölgede mermer ve kil yatakları yoğun olarak yer almaktadır. Bunun yanı sıra bakır, kurşun ve çinko içeren maden yatakları da bu bölgede görülmektedir.

Kula, Selendi Çevresi: Bu bölgede mermer ve kuvars yatakları görülmektedir. Bakır, kurşun, çinko içeren cevherler ile antimon yatakları da bölgede görülmektedir. Kula volkanik arazisi, bölgenin jeolojik yapısına özgü bir nitelik taşımaktadır.

Gediz Grabeni ve Batı Aksı – Turgutlu, Salihli, Ahmetli: Bu bölgede ağırlıklı olarak tuğla-kireçtaşı yatakları ile altın ve kuvars oluşumları bulunmaktadır. Gediz Grabeni boyunca uzanan bu hat hem endüstriyel hammadde hem de yapı malzemesi açısından önemli bir hat olmaktadır.

Metalik Madenler: Bakır, kurşun, çinko, demir, cıva, antimon, gümüş, altın, mangan, uranyum ve nikel bu grupta yer almaktadır. Bu madenler özellikle elektrik, elektronik ve ağır sanayi alanlarında kullanılmaktadır.

Endüstriyel Hammaddeler: Feldspat, mermer, kil, kaolin, kuvars, mika, zeolit, dolomit ve perlit bu grupta sayılmaktadır. Bu hammaddeler seramik, cam, çimento ve inşaat sektörlerinin temel malzemeleri arasındadır.

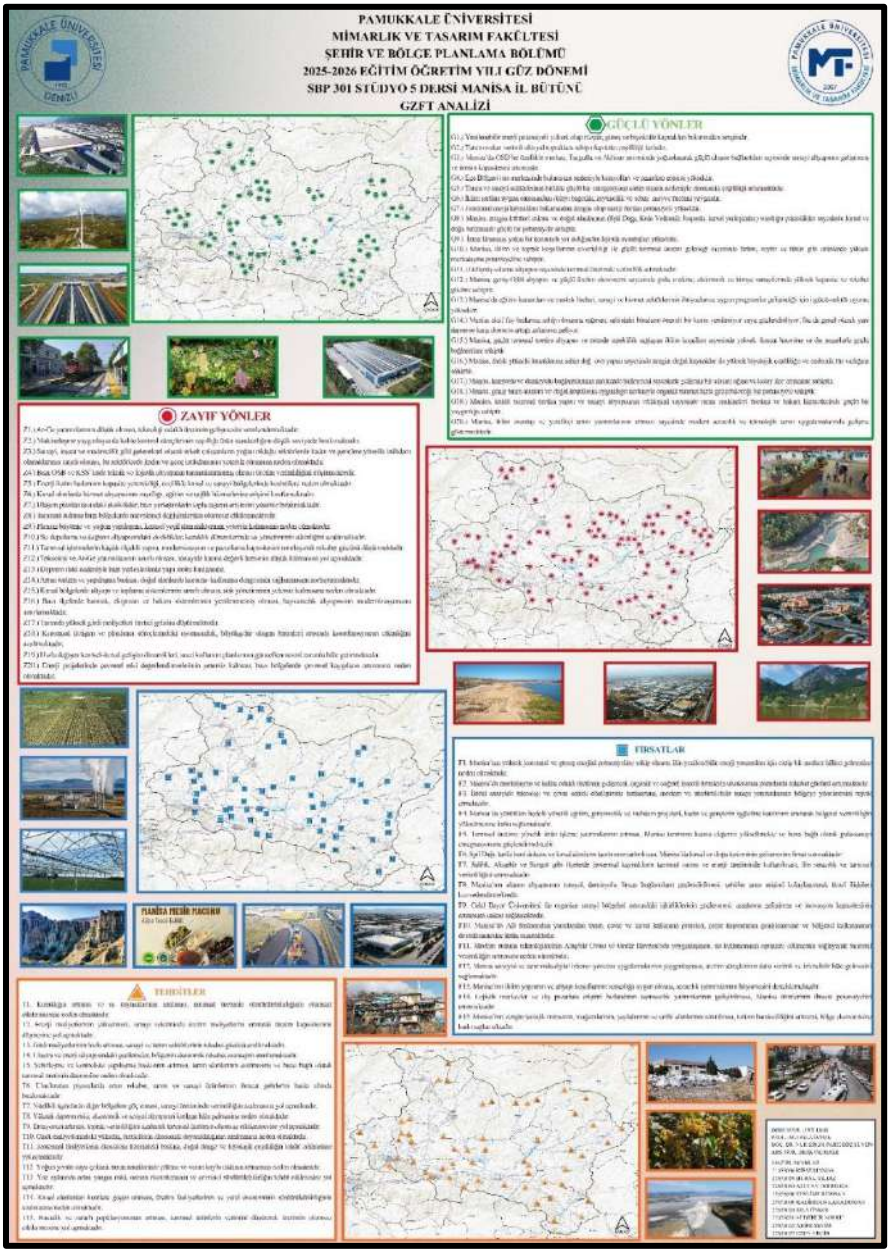

Şekil 134: Yer Altı Kaynakları Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025-2026 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

3.15.18 GZFT Analizi

Yapılan analizler sonucunda Manisa il bütünü için güçlü - zayıf- fırsat- tehdit yönleri detaylıca araştırılarak yapılan GZFT analizinde gösterilmiştir. Yapılan çalışmada güçlü yönler yeşil renk ile, zayıf yönler kırmızı renk ile, fırsatlar mavi renk ile, tehditler ise turuncu renk ile gösterilmiştir. Mekansallaşan maddeler haritada sembollerle ve resimler ile gösterilmiştir.

Şekil 135: GZFT Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

3.16 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Yapılan çalışmalarda Manisa ilinin topografik yapısı, su varlıkları, jeolojik formasyonları, toprak kabiliyetleri, meteorolojik özellikleri, tarım ve orman alanları, afet risk durumu, çevre sorunları ve biyoçeşitlilik gibi birçok konuyu içermektedir. Bu çalışmalar sonucunda Manisa ilinin zengin su varlıklarına sahip olduğunu, zengin maden yataklarına ev sahipliği yaptığını, tarım alanları ve yenilenebilir enerji kaynaklarının potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

İlde özellikle Gediz Ovası gibi düz ve verimli alanlar hem yerleşim hem de tarım açısından önemli avantajlar sağlamaktadır. Dağlık ve eğimli alanlarda yerleşim daha sınırlıdır. Eğim analizine bakıldığında ilin büyük bir kısmının düşük ve orta eğimli alanlardan oluştuğu için bu nedenle yerleşimin genel olarak uygun olduğu görülmektedir. İlde bakı özellikleri arazi yapısına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Özellikle güney yönelimli alanların güneşlenme açısından avantaj sağlarken, kuzey yönelimli alanlar daha serin ve nemli koşullar sunmaktadır. Manisa ilinde belirgin bir yön baskınlığının olmadığı yapılan analizler sonucunda görülmüştür. Bu durum, farklı arazi kullanım türlerinin bir arada bulunmasına olanak sağlamaktadır. Manisa ilinde yükselti değerlerinin ova ve dağlık alanlara bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Düşük yükseltiye sahip alanlar yerleşim ve tarım faaliyetleri açısından daha uygun koşullar sunarken, yükseltisi fazla olan alanlarda yerleşim yoğunluğu genellikle daha sınırlı olduğu görülmüştür.

İlin iklim özellikleri incelendiğinde Manisa'da Akdeniz iklimi ile İç Anadolu'nun karasal iklim özellikleri hâkim olduğu görülmüştür. Yaz aylarında sıcaklık yükselirken yağışlar kış aylarında yoğunlaşmaktadır. Ovaların çevresindeki dağlar deniz etkisini kesecek kadar yüksek olmadığından ve denize dik konumlarından dolayı denizin etkisi batıdan doğuya doğru azalan ölçüde hissedilmektedir. Manisa'da bitki örtüsü bakımından farklılık gösteren bölgelerin başında Spil Dağı gelmektedir. İlde yıllık ortalama yağış miktarı 550–600 mm civarındadır ve yağış miktarı tarım için yeterlidir, ancak yaz kuraklığı nedeniyle sulama büyük önem taşımaktadır. İlde yıllık ortalama sıcaklık 17–18 °C civarındadır. Yaz aylarında sıcaklık 35–40 °C'ye kadar çıkmaktadır bu nedenle zeytin, üzüm ve pamuk gibi sıcağı seven tarım ürünleri kolayca yetişmekte ve erken olgunlaşmaktadır. Manisa ilinde ortalama rüzgâr hızlarının 3–4 m/s aralığında olduğu ve rüzgârların ağırlıklı olarak batı ve kuzey yönlerinden estiği

görülmektedir. Ayrıca ilin, batıdan gelen meltem rüzgârlarının etkisiyle daha düzenli rüzgâr alan bir yapıya sahip olduğu yapılan çalışmalar sonucunda gözlemlenmiştir. İlin toprak yapısını etkileyen en önemli faktörler arasında iklim ve topografik koşullar gelmektedir. Manisa'da toprakların büyük bölümü tarıma uygun toprak tiplerinden oluştuğu gözlemlenmiştir. İl zengin su varlıklarına sahiptir. Özellikle Gediz Havzası ilin su varlığını zenginleştirmektedir. İldeki akarsuların çoğu Gediz Havzası içinde, Soma ve Kırkağaç yöreleri ile Yunt Dağı'nın batı kesimlerini kaplayan küçük bir kısmı Ege havzası içinde yer almaktadır. Ege havzasının en önemli ana taşıyıcı akarsuyu, Kırkağaç ve Soma yakınlarından geçen Bakırçay olduğu görülmüştür. Ayrıca ilde Marmara adıyla bir doğal göl, Demirköprü, Avşar ve Sevişler adlarıyla da baraj gölleri bulunmaktadır.

Afet durumu incelendiğinde ise ilin deprem riski taşıyan bir bölgede olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra ilde taşkın, heyelan, kaya düşmesi, yangın ve endüstriyel kazalarda sıkça rastlandığı görülmektedir. İldeki biyoçeşitlilik farklı doğal alanların bir arada bulunduğunu göstermektedir. Marmara Gölü su canlılarıyla, Gediz Deltası ise hem kara hem su türleriyle, Soma-Kocasivri ve Bozdağlar bölgeye özgü endemik bitkileriyle, Spil Dağı orman varlığı ve Manisa lalesiyle ön planda olduğu görülmektedir. Manisa ilinin en önemli çevre sorunu 1. sırada su kirliliği iken 2. sırada hava kirliliği, 3. sırada da atıklar, 4. Sırada toprak kirliliği ve 5. Sırada ise gürültü kirliliği olduğu görülmektedir.

İl verimli toprakları, iklim ve sulama avantajı ile tarımsal sanayi, bitkisel ve hayvansal üretim bakımından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Bölgede kenar kesimlerde ve daha çok kırsal alanlarda orman alanlarının yoğun olduğu yapılan analizler sonucunda görülmüştür. Ayrıca il, doğal ve kültürel değerler açısından da zengin olduğu görülmektedir. İl Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkının Türkiye'de bu özelliğe sahip tek jeopark olması ile, Spil , Yunt ve Bozdağları, Aigai, Sardes ve Thyateira Antik Kentleri, Börtlüce Mağarası ve kaplıcaları ile öne çıkmaktadır ve çevresel görsel değer sunmaktadır. İlde maden ve yenilenebilir enerji kaynakları bakımından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Rüzgâr, güneş ve jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kaynakları açısından da önemli imkanlar bulunmaktadır. İl altın, mermer, bakır, krom, çinko, kurşun, demir, linyit, nikel, uranyum gibi kaynaklara sahiptir. Kum, kil ve taş ocakçılığı sektörü dış ticaret yönünden stratejik konumdadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL YAPI

4.1 Kavramsal Açıklamalar

Sektörel Uzmanlaşma: Belirli bir coğrafi alanda iş kollarının (sanayi, tarım, şarapçılık vb.) kümelenerek o bölgeye ekonomik kimlik kazandırmasıdır. **[SK-1]**

Kentsel Makroform: Kentin fiziksel gelişme biçimini, yerleşim alanları ile ulaşım koridorlarının oluşturduğu genel yapıyı ifade eder. **[SK-2].**

Mekânsal Mobilite: Nüfusun ve iş gücünün bölgeler arasındaki günlük (servis trafiği) veya dönemlik (tarım işçiliği) hareketliliğidir. **[SK-3]**

Jeotermal Enerji: Yer kabuğunun derinliklerinden gelen ısı enerjisinin tarım (sera), sanayi veya konut ısıtmasında verimli ve sürdürülebilir kullanımıdır. **[SK-4]**

Flora-Fauna: Bir bölgedeki tüm bitki çeşitliliğini (flora) ve hayvan türlerini (fauna) kapsayan ekolojik zenginlik bütünüdür. **[SK-5]**

Endemik: Yalnızca belirli bir coğrafi bölgeye özgü olan ve dünyanın başka hiçbir yerinde doğal olarak yetişmeyen canlı türlerini tanımlar. **[SK-6]**

Demografi: Belirli bir alanda yaşayan nüfusun miktarını, yaş/cinsiyet yapısını ve bu nüfusun kilometrekareye düşen yoğunluğunu inceleyen istatistiksel bilimdir. **[SK-7]**

Agroturizm: Tarımsal faaliyetlerin turizm ile entegrasyonu yoluyla kırsal alanların ekonomik değerini artıran sürdürülebilir turizm modelidir. **[SK-8]**

Kırsal Karakter: Kırsal alanların fiziksel, sosyal ve kültürel özelliklerinden oluşan özgün kimliğidir. **[SK-8]**

Polikültür: Aynı alanda birden fazla tarımsal ürünün eş zamanlı olarak yetiştirilmesi üretim sistemidir. **[SK-8]**

Jeopark: Jeolojik mirasa sahip, eğitim ve sürdürülebilir kalkınma stratejileriyle korunan ve UNESCO tarafından tanınan özel alanlardır. **[SK-9]**

Kültürel Kimlik: Bir toplumun tarihsel birikimi, değerleri ve yaşam biçimiyle oluşan özgün karakteristik özellikler bütünüdür. **[SK-10]**

Mekânsal Organizasyon: Yerleşme, altyapı ve arazi kullanımlarının işlevsel ilişkiler ve hiyerarşik düzen içinde yapılandırılmasıdır. **[SK-10]**

Sektörel Dağılım: Ekonomik faaliyetlerin birincil, ikincil ve üçüncül sektörler arasındaki oransal ve mekânsal dağılımıdır. **[SK-11]**

Koruma-Kullanma Dengesi: Doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile ekolojik bütünlüğün korunması arasındaki optimal denkliğin sağlanmasıdır. **[SK-12]**

Homojen: Bir alanın belirli özellikler açısından benzer ve tekdüze karakteristikler göstermesidir. **[SK-12]**

Yerleşilebilirlik: Bir alanın coğrafi, ekolojik ve teknik koşullar açısından yerleşmeye uygunluk derecesidir. **[SK-12]**

Zonlama: Arazi kullanımlarının işlevsel ayrıma göre belirli alanlara tahsis edilmesi planlama tekniğidir. **[SK-12]**

Mekânsal Uzmanlaşma: Belirli coğrafi alanlarda spesifik ekonomik faaliyetlerin yoğunlaşması ve rekabet avantajı kazanması sürecidir. **[SK-13]**

Bölgesel Kalkınma: Belirli bir coğrafi bölgenin ekonomik, sosyal ve çevresel kapasitesinin bütüncül olarak geliştirilmesi sürecidir. **[SK-13]**

Enerji Arzı: Bir bölgenin enerji ihtiyacının karşılanması için gerekli kaynakların üretimi, iletimi ve dağıtımı sistemidir. **[SK-14]**

Biyokütle: Enerji üretiminde kullanılabilen organik kökenli bitki ve hayvansal atık materyallerin toplamıdır. **[SK-14]**

Makroform: Kentsel yerleşmenin genel fiziksel yapısı ve büyüme karakteristiğini tanımlayan morfolojik biçimdir. **[SK-15]**

Ulaşım Aksı: Yerleşmeler ve bölgeler arası bağlantıyı sağlayan ana ulaşım koridorlarıdır. **[SK-15]**

Direnç Kapasitesi: Sistemlerin değişim ve şoklar karşısında işlevselliğini sürdürme ve toparlanma yeteneğidir. **[SK-16]**

Afet: Toplulukları ve çevreyi etkileyen, kayıplara neden olan doğal veya insan kaynaklı olağanüstü olaylardır. **[SK-16]**

Jeolojik Yapı: Bir alanın kayaç türleri, formasyonlar ve tektonik özelliklerini içeren litolojik ve stratigrafik karakteristiğidir. **[SK-17]**

Feldspat: Seramik, cam ve diğer endüstriyel uygulamalarda kullanılan önemli bir silikat mineralidir. **[SK-17]**

Rezerv: Ekonomik olarak çıkarılabilir ve teknik olarak ulaşılabilir maden kaynaklarının miktarıdır. **[SK-17]**

Jeomorfolojik: Yer yüzeyinin şekil özellikleri ve bu şekilleri oluşturan süreçlerle ilgili bilimsel alandır. **[SK-17]**

Biyoçeşitlilik: Bir ekosistem veya bölgedeki genetik, tür ve ekosistem düzeyindeki yaşam çeşitliliğinin toplamıdır. **[SK-6]**

Ekosistem: Belirli bir alandaki canlılar ile cansız çevre unsurlarının etkileşim içinde oluşturduğu işlevsel bütündür. **[SK-6]**

Doğal Eşik: Ekolojik sistemlerin veya alanların taşıma kapasitesinin üst sınırını ifade eden kritik değerdir. **[SK-6]**

Üretim Deseni: Tarımsal faaliyetlerde ürün çeşitliliği, ekim rotasyonu ve arazi kullanım organizasyonunun yapısal şeklidir. **[SK-18]**

İstihdam: İşgücünün ekonomik faaliyetlerde aktif olarak yer alması durumudur. **[SK-19]**

Göç: Göç, bireylerin ya da toplulukların ekonomik, sosyal, siyasal veya çevresel nedenlerle bulundukları yerden başka bir yere geçici ya da kalıcı olarak yer değiştirmesidir. Göç hareketleri genel olarak iç göç ve dış göç şeklinde sınıflandırılır. *(Özkan, 2019; Tamer, 2020).* **[SK-20]**

İç Göç: İç göç, bir ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirme hareketleridir. Özellikle kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru olan göçler, iş olanakları ve hizmetlere erişim nedeniyle yaygın olarak görülür. *(Şantaş, 2019).* **[SK-21]**

Dış Göç: Dış göç, bireylerin yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla gerçekleştirdiği nüfus hareketidir. Bu süreç genellikle ekonomik fırsatlar, siyasi durumlar veya güvenlik sorunlarıyla ilişkilidir. (Tamer, 2020). **[SK-22]**

El Sanatları: El sanatları, geleneksel üretim teknikleriyle yapılan, yerel kültürü yansıtan ve çoğunlukla doğal ya da yerel malzemeler kullanılarak üretilen ürünlerdir. Dokuma, seramik ve ahşap işçiliği bu kapsama girer. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.). **[SK-URL-1]**

Kültür: Kültür, bir toplumun yaşam biçimini oluşturan değerler, inançlar, gelenekler ve sanat gibi unsurların bütünüdür. Kuşaktan kuşağa aktarılarak süreklilik kazanır. **[SK-URL-1]**

Endemik Tür: Endemik tür, yalnızca belirli bir coğrafi bölgede doğal olarak bulunan ve başka yerlerde yetişmeyen canlı türlerini ifade eder. Bu türler biyolojik çeşitlilik açısından büyük önem taşır. (Kaya & Aksakal, 2005). **[SK-23]**

Nüfus: Nüfus, belirli bir zaman diliminde sınırları tanımlanmış bir alanda yaşayan toplam insan sayısını ifade eder ve demografik analizlerin temelini oluşturur. (Aksu, 2013). **[SK-24]**

Nüfus Artış Hızı: Nüfus artış hızı, bir nüfusun belirli bir süre içerisinde ne kadar arttığını veya azaldığını gösteren orandır. Bu değişim doğum, ölüm ve göç gibi faktörlere bağlıdır. (TÜİK, t.y.). **[SK-URL-2]**

Nüfus Projeksiyonları: Nüfus projeksiyonları, mevcut demografik veriler kullanılarak gelecekteki nüfus büyüklüğü ve yapısının tahmin edilmesini sağlar. Planlama süreçlerinde yönlendirici bir araçtır. (Çubukçu, 2020). **[SK-25]**

Nüfus Dağılımı: Nüfus dağılımı, insanların coğrafi alanlar üzerindeki yerleşim düzenini ifade eder. Doğal koşullar, ekonomik faaliyetler ve ulaşım olanakları bu dağılımı etkiler. (TÜBİTAK, t.y.). **[SK-URL-3]**

Demografik Yapı: Demografik yapı, bir toplumun yaş, cinsiyet, eğitim ve meslek gibi özelliklerine göre dağılımını ifade eder. Bu yapı, sosyal ve ekonomik politikaların belirlenmesinde önemli bir rol oynar. (TÜBİTAK, t.y.). **[SK-URL-4]**

Sosyo-Ekonomik Statü: Sosyo-ekonomik statü, bireylerin gelir düzeyi, eğitim durumu ve mesleki konumlarına bağlı olarak toplum içindeki yerini tanımlar. Yaşam kalitesi ve fırsatlara erişimle doğrudan ilişkilidir. (Karayiğit, 2017). **[SK-URL-5]**

Turizm: Turizm, insanların dinlenme, eğlenme, keşfetme veya kültürel deneyim kazanma amacıyla geçici olarak yer değiştirmesidir. Ekonomik ve sosyal açıdan önemli katkılar sağlar. (UNWTO, t.y.; Demirtaş, 2019). **[SK-URL-6]**

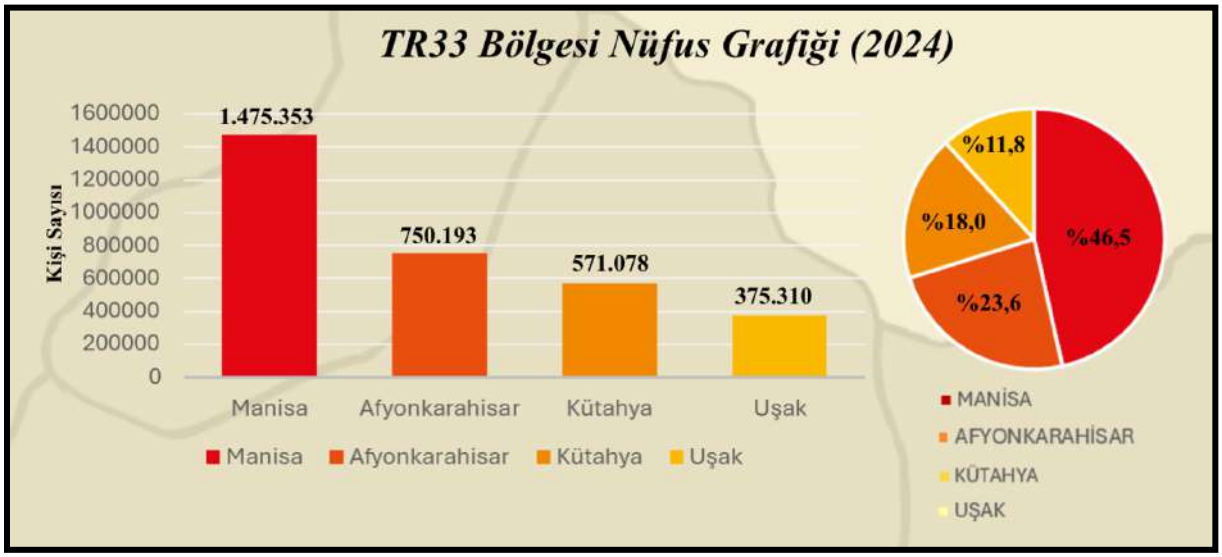
Destinasyon Noktaları: Destinasyon noktaları, turistlerin ziyaret etmeyi tercih ettiği doğal, tarihi veya kültürel özelliklere sahip alanlardır. Bu alanlar turizm hareketlerinin odak noktasıdır. (Türkiye Turizm Ansiklopedisi, t.y.). **[SK-URL-7]**

Örenyeri: Örenyeri, geçmiş uygarlıklara ait kalıntıların bulunduğu ve koruma altına alınmış arkeolojik alanlardır. Kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.). **[SK-URL-8]**

4.2 Demografik Yapı Ve Nüfus

TR33 Bölgesi; Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak illerini kapsamaktadır. Bu iller arasında Manisa, en kalabalık ve sanayileşmiş il olup, diğer illerle kıyaslandığında nüfus yoğunluğu bakımından en yüksek nüfusa sahip il olarak öne çıkmaktadır.

Grafik 20:TR33 Bölgesi Nüfus Grafiği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.2.1 Genel Nüfus Yapısı

4.2.2 2008-2024 Yılları Arası Nüfus Verileri

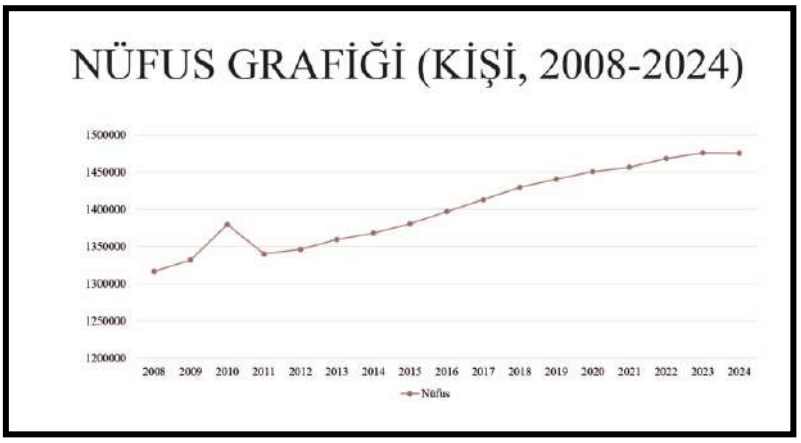
Demografik yapı ve nüfus projeksiyon analizinin amacı, Manisa'nın ilçelerine bakılarak nüfusu ve demografik yapıyı analiz etmektir. Kullanılan grafiklerle beraber nüfus eğimi analiz edilmiştir. İlçelerin nüfus dağılımını, artış hızlarını ve cinsiyet yapısını ortaya koymaktır. Analiz yapılırken 2008-2024 yılları arasındaki veriler, grafik ve tablolar kullanılmış olup sonuçlar harita ve lejant üstünde gösterilmiştir.

Toplam nüfus grafiği Manisa'nın 20008-2024 yılları arasında genel olarak sürekli artan ivmeli bir nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. 2008 yılında 1.316.750 olan nüfus 2024 yılında 1.475.353 olmuştur. 2010 yılında nüfusta belirgin bir artış yaşamış, 2011 yılında ise bu artışın bir kısmı geri çekilmiştir. Bu durum belirtildiği gibi diğer grafiklere de yansıyan askerlik

nedeniyle oluşmuştur. 2012 yılından itibaren ise nüfusun düzenli ve istikrarlı bir biçimde arttığı, özellikle 2015 sonrası dönemde artışın daha belirgin hale geldiği gözükmektedir. 2022-2024 yılları arasında da diğer grafiklere yansıyan durumlar nüfus grafiğine de aynı şekilde yansımıştır.

2008–2009 yıllarında nüfus artışı gözlemlenmektedir, hız pozitif ve yükselme eğiliminde görülmektedir. 2010 yılında artış hızı, Manisa' ya askerlik yapmak üzere gelen 20-21 yaş arası erkek nüfus nedeni ile bir anda artmıştır. Manisa bu yıl en yüksek nüfus artışını yaşanmıştır. 2011 yılında 20-21 yaş arası erkeklerin Manisa' dan ayrılması sebebiyle nüfus düşmüş ve hız negatife dönmüştür. 2012–2013 yıllarında nüfus azalma eğilimini toparlamış ve artış yeniden pozitif değerlere dönüşmüştür. 2014–2017 yılları istikrarlı dönem olduğu görülmektedir. Artış hızı 0,01 civarında ilerleyerek dengelenmiştir. 2018–2020 yıllarında kademeli azalma mevcuttur. Artış hızı her yıl biraz daha yavaşlamıştır. 2021 yılında küçük bir yeniden yükseliş seyretmektedir. Kısa süreli toparlanma görülmüştür. 2022–2023 yıllarında hız; doğurganlık oranlarındaki azalış ve ekonomik belirsizliklerin artması gibi güncel koşullar sebebiyle tekrar düşüşe geçmiştir, azalma eğilimi sürmüştür. 2024 yılında negatif artış görülmektedir (binde -0,2). Manisa uzun yıllar sonra nüfus kaybı yaşanmıştır.

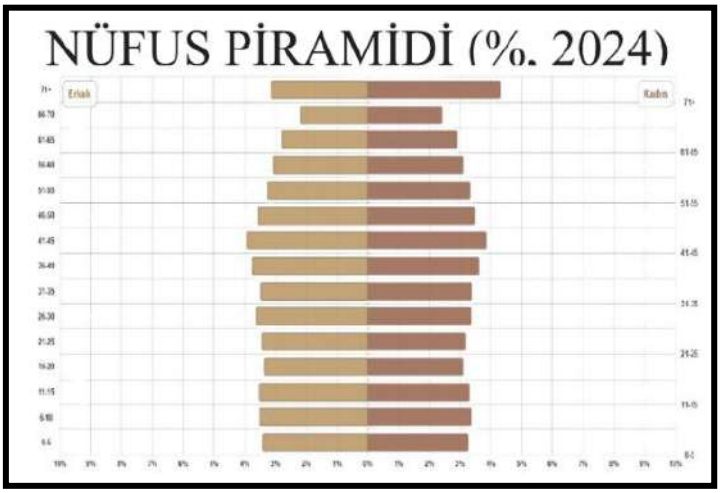
Grafik 21:2008- 2024 Nüfus Grafiği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Analize konulan 2024 yılına ait Manisa nüfus piramidi incelendiğinde, Manisa'nın geniş tabanlı ve orta kısımlarının dolgun olduğu görülmektedir. Bu yapı, ilin çalışma çağındaki nüfusun yüksek olduğuna ve ekonomik olarak aktif bir yapı sergilediğine işaret etmektedir. İleri yaş

gruplarında kadın nüfusunun fazlalığı, kadınların ortalama yaşam süresinin erkeklere kıyasla daha uzun olduğunu ortaya koymaktadır. Analizde bulunan cinsiyet yapısına bakıldığında genel olarak dengeli bir dağılım söz konusu olmakla birlikte dengeli bir dağılım söz konusu olmakla birlikte bazı ilçelerde küçük sapmalar dikkat çekmektedir. Alaşehir'in erkek nüfusu oranı (%51) diğer ilçelere göre biraz daha yüksektir, bu durum kentsel merkezlerdeki çalışma olanaklarının ve göç alan yapının etkisiyle alakalıdır.

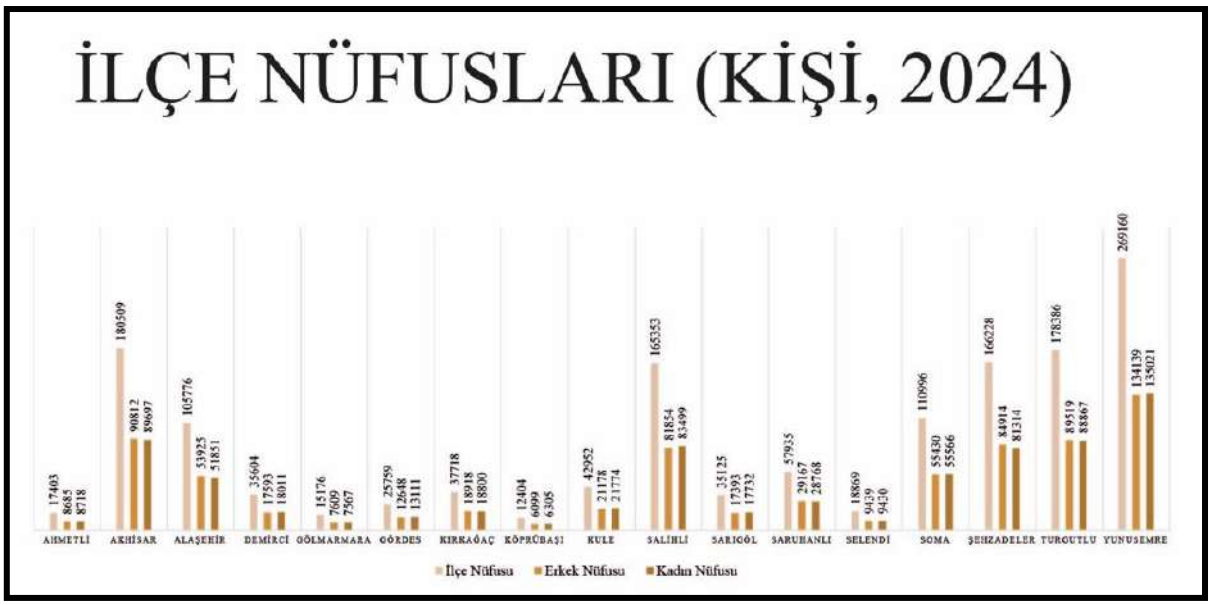
Grafik 22:2024 Yılı Yaşa Göre Kadın Erkek Nüfus Piramidi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.2.3 İlçe Nüfusları

Manisa ili nüfus dağılımı incelendiği zaman, ilçeler arasında belirgin bir nüfus dağılımı farkı göze çarpmaktadır. Selendi, Köprübaşı, Gölmarmara ve Ahmetli 0-20.000 kişilik nüfuslarıyla ilin en düşük nüfuslu ilçeleri arasında yer almaktadır. Bu ilçelerin düşük nüfuslu olmasının nedenleri arasında iş olanaklarının kısıtlı olması ve nüfus artış hızlarının düşük olması yer alır. 20.001- 40.000 aralığında kalan Sarıgöl, Gördes, Demirci ve Kırkağaç ilçelerindeki nüfus hem merkez mahallelerde hem de çevre yerleşimlerde dengeli biçimde yayılmıştır. Manisa'nın en yüksek nüfuslu 3 ilçesi ise sanayi, tarım, ulaşım yönlerinden gelişmiş olması ve konumsal avantajlarından dolayı Yunusemre, Akhisar ve Turgutlu'dur. Bu ilçeler ilin temel kentsel odakları olup yoğun yapılaşma ve göç çekme potansiyeli taşımaktadır.

Grafik 23:2024 İlçe Nüfusları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

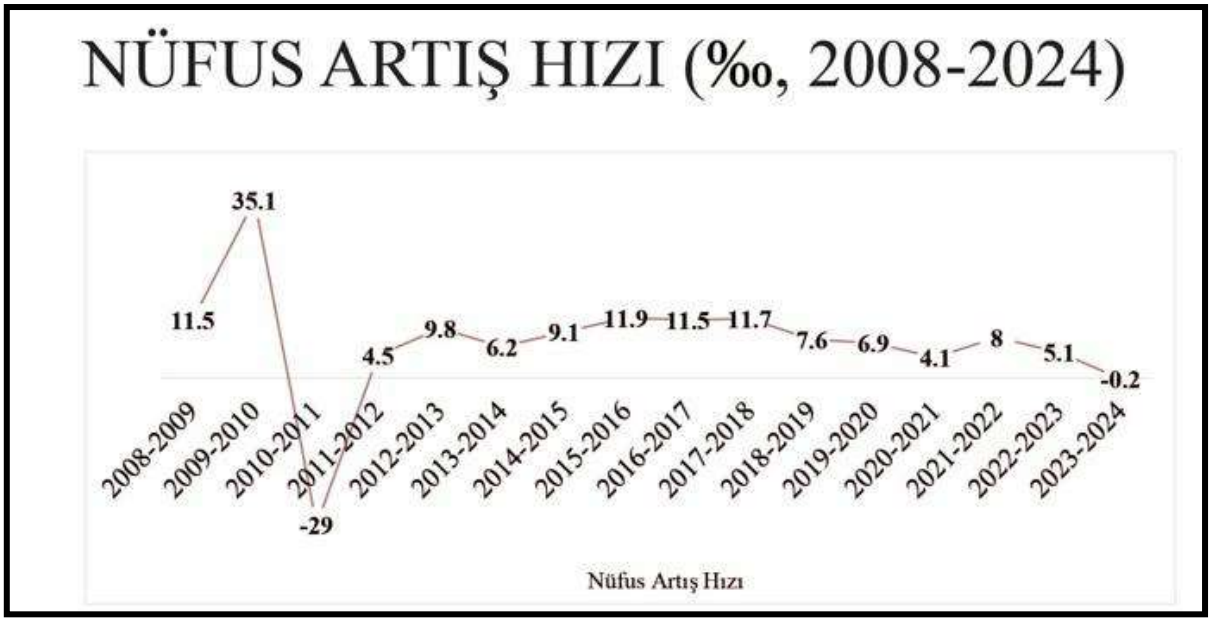

4.1.4 Nüfus Artış Hızı (%)

Manisa ilinin nüfus artış hızına bakıldığında, dalgalı bir grafik gözlemlenir. Fakat bu dalgalanma 2009-2010 döneminde %35,1 gibi bir değerle oldukça artar. Ardından 2010-2011 döneminde ise-%29 gibi keskin bir düşüş yaşar. TÜİK yetkilileri ile yapılan görüşme sonucu bu dikkat çeken ani değişimin sebebinin askerlik görevini yerine getirmek üzere gelen 20-21 yaş aralığındaki erkek nüfusun geçici olarak il nüfusuna dahil olması olduğu öğrenilmiştir. Bu grubun bir sonraki yıl gitmesi ile sert bir düşüş yaşanmıştır.

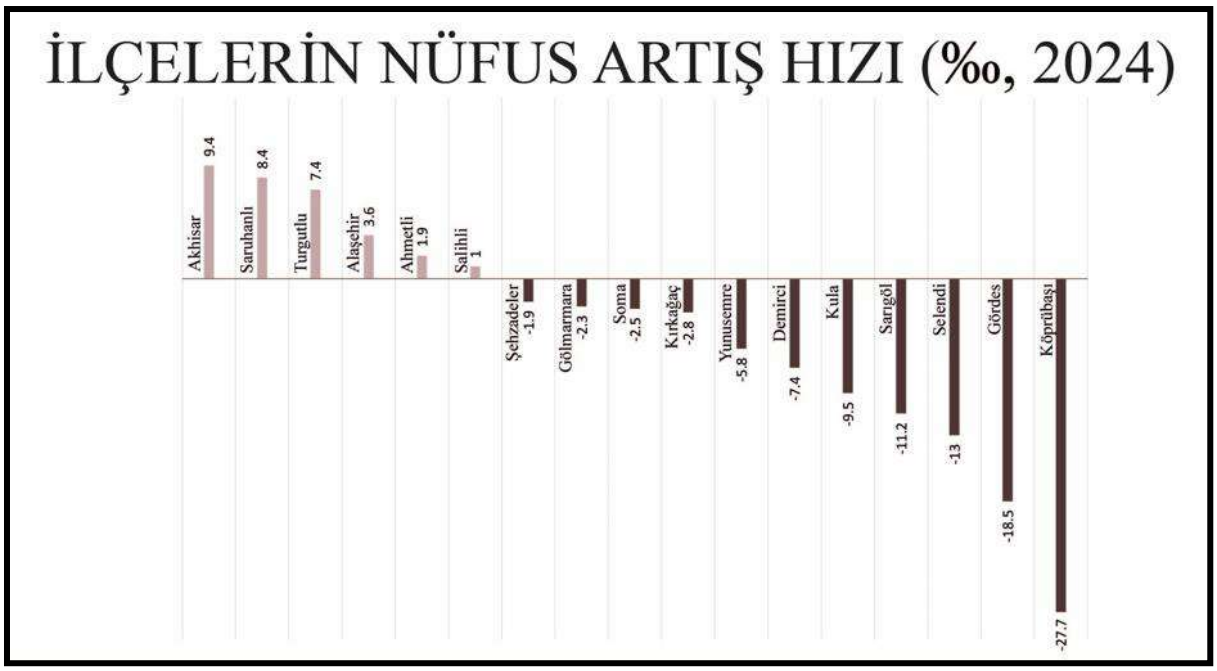
2012 sonrası dönemde ise artış hızının daha istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. 2015-2018 yılları arasında artış hızının yüksek seviyelere ulaştığı, 2019 sonrasında ise kademeli bir düşüş eylemine geçtiği görülmektedir. 2023-2024 döneminde ise, ilin nüfus artış ivmesinin yavaşlama hatta duraksama eğilimine girdiği gözükür. Bunun sebebinde bu yıllarda ölü doğum oranının artması ve dolaşım sistemi hastalıkları etki gösterir.

Grafik 24:2008- 2024 Yılları Arası Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

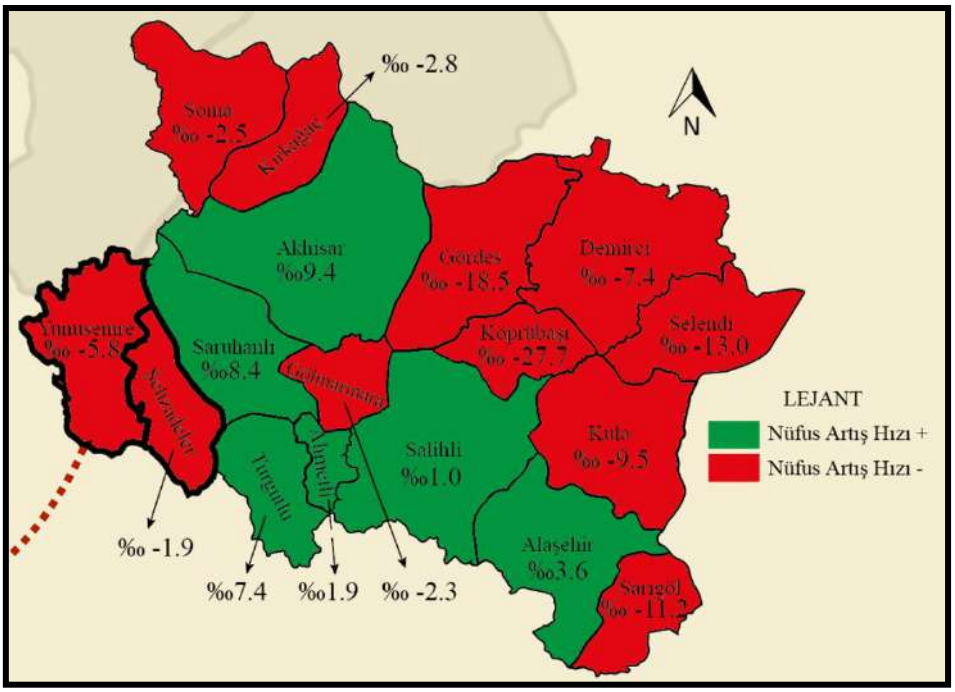

Analizde 2024 yılına ait ilçelere yönelik nüfus artış hızı grafiği yer almaktadır. Akhisar, Saruhanlı, Turgutlu en fazla nüfus artış hızına sahip ilçeyken Köprübaşı, Gördes, Selendi gibi kırsal nitelikli ilçeler nüfus artışında düşüştedir. Nüfus artışında önlerde bulunan ilçeler iş olanakları ve konumsal avantajlarından göç çekerek nüfus artışında bulunurken kırsal nitelikli yerlerde mekânsal dezavantaj ve iş olanaklarının azlığından göç kaybı yaşamaktadır. Bu nedenle de nüfusları düşüştedir.

Grafik 25:2024 Yılı Manisa İlçelerinin Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Nüfus artış hızının pozitif yönde olan ilçelere bakıldığında tarımsal üretim, sanayi faaliyetleri ve ulaşım olanaklarının gelişmiş olduğu ve artışın genel olarak batıdaki ilçelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Artış hızının negatif olduğu ilçelerde ise ekonomik faaliyetlerin sınırlı olması ve göç vermenin yaygın olması nüfus azalmasının başlıca sebeplerindendir. Azalma eğilimi doğu ve kuzeydoğu ilçelerindedir. Merkez ilçelerde nüfus artış hızı negatif yönde olmasının nedenleri arasında genç nüfusun iş ve yaşam koşulları sebebiyle göç etmesi, kentsel dönüşüm ve imar süreçleri ile birlikte merkezdeki konut ve yaşam maliyetinin artması yer alıyor. Sanayi açısından gelişmiş ama daha uygun yaşam koşulu sunan ilçelerin cazibesinin artması bu durumu açıklamaktadır.

Şekil 136:2023-2024 İlçelerin Nüfus Artış Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

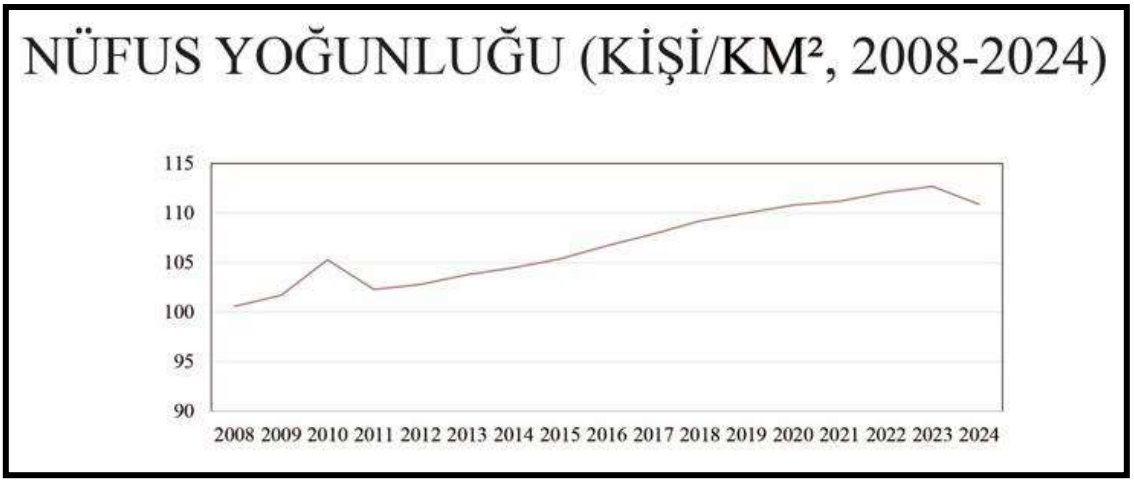
4.1.5 Nüfus Yoğunluğu

Manisa ili nüfus yoğunluğu incelendiğinde genel olarak artış eğilimi göstermektedir. 2008 yılında yaklaşık 100 kişi/km2 civarında olan yoğunluk, yıllar içerisinde kademeli olarak artmıştır. 2023 yılında 112 kişi/km2 seviyelerine gelmiştir. Bu duruma Manisa merkez ilçelere olan göç etki etmektedir.

2010-2011 döneminde nüfus artış hızındaki dalgalanmaya sebep olan durum yoğunluk grafiğine de yansımıştır. Geçici durumdan dolayı düşüşten sonraki yıllarda yoğunluk, yeniden artış yaşamıştır.

Özellikle 2015 sonrası dönemde yoğunluk artışının daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Bu durum Manisa'nın hem göç almasının devam ettiğini hem de mevcut nüfusun mekânsal olarak bölgede daha yoğunlaştığını gösterir. 2024 yılındaki düşüş işe o yıllarda nüfus artış hızının düşüşüyle paralel bir durumdur.

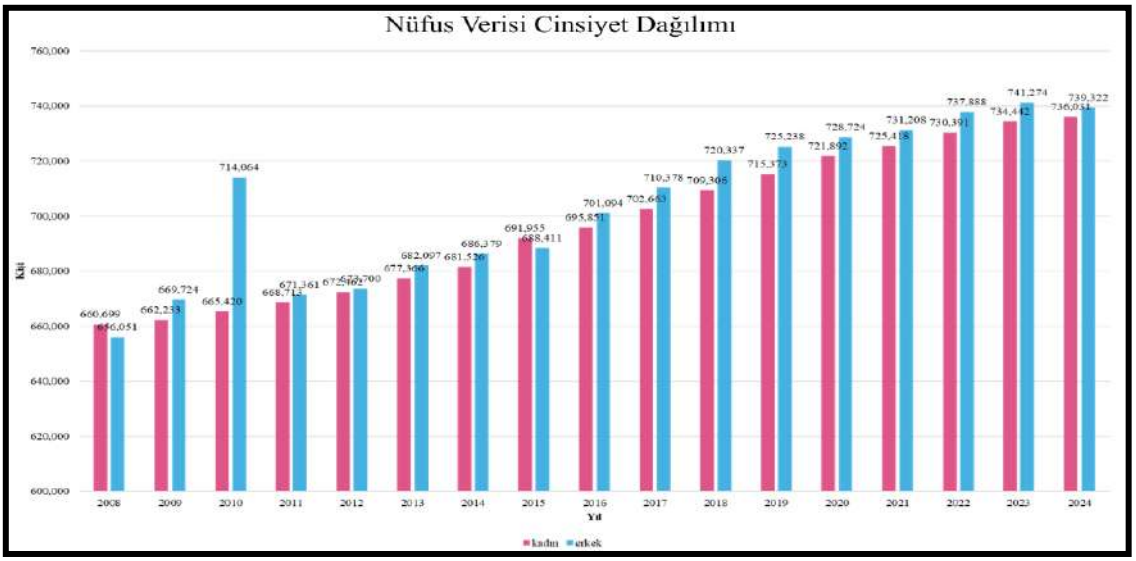
Grafik 26:2008- 2024 Yılları Arası Nüfus Yoğunluğu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.1.6 Cinsiyet Dağılımı

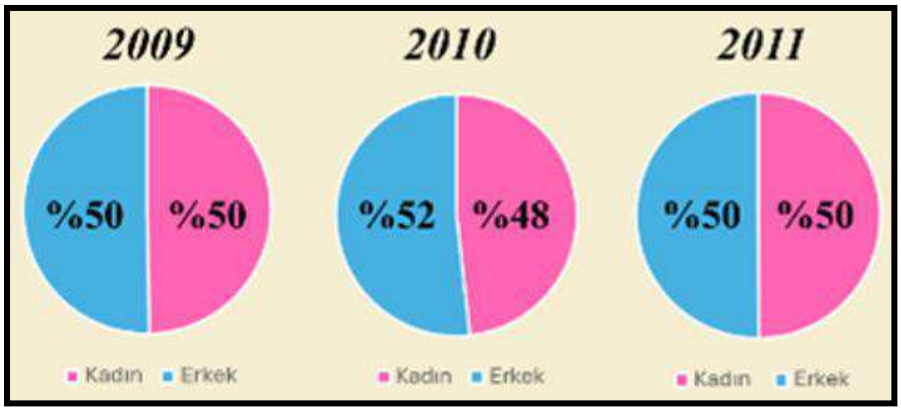
Cinsiyet grafiğine bakıldığında 2010 yılında Manisa'ya askerlik yapmak üzere gelen 20-21 yaş arası erkeklerin etkisi daha net bir şekilde görülmektedir. Bir sonraki yıl erkek sayısı yeniden aynı düzeylerde seyretmektedir. Grafiğe genel olarak baktığımızda ise nüfus, 2008-2024 yılları boyunca genel olarak düzenli bir artış eğilimindedir.

Grafik 27:2008- 2024 Yıllar Arası Cinsiyet Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

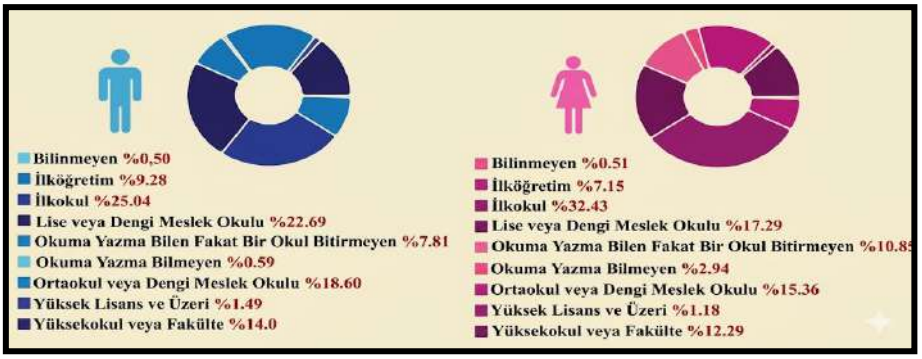
2010 yılında Manisa ilindeki cinsiyet dağılımı bir önceki yıl (2009) ve bir sonraki yıl (2011) ile karşılaştırıldığında; Manisa' ya askerlik yapmak üzere gelen 20-21 yaş arası erkek nüfusun etkisi öne çıkmaktadır. 2009 ve 2011 yıllarında durum yarı yarıya iken 2010' da erkek nüfusu %52' ye çıkmış ve kadın nüfusu %48' e kadar gerilemiştir.

Grafik 28:2010 Yılında Erkeklerin Cinsiyet Dağılımındaki Rolü (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Erkekler temel eğitimden ziyade lise ve yükseköğretim düzeylerinde öne çıkarken, kadınlar ise ilkokul ve okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen kategorilerinde daha yoğundur. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı kadınlarda erkeklerden belirgin şekilde yüksektir. Yüksek lisans ve üzeri oranları her iki cinsiyette düşüktür, bu durum Manisa'da cinsiyete dayalı eğitim farklılıklarının devam ettiğini göstermektedir.

Grafik 29: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyi İlişkisi (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

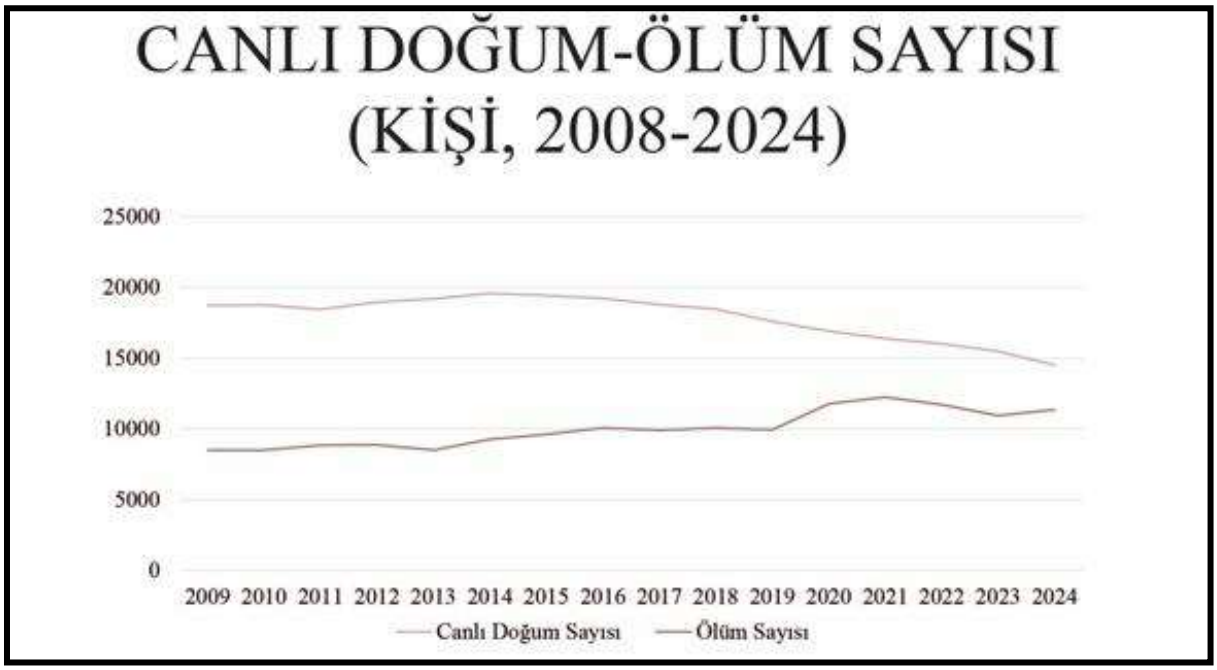

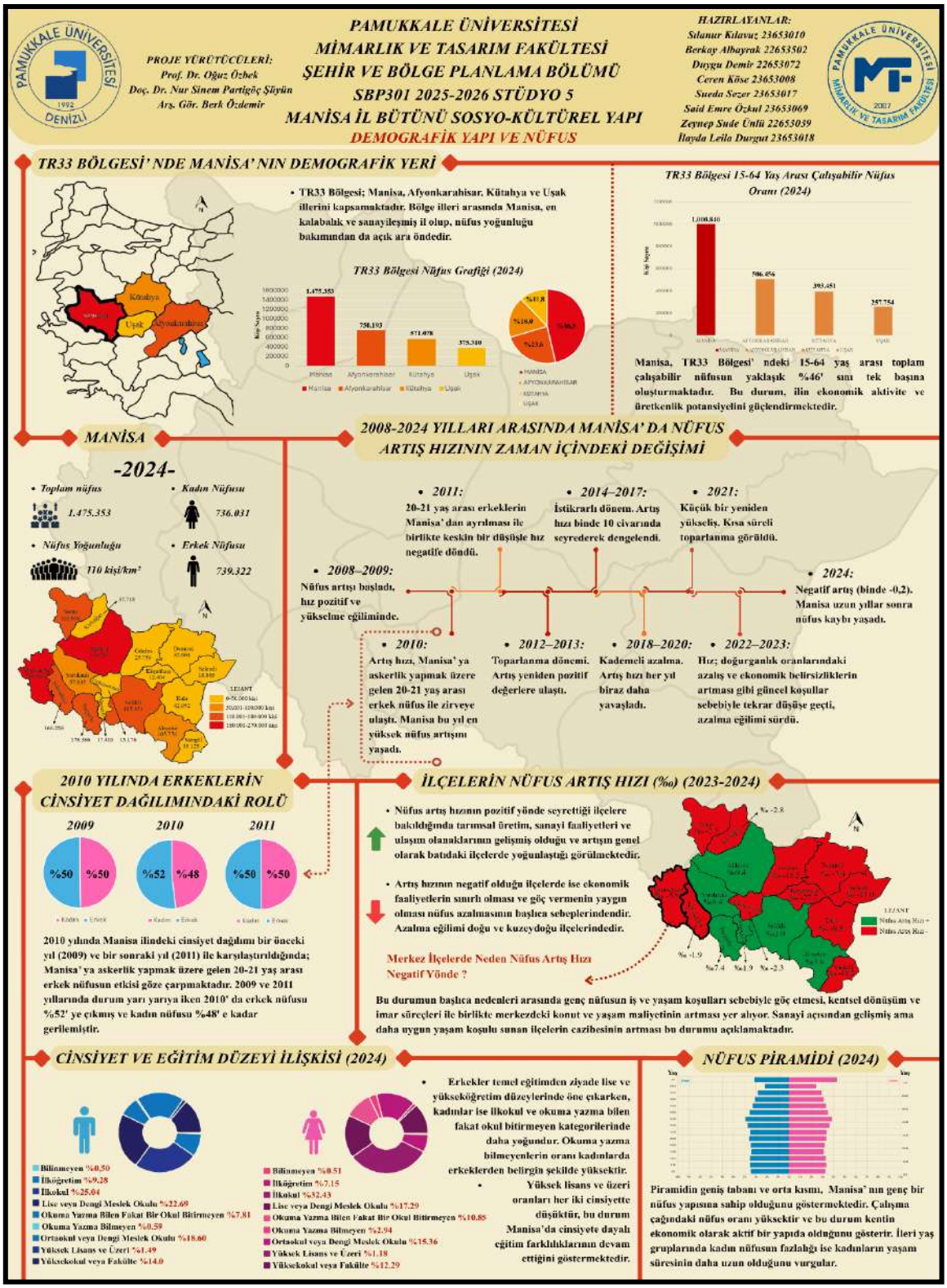
4.1.7 Doğum Ölüm Sayıları

Analizdeki 2009-2024 yılları arasındaki canlı doğum ve ölüm sayısı grafiği değerlendirildiğinde, 2019 yılı ve sonrasında COVID-19 pandemisinin demografik göstergeleri üzerinde belirgin etkiler bıraktığı görülür. 2023 yılı sonrasında yeniden ortaya çıkan ölüm sayısındaki artış ve canlı doğum sayısının düşüşü, dolaşım sistemi hastalıklarından kaynaklanmaktadır.

Manisa ili genel olarak değerlendirildiğinde, nüfusun batı-orta aks üzerindeki gelişmiş kentsel ilçelerde yoğunlaştığı, buna karşın kuzey ve doğu yönündeki kırsal karakterli ilçelerde daha seyrek bir dağılım sergilendiği görülmektedir. İlçeler arasındaki bu dengesiz nüfus yapısı; ekonomik fırsatlar, ulaşım altyapısı ve hizmetlere erişim gibi etkenlerle doğrudan ilişkilidir.

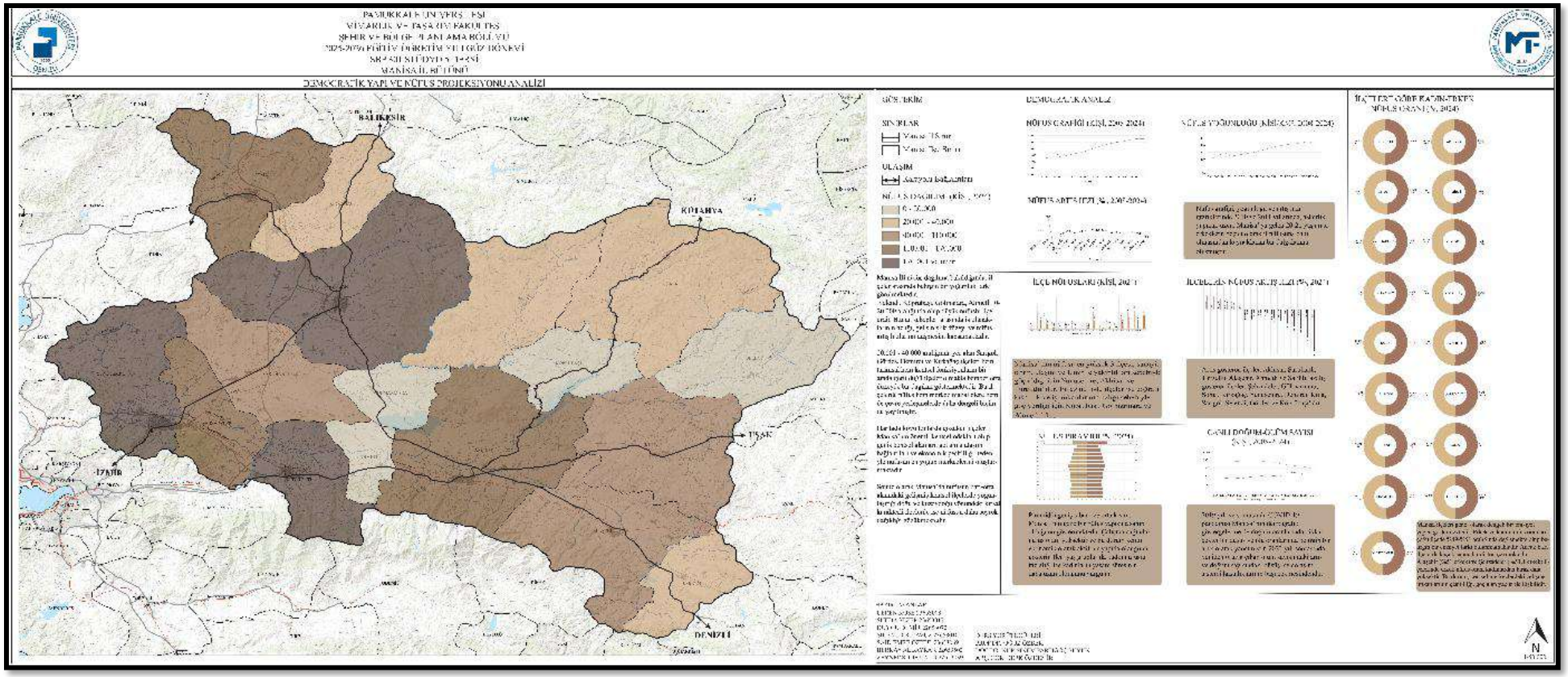
Grafik 30:2008-2024 Doğum- Ölüm Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 137: Demografik Yapı ve Nüfus Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 138: Demografik Yapı ve Nüfus Projeksiyonu Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

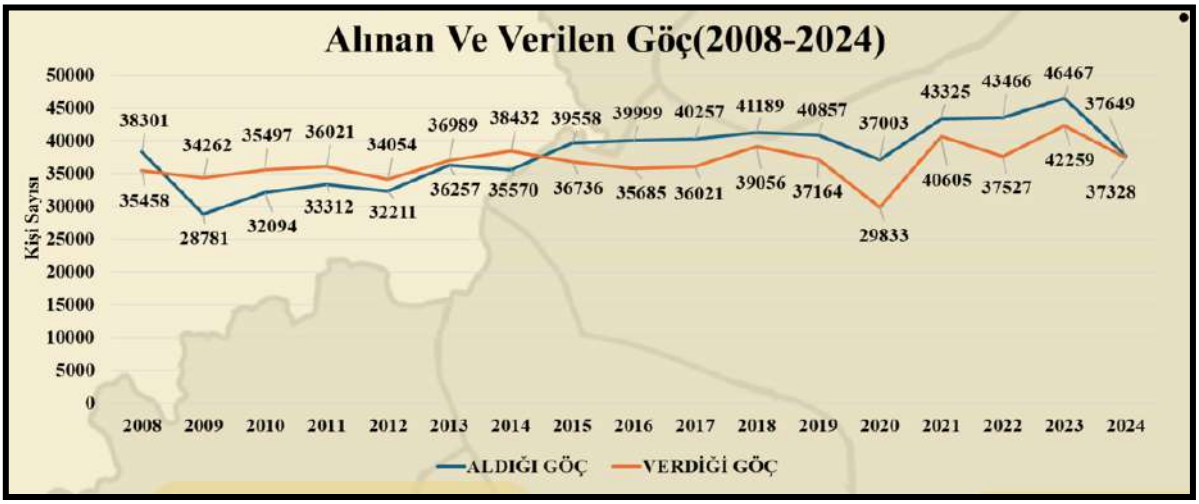
4.3 Yolculuk Deseni ve Göç

4.3.1 İç ve Dış Göç

4.3.1.1. Alınan Verilen Göç

Göç hareketliliği incelendiğinde; 2009 yılında kentin eğitim amaçlı dışa göçünün (verilen göç) ağırlıkta olduğu, 2012-2014 döneminde ise 6360 sayılı Büyükşehir Yasası'nın getirdiği idari alan dönüşümlerinin etkisiyle kentin göç çekim gücünün (alınan göç) ivme kazandığı görülmektedir. 2019-2020 yıllarında küresel COVID-19 pandemisinin kısıtlayıcı koşulları mekânsal hareketliliği daraltarak göç hızını yavaşlatmış; 2024 yılı itibarıyla ise özellikle Manisa ve İzmir arasındaki kısa süreli ve mevsimlik işgücü akışı, kentin aldığı ve verdiği göç oranlarını dengeleyerek net göçte nispeten durağan bir tablo ortaya çıkarmıştır.

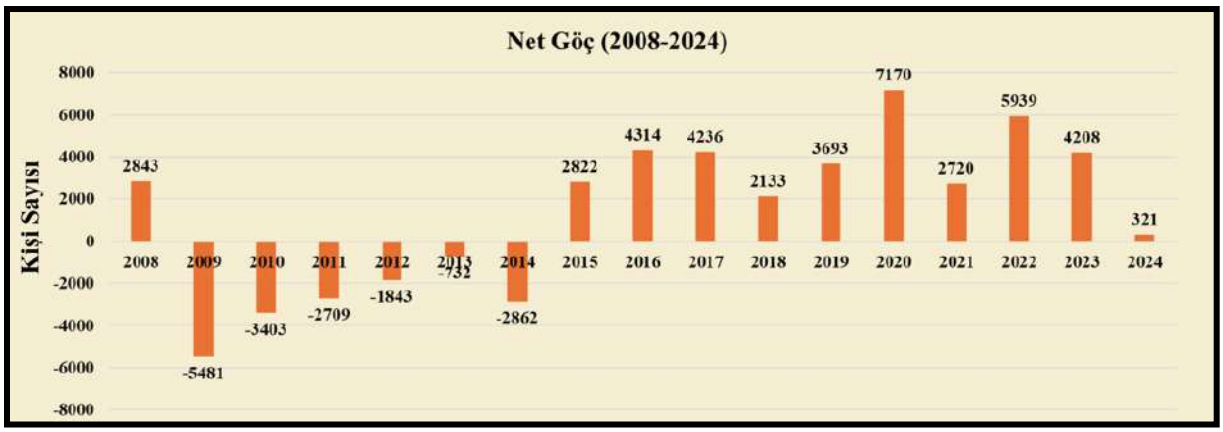
Grafik 31:2008-2024 Yıları Arasında Manisa İlinde Alınan Verilen Göçler (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.1.2. Net Göç

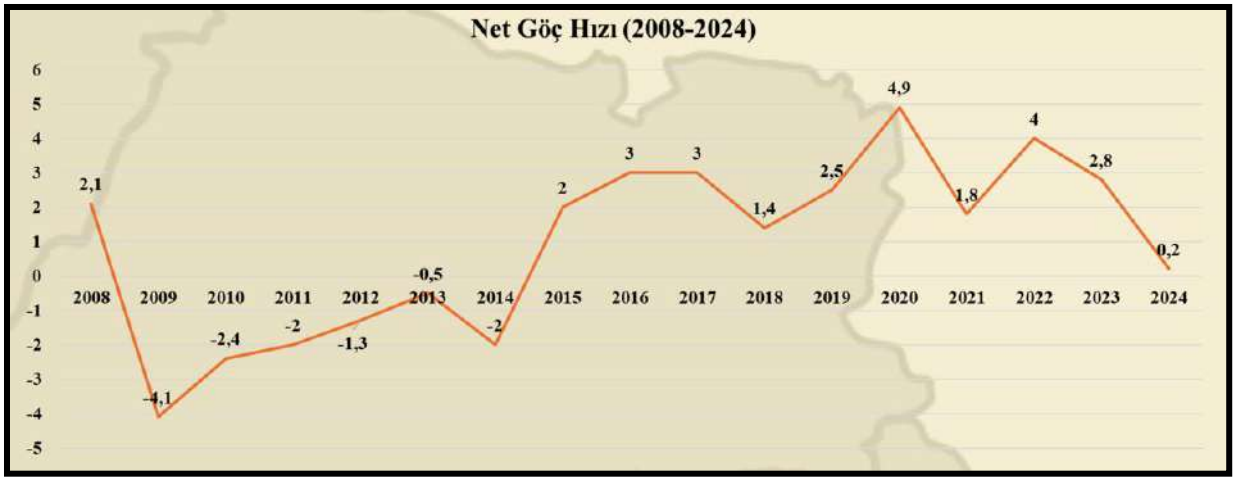
2008-2009 ekonomik krizi, düşük doğum oranlarının devam etmesi göç alma oranlarını azaltarak net göçü etkilemiştir. 2024 yılında ise yabancı nüfusun azalmasıyla birlikte göç alma ve verme değerlerinin eşit olduğu durağan bir nüfus yapısı ortaya çıkmıştır.

Grafik 32:2008-2024 Yılları Arasında Manisa Net Göç (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

2009-2012 yıllarında net göç hızındaki artış istihdam arayışıyla ilişkilendirilirken, 2016'daki artış Manisa'da kayıtlı 5.883 Suriyeliyle bağlantılıdır. 2021 sonrası verilen göçlerin artması ise net göç değerlerinde yeniden yükselişe neden olmuştur.

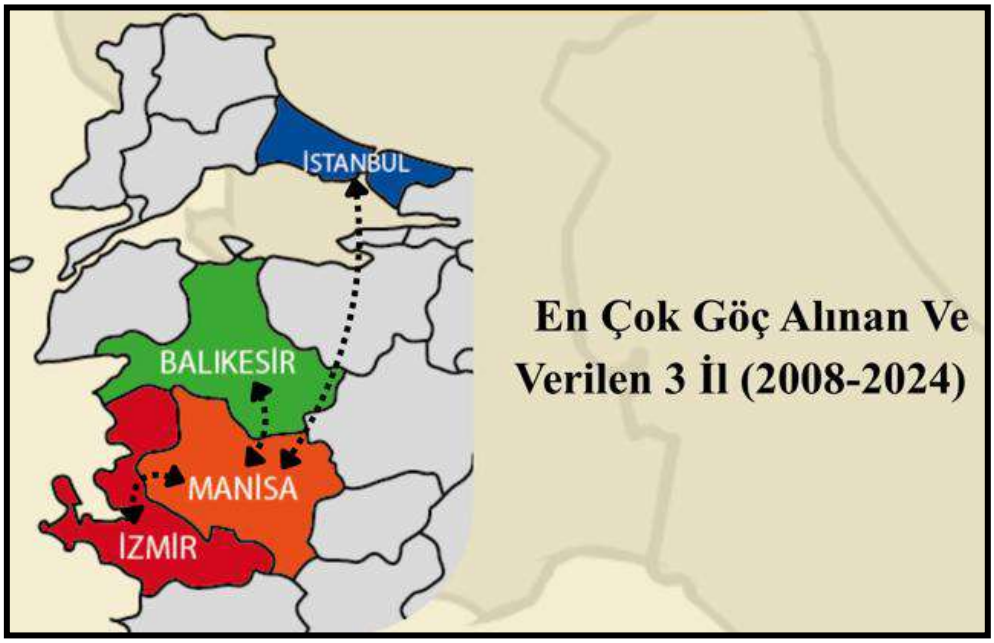
Grafik 33:2008-2024 Yılları Arasında Manisa Net Göç Hızı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.1.3. En Çok Göç Alınan ve Verilen 3 İl

2008-2024 dönemi verilerine bakıldığında yapılan mevcut durum analizi, kentin en yoğun göç etkileşimi yaşadığı İzmir, İstanbul ve Balıkesir illeriyle arasındaki hareketliliğin tek yönlü bir durumdan ziyade, karşılıklı bir nüfus akışı şeklinde gerçekleştiğini göstermektedir. Eğitim, sanayi kapasitesi, istihdam olanakları ve akrabalık ilişkileri kentin dışa verdiği göçün temel itici

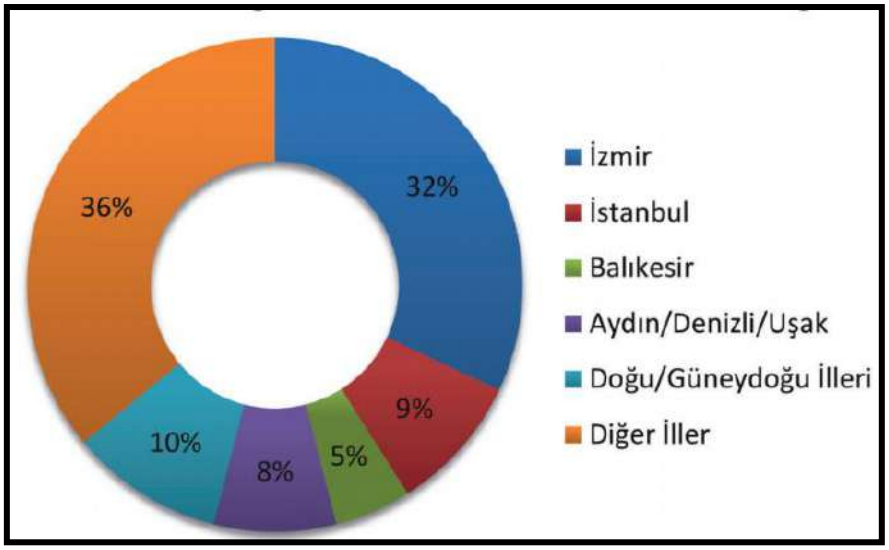
güçlerini oluştururken; kentin özellikle İzmir ile olan mekânsal yakınlığı ve güçlü sanayi entegrasyonu, bu merkezlerden kente doğru yönelen kısa süreli, iş ve aile temelli bir çekim gücü yaratmaktadır. Bu durum, kentin çevresindeki büyük donatılarla ve komşu illerle birbirini sosyo-ekonomik açıdan sürekli besleyen, dinamik ve iki yönlü bir mekânsal etkileşim ağına sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Şekil 139: En Çok Göç Alan ve Veren 3 İl (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

2024 yılı verilerine göre kentin aldığı göçün en büyük kısmını (%32), İzmir'deki yüksek konut maliyetlerinden kaçış ve iki kent arasındaki fonksiyonel bütünleşmeden oluşmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden gelen %10'luk kesim kentin tarım ve sanayi sektörlerine yönelik istihdam odaklı bir göç karakteri sergilerken; İstanbul kaynaklı %9'luk hareketlilik, nitelikli yönetici transferi ve emeklilik sonrası tersine göç dinamiklerine dayanmaktadır. Balıkesir, Aydın ve Denizli gibi çevre illerden yönelen göçler ise temel olarak coğrafi komşuluk ilişkileri ve üniversite eğitimi gibi faktörlerden doğmaktadır. **[SK-URL-9]**

Grafik 34:Çevre İllere Göç Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.2. Yabancı Nüfus

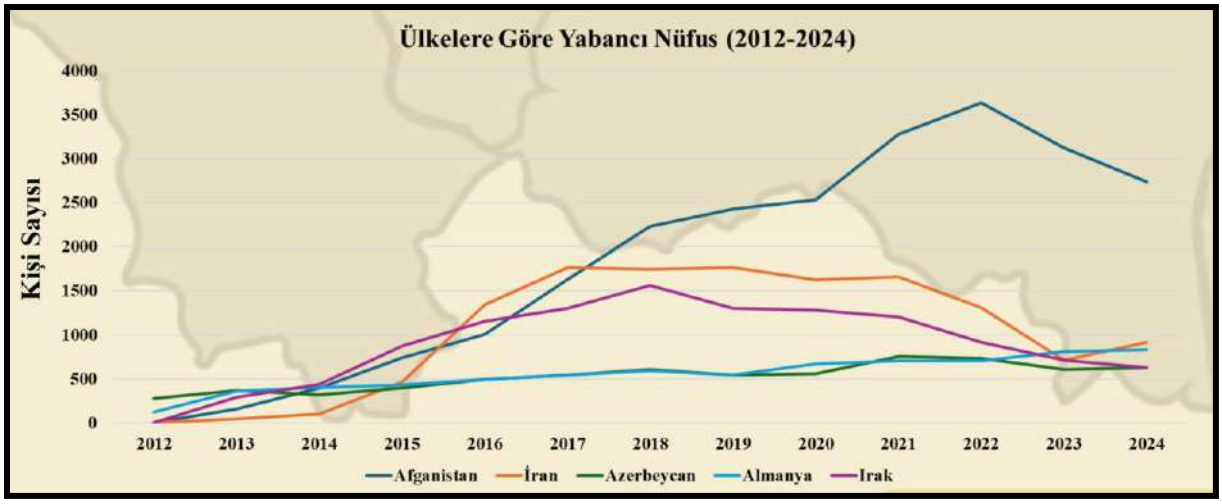
4.3.2.1. Ülkelere ve Yıllarına Göre Yabancı Nüfus

2012-2024 dönemi yabancı nüfus verilerine yönelik mevcut durum analizi incelendiğinde; İzmir ve İstanbul gibi metropollerdeki yüksek yaşam maliyetlerinin yarattığı baskı ve uluslararası öğrenci hareketliliğinin etkisiyle kentin yabancı nüfusunda uzun soluklu bir artış yaşandığı (özellikle 2021 ve 2022 yıllarında tepe noktasına ulaştığı) görülmektedir. Ancak, son yıllarda artan sıkı göç denetimleri ve gönüllü geri dönüş programlarının yansıması olarak bu ivme kırılmış ve 2023-2024 itibarıyla nüfusta belirgin bir düşüş eğilimine girilmiştir.

Grafik 35:Yıllarına Göre Yabancı Nüfusu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 36:Ülkelere Göre Yabancı Nüfus (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.2.2. Yurtdışından Alınan Göç

2016-2024 dönemi yurtdışından alınan göç verilerine yönelik mevcut durum analizi incelendiğinde, 2019 yılına kadar süregelen artış eğiliminin 2020 yılında COVID-19 pandemisinin kısıtlayıcı etkileriyle keskin bir kırılma yaşadığı görülmektedir. Uluslararası hareketliliğin yeniden ivme kazanmasıyla 2021 yılında göçmen sayısı 739.364 kişi ile en yüksek seviyesine ulaşmış; ancak bu tarihten itibaren giderek azalarak 2024 yılı itibarıyla belirgin bir düşüş kaydetmiştir. İncelenen yıllar boyunca kadın ve erkek göçmen hareketliliği birbirine paralel bir seyir izlerken, erkek nüfusun oransal olarak düzenli bir ağırlığa sahip olduğu tespit edilmektedir.

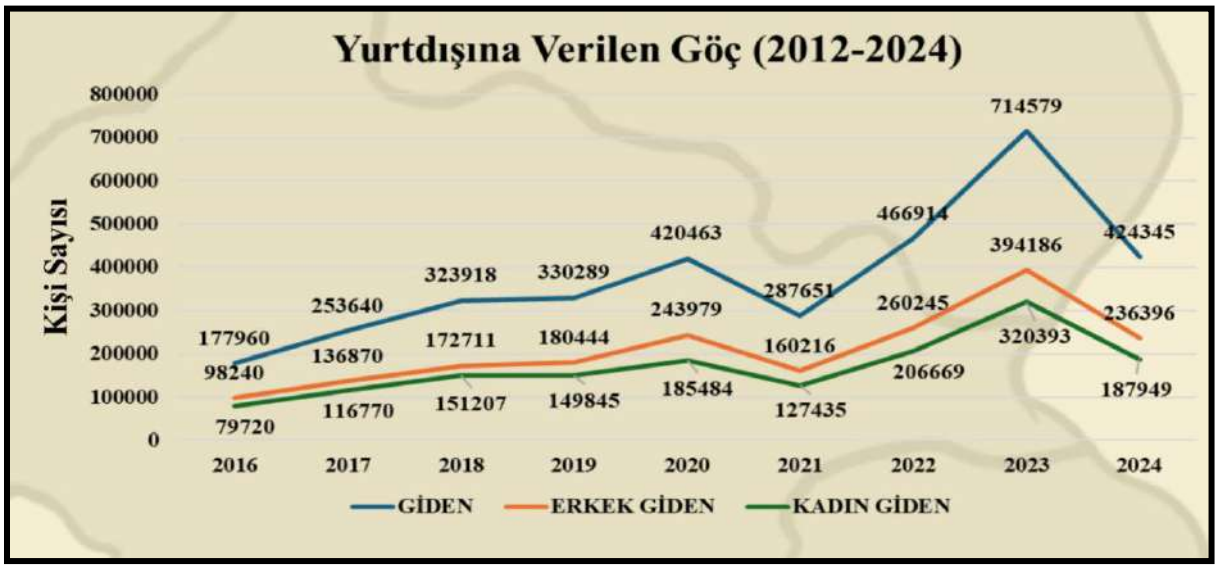
Grafik 37:Yurtdışından Alınan Göç (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.2.3. Yurtdışından Verilen Göç

2021 yılında pandemi ardından sınır geçişlerinin yeniden artması, göç değerlerinde de yükselişin görülmesini sağlamıştır. 2023 yılında ise Türkiye'den yurtdışına göç eden kişi sayısının bir önceki yıla göre %53 oranında artışı görülmüştür.

Grafik 38: Yurtdışına Verilen Göç (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.3. İlçe Bazında Göç

Harita 2017-2018-2020 yılları göç verileri baz alınarak hazırlanmıştır. İlçelere bakıldığında en fazla göç alan ve veren ilk 3 ilçe sırasıyla Yunusemre, Şehzadeler ve Turgutlu olurken, en az göç alan ve veren 3 ilçe ise sırasıyla Köprübaşı, Selendi ve Gölmarmara ilçeleridir. Yunusemre, Şehzadeler 'in merkez ilçe olması ve Turgutlu ilçesiyle beraber İzmir'e yakın olmaları en çok göç hareketliliğinin yaşanmasının nedenlerindendir.

Şekil 140 :İlçe Bazında Göç Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.3.1. İlçe Bazlı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Tabloda 15.300 kişi ile zirvede yer alan Yunusemre; bünyesindeki Organize Sanayi Bölgesi ve Celal Bayar Üniversitesi sayesinde öğrenci, beyaz yakalı ve sanayi işçisinden oluşan profili

kendine çekmektedir. Onu takip eden Turgutlu (7.200), sanayi-tarım işgücü talebi ve tarihsel Balkan göçmen bağları ile öne çıkarken; Şehzadeler (4.600), eski kent merkezindeki ekonomik konut stoğu nedeniyle yerleşik mülteci nüfusun temel barınma alanı olmuştur. Gediz Ovası'ndaki Akhisar ve Salihli gibi ilçeler ise tarımsal işgücü odaklı sınırlı bir yoğunlaşma sergilemektedir.

Tablo 22 :İlçe Bazlı Yabancı Nüfus Verileri (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

İLÇE BAZLI YABANCI NÜFUS VERİLERİ (KİŞİ,2024)

İlçeler	Yabancı Nüfusu
Yunusemre	15.300
Turgutlu	7.200
Şehzadeler	4.600
Akhisar	1.600
Salihli	1.400
Soma	500
Alaşehir	500
Saruhanlı	450
Kula	200
Demirci	150
Kırkağaç	150
Gördes	120
Sarıgöl	100
Ahmetli	80
Selendi	70
Gölmarmara	50
Köprübaşı	30

Tabloda en yüksek hareketliliğe sahip Yunusemre ve Turgutlu, OSB ve üniversite etkisiyle yoğun göç alarak ilin mutlak büyüme merkezleri haline gelmiştir. Eski merkez Şehzadeler, mekânsal doygunluk nedeniyle durağanlaşmış; büyüme trendi batı aksına kaymıştır. İlin doğusunda yer alan Demirci ve Selendi gibi ilçeler ise coğrafi uzaklık ve kısıtlı iş imkanları nedeniyle giden göçün baskın olduğu bir kırsal çözülme süreci yaşamaktadır. Sonuç olarak Manisa; batıda sanayiye dayalı yoğunlaşma, doğuda ise nüfus kaybı ve boşalma üzerine kurulu ikili bir göç rejimi sergilemektedir.

Tablo 23 :İlçe Bazlı Alınan-Verilen Göç (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

İLÇE BAZLI ALINAN-VERİLEN GÖÇ (KİŞİ,2024)

İlçeler	Toplam Gelen Göç(kişi)	Toplam Giden Göç(kişi)
Yunusemre	18.500	14.500
Turgutlu	7.800	6.300
Şehzadeler	9.200	9.400
Akhisar	5.100	5.100
Salihli	4.500	4.600
Soma	3.200	3.500
Alaşehir	2.800	3.100
Saruhanlı	1.400	1.600
Kula	900	1.100
Demirci	800	1.400
Kırkağaç	700	1.000
Gördes	500	800
Sarıgöl	600	750
Ahmetli	450	500
Selendi	300	600
Gölmarmara	250	350
Köprübaşı	200	350

Yunusemre 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Yunusemre ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %25'ini Azerbaycan ve Türkmenistan'dan, %30'nu İran ve Irak'tan, %10'nu Suriye'den ve %35'ini diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle İran ve Irak'tan gelenlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Kırkağaç 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Kırkağaç ilçesi, Suriyeli gelen yabancı nüfus %30 iken, Balkanlar kaynaklı gelen nüfus ise %40'tır. Kalan %30'u diğer ülkelerden gelenler tamamlamaktadır.

Kula 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Kula ilçesine gelen en kalabalık yabancı nüfus grubu %40 ile Azerbaycanlılardır. Bunu %30 ile Suriyeliler ve %30 ile diğer ülkelerden gelenler izlemektedir.

Şehzadeler 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Şehzadeler ilçesinin yurtdışından aldığı göçün büyük çoğunluğunu, %55 ile Suriye oluşturmaktadır. İkinci sırada %15 ile Afganistan gelmekte, ardından %10'ar oranla İran, Bulgaristan ve diğer ülkeler olduğu görülmektedir.

Ahmetli 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Ahmetli ilçesine gelen yabancı nüfusun %60'ını Suriyeliler oluşturmaktadır. Bunu %30 ile Bulgaristan kökenli göçmenler takip etmekte, kalan %10'unun ise diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır.

Sarıgöl 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Sarıgöl ilçesinde Suriye kaynaklı göçün %50 ile ilk sırada yer aldığı ve ikinci sırada ise %30 ile Gürcistan olduğu görülmektedir. Kalan %20'yi diğer ülkelerden gelenler tamamlamaktadır.

Turgutlu 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Turgutlu ilçesinde Suriyeli göçmenler %45 ile ilçeye gelen yabancı nüfusun çoğunluğunu oluştururken, ardından %35 ile Bulgaristan gelmektedir. Ortadoğu ülkelerinden olan göçün %20 oranında olduğu görülmektedir.

Gölmarmara 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Gölmarmara ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %80'ini Suriye'den ve %20'sini diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Suriye kaynaklı göçün belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir.

Demirci 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Demirci ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %60'ını Azerbaycan'dan, %20'sini Suriye'den ve %20'sini diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle Azerbaycan'dan gelenlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir.

Akhisar 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Akhisar ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %50'sini Bulgaristan'dan, %30'unu Suriye'den, %10'unu Almanya'dan ve %10'unu diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle Bulgaristan ve Suriye kaynaklı göç göze çarpmaktadır.

Saruhanlı 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Saruhanlı ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %70'ini Suriye'den, %20'sini Afganistan'dan ve %10'unu diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle Suriye'den gelenlerin belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir.

Gördes 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Gördes ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %50'sini Suriye'den, %30'unu Orta Asya ülkelerinden ve %20'sini diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Suriye kaynaklı göçün yüksek olması dikkat çekmektedir.

Salihli 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Salihli ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %40'ını Suriye'den, %30'unu Azerbaycan'dan, %20'sini Orta Asya ülkelerinden ve %10'unu diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle Suriye ve Azerbaycan'dan gelenlerin yoğunluğu öne çıkmaktadır.

Soma 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Soma ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %30'unu Suriye'den, %20'sini Orta Asya ülkelerinden ve %50'sini diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Diğer ülkelerden gelen nüfusun yüksek oranı dikkat çekmektedir.

Alaşehir 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Alaşehir ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %60'ını Suriye'den, %20'sini Azerbaycan'dan, %10'unu Afganistan'dan ve %10'unu diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Özellikle Suriye kaynaklı göçün yoğunluğu dikkat çekmektedir.

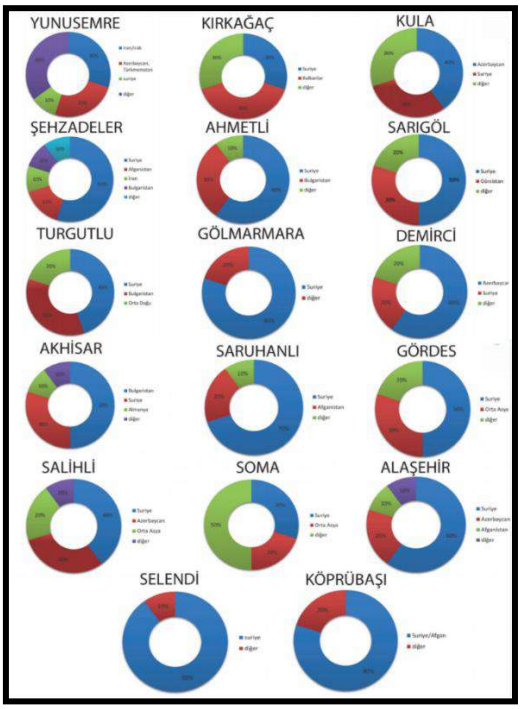
Selendi 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Selendi ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %90'ını Suriye'den ve %10'unu diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Suriye'den gelenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Köprübaşı 2024 Yılı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri

Köprübaşı ilçesinin yurtdışından aldığı göçün %80'ini Suriye ve Afganistan'dan, %20'sini ise diğer ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Suriye ve Afganistan kaynaklı göçün baskın olduğu görülmektedir.

Grafik 39:İlçe Bazlı Uluslararası Nüfus ve Uyruk Göç Verileri (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

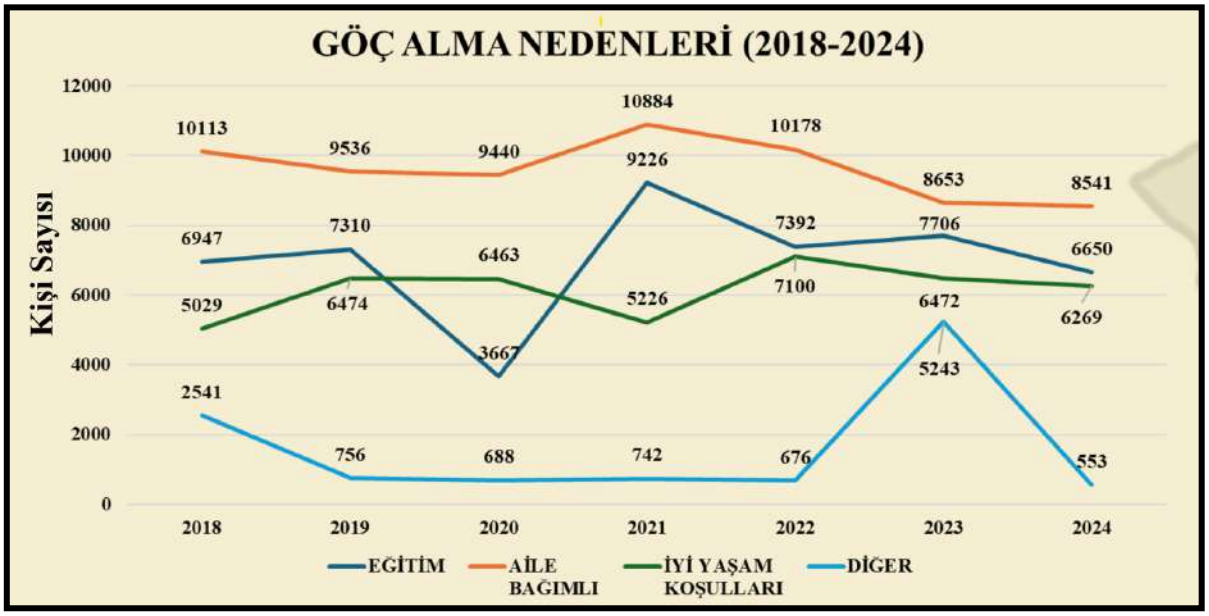

4.3.4. Göç Nedenleri

4.3.4.1. Göç Alma Nedenleri

Göç alma nedenleri arasında aile bağımlı göçlerin daha yüksek olduğu görülmektedir. 2020 yılında COVID-19 salgınının etkisiyle Üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesi yer almıştır. 2023 yılı verilerinde ise diğer kategorisinde yer alan mevsimlik iş, geçici yer değişikliği ve özel projeler gibi nedenlerle gerçekleşen göçlerde artış gözlenmiştir.

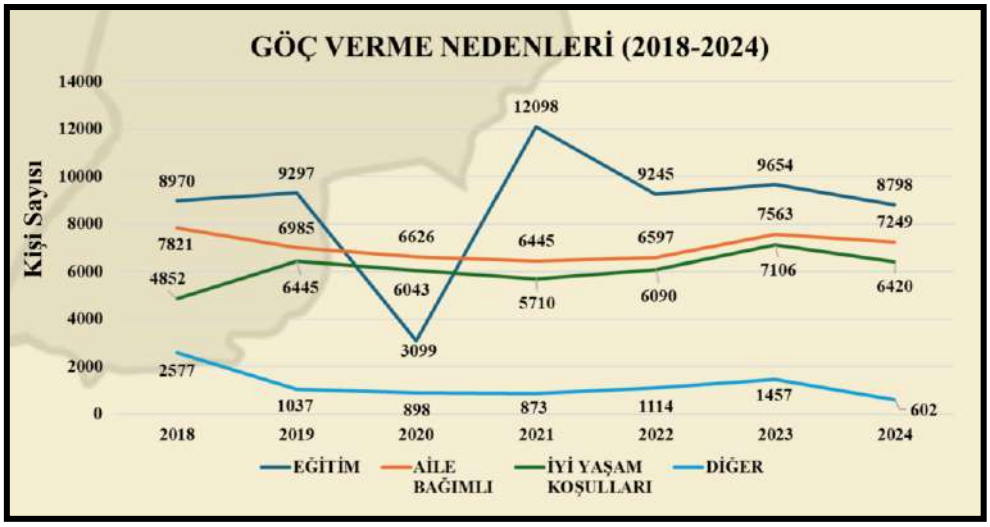
Grafik 40:Göç Alma Nedenleri 8SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.4.2 Göç Verme Nedenleri

Göç verme nedenleri arasında eğitim kaynaklı göçler öne çıkmaktadır. Genç nüfusun üniversite eğitimi için İzmir ve İstanbul gibi büyük şehirlere yönelmesi bu durumu açıklamaktadır. 2020 yılında COVID-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesi, eğitim amaçlı göçlerde düşüşe yol açmıştır. 2021'de eğitim odaklı göçler, 2022-2024 yıllarında ise tersine göç ve aile bağımlı göçlerin artışı dikkat çekmektedir.

Grafik 41:Göç Verme Nedenleri (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.5 Göçmenler

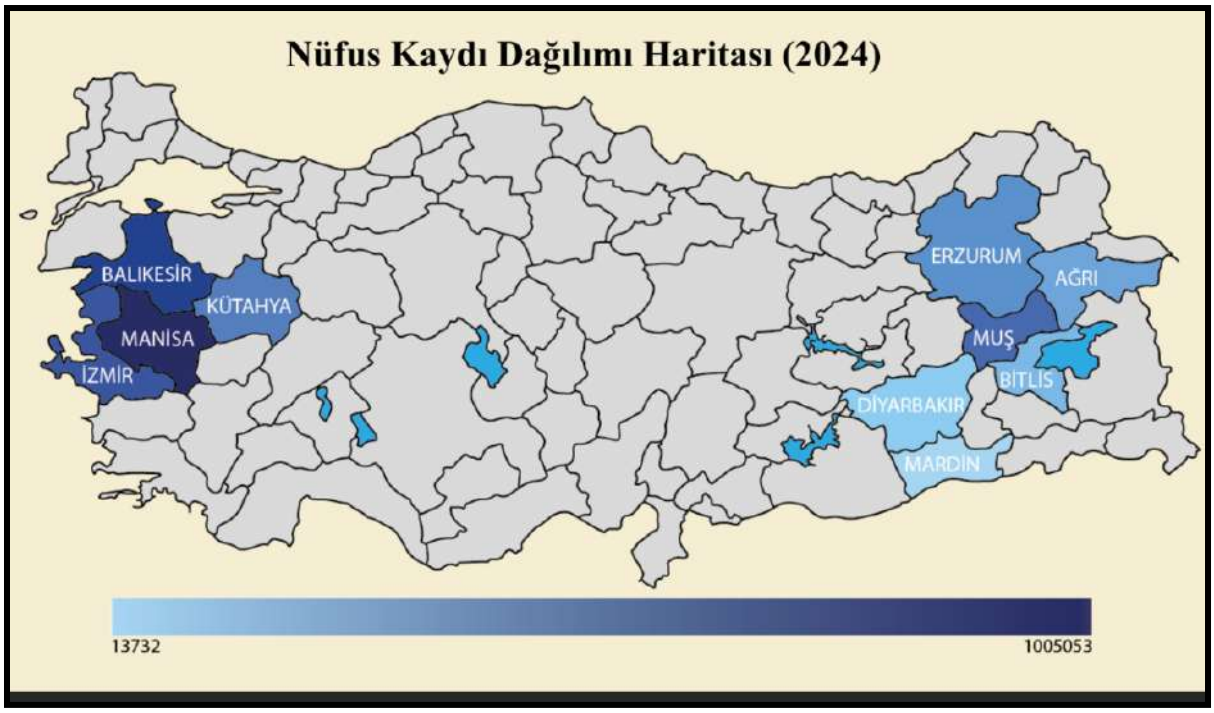
Farklı göçmen gruplarının belirli ilçeler ve mahalleler ölçeğinde kümelendiği görülmektedir. Yunusemre ilçesinin Güzelyurt Mahallesi'nde göçmen konutları bulunurken, Lalapaşa Mahallesi Afgan nüfusunun yoğun olduğu bir bölgedir. Şehzadeler ilçesinde Selimpaşa Mahallesi Afgan, Turgut Özal Mahallesi ise Suriyeli nüfusun yoğunlaştığı bölgeler olmaktadır. Saruhanlı ilçesindeki Paşaköy Mahallesi ise Suriyeli ve Türkmen göçmenlerin yerleşim alanları olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 141:Göçmenlerin En Fazla Olduğu 3 İlçe (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.6 Nüfus Kaydı Dağılımı

Haritada Manisa'da yaşayanların nüfusa kaydı en çok bulunduğu 10 il gösterilmektedir. Manisa'da nüfus kaydı İzmir, Balıkesir, Kütahya ve Muş'a kayıtlı kişilerin fazla olması coğrafi yakınlıktan, doğu illerinden gelenlerin varlığı ise tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki iş olanaklarından kaynaklanmaktadır. Buna karşın Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden göç çekme oranı düşüktür.

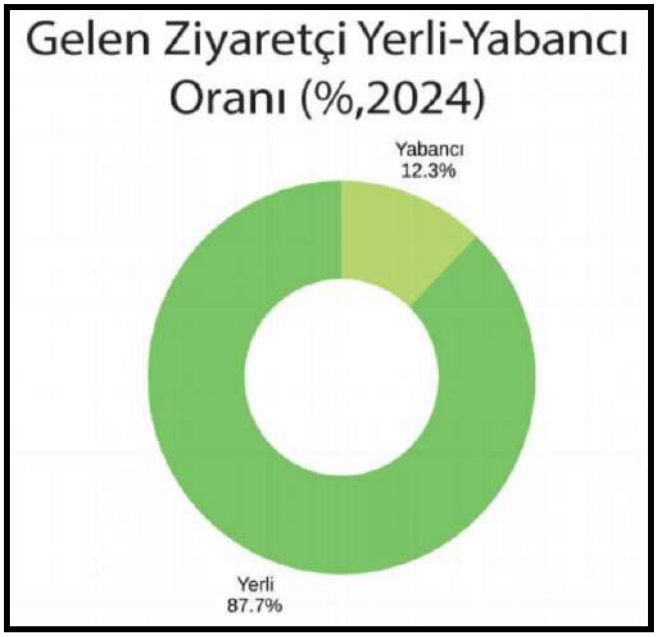

Şekil 142:Nüfus Kaydı Dağılımı Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

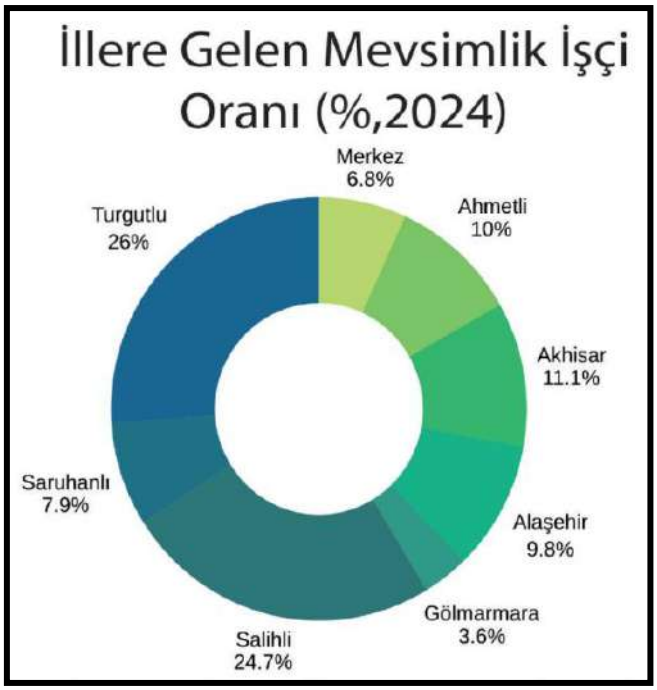
4.3.7 Gelen Mevsimlik İşçi Oranı

Grafikler, Manisa'ya 2024 yılında gelen mevsimlik tarım işçilerinin büyük çoğunluğunu yerli işçilerin oluşturduğunu göstermektedir. İşçilerin yaklaşık %87,7'si Türkiye'nin farklı illerinden gelen yerli işçiler, yalnızca %12,3'ü yabancı uyruklu işçilerdir. Bu durum, Manisa'nın tarımsal işgücü ihtiyacının ağırlıklı olarak ülke içi göçle karşılandığını ortaya koymaktadır. İlçelere göre dağılım incelendiğinde, işçilerin en yoğun olarak Turgutlu, Salihli ve Akhisar ilçelerine yöneldiği görülmektedir.

Grafik 42: Gelen Ziyaretçi Yerli Yabancı Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 43: Gelen Mevsimlik İşçi Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Yolculuk ve göç analizi verilerinden yararlanılarak hazırlanan bu grafik, mevsimlik tarım işçilerini Manisa ilçeleri arasındaki dağılımını göstermektedir. Turgutlu 913 kişilik işçiyle

belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Bu durum ilçelerin tarımsal üretim yapısıyla ilişkilidir. Salihli (549), Ahmetli (291), Akhisar (276) ve Alaşehir (245) mevsimlik işçi hareketliliğinin yoğun olduğu diğer ilçelerdir. Saruhanlı (198), Yunusemre (170) ve Gölmarmara (90) ise daha sınırlı düzeyde mevsimlik göç almaktadır. Bu veri, tarımsal üretimin yoğun olduğu alanlarda demografik hareketliliğin de arttığını ve planlama açısından geçici konut ve hizmet ihtiyacının göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 44: Manisa İlindeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Sayısının İlçelere Göre Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.3.8 İlçe Bazında Gelen Ziyaretçiler

İlin genelinde 413.318 ziyaretçinin konaklama tesislerini kullandığı görülmektedir. Bu ziyaretçilerin büyük çoğunluğunu 370.098 kişi ile yerli turistler oluştururken, yabancı ziyaretçi sayısı 43.220 olarak kaydedilmiştir. Yerli-yabancı dengesine bakıldığında Manisa'nın ağırlıklı olarak iç turizme dayalı bir ziyaretçi profiline sahip olduğu anlaşılmaktadır. İlçeler bazında değerlendirildiğinde, Yunusemre ve Şehzadeler ilçeleri toplam ziyaretçi sayısı bakımından öne çıkmaktadır. Özellikle Yunusemre ilçesi 126.073 ziyaretçi ile tüm ilçeler arasında açık ara en yüksek konaklama sayısına sahiptir. Yabancı ziyaretçiler özellikle Yunusemre ve Salihli'de

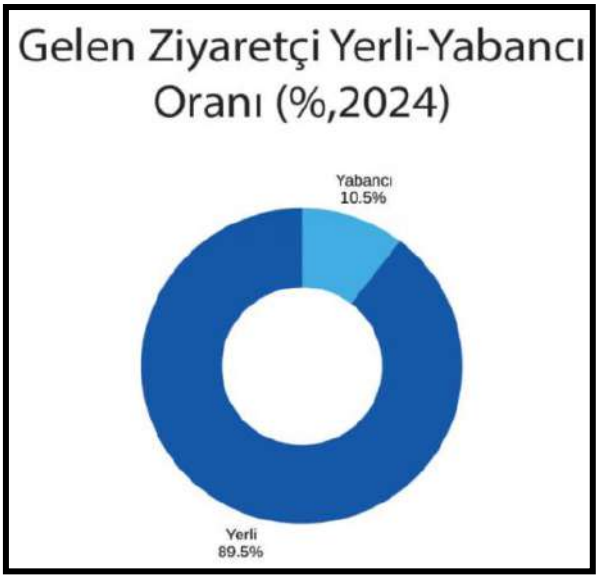
yoğunlaşmıştır. Veriler, Manisa'da ziyaretçi hareketliliğinin merkez ilçelerde toplandığını aynı zamanda Manisa'nın İzmir'e olan coğrafi yakınlığının etkisini göstermektedir.

Tablo 24:İlçe Bazında Gelen Ziyaretçi Tablosu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Gelen Ziyaretçi Tablosu (%,2024)

	Yabancı	Yerli	Toplam
Ahmetli	0	5445	5445
Akhisar	1730	33322	35052
Alaşehir	0	14949	14949
Demirci	0	11976	11976
Gölmarmara	1	1182	1183
Gördes	0	2448	2248
Kırkağaç	1	786	787
Köprübaşı	2	155	157
Kula	104	6030	6134
Salihli	3995	74492	78487
Sarıgöl	4	4637	4641
Saruhanlı	20	1626	1646
Şehzadeler	2275	45726	48001
Selendi	1	276	277
Soma	509	43534	44043
Turgutlu	2201	29818	32019
Yunusemre	32377	93696	126073
İl Geneli	43220	370098	413318
TR33 Bölgesi	94530	1529797	1624327

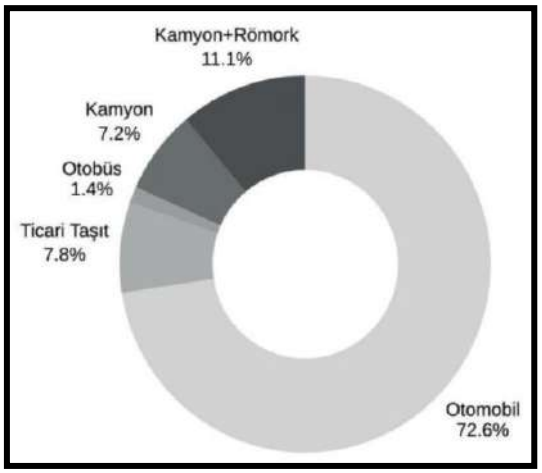
Grafik 45: Yerli-Yabancı Gelen Ziyaretçi Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

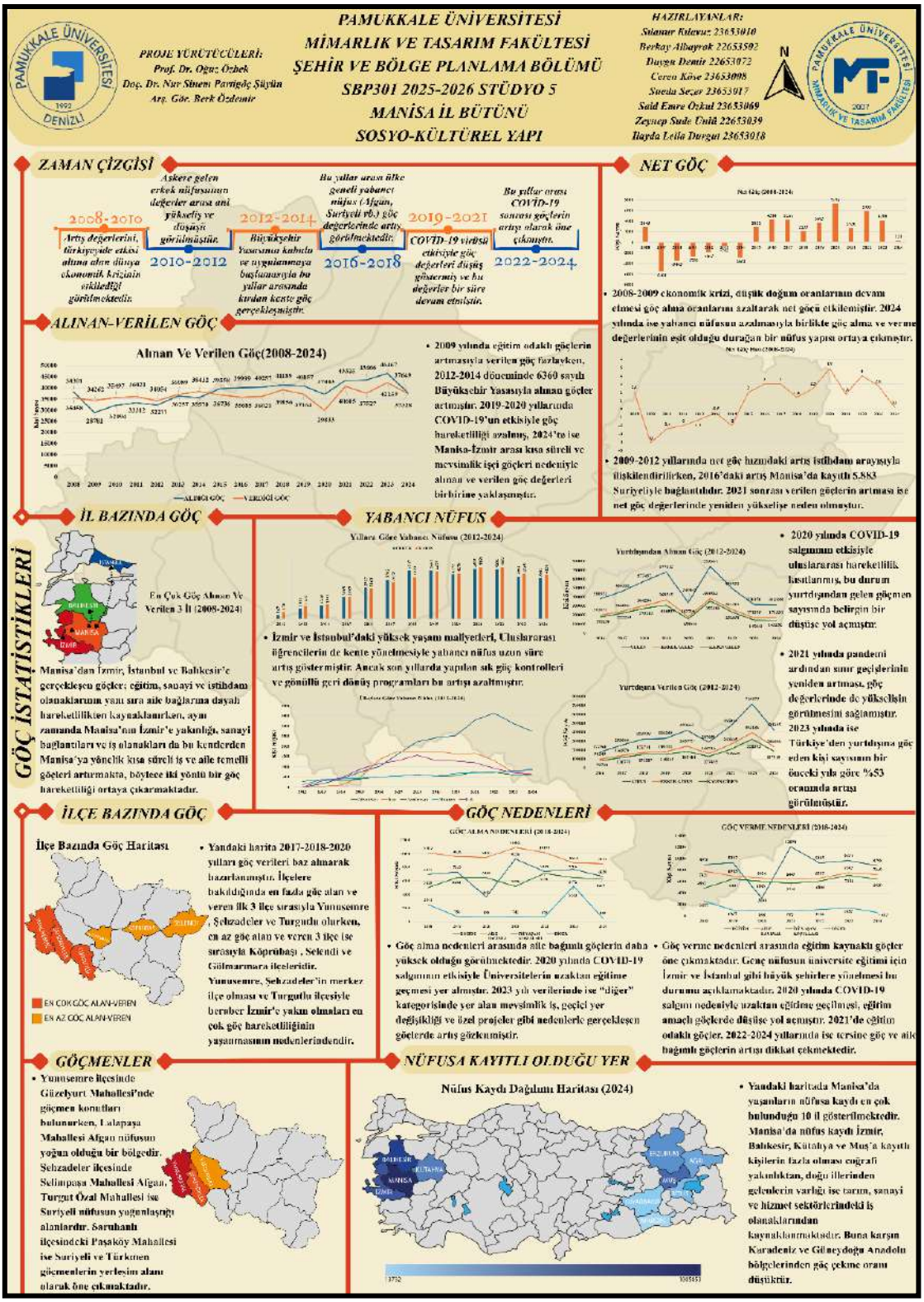

4.3.9 Kullanılan Taşıt Oranı

Otomobiller taşıt kullanımının %72,6'sını oluşturarak, bireysel ulaşıma olan güçlü tercihini yansıtmaktadır. Kamyon + Römork kombinasyonu %11,1 ile ticari faaliyetleri desteklerle, otobüslerin düşük oranı (%1,4) ilde kamu ulaştırmasının sınırlı olduğunu göstermektedir. Genel olarak, şehirde özel araç kullanımının baskınlığı belirgin bir eğilimdir.

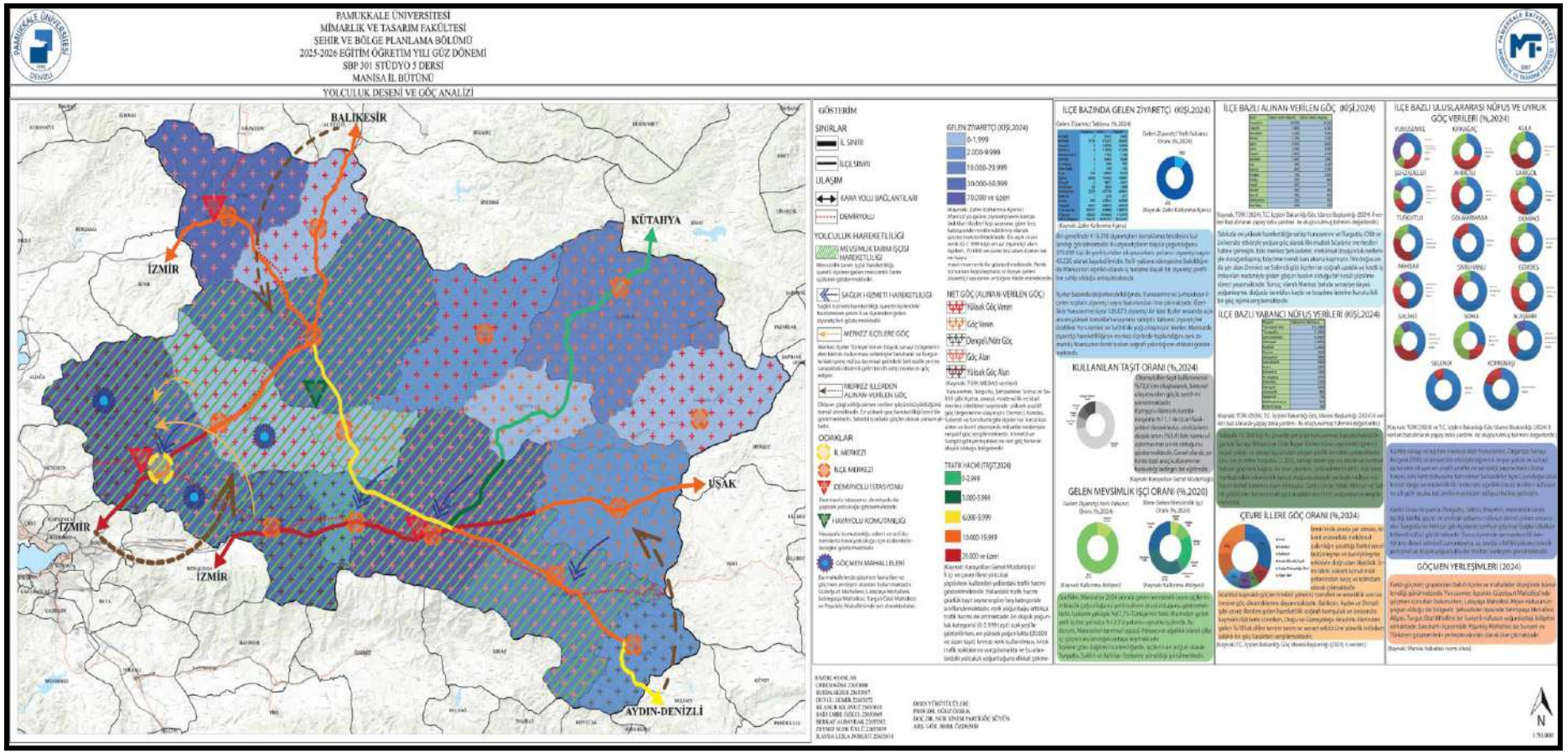
Grafik 46: Kullanılan Taşıt Oranı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 143:Göç Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

Şekil 144: Yolculuk Deseni ve Göç Analizi(ŞBP 351 Stüdyo 5 kapsamında oluşturulmuştur)

4.4 Sektörel Dağılım ve İstihdam

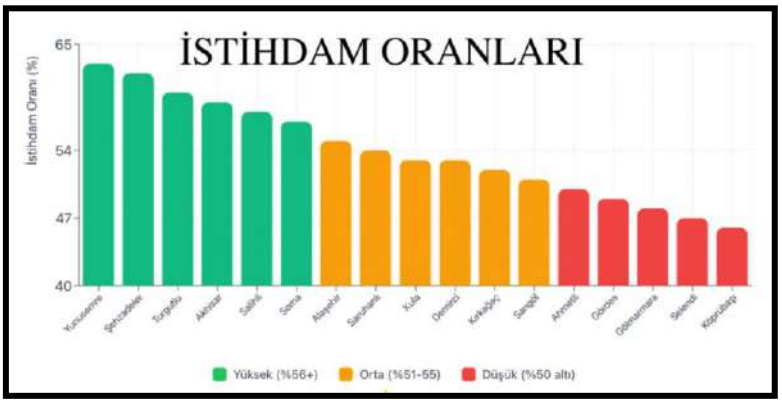
Manisa il bütününe yönelik hazırlanan sektörel dağılım ve istihdam analizi, şehrin ekonomisinin belirlenmesinde tarımsal üretimin sanayiyle bütünleştirilerek katma değeri yüksek bir yapıya dönüşmesi için büyük bir rol oynamaktadır. Manisa ilçeleri arasındaki istihdam oranları grafiği incelendiğinde, belirgin bir farklılaşma dikkat çekmektedir. İstihdam oranı %56 ve üzerinde olan Yunusemre (%62), Şehzadeler (%61), Turgutlu (%59), Akhisar (%58), Salihli (%57) ve Soma (%56) yüksek istihdam grubunu oluşturmaktadır. Bu ilçelerin sanayileşme düzeyi yüksek, ulaşım ağına entegre ve çekim merkezi niteliği taşıyan alanlar olduğu analiz edilmektedir.

Alaşehir, Saruhanlı, Kula, Demirci, Kırkağaç ve Sarıgöl ise %51-55 aralığında orta düzey istihdam oranına sahiptir. Bu ilçelerde hem tarımsal hem kentsel fonksiyonlar bir arada bulunmakta, nüfus merkez mahalleleri ile çevre yerleşimler arasında dengeli dağılmaktadır. Ahmetli (%49), Gördes (%48), Gölmarmara (%47), Selendi (%46) ve Köprübaşı (%45) ise istihdam oranının düşük kaldığı ilçelerdir. Bu alanlarda ekonomik faaliyetlerin büyük ölçüde tarıma dayalı olduğu, sanayi ve hizmet sektörlerinin sınırlı kaldığı ve bunun istihdam çeşitliliğini azalttığı analiz edilmektedir.

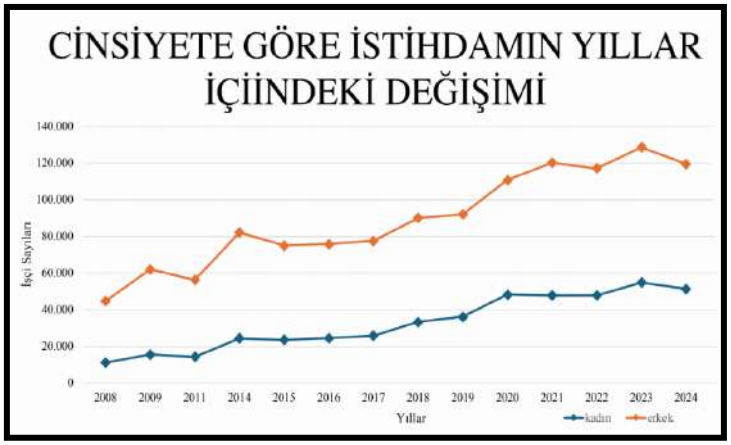
Ham maddenin üretim alanında sanayileşmesi, tedarik zincirine sağladığı katkılarla birlikte, yerel iş gücünde mevsimlik işçilikten sanayi işçiliğine geçişi hızlandırarak kalıcı bir istihdam yapısı oluşturmaktadır. Alaşehir ve Sarıgöl ilçeleri, bu yapısal dönüşümü net biçimde sunmaktadır. Bölgedeki geleneksel bağcılık faaliyetleri, modern şarap üretim tesisleri ve paketleme birimleriyle birleşerek endüstriyel bir kimlik kazanmıştır. Üzümün ham madde formundan çıkarılarak yüksek ekonomik değere sahip sanayi ürünü haline getirilmesi, bölgedeki iş gücü profilini dönüştürmektedir. Benzer bir endüstriyel entegrasyon, Akhisar ilçesi ve çevresinde de gözlemlenmektedir. Zeytin, modern sıkım ve işleme tesislerinde işlenerek zeytinyağı sanayisiyle bütünleşmektedir. Bu Akhisar'ı yalnızca ham madde üreten bölge olmaktan çıkarıp, uluslararası pazarlara markalaşmış tüketim ürünü ihraç eden bir işleme merkezi konumuna yükseltmektedir.

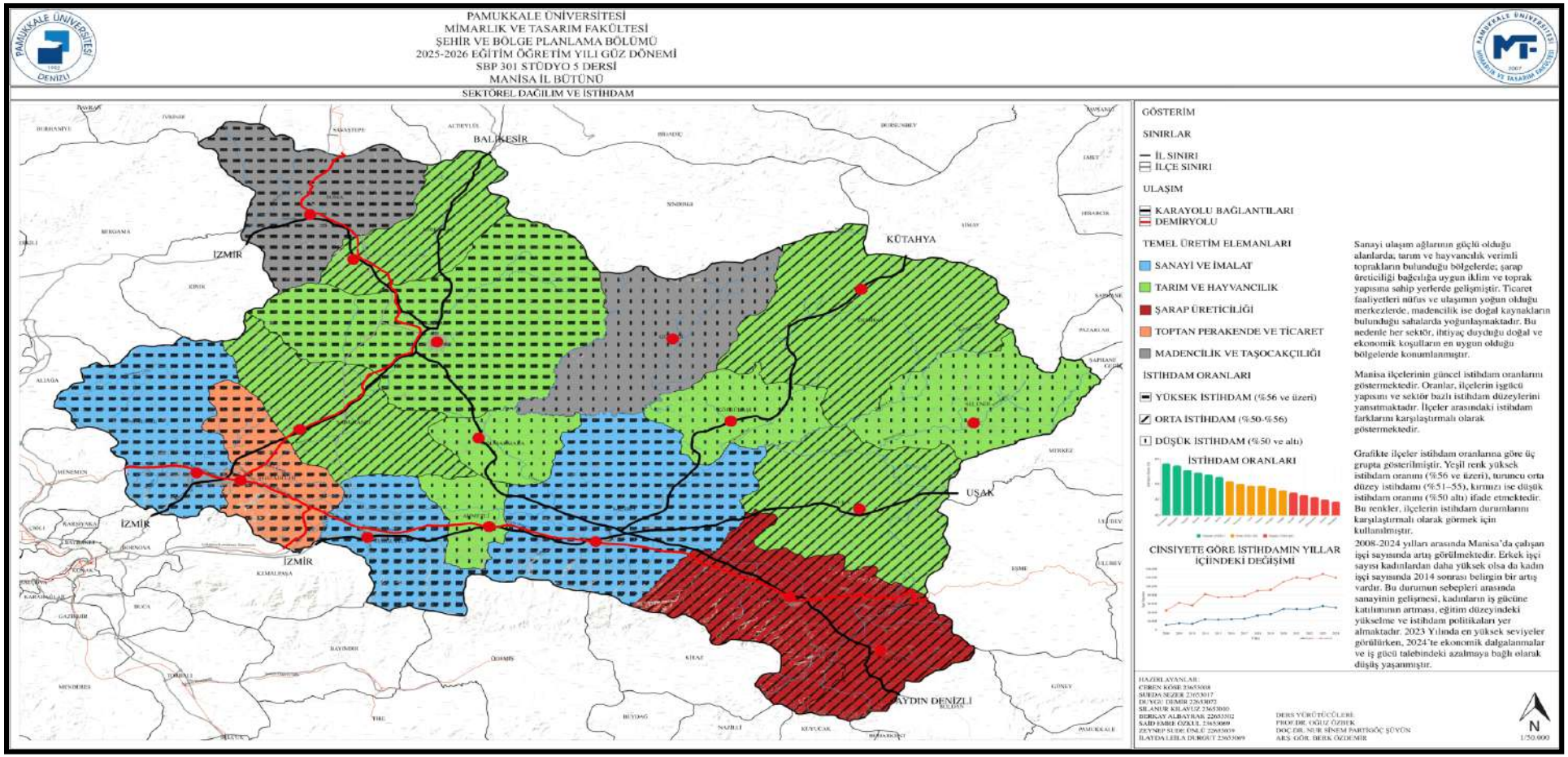
Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler, yerel kaynakların teknolojik imkanlarla katma değere dönüştürülmesinin kırsal nüfusun yerinde kalmalarını sağladığını göstermektedir. Bu, sanayileşmiş merkezler ile tarım odaklı bölgeler arasındaki ekonomik farkı azaltarak kontrolsüz göç baskısını hafifletmektedir. Sentez paftasında yer alan bu bölgeler, sanayi ve imalatın yoğunlaştığı Yunusemre ve Şehzadeler gibi yerleşimler ile birlikte, ilçelerde gelişen bu tür endüstriyel bölgelerin ildeki ekonomik direnci artırdığını göstermektedir. Sonuç olarak, Manisa'nın gelecekteki istihdamında, ham madde işleme kapasitesinin artırılması, lojistik ağların bu tesislerle birleşmesinin sağlanması ve üretimin markalaşma süreçleriyle desteklenmesi, bütüncül kalkınma için öncelikli olarak kabul edilmektedir.

Grafik 47 :. İstihdam Oranları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 48: Cinsiyete Göre İstihdamın Yıllar İçindeki Değişimi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 145:Sektörel Dağılım ve İstihdam Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştu

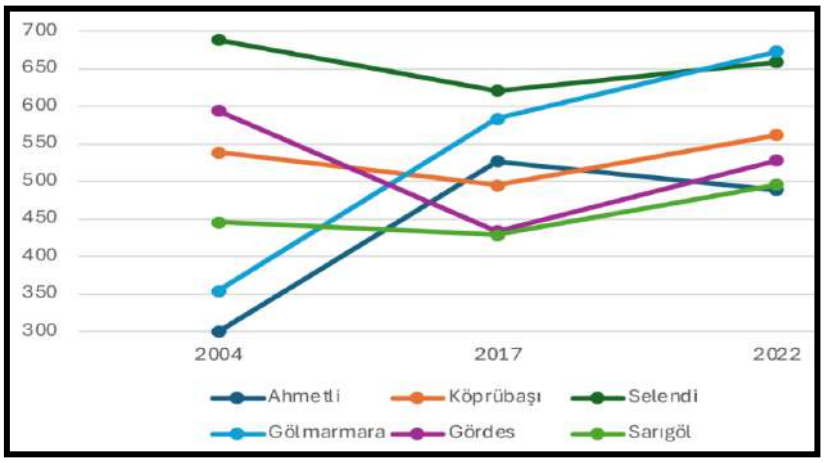
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.5 Sosyal Topografya

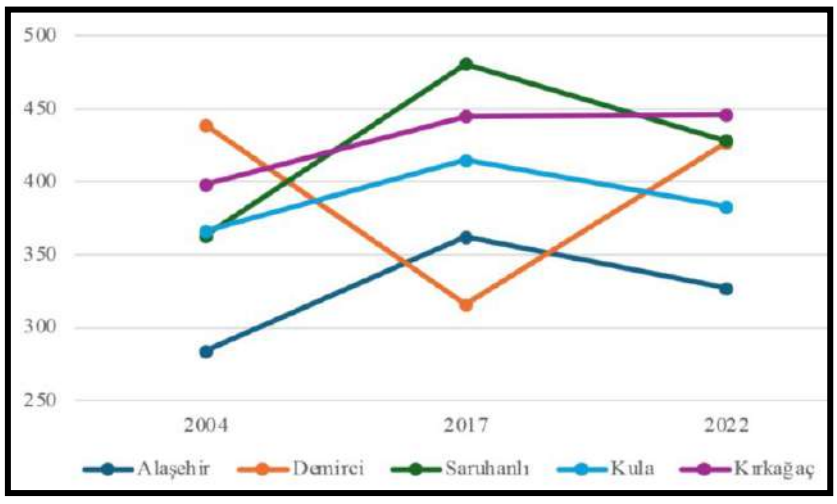
4.5.1 Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik

SEGE Raporu, ilçeleri eğitim, sağlık, istihdam, gelir, altyapı ve nüfus gibi göstergelere göre sıralayarak gelişmişlik düzeylerini belirler. Saruhanlı, 2017'ye kıyasla 2022'de SEGE sıralamasında 53 basamak yükselmiştir. Bu artış, eğitim, gelir, istihdam ve altyapıdaki iyileşmelerle ilişkilidir. Orta gelişmişlikteki ilçeler, istikrarlı ama büyük yatırımlardan uzak yapılarıyla konumlarını korumuşlardır.

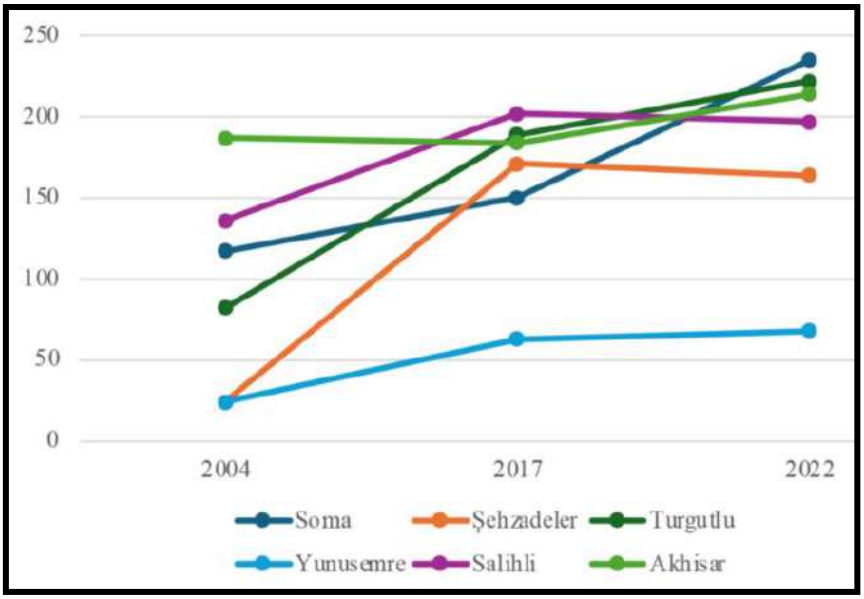
Grafik 49: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 50: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

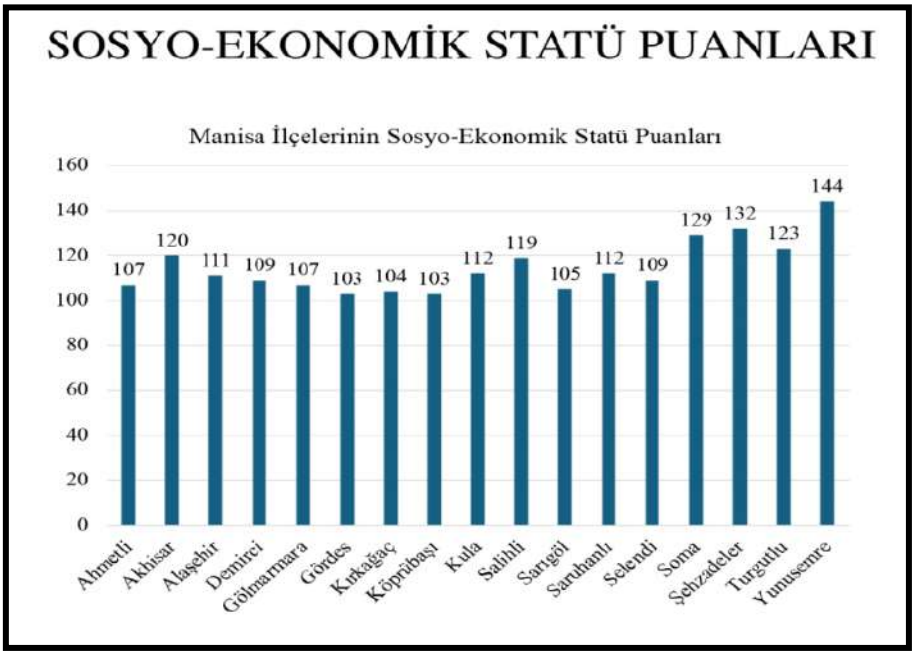
Grafik 51: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.5.2 Sosyo-Ekonomik Statü Puanları

Yunusemre ilçesi 144 puanla Manisa'nın en gelişmiş ilçesi olarak öne çıkarken, Gördes ve Köprübaşı ilçeleri 103 puanla en düşük SES skoruna sahip ilçeler arasında yer almaktadır.

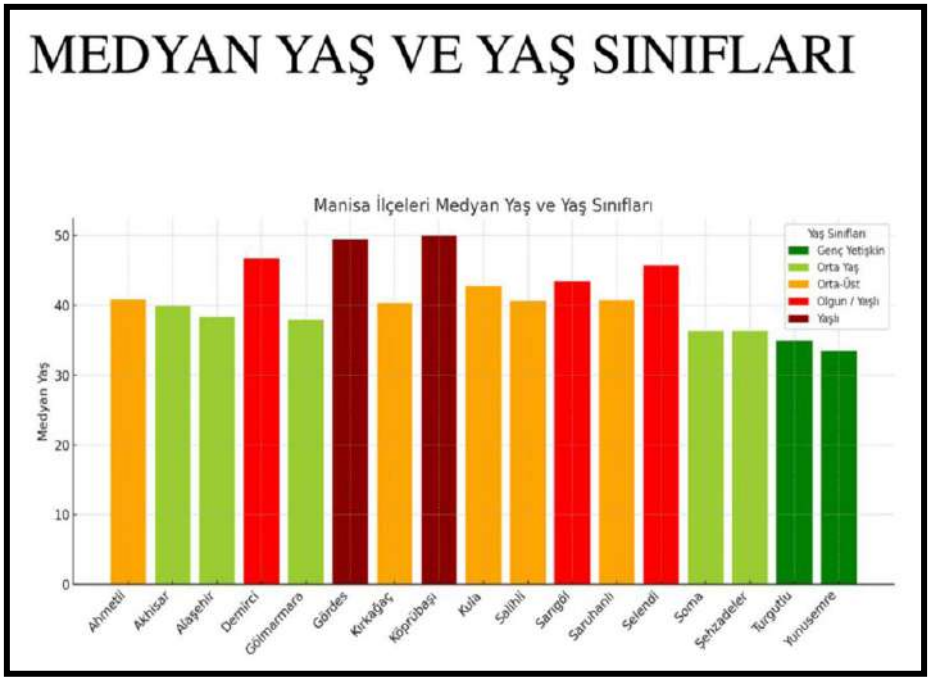
Grafik 52: Sosyo-Ekonomik Statü Puanları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

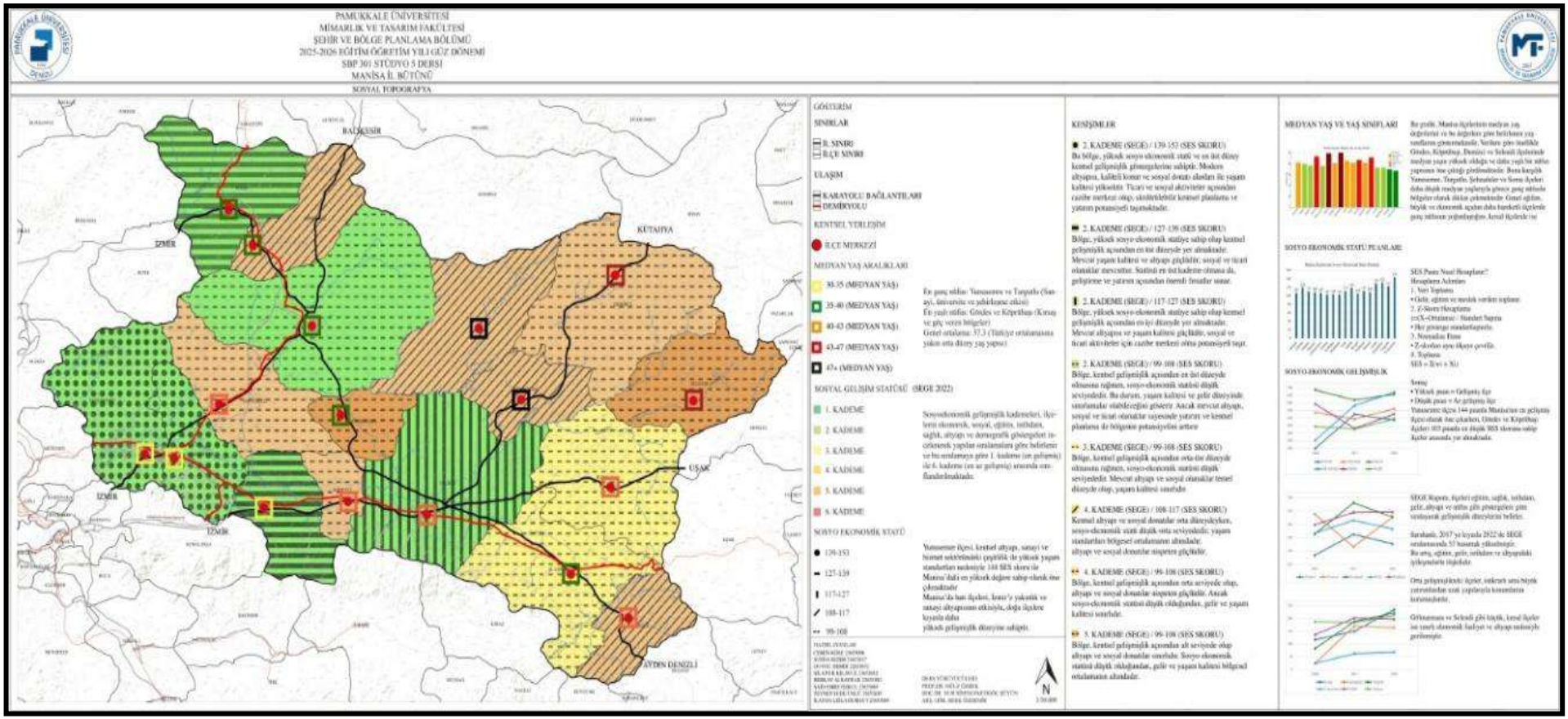

4.5.3 Medyan Yaş ve Yaş Sınıfları

Bu grafik, Manisa ilçelerinin medyan yaş değerlerini ve bu değerlere göre belirlenen yaş sınıflarını göstermektedir. Verilere göre özellikle Gördes, Köprübaşı, Demirci ve Selendi ilçelerinde medyan yaşın yüksek olduğu ve daha yaşlı bir nüfus yapısının öne çıktığı görülmektedir. Buna karşılık Yunusemre, Turgutlu, Şehzadeler ve Soma ilçeleri daha düşük medyan yaşlarıyla görece genç nüfuslu bölgeler olarak dikkat çekmektedir. Genel eğilim, büyük ve ekonomik açıdan daha hareketli ilçelerde genç nüfusun yoğunlaştığı, kırsal ilçelerde ise azaldığı gözlemlenmektedir.

Grafik 53: Manisa İlçeleri Meyan Yaş ve Yaş Sınıfları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

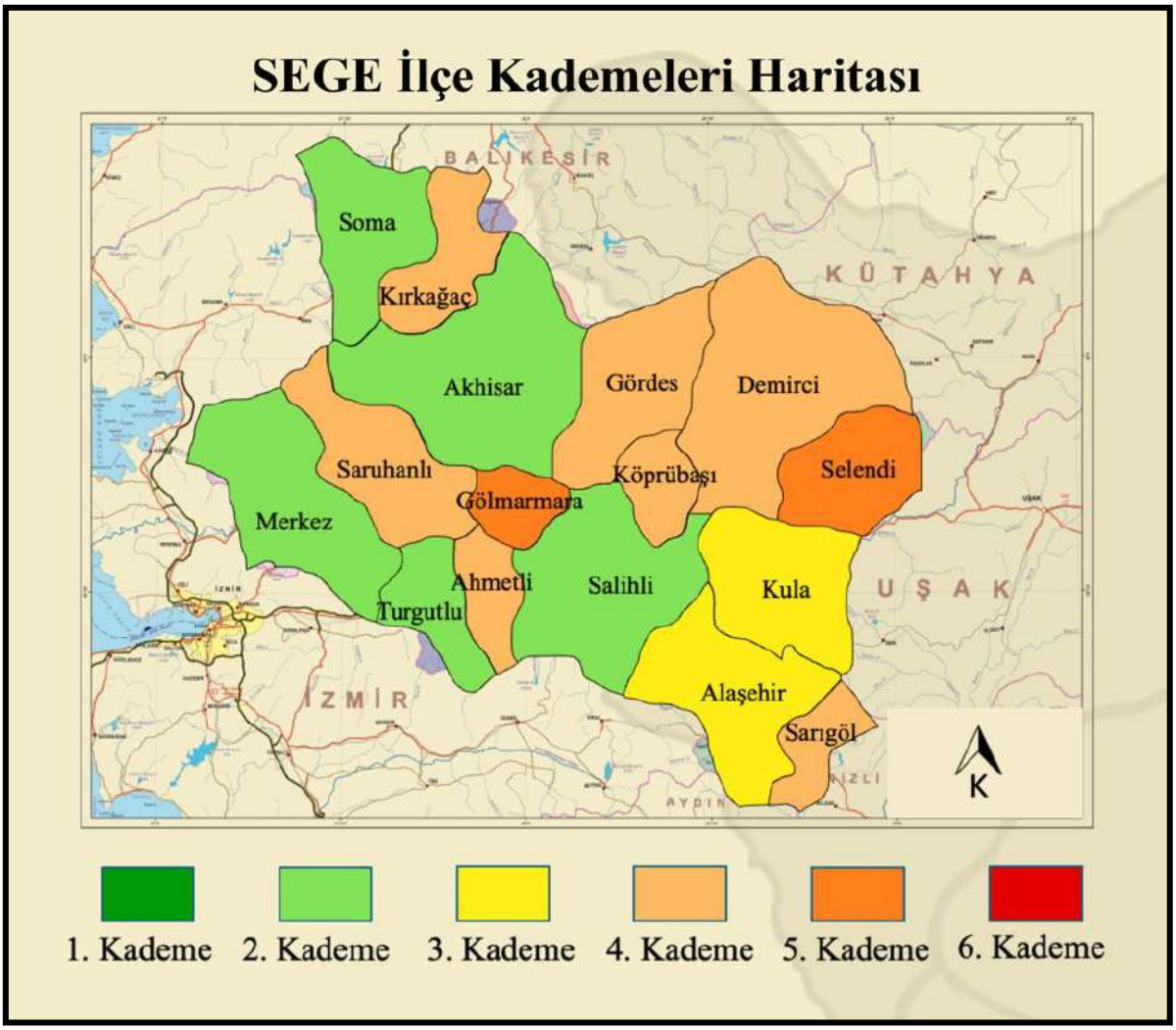
Şekil 146: Sosyal Topografya Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştu)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.6 Sosyal Gelişim (Sege)

4.6.1 SEGE Araştırması

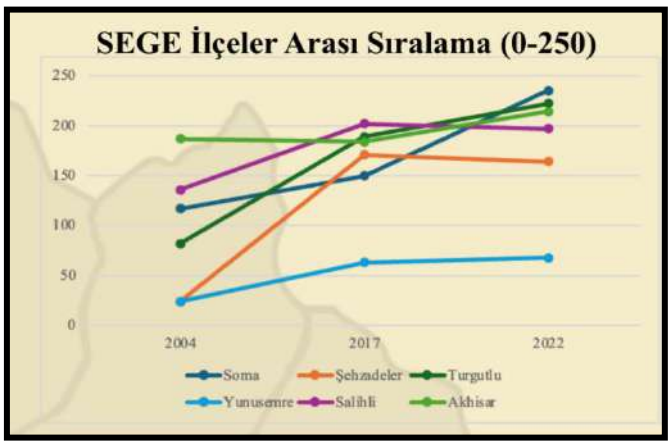
SEGE Raporu, ilçeleri eğitim, sağlık, istihdam, gelir, altyapı ve nüfus gibi göstergelere göre sıralayarak gelişmişlik düzeylerini belirler. Saruhanlı, 2017'ye kıyasla 2022'de SEGE sıralamasında 53 basamak yükselmiştir. Bu artış, eğitim, gelir, istihdam ve altyapıdaki iyileşmelerle ilişkilidir. Gölmarmara ve Selendi gibi küçük, kırsal ilçeler ise sınırlı ekonomik faaliyet ve altyapı nedeniyle gerilemiştir. Orta gelişmişlikteki ilçeler, istikrarlı ama büyük yatırımlardan uzak yapılarıyla konumlarını korumuştur.

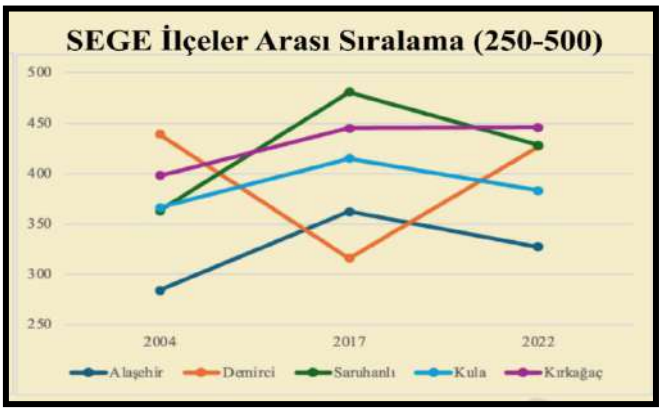
Şekil 147:SEGE İlçe Kademeleri Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.6.2 SEGE İlçeler Arası Sıralama

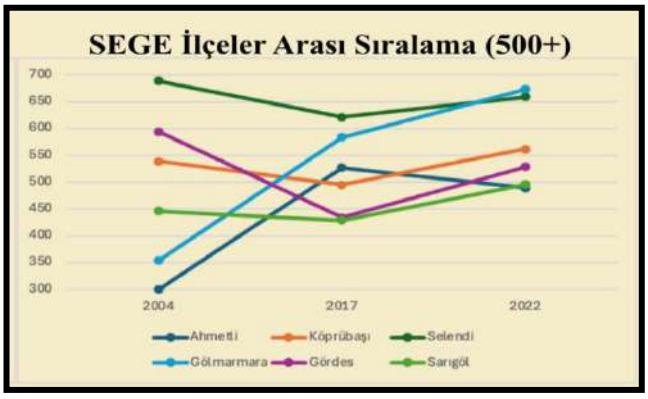
Grafik 54:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 301 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 55:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

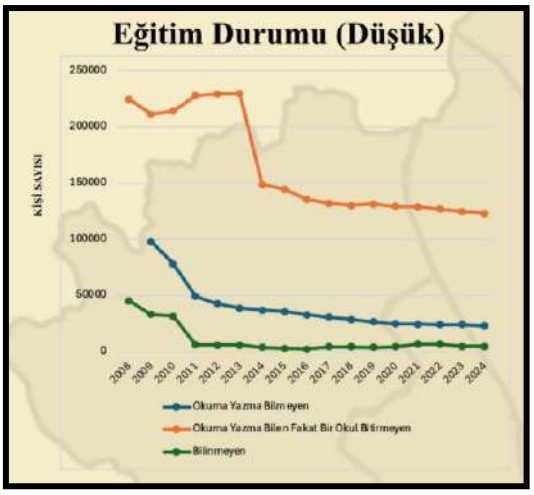
Grafik 56:SEGE İlçeler Arası Sıralama (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

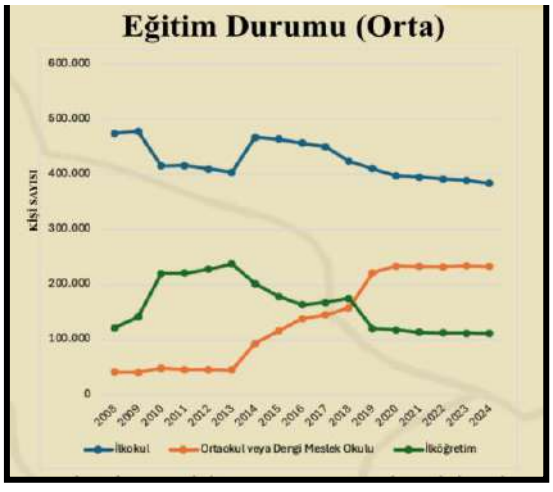
4.6.3 Eğitim Durumu

Okuma yazma bilmeyen nüfusun hızla azaldığını ve temel eğitimden yükseköğretime kadar her düzeyde artış görülmektedir. İlkokul, ortaokul ve lise mezunu sayısındaki düzenli artış, eğitimin yaygınlaştığını ve toplumun eğitim düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Yüksekokul, fakülte ve lisansüstü eğitimin artışı, Manisa'da bilgi birikimi ve bilinçlenme seviyesinin arttığını göstermektedir. Bu gelişmeler, bireylerin daha eğitimli bir seviyeye gelmesine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda kentin hem sosyal hem de ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sunmaktadır.

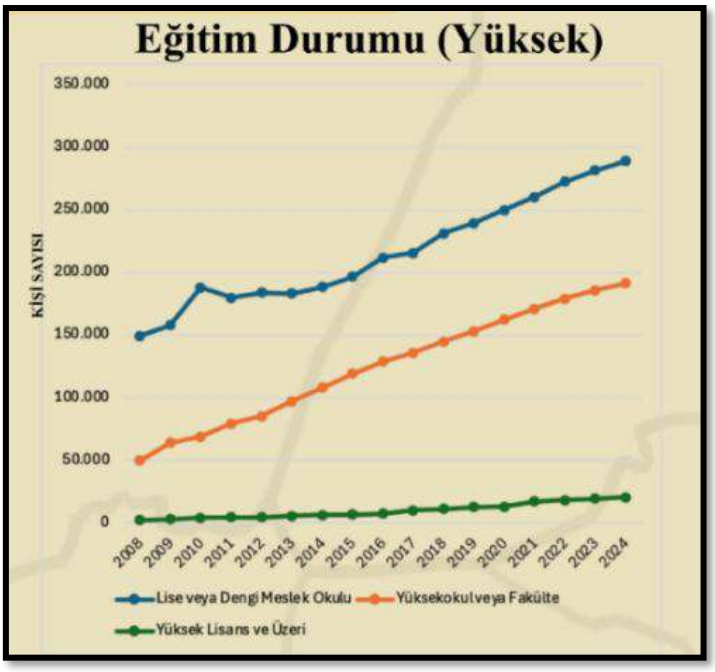
Grafik 57: Eğitim Durumu Düşük (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 58: Eğitim Durumu Orta (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Grafik 59:Eğitim Durumu Yüksek (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

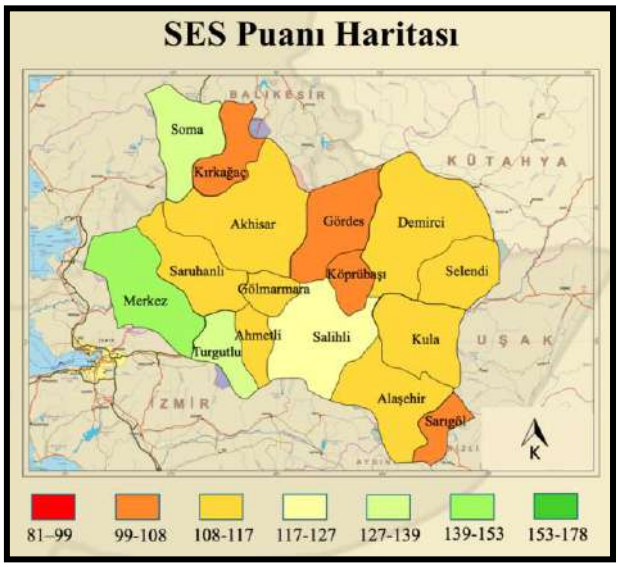

4.6.4 Sosyo-Ekonomik Statü

Sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu merkez ilçeler Akhisar, Turgutlu ve Salihli daha yüksek gelişmişlik düzeyine sahiptir; dağlık ve tarımsal ilçelerde (Gördes, Demirci, Selendi) ise gelişmişlik düşüktür. Bu tablo, Manisa'daki ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımını ve kentsel-kırsal dengesizliği göstererek, kalkınma politikalarında bölgesel farklılıkların dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 60:İlçelerin SES Puanları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

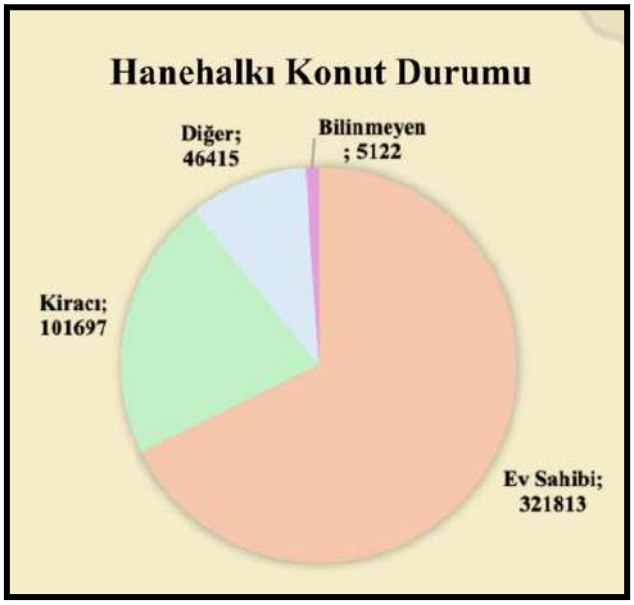

Şekil 148:İlçelerin SES Puanları Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.6.5 Hane halkı Konut Durumu

Verilere göre çalışanların önemli bölümü ev sahibidir; bu durum, kentin sanayi ve tarım temelli ekonomisinin gelir düzeyine olumlu yansıdığını göstermektedir. Kiracı oranının görece yüksek olması, iç göç ve sanayi bölgelerine yönelen iş gücü hareketliliğiyle ilişkilidir. Diğer barınma türlerinin düşük oranı ise Manisa'da yerleşik istihdamın yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tablo, istihdamın ekonomik üretimin yanı sıra barınma koşulları ve yaşam kalitesi üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir.

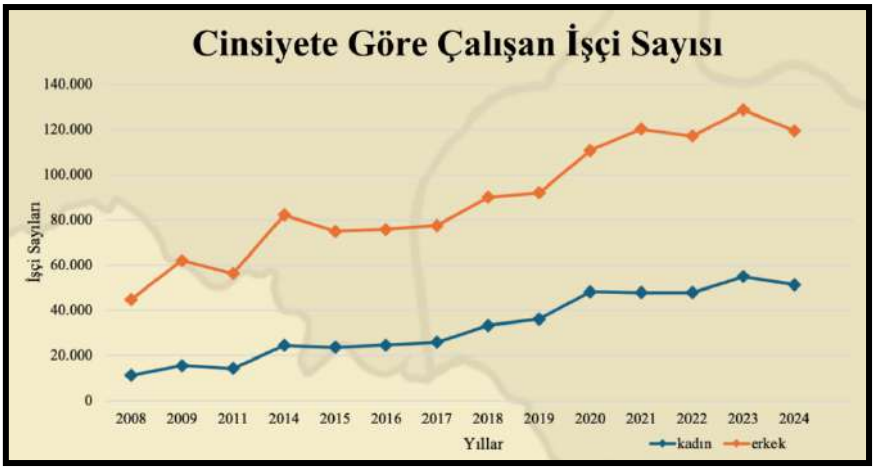
Grafik 61: Hanehalkı Konut Durumu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

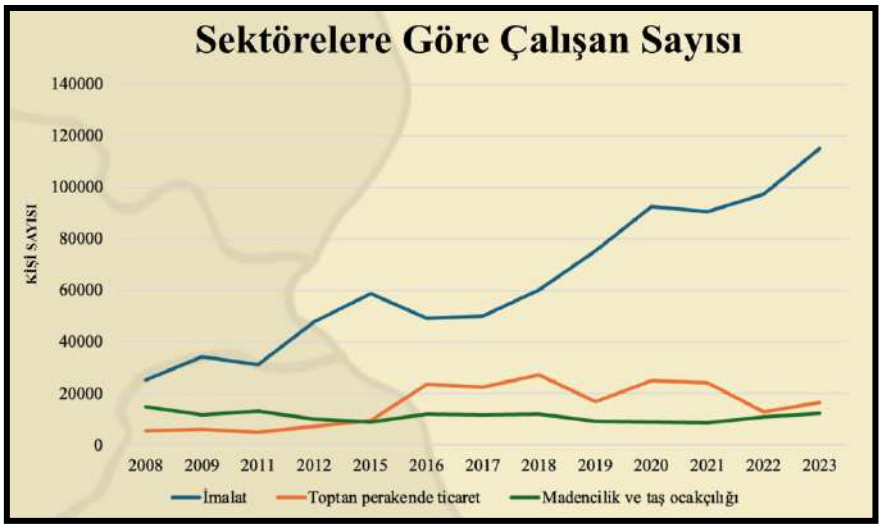
4.6.6 İstihdam ve Sektörel Dağılım

2008–2024 yılları arasında Manisa'da çalışan sayısı artmıştır. Erkek işçi sayısı daha yüksek olsa da 2014 sonrası kadın istihdamında belirgin artış görülmüştür. Bu durum sanayileşme, eğitim düzeyi ve istihdamdaki gelişmelerle ilişkilidir. 2008 krizi sonrası imalat sektörü 2009'dan itibaren toparlanmış, 2013'te OSB yatırımlarıyla zirve yapmıştır. 2017 sonrası yeniden yükselişe geçen sektör, 2023'te 110.000 seviyesine ulaşmış; 2024'te ekonomik dalgalanmalarla birlikte düşüş yaşamıştır.

Grafik 62: Cinsiyete Göre Çalışan İşçi Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

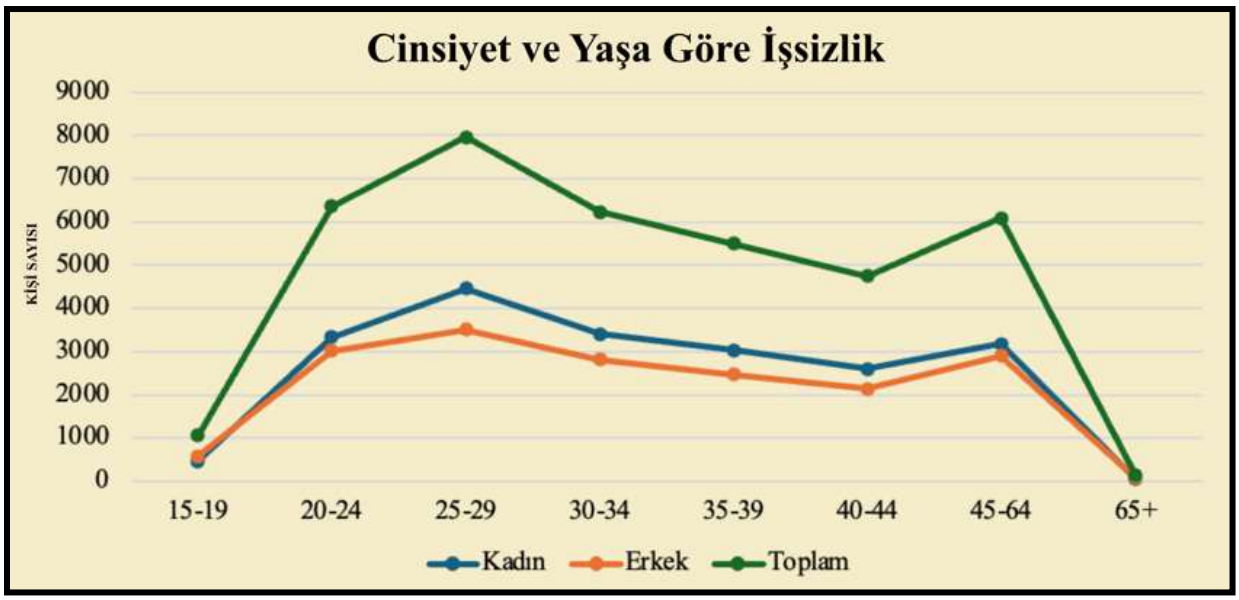
Grafik 63: Sektörlere Göre Çalışan Sayısı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.6.7 Sosyal Risk Grupları

Kuruma kayıtlı işsizler arasında en yüksek oran 25–29 yaş grubunda, bunu 20–24 yaş grubu izlemektedir. Bu durum, gençlerin iş gücü piyasasına geçişteki zorlukları ve deneyim eksikliği ile açıklanabilir; genç işsizliği, eğitim-istihdam uyumunun önemini vurgulamaktadır.

Grafik 64: Cinsiyet ve Yaşa Göre İşsizlik (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

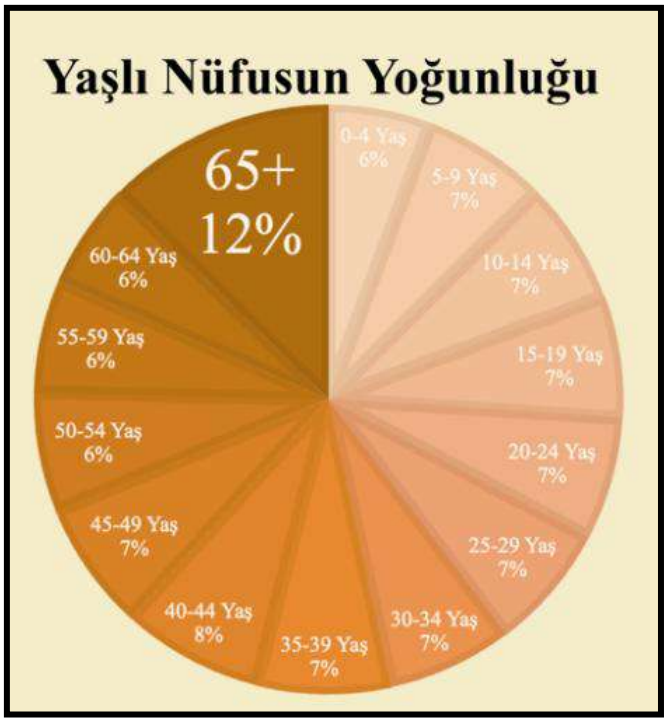
2011 yılındaki keskin düşüş, Millî Eğitim Bakanlığı'nın okuma-yazma seferberliği ve Halk Eğitim Merkezleri'nin yoğunlaştırdığı kursların etkisiyle birlikte, kısa sürede büyük bir ilerleme sağlandığını göstermektedir.

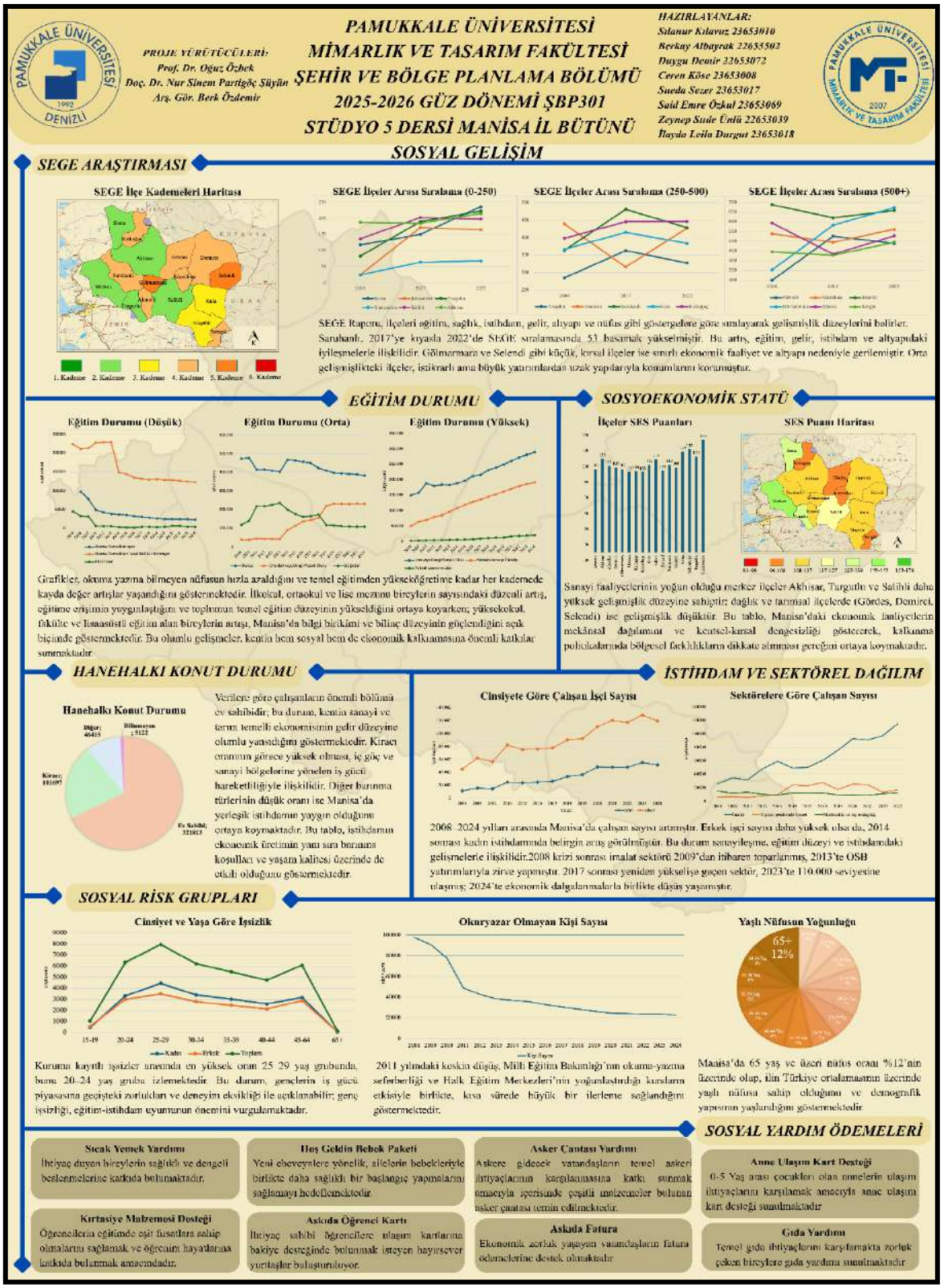
Grafik 65: Okuryazar Olmayan Kişi Sayısı 8(SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Manisa'da 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %12'nin üzerinde olup, ilin Türkiye ortalamasının üzerinde yaşlı nüfusa sahip olduğunu ve demografik yapısının yaşlandığını göstermektedir.

Grafik 66: Yaşlı Nüfus Yoğunluğu (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

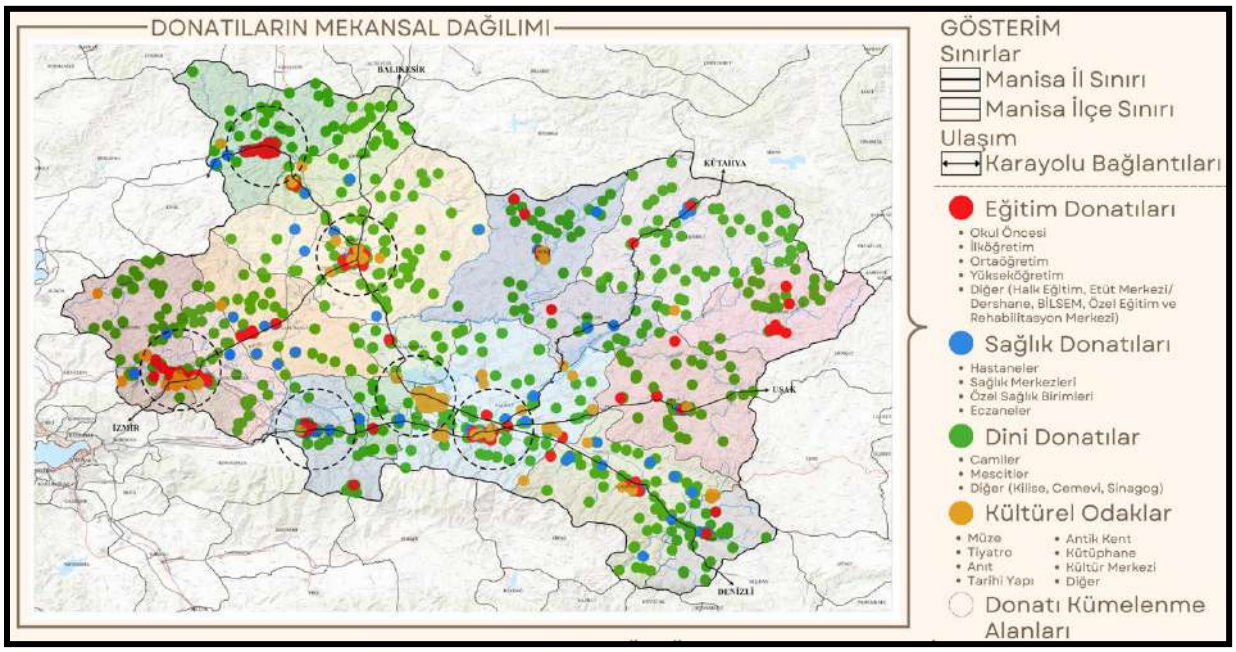

Şekil 149: Sosyal Gelişim Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.7 Donatı Yeterliliği

Manisa ili donatı yeterlilik analizi kapsamında dört adet donatı türünün (eğitim, sağlık, dini ve kültürel) mekânsal dağılımı noktasal olarak analiz edilmiştir. Merkez ilçelerde (Şehzadeler, Yunusemre) tüm donatı türlerinde yoğunlaşma görülmektedir. Dini donatılar en dengeli dağılımı sergilerken, kültürel donatılar Salihli ilçesinde yoğunlaşmıştır. Sağlık donatıları ana ulaşım aksları boyunca dizilim göstermektedir. Kırsal ilçelerde tüm donatı türlerinde erişim yetersizliği tespit edilmiştir.

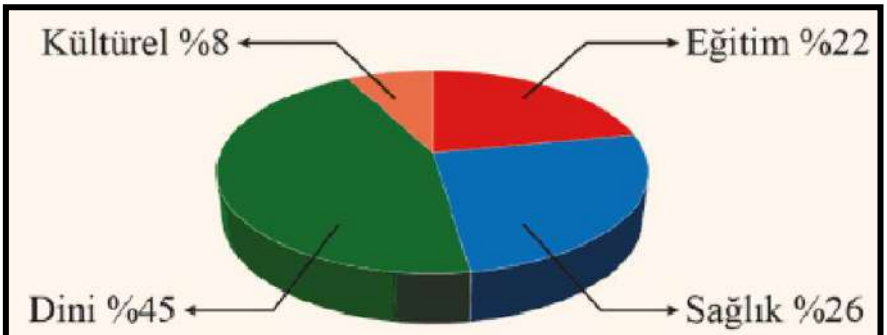
Şekil 150: Donatıların Mekânsal Dağılımı (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Manisa ili sınırları içerisinde yer alan kentsel donatı türlerinin (eğitim, sağlık, dini ve kültürel) kapsamlı bir envanteri sunulmuş ve her bir donatı türünün kategorik dağılımı istatistiksel ve görsel yöntemlerle analiz edilmiştir. Manisa'nın kentsel donatı potansiyeli ortaya konulmuş ve sosyal altyapı kapasitesi değerlendirilmiştir.

Manisa ili genelinde toplam 2.012 adet kentsel donatı tespit edilmiştir. Donatı türlerine göre dağılım incelendiğinde, dini donatıların %45 oranla (898 adet) en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla %26 ile sağlık (518 adet), %22 ile eğitim (441 adet) ve %8 ile kültürel odaklar (155 adet) takip etmektedir.

Manisa ilinin 17 ilçesindeki donatı tesislerinin mevcut durumu incelenmiştir. Analiz kapsamında eğitim, sağlık, dini ve kültürel donatı türleri ele alınmış ve her bir donatı türünün ilçeler bazında sayısal dağılımı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler pasta grafikler ve tablolar ile görselleştirilmiştir.

Grafik 67:Donatıların Genel Karşılaştırması (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

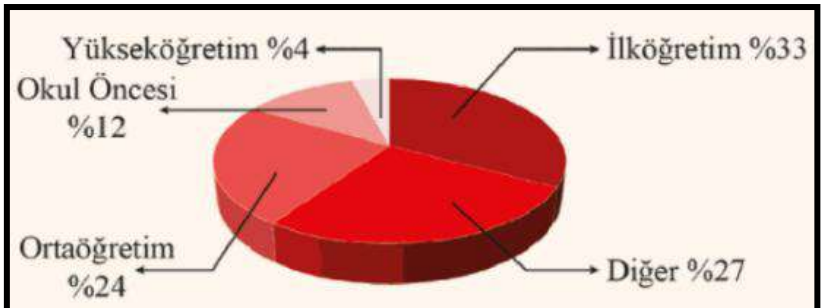

Donatı Türü	Adet
Eğitim	441
Sağlık	518
Dini	898
Kültürel	155

4.7.1 Eğitim Donatıları

Manisa'da 441 adet eğitim donatısı bulunmaktadır. Dağılım incelendiğinde, %33 ile ilköğretim (145 adet) en yüksek orana sahiptir. Bunu %27 ile diğer eğitim kurumları (118 adet), %24 ile ortaöğretim (105 adet), %12 ile okul öncesi (55 adet) ve %4 ile yükseköğretim (18 adet) takip etmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim kademelerinin toplamı %57'lik payı, kentin temel eğitim altyapısının güçlü olduğunu göstermektedir. Ancak okul öncesi eğitim kurumlarının düşük oranı, erken çocukluk eğitimi alanında gelişim ihtiyacına işaret etmektedir. Yükseköğretim kurumlarının sayısı ise il statüsüne göre beklenen düzeydedir.

Grafik 68: Manisa İli Eğitim Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

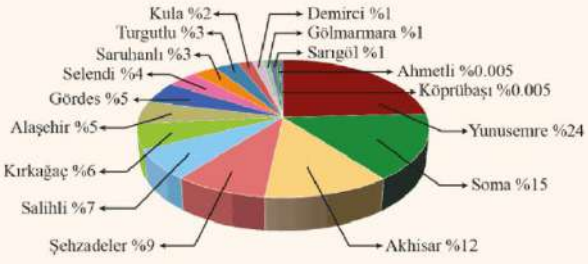

Eğitim Donatıları Türü	Adet
Okul Öncesi	55
İlköğretim	145
Ortaöğretim	105
Yükseköğretim	18
Diğer	118

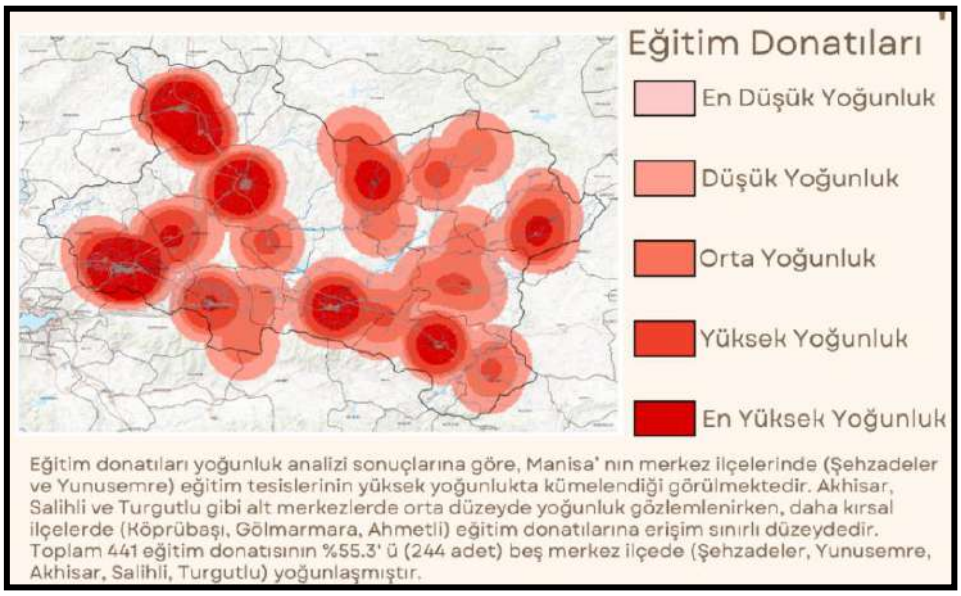
Yunusemre, %24 oranla (107 adet) il genelindeki eğitim donatılarının yaklaşık çeyreğini barındırmaktadır. En düşük eğitim donatısına sahip ilçeler ise Ahmetli ve Köprübaşı (2' şer adet), Sarıgöl ve Gölmarmara (4' er adet) ile Demirci (6 adet) olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dağılım, merkez ilçeler ile kırsal karakterli ilçeler arasında önemli bir farkın olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 69:İlçelere Göre Eğitim Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

İlçeler	Adet
Yunusemre	107
Soma	68
Akhisar	53
Şehzadeler	39
Salihli	31
Kırkağaç	26
Alaşehir	24
Gördes	22
Selendi	17
Saruhanlı	14
Turgutlu	14
Kula	8
Demirci	6
Gölmarmara	4
Sarıgöl	4
Köprübaşı	2
Ahmetli	2

Eğitim donatıları yoğunluk analizi sonuçlarına göre, Manisa'nın merkez ilçelerinde (Şehzadeler ve Yunusemre) eğitim tesislerinin yüksek yoğunlukta kümelendiği görülmektedir. Akhisar, Salihli ve Turgutlu gibi alt merkezlerde orta düzeyde yoğunluk gözlemlenirken, daha kırsal ilçelerde (Köprübaşı, Gölmarmara, Ahmetli) eğitim donatılarına erişim sınırlı düzeydedir. Toplam 441 eğitim donatısının %55,3'ü (244 adet) beş merkez ilçede (Şehzadeler, Yunusemre, Akhisar, Salihli, Turgutlu) yoğunlaşmıştır.

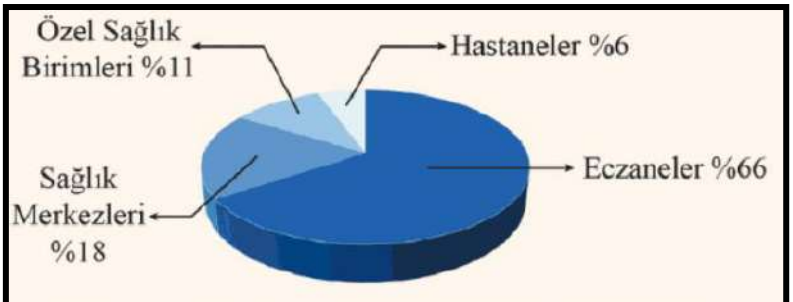

Şekil 151:Eğitim Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.7.2 Sağlık Donatıları

Manisa'da 518 adet sağlık donatısı bulunmaktadır. Dağılım incelendiğinde, %66 ile eczaneler (340 adet) en yüksek orana sahiptir. Bunu %18 ile sağlık merkezleri (94 adet), %11 ile özel sağlık birimleri (55 adet) ve %6 ile hastaneler (29 adet) takip etmektedir. Eczanelerin yüksek oranı, ilaç erişiminin yaygın olduğunu göstermektedir. Özel sağlık birimlerinin %11'lik oranı ise sağlık sektöründe özel sektör katılımının orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Grafik 70: Manisa İli Sağlık Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

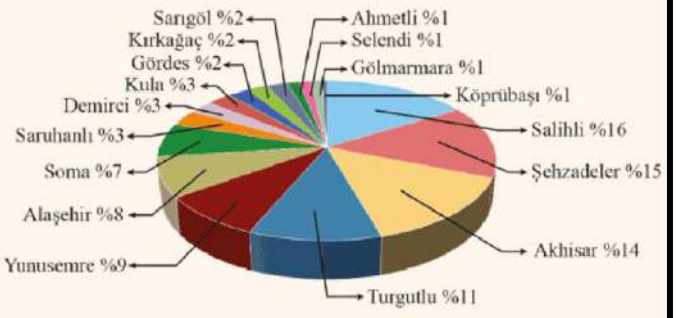

Sağlık Donatıları Türü	Adet
Eczaneler	340
Sağlık Merkezleri	94
Özel Sağlık Birimleri	55
Hastaneler	29

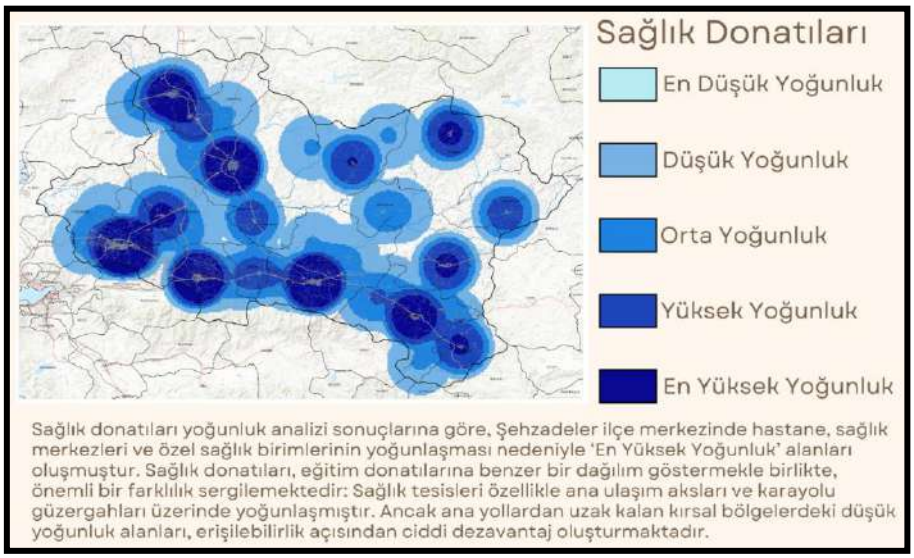
Salihli, %16 oranla (84 adet) en fazla sağlık tesisine sahip ilçe konumundadır. Bunu Şehzadeler %15 (77 adet) ve Akhisar %14 (75 adet) takip etmektedir. Bu üç ilçe toplam sağlık donatılarının %45' ini oluşturmaktadır. En düşük sağlık donatısına sahip ilçeler; Köprübaşı (3 adet-%1), Gölmarmara (6 adet-%1), Selendi ve Ahmetli (yedişer adet-%1) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 71:İlçelere Göre Sağlık Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

İlçeler	Adet
Salihli	84
Şehzadeler	77
Akhisar	75
Turgutlu	56
Yunusemre	45
Alaşehir	42
Soma	35
Saruhanlı	17
Demirci	14
Kula	14
Kırkağaç	12
Gördes	12
Sarıgöl	12
Selendi	7
Ahmetli	7
Gölmarmara	6
Köprübaşı	3

Sağlık donatıları yoğunluk analizi sonuçlarına göre, Şehzadeler ilçe merkezinde hastane, sağlık merkezleri ve özel sağlık birimlerinin yoğunlaşması nedeniyle ‘En Yüksek Yoğunluk’ alanları oluşmuştur. Sağlık donatıları, eğitim donatılarına benzer bir dağılım göstermekle birlikte, önemli bir farklılık sergilemektedir: Sağlık tesisleri özellikle ana ulaşım aksları ve karayolu güzergahları üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak ana yollardan uzak kalan kırsal bölgelerdeki düşük yoğunluk alanları, erişilebilirlik açısından ciddi dezavantaj oluşturmaktadır.

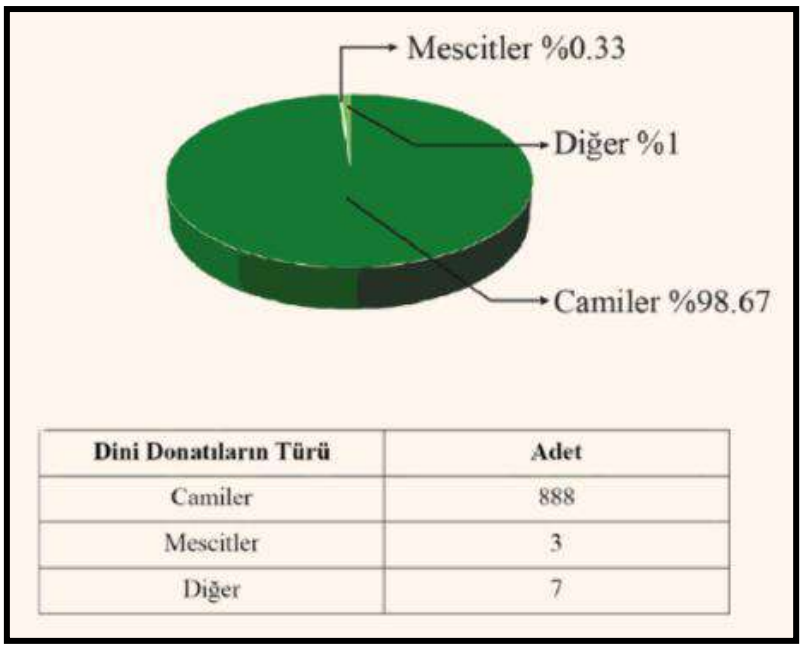

Şekil 152: Sağlık Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.7.3 Dini donatılar

Manisa’da 898 adet dini donatı bulunmaktadır. Dağılım incelendiğinde, %98.67 ile camiler (888 adet) hakim bir orana sahiptir. Bunu %1 ile diğer dini yapılar (7 adet; kilise, cemevi, sinagog) ve %0.33 ile mescitler takip etmektedir. Camilerin neredeyse tüm dini donatıları oluşturması, Manisa’nın kentsel ve kırsal tüm yerleşim birimlerinde kapsamlı bir ibadet altyapısına sahip olduğunu göstermektedir.

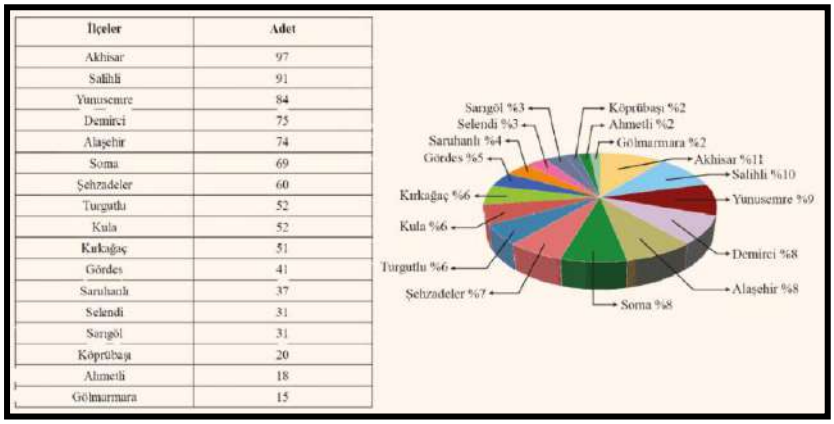
Grafik 72: Manisa İli Dini Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Dini Donatıların Türü	Adet
Camiler	888
Mescitler	3
Diğer	7

Akhisar, %11 oranla (97 adet) en fazla dini tesise sahip ilçe konumundadır. En düşük dini donatı sayısına sahip ilçeler Gölmarmara (15 adet-%2), Ahmetli (18 adet-%2) ve Köprübaşı (20 adet-%2) olarak karşımıza çıkmaktadır. Dini donatıların diğer donatı türlerine kıyasla çok daha dengeli dağıldığı dikkat çekmektedir.

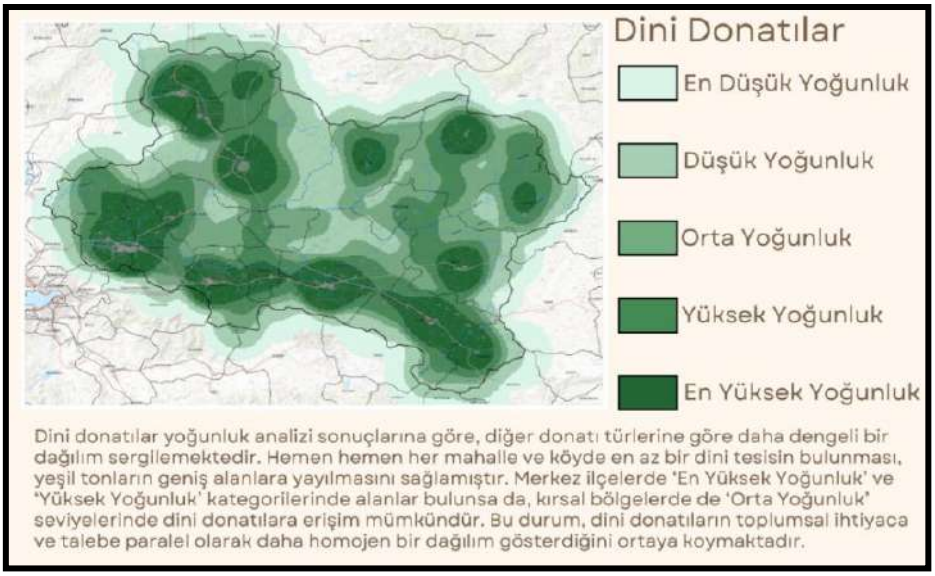
Grafik 73:İlçelere Göre Dini Donatıları (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

İlçeler	Adet
Akhisar	97
Salihli	91
Yunusemre	84
Demirci	75
Alaşehir	74
Soma	69
Şehzadeler	60
Turgutlu	52
Kula	52
Kırkağaç	51
Gördes	41
Saruhanlı	37
Selendi	31
Sarıgöl	31
Köprübaşı	20
Ahmetli	18
Gölmarmara	15

Dini donatılar yoğunluk analizi sonuçlarına göre, diğer donatı türlerine göre daha dengeli bir dağılım sergilemektedir. Hemen hemen her mahalle ve köyde en az bir dini tesisin bulunması, yeşil tonların geniş alanlara yayılmasını sağlamıştır. Merkez ilçelerde En Yüksek Yoğunluk ve

Yüksek Yoğunluk kategorilerinde alanlar bulunsa da kırsal bölgelerde de Orta Yoğunluk seviyelerinde dini donatılara erişim mümkündür. Bu durum, dini donatıların toplumsal ihtiyaca ve talebe paralel olarak daha homojen bir dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır.

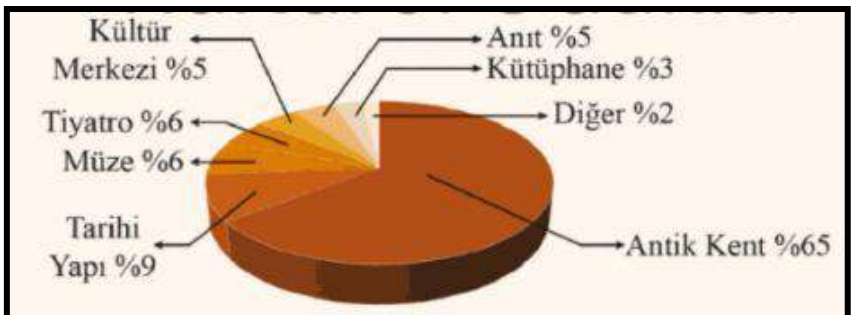

Şekil 153: Dini Donatıları Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.7.4 Kültürel Odaklar

Manisa'da 155 adet kültürel odak bulunmaktadır. Dağılım incelendiğinde, %65 ile antik kentler (100 adet) en yüksek orana sahiptir. Bunu %9 ile tarihi yapılar (14 adet), %6 ile müzeler (10 adet) ve tiyatrolar (9 adet), %5 ile kültür merkezleri (7 adet) ve anıtlar (7 adet), %3 ile kütüphaneler (5 adet) ve %2 ile diğer kültürel odaklar (3 adet) takip etmektedir. Bu durum Manisa'nın tarihsel süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yaptığını ve arkeolojik açıdan oldukça zengin bir kent olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 74: Manisa İli Kültürel Odaklar (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

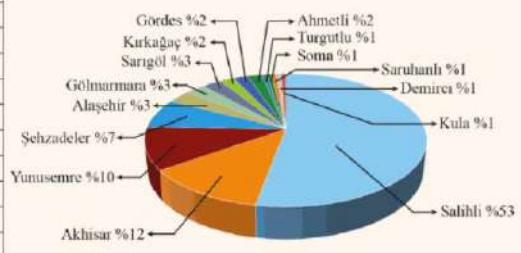

Kültürel Odakların Türü	Adet
Antik Kent	100
Tarihi Yapı	14
Müze	10
Tiyatro	9
Kültür Merkezi	7
Anıt	7
Kütüphane	5
Diğer	3

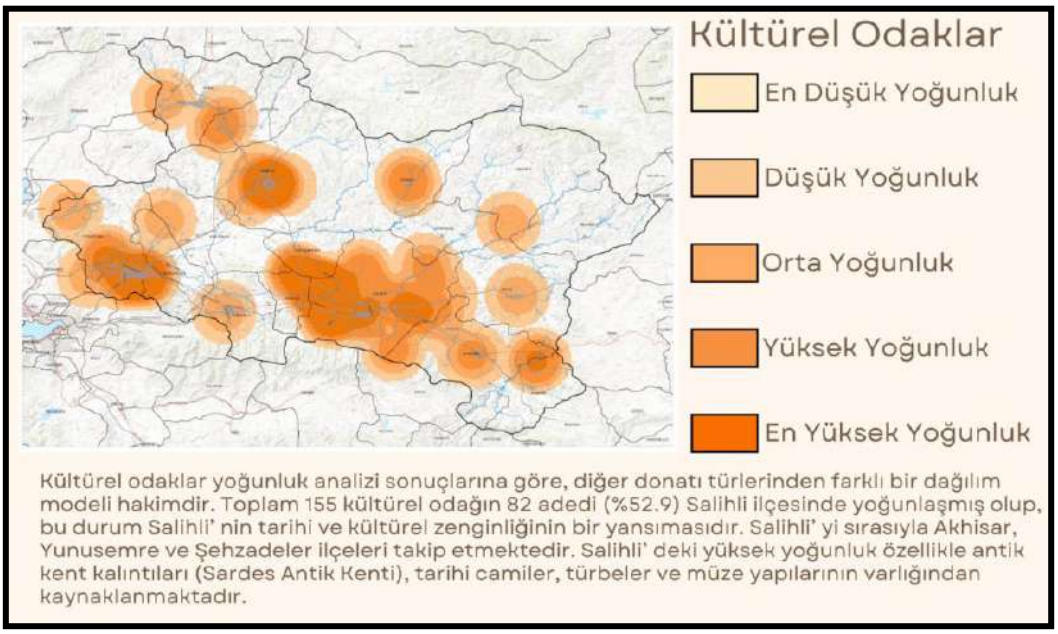
Salihli, %53 oranla (82 adet) toplam kültürel odakların yarısından fazlasına sahiptir. Demirci, Kula, Saruhanlı, Turgutlu ve Soma ise %1 oranı ile en düşük kültürel donatı sayısına sahip ilçelerdir. Salihli'nin baskın konumu ve diğer birçok ilçenin yetersiz kültürel altyapısı, bu alanda planlama ve yatırım ihtiyacını açıkça göstermektedir.

Grafik 75:İlçelere Göre Kültürel Odaklar (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

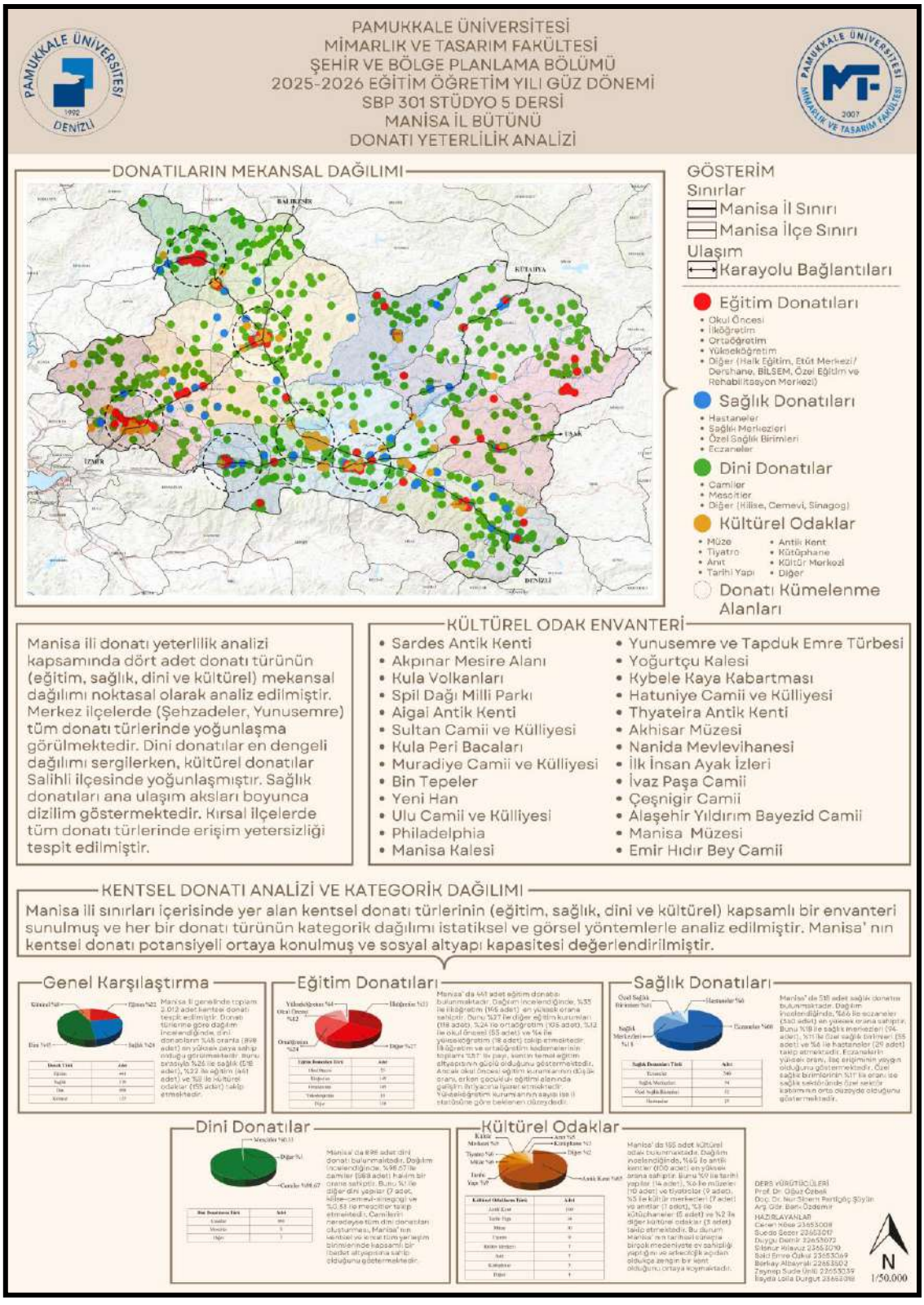
İlçeler	Adet
Salihli	82
Akhisar	19
Yunusemre	16
Şehzadeler	11
Alaşehir	5
Gölmarmara	4
Sarıgöl	4
Ahmetli	3
Gördes	3
Kırkağaç	3
Soma	1
Turgutlu	1
Saruhanlı	1
Kula	1
Demirci	1

Kültürel odaklar yoğunluk analizi sonuçlarına göre, diğer donatı türlerinden farklı bir dağılım modeli hakimdir. Toplam 155 kültürel odağın 82 adedi (%52,9) Salihli ilçesinde yoğunlaşmış olup, bu durum Salihli'nin tarihi ve kültürel zenginliğinin bir yansımasıdır. Salihli'yi sırasıyla Akhisar, Yunusemre ve Şehzadeler ilçeleri takip etmektedir. Salihli'deki yüksek yoğunluk özellikle antik kent kalıntıları (Sardes Antik Kenti), tarihi camiler, türbeler ve müze yapılarının varlığından kaynaklanmaktadır.

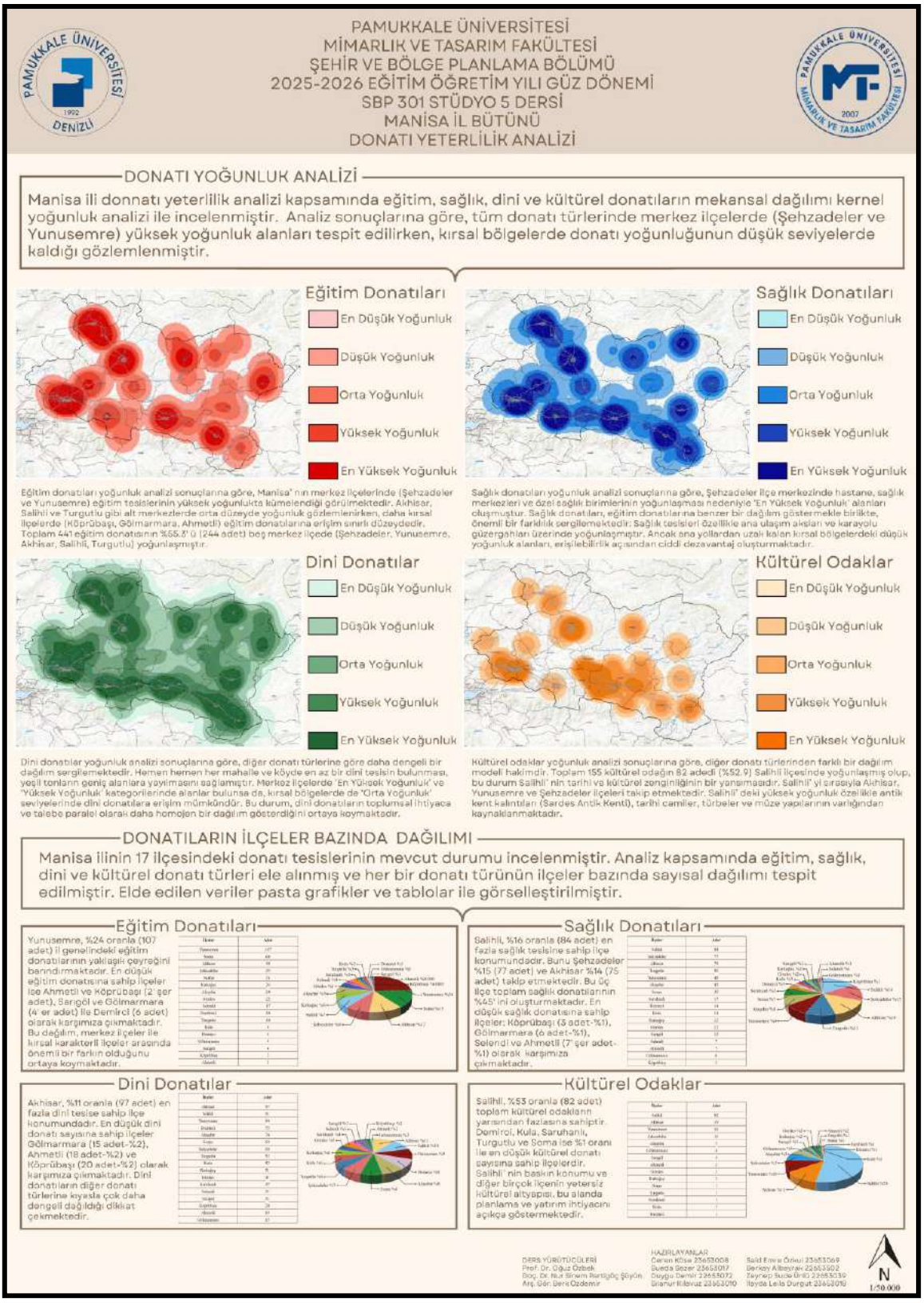

Şekil 154:Kültürel Odaklar Yoğunluğu Haritası (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 155. Donatı Yeterlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

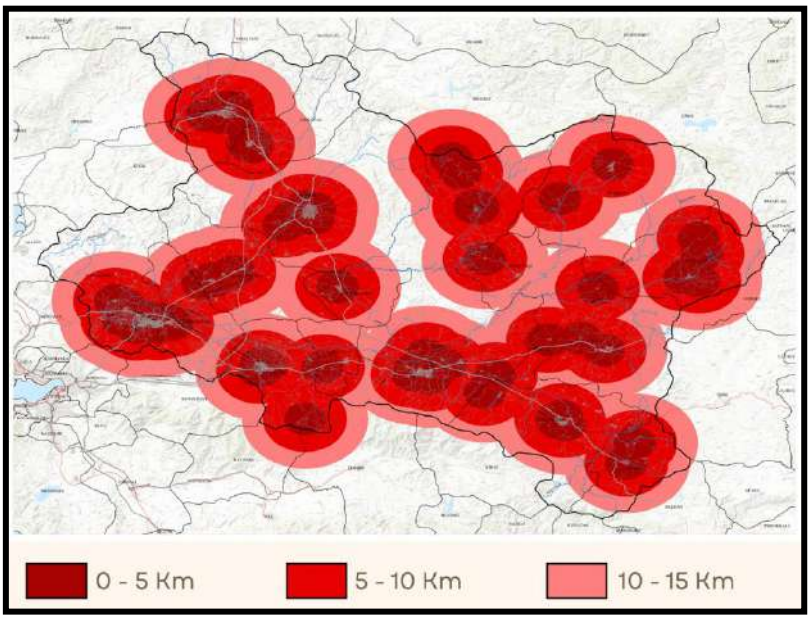
Şekil 156. Donatı Yeterlilik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.8 Erişilebilirlik

Manisa ili genelinde tesislere erişilebilirlik durumu, motorlu araç erişimi (ortalama araç hızı 40-60 km/saat varsayılmıştır) temel alınarak Multiple Ring Buffer analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde belirtilen erişim mesafeleri, çalışma alanının il bazında olması ve 1/50.000 ölçeği dikkate alınarak adapte edilmiştir. Her tesis noktası merkez alınarak, belirlenen mesafe eşiklerinde tampon zonları oluşturulmuştur.

4.8.1 Eğitim Donatıları Erişilebilirliği

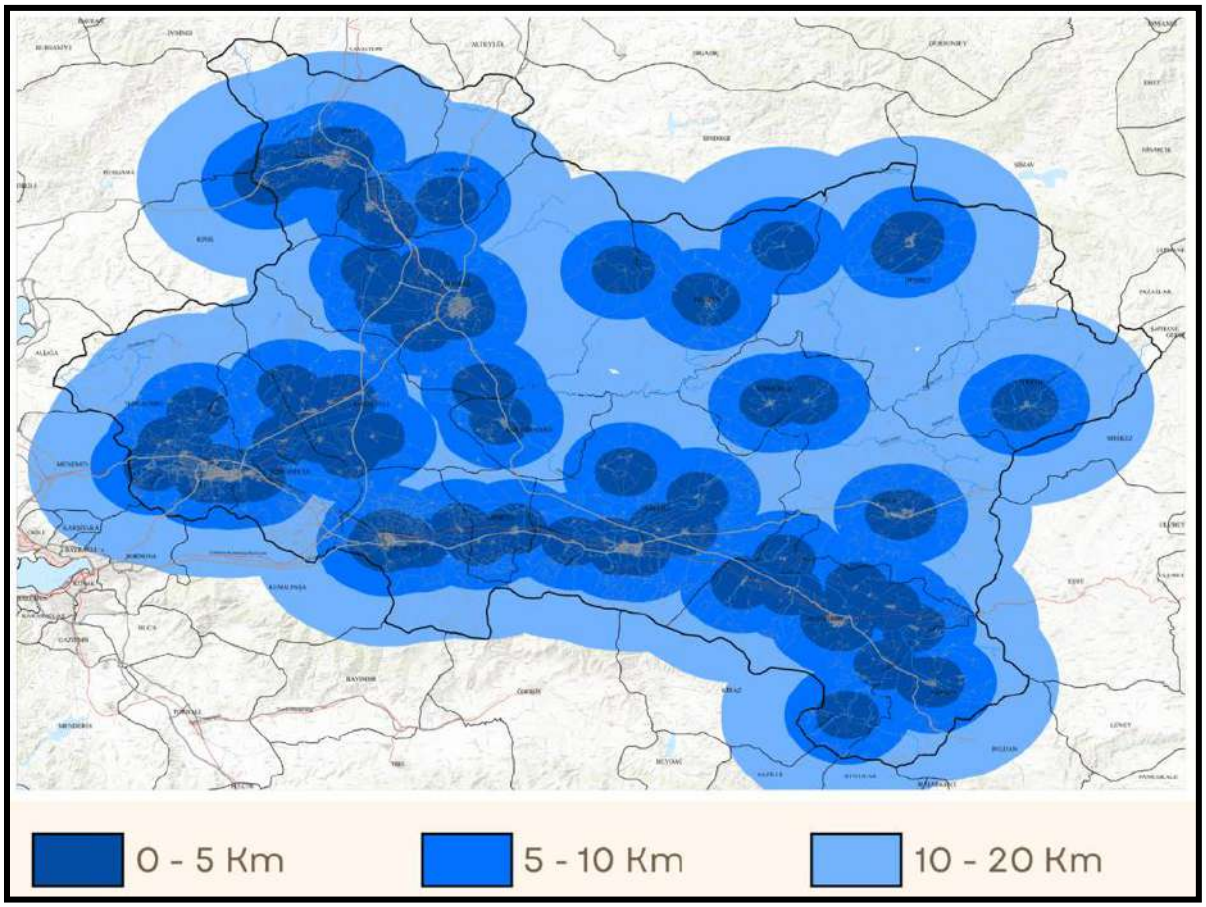
Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde ilkokullar için 500 metre, ortaokullar için 1000 metre, liseler için 2500 metre yaya yürüme mesafesi öngörülmüştür. Ancak bu mesafeler il genelinde uygulanabilir olmadığından, motorlu araç erişimi dikkate alınarak genişletilmiştir. 5 km yarıçapındaki alan 'iyi erişilebilir', 5 - 10 km arası 'orta erişilebilir', 10 - 15 km arası 'zayıf erişilebilir' olarak sınıflandırılmıştır. 15 km dışında kalan mahalleler, eğitim hizmetlerine erişimde dezavantajlı bölgeler olarak kabul edilmiştir. (Buffer analizi ile oluşturulan bu zonlar, kuş uçuşu mesafeyi temel aldığından, gerçek yol mesafesi %20' ye kadar daha uzun olabilmektedir.)

Şekil 157. Eğitim Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.8.2 Sağlık Donatıları Erişilebilirliği

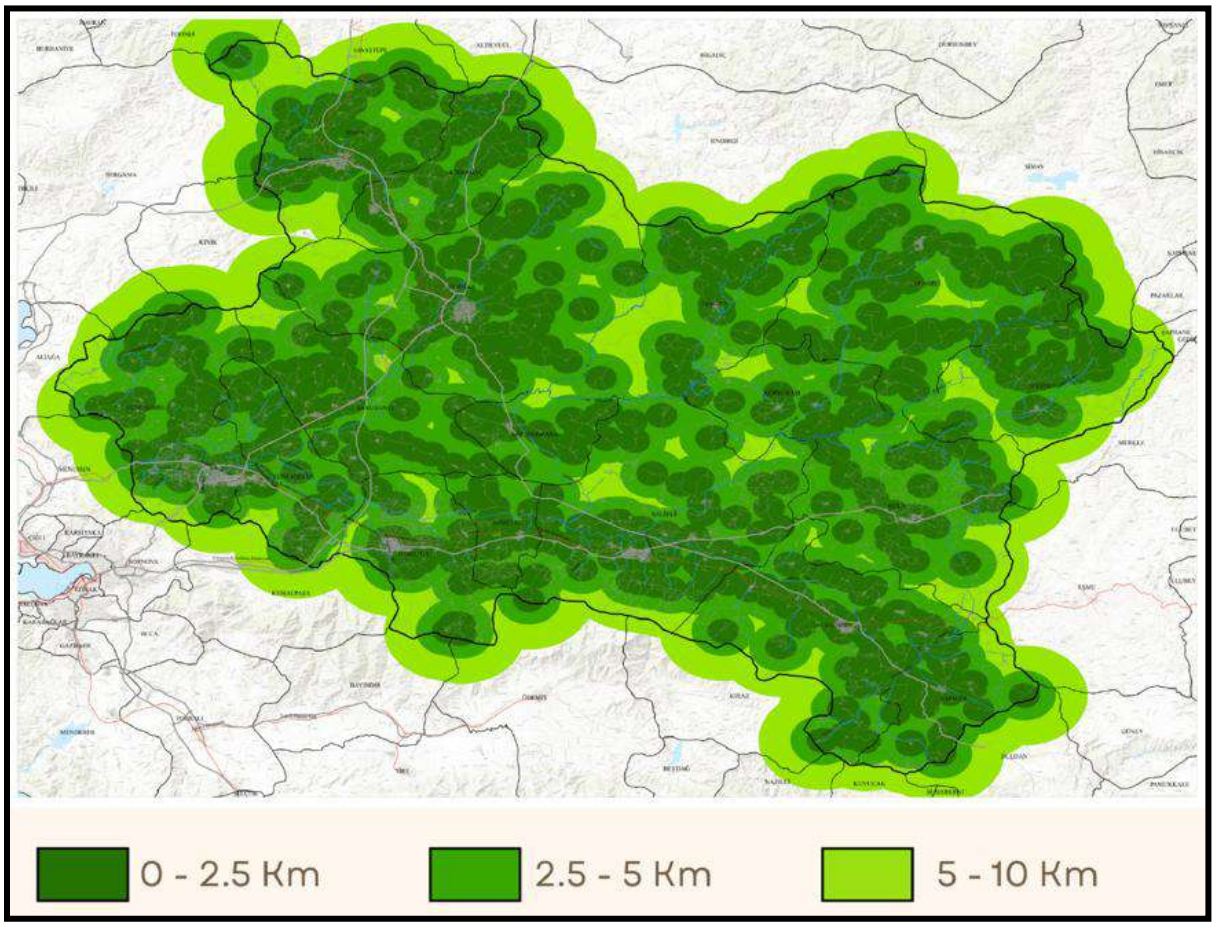
Yönetmelikte aile sağlık merkezleri için 500 metre yaya mesafesi öngörülmüş olup, il genelinde ambulans ve motorlu araç erişimi temel alınmıştır. 5 km yarıçapındaki alan temel sağlık hizmetlerine ‘kolay erişimi’, 5 - 10 km arası ‘orta düzey erişimi’, 10 - 20 km arası ‘zor erişimi’ temsil etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), kırsal alanlarda 1 saatlik erişim süresini kabul edilebilir bulmakta olup, ortalama 60 km/saat hız varsayımıyla 20 km mesafe bu standartta uygundur. Buffer analizi ile 20 km dışında kalan mahalleler, sağlık hizmetlerine erişimde ciddi dezavantaj yaşayan bölgeler olarak belirtilmiştir. (Buffer analizi ile oluşturulan bu zonlar, kuş uçuşu mesafeyi temel aldığından, gerçek yol mesafesi %20’ ye kadar daha uzun olabilmektedir.)

Şekil 158. Sağlık Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.8.3 Dini Donatıları Erişilebilirliği

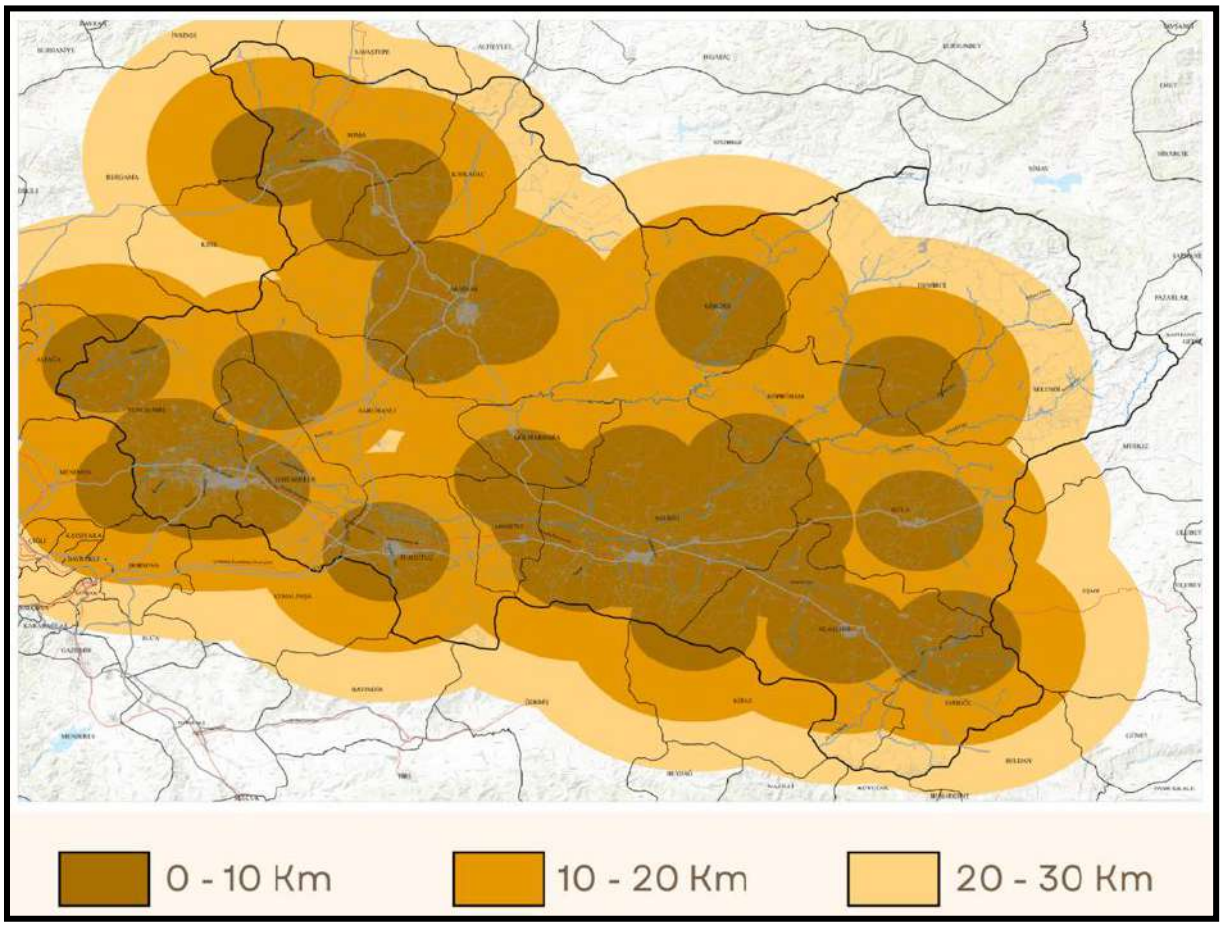
Yönetmelikte mahalle camileri için 250 metre, semt camileri için 400 metre mesafe öngörülmüş olup, il ölçeği için bu mesafeler sırasıyla 2.5 km, 5 km ve 10 km olarak adapte edilmiştir. 2.5 km yarıçapı mahalle düzeyinde günlük erişimi, 2.5 - 5 km arası semt düzeyinde haftalık erişimi, 5 - 10 km arası ise merkez cami erişimini temsil etmektedir. Buffer erişimi ile oluşturulan erişim zonları, toplumsal yaşama katılım fırsatlarının mekânsal dağılımını göstermektedir. (Buffer analizi ile oluşturulan bu zonlar, kuş uçuşu mesafeyi temel aldığından, gerçek yol mesafesi %20' ye kadar daha uzun olabilmektedir.)

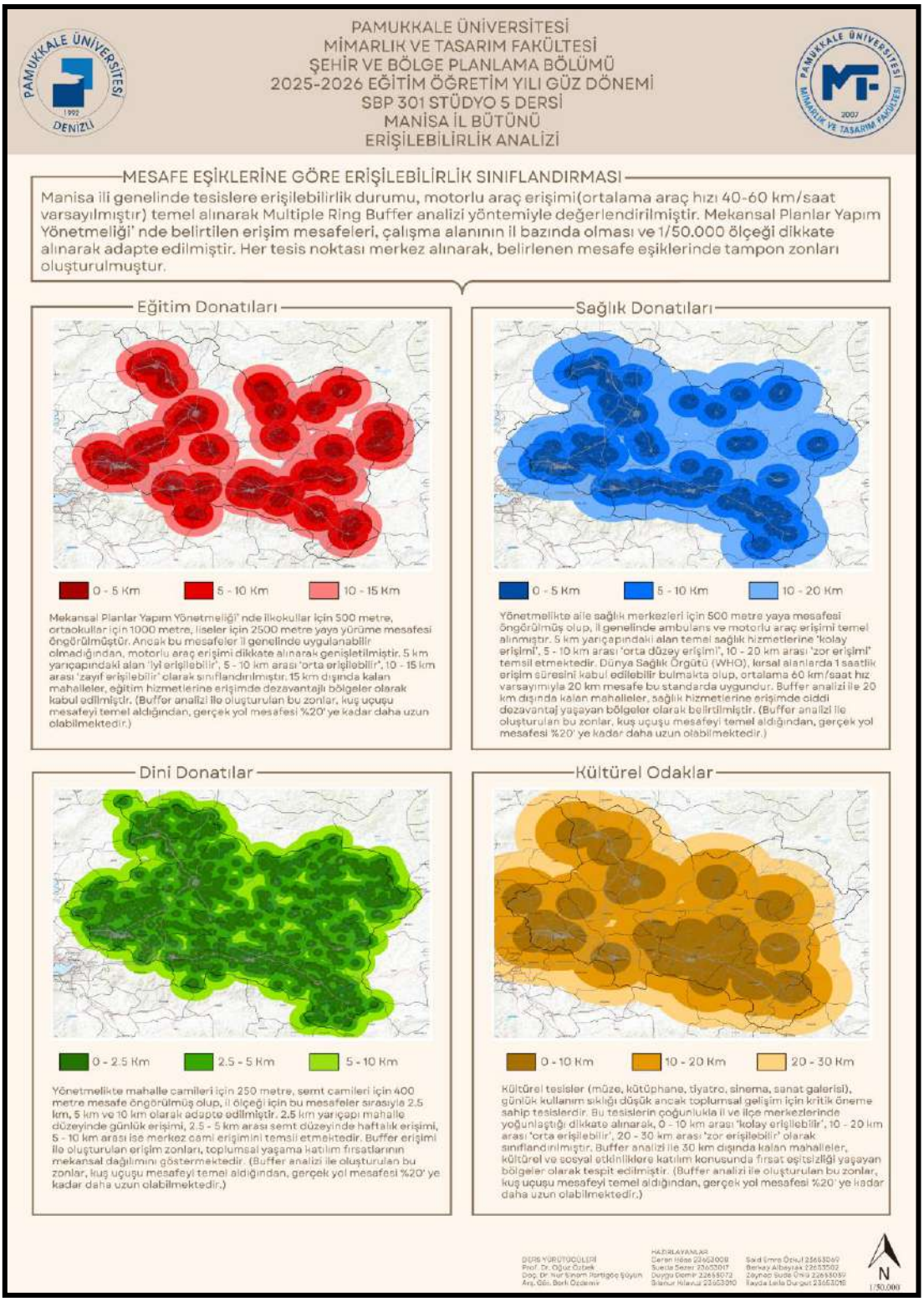
Şekil 159. Dini Donatıları Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.8.4 Kültürel Odaklar Erişilebilirliği

Kültürel tesisler (müze, kütüphane, tiyatro, sinema, sanat galerisi), günlük kullanım sıklığı düşük ancak toplumsal gelişim için kritik öneme sahip tesislerdir. Bu tesislerin çoğunlukla il ve ilçe merkezlerinde yoğunlaştığı dikkate alınarak, 0 - 10 km arası 'kolay erişilebilir', 10 - 20 km arası 'orta erişilebilir', 20 - 30 km arası 'zor erişilebilir' olarak sınıflandırılmıştır. Buffer analizi ile 30 km dışında kalan mahalleler, kültürel ve sosyal etkinliklere katılım konusunda fırsat eşitsizliği yaşayan bölgeler olarak tespit edilmiştir. (Buffer analizi ile oluşturulan bu zonlar, kuş uçuşu mesafeyi temel aldığından, gerçek yol mesafesi %20' ye kadar daha uzun olabilmektedir.)

Şekil 160. Kültürel Odaklar Erişilebilirliği (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 161. Erişilebilirlik Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.9 Kültürel Birikim ve Entelektüel Yaşam

4.9.1 Gelenek ve Görenekler

Manisa ilinde düğünler düğün sahiplerinin ekonomik durumlarına veya yörelerine göre farklılık göstermektedir. Gelenekler geçmiş yıllara göre daha sadeleşmiş ve kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. Erkek tarafı kız evine görücüler gönderir ve beğenildiği taktirde birkaç gün sonra erkek tarafının yakınlarından birkaç kişi kız evine giderek kızı isterler. Kızın aile büyükleri uygun görürse, erkek tarafı bohçalar ve hediyeler dışında bir söz mendili verilir. Ardından erkek evine söz şerbeti ikram edilir ve nişan günü belli olur. Nişan gününden önce kıza hediyeler alınır ve bu hediyeler misafirlerce görülecek şekilde sergilenir. Belirlenen tarihte nişan yüzükleri takılır. Nişan süresi içinde karşılıklı olarak giyilebilecek türden hediyeler alınır. Kurban Bayramı'nda ise kız evine hediyelere ek olarak süslenmiş bir koç ilave edilir. **[SK-URL-11]**

Şekil 162. Hediye Gönderilen Koç **[SK-URL-12]**

Eskiden düğünler çarşamba, perşembe, cuma veya cuma, cumartesi, pazar olmak üzere üç gün sürerdi. Kızın çeyizlerini almak üzere erkek evi araba gönderir. Kızın arkadaşları veya kardeşleri çeyizlerin üstüne oturup bahşiş isterler.

Gelin gitmeden önce ise gelin hamamı ve kına gecesi yapılır. Kına gecesinde kadınlar eğlenir ve kına yakılır. Düğün günü ise ailenin maddi durumuna göre gelinin babası gelinin beline altın veya gümüş kuşak bağlar ve damada teslim edilir. **[SK-URL-11]**

Şekil 163. Kına **[SK-URL-13]**

Şekil 164. Yöresel Kıyafetler **[SK-URL-13]**

Damadın evine gidilirken gezerek bir konvoy oluşturulur. Damat evine gidilince ise gelinin başına buğday, leblebi, şeker veya para serpilir. Gelin yüzü kapalı bir şekilde oturur ve damat tarafından yüz görümlülüğü takılır. Yemekten sonra damat camiye gider ve namazdan sonra mumlarla eve dönülür. Damat sırtı yumruklanarak eve uğurlanırdı. **[SK-URL-11]**

Şekil 165. Hayır Yemeği **[SK-URL-14]**

Şekil 166. Buğday, Para Şeker **[SK-URL-12]**

4.9.2 Dokumacılık Kültürü

Manisa tarihi ve kültürel zenginlikleri olan bir il olmakla beraber her ilçenin ayrı ayrı ve kendine özgü özellikleri vardır. Üretilen halılar kendine özgü desenleri ile dikkat çekmektedir. Geleneksel el işçiliği olması nedeniyle kültürel mirasa katkı sağlamaktadır.

Manisa'da halıcılık geleneği Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine dayanmaktadır. O dönemlerde büyük bir ticari öneme sahiptir. Osmanlı saraylarında kullanılmıştır ve işçilikleriyle tanınmışlardır. **[SK-URL-15]**

Şekil 167. Halı Deseni **[SK-URL-16]**

Gördes Halıları

Dayanıklılığıyla bilinen çift düğüm tekniği sayesinde dünya çapında tanınmaktadır. Gördes halıları kök boya kullanılarak dokunur. Genellikle koyu kırmızı ve mavi renkleri kullanılır. V ve at nalı şeklinde desenler kullanılır. Araştırmacılar Gördes düğümünün dünyada eşi olmayan bir teknik olduğunu belirtmektedir. **[SK-URL-15]**

Şekil 168. Halı Dokuma **[SK-URL-13]**

Kula Halıları

İlk olarak 17. Yüzyılda üretilmiştir. Yün atkı ve çözgü ile dokunmuştur ve Türk Düğümü ya da Gördes Düğümü tekniğiyle üretilmektedir. Çubuklu Kula, Manzaralı Kula, Kömürcü Kula gibi farklı isimlerle adlandırılır ve bu çeşitlilik sağlamaktadır. 19. Yüzyılda yabancı talepler ile sentetik boya kullanımı artmış olsa da geleneksel dokuma teknikleri hala korunmaktadır. **[SK-URL-15]**

Şekil 169. Geleneksel Kıyafetler **[SK-URL-13]**

Yunt Dağı Halıları

Uzun zamanlar boyunca geçimlerini hayvancılıkla sağlayan halk, hayvanlardan elde edilen yapağı ve bitkisel boyalarla halı üretmektedirler. Halı saçakları genellikle örgü yapılır. 20.yüzyılın başlarında ekonomik nedenlerle kalite ve desende bazı değişiklikler olsa da DOBAG (Doğal Boya Bitkileri Araştırma ve Geliştirme) Projesi sayesinde, Yunt Dağı köylerinde geleneksel halı dokuma teknikleri devam ettirilmiştir. **[SK-URL-15]**

Şekil 170. Halk Oyunları Kıyafetleri **[SK-URL-17]**

Demirci Halıları

Demirci halıları, Gördes ve Kula halılarıyla benzemektedir. 19. Ve 20. Yüzyıl başlarında batı zevkleri nedeniyle kalite ve desenleri değişse de geçmişteki gibi geleneksel tarza geri dönülmektedir. Yaklaşık 10.000 el tezgâhı bulunmaktadır. İç piyasaya ve ihracata yönelik halı üretimiyle tanınır. Halıcılık, Demirci'nin en önemli gelir kaynaklarından biridir. **[SK-URL-15]**

Şekil 171. Halı Dokuyan Kadın **[SK-URL-12]**

Şekil 172. Tabak İşlemeleri **[SK-URL-18]**

4.9.3 Yöresel Oyunlar

Manisa zeybek bölgesinde yer almaktadır. Zeybek havaları, ağır ve yürük türküler, barana havaları, semahlar, gelin ve kına havaları yörenin halk müziği ürünleridir. Genel karakter olarak Ege Bölgesi türküleri ile ortak özellikler göstermekle birlikte bazı ezgilerde Rumeli göçmenlerinin etkisi görülür.

Kadın Oyunları

Kadın oyunları kadın çalgıcılar eşliğinde veya kendileri tarafından def, daire, dümbelek, kaşık, sini, güğüm, kazan çalınarak oynanır. Kadın oyunları arasında, Konsol Üstünde Mumlar, Nalbandım, Ninnaların Ninnası, Yörük Yaylası, Mermere, Düz Ovanın Çamları, Ağır Hava, Donuna Bak Donuna, Bahçelerde Börülce, Kaşık Havası, Gımıldan, Hadi Yarim, El Havası gibi oyunlar bulunmaktadır.

Erkek Oyunları

Manisa'daki erkek oyunları genellikle dokuz zamanlı sözsüz ağır zeybek havaları ile oynanır. Çalgıları meydanda davul, zurna, kapalı yerde ince saz, bağlama, keman, kaval, klarnet ve darbukadır. Zeybek oyunlarındaki figürler Manisa zeybek oyunlarında da görülmektedir. Erkek oyunlarında, Harmandalı Zeybeği, Yeni Harmandalı Zeybeği, Aydın Zeybeği, Soma Zeybeği, Baylan Cemile, Koca Ümmet, Çift Hava, Seymen Sekmesi, Cihan Yandı Zeybeği, Ayvalık Zeybeği, Dağlı Havası bulunmaktadır. **[SK-URL-19]**

Şekil 173. Zeybek **[SK-URL-20]**

Şekil 174. Pamukçu Bengisi **[SK-URL-20]**

Şekil 175. Zeybek **[SK-URL-21]**

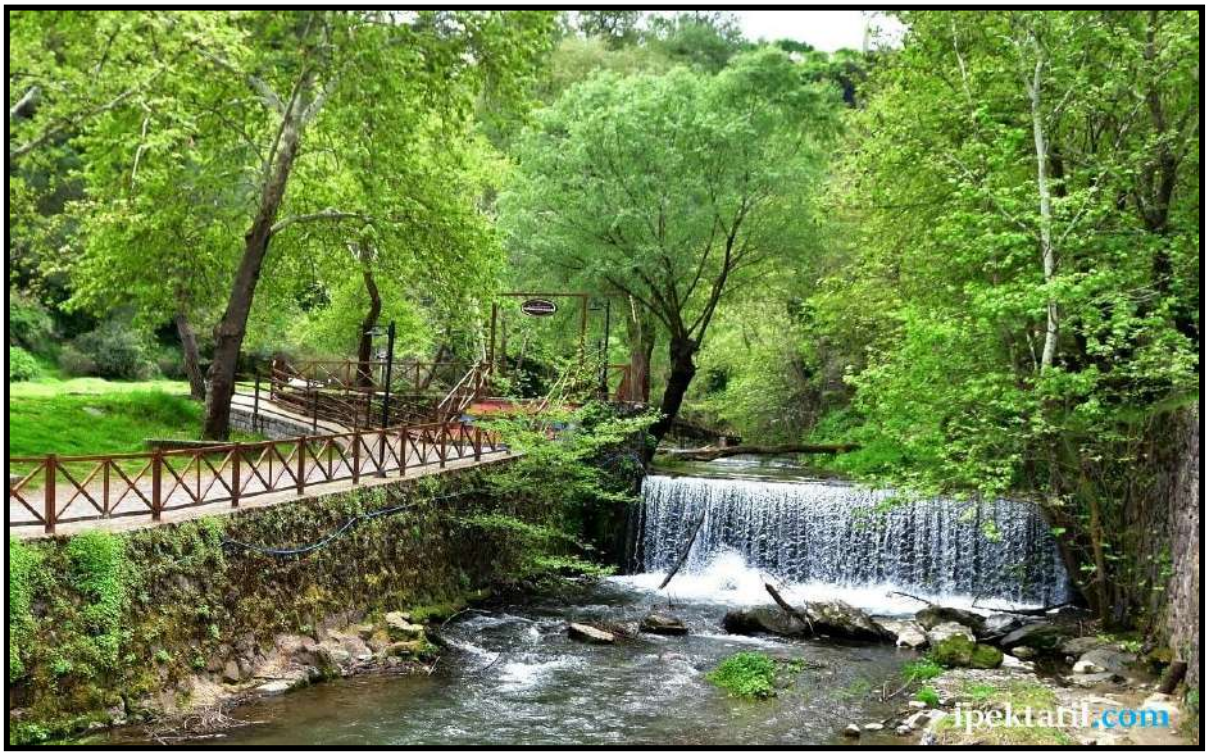

Şekil 176. Halk Oyunları **[SK-URL-22]**

4.9.4 Ekoturizm Destinasyonları

Kurşunlu Kaplıcaları (Salihli)

Manisa'ya 65 km uzaklıkta bulunmaktadır. Kurşunlu çayı vadisi, yeşil dokusu, manzarası, piknik ve günübirlik kullanımı ile birlikte ilgi görmektedir. Birinci derece termal sularından oluşmaktadır. Romatizma, cilt ve kadın hastalıkları, solunum yolu hastalıkları, sinirsel hastalıklar ile ameliyat sonrası, eklem ve kireçlenme rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. **[SK-URL-23]**

Şekil 177. Kurşunlu Kaplıcaları **[SK-URL-24]**

Demirci Kaplıcaları

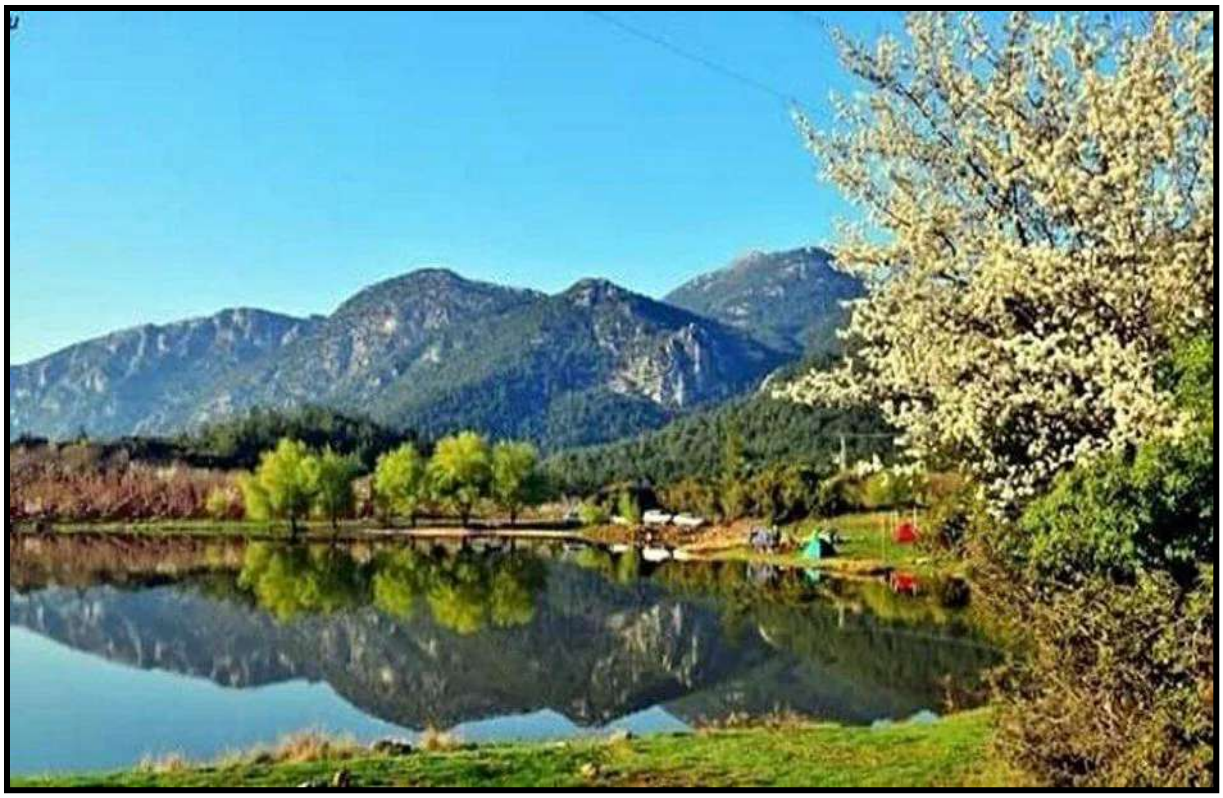
Demirci'ye 40km uzaklıkta bulunmaktadır. Geç roma dönemine ait hamam kalıntılarından dolayı eski bir kaynak olduğu bilinmektedir. Romatizma, siyatik, kireçlenme, cilt ve kadın hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir. **[SK-URL-25]**

Şekil 178. Demirci Kaplıcaları **[SK-URL-13]**

Spil Dağı Sağlık ve Doğa Alanı

Gediz havzası üzerinde, 1513 metre yüksekliği bulan kalker bir kütledir. 22 Nisan 1968 tarihinde milli park olarak halka açılmıştır. Toplam 6860 hektarlık alanı kaplamaktadır. 120'yi aşan endemik bitki türüyle önemli bir değer taşır. En ünlüsü Manisa Lalesidir. Çok yıllık, parçalı yapraklı, büyük çiçekli ve otsu bir bitki türüdür. Kybele Kaya Kabartması, Frig özellikleri gösteren Lidya kültürünün kalıntıları olan kaya mezarları, Yarık Kaya'nın yakınında her biri kayaya oyulmuş evler ve bir taht görülmektedir. Niobe Doğal Kaya Anıtı, Manisa Kalesi kalıntıları, kültür varlıkları olarak öne çıkmaktadır. **[SK-URL-26]**

Şekil 179. Spil Dağı Dağlık ve Doğa Alanı **[SK-URL-13]**

4.9.5 Sağlık Turizmi Destinasyonları

Gediz Deltası ve Ovası

Tarım alanları, üzüm bağları ve kuş çeşitliliği ile ekoturizm açısından büyük önem taşımaktadır. İnsanların vakit geçirebileceği yürüyüş yolları bulunmaktadır. Ayrıca kuş gözlemi yapılabilecek alanlar mevcuttur.

Şekil 180. Gediz Deltası **[SK-URL-112]**

Kırsal Alanlar ve Bağcılık Bölgeleri

Üzüm bağları, zeytinlikler ile birlikte tarım yapılmaktadır. Köy yaşamı deneyimi ve üzüm hasadı etkinlikleri ekoturizmin bir parçasıdır.

Şekil 181. Üzüm Bağları **[SK-URL-16]**

4.9.6 Kültürel ve Edebi Değerler

Güngör Arıbal (1934-2016) Şair / Ressam

1934 Dr. Güngör (Danışman) Arıbal Manisa'da doğmuştur. Ankara Sanat Mecmuasının, Ana Dergisinin sanat danışmanlığını yapmıştır. Kendisine (2001) ABİ-USA tarafından Seramik Resim, Şiir alanlarındaki başarılarından dolayı şeref plaketi verilmiştir. Sanatçının önemli kurumlar tarafından verilmiş onur belgeleri ve plaketleri bulunmaktadır. Eserleri müze ve özel koleksiyonlarda günümüzde de yer almaktadır. **[SK-URL-27]**

Şekil 182. Güngör Arıbal **[SK-URL-28]**

Şair Eşref (1847-1912) Hiciv Şiiri / Klasik Tarz

Şair Eşref, Kırkağaç'ın Gelenbe kasabasında 1846 yılında doğmuştur. Son devir heccavlarından biridir. İlk eğitimini Gelenbe'de almıştır. Manisa'da bulunan Hatuniye medresesinde Arapça ve Farsça dilleri eğitimi almıştır. Manisa, Turgutlu, Alaşehir gibi yakın ilçelerde görevler yapmıştır. Sonra sınava girerek üçüncü derece kaymakam olmuştur. Görev yaptığı yerler arasında Fatsa, Çapakçur, Hizan, Ünye, Tirebolu, Buldan, Kula, Gördes ve Kırkağaç sayılabilir. **[SK-URL-29]**

Şekil 183. Şair Eşref [SK-URL-30]

Yusuf Atılgan (1912-1989) Romancı / Öykü Yazarı

27 Haziran 1921'de Manisa'da doğmuştur. 1939'da İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okumuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, Halide Edib Adıvar, Reşit Rahmeti Arat ve Ragıp Hulusi Özdem'in öğrenimler görmüştür. İlk romanı Aylak Adam, Anayurt Oteli gibi eserleriyle bilinir. Modern Türk romanında önemli bir yeri vardır. **[SK-URL-31]**

Şekil 184. Yusuf Atılgan **[SK-URL-32]**

İlhan Berk (1918-2008) Şair / Modern Şiir

Manisa'da yaşamıştır. İlk şiirlerini Manisa Halkevi'nin dergisi Uyanış'ta yayımlamıştır (1935). Berk, 19 yaşındayken Güneşi Yakanların Selâmı adıyla şiirlerinden oluşan bir kitap yayımlamıştır. Kitaplaştırdığı şiirlerinde hece vezni kullanmıştır. Dönemin şiirlerine has karamsar bir tutum benimsemiştir. **[SK-URL-33]**

Şekil 185. İlhan Berk [SK-URL-34]

Şehit Makbule Hanım (1902-1922)

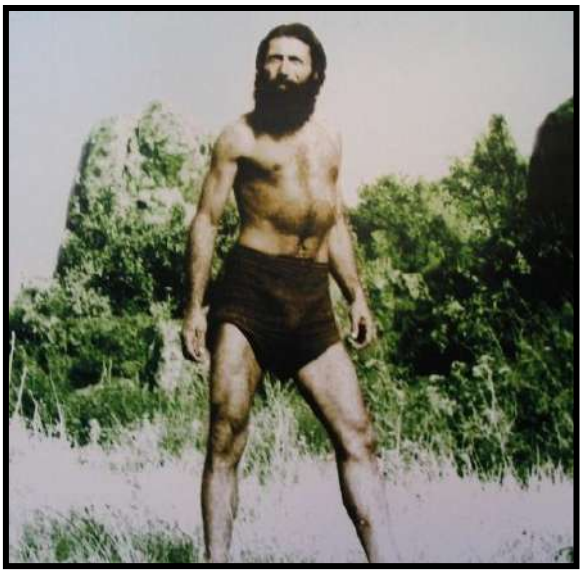
Kurtuluş Savaşı'nda cephede savaşan Gördesli Makbule Hanım, Türk kadınının cesaretini ve vatanseverliğini simgeleyen bir direniş sembolüdür. Millî Mücadele Kahramanı ve Şehidi Gördesli Makbule Hanım, 1902 yılında Manisa Gördes'te doğmuştur. Ailesi kalabalıktır. Küçük bir çiftlikte, tarımla geçinmişlerdir. Akhisar-Sındırgı sınırı üzerinde bulunan Kocayayla'da düşmanla savaşırken 17 Mart 1922'de başından vurularak şehit düşmüştür. **[SK-URL-35]**

Şekil 186. Şehit Makbule Hanım **[SK-URL-36]**

Manisa Tarzanı (Ahmet Bedevi, 1899-1963)

1899 yılında Bağdat'a 100-125 km kadar kuzeyde olan Samarra şehrinde dünyaya gelmiş Kerkük kökenli bir Türkmen'dir. Kurtuluş Savaş'ında savaştığı için kırmızı şeritli İstiklal Madalyası sahibidir. Hayatını Manisa'yı tüm Türkiye'ye örnek olacak şekilde ağaçlandırmaya adamış ve yaşadığı süre boyunca binlerce ağaç dikmiştir. Spil Dağında yaşayan ve Manisa sokaklarında üzerinde sadece şort ile dolaşan Ahmet Bedevi'ye halk Manisa Tarzan'ı adını takmıştır. 1963 yılında hayatını kaybedince Manisa halkınca bir efsaneye dönüştürülmüş, heykeli dikilmiştir. Her yıl ölüm yıldönümü olan 31 Mayıs'ta Manisa'da Ahmet Bedevi için törenler düzenlenir. **[SK-URL-37]**

Şekil 187. Manisa Tarzanı **[SK-URL-38]**

Ağlayan Kaya (Niobe Efsanesi)

Şehrin güneyinde bulunan Spil Dağı'nın mekân olduğu öykülerden biri de Niobe'ye aittir. Tantalos'un kızı olan Niobe Manisa'da doğmuş, yine efsaneye göre tanrıça Leto ile birlikte çocuklukları bu yörede geçmiştir. Daha sonra Thebai Kralı Amphion ile evlenen Niobe'nin, yedi kız, yedi erkek olmak üzere 14 çocuğu olur. Çocukluk arkadaşı ve Zeus'un eşi Leto'nun ise Apollon ve Artemis olmak üzere iki çocuğu vardır. Her fırsatta çocukları ile gururlanan Niobe'nin, kendisinin çok çocuğu olduğunu, Leto'nun ise sadece iki çocuğunun olduğunu söylemesi tanrıça Leto'yu öfkelendirir ve çocuklarından Niobe'yi cezalandırmalarını ister. Niobe'nin bütün çocukları, Apollon ve Artemis'in oklarıyla öldürülürler. Niobe, çocuklarının cesetleri başında günlerce ağlar. Sonunda tanrı Zeus, Niobe'nin haline acır ve ızdırabına son vermek için onu Spil Dağı eteklerinde taş haline getirir. Karaköy semti Çaybaşı Mevkii'nde kadın başı şeklindeki bu kayanın göz çukuru şeklindeki girintilerinden yakın zamana kadar sızan su damlaları Niobe'nin gözyaşları olarak yorumlanır ve halk arasında "Ağlayan Kaya" adıyla anılırdı.Yakından bakıldığında doğal bir kaya oluşumu, batı yönünde biraz uzaklaşılarak bakıldığında ise kadın başı şeklinde görünen bu kaya en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. **[SK-URL-39]**

Şekil 188. Ağlayan Kaya **[SK-URL-40]**

4.9.7 Yerel Etkinlikler ve Yöre Mutfağı

- **Soma**

Karaelmas Kültür ve Sanat Festivali: Madencilik konusunda halkın dayanışması ile yapılan sanat ve kültür etkinliğidir. Soma Kent Konseyi Çığırtma Şenliği: Geleneksel çığırtma yemeğini nesiller boyu aktarmak amacıyla yapılan şenliklerdir. Yığırca Zeytin Şenliği: zeytinciliğin tanıtılması ve bu konuda bilgi alışverişinin yapıldığı bir şenliktir.

- **Kırkağaç**

Kırkağaç Kavun Festivali: Coğrafi işaret tescilli Kırkağaç kavununun tanıtılması ve pazarlanması amacıyla yapılan bir festivaldir. Kırkağaç Çam Mesiri Festivali: Doğal ve toplumsal yaşamın farkındalığı ve kültürel aktivitelerin birleştirildiği etkinliktir.

- **Akhisar**

Çağlak Festivali ve Zeytin Şenlikleri: 6 asırdır yapılmaktadır. Baharın gelişi ve zeytinin ön planda olduğu şenliklerdir. Akhisar Zeytin Hasadı Şenlikleri: Zeytin hasadı zamanının başlangıcı için yapılan ve motivasyon arttırmak için yapılan şenliktir. Akhisar Motofest: Genç

nüfusun katılımını hedefleyen ve bölgeye turizm çekmek için yapılan motor sporları festivalidir.

- **Gördes**

Böres Köyü Kiraz Festivali: Üretilen kirazın pazarlanmasını amaçlayan festivaldir. Kıranköy Uçurtma Şenliği: Çocukları ve gençleri eğlendirmek ve etkileşimi arttırmak amacıyla açık alanlarda yapılan etkinliktir.

- **Köprübaşı**

Çilek ve Kültür Sanat Festivali: Çilek üretimini destekleyerek sanatla bütünleştirilen bir festivaldir.

- **Selendi**

Pınarköyü Kiraz Festivali: ürün çeşitliliği ön planda tutularak pazarlanan ve kırsal uyumun sağlanması amacıyla yapılan bir festivaldir. Cirit Festivali: geleneksel atlı sporların yaşatılması, nesillerce aktarılması için yapılan bir festivaldir.

- **Kula**

Alışveriş ve Güz Festivali: hasat zamanı bitiminde ekonomiyi canlandırmak için yapılan bir festivaldir. Beşibiryerde Turizm ve Sanat Festivali: tarihi, dokuyu ve volkanik Jeoparkı turizme entegre etmek amacıyla yapılan bir festivaldir. Ayvatlar Kavun Festivali: tarımsal üretimin tanıtılması ve tohumların korunması için yapılan bir etkinliktir. Yunus Emre'yi Anma Etkinlikleri: yunus Emre'yi anmak amacıyla yapılan, eserlerinin anlaşılıp yorumlandığı bir etkinliktir. Geleneksel Yağlı Pehlivan Güreşleri: geleneksel Türk sporlarından olan yağlı güreşin yapıldığı kültürel bir etkinliktir.

- **Alaşehir**

Uluderbent Kiraz Kültür ve Sanat Festivali: kirazın tanıtıldığı ve turist çekmek için yapılan bir festivaldir. Yeşilyurt Halk Kültür Şenlikleri: yöresel halk oyunlarının sergilendiği kültürel bir şenliktir.

- **Salihli**

Adala Şeftali ve Kültür Şenliği: şeftali ve kültürün ön planda olduğu tanıtım amaçlı yapılan bölgeye turist çeken bir şenliktir. Taytan Üzüm ve Kültür Şenliği: çekirdeksiz üzüm hasadı zamanı emekçileri kutlamak amacıyla yapılan şenliktir. Salihli Doğa Sporları Festivali: doğa sporlarını teşvik etmek amacıyla yapılan turizm odaklı bir festivaldir.

- **Ahmetli**

Geleneksel Deve Güreşi Şenlikleri: hayvan yetiştiriciliği ile bağlantılı kışın yapılan bir etkinliktir.

- **Turgutlu**

Uluslararası Turgutlu Kültür Sanat ve Bağbozumu Şenlikleri: üzüm hasat sezonunu tanıtan ve ekonomiyi destekleyen bir şenliktir.

- **Merkez**

Nevruz Bayramı ve Manisa Mesir Macunu Karma Töreni: baharın gelişinin kutlandığı ve mesir macununun tanıtımı için yapılan bir etkinliktir. Manisa Mesir Festivali: mesir macunu odaklı UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'nde yer alan bir festivaldir. Manisa Tarzan'ı Çevre Günleri Festivali: Manisa Tarzanı'nı anmak ve çevre bilincini aktarmak amacıyla yapılan ağaçlandırma etkinliklerinin yapıldığı bir festivaldir. Uluslararası Yunus Emre Günleri: yunus Emre'nin öğretilerinin anıldığı uluslararası bir etkinliktir. Yunt Dağı Yağlı Güreşleri: geleneksel sporlar ve toplumsal dayanışmayı ata sporları üzerinden anlatılan güreş odaklı bir etkinliktir.

- **Saruhanlı**

Bağbozumu Şenlikleri: bağcılığı konu alan ve hasat zamanını kutlamaya dönüştüren bir şenliktir.

- **Gölmarmara**

Kavun Karpuz Festivali: yetişen tarım ürünlerini markaya dönüştürmek amacıyla dış pazara sunan tanıtım amaçlı bir festivaldir.

4.9.8 Yöre Mutfağı

Manisa ilinin tarihi M.Ö. 3000 yıllarına dayanmaktadır. İlin tarih boyunca önemli birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve aldığı göçler, yöre mutfağının başka kültürlerden etkilenip zengin bir içeriğe ulaşmasını sağlamıştır. Manisa mutfağı, kendine özgü yöresel lezzetlere sahiptir. Et ve süt ürünleri ile meyve ve sebzeler Manisa mutfak kültürünün temelini oluşturmaktadır. **[SK-URL-41]**

Tablo 25 : Manisa'nın Yöresel Yemekleri **[SK-URL-41]**

Zeytinyağlılar Sebze Yemekleri	Alabacak, Avukma Kızartma, Bakla Dizmesi, Bakla Kızartması, Çığırtma, Çivicik Mantarı, Fasulye Dizmesi, Galle, Yaprak Sarma.
Çorbalar	Akhisar Paça, Alaca Çorba, Boyun Çorbası, Dutmaç Çorbası, Ovmaç Çorbası, Tavuklu Topalak Çorbası.
Düğün Yemekleri	Demirci Keşkeği, Kavurmalı Pilav, Etli Patates, Kesme Çorba, Etli Nohut,
Et Yemekleri	Akhisar Köfte, Demirci Kebabı, Elbasan Kebabı, Et Yahnisi, Güveç. Kapama, Kağıt Kebabı, Manisa Kebabı, Salihli Odun Köfte, Topalak, Kapama.
Hamur İşleri ve Yemekleri	Alaşehir Kapama, Kabak Köftesi, Kukumak Mantısı, Mangır Aşı, Nohutlu Hurma, Nohutlu Kapçık, Nohutlu Mantı, Akhisar Katmeri, Kaşık Pidesi.
Tatlılar ve Şekerlemeler	Bintepe Tatlısı, Gelin Kız Helvası, Kaymaçina, Mesir Macunu, Padişah Şekeri, Su Muhallebisi, Zerde.

Şekil 189. Manisa Kebabı **[SK-URL-38]**

Şekil 190. Börülce Tarator **[SK-URL-42]**

Şekil 191. Simit Ekmeği **[SK-URL-43]**

Şekil 192. Şevket-İ Bostan **[SK-URL-42]**

Şekil 193. Ekmek Dolması **[SK-URL-38]**

Şekil 194. Sinkonta **[SK-URL-42]**

Şekil 195. Nohutlu Mantı **[SK-URL-42]**

Şekil 196. Alaşehir Kapaması **[SK-URL-42]**

Şekil 197. Kula Kapama **[SK-URL-44]**

Şekil 198. Kula Şekerli Pide **[SK-URL-45]**

Şekil 199. Kula Güveci **[SK-URL-42]**

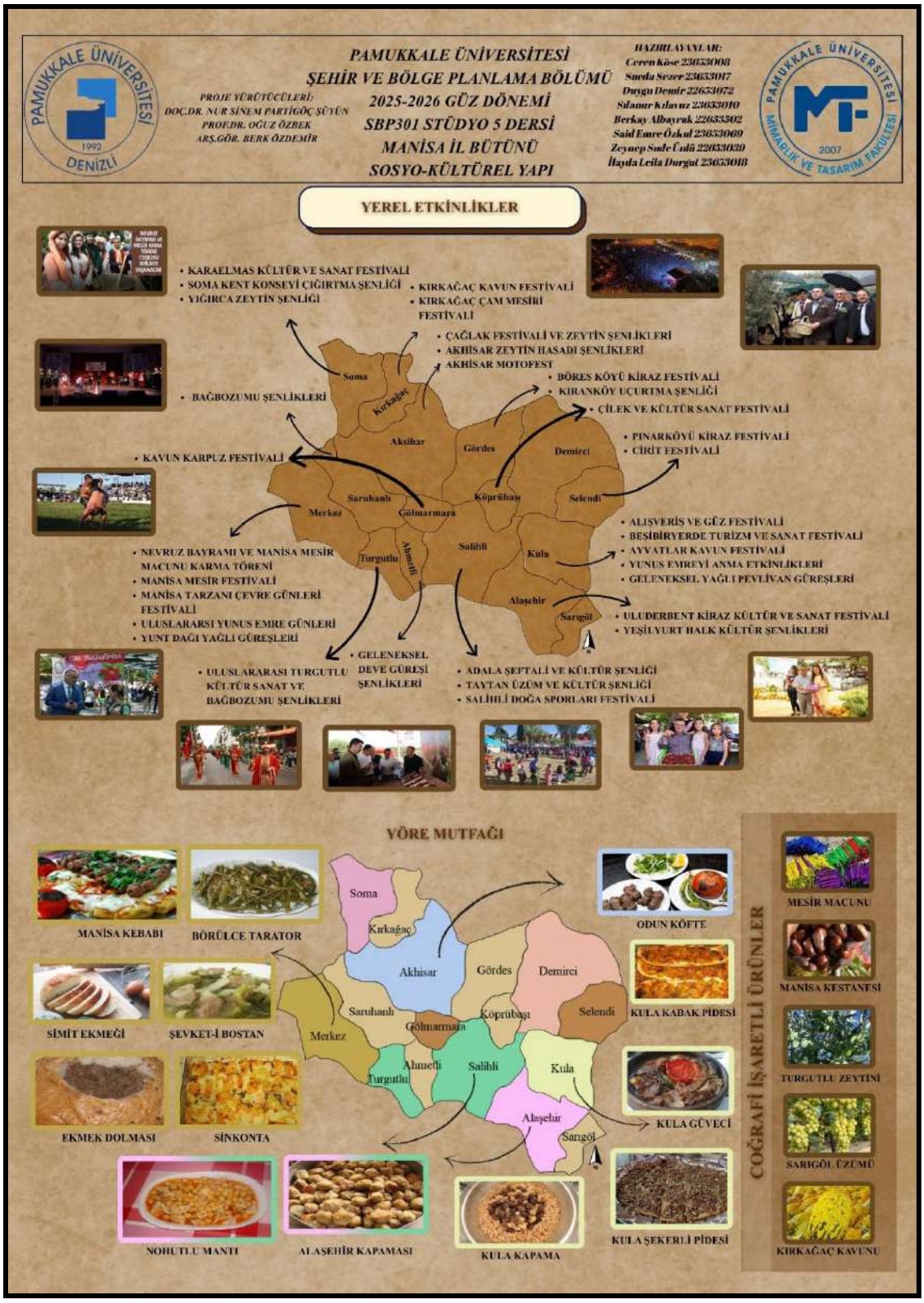
Şekil 200. Kula Kabak Pidesi **[SK-URL-42]**

Şekil 201. Odun Köfte **[SK-URL-38]**

Şekil 202. Gelenek ve Görenekler Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 203. Yerel Etkinlikler ve Yöre Mutfağı Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.10 Turizm Envanter

Kula Salihli Jeopark

Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı, Manisa ilinin Kula ve Salihli ilçelerinin tamamını kapsamaktadır. 200 milyon yılı aşkın bir süreyi kapsayan bir tarih sunmaktadır. Kula volkanik bölgesi, Türkiye'nin en genç volkanik alanlarından biridir. Bölgenin içinde Gediz Graben ve Bozdağ Dağları bulunur. Homoerectus Vadisi, Çakallar insan ayak izi fosilleri, Kanlıkaya kaya resimleri ve Sardis antik kalıntıları gibi alanlarla bölge önemli bir tarihi değere sahiptir. **[SK-URL-46]**

Şekil 204. Kula Salihli Jeopark **[SK-URL-47]**

Divlit Volkanik Mağara

Manisa Kula'daki Divlit Volkanik Konileri, Türkiye'nin en genç volkanik yapılarından biridir. UNESCO tescilli Kula-Salihli Jeoparkı'nın ortasında yer alır. Son 25 bin-10 bin yıl içinde oluşmuş bu yapılar bilimsel, turistik ve doğal sit alanı olarak önem taşır. **[SK-URL-48]**

Şekil 205. Divlit Volkanik Mağara **[SK-URL-49]**

Mesir Tabiat Parkı

Manisa'da bulunan Mesir Tabiat Parkı 7,4 hektar alana sahiptir. Batıdan doğuya doğru eğimli bir yapıya sahiptir. Mesir yapımında kullanılan çeşitli bitkiler yetiştirilmektedir. Alanda çeşitli hayvan türleri de yaşamaktadır. Park içerisine 80 tür bitkinin dikimi ile oluşturulan bitki tanıtım alanı ve rekreasyon faaliyetleri yapılmaktadır. Tabiat parkı sınırları dahilinde yapılan çalışmalar ve düzenlemeler ile halkın doğal kaynakları tanıması sağlanmakta, böylece kaynaklar korunmaktadır. **[SK-URL-50]**

Şekil 206. Mesir Tabiat Parkı **[SK-URL-51]**

Spil Dağı Milli Parkı

Spil Dağı 1969 yılında milli park ilan edilmiştir. Dağcılık sporuna uygun ve önemli bir rekreasyon alanıdır. İçerisinde Tantal Kalesi kalıntıları, bereket tanrıçası Kybele'nin kabartmaları, Niobe Ağlayan Kaya ve Bizans Dönemi'nden kalma Magnesia Kalesi'nin kalıntıları bulunmaktadır. Spil ya da Manisa Lalesi burada yetişmektedir. 1995 yılında turizm merkezi ilan edilmiştir. Atalanı bölgesinde dağ evleri, piknik- oyun alanları, bir kır kahvesi ve lokanta bulunmaktadır. Günübirlik kullanım ya da kamp, çadır karavan içerisinde konaklama yapılabilmektedir. Ayrıca yine bu alanda bulunan, toplam 128 yatak kapasiteli dağ evlerinde de önceden rezervasyon ile dört mevsim kalınabilmektedir. **[SK-URL-52]**

Şekil 207. Spil Dağı Milli Parkı **[SK-URL-53]**

Halime Hatun Camii ve Külliyesi

1566 yılında Manisa'da doğmuş olan, Sultan III. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmet, 1584 yılından, III. Mehmet olarak tahta çıktığı 1595 yılına kadar Manisa'da sancakbeyi olarak görev yapmıştır. İçerisinde süt annesi Halime Hatun adına Gölmarmara'da yaptırmış olduğu külliye, cami, medrese ve imaret bulunmaktadır. 17. yüzyıl sonlarında külliyeye çifte hamam ilave edilmiştir. İyi korunmuş bir biçimde günümüze ulaşmıştır. **[SK-URL-54]**

Şekil 208. Halime Hatun Camii ve Külliyesi **[SK-URL-55]**

Arkeoloji ve Etnografya Müzesi

1932 yılında inşa edilmiştir. Uzun yıllar okul olarak kullanılmıştır. Onarıldıktan sonra müze haline dönüştürülmüştür. 18 Mayıs 2012 tarihinde ziyarete açılmıştır. Arkeolojik eserlerle birlikte Manisa'nın kültürel ve tarihi değerlerini sunmaktadır. **[SK-URL-56]**

Şekil 209. Arkeoloji ve Etnografya Müzesi **[SK-URL-57]**

Süreyya Tabiat Parkı

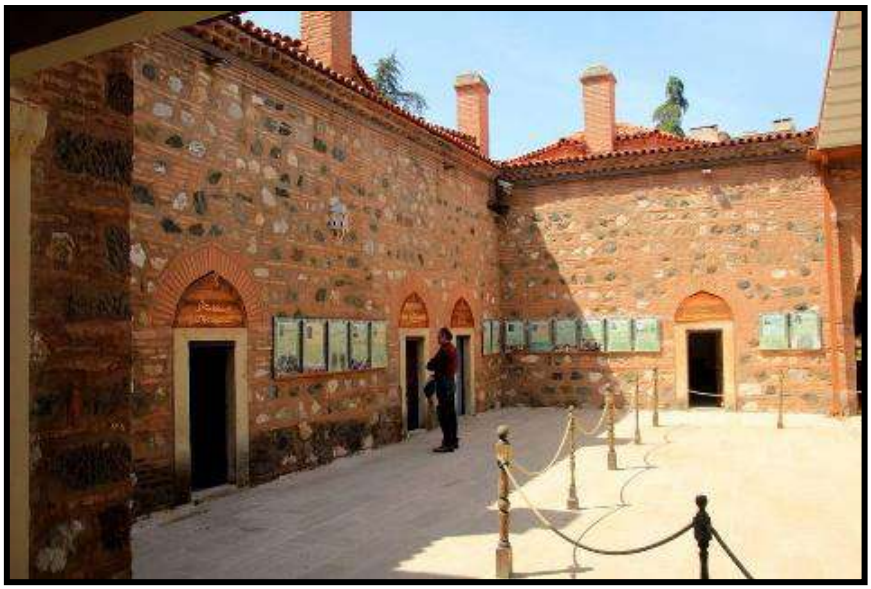
Manisa'da Spil Dağı çevresinde bulunan Süreyya Tabiat Parkı, içerisinde yer alan Sultan Yaylası ve Sülüklü Göl ile doğa yürüyüşü ve birçok aktivite yapılabilmektedir. Birçok ağaç türüne de ev sahipliği yapmaktadır. Doğa iç iç içe vakit geçirilebilecek imkân sunmaktadır. 2011 yılında Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. 4,85 hektarlık bir alana sahiptir.

Şekil 210. Süreyya Tabiat Parkı **[SK-URL-58]**

Ayşe Hafsa Sultan Tıp Tarihi Müzesi

Manisa'nın Şehzadeler ilçesinde bulunmaktadır. 1539 ve 1540 yılları arasında annesi Ayşe Hafsa Sultan adına Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan yapı, 1922 yılında Yunan işgalinde yakıldı ve 1962 ve 1963 yıllarında restore edildi. 1996 yılında Celal Bayar Üniversitesi'ne tahsis edildikten sonra 30. 11. 2013 tarihinde Tıp Tarihi Müzesi olarak hizmete açıldı. **[SK-URL-59]**

Şekil 211. Ayşe Hafsa Sultan Tıp Tarihi Müzesi [SK-URL-60]

Thyateria Ören Yeri

Akhisar İlçesinde bulunmaktadır. Antik Çağ'da bir dokumacılık merkezi olduğu anlaşılan kent, İzmir-İstanbul otoyol bağlantısının kesiştiği noktada bulunması nedeniyle turizm ve ticaret açısından büyük önem taşımaktadır. Hıristiyanlığın ilk çağlarına ait yedi kiliseden Thyateira Kilisesi'nin bulunduğu yer olarak da ziyaret edilen kent, Tepe Mezarlığı adıyla da bilinmektedir. **[SK-URL-61]**

Şekil 212. Thyateria Ören Yeri **[SK-URL-62]**

Paşa Camii ve Hamamı

Manisa Akhisar ilçesinde bulunan cami, Sarı Ahmet Paşa 1469 yılında yaptırmıştır. Konumu geniş bir meydandadır ve çarşı ortasında bulunmaktadır. Mimarisi Osmanlı sanatını yansıtmaktadır. Avlusunda yer alan ve geçmiş yıllara ait mezar taşlarından almaktadır. Camları Türkiye'nin ilk cam fabrikasının üretimidir. Cami için farklı dönemlerde onarılmalar uygulanmıştır. Caminin yanında Paşa Hamamı bulunmaktadır. Günümüzde kullanılabilmektedir. **[SK-URL-63]**

Şekil 213. Paşa Camii ve Hamamı **[SK-URL-64]**

Salihli Kent Müzesi

1901 yılında inşa edilmiştir. Kurtuluş Savaşı mücadelesine şahitlik etmiş bir yapıdır. 2015 yılında restorasyonu bitmiş ve hizmete açılmıştır. Kıbrıslı Ahmet Sadık Bey 1901 yılında Rum ustalara yaptırmıştır. İnşaatında kullanılan malzemelerin Yunanistan ve Fransa'dan getirildiği bilinmektedir. **[SK-URL-65]**

Şekil 214. Salihli Kent Müzesi **[SK-URL-66]**

Su Uçtu Şelalesi

Kız Köprüsü'nün altından akan suyu ve zengin bir çeşitliliğe sahip ağaç ve bitki örtüsü ile doğal bir güzellik sunmaktadır. Şelale'nin diğer bir özelliği de aşındırıp oyarak akıntısına yer açmasıdır. **[SK-URL-67]**

Şekil 215. Su Uçtu Şelalesi **[SK-URL-68]**

Philadelphia Ören Yeri

Manisa şehir merkezine yaklaşık olarak 110 km uzaklıkta bulunmaktadır. Antik kent Alaşehir ilçesinde bulunmaktadır. Pergamon kralı II. Attalos Philadelphos zamanında adını almış ve önemli bir merkez haline gelmiştir. Kent, özellikle Roma Dönemi'nde, tapınaklarının ve kentte yapılan festivallerin çokluğundan dolayı Küçük Atina olarak anılmıştır. 11. yüzyılda kent surlarla çevrilmiştir. Kentin merkezi bugün halk arasında Toptepe adıyla anılır. Protohistorik Dönem'e ait izler görülebilmektedir. 1980'li yıllarda yapılan kazılarda tiyatro, tapınak ve stadyum yapıları kısmen ortaya çıkarılmıştır. Ancak kazılar devam etmemektedir. İncil'de sözü edilen 7 kiliseden biri de Philadelphia'dır. St. Jean Kilisesi kentin içindedir. Bu kilisenin yapımında ilk çağ mimarlık yapıtlarının işlemeli taşları, bolca kullanılmıştır. **[SK-URL-69]**

Şekil 216. Philadelphia Ören Yeri **[SK-URL-70]**

Muradiye Camii

Külliye, III. Murat adına 1583-1592 yıllarında yaptırılmıştır. Cami, medrese, imarethane ve dükkanlardan oluşmaktadır. Projesi Mimar Sinan'a aittir. Külliyenin inşası Mimar Mahmut Ağa tarafından başlatılmıştır. Ancak öldükten sonra Mimar Mehmet Ağa tarafından tamamlanmıştır. **[SK-URL-71]**

Şekil 217. Muradiye Camii **[SK-URL-72]**

Oğulduruk Mağara

Oğulduruk Köyü'nde bulunan mağara, oyma taş devrine ait irili ufaklı 19 adet mağara bulunmaktadır. Mağaralar köye 1 kilometre uzaklıktadır. Ayrıca asırlıkta oyma tapınak, su kuyusu, su havuzu gibi yapıtlar bulunmaktadır. Bölge sit alanı ilan edilmiştir. Tepe noktalarında gözetleme kuleleri mevcuttur. Ayrıca bu iki kayayı bağlayan derenin altından geçen su sarnıcı bulunmaktadır. **[SK-URL-49]**

Şekil 218. Oğulduruk Mağara **[SK-URL-173]**

Sidas Ören Yeri

1960 yıllarında arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir. Manisa'nın Demirci ilçesindeki 2.300 yıllık Sidas Antik Kenti tarihi bir yapıya sahiptir.

Şekil 219. Sidas Ören Yeri **[SK-URL-74]**

Gelin Uçtu Tabiat Parkı

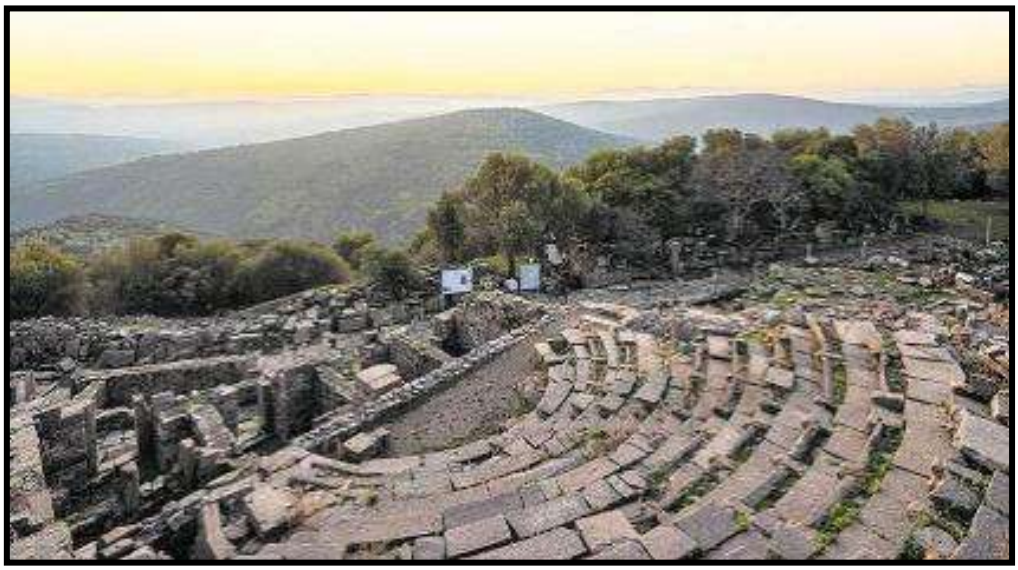
İlçenin en yüksek rakımlı tepesinde bulunmaktadır. Gelin Uçtu Kayalıklarının Türkiye'nin 271. Tabiat Parkı olarak onaylanmıştır. Alanın biyolojik çeşitliliğinin ve jeolojik yapısının korunması hedeflenirken, efsanelere konu olan Gelin Uçtu kayalıklarının içerisinde doğal güzelliği olan seyir terası, yürüyüş yolları, oturma alanları ve sosyal alanlar bulunmaktadır. **[SK-URL-75]**

Şekil 220. Gelin Uçtu Tabiat Parkı **[SK-URL-76]**

Aigai Ören Yeri

Aigai, Herodot'un bahsettiği Batı Anadolu'daki 12 Aiol kentinden biridir. Kentin tarihi MÖ 8. yüzyıla kadar inmektedir. Hasar gören ve onarım geçiren kent, Helenistik Dönem'de ise önemli bir ticaret merkezi olduğu anlaşılmıştır. 2004 yılından itibaren günümüze kadar kazı çalışmaları yapılmaktadır. 2018 yılında tiyatro giriş binasında kazı çalışmaları yapılmıştır. Kentin surları arazinin durumuna göre inşa edilmiştir. Surlar içinde üç katlı agora ve bu yapıyı taşıyan duvarlar, meclis binası, teras duvarlı stadyum, tiyatro ve Demeter Tapınağı gibi kalıntılar bulunmaktadır. **[SK-URL-77]**

Şekil 221. Aigai Ören Yeri **[SK-URL-78]**

Yoğurtçu Kalesi

Yoğurtçu Kalesi Bizanslılar tarafından 12. yüzyıl sonu ile 13. yüzyılın başlarında, Türk akınlarına karşı yapılmıştır. Gediz Ovası'na hâkim bir konumda bulunan kale, büyük bir kireç taşı formasyonunun üzerine kurulmuştur. Yoğurtçu Kalesi'nin oturduğu kütle, çevredeki volkanik dokudan farklı olarak; doğu, batı ve kuzey yönde hiçbir bağlantısı olmaksızın tırmanılması güç, dik yamaçlı bir koni biçiminde yükselmektedir. Yoğurtçu Kalesi, onu çevreleyen dış surlardan oluşmaktadır. **[SK-URL-79]**

Şekil 222. Yoğurtçu Kalesi **[SK-URL-80]**

Emir Kaplıcaları

Kula'ya 19 km, Kula-Selendi yoluna 3 km uzaklıkta bulunan Şehitlioğlu Köyü sınırları içinde bulunmaktadır. Manisa'ya 137 km uzaklıkta bulunmaktadır. Tesis civarında bulunan tarihi hamam kalıntılarından, asırlardır yararlanılan bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Romatizma, siyatik, kırık-çıkık, cilt ve kadın hastalıklarına, sindirim sistemine ve karaciğere iyi geldiği bilinmektedir. Konaklama olarak sıra odalar şeklinde ve tamamı banyolu olmak üzere 15 oda ile hizmet vermektedir. **[SK-URL-81]**

Şekil 223. Emir Kaplıcaları **[SK-URL-82]**

Sardes Ören Yeri

Sardes Antik Kenti'nin kalıntıları Manisa'nın Salihli ilçesine bulunmaktadır. Kalıntılara göre Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. İncil'de söz edilen yedi kiliseden biridir. Antik kentte surlar, tapınak, kilise, dükkanlar, tiyatro, iyon düzeni tapınaklar ve eski dönemlere ait kalıntılar bulunmaktadır. Sardes Antik Kenti ve Bin Tepeler Lidya Tümülüsleri, 2025 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne kaydedilmiş ve koruma altına alınmıştır. **[SK-URL-83]**

Şekil 224. Sardes Ören Yeri **[SK-URL-84]**

Türkmen Şelalesi

Menemen'in Turgutlar Mahallesi'ne 7 km uzaklıktaki Turgutlar Şelalesi, halk arasında Su Uçuran Şelalesi olarak da bilinmektedir. Doğal alanda piknik yapılabilmekte ve özellikle ilkbaharda yoğun ilgi görmektedir. **[SK-URL-85]**

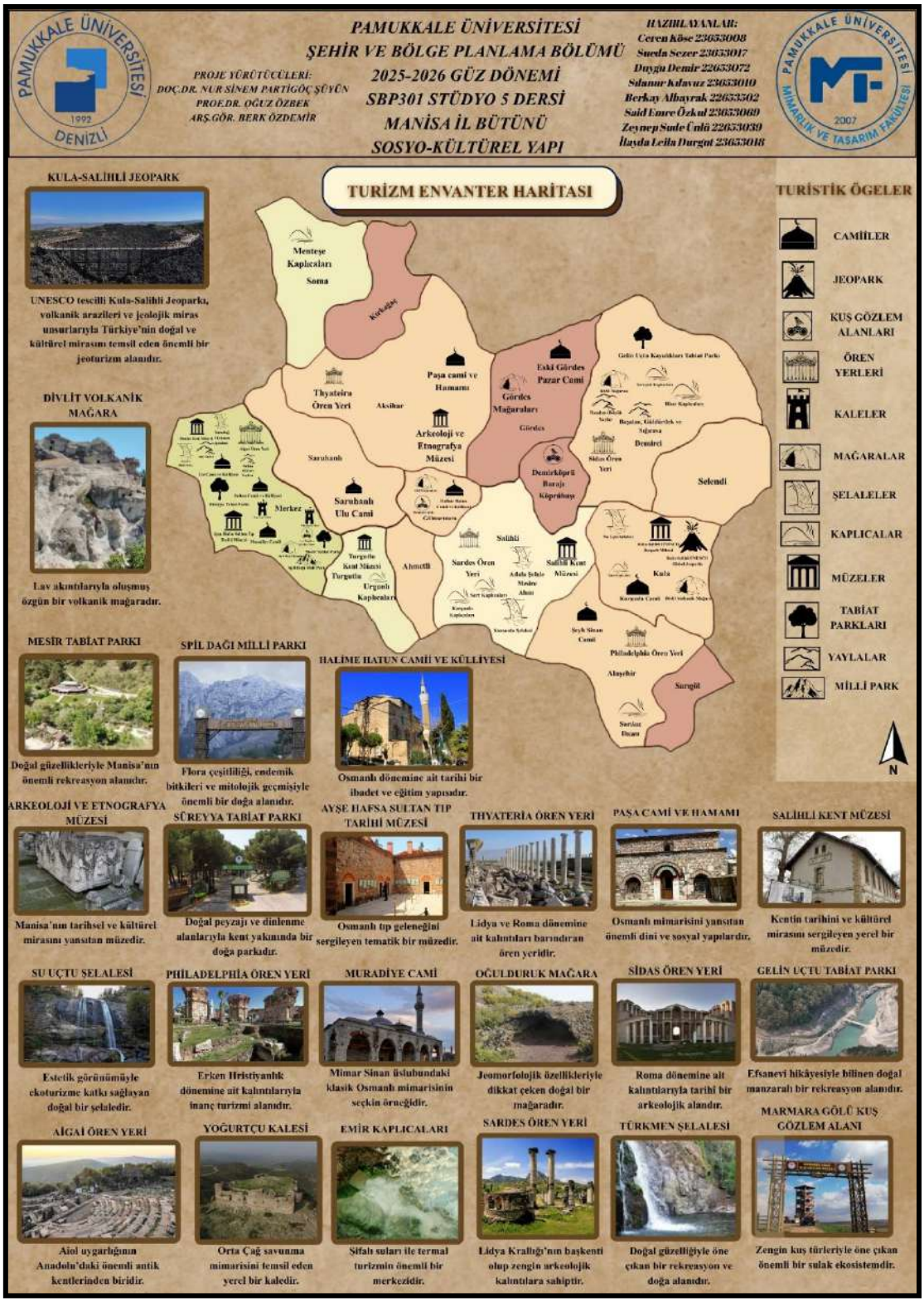
Şekil 225. Türkmen Şelalesi **[SK-URL-86]**

Marmara Gölü Kuş Gözlem Alanı

Devlet Su İşleri tarafından 1945'te tarımsal sulama amacıyla, Saruhanlı, Salihli ve Gölmarmara ilçeleri arasında oluşturulan bir göldür. Su seviyesi bazı yerlerde 50 santimetreye kadar çıkmıştır. Marmara, tepeli pelikan, karabatak gibi farklı onlarca kuş türüne ve binlerce su kuşuna ev sahipliği yapmaktadır. Suyun gelmesiyle göçmen kuşları tekrar akın etmiştir. Flamingolar, karabatak, balıkçıl ve birçok göçmen kuş türü yeniden bölgede görülmeye başlanmıştır. Göl biyolojik zenginliğiyle Ege Bölgesi'nin önemli sulak alanları arasında yer almaktadır. **[SK-URL-87]**

Şekil 226. Marmara Gölü Kuş Gözlem Alanı **[SK-URL-88]**

Şekil 227. Turizm Envanter Haritası Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

4.11 Fotoğraf Posteri

4.11.1 Tarihi ve Kültürel Miras

Şekil 228. Kybelle Kaya Kabartması **[SK-URL-89]**

Şekil 229. Muradiye Külliyesi **[SK-URL-90]**

Şekil 230. Yunus Emre ve Tapduk Emre Türbesi **[SK-URL-91]**

Şekil 231. Bintepeler **[SK-URL-92]**

Şekil 232. Sardes Sinagogu **[SK-URL-93]**

Şekil 233. Tarihi Kula Evleri **[SK-URL-94]**

4.11.2 Yöresel Mutfak ve Gastronomi Kültürü

Şekil 234. Çökelekli Biber Dolması **[SK-URL-95]**

Şekil 235. Bakla Dizmesi **[SK-URL-96]**

Şekil 236. Ebe Gümeci **[SK-URL-97]**

Şekil 237. Kırmızı Domates Reçeli **[SK-URL-98]**

Şekil 238. Şehzade Tatlısı **[SK-URL-99]**

Şekil 239. Sura **[SK-URL-100]**

4.11.3 Yöresel Kültürel Üretimler: Geleneksel El Sanatları ve Coğrafi İşaretli Ürünler

Şekil 240. Kula Halısı **[SK-URL-101]**

Şekil 241. Güveç **[SK-URL-102]**

Şekil 242. Manisa Bezi **[SK-URL-103]**

Şekil 243. Sultaniye Üzümü **[SK-URL-104]**

Şekil 244. Akhisar Domat Zeytini **[SK-URL-105]**

Şekil 245. Mesir Macunu **[SK-URL-106]**

4.11.4 Cazibe Merkezleri

Şekil 246. Spil Dağı Milli Parkı **[SK-URL-107]**

Şekil 247. Kula-Salihli Unesco Jeoparkı **[SK-URL-108]**

Şekil 248. Marmara Gölü Kuş Gözlem Alanı **[SK-URL-88]**

Şekil 249. Türkmen Şelalesi **[SK-URL-109]**

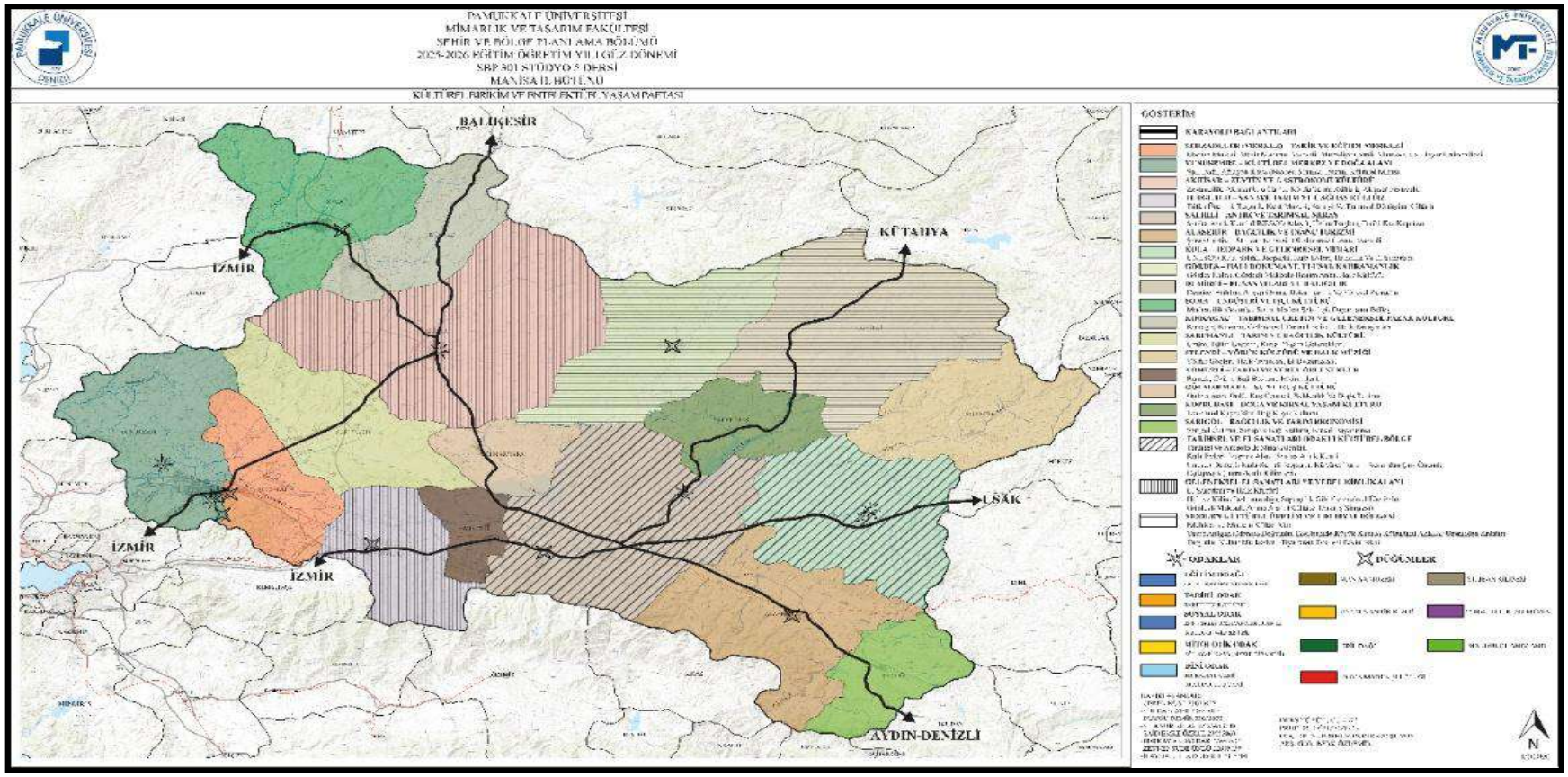
Şekil 250. Turgutlu OSB **[SK-URL-110]**

Şekil 251. Sülüklü Göl **[SK-URL-111]**

Şekil 252. Fotoğraf Posteri Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuştur)

Şekil 253:Kültürel Birikim ve Entelektüel Yaşam Analizi (SBP 351 Stüdyo 5 Kapsamında Oluşturulmuş

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

4.12 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Manisa ili için hazırlanan sosyokültürel grup analizi çalışması, bölgenin çok katmanlı sosyal ve kültürel yapısını verilerle birlikte incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen demografik yapı ve nüfus projeksiyonu, Yolculuk deseni, göç, sektörel dağılım ve istihdam. Sosyal topografya, sosyal gelişim, donatı yeterlilik erişilebilirlik, gelenek ve görenekler, yerel etkinlikler, turizm envanter, fotoğraf posteri ve kültürel birikil ve entelektüel yaşam analizleri Manisa'yı tanımamıza ve bütüncül bir şekilde ele almamıza olanak tanımıştır. Elde edilen bulgular pek çok detaylı bilgi sunmaktadır. Kentin nüfus yapısı incelendiğinde, 2008-2024 yılları arasında genel bir artış eğilimi görülmektedir. Bu sürecin dönemsel kırılmalar yaşadığı görülmektedir. Özellikle 2010 yılında askerlik nedeniyle nüfusun bir anda artıp azalması ve ardından gelen düzeltme, ilin grafikler üzerinde bir dalgalanma yaratmıştır. 2024 yılı itibarı ile nüfus artış hızının binde -0,2 seviyesine gerileyerek negatif bir ivmede olması, kentin büyüme döngüsünde durağanlık oluşturmaktadır. Bu durum, doğum oranlarındaki düşüş ve ekonomik değişkenlerin baskısı ile açıklanabilir.

İlçe bazlı demografik dağılım, Manisa'nın bölgeler arasında mekânsal ayrışma olduğunu göstermektedir. Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu ve Akhisar gibi ilçeler sanayi, ticaret ve ulaşım sayesinde ilin nüfus ve istihdam oranlarına bakıldığında öne çıkmaktadır. Köprübaşı, Selendi ve Gördes gibi kırsal karakterli ilçeler nüfus kaybı ve düşük istihdam oranları ile geri planda kalmaktadır. Yunusemre ilçesi, Organize Sanayi Bölgesi ve üniversite yerleşkesi gibi çekim unsurları sayesinde %62 ile en yüksek istihdam oranına ve en yüksek sosyo-ekonomik statü puanına sahiptir. Kırsal ilçelerdeki nüfuslar, orta yaşın yükselmesi ve genç nüfusun iş olanakları nedeniyle kentsel merkezlere göç etmektedir. Bu bölgelerde demografik yaşlanma riskini beraberinde gelmektedir. Bu da geleneksel tarım yetiştiriciliğini geri planda bırakmaktadır. Bu nedenle kırsal alanlarda bilgi ve tecrübe bakımından zayıflama riski bulunmaktadır.

Göç hareketliliği analizi, Manisa'nın sadece çevre illerle değil, uluslararası ölçekte de dinamik bir nüfus akışına sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle İzmir ile yaşanan etkileşim, yüksek konut maliyetlerinden kaçan nüfusun Manisa'nın batı ilçelerine yönelmesiyle potansiyel

yaratmıştır. İç göçün %32'lik kısmının İzmir kaynaklı olması bu mekânsal iletişimin ve bütünleşmenin bir sonucudur. Uluslararası göç verilerinde ise 2021 yılındaki zirve noktasından sonra, denetimler ve geri dönüş programları ile bir azalma eğilimi görülse de özellikle Suriye, Afganistan ve Azerbaycan uyruklu nüfusun belirli mahallelerde kümelendiği görülmektedir. Göçmen nüfusun Yunusemre, Turgutlu ve Şehzadeler gibi sanayi ve hizmet odaklı merkezlerde yoğunlaşması, kentin kentsel hizmet alanları üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Sektörel dağılım ve istihdam yapısı, kentin tarıma dayalı ekonomiden sanayiye geçiş sürecini yansıtmaktadır. Bu dönüşümle Alaşehir'deki bağcılık ve şarapçılık ile Akhisar'daki zeytin işleme tesislerinde görüldüğü üzere, ham maddenin sanayi ile bütünleşerek katma değerli ürüne dönüştüğü bir tarımsal sanayi modeli benimsendiği görülmektedir. Bu birleşim, mevsimlik tarım işçiliğinden kalıcı sanayi işçiliğine geçişi teşvik etmekte ve istihdamı güçlendirmektedir. Yine de 2024 verilerine göre Manisa'ya gelen mevsimlik işçilerin %87,7'sinin yerli nüfustan oluşması, kentin tarımsal üretim döngüsünde hala büyük ölçüde iç göçe bağımlı olduğunu ve bu iş gücü için geçici konut ve hizmet donatılarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal gelişim ve eğitim verilerine bakıldığında Manisa'nın toplumsal yapısında iyileşme yaşandığı görülmektedir. Okuma-yazma ve eğitim kursları sayesinde okuryazar olmayan nüfusta yaşanan düşüş, ilin gelişimine katkı sağlamıştır. Eğitim düzeyindeki bu yükseliş, kadınların iş gücüne katılım oranlarındaki artışla birlikte ilerleyip artmaktadır. SEGE raporlarına göre Saruhanlı gibi ilçelerin 53 basamak gibi önemli bir yükseliş sergilemesi, yerel kalkınma hamlelerinin sonuç verdiğini göstermektedir. Ancak, yüksek lisans ve doktora seviyesindeki eğitim oranlarının her iki cinsiyette de hala düşük kalması, kentin bilgi ekonomisi ve nitelikli akademik iş gücü alanında ilerlemesi gerektiğini göstermektedir.

Kentsel donatı yeterliliği ve erişilebilirlik analizleri, sosyal altyapının mekânsal dağılımındaki dengesizlikleri göstermektedir. İl genelindeki 2.012 donatının %45'ini dini yapıların oluşturması, bu donatıların kentin en uç köşelerine kadar yayılan en homojen yapı olduğunu kanıtlamaktadır. Eğitim ve sağlık donatıları ise ana ulaşım aksları ve kentsel merkezlerde kümelenme eğilimi göstermektedir. Salihli ilçesi, ilin toplam kültürel odaklarının %53'üne ev sahipliği yaparak Manisa'nın kültürel anlamda en öne çıkan ilçe niteliğini taşımaktadır. Analiz

sonuçları, kırsal bölgelerde sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimin motorlu araçla bile zor olduğu görülmektedir. Dezavantajlı alanların varlığını koruduğu görülmektedir.

Kültürel birikim ve entelektüel yaşam analizi, Manisa'nın tarihsel mirasını modern yaşama entegre eden özgün kimliği olduğunu göstermektedir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden miras kalan Gördes, Kula ve Demirci halıcılık kültürü, geleneksel el sanatlarının ekonomik bir değer olarak halen var olduğunu göstermektedir. Manisa zeybeği ve yöresel kadın oyunları gibi folklorik unsurlar, Rumeli göçmenlerinin etkisiyle zenginleşen çok kültürlü bir sosyal dokuyu yansıtmaktadır. Düğün geleneklerinden mutfak kültürüne kadar uzanan bu somut olmayan kültürel miras, kentin toplumsal hafızasının korunduğuna işaret etmektedir.

Manisa, sanayinin getirdiği dinamiklik ile tarımsal köklerin yarattığı durağanlık arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu süreçte kentsel ve kırsal alanları arasında gelişmişlik farkı barındıran bir il görünümündedir. Batıdaki ilçelerde yoğunlaşan nüfus, istihdam ve donatı kapasitesi, doğudaki ilçelerin nüfuslarının azalmasıyla zıtlık oluşturmaktadır. Kentin sosyo-kültürel yapısının güçlendirilmesi, kırsaldaki erişilebilirlik sorunlarının çözülmesi ve tarımsal sanayinin sunduğu yerel istihdam fırsatlarının tüm ilçelere yayılması, ilin toplumsal direncinin korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Analiz edilen tüm veriler, Manisa'nın sadece bir sanayi kenti değil, aynı zamanda tarihsel birikimi olan, göçlerle şekillenmiş ve demografik bir dönüşüm bekleyen karmaşık bir yapıda olduğunu göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK YAPI

5.1 Kavramsal Açıklamalar

Ekonomi: Ekonomi, insanların sınırsız ihtiyaçlarını, kıt kaynaklarla en verimli şekilde nasıl karşılayabileceklerini inceleyen bir sosyal bilim dalıdır. **[E-URL-1]**

Mikroekonomi: Mikroekonomi, ekonominin bireyler, firmalar ve sektörler gibi küçük ölçekli bileşenlerini inceleyen bir ekonomi dalıdır. **[E-1]**

Makroekonomi: Makroekonomi, genel ekonomik göstergeleri ve ekonominin genel performansını inceleyen bir ekonomi dalıdır. **[E-1]**

Arz Talep Yasası: Bir ekonomide diğer her şey sabitken, bir ürün veya hizmetin arzı yükselirse fiyatı düşer, fakat bu ürün ve hizmete olan talep artarsa fiyat da artar. **[E-1]**

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH): GSYH, bir ekonominin büyüklüğünün temel ölçüsüdür. Kavramsal olarak o ülke içindeki tüm çalışanların gelirlerinin toplamını veya o ülkenin milli gelirini ifade eder. Yani GSYH, üretilen tüm mal ve hizmetlerin piyasa değerinin toplamına eşittir. **[E-2]**

Büyüme oranı: Bir ekonominin büyümesi genellikle GSYH büyüme oranıyla ölçülür. GSYH, milli gelirin bir ölçüsü olduğundan, bu büyüme oranı, ortalama bir kişinin gelirinin her yıl nasıl büyüdüğünün kaba bir göstergesidir. **[E-2]**

Enflasyon: Enflasyon, bir ülkede belirli bir zaman diliminde mal ve hizmetlerin genel fiyat seviyesinin artmasıdır. Enflasyon arttıkça, paranın satın alma gücü azalır. Yani aynı miktarda para ile daha az mal ve hizmet alınabilir. **[E- URL-2]**

Faiz: Faiz, ödünç verilen para veya varlıkların bir süre boyunca ödünç alan tarafından ödenen ek ücret veya gelirdir. Ekonomik döngülerde ve finansal işlemlerde önemli rol oynayan faiz, aynı zamanda bireyler, işletmeler ve devletler için de hayati öneme sahiptir. **[E-1]**

Faiz Oranları: Bir borç anlaşmasının satışı sonucu elde edilen gelir oranıdır. Kısa vadede bu oran genellikle merkez bankaları tarafından belirlenir. Uzun vadede ise piyasa tarafından belirlenir ve enflasyon ve ekonominin uzun vadeli beklentilerine bağlıdır. Merkez bankalarının kısa vadeli oranları kontrol ettiği mekanizmaya, para politikası denir. **[E-1]**

Faiz Oranları ve Büyüme İlişkisi: Faiz oranları ile büyüme arasında neredeyse ters bir ilişki vardır. Faiz paranın maliyetidir ve faizler yükseldikçe yatırım yapmak daha maliyetli hale gelir.

Bu nedenle faiz oranları arttığında yatırımlar azalır ve ekonomik büyüme düşme eğilimine girer. **[E-1]**

İş Döngüsü: Ekonomilerin yükseliş ve düşüş dönemleri yaklaşık 7 yıllık döngüler halindedir. Döngünün başlangıcında hızlı bir ekonomik büyüme görülür, daha sonra zirveye ulaşılır, ardından durgunluğa (negatif büyüme ve/veya artan işsizlik dönemi) yol açan bir daralma olur ve sonunda tekrar bir genişlemeyle devam eder. **[E-3]**

Fırsat Maliyeti: Bir aktivite gerçekleştirdiğimizde, olası alternatifleriyle karşılaştırarak bu aktivitenin ne kadar iyi ve faydalı olduğunu analiz etme eğiliminde oluruz. **[E-3]**

Ekonomik Alt Bölge: Bir ülkenin ya da bölgenin içinde bulunan daha küçük ekonomik birimleri ifade eder. Bu alt bölgeler, genellikle belirli bir coğrafi alanı veya belirli bir sektörü kapsayan ekonomik faaliyetleri temsil edebilir. Alt bölgeler, bir ülkenin genel ekonomik yapısını analiz etmek, politikalar geliştirmek veya kaynakları daha etkili bir şekilde yönetmek için kullanılabilir. **[E-4]**

İstihdam: İstihdam, çalışma çağındaki bireylerin bir ücret karşılığında iş gücü piyasasında aktif olarak çalıştırılması, üretime katılması veya bir görevde kullanılması demektir. **[E- URL-3]**

İstihdam Oranı: İstihdam oranı ülkelerin çalışma çağındaki nüfusunun finansal aktif kısmını ifade eder. Kritik gösterge ülkedeki ekonomik aktivitelerin sağlığı ve dengesi hakkında bilgi verir. Çalışan kişi sayısı oranlaması finansal analizlerle ülkeler arası mali performans karşılaştırmalarında sıkça kullanılan ölçüttür. **[E- URL-3]**

Tam İstihdam: Bireylerin haftada 40 saat civarında çalıştığı ve bulundukları şirkete tam katılım sağladıkları türdür. Genellikle tam sosyal güvenlik, yarı tatil gibi haklarla desteklenir. **[E- URL-3]**

Geçici İstihdam: Belirli dönem için yapılan sözleşmelerle aktif çalışma hayatına katılım sağlanır. Geçici çalışanlar, genellikle proje bazlı veya sezonluk işler için işe alınır. **[E- URL-3]**

Mevsimlik İstihdam: Tarım, turizm veya inşaat gibi sektörlerde yılın belirli dönemlerinde ortaya çıkan iş gücü talebini karşılamak için çalıştırılan bireyleri kapsar. **[E- URL-3]**

Gelir Dağılımı: Bir ekonomide belirli bir dönemde mal veya hizmet üretimi sonucunda ortaya çıkan gelirin fertler ve hane halkları veya çeşitli üretim faktörlerine göre dağılımına gelir dağılımı denilmektedir. **[E- URL-4]**

5.2 Çalışma Alanının Tanımı

5.2.1 Konum ve Bölgesel İlişkiler

Manisa ili, Türkiye'nin Ege Bölgesi'nde yer almakta olup, 27°08'- 29°05' doğu boylamları ile 38°04'- 39°58' kuzey enlemleri arasında konumlanmaktadır. İl, batıda İzmir, kuzeyde Balıkesir, doğuda Uşak, güneyde ise Denizli illeri ile çevrelenmiştir. Toplam yüzölçümü 13.339 km² olan Manisa, bu değerle Türkiye yüzölçümünün %1,7'sini, Ege Bölgesi yüzölçümünün ise %18,5'ini kapsamakta ve bölge en geniş yüzölçümüne sahip ili konumundadır. İl merkezi, deniz seviyesinin ortalama 71-74 metre yüksekliğinde, Gediz Nehri'nin üretilebilen verimli türleri içerisinde konumlanır ve bölgesel metropol İzmir'e 36 km, Ankara'ya 560 km, İstanbul'a 520 km mesafede bulunmaktadır. **[E- URL-5].** Manisa ili, 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesi 2012 yılından itibaren büyükşehir belediyesi hizmetleri kazanmış olup, merkez ilçeler olan Şehzadeler ve Yunusemre ile toplam 17 ilçeden oluşmaktadır. **[E-1 URL-6].** 2023 TÜİK sistemine göre Manisa ili toplam 1.475.716 kişilik nüfusla Türkiye'nin 14. kalabalık ili konumundadır. **[E- URL-7]**

Manisa'nın topografik yapısı, Gediz grabeninin oluşturduğu alçak düzlükler ile çevreyi kuşatan dağlık kütleler arasında belirgin kontrastlarla oluşmuştur. Gediz Nehri, 401 km uzunluğundaki en önemli hidrografik unsurdur olup depolanan büyük bir bölüm Manisa il sınırları içerisinde yer almaktadır. İl genelinde Akdeniz ikliminin karasal bolluğu hakimdir ve yıllık ortalama sıcaklık 16-17°C, yıllık yağış miktarı ise 600-700 mm civarındadır**[E- URL-5].** Manisa'nın toplam arazi varlığın yaklaşık %38'i tarım arazisi, %34'ü orman alanı, %15'i mera alanından oluşmakta olup, il 4,3 milyon civarında zeytin ağacı ve 56.000 hektarlık bağlı alana sahiptir. **[E- URL-8]**

5.2.2 Mevcut Ekonomik Durum Değerlendirmesi

Sanayi açısından il, Manisa Organize Sanayi Bölgesi (MOSB) başta olmak üzere 7 aktif OSB'ye ev sahipliği yapmaktadır. **[E-13]** MOSB, 1.400+ hektar alan ve 60.000+ istihdam kapasitesi ile Türkiye'nin ilk ve en büyük OSB'lerinden biri konumunda olup, 2024 yılında 7,68 milyar USD ihracat gerçekleştirerek Türkiye'nin en önemli sanayi ve ihracat merkezleri arasında yer

almaktadır. Manisa, Ege Bölgesi'nin ulaşım omurgasını oluşturan E96 (İzmir-Ankara) karayolu üzerinde kritik bir kavşak noktasıdır ve D565 (Manisa-Balıkesir) ile D585 (Salihli-Alaşehir-Denizli) devlet yolları ile kuzey-güney bağlantılarını sağlamaktadır. **[E-14]** İzmir-Ankara ve İzmir-Bandırma hatlarında il sınırları içerisinden geçişte olup, özellikle MOSB'nin bağlantı bağlantısı intermodal yük akışında önemli avantaj sağlamaktadır. **[E-15]** En yakın havaalanı İzmir Adnan Menderes Havaalanına 40 km mesafede, liman bağlantısı ise İzmir Alsancak ve Aliağa Limanları üzerinden sağlanmaktadır. **[E-16]** Bu çok modlu ulaşım rejimi, Manisa'yı ulusal ve uluslararası pazarlara entegre eden kritik bir lojistik koridorun parçası haline getirmektedir.

Manisa'nın gıda üretimi imalatında istihdamdaki payı (%19,12) hem TR33 Bölgesi (%17,63) hem de Türkiye ortalamasının (%15,82) üzerindedir. Bu oran Manisa'nın tarımsal ürün işleme ve gıda sanayisinde güçlü bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Elektrik imalatında %16,67 ile Manisa çok güçlü konuma sahiptir. Bu oran, Türkiye ortalamasının (%11,58) çok üzerinde ve bölge genelinden de yüksektir. Fabrikasyon ürünlerde ise %13,52 ile bu sektör de Manisa'da oldukça gelişmiş durumda, TR33 ve Türkiye ortalamasının üzerindedir. **[E-17]** Turizm açısından değerlendirildiğinde ise Manisa; kültürel, inanç, arkeoloji ve doğa turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle Alaşehir (Philadelphia), Bintepeler Lidya Kral Mezarları ve Aigai Antik Kenti gibi alanlar turizm çeşitliliğini artırmakta ve yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Turizm faaliyetleri; rehberlik, konaklama, yeme-içme ve yerel ürün satışları üzerinden ekonomik gelir oluşturmaktadır. Bu kapsamda konaklama altyapısı da ekonomik yapıyı desteklemektedir. Salihli ilçesinde toplam 2 adet turizm işletme belgeli otelde **163 oda ve 372 yatak kapasitesi** bulunurken, Demirci ilçesinde belediye işletmeli tesislerde toplam **570 oda ve 1207 yatak kapasitesi** yer almaktadır. Bu veriler, Manisa'da turizmin konaklama kapasitesi açısından gelişmekte olduğunu ve yerel ekonomiye doğrudan katkı sağladığını göstermektedir. **[E- URL-7]**

Tarım ürünleri üretim açısından; Türkiye üretiminin %4,73'ü Manisa'da üretilmekte olup orta düzeyde bir paya sahiptir. Şeftali: %1,57 ile oldukça düşük bir orana sahip olup Türkiye üretiminde belirleyici olmamaktadır. Kiraz: %6,08 ile Türkiye ortalamasının üzerinde bir katkı sağlamaktadır. Manisa'nın öne çıktığı ürünlerden biridir. Sofralık üzüm payında %3,92. Manisa

üzüm üretimiyle tanınsa da burada sadece sofralık üzüm verilmiş; bağcılık genelinde payı çok daha yüksektir. Zeytin (sofralık): %24,54 ile Manisa, Türkiye'nin sofralık zeytin üretiminde çok önemli bir merkezdir. **[E- URL-6].** Manisa ili, 592.978 tonluk üretim kapasitesi ve %30'luk ulusal pay ile Türkiye zeytin üretiminin lokomotifidir. Agroekolojik avantajları ve birikimli tecrübesiyle sektördeki liderliğini sürdürmekte, sürdürülebilir yaklaşımlarla bu konumunu güçlendirebilecek potansiyele sahiptir. **[E- URL-8]**

Manisa'nın enerji profilinde jeotermal enerji %47,94 ile en yüksek paya sahiptir; bu durum ilin Gediz Graben hattı üzerindeki zengin kaynaklarından kaynaklanır. Termik enerji %7,14 ile orta düzeyde olup Soma'daki linyit rezervleri etkendir. Rüzgar (%2,13) ve güneş enerjisi (%4,8) oranları düşük kalmıştır. Manisa'nın toplam kurulu gücü Türkiye'nin %3,15'ini oluştururken, yenilenebilir enerji oranı %74,27 ile ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. **[E- URL-14]**

5.2.3 Kara Yolu Ulaşımı

Karayolu ulaşımı, Manisa'nın sanayi üretimini ve tarımsal ürünlerini İzmir limanlarına bağlayarak ilin ihracatına doğrudan katkı sağlamaktadır. Yoğun karayolu ağı sayesinde Manisa hem sanayi hem de tarım ürünlerini pazarlara ulaştırarak bölge ekonomisinin büyümesine destek olmaktadır. **[E- URL-10]**

Gelişmiş ve yoğun karayolu ağı sayesinde Manisa, sanayi tesisleri ile tarımsal üretim alanları arasında güçlü bir lojistik bağ kurmakta; bu durum, üretim ve dağıtım süreçlerinin etkinliğini artırmaktadır. Karayolu ulaşımının sağladığı erişilebilirlik, ilin hem sanayi hem de tarım ürünlerini iç pazarlara ve dış pazarlara kesintisiz biçimde ulaştırmasına olanak tanıyarak, Manisa'nın bölgesel ekonomi içerisindeki rekabet gücünü ve ekonomik canlılığını desteklemektedir. **[E- URL-9]**

5.2.4 Demir Yolu Ulaşımı

Manisa, demir yolu ulaşımı bakımından Ege Bölgesi içerisinde stratejik bir konuma sahiptir. İzmir merkezli demir yolu hatlarının il sınırları içerisinden geçmesi, Manisa'nın hem bölgesel hem de ulusal ölçekte ulaşım ağlarına entegre olmasını sağlamaktadır. Manisa kent merkezi

başta olmak üzere bazı ilçe merkezlerinin demir yolu ağına doğrudan bağlı olması, yolcu taşımacılığı açısından erişilebilirliği artırırken, yük taşımacılığı açısından da sanayi ve tarım ürünlerinin etkin biçimde taşınmasına olanak tanımaktadır. **[E- URL-11]**

Mevcut demir yolu hatları, özellikle organize sanayi bölgeleri ve üretim alanları ile limanlar arasında lojistik bir bağlantı oluşturarak, taşımacılık maliyetlerinin düşürülmesine katkı sağlamaktadır. Ankara–İzmir Yüksek Hızlı Tren Projesi'nin tamamlanmasıyla birlikte, Manisa'nın demir yolu ulaşımındaki stratejik rolünün güçleneceği; ilin büyük kent merkezleriyle olan ulaşım süresinin kısalması sayesinde mekânsal erişilebilirliğin ve bölgesel entegrasyonun daha da artacağı öngörülmektedir. **[E- URL-11]**

5.2.5 Hava Yolu Ulaşımı

Manisa il sınırları içerisinde sivil havaalanı bulunmamakla birlikte, İzmir Adnan Menderes Havalimanı'na olan yakınlığı sayesinde hava yolu ulaşımından etkin biçimde yararlanmaktadır. Bu durum, özellikle sanayi, ticaret ve turizm faaliyetleri açısından Manisa'nın dış bağlantılarını güçlendirmektedir. **[E- URL-15]**

5.2.6 Deniz Yolu Ulaşımı

Manisa ilinin Ege Denizi'ne doğrudan bir kıyısı bulunmamakla birlikte, İzmir Körfezi'ne ve Aliağa, Alsancak ve Nemrut Limanları gibi bölgesel ölçekte önemli deniz limanlarına olan yakınlığı sayesinde deniz yolu ulaşımından dolaylı olarak yararlandığı görülmektedir. Bu limanlar, Manisa'da üretilen sanayi ve tarım ürünlerinin dış ticaret süreçlerinde temel çıkış noktalarını oluşturmakta; özellikle ihracata yönelik üretimin deniz yolu ile ulusal ve uluslararası pazarlara ulaştırılmasını mümkün kılmaktadır. **[E- URL-12]**

Limanlar ile Manisa arasındaki güçlü karayolu ve demiryolu bağlantıları, ilin lojistik kapasitesini artırarak çok modlu taşımacılık sistemine entegre bir hinterlant alanı niteliği kazanmasına katkı sağlamaktadır. Bu durum, Manisa'nın deniz yolu taşımacılığına doğrudan erişimi olmasa da bölgesel liman altyapısı üzerinden dış ticaret ağlarına etkin biçimde eklemlendiğini ve lojistik açıdan stratejik bir konumda yer aldığını ortaya koymaktadır. **[E-20]**

5.3 Temel Ekonomik Göstergeler

5.3.1 Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması

Bir ülkenin veya bölgenin sosyal ve ekonomik açıdan ne kadar gelişmiş olduğunu ölçen ve sıralayan bir göstergedir.

Tablo 26:TR33 Bölgesi İllerinin Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi Sırası (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2017) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İl Adı	İller Arası Sıra	Kademe
Afyonkarahisar	41	4
Kütahya	37	3
Manisa	23	2
Uşak	29	3

Manisa, 81 il arasında 23. sırada yer almaktadır. Gelişmişlik bakımından 2. kademe iller arasındadır. Kademe Sayısı (SEGE): Türkiye'de 6 kademeli gelişmişlik sistemi kullanılır. Buna göre, 1. kademe en yüksek gelişmişlik düzeyini, 2. kademe yüksek gelişmişlik düzeyini, 3. Kademe orta-yüksek gelişmişlik düzeyini, 4. Kademe orta-düşük gelişmişlik düzeyini, 5. Kademe düşük gelişmişlik düzeyini ve 6. Kademe en düşük gelişmişlik düzeyini temsil etmektedir. Gölmarmara'nın Kademe Düşüşünde tarıma dayalı ekonomi ve sınırlı sanayi yatırımları, genç nüfusun göçü, ulaşım eksikliği ve su sorununun tarımsal verimi azaltması etkili olmuştur.

Tablo 27: Yıllara Göre SEGE Kademelenme Tablosu) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İlçe	2004 SEGE İlçeler Arası	2004 SEGE Kademe	2017 SEGE İlçeler Arası Sıra	2017 SEGE Kademe	2022 SEGE İlçeler Arası Sıra	2022 SEGE Kademe
Ahmetli	300	3	527	4	489	4
Akhisar	178	3	184	2	214	2
Alaşehir	284	3	362	3	327	3
Demirci	439	3	316	3	427	4

Gölmarmara	354	3	584	4	673	5
Gördes	594	4	434	3	528	4
Kırkağaç	398	3	445	3	446	4
Köprübaşı	539	4	495	4	562	4
Kula	366	3	415	3	382	3
Salihli	136	2	202	2	197	2
Sarıgöl	446	3	429	3	496	4
Saruhanlı	363	3	481	4	428	4
Selendi	689	5	621	4	659	5
Soma	117	2	150	2	235	2
Şehzadeler	24	2	171	2	161	2
Turgutlu	82	2	189	2	222	2
Yunusemre	24	2	63	2	68	2

Manisa ve TR33 Bölgesi'nin dış ticarette güçlü bir ihracat performansı gösterdiği görülmektedir. Özellikle Manisa'nın ithalatından daha yüksek ihracata sahip olması dış ticaret fazlası verdiğini göstermektedir. Bu durum sanayi üretimi ve ihracat kapasitesinin güçlü olduğuna işaret etmektedir.

5.3.2 Temel İşgücü Göstergeleri

Genel eğilime bakıldığında 2008–2024 arasında işgücüne katılım ve istihdam artıp, işsizlik azalmıştır. İşgücüne katılım oranı %44,5'ten %56,7'ye yükseldi. İstihdam oranı %40,1'den %53,1'e çıktı. İşsizlik 2009'da %11,7 ile zirve yaptı, 2024'te %6,3'e geriledi. Manisa'nın iş gücü piyasası güçlendi, ekonomik faaliyetler istihdamı destekledi.

Tablo 28: Yıllara Görev İşgücüne Katılım Oranları) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

YIL	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
2008	44,4	40,1	9,8

2009	46,4	41	11,7
2010	49,3	45,4	8,1
2011	54	51,5	4,7
2012	55,8	53,4	4,4
2013	55,5	52,7	5,1
2019	56,7	52,5	7,4
2020	55,2	51,3	8,3
2021	56,1	51,8	7,5
2022	56,3	52,3	7,4
2023	57,4	53,8	6,3
2024	56,7	53,1	6,3

5.3.3 Dış Ticaret

TR33 Bölgesi'nde bölge genelinde ihracat ithalattan fazla olduğu için üretim odaklı ekonomik yapı dikkat çekmektedir.

Tablo 29: 2024 Yılı İhracat ve İthalat Değerleri (TÜİK, TİM)) (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Bölge	İhracat TİM (1.000 Dolar)	İhracat TÜİK (1.000 Dolar)	İthalat TÜİK (1.000 Dolar)
Manisa	5.372.726	7.675.618	3.536.508
TR33 Bölgesi	6.444.998	9.764.960	4.039.010
Türkiye	226.066.207	261.801.501	344.017.272

Tablo 30: 2024 Yılı İhracatta Öne Çıkan Sektörler (TÜİK ve ZAFER Hesaplamaları)) (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Sektör	İhracat	Payı (%)
Gıda Ürünleri ve İçecek	762.783.830	22,6
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	519.994.518	15,4
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizat Hariç)	501.567.056	14,9
İlk Üç Sektör Toplamı	1.784.345.404	52,9

Tabloya bakıldığında en yüksek payın gıda ürünleri ve içecek sektöründe olması, Manisa'nın tarımsal üretim gücünün ihracata güçlü bir şekilde yansıdığını göstermektedir. Özellikle üzüm, zeytin, meyve-sebze işleme ve tarıma dayalı sanayi burada etkili olmuştur. İkinci sırada bulunan makine ve teçhizat sektörü ilin sanayi altyapısının gelişmiş olduğunu göstermektedir. Bu durum Manisa'nın sadece tarım kenti olmadığını aynı zamanda üretim altyapısına sahip bir sanayi merkezi olduğunu göstermektedir. Üçüncü sıradaki metal eşya sanayi ise sanayi çeşitliliğini destekleyip özellikle organize sanayi bölgeleri ve üretim tesislerinin etkisini arttırmaktadır. İlk üç sektörün toplam ihracatın %52,9' unu oluşturması, ihracatın yarısından fazlasının bu üç sektöre bağlı olması bu sektörlerde güçlü uzmanlaşma anlamına gelmektedir.

Tablo 31:2024 Yılı İthalatta Öne Çıkan Sektörler) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Sektör	İthalat	Payı (%)
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	556.647.656	14,6
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	518.384.652	13,6
Ana Metal Sanayi	471.678.012	12,3

İlk Üç Sektör Toplamı	1.546.710.320	40,5

İthalatta en yüksek pay tıbbi ve hassas optik aletlerdedir. Bu durum ilin teknoloji ve sanayi üretiminde dışa bağımlı ekipman kullandığını göstermektedir. Makine ve teçhizat ithalatının yüksek olması üretim kapasitesini destekleyen sanayi yatırımlarına işaret etmektedir. İlk üç sektörün toplam ithalatın %40,5'ini oluşturması, ithalatın belirli sektörlerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 32: 2023 Yılı İmalat Sanayi İstihdamında Öne Çıkan Beş Sektör (%)) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Manisa		TR33 Bölgesi		Türkiye	
Öne Çıkan Sektör	İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı	Öne Çıkan Sektör	İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı	Öne Çıkan Sektör	İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı
Gıda Ürünleri İmalatı	21,21	Gıda Ürünlerinin İmalatı	18,7	Giyim Eşyalarının İmalatı	14,78
Elektrikli Teçhizat İmalatı	15,95	Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	13,93	Gıda Ürünlerinin İmalatı	12,04
Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	13,51	Elektrikli Teçhizat İmalatı	10,13	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makine ve Teçhizat Hariç)	9,42
Kauçuk ve Plastik Ürünler İma.	8,14	Tekstil Ürünlerinin İmalatı	10,01	Tekstil Ürünlerinin İmalatı	9,37
Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	6,56	Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	8,91	Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	6,26

Manisa'da imalat sanayi istihdamı ağırlıklı olarak gıda ürünleri imalatına yoğunlaşmaktadır. Bu durum ilin tarımsal üretim kapasitesinin güçlenip sanayi ile bütünleştiğini göstermektedir. Elektrikli teçhizat ve fabrikasyon metal ürünleri imalatının büyük bir paya sahip olması Manisa'nın sanayi üretiminde üretim odaklı bir merkez olduğunu göstermektedir. TR33 Bölge

genelinde ise gıda ürünleri imalatı önemli bir yere sahipken, metalik olmayan mineral ürünler ve tekstil sektörlerinin öne çıkması bölgenin sanayi çeşitliliğini göstermektedir. Türkiye genelinde giyim eşyaları imalatı ilk sırada yer almaktadır.

5.3.4 İşsizlik

Manisa'da işgücüne katılım oranının %57,4 olması çalışma çağında bulunan bireylerin ekonomik faaliyetlere aktif şekilde katıldığını göstermektedir. İşsizlik oranının %6,3 seviyelerinde olması ilin üretim kapasitesinin istihdam oluşturma gücünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 33: TUİK Verilerine Göre Temel Göstergeler 2023) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İlin Adı	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
MANİSA	57,4	6,3	53,8

Tablo 34: İşsizliğin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Yaş Grubu	Kadın	Erkek	Toplam
Toplam	20.549	17.529	38.078
15–19 Yaş Grubu	475	580	1.055
20–24 Yaş Grubu	3.342	3.023	6.365
25–29 Yaş Grubu	4.464	3.504	7.968
30–34 Yaş Grubu	3.406	2.822	6.228
35–39 Yaş Grubu	3.037	2.465	5.502
40–44 Yaş Grubu	2.603	2.142	4.745
45–64 Yaş Grubu	3.176	2.908	6.084
65+	46	85	131

Tablo incelendiğinde Manisa ilinde işsiz nüfusun büyük bölümünün 20-34 yaş aralığında yoğunlaştığı örülmektedir. Özellikle 25-29 yaş grubunun en yüksek değere sahip olması genç

nüfusta iş bulma sürecinin daha zor ve yoğun yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu durum üniversite mezuniyeti sonrası işgücüne katılımın zorlaşması ile ilişkilendirilebilir. Kadın işsiz sayısının toplamda erkek işsiz sayısından daha yüksek olması dikkat çekmektedir. Özellikle 25-39 yaş aralığında bulunan kadın işsizlik sayısının belirgin olması kadınların işgücüne katılımında karşılaştığı yapısal sorunlara işaret edilebilir. 15-19 yaş aralığında işsiz sayısının düşük olması bu yaş grubundaki bireylerin büyük bir kısmının mevcutta eğitim sürecinde bulunmasıyla açıklanabilir. 65 yaş ve üzerindeki işsiz nüfusun oldukça düşük olması emeklilik durumu ile ilişkilendirilebilir. Bu tablo işsizliğin özellikle genç ve çalışma çağındaki nüfus üzerinde yoğunlaştığı hakkında yorumlanmaktadır.

5.4 SEKTÖREL DAĞILIM

5.4.1 Tarım

Manisa, Ege Bölgesi'nin tarımsal üretim açısından en güçlü illerinden biridir ve sahip olduğu verimli ovalar, uygun iklim koşulları ve gelişmiş sulama olanakları sayesinde geniş bir ürün çeşitliliğine sahiptir. Başta üzüm, zeytin, tütün, pamuk ve sebze üretimi olmak üzere birçok tarımsal ürünün yetiştiriciliğinde önemli bir konuma sahiptir. Özellikle dünya çapında bilinen Sultani çekirdeksiz üzümü ile Manisa, Türkiye'nin en önemli üzüm üretim ve ihracat merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Gediz Ovası'nın sağladığı verimli alüvyal topraklar ve sulama imkanları, tarımsal faaliyetlerin yoğunlaşmasını desteklemekte ve yüksek verimli üretim yapılmasına olanak tanımaktadır. Bunun yanında zeytin ve bağcılık faaliyetleri kırsal ekonominin temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra üzüm ve zeytin üretiminde gelişim göstermektedir. İhracata yönelik üretim kapasitesi sayesinde Manisa, Türkiye'nin önde gelen tarım merkezlerinden biri olma özelliğine sahiptir.

Tablo 35: 2024 Yılı Tarım Toprak Sınıflaması) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

	EKİM ALANI				
	2020	2021	2022	2023	2024
İşlenen Tarım	5071315	5075663	5101494	5075263	4975574

İşlenmeyen Tarım	61225	83667	58369	85619	183000
Tarım Dışına Çıkarılan alan	8121	641	1103	2691	4999
TOPLAM	5140619	5159971	5161236	5163573	5163573

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bitkisel Üretim İstatistikleri verilerine göre, 2024 yılı itibarıyla Manisa ilindeki toplam tarım alanı 4.975.574 dekar olarak belirlenmiştir. Bu alanın 119.978 dekarlık kısmı nadasa bırakılırken, toplam 4.855.596 dekarlık alanda tarımsal üretim gerçekleştirilmiştir. Ekilen alanların 2.042.139 dekarlık bölümünü tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, 334.398 dekarlık kısmını sebze bahçeleri, 2.478.059 dekarlık kısmını ise meyveler, içecek ve baharat bitkileri oluşturmaktadır. Ayrıca il genelinde yaklaşık 1.000 dekarlık alanda süs bitkileri üretimi yapılmaktadır.

5.4.1.1 Manisa İlinin Tarım Varlığı

Manisa ili, yaklaşık 13.000 km² yüzölçümüne sahip olup geniş ve verimli tarım alanlarıyla öne çıkmaktadır. İlin arazi varlığı incelendiğinde, önemli bir bölümünün tarım arazilerinden oluştuğu görülmektedir. Özellikle Gediz Ovası, yüksek verimli alüvyal toprakları ve sulama imkanlarıyla tarımsal üretimin yoğunlaştığı alanların başında gelmektedir. Spil Dağı, Yunt Dağı ve Bozdağlar çevresindeki alanlar ise orman ve mera varlığı açısından önemli doğal eşikler oluşturmaktadır. Sulu ve kuru tarım faaliyetlerinin birlikte yürütüldüğü ilde başta üzüm, zeytin, tütün ve pamuk olmak üzere birçok ürün yetiştirilmekte olup, Manisa Ege Bölgesi'nin önemli tarım merkezlerinden biri konumundadır.

Tablo 36: Tarım Alanlarını Kullanıma Göre Dağılımı) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Toplam Tarım Alanı (Ha)	4975575
Nadas Alanı (Da)	119978
Ekilen Alan(Da)	4855596
Tahıl ve Bitki üretim alanı	2042139
Sebze bahçeleri	334388
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	2478039
Süs Bitkileri	1030

Manisa ili, verimli Gediz Ovası ve uygun iklim koşulları sayesinde Ege Bölgesi'nin önemli tarım merkezlerinden biridir. İl genelinde yaklaşık 1,3 milyon hektarlık alan bulunmakta olup

bunun önemli bir kısmını tarım arazileri oluşturmaktadır. Manisa'nın sahip olduğu verimli toprak yapısı, iklim özellikleri ve ekolojik çeşitlilik, polikültür tarım faaliyetlerine uygun bir yapı sunmaktadır.

İldeki tarım alanları içerisinde en geniş payı meyveler, içecek ve baharat bitkileri almaktadır. Özellikle üzüm ve zeytin üretimi Manisa tarımının temel karakterini oluştururken, pamuk, tütün, sebze ve tahıl üretimi de önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında il genelinde orman, mera ve doğal alan varlığı da dikkat çekmekte olup, bu durum tarımsal üretim ile doğal ekosistemlerin birlikte varlığını sürdürmesini sağlamaktadır.

5.4.1.2 Manisa İli Tarımsal Üretim Üstünlükleri

Manisa ili, tarımsal üretimiyle yüksek ekonomik değer oluşturan illerden biridir. İlin tarımsal üstünlükleri incelendiğinde özellikle üzüm, zeytin ve pamuk üretiminde öne çıktığı görülmektedir. Manisa, Türkiye çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin büyük bölümünü karşılamakta olup bu durum ilin ihracat kapasitesini önemli ölçüde artırmaktadır. Sofralık ve yağlık zeytin üretimi ise zeytin ve zeytinyağı sanayisine önemli katkılar sağlamaktadır. Pamuk üretimi de tekstil sektörünün önemli hammaddelerinden biri olarak ilin sanayi yapısını desteklemektedir. Bu ürünler; üzüm işleme tesisleri, zeytinyağı fabrikaları, paketleme tesisleri ve tekstil sanayisinin gelişimini destekleyerek istihdam, ekonomik gelir ve ihracat potansiyelinin artmasına katkı sunmaktadır. **[E- URL-18]**

Tablo 37: Tarımsal Üretim Ton Karşılaştırılmaları Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Ürün	Türkiye Üretimi (Ton)	Manisa Üretimi (Ton)	Türkiye İçindeki Payı (%)
Zeytin (Sofralık)	490000	120277	24,5
Domates	5550848	957565	17,3
Tütün	85510	10900	12,7
Salatalık	309654	36078	11,7
Kiraz	736791	44809	6,1
Biber	1602457	108003	6,7
Çilek	678818	32033	4,7

Pamuk	2100000	72160	3,4
Kavun	1403214	68316	4,9
Karpuz	3147921	107168	3,4
Mısır	9000000	187410	2,1
Buğday	22000000	216721	1
Arpa	9200000	77367	0,8

Zeytin

2019-2023 yılları arasındaki sofralık zeytin üretimi incelendiğinde, Manisa ilinde üretimin yıllara göre dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. 2019 yılında yaklaşık 88 bin ton olan sofralık zeytin üretimi, 2020 yılında önemli bir artış göstererek 167 bin tona yükselmiştir. [E-22] 2021 yılında üretim 150 bin ton seviyesine gerilerken, 2022 yılında yaklaşık 213 bin ton ile son yılların en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak 2023 yılında yeniden düşüş yaşanmış ve üretim yaklaşık 120 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Bu dalgalanmanın iklim koşulları, periyodisite etkisi ve verim değişikliklerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Tablo 38: İllere Göre Zeytin Üretim Değerleri (ton)) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

ZEYTİN ÜRETİMİ(TON)	2019	2020	2021	2022	2023
MANİSA	88	167	150	213	120
BURSA	79	115	146	188	95
AYDIN	73	45	39	83	42
MERSİN	23	33	30	83	42
HATAY	19	14	19	50	41
BALIKESİR	42	23	36	44	33
İZMİR	12	11	15	52	35
MUĞLA	7	3	11	20	11
ANTALYA	8	12	9	18	8

Tablo 39: İllere Göre Zeytin Üretim Değerleri (ha) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

ZEYTİN ALANI(Ha)	2019	2020	2021	2022	2023
MANİSA	592,978	559,738	592,738	640,198	661,497
BURSA	441,563	442,209	440,419	440,11	440,215
AYDIN	259,688	258,838	262,379	268,994	270,189
MERSİN	214,275	214,392	213,108	193,082	192,902
HATAY	121,403	117,655	117,827	120,17	120,01
BALIKESİR	98,502	105,304	103,435	106,472	107,549
İZMİR	101,624	100,159	97,997	100,682	103,085
MUĞLA	36,25	34,596	38,356	38,476	38,502
ANTALYA	66,514	66,753	60,745	60,09	57,363

Tablo 40: Manisa İli Sofralık Üzüm Üretimi (ton) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

	Manisa'nın sofralık üzüm üretimi Ton				
	2019	2020	2021	2022	2023
Manisa	88	167	150	213	120
Türkiye	415	513	556	938	490
Oran (%)	21,2	32,51	26,98	22,71	24,9

Manisa ili, 2019–2023 yılları arasında Türkiye sofralık zeytin üretiminde önemli bir paya sahip olmuş ve üretim oranı yıllara göre %21 ile %33 arasında değişim göstermiştir. En yüksek üretim payına 2020 yılında %32,51 ile ulaşılırken, en düşük payın ise 2019 yılında %21,2 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Üretim miktarlarında dönemsel dalgalanmalar yaşanmasına rağmen Manisa, Türkiye'nin en büyük sofralık zeytin üretim merkezlerinden biri olma özelliğini sürdürmektedir. Özellikle Akhisar ve çevresinde yoğunlaşan zeytin üretimi, ilin tarımsal kimliğini güçlendiren temel faaliyet alanlarından biridir. 2022 yılında Türkiye genelinde sofralık zeytin üretiminde önemli bir artış yaşanmış olsa da Manisa'daki üretim artışı ülke ortalamasının altında kalmıştır. Bu durumun; iklim koşulları, kuraklık etkileri, verim farklılıkları ve üretim süreçlerindeki bölgesel değişkenliklerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Üzüm

2019-2023 yılları arasındaki üzüm üretimi incelendiğinde, Manisa ilinin Türkiye'nin en önemli bağcılık merkezlerinden biri olduğu görülmektedir. Özellikle çekirdeksiz sofralık ve

kurutmalık üzüm üretiminde ülke genelinde lider konumda bulunan ilde, üretim miktarı yıllara göre iklim koşulları, verimlilik ve pazar taleplerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Manisa'da bağ alanları geniş bir üretim kapasitesine sahip olup, özellikle Alaşehir, Sarıgöl ve Salihli ilçeleri üzüm üretiminde öne çıkmaktadır. Üzüm üretimi; kuru üzüm işleme, paketleme ve ihracat faaliyetleriyle birlikte ilin tarıma dayalı sanayisinin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Tablo 41: 2024 Yılı Üzüm Çeşitlerinin Karşılaştırılması Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

	Alan (Dekar)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Dekar)
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	36255	72671	2004
Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz	176020	235552	1338
Şaraplık Üzümler	6510	4399	676
Kurutmalık Üzüm, çekirdekli	389	418	1075
Kurutmalık Üzüm, Çekirdeksiz	658424	418	1254
TOPLAM	877698	1139027	

Meyve Üretim

Manisa ilinin meyve üretimindeki rolü incelendiğinde, il özellikle üzüm ve zeytin üretiminde Türkiye'nin önde gelen tarım merkezlerinden biri konumundadır. Kurutmalık çekirdeksiz üzüm üretiminin yaklaşık %87,5'i, sofralık çekirdeksiz üzüm üretiminin ise %56,5'i Manisa tarafından karşılanmakta olup, il bağcılık faaliyetlerinde ulusal ölçekte lider bir üretim merkezi niteliği taşımaktadır. **[E- URL-18]** Sofralık zeytin üretiminde Türkiye üretiminin yaklaşık %24,5'ine sahip olan Manisa, özellikle Akhisar ve çevresinde yoğunlaşan zeytin üretimi sayesinde zeytin tarımında stratejik bir konuma sahiptir. Bunun yanında kiraz üretiminde Türkiye üretiminin %6,08'i, çilek üretiminde %4,73'ü ve sofralık üzüm üretiminde önemli bir bölümü Manisa'da gerçekleştirilmektedir. Ürün çeşitliliği, ihracat kapasitesi ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonu sayesinde Manisa; üzüm, zeytin, kiraz ve tütün gibi ürünlerde

uzmanlaşmış, yüksek katma değerli tarımsal üretim yapısıyla Ege Bölgesi'nin önemli meyve üretim merkezlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 42: Meyve Üretim Verileri [TÜİK] Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Ürün Adı	Türkiye Üretimi (Ton)	Manisa Üretimi (Ton)	Türkiye Üretimi İçindeki Payı (%)
Üzüm (Sofralık)	1367067	54067	3,92
Zeytin (Sofralık)	490000	120277	24,54
Kiraz	736791	44809	6,08
Çilek	678818	32033	4,73
Domates	5550848	957565	17,25

5.4.2. Sanayi

Manisa ili sanayisi, güçlü tarımsal üretim altyapısı ile gelişim göstermiş ve zaman içerisinde tarıma dayalı sanayi yapısından çeşitlenmiş bir üretim modeline dönüşmüştür. Verimli Gediz Ovası başta olmak üzere uygun iklim ve toprak koşulları sayesinde Türkiye'nin önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri konumundadır. İlde yoğun olarak üretilen üzüm, zeytin, tütün, domates ve çeşitli meyve-sebze ürünleri; gıda işleme, paketleme ve tarımsal sanayi tesislerinde değerlendirilerek yüksek katma değere dönüştürülmektedir. Bunun yanında elektrik-elektronik, beyaz eşya, makine ekipman üretimi ve organize sanayi bölgelerine dayalı imalat sektörleri ilin sanayi yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Vestel gibi büyük ölçekli üretim tesisleri, Manisa'nın teknoloji yoğun sanayi üretiminde öne çıkmasını sağlamaktadır. **[E- URL-21]**

5.4.2.1. Sanayi Dağılımı

Manisa ilinde bulunan sanayi işletmelerinin çalışan sayısına göre dağılımına bakıldığında, işletmelerin büyük çoğunluğunu mikro ve küçük ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Bununla birlikte organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren orta ve büyük ölçekli işletmeler ilin sanayi üretiminde önemli bir paya sahiptir.

5.4.2.2. Sektörel Dağılımı

Manisa ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %19,12 ile gıda ürünleri imalatı sektörü yer almaktadır. İkinci sırada %16,67 ile elektrikli teçhizat imalatı, üçüncü sırada ise %13,52 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektörü bulunmaktadır. Bunları %8,22 ile kauçuk ve plastik ürünleri imalatı ile %7,44 oranında metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektörü takip etmektedir. **[E- URL-21]**

Tablo 43: Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Sektör	Değer
Gıda Ürünleri İmalatı	23845
Elektrikli Teçhizat İmalatı	20793
Fabrikasyon Metal Ürünleri (Mak.Tec.Har)	16857
Kauçuk ve Plastik Ürünler İmalatı	10254
Metalik Olmayan Ürünler İmalatı	9280
Diğer	43685

Tablo 44: Manisa İli Öne Çıkan Sektörlerin İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı (%) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Öne Çıkan Sektör	İmalat Sanayi İstihdamındaki Payı
Gıda Üretimi İmalatı	19,12

Elektrik İmalatı	16,67
Fabrikasyon Ürünler	13,52
Kauçuk ve Plastik	8,22
Metalik Olmayan Ürünler	7,44

Manisa ilinde sanayi sektörlerinde önemli ölçüde istihdam sağlanmaktadır. İstihdam dağılımı incelendiğinde, en yüksek paya sahip sektörün gıda ürünleri imalatı olduğu görülmektedir. Bu sektörde 23.845 kişi çalışmakta olup ilin sanayi istihdamında önemli bir pay oluşturmaktadır. Gıda sektörünün yüksek istihdam kapasitesine sahip olması, Manisa'nın üretim gücü yüksek sanayi altyapısına ve gelişmiş işleme sanayisine sahip olduğunu göstermektedir. **[E- URL-21]**

İkinci sırada yer alan elektrikli teçhizat imalatı sektöründe 20.793 kişi istihdam edilmekte olup, bu sektör ilin teknoloji yoğun üretim yapısının temel bileşenlerinden biri durumundadır. Özellikle beyaz eşya, elektronik ve elektrik ekipmanları üretimi Manisa'nın sanayi yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektöründe ise 16.857 kişi istihdam edilmekte olup, bu sektör toplam sanayi üretimini destekleyen temel imalat alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. **[E- URL-21]**

Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı sektöründe 10.254 kişi çalışırken, metalik olmayan mineral ürünleri imalatı sektöründe 9.280 kişi istihdam edilmektedir. Bu sektörler; yapı malzemeleri, plastik sanayi ve yardımcı üretim alanları açısından ilin sanayi çeşitliliğini güçlendirmektedir. Ayrıca diğer sanayi sektörlerinde 43.685 kişinin istihdam edilmesi, Manisa'nın yalnızca belirli sektörlere bağlı olmayan, çok yönlü ve çeşitlenmiş bir sanayi yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum ilin organize sanayi bölgeleri, ihracat kapasitesi ve gelişmiş üretim altyapısıyla birlikte değerlendirildiğinde Manisa'nın TR33 Bölgesi'nin en güçlü sanayi merkezlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Manisa ili İçin En Büyük Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Sanayi Firması

- İmbat Madencilik Enerji Turizm Sanayi Ticaret A.Ş. Soma Şubesi Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. Soma Şubesi
- Vestel Elektronik Sanayi ve Ticaret Aş.O.S.B.3.Kısım

- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Sınırlı Sorumlu Ege Linyitleri İşletmesi Müessese Müdürlüğü (E.L.İ)
- Keskinoğlu Tavukçuluk ve Damızlık İşletmesi Sanayi ve Ticaret A.Ş. **[E- URL-21]**

Manisa'nın sanayi gelişimi, sahip olduğu verimli tarım, ulaşım bağlantıları ve İzmir limanına yakınlığı sayesinde erken dönemlerden itibaren gelişim göstermiş; tarıma dayalı üretim yapısından sanayi çeşitliliği yüksek bir ekonomik yapıya dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında üzüm, zeytin, tütün ve pamuk gibi tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı olarak gelişen sanayi faaliyetleri, zaman içerisinde organize sanayi bölgelerinin kurulmasıyla birlikte daha güçlü ve çok sektörlü bir yapıya evrilmiştir.

Özellikle 1950'li yıllardan sonra tarımsal üretimin ticari ölçekte büyümesiyle birlikte gıda işleme, üzüm ve zeytin işleme tesisleri, pamuk ve tekstil sanayisi gelişmiş; Manisa, Ege Bölgesi'nin önemli üretim merkezlerinden biri haline gelmiştir. 1980'li yıllarda uygulanan serbest piyasa politikaları ve sanayi yatırımlarının teşvik edilmesiyle birlikte özel sektör yatırımları hız kazanmış, elektronik, otomotiv yan sanayi, makine, metal, lojistik ve enerji sektörlerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

2000'li yıllardan itibaren küresel üretim ağlarına entegre olan Manisa sanayisi; ihracat kapasitesi yüksek, organize üretim yapısına sahip ve teknoloji odaklı bir gelişim sürecine girmiştir. Vestel başta olmak üzere elektronik ve beyaz eşya üretiminde faaliyet gösteren büyük ölçekli firmalar, ilin sanayi kimliğini ulusal ölçekte güçlendirmiştir. Bunun yanında gıda sanayi, tarıma dayalı sanayi, otomotiv yan sanayi, makine üretimi, yenilenebilir enerji ekipmanları ve lojistik faaliyetleri Manisa ekonomisinin temel sektörleri arasında yer almaktadır.

Manisa'da bulunan organize sanayi bölgeleri, ilin üretim kapasitesini artırırken aynı zamanda istihdam, ihracat ve bölgesel kalkınma açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Manisa Organize Sanayi Bölgesi başta olmak üzere farklı ilçelerde gelişen sanayi alanları; yatırım çekme kapasitesi, ulaşım erişilebilirliği ve enerji altyapısı sayesinde Ege Bölgesi'nin en güçlü sanayi odaklarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Tarım ve sanayi entegrasyonunun güçlü olduğu Manisa'da üzüm, zeytin, tütün ve sebze üretimine bağlı gıda işleme sanayisi önemli bir ekonomik değer oluştururken; elektronik, beyaz eşya ve otomotiv yan sanayi gibi sektörler ilin ihracat potansiyelini artırmaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımları, lojistik avantajlar ve organize üretim altyapısı ile birlikte Manisa, sürdürülebilir sanayi gelişimi açısından Türkiye'nin önemli üretim merkezlerinden biri konumundadır.

5.4.2.3. Manisa İlinde Sanayi Bölgesi

Manisa'nın sanayi gelişimi, sahip olduğu verimli tarım hinterlandı, ulaşım bağlantıları ve İzmir limanına yakınlığı sayesinde erken dönemlerden itibaren gelişim göstermiş; tarıma dayalı üretim yapısından sanayi çeşitliliği yüksek bir ekonomik yapıya dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında üzüm, zeytin, tütün ve pamuk gibi tarımsal ürünlerin işlenmesine dayalı olarak gelişen sanayi faaliyetleri, zaman içerisinde organize sanayi bölgelerinin kurulmasıyla birlikte daha güçlü ve çok sektörlü bir yapıya evrilmiştir. **[E-25]**

Özellikle 1950'li yıllardan sonra tarımsal üretimin ticari ölçekte büyümesiyle birlikte gıda işleme, üzüm ve zeytin işleme tesisleri, pamuk ve tekstil sanayisi gelişmiş; Manisa, Ege Bölgesi'nin önemli üretim merkezlerinden biri haline gelmiştir. 1980'li yıllarda uygulanan serbest piyasa politikaları ve sanayi yatırımlarının teşvik edilmesiyle birlikte özel sektör yatırımları hız kazanmış, elektronik, otomotiv yan sanayi, makine, metal, lojistik ve enerji sektörlerinde önemli gelişmeler yaşanmıştır. **[E- URL-21]**

2000'li yıllardan itibaren küresel üretim ağlarına entegre olan Manisa sanayisi; ihracat kapasitesi yüksek, organize üretim yapısına sahip ve teknoloji odaklı bir gelişim sürecine girmiştir. Vestel başta olmak üzere elektronik ve beyaz eşya üretiminde faaliyet gösteren büyük ölçekli firmalar, ilin sanayi kimliğini ulusal ölçekte güçlendirmiştir. Bunun yanında gıda sanayi, tarıma dayalı sanayi, otomotiv yan sanayi, makine üretimi, yenilenebilir enerji ekipmanları ve lojistik faaliyetleri Manisa ekonomisinin temel sektörleri arasında yer almaktadır. **[E- URL-21]**

Manisa'da bulunan organize sanayi bölgeleri, ilin üretim kapasitesini artırırken aynı zamanda istihdam, ihracat ve bölgesel kalkınma açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Manisa Organize Sanayi Bölgesi başta olmak üzere farklı ilçelerde gelişen sanayi alanları; yatırım çekme kapasitesi, ulaşım erişilebilirliği ve enerji altyapısı sayesinde Ege Bölgesi'nin en güçlü sanayi odaklarından biri olarak öne çıkmaktadır. **[E- URL-21]**

Tarım ve sanayi entegrasyonunun güçlü olduğu Manisa'da üzüm, zeytin, tütün ve sebze üretimine bağlı gıda işleme sanayisi önemli bir ekonomik değer oluştururken; elektronik, beyaz eşya ve otomotiv yan sanayi gibi sektörler ilin ihracat potansiyelini artırmaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımları, lojistik avantajlar ve organize üretim altyapısı ile birlikte Manisa, sürdürülebilir sanayi gelişimi açısından Türkiye'nin önemli üretim merkezlerinden biri konumundadır. **[E- URL-21]**

5.4.3. Maden

Manisa ili, sahip olduğu doğal kaynaklar sayesinde madencilik sektörü açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle mermer, feldispat ve çeşitli metalik madenlerin çıkarılması ilin ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Manisa, zengin maden çeşitliliği ile dikkat çeken illerden biri olup, madencilik faaliyetleri ilin ekonomik yapısında önemli bir yer tutmaktadır. **[E- URL-19]**

Manisa maden haritasına bakıldığında ilde metalik madenler olarak altın, bakır, çinko, kurşun, demir, nikel ve mangan gibi oluşumların bulunduğu görülmektedir. Salihli-Sart bölgesinde altın yatakları yer almakta olup bu sahalarda geçmiş yıllarda işletme faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Selendi ve Soma çevresinde bakır, çinko ve kurşun cevherleşmeleri tespit edilmiş olup bu sahalarda yaklaşık 749.000 ton rezerv bulunmaktadır. **[E- URL-19]**

Manisa'da metalik madenlerin yanı sıra endüstriyel hammaddeler açısından da önemli rezervler bulunmaktadır. Soma bölgesinde yer alan çimento hammaddeleri (marn) yaklaşık 180 milyon ton rezerv ile dikkat çekmektedir. Demirci-Üşümüş sahasında %5–15 tenörlü 5.627.720 ton disten rezervi bulunmaktadır. Ayrıca Demirci bölgesinde fosfat oluşumları da tespit edilmiştir. **[E- URL-19]**

İlde çıkarılan madenlerin önemli bir kısmı işlenmeden ihraç edilmekte olup bu durum katma değerin düşük kalmasına neden olmaktadır. Özellikle feldispat, alçı taşı ve demir gibi ürünler yüksek miktarlarda ihraç edilmesine rağmen birim değerleri düşüktür. Buna karşılık işlenmiş mermer ve traverten gibi ürünler daha yüksek katma değer sağlamaktadır. Manisa'nın maden ihracatına bakıldığında, işlenmiş ürünlerin ham maddelere göre çok daha yüksek ekonomik değer oluşturduğu görülmektedir. Buna rağmen genel olarak ilin ihracat birim değerleri düşük, ithalat birim değerleri ise daha yüksektir. Bu durum, yerel ekonomide katma değerli üretimin artırılması gerektiğini göstermektedir. Manisa ili ayrıca zengin rezervlere sahip olmakla birlikte bu rezervlerin kullanım süresi maden türüne göre değişmektedir. Altın yataklarının yaklaşık 10–50 yıl, bakır-çinko-kurşun yataklarının 50–150 yıl, çimento hammaddelerinin ise 20–50 yıl arasında ekonomik olarak işletilebileceği öngörülmektedir. Manisa'da madencilik sektörü ilin ekonomik gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak madenlerin büyük ölçüde ham olarak ihraç edilmesi yerine işlenerek katma değerli ürünlere dönüştürülmesi, ilin ekonomik potansiyelini daha da artıracaktır.

5.4.3.1. Manisa İlinde Üretilen Madenler

- Merkez (Yunusemre + Şehzadeler): Feldispat, kuvars, mermer, demir.
- Salihli: Altın, mermer, feldispat.
- Soma: Maden kömürü (linyit), çimento hammaddeleri (marn), demir.
- Selendi: Bakır, çinko, kurşun.
- Demirci: Disten, fosfat, mermer.
- Akhisar: Mermer, feldispat, kil.
- Kula: Volkanik taşlar (bazalt), mermer, pomza.
- Turgutlu: Kuvars, feldispat, mermer.
- Alaşehir: Kil, feldispat, mermer.
- Gördes: Nikel, feldispat.
- Saruhanlı: Kil, kum, çakıl.

5.4.3.2. Manisa İlinde Üretilen ve/veya İhracatı Yapılan Madenler

Manisa ilinde üretilen ve/veya ihracatı yapılan madenler arasında mermer ve traverten, feldispat, demir, bakır, çinko ve kurşun, linyit (kömür), manyezit, krom ve bor mineralleri yer almaktadır **[E- URL-19].**

Tablo 45: Manisa İli Çıkarılan Maden Ürünlerinin İthalat İhracat Birim Değerleri (dolar/ton) Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

ÜRÜN ADI	İHRACAT BİRİM DEĞERİ (DOLAR/TON)	İTHALAT BİRİM DEĞERİ (DOLAR/TON)
Alüminyum	41,4	439
Antimuan	5100,3	10468,1
Barit	145,3	177,7
Boya Ham Maddeleri	269,1	603,1
Çakmak taşı, mısır, Cüruf, Moloz	23,5	509,9
Diğer kıymetli metal cevherleri ve zenginleştirilmiş kıymetli metal cevherler	2544,8	3571,7
Feldispat	34,1	97,9
Kaolin ve kaolin kililer	34,6	136
Krom	227,9	263,3
Manyezit	332,4	695
Mermer ham blok ve plakalar halinde	178,2	
Mermer işlenmiş	523,9	885,1
Perlit	60,9	112,2
Pomza (sünger taşı)	76,2	3727
Tabii Boratlar ve Konsantreleri	381,3	2546,2

Manisa ili ihracat değerleri incelendiğinde, özellikle maden sektörünün ilin dış ticaretinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İlde gerçekleştirilen maden ihracatında, ürünler arasında önemli farklılıklar bulunmakta olup özellikle işlenmiş ürünlerin daha yüksek ekonomik değer oluşturduğu dikkat çekmektedir. Manisa'nın maden ihracatında mermer ve traverten önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle işlenmiş mermer ürünlerinin ihracat değeri, ham blok mermerlere göre oldukça yüksektir. Bu durum, katma değerli üretimin ilin ekonomisine sağladığı katkıyı açıkça göstermektedir.

Maden ihracatı kalemleri incelendiğinde feldispat, demir, alçı taşı ve benzeri ürünlerin yüksek miktarlarda ihraç edildiği ancak birim değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Buna karşılık kıymetli metal cevherleri daha düşük miktarlarda ihraç edilmesine rağmen yüksek birim fiyatlara sahiptir. Manisa ilinde maden ihracatı ile ithalat birim değerleri karşılaştırıldığında ise önemli bir dengesizlik dikkat çekmektedir. İhracat birim değerleri genellikle düşük kalırken, ithalat birim değerlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, ilin madencilik sektöründe daha fazla işlenmiş ve yüksek katma değerli ürünlere yönelmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Manisa'da madencilik sektörü ihracat içinde önemli bir paya sahiptir ve ekonomik açıdan giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak bu potansiyelin daha verimli kullanılabilmesi için ham madde ihracatı yerine işlenmiş ürün ihracatının artırılması büyük önem taşımaktadır.

5.4.4 Turizm

Manisa, 'Şehzadeler Şehri' olarak bilinen tarihi İpek Yolu üzerinde yer alan doğal güzellikleri ve antik kentlerle dolu zengin bir turizm şehridir.

5.4.4.1 Turizm Aktiviteleri

Kültür Turizmi

Manisa kültür turizmi açısından oldukça zengin olup 6 adet ören yerleri, 2 adet kaleler, 3 adet çarşı-bedesten-hanlar, korunan alanlar, hamamlar olarak sınıflandırılmıştır. Bu alanlar bölgeye turist çekme açısından oldukça önemlidir.

Sart

Salihli yakınlarında, bugünkü İzmir-Ankara yolu üzerinde, Manisa'ya yaklaşık 62 km uzaklıkta bulunan Sart, antik çağda Lidya Krallığının başkenti olması ve tarihte ilk altın paranın basıldığı yer olmasıyla ün yapmıştır. Arkeolojik kazılar sonucunda, başta Artemis Tapınağı, Sinagog, Cimnazyum başta olmak üzere altın arıtımevi ve mermerli cadde kenarındaki dükkanlar ile Artemis Mabedi yakınındaki küçük kilise gibi birçok eser ortaya çıkarılmıştır. Sart Ören Yeri, Hıristiyanlığın ilk çağlarına ait Ege Bölgesinde bulunan yedi kiliseden Sart Kilisesinin

bulunduğu yer olarak da yoğun bir biçimde ziyaret edilmektedir. Yine Sart ören yerinde İzmir-Ankara yolunun kuzey kenarında bulunan Sinagog, türünün Anadolu'daki en eski örneklerinden biri olması ve M.S. III. yüzyılda, Sart'ta bir Musevi cemaatinin varlığına işaret etmesi bakımından önemlidir. **[E- URL-20]**

Thyatira

Bugünkü Akhisar ilçesinin bulunduğu alanda ilk yerleşim izleri M.Ö. 3000 yıllarına inmektedir. Mevcut kalıntıların yanı sıra, Hıristiyanlığın ilk çağlarına ait Ege Bölgesinde bulunan yedi kiliseden Thyatira kilisesinin bulunduğu yer olarak inanç turizmi kapsamında da ziyaret edilen ören yerlerindendir. **[E- URL-20]**

Philadelphia

Alaşehir'in üzerine kurulu olduğu antik Philadelphia kentinin akropolü durumunda olan Toptepe düzlüğünde bulunan tapınak kalıntıları, Toptepe'nin kuzey eteklerinde bulunan tiyatro, Bizans döneminde yapılmış olan surlar ve doğu kapısı ile M.S. VI yüzyıla ait St. Jean kilisesi en önemli eserlerdir. **[E- URL-20].** Havarilerden loannes adına yapılan St. Jean Kilisesi, Ege Bölgesindeki Hıristiyanlığın ilk çağlarına ait 7 kiliseden birisidir. **[E- URL-20]**

İnanç Turizmi

Kültürel ve geleneksel çeşitli uygulamaları içeren ve baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz haftası yaklaşık 400 yıldır devam etmektedir. Şifalı bir yiyecek olduğu kabul edilen mesir macununun ortaya çıkışı tarihsel bir öyküye dayanmaktadır. İncil'de adı geçen kiliselerden üçü de burada bulunmaktadır **[E- URL-20].** En bilinen inanç turizmi noktalarının başında Osmanlı döneminden kalan camiler, türbeler ve külliyeler geliyor. Özellikle Sultan Camii ve Muradiye Külliyesi hem mimari hem de manevi değer açısından ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Bu yapılar, sadece ibadet alanı değil aynı zamanda tarihsel birer hafıza olarak düşünülmektedir.

Sağlık Turizmi

Kente sağlık turizmi denilince jeotermal kaynaklar ve kaplıcalar dikkat çekmektedir. Manisa bu tür doğal kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Bu kaynaklar, termal turizmin temelini oluşturmakta ve çeşitli hastalıkların tedavisine destek amacıyla kullanılmaktadır. **[E- URL-20]**

5.4.4.2 Termal Tesisler

Yetersiz kapasite kullanımı sorunu mevcuttur. 1.000'e yakın yatak kapasitesi olmasına rağmen toplam 462.257 geceleme Manisa genelinde oldukça düşüktür. Özellikle termal tesislerin doluluk oranları düşük kalmıştır. **[E- URL-17].** Kalite ve standardizasyon sorunu olduğu saptanmıştır. Sadece 1 tesis Turizm İşletme Belgeli ve 4 yıldızlıdır. Diğer 6 tesis belediye belgeli ve sınıflandırılmamıştır. Bu durum yabancı turist çekmede büyük engel (%6,5 yabancı turist oranı) olarak yorumlanmaktadır. **[E- URL-17].** Pazarlama ve tanıtım yetersizliği sebebiyle; Ahmetli, Gölmarmara, Kırkağaç gibi ilçelerde turist "0"dır. Demirci ilçesinde termal kaynakların bulunmasına rağmen (20 oda), Kula (36 oda) çok az ziyaretçi aldığı gözlemlenmiştir. **[E- URL-17]**

Tablo 46: Manisa İli Termal Tesisler Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İSİM	İLÇE	TÜR	SINIF	ODA	YATAK
Salihli Sart Çmur Kaplıcaları	Salihli	Kaplıca	Yok	120	249
Kurşunlu Kaplıcaları	Salihli	Kaplıca	Yok	86	270
Urganlı Kaplıcaları	Turgutlu	Kaplıca	Yok	104	240
Menteşe Kaplıcaları	Soma	Kaplıca	Yok	30	65
Hisar Kaplıcaları	Demirci	Kaplıca	Yok	20	80
Emir Kaplıcaları	Kula	Kaplıca	Yok	36	72

5.4.4.3 İlçe Bazlı Turizm Konaklama Analizleri

Merkez (Şehzadeler-Yunusemre): Merkez ilçeler, Manisa'nın konaklama kapasitesi bakımından en gelişmiş bölgesidir. Turizm İşletme Belgeli tesisler incelendiğinde, ilin tek 5

yıldızlı otelinin burada bulunduğu ve 428 yatak kapasitesiyle 3 yıldızlı otellerin sayıca baskın olduğu görülmektedir. Belediye belgeli tesislerde ise sınıflandırılmamış (Sınıf Yok) işletmelerin 450 yatak kapasitesiyle önemli bir yerel konaklama arzı sunduğu saptanmıştır. **[E-URL-17]**

Tablo 47: Merkez İlçe Turizm İşletme Belgeli Tesisler Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
5 Yıldız	1	110	227
4 Yıldız	2	131	262
3 Yıldız	4	214	428
Özel Tesis	2	127	254
Butik Otel	1	22	44

Tablo 48: Merkez İlçe Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	4	63	138
2. Sınıf	3	75	158
Sınıf Yok	5	155	450

Salihli: Salihli, konaklama altyapısı açısından Merkez'den sonra en güçlü ikinci odaktır. Turizm belgeli tesislerde 4 yıldızlı otellerin 292 yatak kapasitesiyle nitelikli konaklamada başı çektiği görülmektedir. İlçede asıl dikkat çeken nokta belediye belgeli tesislerdir; 5 adet sınıflandırılmamış tesisin 628 yatak kapasitesine sahip olması, ilçenin termal veya ticari kaynaklı yüksek bir yerel konaklama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 49: Salihli İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
4 Yıldız	1	123	292
2 Yıldız	1	40	80

Tablo 50: Salihli İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	5	172	324
2. Sınıf	3	87	175
3. Sınıf	1	44	80
Sınıf Yok	5	267	628

Akhisar: Akhisar'da konaklama arzı dengeli bir dağılım sergilemektedir. Turizm işletme belgeli 2 adet 4 yıldızlı otel 218 yatak kapasitesi sunarken, belediye belgeli tesislerde 1. Sınıf işletmelerin (213 yatak) ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu veriler, ilçedeki tesislerin kalite standartlarının yüksek olduğunu işaret etmektedir.

Tablo 51: Akhisar İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
4 Yıldız	2	125	218
3 Yıldız	1	52	104

Tablo 52: Akhisar İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	5	110	213
Sınıf Yok	1	9	15

Kırkağaç: Kırkağaç ilçesinde turizm işletme belgeli tesis bulunmamaktadır. Konaklama ihtiyacı tamamen belediye belgeli tesislerle karşılanmaktadır. 6 adet sınıflandırılmamış tesis 205 yatak kapasitesi sunarken, 1. sınıf belediye belgeli tesis 122 yatak kapasitesine sahiptir. **[E- URL-17]**

Tablo 53: Kırkağaç İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	1	58	122
Sınıf Yok	6	84	205

Alaşehir: Alaşehir'de konaklama kapasitesi büyük oranda belediye belgeli tesisler üzerindedir. Turizm belgeli tek bir 3 yıldızlı otel (114 yatak) bulunurken, belediye belgeli ve sınıflandırılmamış 10 adet tesis 554 yatak kapasitesiyle ilçenin ana konaklama yükünü sırtlamaktadır.

Tablo 54: Alaşehir İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
3 Yıldız	1	58	114

Tablo 55: Alaşehir İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	1	48	96
2. Sınıf	1	20	40
3. Sınıf	1	21	51
Sınıf Yok	10	261	554

Turgutlu: Turgutlu'da turizm ve belediye belgeli tesisler birbirine yakın kapasiteler sunmaktadır. 4 ve 3 yıldızlı oteller toplamda 187 yatak kapasitesi sağlarken, belediye belgeli tesislerde 3 adet 1. sınıf işletme 155 yatak kapasitesiyle hizmet vermektedir. **[E- URL-17].**

Tablo 56: Turgutlu İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
4 Yıldız	1	68	136
3 Yıldız	1	27	51

Tablo 57: Turgutlu İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	3	69	156
Sınıf Yok	2	124	240

Soma: Soma ilçesinde konaklama yapısı endüstriyel ve ticari hareketliliğe uygun bir dağılım göstermektedir. 4 ve 3 yıldızlı tesisler toplamda 248 yatak sunmaktadır. Belediye belgeli tesislerde ise 1. sınıf işletmelerin 188 yatak kapasitesiyle yerel konaklamada öncü olduğu görülmektedir. **[E- URL-17]**

Tablo 58: Soma İlçesi Turizm İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
4 Yıldız	1	84	168
3 Yıldız	1	40	80

Tablo 59: Soma İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
1. Sınıf	3	82	188
2. Sınıf	1	15	30
Sınıf Yok	3	63	126

Köprübaşı: Köprübaşı, incelenen ilçeler arasında en sınırlı konaklama kapasitesine sahip olanıdır. İlçede sadece belediye belgeli ve sınıflandırılmamış 1 adet tesis bulunmakta olup, bu tesis 24 yatak kapasitesiyle hizmet vermektedir. **[E- URL-17]**

Tablo 60: Köprübaşı İlçesi Belediye İşletme Belgeli Tesisler (SBP351 Dersi Kapsamında Oluşturulmuştur.)

Kategori	Adet	Oda	Yatak
Sınıf Yok	1	9	24

5.5 Ekonomik Yapı Yapılan Çalışmalar

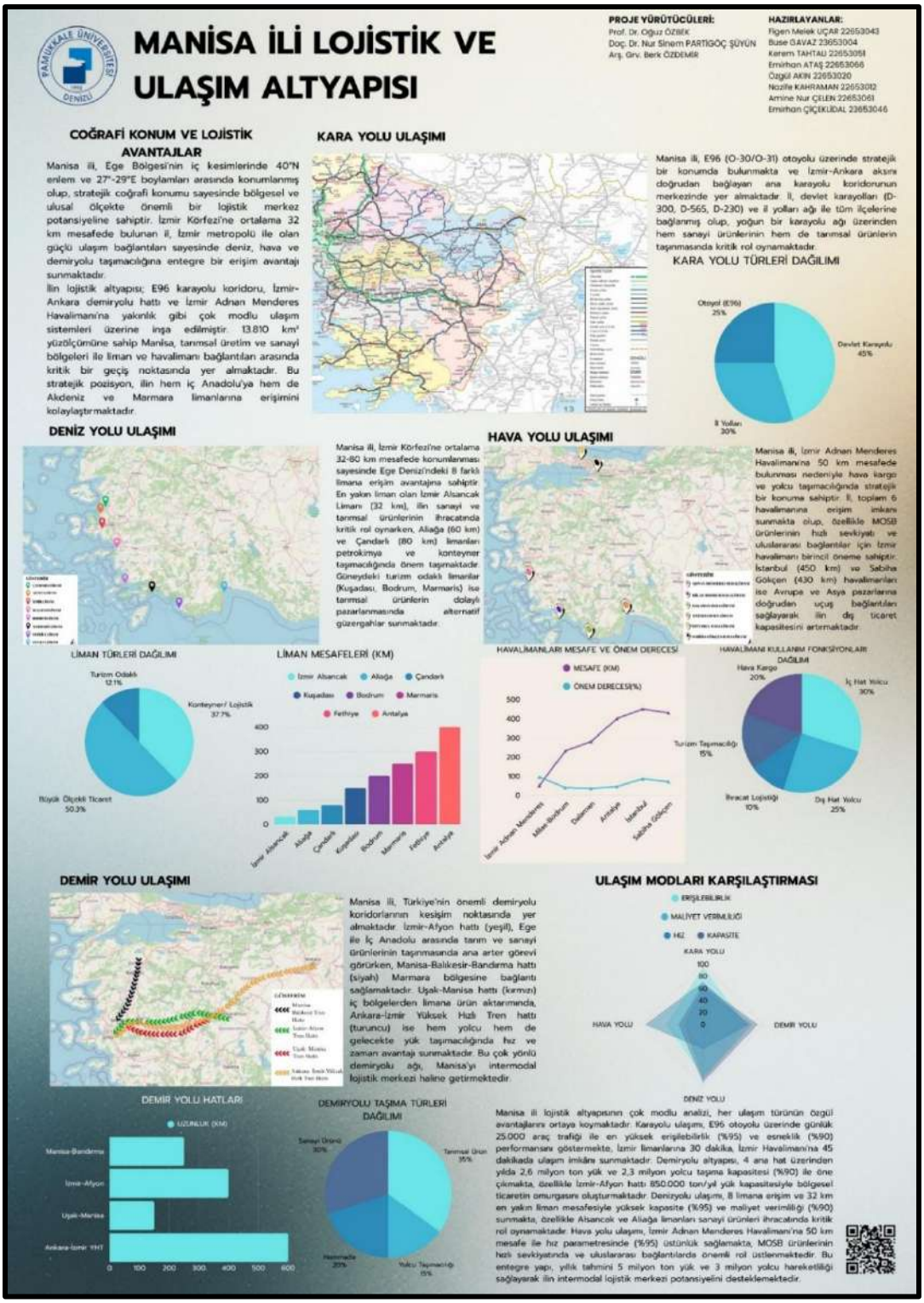
5.5.1 Lojistik ve Ulaşım Altyapısı Analizi

Bu poster, Manisa ilinin bakanlığının konumsal olarak toplanması, ulaşımın sürdürülmesi ve lojistik olarak çok yönlü olarak gözden geçirilmesi ve görselleştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Manisa ili, Ege Bölgesi'nin merkezi konumunda yer alması, İzmir metropol alanına yakınlığı ve ulaşım koridorları üzerinde bulunması nedeniyle önemli bir lojistik ve ulaşım merkezi potansiyeline sahiptir. Poster, karayolu, taşıma, deniz yolu ve hava yolu ulaşım modlarının il genelindeki gelişimini, liman mesafelerini, ulaşım türlerinin karşılaştırmalı analizlerini ve taşıma modlarının oransal ödemelerini görsel olarak sunmaktadır. Manisa, İzmir Körfezi'ne ortalama 32 km mesafede, E96 (İzmir-Ankara) yolları üzerinde toplanma konumu ve İzmir Adnan Menderes Havalimanı'na 40 km uzaklığı sayesinde dört ana ulaşım alanına erişim imkanı sunmaktadır. Karayolu taşımacılığında, E96 otoyolu ilin omurgasını oluşturmakta, D565 (Manisa-Balıkesir) ve D585 (Salihli-Alaşehir-Denizli) eyalet yollarının

bölgesel olarak desteklenmesini sağlamaktadır. Karayolu'nun ekonomik durum grafiğinde, devlet karayollarının %45, il yollarının %28 ve otoyolların %22 oranında ücret ödediği görülmektedir.

Demiryolu taşımacılığı, İzmir-Ankara ana hattı ve MOSB'nin 9,7 km'lik iltisak hattı sayesinde intermodal taşımacılık avantajı sağlıyor. Demiryolu hatları haritalarında, İzmir-Afyon, Manisa-Balıkesir-Bandırma ve Uşak-Manisa görüldü ve yolcuların hem yükte bulunduklarında faaliyette olduğu bu hatlarda görüldü. Deniz yolu taşımacılığı açısından, Alsancak Limanı 32 km, Aliağa Limanı 60-80 km mesafede konumlanmakta ve bu limanlar konteyner için kritik bağlantı noktalarından oluşmaktadır. Liman mesafeleri gidişat grafiğinde, farklı liman türlerinin (konteyner limanı, petrokimya, Ro-Ro, kruvaziyer) Manisa'ya olan uzaklıkları ve erişim yolları gösterilmektedir. Havayolu ulaşımı, İzmir Adnan Menderes Havalimanı'nın 40 km mesafede olması sayesinde hızlı yolcu ve kargo ile uluslararası erişim imkânı sunmaktadır. Havalimanları mesafe ve uçuş hareketleri grafiğinde, İzmir Adnan Menderes'in yanı sıra diğer bölgesel havalimanlarına olan mesafeler de karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Ulaşım modları karşılaştırması bölümünde, dört ana ulaşım modunun (karayolu, uçuş, deniz yolu, hava yolu) hız, maliyet, kapasite, esneklik ve aktivite etki açısı değerlendirmesi yapılmakta ve her modülün avantajı-dezavantajları ortaya çıkmaktadır.

Taşıma türlerinin güncel grafiklerinde, yük ve yolcu içeriğinin farklı modlar arasında oransal olarak gösterilmekte ve ilin lojistik kapasitesinin hangi alanlarda yoğunlaştığı analiz edilmektedir. Sonuç olarak, Manisa'nın kurulum konumu, çok modlu ulaşım sunumu ve liman-havalimanı-OSB karşılaştırması, ulusal ve bölgesel ölçekte önemli bir lojistik merkezi olma potansiyelini güçlendirmekte ve bu potansiyelin ortaya çıkmasına, intermodal bağlantıların esnekliği ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin kapasitesiyle mümkün olacaktır.

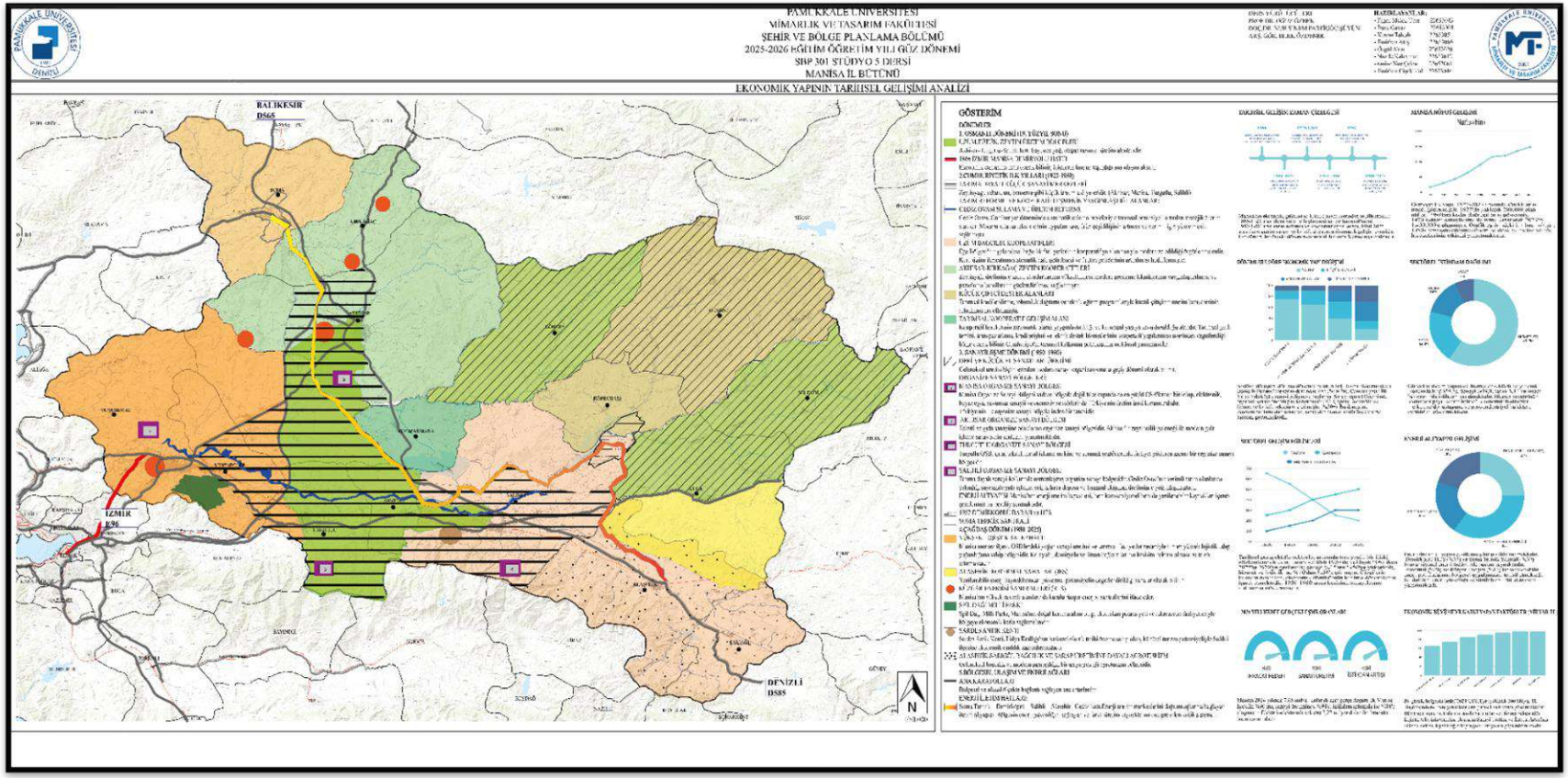

Şekil 254: Lojistik ve Ulaşım Altyapısı Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.2 Ekonomik Yapının Tarihsel Gelişim Analizi

Bu pafta, Manisa il bütünü ölçeğinde ekonomik yapının tarihsel gelişimi ve mekânsal dağılımını bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Çalışma alanı, il sınırları esas alınarak ekonomik faaliyetlerin tarihsel süreç içerisindeki değişimi ve mekânsal örüntüsü gösterecek şekilde ele alınmıştır. Paftada, Manisa il sınırları içerisinde farklı ekonomik bölgeler renkli alanlar ve desenlerle gösterilmiş olup, her bir bölgenin tarihsel dönemlerdeki ekonomik işlevleri belirlenmiştir. İlin kuzey kesimlerinde çizgili dokularla işaretlenmiş alanlar, orta ve güney kesimlerinde ise düz renkli ve noktalı dokularla ayrılmış bölgeler bulunmaktadır. Ana ulaşım aksları kalın çizgilerle gösterilmiş ve bu akslar boyunca ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı görülmektedir.

Ekonomik yapı kapsamında organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeler ve önemli endüstriyel tesisler numaralandırılarak ve renkli işaretlerle haritalandırılmıştır. Pafta üzerinde farklı renklerdeki daire ve kare işaretler, büyük ölçekli yatırımların ve sanayi tesislerinin konumlarını göstermektedir. Bu tesislerin özellikle ana ulaşım koridorları boyunca ve yerleşim merkezlerine yakın alanlarda kümelendiği izlenmektedir. Sağ tarafta yer alan destekleyici grafiklerde tarihsel gelişim zamansal çizgiler halinde sunulmuş, Manisa nüfus gelişimi, sektörel istihdam dağılımı, bölgesel gelişim oranları ve enerji altyapısı gelişimi gibi ekonomik göstergeler görselleştirilmiştir. Tarihsel gelişim zamanı çizelgesi, ilin ekonomik yapısındaki önemli kırılma noktalarını ve dönüşüm dönemlerini ortaya koymaktadır. Bu analiz paftası, Manisa ilinin ekonomik yapısının tarihsel gelişimini ve mevcut durumunu mekânsal olarak ortaya koymakta olup, ekonomik planlama ve gelecek dönem stratejilerinin belirlenmesine altlık oluşturacak niteliktedir.

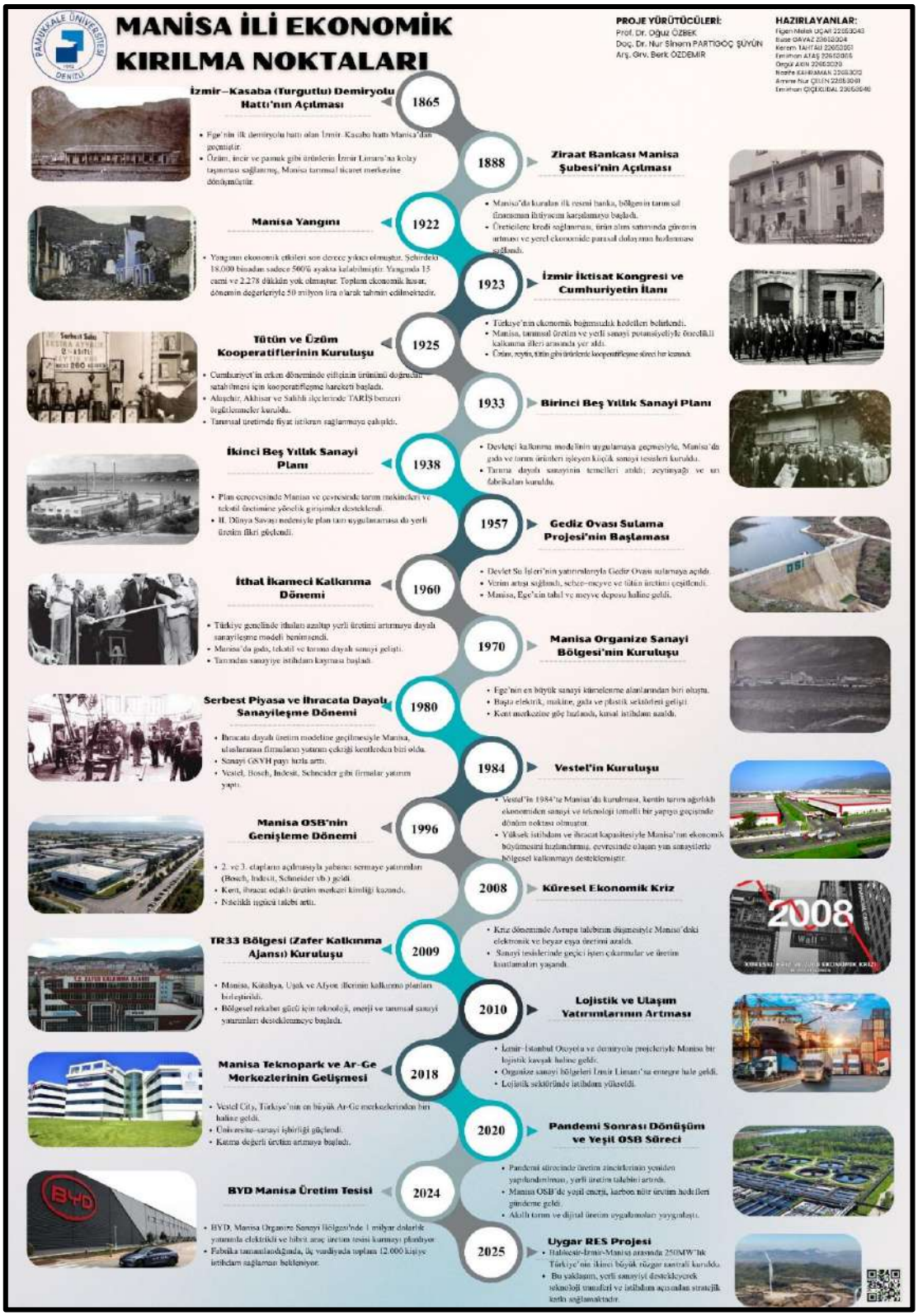

Şekil 255:Ekonomik Yapının Tarihsel Gelişim Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.3 Ekonomik Kırılma Noktaları

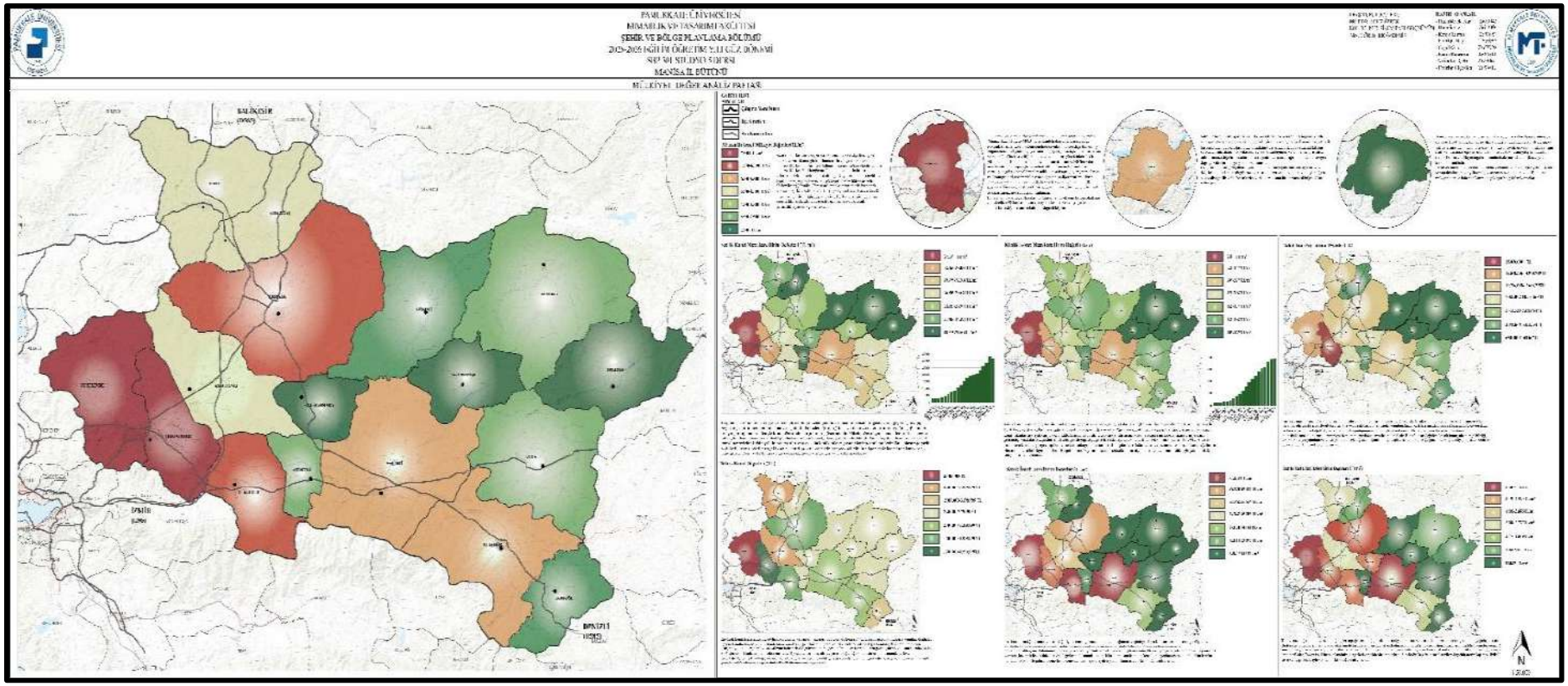
Bu poster ekonomik açıdan Manisa'nın tarıma dayalı bir kent yapısından zamanla sanayi, teknoloji, lojistik ve yenilenebilir enerji odaklı bir ekonomik yapıya geçtiğini göstermektedir. İlk dönemlerde demiryolu, Ziraat Bankası, kooperatifleşme ve Gediz Ovası sulama yatırımları tarımsal üretimi güçlendirmiştir. Daha sonraki süreçte Organize Sanayi Bölgesi, Vestel gibi büyük yatırımlar ve ihracata dayalı üretim modeli Manisa'nın sanayi kimliğini öne çıkarmıştır. Özellikle 1996 sonrası OSB'nin genişlemesi, 2010'daki ulaşım yatırımları ve 2018'de Ar-Ge merkezlerinin gelişmesi, kentin sadece üretim yapan değil, aynı zamanda teknoloji ve lojistik açısından da güçlenen bir merkez haline geldiğini göstermektedir. Son yıllarda BYD yatırımı, yeşil OSB süreci ve Uygar RES Projesi ise Manisa ekonomisinin daha gelişmiş, istihdam sağlayan ve çevreye duyarlı bir kalkınma yönüne ilerlediğini göstermektedir. Genel olarak poster, Manisa'nın ekonomik kırılma noktalarının tarım, sanayi, ulaşım, enerji ve teknoloji gibi sektörlerin birbiri ile iş birliği içerisinde çalışan gelişim sürecinde oluştuğunu göstermektedir.

Şekil 256: Ekonomik Yapının Kırılma Noktaları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.4 Mülkiyet Analizi

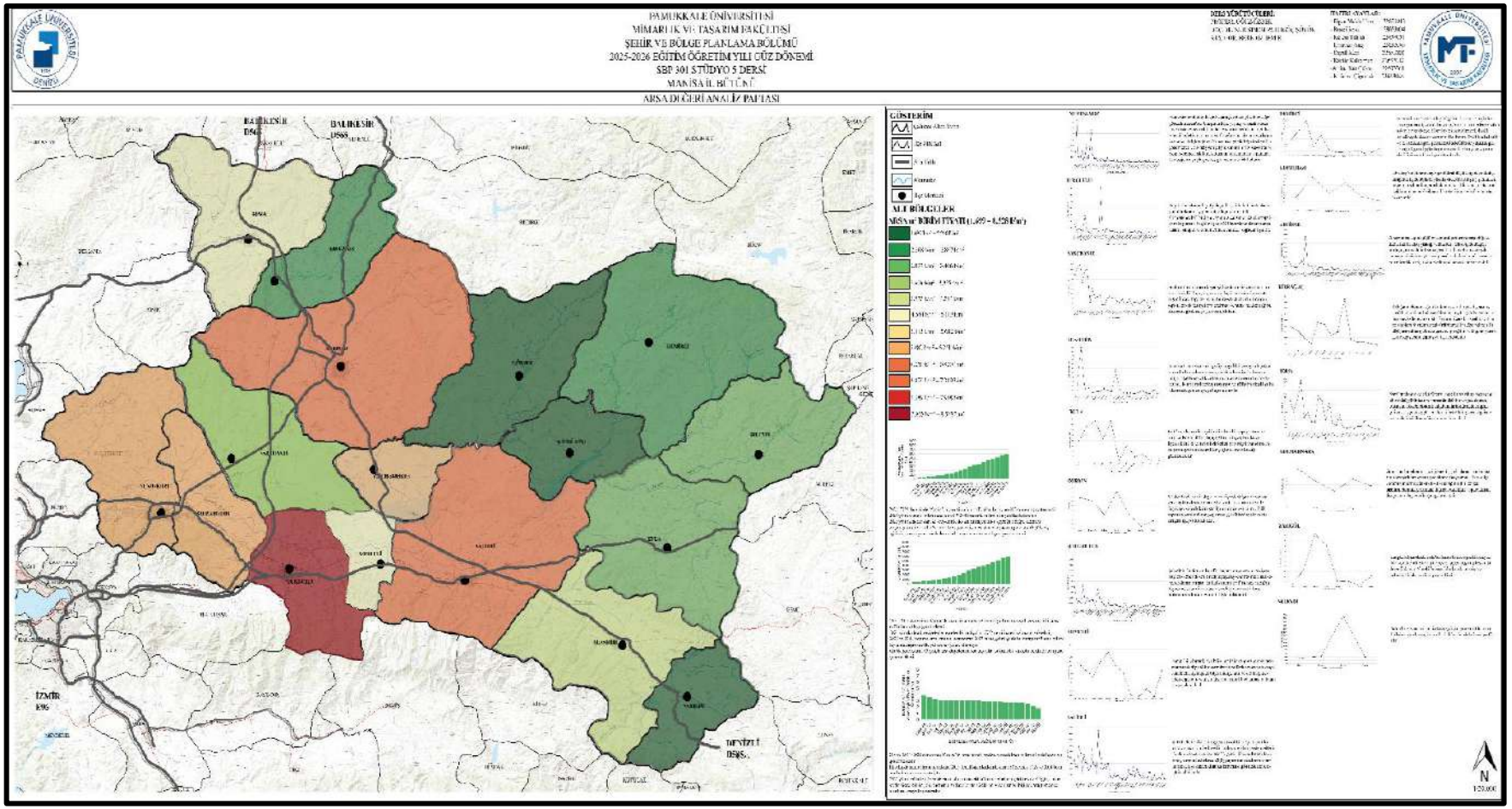
Manisa ilinde mülkiyet değerlerinin ilçelere göre farklılaştığını göstermektedir. Haritada kırmızı tonlar daha yüksek değerli alanları, yeşil tonlar ise daha düşük değerli alanları ifade etmektedir. Özellikle Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu ve Akhisar gibi merkez ve ulaşım bağlantısı güçlü ilçelerde mülkiyet değerlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, sanayi alanları, kent merkezine yakınlık, ulaşım aksları ve hizmetlere erişimin arazi değerlerini artırdığını göstermektedir. Buna karşılık Demirci, Selendi, Gördes, Köprübaşı ve Kula gibi daha iç kesimde kalan ilçelerde değerlerin daha düşük olması; kırsal karakterin güçlü olması, nüfus yoğunluğunun daha az olması ve yatırım baskısının sınırlı kalmasıyla ilişkilendirilebilir. Genel olarak pafta, Manisa'da mülkiyet değerlerinin ekonomik gelişme, ulaşım bağlantıları, sanayi yatırımları ve merkezlere yakınlıkla doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle batı ve merkez ilçeler yatırım açısından daha güçlü görünürken, doğu ilçeleri daha çok kırsal gelişim, tarım, doğal alan ve yerel kalkınma potansiyeliyle öne çıkmaktadır.

Şekil 257:Mülkiyet Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.5 Arsa Değerleri Analizi

Bu pafta, Manisa'da arsa değerlerinin her ilçede aynı olmadığını göstermektedir. Kırmızı ve turuncu alanlarda arsa değerleri daha yüksek, yeşil alanlarda ise daha düşüktür. Turgutlu, Salihli, Akhisar, Yunusemre ve Şehzadeler gibi ilçelerde değerlerin yüksek olmasının nedeni; bu alanların ana yollara, sanayi bölgelerine ve kent merkezlerine daha yakın olmasıdır. Yani ulaşımın güçlü olduğu ve yatırımın fazla olduğu yerlerde arsa değeri artmaktadır. Gördes, Demirci, Selendi, Köprübaşı ve Kula gibi ilçelerde ise arsa değerleri daha düşüktür. Bunun nedeni bu ilçelerin daha kırsal yapıda olması ve sanayi ile kentleşme baskısının daha az görülmesidir. Genel olarak pafta, Manisa'da arsa değerlerinin ulaşım, sanayi, merkezlere yakınlık ve yatırım durumuna göre değiştiğini göstermektedir. Batı ve merkez ilçeler ekonomik olarak daha hareketli olduğu için arsa değerleri daha yüksektir. Doğu ve iç kesimlerde ise arsa değeri daha düşük olsa da bu alanlar tarım, kırsal üretim ve doğal yapı açısından önemli potansiyele sahiptir.

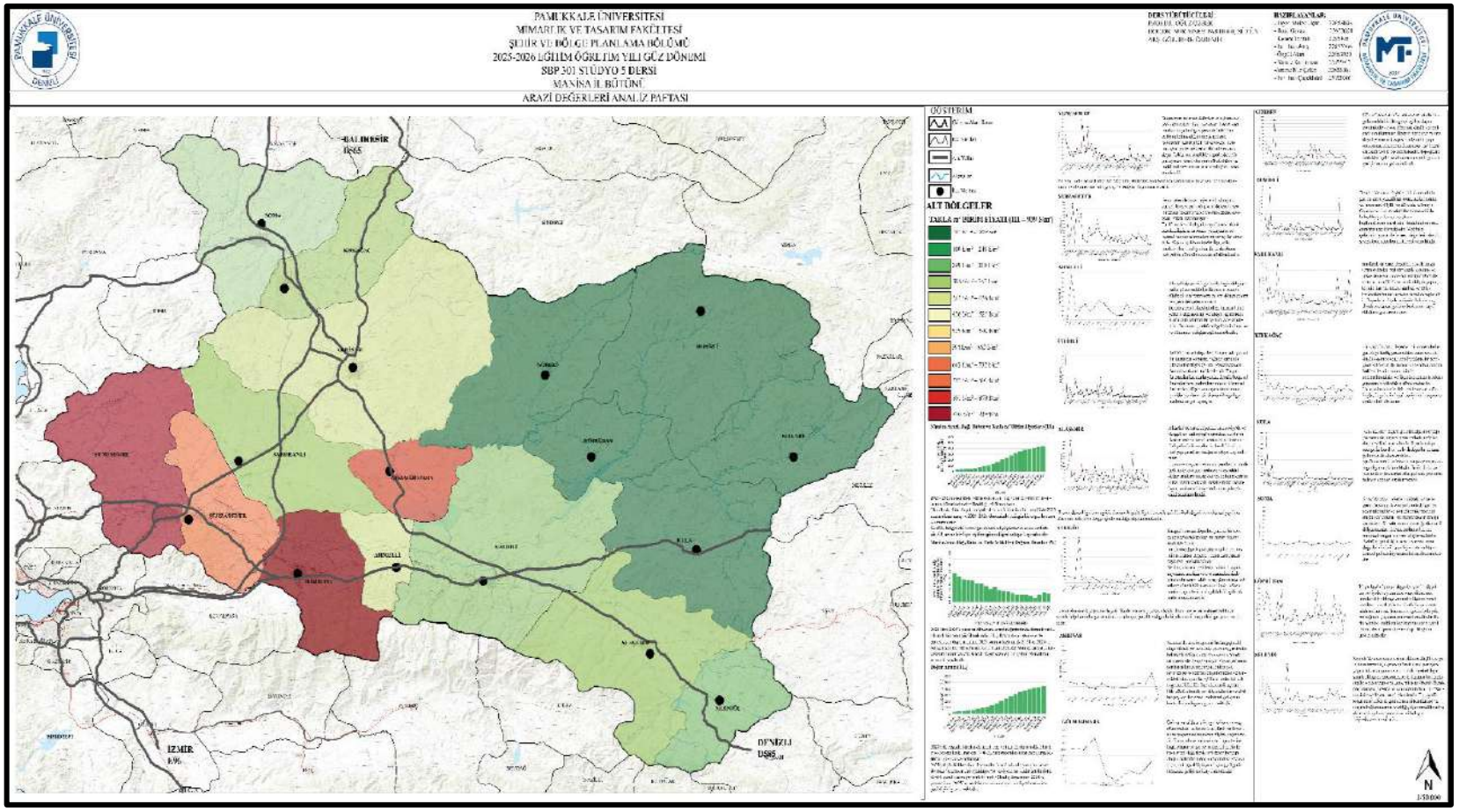

Şekil 258:Arsa Değerleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.6 Arazi Değerleri Analizi

Bu pafta, Manisa'da arazi değerlerinin ilçelere göre farklılaştığını göstermektedir. Haritada kırmızı ve turuncu alanlar arazi değerinin yüksek olduğu yerleri, yeşil alanlar ise daha düşük olduğu yerleri göstermektedir. Yunusemre, Şehzadeler ve Turgutlu çevresinde arazi değerlerinin yüksek olması; bu alanların İzmir'e, ana yollara, kent merkezlerine ve gelişme bölgelerine yakın olmasıyla ilgilidir. Yani ulaşımın güçlü olduğu, yatırımın arttığı ve kentleşme baskısının fazla olduğu yerlerde arazi değeri de yükselmektedir. Doğu ve iç kesimlerde yer alan Gördes, Demirci, Selendi, Köprübaşı, Kula ve Selendi gibi ilçelerde ise arazi değerleri daha düşük görünmektedir. Bu alanlarda kırsal yapı daha baskındır, yerleşim ve sanayi baskısı batı ilçelerine göre daha azdır. Genel olarak pafta, Manisa'da arazi değerlerinin ulaşım, merkezlere yakınlık, yatırım durumu ve gelişme baskısına göre değiştiğini göstermektedir

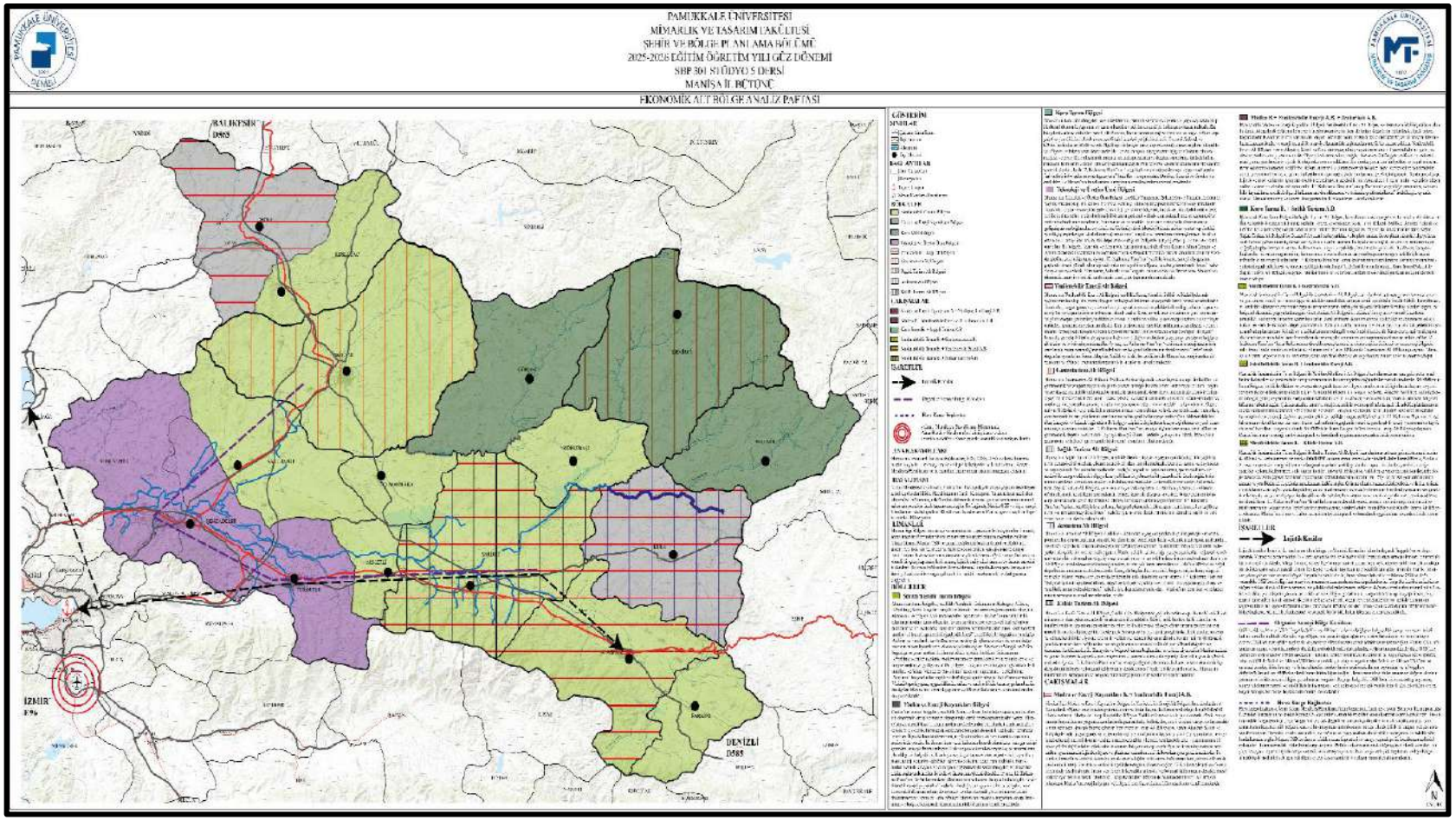

Şekil 259: Arazi Değerleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.7 Ekonomik Alt Bölge Analizi

Bu pafta, Manisa ili genelinde ekonomik faaliyetlerin mekânsal dağılımını ve alt bölgesel farklılaşmayı ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. İl sınırları içerisinde tarım, sanayi, madencilik, enerji ve lojistik faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlar tematik olarak gösterilmiştir. Analiz sonuçları, sanayi ve lojistik faaliyetlerin ağırlıklı olarak İzmir–Manisa–Turgutlu–Salihli aksı boyunca yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Organize sanayi bölgeleri ve büyük ölçekli üretim alanları bu koridor üzerinde kümelenirken, ulaşım altyapısı ekonomik faaliyetlerin yönlenmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Tarım ağırlıklı ekonomik faaliyetler Gediz Ovası boyunca yayılım göstermekte; bağcılık ve tarıma dayalı üretim alanları özellikle Salihli, Alaşehir ve Sarıgöl çevresinde öne çıkmaktadır. Soma ve çevresi ise madencilik ve enerji üretimine dayalı ekonomik yapı ile farklılaşmaktadır. Bu dağılım, Manisa ilinde ekonomik yapının ulaşım ağları ve doğal eşikler doğrultusunda alt bölgelere ayrıştığını ve çok merkezli bir ekonomik mekânsal örgütlenme sergilediğini göstermektedir.

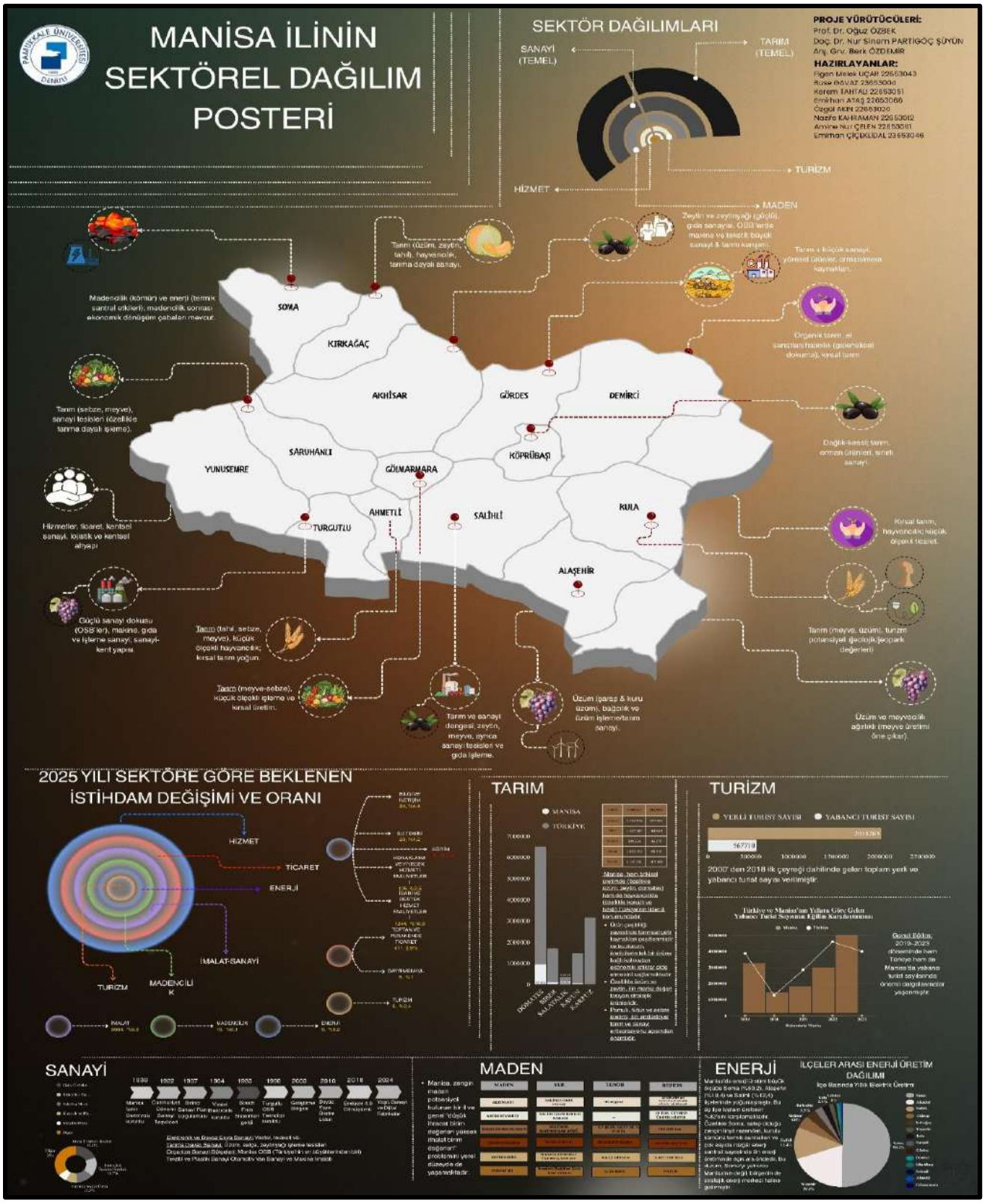
Şekil 260:Ekonomik Alt Bölge Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

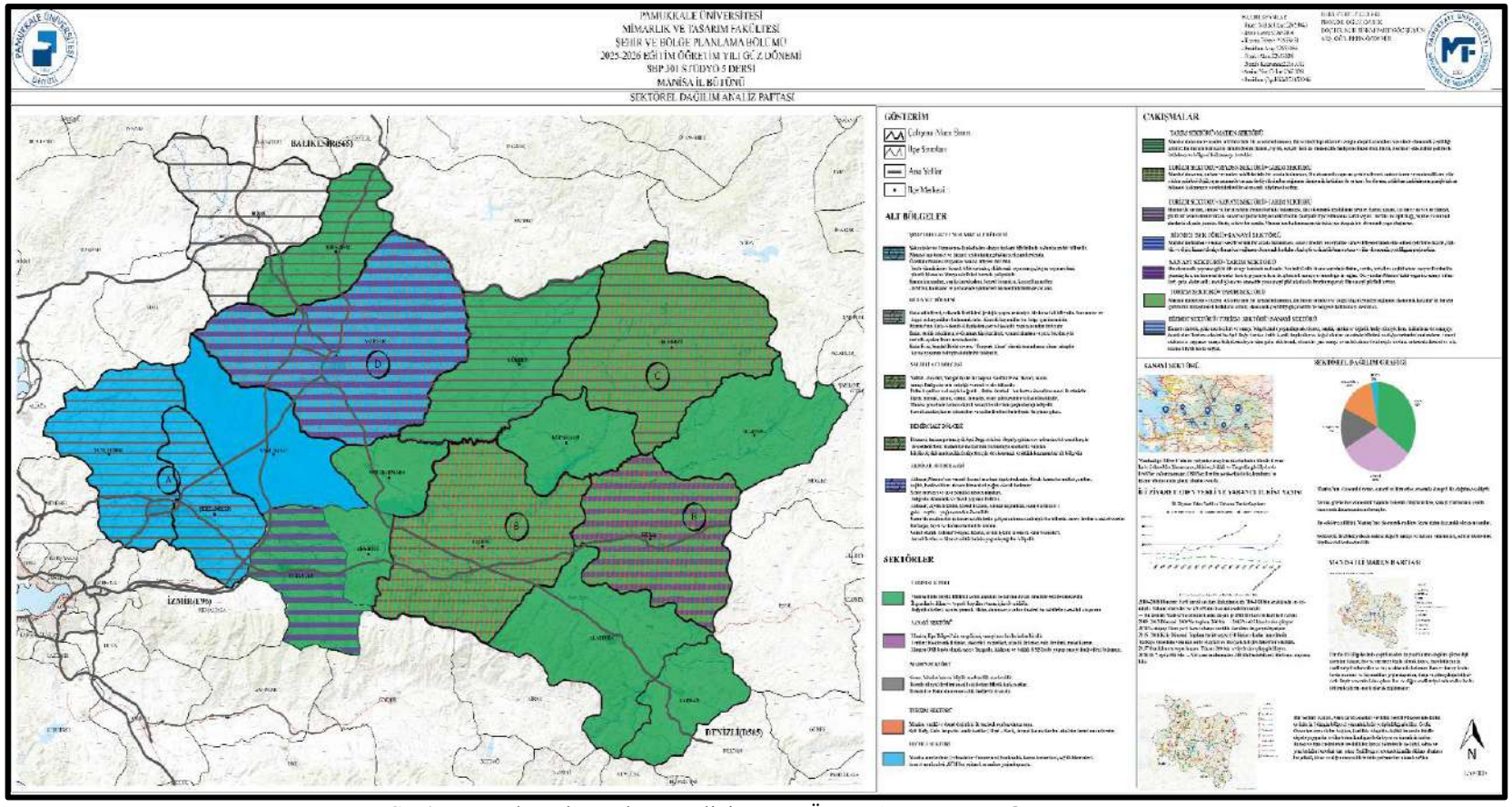
5.5.8 Sektörel Dağılım Analizi

Bu pafta, Manisa il bütünü ölçeğinde sektörel dağılım ve ekonomik yapının mekânsal örüntüsünü bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Çalışma alanı, il sınırları esas alınarak ekonomik bölgelerin birbirleriyle ve çevre illerle olan ilişkilerini gösterecek şekilde ele alınmıştır. Paftada, Manisa il sınırları içerisinde altı farklı alt bölge tanımlanmış ve bu bölgelerin ekonomik yapıları belirlenmiştir. Her bir alt bölge, kendine özgü desenler ve işaretlemelerle gösterilmiş olup, ilin kuzey kesimlerinde yatay çizgili dokularla, orta ve güney kesimlerinde ise düz renkli ve dikey çizgili dokularla ayrılmıştır. Bu sınıflandırma, ilin hangi bölgelerinde hangi ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığını görünür kılmaktadır.

Sektörel yapı kapsamında tarım, sanayi, hizmet ve enerji sektörlerinin mekânsal dağılımı haritalandırılmıştır. Alt bölgelerin her birinde farklı sektörlerin ağırlık kazandığı, bazı bölgelerin tarımsal üretimde öne çıktığı, bazılarının ise sanayi ve hizmet sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerin il genelinde dengeli bir dağılım yerine belirli merkezlerde kümelenme eğilimi gösterdiği izlenmektedir. Pafta üzerinde ayrıca sektörel dağılım grafiği, mahalle haritası ve göç hareketleri haritası gibi destekleyici analizler sunularak ekonomik yapının farklı boyutları ortaya konulmuştur. Sektörel dağılımın nüfus hareketleri ve yerleşim yapısı ile birlikte ele alınması, ilin ekonomik coğrafyasının mekânsal örüntüsünü ve işlevsel ilişkilerini görünür kılmaktadır. Bu analiz paftası, Manisa ilinin ekonomik yapısını ve sektörel dağılımını mekânsal olarak ortaya koymakta olup, bölgesel kalkınma politikalarının belirlenmesi ve dengeli planlama çalışmalarına altlık oluşturacak niteliktedir.

Şekil 261: Sektörel Dağılım Posteri Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

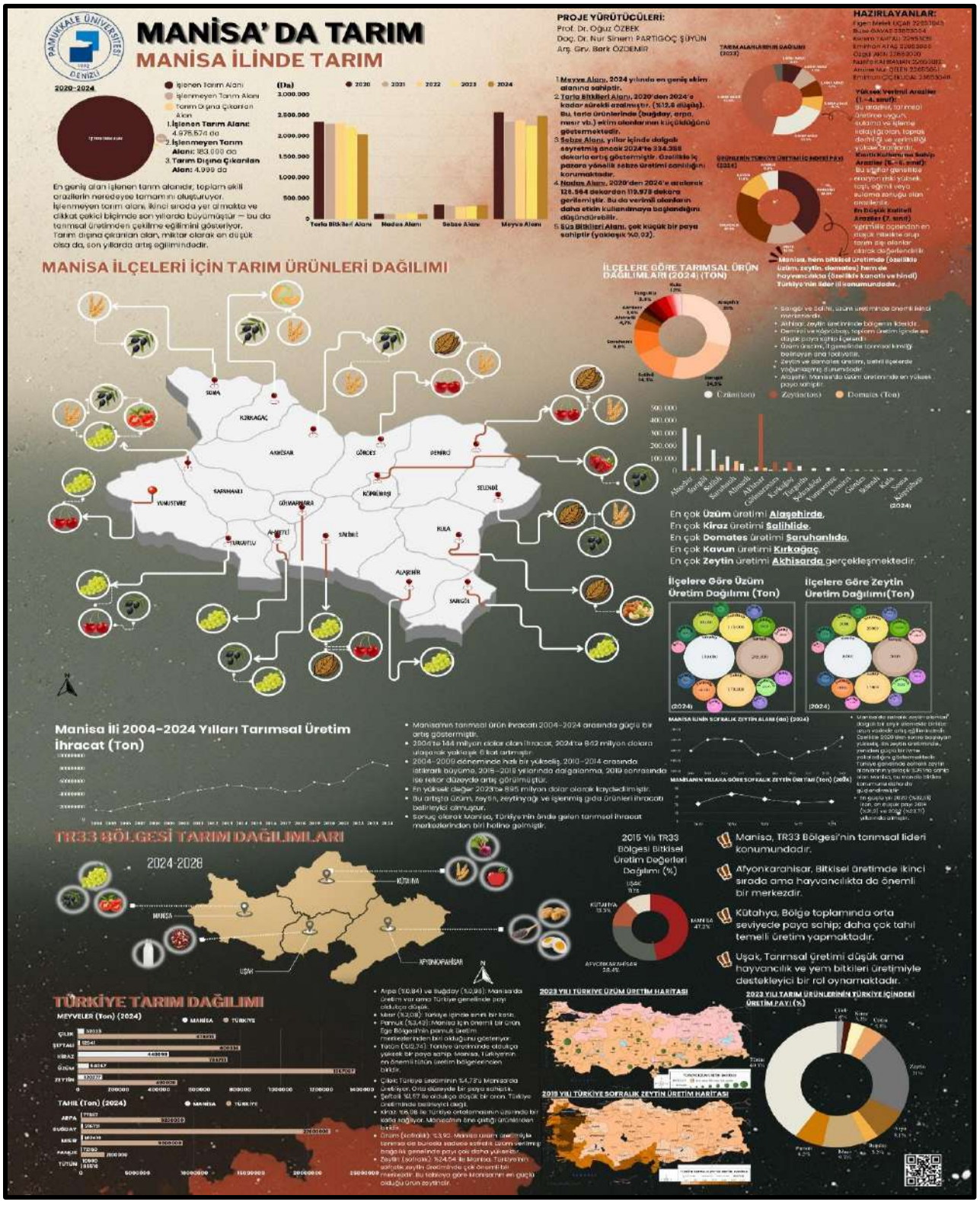

Şekil 262: Sektörel Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

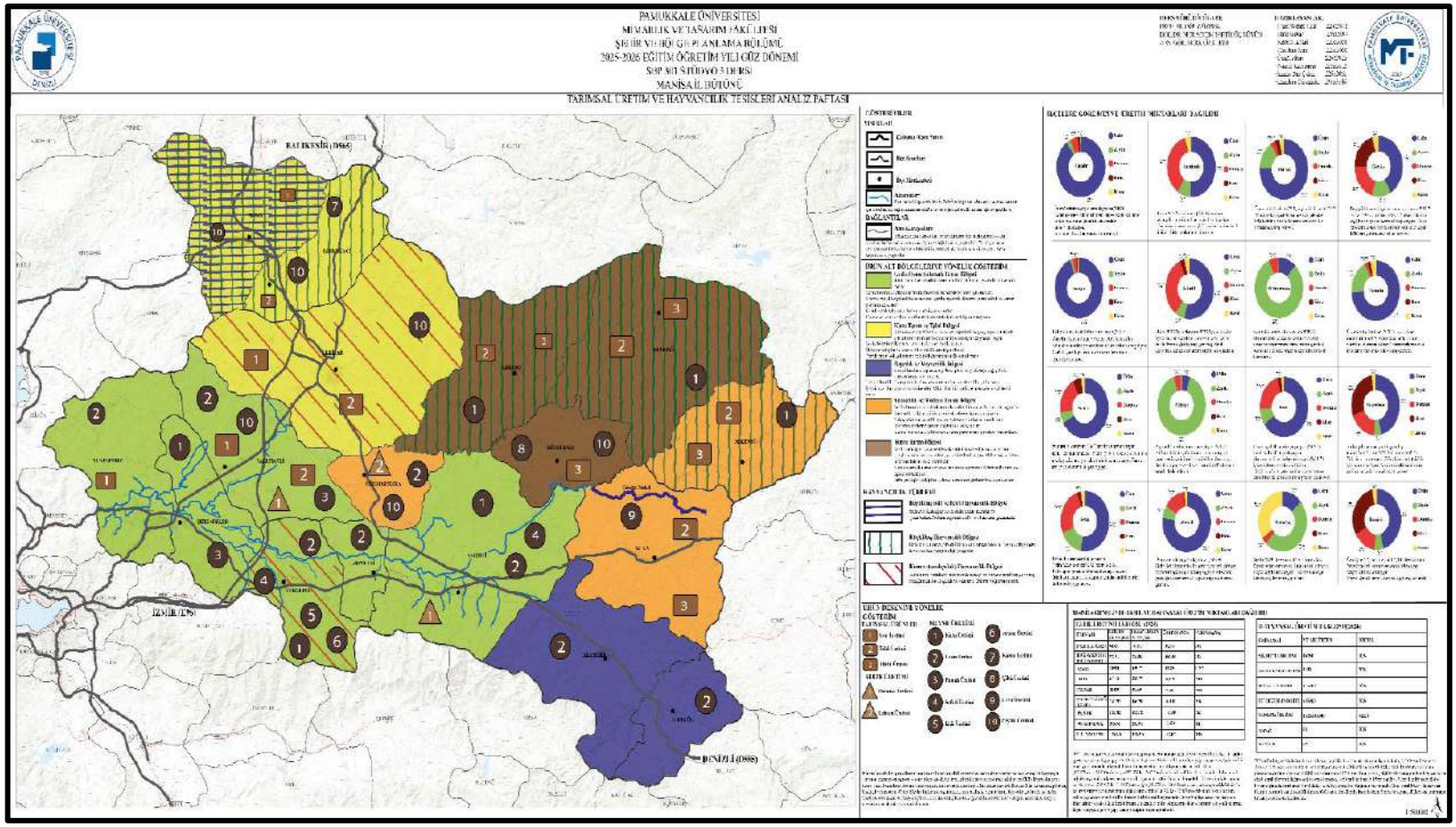
5.5.9 Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Tesisleri Analizi

Manisa il bütününde tarımsal faaliyetler, mikro-klimatik özelliklere ve toprak kabiliyetine bağlı olarak belirgin alt bölgelere ayrılmaktadır. Paftada yer alan "Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Tesisleri Analizi" incelendiğinde; batıda yer alan Yunusemre, Şehzadeler ve Saruhanlı aksı ile güneydeki Turgutlu ve Salihli bölgeleri, yüksek verimli sulu tarım alanlarıyla ön plana çıkmaktadır. Bu bölgelerde özellikle bağcılık (üzüm üretimi) ve mısır üretimi en yoğun tarımsal faaliyet kollarını oluşturmaktadır. İlin kuzeyinde yer alan Soma ve Kırkağaç çevresi tahıl üretimi ve meyvecilikte uzmanlaşırken; Gördes ve Demirci gibi kuzeydoğu ilçeleri orman köylerinin varlığına bağlı olarak meyvecilik ve sınırlı tarım alanları ile karakterize edilmiştir. Hayvancılık faaliyetleri ise bitkisel üretimle entegre bir biçimde tüm il geneline yayılmış olmakla birlikte, özellikle güneydeki Sarıgöl ve Alaşehir aksında bağcılıkla eşleşen bir yoğunluk sergilemektedir. Paftadaki grafik verilerine göre; bazı ilçelerde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık birincil ekonomik destekleyiciyken, özellikle Akhisar ve çevresinde zeytincilikle birlikte gelişen bütünleşmiş tarımsal sanayi kapasitesi dikkat çekmektedir. Bu mekânsal ve sektörel eşleşmeler, Manisa'nın hem bitkisel hem de hayvansal üretimde kendi kendine yetebilen ve yüksek katma değer üreten bir "Tarım-Hayvancılık Havzası" niteliğinde olduğunu kanıtlamaktadır.

Şekil 263: Manisa İli Tarım Dağılımı Posteri: Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

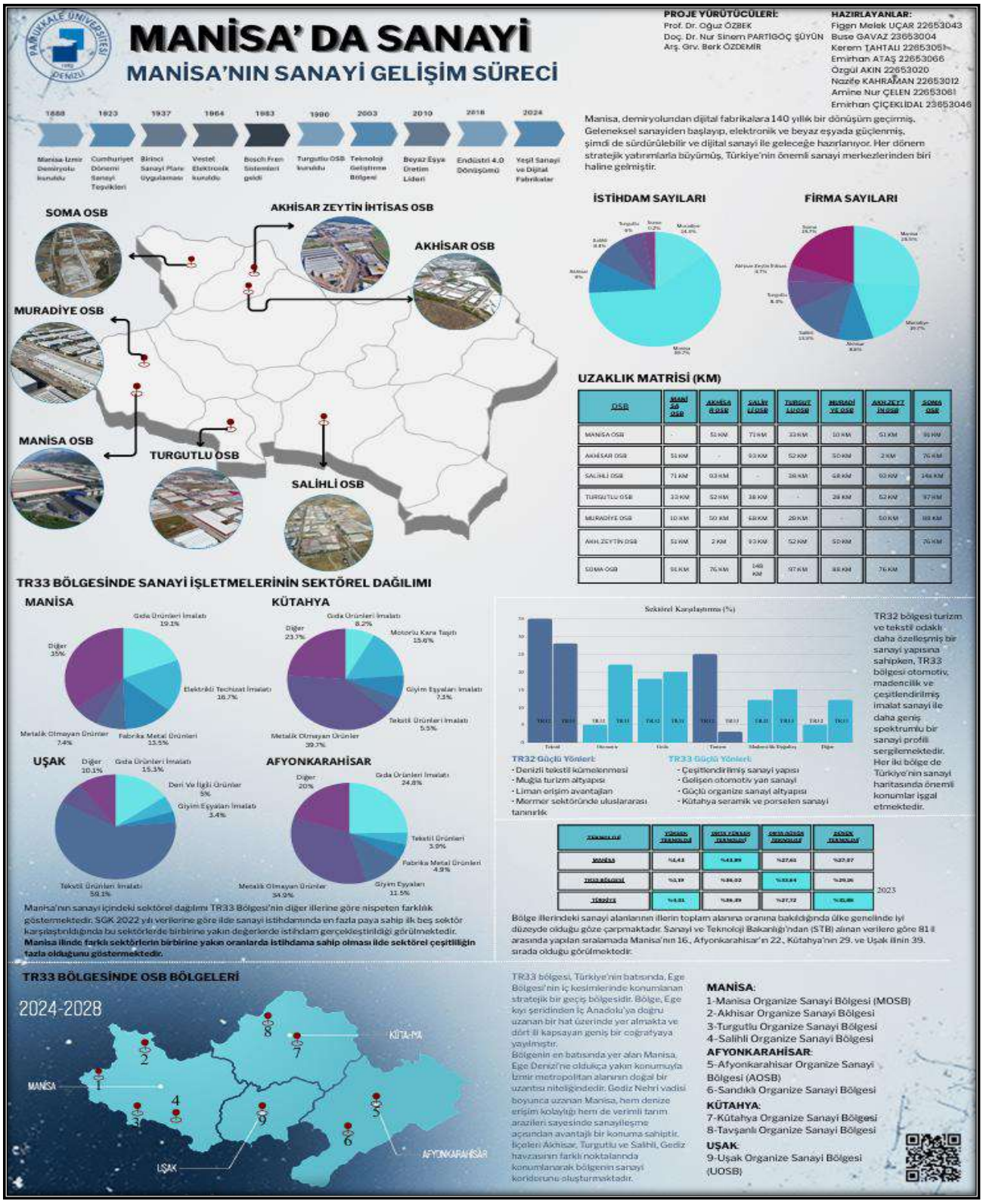

Şekil 264:Tarımsal Üretim ve Hayvancılık Tesisleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.10 Sanayi Gelişim Süreci Analizi

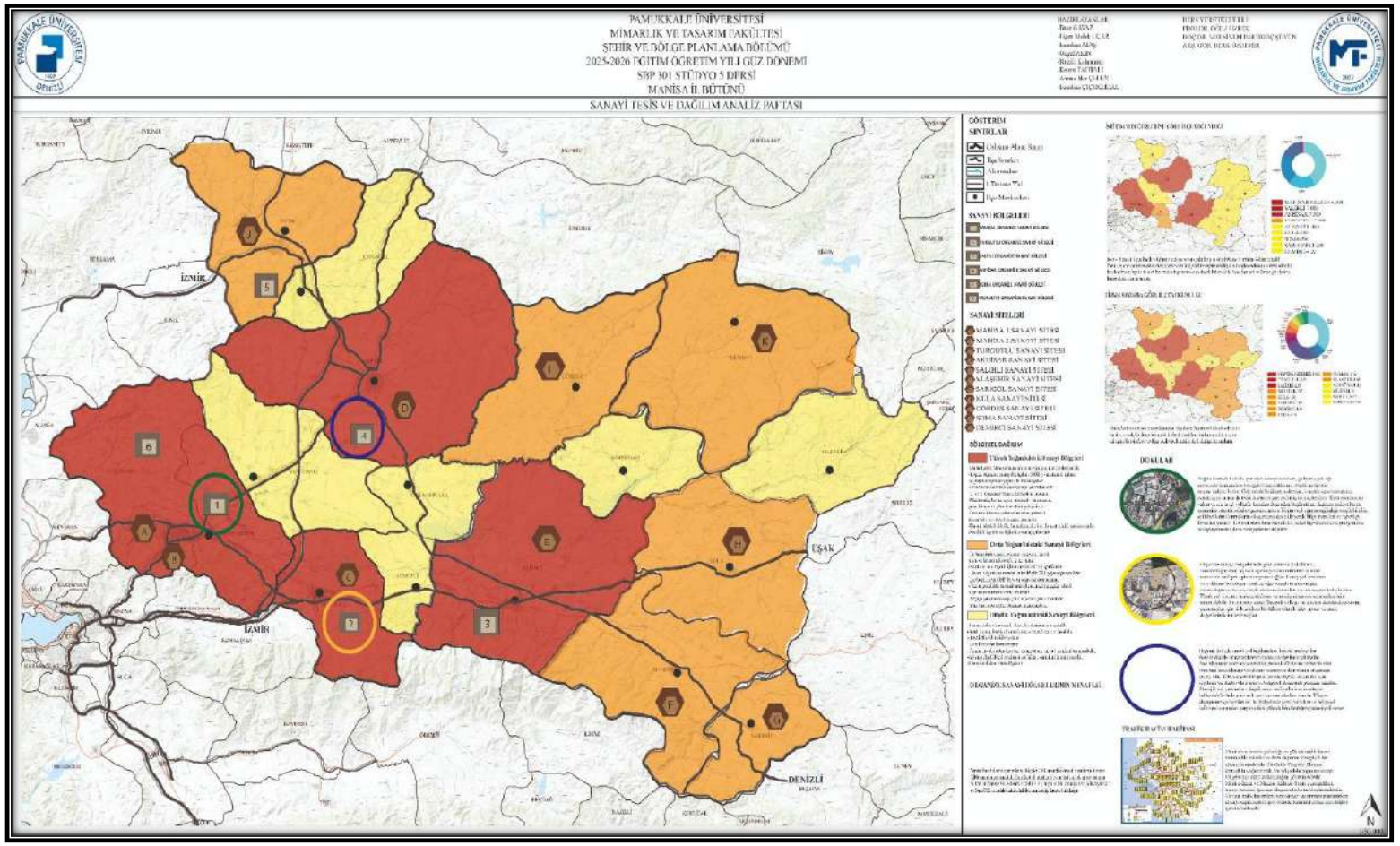
Harita, Manisa ilinin sanayi gelişim sürecini ve organize sanayi bölgelerinin dağılımını göstermektedir. 1888 yılından 2024 yılına kadar uzanan gelişim çizgisi, kentin sanayi alanındaki tarihsel evrimini ortaya koymaktadır. Haritada Manisa OSB, Turgutlu OSB, Salihli OSB, Soma OSB, Muradiye OSB, Akhisar Zeytin İhtisas OSB ve Akhisar OSB olmak üzere yedi organize sanayi bölgesinin coğrafi konumları işaretlenmiştir. Bu bölgelerin il geneline dağılımı, sanayinin merkezden çevreye doğru yayıldığını göstermektedir. İstihdam ve firma sayıları pasta grafikleriyle sunulmuş olup, sanayi istihdamının büyük çoğunluğunu imalat sektörünün oluşturduğu görülmektedir. Sektörel dağılım analizlerinde Manisa, Kütahya, Uşak ve Afyonkarahisar illerinin endüstriyel yapıları karşılaştırılmıştır. Uzaklık matrisi tablolarında organize sanayi bölgeleri arasındaki mesafeler kilometre cinsinden verilmiştir. 2024-2028 dönemine yönelik planlanan yeni organize sanayi bölgeleri haritada numaralandırılarak konumlandırılmıştır. Bu durum, bölgenin sanayi yatırımlarının gelecekte de süreceğini ve mekânsal genişlemenin devam edeceğini ortaya koymaktadır.

Şekil 265: Sanayi Gelişim Süreci Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.11 Sanayi Tesis ve Dağılım Analizi

Manisa il bütünü ölçeğinde sanayi tesisleri ve sanayi bölgelerinin mekânsal dağılımını ortaya koymaktadır. Çalışma alanı, il sınırları esas alınarak ilçe sınırları, ana ulaşım ağları ve yerleşim merkezleri ile değerlendirilmiştir. Paftada, Manisa Organize Sanayi Bölgesi başta olmak üzere il genelinde yer alan organize sanayi bölgeleri, sanayi siteleri ve sanayi alanları farklı gösterimlerle belirtilmiştir. Sanayi bölgeleri türlerine göre sınıflandırılarak haritalandırılmış; organize sanayi bölgeleri, sanayi siteleri ve bölgesel dağılım alanları ayırt edilebilir şekilde sunulmuştur. Sanayi tesislerinin mekânsal dağılımının il genelinde dengeli olmadığı, belirli ilçelerde ve ana ulaşım aksları çevresinde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle il merkezine yakın alanlar ile batı ve güneybatı kesimlerde sanayi faaliyetlerinin daha yoğun olduğu, doğu ve kuzeydoğu kesimlerde ise sanayi yoğunluğunun görece daha düşük kaldığı izlenmektedir. Pafta üzerinde sanayi bölgelerinin ilçe merkezleri ve ulaşım ağları ile ilişkisi açık biçimde okunabilmektedir. Ayrıca sanayi tesislerine ilişkin yoğunluk dereceleri ve dağılım örüntüsü, farklı renk ve semboller aracılığıyla görselleştirilmiştir. Bu analiz paftası, Manisa ilinde sanayi tesislerinin mevcut mekânsal durumunu ve dağılım karakterini ortaya koyarak, sanayi yapısının il bütünü ölçeğinde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Şekil 266: Sanayi Tesis ve Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

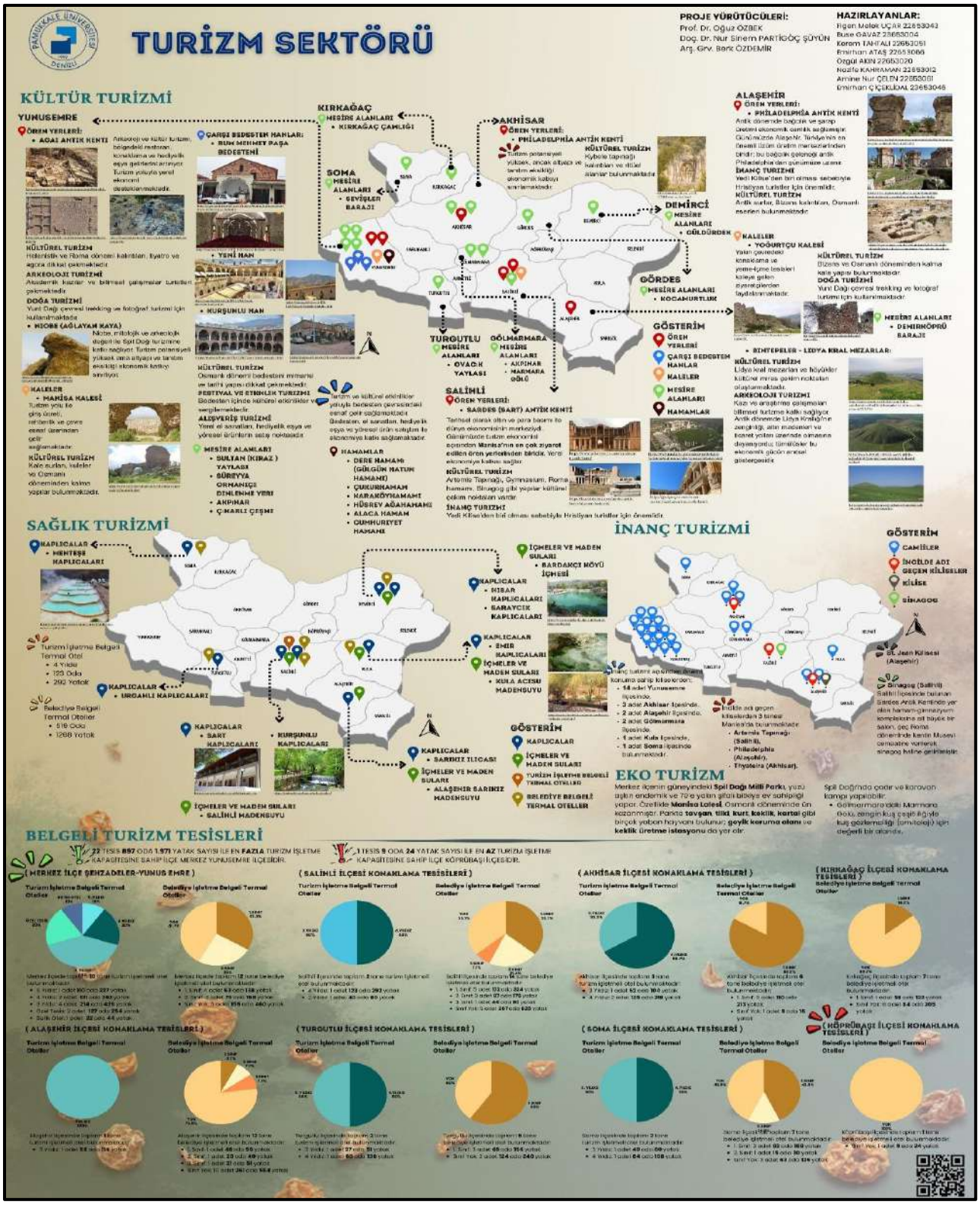
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.12 Turizm Sektörü Analizi

Bu poster, Manisa ilinin ekonomik süreci içerisinde tarımın sanayi kente dönüşümünü, organize sanayi bölgelerinin gelişimini ve TR33 Bölgesi'ndeki sektörel durumu görselleştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Manisa, 1866 yılında İzmir-Manisa toplantı hattının çözülüşüyle başlayan sanayileşme sürecinde, 140 yıllık bir dönüşüm geçirerek geleneksel tarım ekonomilerinden modern ve dijital sanayiye geçiş yapmıştır.

Posterin üst kısımdaki zaman dilimleri, bu beslenmenin kronolojik olarak gösterdiği: 1866'da ayrılık hattı, 1925'te Cumhuriyet Dönemi sanayi hamlesi, 1963'te büyük sanayi yatırımları ve MOSB'nin oluşumu, 1993'te Turgutlu ve Akhisar OSB'lerin açılması, 2010'da beyaz eşya ve elektronik zirve, 2016'da Endüstri 4.0 ve dijital dönüşüm, 2024'te ise yeşil sanayi ve akıllı fabrikalar dönemi başladı. Haritada yer alan 7 aktif organize sanayi bölgesi (MOSB, Akhisar OSB, Akhisar Zeytin İhtisas OSB, Turgutlu OSB, Salihli OSB, Muradiye OSB ve Soma OSB), Manisa'nın sanayiinin omurgasını oluşturmaktadır. İstihdam profil ve firma profil makarna grafiklerinde, sanayi istihdam ve işletme kapasitesi görülmekte, hizmet sektörü yanı sıra imalat sanayinin önemli ödemeleri ortaya çıkmaktadır.

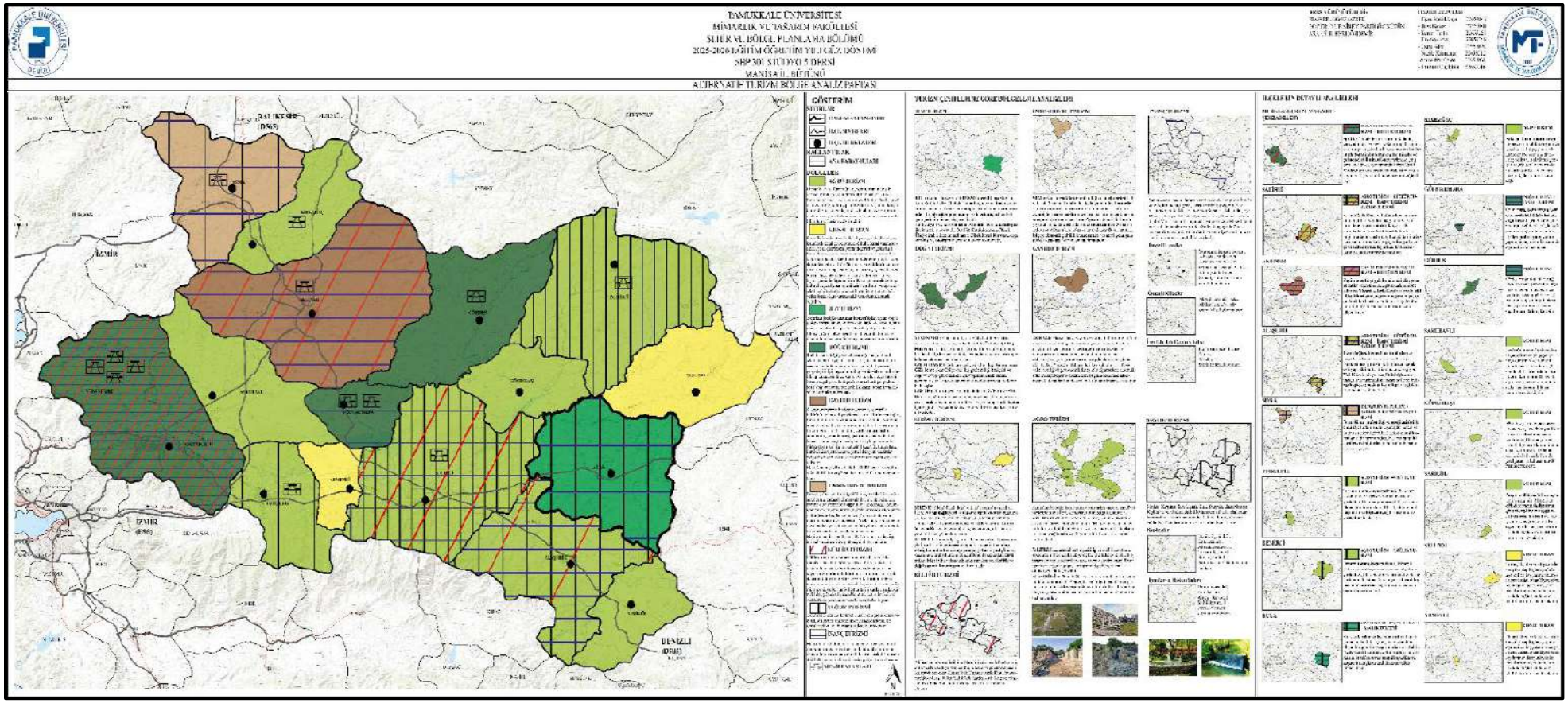
Uzaklık matrisi tablosu, Manisa'nın İzmir'e 35 km, Ankara'ya 515 km, İstanbul'a 510 km mesafede olduğunu göstererek ulaşım avantajını sağladığını vurgulamaktadır. TR33 Bölgesinde sanayi bölgelerinin sektörel bölgesel bölümünde, Manisa, Kütahya, Uşak ve Afyonkarahisar illerinin sanayi yapılarında sorunlar yaşanıyor ve her ilde farklı sektörlerde uzmanlaştığı görülüyor: Manisa'da gıda, metal ve tekstil; Kütahya'da seramik ve tekstil, Uşak'ta gıda ve tekstil, Afyonkarahisar'da gıda ve mermer sektörleri öne çıkıyor. TR33 Bölgesi OSB bölgeleri haritasında, 2024-2028 döneminde Manisa'nın 7, Afyonkarahisar'ın 5, Kütahya'nın 2 ve Uşak'ın 1 OSB ile bölgelerinde en güçlü sanayinin bulunduğuna sahip olduğu görülmektedir. Manisa'nın 140 yıllık sanayi gelişim süreci, planlı yatırımlarla kaybedilen bir dönüşüm hikayesi, dijital dönüşüm ve sürdürülebilir üretimle geleceğin sanayi kentine dönüşmektedir.

Şekil 267: Turizm Sektörü Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.13 Alternatif Turizm Bölgeleri Analizi

Haritada doğal turizm, jeoturizm, gastronomi, endüstriyel turizm, kültür turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi, kırsal turizm ve agro turizm gibi başlıkların il genelinde dengeli dağılmadığı görülmektedir. Özellikle Spil Dağı, Kula çevresi, Salihli, Sardes, Akhisar, Alaşehir ve Gördes gibi alanlar farklı turizm türleriyle öne çıkmaktadır. Bu durum Manisa'nın yalnızca tek bir turizm türüne bağlı kalmadığını, doğal değerler, tarihi miras, tarımsal üretim, sanayi alanları ve yerel kültür üzerinden çeşitlenen bir turizm yapısına sahip olduğunu göstermektedir. İlçeler arası farklılıklar dikkate alındığında, batı kesimlerde ulaşım ve sanayiye bağlı turizm olanakları öne çıkarken, doğu ve güneydoğu kesimlerde doğal, kırsal ve agro turizm potansiyeli daha belirgin hale gelmektedir. Genel olarak pafta, Manisa'da turizmin ekonomiyi destekleyebilecek önemli bir alan olduğu görülmektedir.

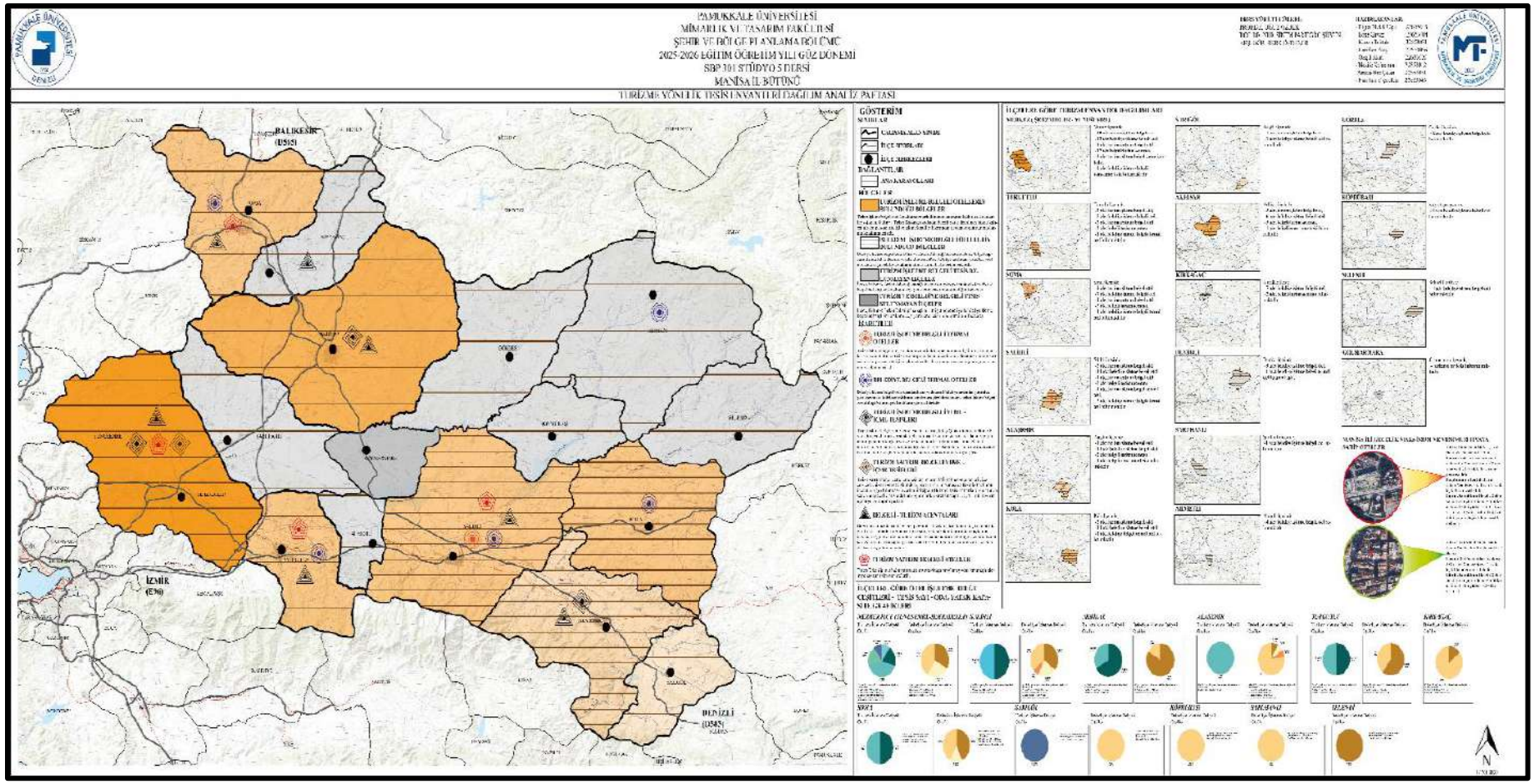
Şekil 268: Alternatif Turizm Bölgeleri Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.14 Turizme Yönelik Tesis Envanteri Dağılım Analizi

Bu pafta, Manisa ili genelinde turizme yönelik tesislerin mekânsal dağılımını ve yoğunlaşma alanlarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada ilçeler bazında konaklama tesisleri, termal turizm odakları, kültürel ve doğal çekim alanları ile günübirlik kullanım potansiyeline sahip noktalar birlikte değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, turizm tesislerinin Manisa ilinde homojen dağılmadığı, belirli ilçelerde ve ulaşım aksları boyunca yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Akhisar, Salihli, Alaşehir, Soma ve Kula ilçelerinde tesis yoğunluğunun arttığı; bu alanların hem kültürel–doğal değerler hem de ulaşılabilirlik açısından öne çıktığı tespit edilmiştir. Termal turizm odaklarının ağırlıklı olarak Salihli ve Kula çevresinde konumlandığı, kırsal ve doğal turizm potansiyeline sahip alanların ise il genelinde dağınık bir yapı sergilediği görülmektedir.

İlçelere ait detaylı envanter analizleri, turizm türleri açısından farklılaşmayı ortaya koymakta; bazı ilçelerde konaklama ağırlıklı bir yapı izlenirken, bazı alanlarda günübirlik kullanım ve rekreasyon odaklı tesislerin öne çıktığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Manisa ilinde turizmin tek merkezli değil, çok odaklı ve çeşitlenen bir mekânsal yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, turizm faaliyetlerinin mevcut ulaşım altyapısı ve yerleşim sistemleriyle ilişkili olarak geliştiğini ve il genelinde potansiyel alanlar arasında belirgin mekânsal farklar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

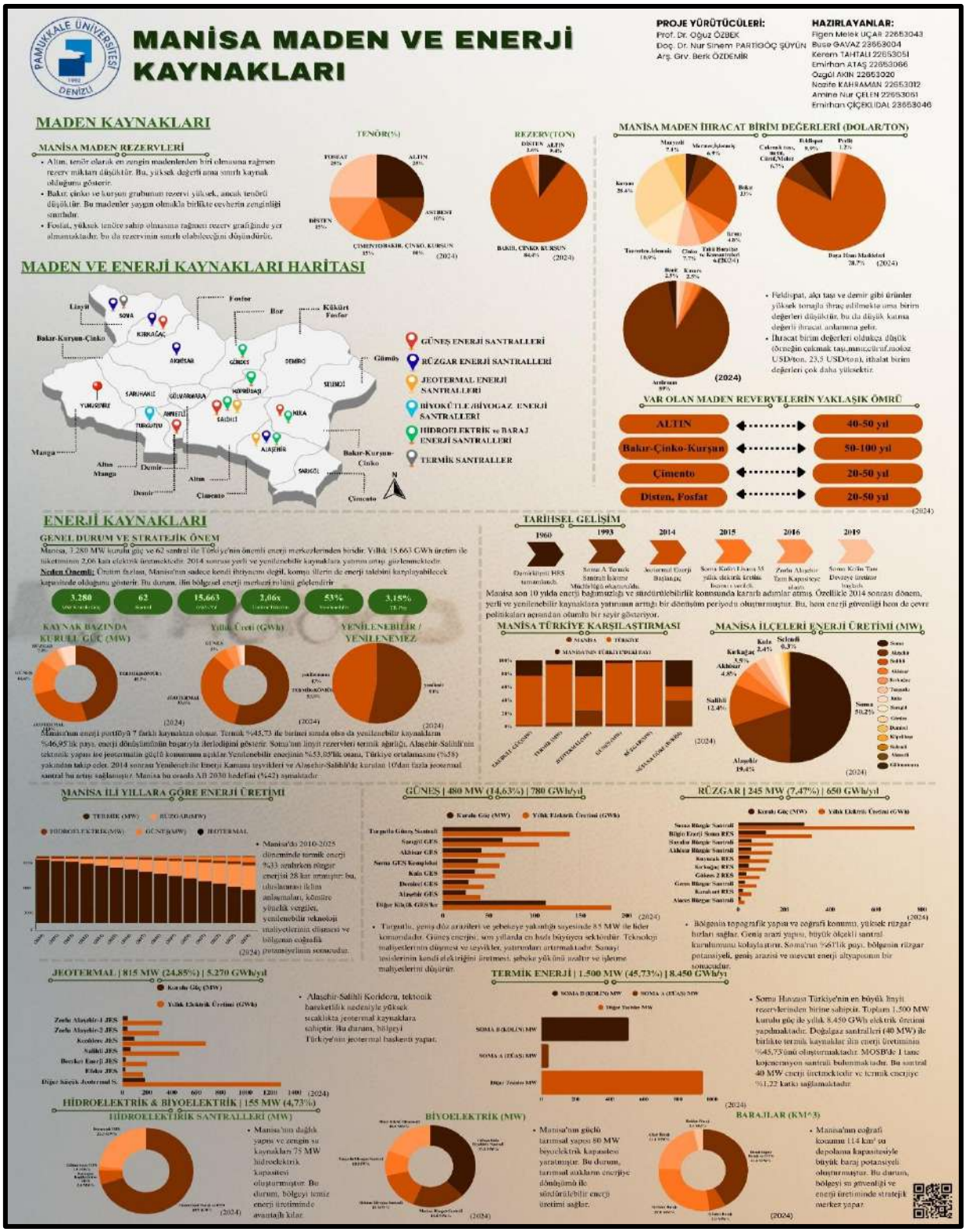
Şekil 269: Turizme Yönelik Tesis Envanteri Dağılım Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

5.5.15 Maden ve Enerji Kaynakları Posteri

Manisa il bütününde madencilik ve enerji faaliyetleri, bölgenin jeolojik yapısıyla uyumlu olarak belirli koridorlarda yoğunlaşmaktadır. Maden kaynakları açısından bakıldığında; Soma ve Kırkağaç çevresi Türkiye'nin en büyük linyit rezervlerinden birine sahipken, il genelinde altın, bakır, çinko, kurşun ve disten gibi değerli maden rezervlerinin bulunduğu, özellikle altın rezervinin 40-50 yıl, bakır-çinko grubunun ise 50-100 yıl civarında bir işletme ömrüne sahip olduğu görülmektedir. Enerji üretimi noktasında ise Manisa, toplam 3.280 MW kurulu güç ve yıllık 15.663 GWh üretim kapasitesiyle bölgesel bir enerji üssü niteliğindedir.

Paftadaki verilere göre ilin enerji portföyünde %45,73 ile termik enerji (Soma Havzası) ilk sırada yer alırken, onu %24,85 pay ile Alaşehir ve Salihli koridorundaki zengin jeotermal kaynaklar izlemektedir. Ayrıca Manisa, rüzgâr hızı yüksek olan kuzey kesimlerdeki (Soma, Akhisar) rüzgâr enerji santralleri (RES) ve geniş düzlüklerdeki güneş enerji santralleri (GES) ile yenilenebilir enerji dönüşümünde öncü bir konumdadır. Bu çok kaynaklı yapı, Manisa'yı hem maden ihracatında hem de ulusal elektrik şebekesine sağladığı yüksek katkı ile stratejik bir ekonomik merkez haline getirmektedir.

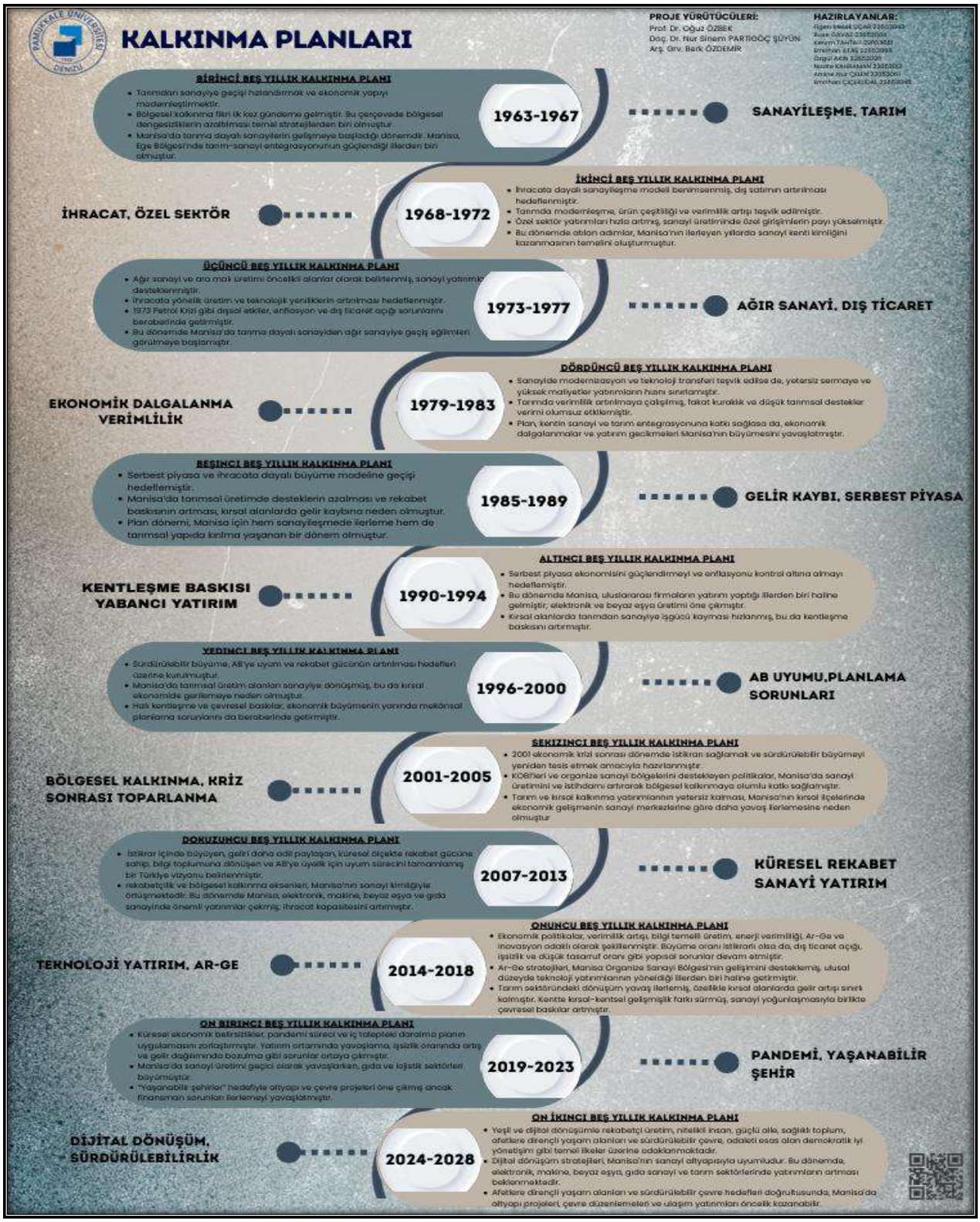
Şekil 270: Maden ve Enerji Kaynakları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.5.16 Kalkınma Planları Analizi

Bu poster, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1963 yılından günümüze kadar uygulanan iki beş yıllık kalkınma planlarının kronolojik sıralamasını ve plan döneminin Manisa ilinin yansıyan şekilde görselleştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. İlk plan döneminde (1963-1967) sanayileşme ve tarım sektörünün modernizasyonu hedeflenmiş, bu doğrultuda 1963'te Manisa Organize Sanayi Bölgesi'nin (MOSB) kurulma çalışmaları başlatılarak ilin sanayi kentine dönüşümün temeli atılmıştır. İkinci ve üçüncü planda ise (1968-1977) ihracat ve özel sektör teşvikleriyle MOSB 1970'te faaliyete geçmiş, ağır sanayi yatırımları ve dış ticaretin yapılması Manisa'da otomotiv yan sanayi, tekstil ve makine imalat sektörlerinin güçlenmesini sağlamıştır.

Dördüncü ve beşinci plan ise (1979-1989) küresel ekonomik krizler ve yüksek enflasyon ortamında ekonomik dalgalanmalar yaşanmış, ancak 24 Ocak 1980 Kararları'yla başlayan liberal ekonomi çerçeveleri çerçevesinde serbest piyasa ekonomisine geçiş hazırlıkları desteklenmiş ve ihracata yönelik tekstil, gıda ve beyaz eşya sektörleri desteklenmiştir. Altıncı ve yedinci plan yeteneği (1990-2000) küreselleşme sürecinin hızlanması, yabancı yatırım girişlerinin Teşvik edilmesi ve Avrupa Birliği uyum çalışmalarıyla Manisa, uluslararası sermaye akımlarından yararlanmaya başladı, Vestel gibi büyük beyinlerin yaşamının veya tercihiyle sanayi kapasitesi önemli ölçüde güçleniyor.

Sekizinci plan döneminde (2001-2005) 2001 ekonomik krizi sonrasında toparlanma süreci kalkınma ajanslarının oluşumu gerçekleşmiş, TR33 Bölgesi için İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) faaliyete geçmesi Manisa'nın bölgesel projelerinden destek sağlamıştır. Dokuzuncu plan döneminde (2007-2013) küresel rekabet gücünün artması, Ar-Ge ve inovasyon kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmiş, bu esnek MOSB'nin genişletilmesi, Turgutlu, Akhisar ve Salihli OSB'lerin kurulması ve yenilenebilir enerji üretimi (jeotermal, rüzgar) değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Onuncu planı döneminde (2014-2018) teknolojik yoğun üretim, Ar-Ge merkezlerinin yaygınlaştırılması ve yüksek katma değerli üretime geçiş hedeflenmiş, Vestel City'nin büyümesi ve Celal Bayar Üniversitesi bünyesinde Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin kuruluşu bu dönemde önemli bir noktaya gelmiştir.

Şekil 271: Kalkınma Planları Analizi Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

5.6 Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Bu çalışma kapsamında Manisa ili; doğal, mekânsal ve işlevsel bileşenleriyle çok katmanlı bir analiz sürecine tabi tutulmuş, elde edilen bulgular sentez ve kümelenme paftaları aracılığıyla bütüncül bir çerçevede değerlendirilmiştir. Analiz süreci, alanın mevcut mekânsal yapısının yalnızca tekil verilerle değil, bu verilerin birbiriyle olan ilişkileri üzerinden okunmasına olanak sağlamış ve Manisa'nın mekânsal organizasyonuna ilişkin kapsamlı bir değerlendirme ortaya koymuştur.

Sentez paftaları, topografik yapı, hidrolojik sistemler, yüksek verimliliğe sahip tarım alanları ve ekolojik açıdan hassas bölgelerin, alan kullanımını sınırlandıran temel unsurlar olarak öne çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma alanının önemli bir bölümünün doğal ve çevresel nedenlerle yapılaşma açısından kısıtlı bir karakter sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Spil Dağı ve çevresindeki yüksek eğimli araziler, Gediz Nehri ve kollarının oluşturduğu taşkın riski taşıyan alanlar ile mutlak tarım arazisi niteliğindeki verimli ovalar, kentsel gelişim için doğal sınırlar teşkil etmektedir. Buna karşılık sanayi, ulaşım ve yerleşim faaliyetlerinin belirli merkezler ve ana ulaşım aksları çevresinde yoğunlaştığı; bu kullanım türlerinin doğal ve tarımsal alanlarla mekânsal olarak iç içe geçtiği görülmektedir. Bu durum, bir yandan ekonomik faaliyetlerin erişilebilirlik ve topografik uygunluk kriterlerine göre şekillendiğine, diğer yandan ise planlama süreçlerinde sektörler arası koordinasyon ihtiyacına işaret etmektedir.

Kümelenme paftaları, sentez aşamasında ortaya konan bu mekânsal yapının benzerlikler ve ilişkiler temelinde ayrıştığını göstermektedir. Fiziksel ve çevresel özellikler doğrultusunda oluşan homojen bölgeler, tarım, sanayi, lojistik ve yerleşim sistemleri arasındaki etkileşimler üzerinden işlevsel kümeler halinde okunabilmektedir. Örneğin, Organize Sanayi Bölgeleri ve lojistik tesislerin yoğunlaştığı akslar, karayolu bağlantılarının güçlü olduğu düzlük alanlarda kümelenirken; geleneksel yerleşim dokusu ile tarımsal üretimin birlikte sürdüğü alanlar, verimli tarım topraklarının bulunduğu ova tabanlarında yoğunlaşmaktadır. Bu kümelerin, idari sınırlar, ulaşım bağlantıları ve mekânsal süreklilikler dikkate alındığında yönetsel açıdan anlamlı birimler oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla Manisa ilinin mekânsal yapısının hem

doğal hem de beşerî unsurların etkisiyle çok katmanlı ve hiyerarşik bir örgütlenme gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yapılan analizler, ilin farklı alt bölgelerinin kendine özgü dinamiklere sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Merkez ilçe ve yakın çevresi, idari, ticari ve hizmet işlevlerinin yoğunlaştığı bir kentsel alan karakteri sergilerken; Akhisar, Turgutlu ve Salihli gibi alt merkezler, sanayi ve tarıma dayalı ekonomik yapılarıyla bölgesel düzeyde önemli işlevler üstlenmektedir. Kırsal karakterin daha belirgin olduğu ilçeler ise tarımsal üretim, doğal kaynak yönetimi ve ekolojik koruma açısından kritik öneme sahiptir. Bu çok merkezli yapı, ilin mekânsal gelişiminin tek bir model üzerinden değil, bölgesel farklılıkları dikkate alan esnek ve katmanlı bir planlama anlayışıyla yönetilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sentez ve kümelenme süreçlerinin birlikte değerlendirilmesi, alanın gelecekteki planlama stratejileri için önemli ipuçları sunmaktadır. Doğal eşiklerin belirlenmesi, tarımsal alanların korunması, yapılaşma baskısının yönlendirilmesi, altyapı yatırımlarının önceliklendirilmesi ve sektörler arası dengenin sağlanması gibi konularda mekânsal verilere dayalı karar alma süreçlerinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca, çalışmada kullanılan çok katmanlı analiz yöntemi, benzer coğrafi ve işlevsel özelliklere sahip diğer iller için de uyarlanabilir bir model niteliği taşımaktadır.

Bu çalışma, Manisa ilinin mekânsal yapısını doğal eşikler, tarımsal potansiyel, ekonomik faaliyetler ve yerleşim dinamikleri arasındaki ilişkiler doğrultusunda nesnel veriler üzerinden ortaya koymakta ve mevcut durumun bütüncül bir değerlendirmesini sunmaktadır. Elde edilen bulgular, sürdürülebilir mekânsal gelişim, kaynak verimliliği ve çevresel duyarlılık ilkeleri çerçevesinde oluşturulacak üst ölçekli planlama çalışmalarına bilimsel bir zemin sağlama potansiyeli taşımaktadır. Gelecek dönemde yapılacak planlama müdahalelerinin, bu çalışmada ortaya konan mekânsal kümeler ve sentez bulguları dikkate alınarak, her bir alt bölgenin kendine özgü dinamiklerine uygun politikalarla şekillendirilmesi, ilin dengeli ve sürdürülebilir gelişimi açısından kritik önem arz etmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

KURUMSAL YAPI

6.1.Kavramsal Açıklamalar

Acil ve Afet Durum Müdürlüğü: Türkiye'de her ilde valiliklere bağlı olarak görev yapan, deprem, sel, yangın gibi afetler ile acil durumlarda müdahale ve koordinasyonu sağlayan resmi kurumdur. **[K-1]**

Belediye: Belirli bir yerleşim alanında halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş, karar organları seçimle belirlenen idari yerel yönetimdir. *"Belediye, belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir."* **[K-2]**

Belde: Belediyesi bulunan yerleşim alanlarını ifade etmektedir. **[K-2]**

Belediye Başkanı: Belediye sınırları içinde yaşayan halk tarafından doğrudan seçilen, belediye yönetimini yönlendiren, kararların uygulanmasını sağlayan ve kurumu idari olarak temsil eden yöneticidir. **[K-2]**

Belediye Meclisi: Belediyenin karar organıdır, ilgili kanunlara göre seçilmiş üyeler. **[K-2]**

Belediye Teşkilatı: Belediyenin yerel hizmetlerini etkin, düzenli ve hukuka uygun bir şekilde yürütülebilmesi için kurulan idari yapıdır. **[K-3]**

Büyükşehir Belediyesi: Bir ilin sınırları içinde görev yapan ve ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan, kendi mali ve idari işlerini yürütebilen bir yerel yönetim birimidir. Karar organları halk tarafından seçilir ve kanunlarla verilen görevleri yerine getirir. **[K-3]**

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı: Türkiye'de çevre, kentsel planlama ve iklim değişikliği alanlarında politika geliştiren, uygulayan ve denetleyen merkezi yönetim organıdır. **[K-URL1]**

Çok Aktörlü Yönetişim: Karar alma ve politika uygulama süreçlerinde tek bir merkezi otorite yerine birden fazla aktörün eşzamanlı olarak rol aldığı ve etkileşimde bulunduğu yönetim modelidir. **[K-4]**

İl Özel İdaresi: Türkiye'de il sınırları içinde yer alan kırsal alanlarda ve merkezi olmayan hizmetlerde görev yapan yerel yönetim birimidir. **[K-5]**

Kültür ve Turizm Bakanlığı: Türkiye'de kültür, sanat, tarihî miras ve turizm politikalarını planlayan, uygulayan ve denetleyen merkezi yönetim organıdır. **[K-URL2]**

Merkezi Yönetim: Yönetsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin hiyerarşisi içindeki kuruluşlar tarafından yürütülmesine karşılık gelmektedir. **[K-6]**

Merkezi Yönetim İlkesi: Merkezden yönetim ilkesi Anayasal bir ilkedir. İlgili düzenlemeye göre; *"İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır"* (1982 Anayasası, madde. 123/2). Merkezden yönetim ilkesi idare edilenlere (vatandaşlara) sunulacak kamu hizmetlerinin bütün ülkede tek tip ve tek bir merkez kamu tüzel kişisi tarafından yürütülmesini ifade eder. Bu ilke gereği merkezden yönetim kamu tüzel kişisi devlettir. **[K-URL3]**

Sivil Toplum Kuruluşları: Sivil toplum, bireylerin kendi arzularıyla oluşturdukları ortak yaşam alanını ifade etmektedir. **[K-7]**

Sosyal Belediyecilik: Sosyal belediyecilik; belediyelerin klasik belediyecilik hizmetleri olarak adlandırılabilecek temel hizmetlerden oluşan hizmet sepetinin genişleyerek; kentlerin sosyal yapısına etki edecek eğitim, sağlık, kültür, refah gibi alanlarda da hizmet sunan kurumlar haline gelmelerini içeren süreci ifade etmektedir. **[K-8]**

Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye'de tarım, hayvancılık, su ürünleri, ormancılık ve gıda güvenliği alanlarında politika geliştiren, uygulayan ve denetleyen merkezi yönetim organıdır. **[K-URL4]**

Yerel Yönetim: Yerel yönetimler, ülke sınırları içinde yerleşik değişik büyüklüklerdeki köy, kasaba, kent gibi yerleşim yerlerinde yaşayan başta insan olmak üzere tüm canlıların ortak ve yerel nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla belli bir hukuk düzeni içinde oluşturulmuş anayasal kuruluşlardır **[K-URL5]**

Yönetim: Bir devletin yönetimi, devleti kontrol eden idari bürokrasi içinde yer alan yasama, idareciler ve hakimlere karşılık gelir. Yönetim terimi ayrıca bu kişilerin örgütlenme biçimi için kullanılan bir terimdir. Devlet politikası, yönetim aracılığıyla uygulanır ve yönetim tarafından belirlenir. **[K-9]**

Yönetişim: Yönlendirme ve gözetme kavramlarını içerir. Etimolojik olarak "Governance" kelimesi ise eski Yunancada yönlendirme manasına gelen "Kybernao" kelimesinden gelir. Kontrol ve gözetim kavramları ile de alakalıdır. **[K-10]**

Ağ yönetişimi: Toplumsal ve siyasal sorunların çözümünde devlet, özel sektör ve sivil toplum gibi farklı aktörlerin hiyerarşik olmayan ve iş birliğine dayalı ilişkilerle bir araya geldiği bir örgütlenme modelidir. **[K-URL15]**

6.2. Yasal Değişimler ve Yönetsel İlişkiler

Burada Türkiye'deki yönetsel yapıdaki değişimlerin, yerel yönetim sisteminin işleyişine ve Manisa özelinde yönetsel ilişkilere olan etkileri ele alınacaktır. Yasal değişimler, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki yetki ve sorumluluk dağılımını şekillendirir. **[K-URL5]**

6.2.1.Türkiye'deki Yönetsel Yapı ve Yasal Değişimler

Türkiye'deki yönetsel yapı, 1982 Anayasası çerçevesinde şekillenen ve merkeziyetçi çok katmanlı bir sistemdir. Bu yapı içerisinde Cumhurbaşkanlığı ve bakanlıklar aracılığıyla kararların üretilirken, uygulama sürecinde yerelde Vali ve Kaymakam gibi aktörler üzerinden hiyerarşik bir denetimle yönetilmektedir. Ülkemizde 2003 yılından itibaren yapılan çalışmalarda, yerel yönetimler ile ilgili çok sayıda düzenleme yapılmıştır. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ve son olarak da 2012'de kabul edilen 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması hakkındaki kanun önemli yer tutmaktadır. **[K-URL6]**

Bu bağlamda Türkiye'deki yönetsel yapı, tamamen merkezi ya da tamamen yerel bir model değildir. İki yapının birlikte işlediği hiyerarşik bir sistemdir. Bu yapıda kararlar cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanın kalkınma planlarına yönelik politikaların yerel düzeyde uygulanmasıyla oluşan bir alt-üst ilişkisi içeresinde yürümektedir

6.2.2. Türkiye'deki Kalkınma Planları

Türkiye'de kalkınma planları, büyükşehir belediyelerinde ve belediyelerde yönetişim uygulamalarını şekillendirir; belediyeler, ulusal kalkınma hedeflerini kendi politikalarına uyarlayarak yerel vizyon ve stratejilerini üretir. Bu kapsamada uygulanan beş yıllık kalkınma planlarının zaman içinde değişimi göstermektedir. Kalkınma planlarında temel amacının ekonomik büyümeyi sağlamakla birlikte toplumsal refahı artırmak, sosyal eşitliği sağlamak ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturmaktır. **[K-URL7]** Özellikle insan odaklılık, sosyal eşitlik, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma kavramlarının ön plana çıkmasıyla kalkınmanın

sadece ekonomik olarak değil çok boyutlu olarak ele alınması gerekmektedir. Hazırlanan kalkınma planlarının hazırlanan yıllara uyum gösterdiği de görülmektedir. Mesela ilk yapılan planlarda 2. Dünya savaşının sanayileşme ve tarımda makineleşmenin etkisiyle kalkınma planlarında daha çok sanayileşme, üretim artışı ve ekonomik büyüme hedeflendiği, ilerleyen planlarda bu hedeflerin yanında eğitim, sağlık, istihdam, gelir dağılımı ve çevresel sürdürülebilirlik gibi konular da eklendiği görülmektedir. Bu durum kalkınma anlayışının zamanla daha kapsayıcı ve insan merkezli bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir. Özellikle son yıllardaki planlarda teknoloji, dijitalleşme, yenilikçilik ve küresel rekabet kavramlarının öne çıkması, Türkiye'nin yeni gelişimlere açık ve ayak uydurduğunu ortaya koymaktadır. **[K-URL7]**

6.2.3. Manisa İli Yönetsel Yapısı

Manisa'nın yönetsel yapısı, Osmanlı dönemine kadar dayandığı görülmektedir. 1313 yılında Manisa'nın fethiyle Saruhan Beyliği kurulmasıyla başlar. Bu dönemde Manisa, beylik sistemiyle yönetilmiştir. 1410'da ise Osmanlı egemenliğine girerek Şehzadeler Sancağı olmuş bu durum kentin hem askeri hem idari yapısında önemli bir değişim oluşturmuştur. 1595'te III. Mehmet padişahlığı ile sancak beyliği kaldırılmış, Manisa Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. **[K-URL8]**

19. yüzyılda ise idari yapı, vilayet sistemi ve ilçelerin oluşturulmasıyla yeniden şekillenmiştir.1867 Vilayet Nizamnamesi ile Aydın Vilayeti sınırları içinde yer alan Manisa, merkezi idareye bağlanmış; 1877 Vilayetler Belediye Kanunu ile Manisa ve çevresindeki yerleşimler Saruhan Sancağına bağlı, Manisa, Alaşehir, Demirci, Gördes, Kırkağaç, Salihli, Turgutlu, Kula ve Bergama yerleşimleri belediye kapsamına alınmıştır. **[K-URL8]**

1919 Yunan işgali sırasında Manisa ciddi zarar görmüş, yerel yönetim neredeyse durma noktasına gelmiştir. İşgal sonrası yeniden yapılanma sürecinde, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte 1923-1924 yıllarında köy, ilçe ve bucak örgütlenmesi kabul edilmiş ve yönetim yapısı hukuki temellerle şekillenmeye başlamıştır. 1927'de Saruhan ismi Manisa olarak değiştirilmiş ve 1930'da yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu, Manisa'daki belediyelerin yetki ve sınırlarını belirlemiştir. 1945'ten itibaren Türkiye genelinde çok partili hayata geçişle,

Manisa'da da belediye yönetimleri seçimlerle belirlenmiştir. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'nin kazanmasıyla, belediye yönetiminde partiler arası değişim göstermiştir. Bu dönemde belediye hizmetleri, ekonomiden ve nüfusun artışından kaynaklı olarak hizmetlerde sınırlı kalmıştır. Kırsal ve kentsel yerleşim alanları arasındaki hizmet farklılıkları belirginleşmiştir. 27 Mart 1960 Askeri Darbesi, Manisa'daki yerel yönetimlerin büyük ölçüde merkezi yönetim denetimine girmesine neden olmuştur. Belediye başkanları geçici olarak atanmış ve yerel karar alma mekanizmaları kısıtlanmıştır. 1961 Anayasası ile yerel yönetimler anayasa bağlanmıştır, belediyelerin mali kaynakları ve yetki alanları artırılmıştır. 1963–1972 yılları arasında yürütülen Beş Yıllık Kalkınma Planları, Manisa'da planlı kalkınma ve altyapı yatırımlarının sistematik bir şekilde yürütülmesini sağlamıştır. 1980 askeri darbesi sonrası yerel yönetimler yeniden kısıtlanmış, merkezi denetim güçlenmiştir. 1985'te yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu, belediyelere şehir planlamasında yetki tanımış, özellikle yapılaşma ve altyapı projelerinde standartlar belirlemiştir. Bu dönemde Manisa, Organize Sanayi Bölgeleri'nin kurulması ve sanayileşmenin artması ile ekonomik ve mekânsal olarak dönüşmeye başlamıştır. Bu kapsamda yönetim gözetiminde, planlı sanayi alanları ve yeni yerleşimler oluşmuştur. 1990'lı yıllarda Altıncı Kalkınma Planı ile yerel yönetimlerin mali ve idari kapasiteleri artırılmıştır. 1994'te Manisa'da Celal Bayar Üniversitesi kurulmuş ve bu da ilin sosyo-ekonomik yapısına yeni bir yön vermiştir. 2000'li yıllarda Türkiye genelinde, 5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005) ve 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004) ile belediyelerin görev ve yetkileri belirlenmiş. **[K-URL8]**

Manisa,2012'de kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile Manisa Büyükşehir Belediyesi kurulmuş; köy ve belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. 2019–2023 döneminde On Birinci Kalkınma Planı, 2020'de COVID-19 salgını ve dijitalleşme ile birleşerek yerel yönetim hizmetlerini teknolojik olanakları artırılırmıştır. **[K-URL6]**

6.2.4. Manisa İli Yasal Değişimler

3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (1984): Bu kanun, Türkiye'deki büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasında iki düzeyli bir yönetim yapısı öngörmüştür. Büyükşehir belediyelerine ve ilçe belediyelerine ilişkin idareler arası ilişkilerde, büyükşehir

belediye meclisine ve başkanına koordinasyon amaçlı vesayet yetkileri verilmiştir. Bu düzenleme, büyükşehir belediyelerinin etkin yönetimini sağlamayı hedeflemiştir. **[K-11]**

3194 Sayılı İmar Kanunu (1985): Yerleşim alanlarındaki yapılaşmaların, plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olarak düzenlenmesini sağlamak amacıyla çıkarılan bu kanun, yerel yönetimlerin şehir planlaması ve imar düzenlemelerindeki yetkilerini belirlemiştir. Bu kanunla, yerleşim yerlerinde düzenli ve sağlıklı yapılaşmanın temelleri atılmıştır. **[K-12]**

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004): Kanunun amacı; Büyükşehir Belediyesi yönetiminin hukuki statüsünü düzenlemek, hizmetlerin planlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içerisinde yürütülmesini sağlamaktır. Büyükşehir Belediyesi ve Büyükşehir sınırları içerisindeki belediyeleri kapsar. 6360 Sayılı Kanun sonrasında Manisa'nın Büyükşehir statüsünü kazanmasıyla; 5216 Sayılı Kanun hükümleri uygulanmaya başlandı. Büyükşehir Belediyesi altyapı, ulaşım, imar ve çevre gibi alanlarda birincil yetkilerle donatıldı. İlçe Belediyeleri daha çok ikincil nitelikteki hizmetleri yürütmek üzere sınırlandırıldı. **[K-13]**

5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005): Kanunun amacı; belediyenin kuruluşunu, organlarını, yönetimini, yetki, görev ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir. Manisa'daki ilçe ve belediyelerin yetki, görev ve sorumlulukları yeniden düzenlendi. Stratejik plan ve performans esaslı bütçe zorunluluğu getirildi. Böylelikle belediyeler hizmetlerini daha planlı bir şekilde yürütmeye başladı. Kent Konseyi uygulaması başladı, halkın yönetime katılımı arttı. Belediyelerin mali yapısı güçlendi, Manisa'da belediyeler daha özerk bütçe kullanmaya başladı. Belediyelere şirket kurma, yurtiçi ve yurtdışı iş birliği yapma gibi yeni yet kiler tanımlandı. 68 Belde Belediyesi dahil tüm belediyeler bu kanun ile modern bir yönetim çerçevesine kavuştu. 2012'de çıkan 6360 Sayılı Kanun'a altyapı oluşturdu ve Manisa'nın büyükşehir olma sürecine geçişi kolaylaştırdı. **[K-14]**

6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012): Bu kanunla Manisa ili dahil olmak üzere 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulmuş ve il belediyeleri büyükşehir belediyelerine dönüştürülmüştür. *MADDE 1- (1) Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon,*

Şanlıurfa ve Van illerinde, sınırları il mülki sınırları olmak üzere aynı adla büyükşehir belediyesi kurulmuş ve bu illerin il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Şehzadeler, Yunusemre İlçeleri ve aynı adla belediyeler kuruldu. Demirci'ye bağlı Borlu Beldesi ve 11 köy Köprübaşı ilçesine bağlandı. **[K-15]**

Büyükşehir Statüsü ve Değişiklikler: Manisa, 2012 yılında büyükşehir statüsüne kavuşmuştur. Bu değişiklikle, Manisa ilinin sınırları, il mülki sınırlarına paralel olarak düzenlenmiş ve hizmet alanları genişlemiştir. 17 ilçe, 85 belediye ve 1.089 mahalleden oluşmaktadır. **[K-URL9]**

Manisa'nın fethinden başlayarak günümüze kadar gelen ve bu süreçte ilin yerel yönetimini etkileyen yasal değişiklikler ele alınarak bir zaman çizelgesi oluşturulmuştur. 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu (Pergel Yasası) ve 2012 yılında ise 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, bu kapsamda ele alınmış olup her bir kanunun amacı ve bu kanunlar ile ilde yaşanan değişimler listelenmiştir.

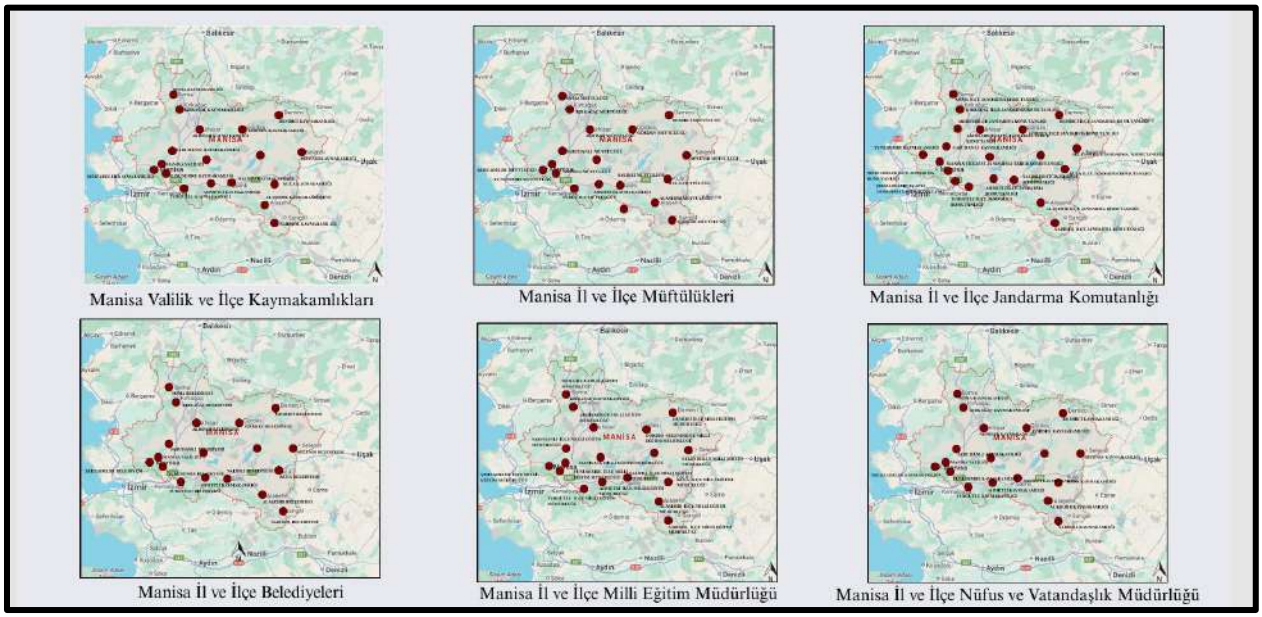
6.2.5. Manisa İlindeki Kamu Kurumları

Manisa, günümüzde merkez ilçeler dâhil 17 ilçe, 85 belediye ve 1.089 mahalleden oluşan çok katmanlı bir idari yapıya sahiptir. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun ile Manisa Büyükşehir Belediyesi kurulmuş; köy ve belde belediyeleri mahalle statüsüne dönüştürülerek yönetim yapısı bütüncül bir modele evrilmiştir. **[K-URL9]**

İl, Zafer Kalkınma Ajansı aracılığıyla bölgesel ölçekte planlama ve yatırım süreçlerinde koordinasyon sağlamaktadır. Manisa Valiliği, kaymakamlıklar, büyükşehir, ilçe belediyeleri, müftülükler, il/ilçe milli eğitim müdürlükleri, jandarma komutanlıkları ile nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri incelendiğinde, bu kurumların büyük ölçüde ilçe merkezlerinde konumlandığı, ancak hizmet kapasitesi ve çeşitliliğinin merkez ilçeler olan Şehzadeler ve Yunusemre'de yoğunlaştığı görülmektedir. (Bkz. Şekil-1)

Özellikle eğitim, belediye ve nüfus hizmetlerine ilişkin birimlerin merkezde kümelenmesi, hizmet erişiminde merkezi yapı oluştururken, jandarma ve kaymakamlık gibi zorunlu idari birimlerin daha dengeli dağılım göstermektedir. Bu durum, Manisa'da kurumsal yapının idari olarak ilçelere yayıldığını fakat işlevsel olarak merkez odaklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Manisa'da karar alma ve uygulama süreçleri çok aktörlü bir yönetişim modeli ile yürütülürken, bu yapının mekânsal karşılığı merkez ilçelerde yoğunlaşan, çevre ilçelerde ise daha sınırlı çeşitlilik gösteren bir kurumsal dağılım görülmektedir. Bu yapı her ne kadar ilçeler arasında eşitsizlik gibi gözükse de nüfus yoğunluğu ve erişim mesafeleri kapsamında bakıldığında ihtiyacı karşıladığı görülmektedir.

Şekil 272 : Manisa İlindeki Kamu Kurumlarının Noktasal Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.3 Manisa Büyükşehir Belediyesi

6.3.1 Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin Kuruluşu ve Yapısı

Manisa Büyükşehir Belediyesi, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanun kapsamında büyükşehir olmuştur ve 2014 yerel seçimleriyle birlikte kesinleşmiştir. Büyükşehir olmasıyla birlikte il sınırları belediye sınırı kabul edilmiş, tüm yerleşimler Büyükşehir bağlanmıştır.

Manisa'da toplam 17 ilçe bulunmaktadır ve daha önce köy ve belde olan yerleşimlerin tamamı mahalleye dönüştürülerek yaklaşık 1.088 mahalleye hizmet sunmaktadır. Kurumsal yapısı, Belediye Başkanı, Büyükşehir Belediye Meclisi, Encümen ve daire başkanlıklarından oluşan çok katmanlı bir yönetişim görülmektedir. Büyükşehir Belediyesi; ulaşım, altyapı, üst ölçekli planlama ve çevre yönetimi gibi stratejik hizmetleri yürütürken, ilçe belediyeleri daha yerel ölçekli hizmetleri üstlenir. Bu yapı, Manisa'da merkezi koordinasyon ile yerel uygulama arasında yönetim sistemi oluşturur. **[K-URL9]**

6.3.2 Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin Organizasyon Yapısı ve Birimleri

Manisa Büyükşehir Belediyesi organizasyon yapısı, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde çok katmanlı bir yönetişim görülmektedir. Kurumun en üst karar ve yürütme organı olan Belediye Başkanı, stratejik belirleme, kurumsal koordinasyon ve temsil yetkisi bulunurken, Büyükşehir Belediye Meclisi, ilçe belediyelerinden gelen üyelerle birlikte plan, bütçe ve imar gibi karar süreçlerini yürütmektedir. Encümen ise idari ve mali kararların uygulanmasında icra organı olarak görev yapar. Bu kapsamda İmar ve Şehircilik, Ulaşım, Fen İşleri, Çevre Koruma ve Kontrol, Mali Hizmetler, Sosyal Hizmetler, Kültür ve Sosyal İşler gibi ana hizmet birimleri ile destek hizmet birimleri bütüncül bir sistem içinde faaliyet göstermektedir. Söz konusu yapı, il genelinde 17 ilçeyi kapsayan kapsamaktadır. **[K-URL10]**

Manisa Büyükşehir Belediyesi kurumsal yapısı, merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil/toplumsal aktörler arasında çok katmanlı bir yönetişim ağına dayanmaktadır. Bu yapı içerisinde merkezi yönetimi temsil eden bakanlıklar ve il müdürlükleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü, AFAD, İl Sağlık Müdürlüğü gibi yerel düzeyde Manisa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri ile karar alma ve uygulama süreçlerinde aktif rol oynamaktadır. Yerel yönetim birimleri arasında Büyükşehir Belediyesi, MASKİ Genel Müdürlüğü, ilçe belediyeleri ve mahalle muhtarlıkları yer alırken; sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, üniversiteler ve kent konseyi gibi yapılar yönetişim sürecine katılımcı bir boyut kazandırmaktadır. **[K-URL10]**

Kurumlar arası ilişkiler dikey (merkezi–yerel) ve yatay (yerel–yerel) etkileşimler üzerinden yürütülmekte; bakanlıklar ile belediyeler arasında hiyerarşik ve denetleyici bir ilişki

bulunurken, belediyeler, üniversiteler ve STK'lar arasında daha çok iş birliğine dayalı yatay ilişkiler gelişmektedir. **[K-URL11]**

Manisa'nın merkez ve ilçeleri arasındaki kurumsal ilişkiler analiz edildiğinde ve yönetişim ağları üzerinden oluşan etkileşim yapısı değerlendirildiğinde. Özellikle Akhisar–Turgutlu–Salihli ilçelerinde yoğunlaşan işlevsel ilişkiler ve ağsal yapı dikkat çekmekte; sanayi, tarım, lojistik ve kamu hizmetleri gibi alanlarda güçlü bir entegrasyonun oluşturulduğu görülmektedir. İlçelerin kurumsal kapasitesi, adaptif yönetim düzeyi ve yatay-dikey ilişki biçimleri birlikte ele alınarak kentin mekânsal-kurumsal örgütlenmesi analiz edilmiştir. Manisa'daki yönetişim sisteminin yalnızca kurumsal yapısı değil, aynı zamanda işleyiş biçimi, aktörler arası ilişkiler ve planlama süreçlerine olan etkisi bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, yönetişim yapısının güçlendirilmesinde çok aktörlü iş birliklerinin ve esnek yönetim modellerinin önemine dikkat çekilmektedir.

6.3.3 Manisa Büyükşehir Belediyesi Misyon ve Vizyonu

2015-2019 ve 2020-2024 planlarında aynı vizyon ve misyon korunmuş, hizmet odaklı bir anlayış sürmüştür. 2025-2029 döneminde ise belediye başkanının değişmesiyle birlikte vizyon yenilenmiş; vatandaşın yaşam kalitesini, mutluluğunu ve katılımını önceleyen, akıllı şehir odaklı bir anlayış benimsenmiştir.

2015-2019 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Vizyonu: Manisa'nın tarihi, kültürel ve doğal mirasını koruyarak, sosyal yaşamı güçlü, insanları mutlu, Ege'nin cazibe merkezi olan çağdaş ve öncü bir belediye olmak. **[K-URL10]**

Misyon: Çağdaş, katılımcı, şeffaf ve etkin bir yönetişim anlayışıyla hemşerilerimizin yaşam kalitesini artırmaya yönelik adil, hızlı ve kaliteli hizmet sunmak. **[K-URL10]**

2020-2024 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Vizyonu: Manisa'nın tarihi, kültürel ve doğal mirasını koruyarak, sosyal yaşamı güçlü, insanları mutlu, Ege'nin cazibe merkezi olan çağdaş ve öncü bir belediye olmak. **[K-URL10]**

Misyon: Çağdaş, katılımcı, şeffaf ve etkin bir yönetişim anlayışıyla hemşerilerimizin yaşam kalitesini artırmaya yönelik adil, hızlı ve kaliteli hizmet sunmak. **[K-URL10]**

2025-2029 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

Vizyonu: Gücünü halkın güveninden ve sahiplenmesinden alan, zengin tarihi ve doğal güzellikleriyle turizmin cazibe merkezi haline gelen, 7/24 erişilebilir, ortak akılla yönetilen, bereketin şehri Manisa. **[K-URL10]**

Misyon: Halkın yaşam kalitesinin arttığı bir kent, vatandaşın mutluluğu, huzuru ve refahı için çalışan bir belediye, ayrım yapmaksızın her yurttaşa hak ettiği hizmeti sunan bir belediyecilik anlayışı. **[K-URL10]**

6.3.4. Temel Hedefleri

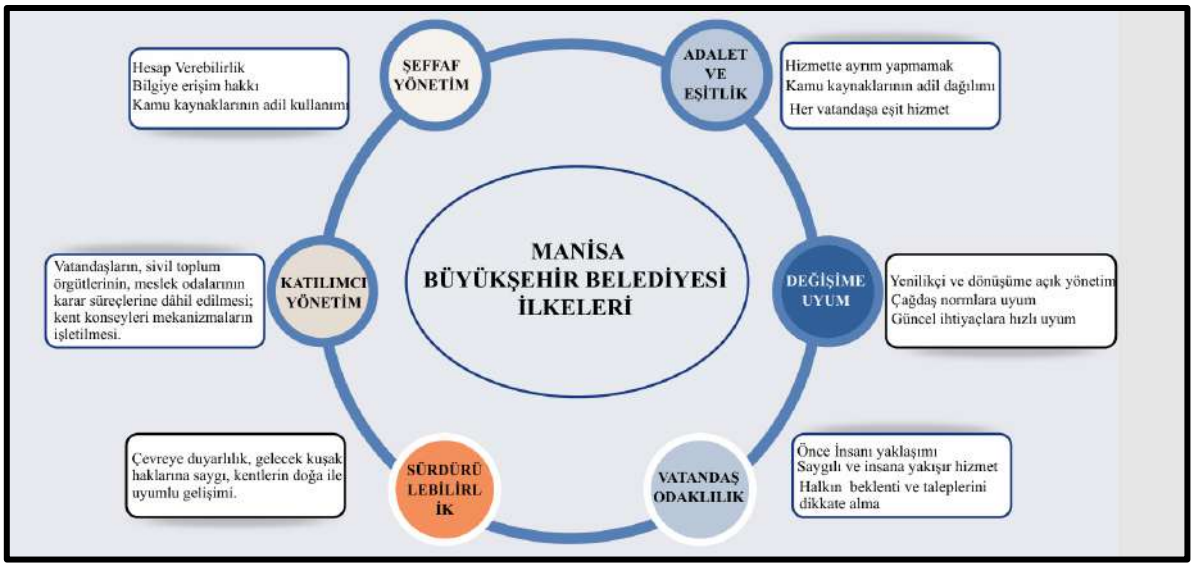
Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin hedeflerine genel olarak bakıldığında, belediyenin artık temel hizmet üreten bir kurum olmanın önüne geçerek daha bütüncül ve stratejik bir yaklaşımı benimsediğini görülmektedir. Özellikle sürdürülebilirlik, katılımcılık ve yerel kalkınma gibi başlıkların ön plana çıkması, Kalkınma Planları politikalarıyla uyumlu olduğunu gösteriyor.

Kurumsal kapasiteyi güçlendirmek: Mali yapıyı ve teknolojik altyapıyı geliştirmek. Hizmet kalitesini artırmak. **[K-URL10]**

Çevre dostu ve sürdürülebilir kent oluşturmak: İklim değişikliğine uyumlu. Enerji verimliliği ve yeşil bina uygulamalar, doğal kaynakların korunmasıdır. **[K-URL10]**

Katılımcı ve şeffaf yönetişim modeli kurmak: Vatandaş katılımı (kent konseyleri, çalıştaylar), Şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlamak. **[K-URL10]**

Vatandaş odaklı hizmet sunumu: Hizmette eşitlik ve adalet sağlamak, Talep ve ihtiyaçlara göre önceliklendirmeler yapma. **[K-URL10]**

Şekil 273 Manisa Büyükşehir Belediyesi Temel İlkeleri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.3.5. Büyükşehir Belediye Başkanları ve Dönemsel Gelişimler

Manisa'nın büyükşehir statüsüne geçişi, 12 Kasım 2012 tarihli 6360 Sayılı Kanun ile gerçekleşmiştir. Kanunun tam adı *"On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olup, 6 Aralık 2012 tarih ve 28489 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır.* Bu yasa ile Manisa'da büyükşehir belediyesi kurulmuş, il sınırı belediye sınırı haline getirilmiş, köyler mahalleye dönüştürülmüş, belde belediyeleri ve il özel idaresi kaldırılmış. **[K-15]**

Manisa'da büyükşehir belediye yönetimi, 2012 tarihli 6360 Sayılı Kanun ile başlamış, 2014 yapılan yerel seçimlerle Manisa ili resmen büyükşehir belediyesi statüsüne alınmıştır. 2014–2024 döneminde büyükşehir modeline geçişin etkisiyle yerel yönetim yapısı yeniden ele alınmış olup, kırsal alanların mahalle statüsüne dönüşmesiyle hizmet ölçeği il geneline yayılmıştır. Bu süreçte özellikle altyapı yatırımları, ulaşım sistemleri, yol ağları, içme suyu ve kanalizasyon hizmetleri ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. **[K-URL19]**

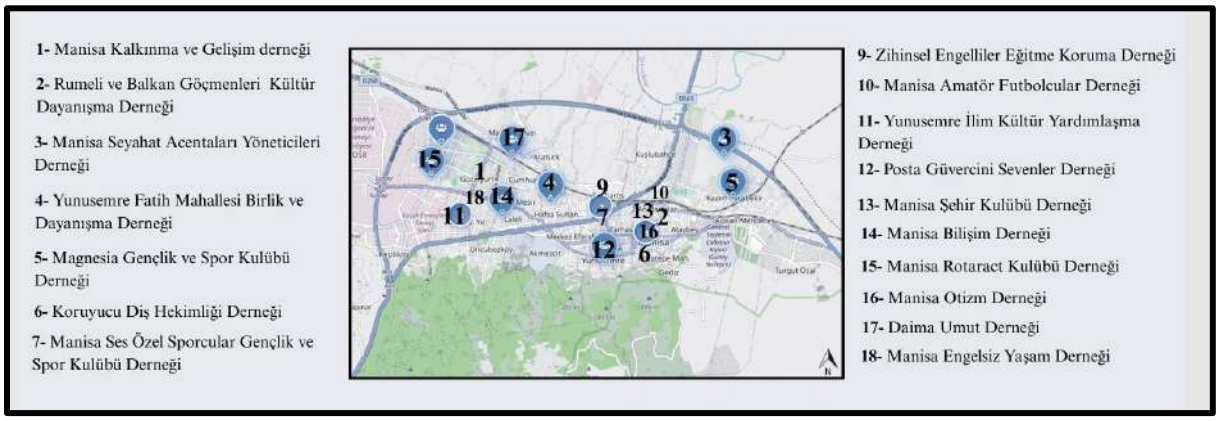
2024 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerle birlikte Manisa'da 15 yıllık yönetim dönemi sona ermiş ve yönetim değişimiyle birlikte belediyecilik anlayışında yeni bir yaklaşım

benimsenmiştir. Bu dönemde katılımcı belediyecilik, şeffaflık ve mali denetim, sosyal belediyecilik uygulamaları, ulaşım ve su tarifelerine yönelik yeni düzenlemeler ile halk odaklı proje yaklaşımı çerçevesinde yönetim vizyonu güncellenmiştir. Sürekliliğin belediye başkanının vefatı sonrasında ise yeni bir başkan göreve gelmiş, bu dönemde yönetimde sürekliliğin sağlanması, mevcut vizyonun sürdürülmesi ve kurumsal istikrarın korunması temel öncelikler olarak öne çıktığı görülmektedir. **[K-URL10]**

6.3.6.Sivil Toplum Kuruluşları

Manisa'da faaliyet gösteren STK'lar, ilin kurumsal yapısının temelini oluşturuyor. STK'ların büyük bölümü Manisa kent merkezinde, özellikle Yunusemre ve Şehzadeler ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Üniversite, belediye ve kamu kurumlarının merkezde bulunması, bu bölgelerdeki sivil toplum faaliyetlerini artırmıştır. Demirci, Gördes, Kula, Selendi ve Köprübaşı gibi kırsal ilçelerde STK sayısı az, faaliyet alanı dar ve kurumsal yapısı zayıftır. **[K-URL15]**

Meslek kuruluşları, anayasal çerçevede mesleki faaliyetleri düzenleyen, üyelerinin haklarını koruyan ve kentsel gelişime katkı sunan kuruluşlardır. Barodan Tabip Odasına, Ticaret ve Sanayi Odasından, Planlama Odasına kadar her bir yapı, kendi alanında hem profesyonel standartların korunmasını hem de şehrin ekonomik, sosyal ve teknik gelişimini destekliyor**[K-16]**. Bu kurumların birbirleriyle koordineli çalışmasının, Manisa'nın kalkınma potansiyelini ve kurumsal yapısını da etkilemektedir.

Şekil 274 Sivil Toplum Kuruluşları noktasal dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.3.7.Sağlık ve Eğitim Kuruluşları

Manisa'da sağlık kurumlarının dağılımı incelendiğinde, ilde toplam 52 kurum sağlık hizmeti sunmaktadır. Şehirde 15 Devlet Hastanesi, 10 Özel Hastane, 8 Diyaliz Merkezi, 7 Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, 3 Göz Hastalıkları Merkezi, 3 Tıp Merkezi, 1 Üniversite Hastanesi, 1 Poliklinik bulunmaktadır. **[K-URL13]**. Bu dağılımın Şehzadeler ve Yunusemre ilçeleri toplam 19 hastane ile ilin sağlık hizmetlerinin ana merkezini oluştururken, Salihli, Akhisar, Soma ve Turgutlu gibi ilçeler bölgesel sağlık merkezleri olarak öne çıkmaktadır. Kırsal ilçelerdeki sınırlı hastane sayısı ve Gölmarmara'da hastane bulunmaması, sağlık hizmetlerinde mekânsal dağılımında eşitsizliklerin olduğu göstermektedir.

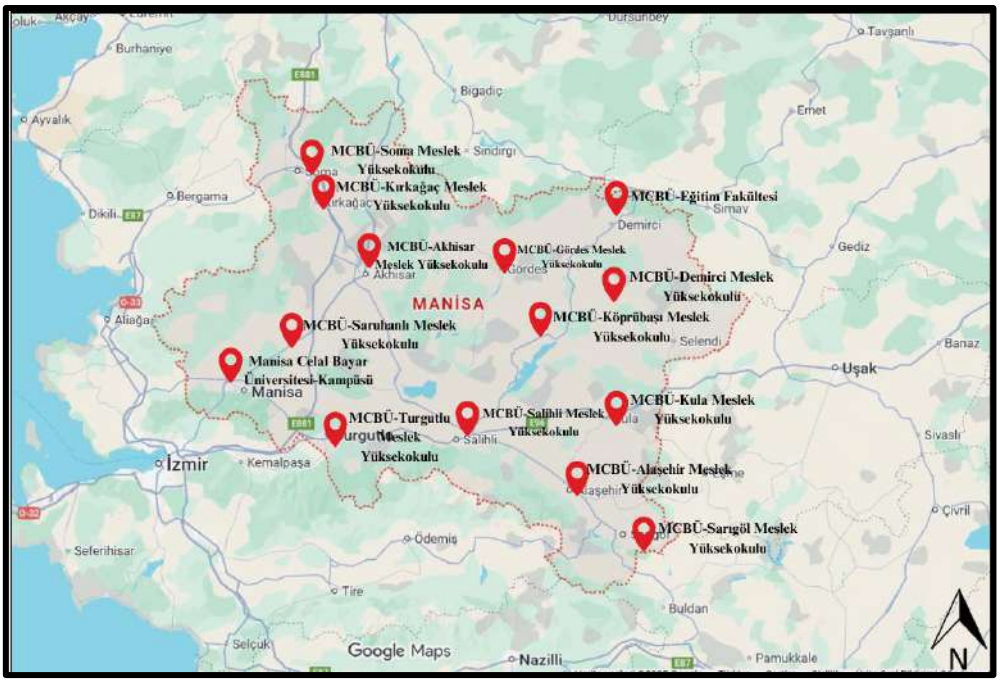
İl merkezinde bulunan Manisa Şehir Hastanesi hem merkez hem çevre ilçelere hizmet sunarak kentin sağlık sisteminde kurumsal denge ve bölgesel erişim açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Manisa Şehir Hastanesi, Şehzadeler ilçesinde yer almakta ve ildeki sağlık hizmetlerinin merkezini oluşturmaktadır. Bu konum, Şehzadeler'i sağlık altyapısı açısından kurumsal bir merkez haline getirirken, çevre ilçelere de erişilebilir sağlık hizmeti sunulmasını sağlamaktadır. **[K-URL14]**

Şekil 275 Manisa Şehir Hastanesi (K-URL14)

Manisa'da eğitim kurumlarının kurumsal yapısı merkez odaklı bir dağılım göstermektedir. Manisa'da eğitim kurumları büyük ölçüde Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu, Salihli ve Akhisar gibi merkez ilçelerde yoğunlaşmış; kırsal ilçelerde ise okul sayısının azlığı eğitimde mekânsal eşitsizlik oluşturmaktadır. Üniversite düzeyinde Celal Bayar Üniversitesi farklı ilçelere yayılmış yapısıyla daha dengeli bir kurumsal yapı sergilese de genel olarak ilde eğitim hizmetleri merkez odaklıdır. **[K-URL16]**

- Manisa Celal Bayar Üniversitesi: Toplam Fakülte Sayısı: 14 Meslek Yüksekokulu Sayısı: 15 Enstitü Sayısı: 3
- Lise ve Ortaokulda net rakam yoktur.
- İlkokul+ okul öncesi kurum birlikte 480 okul var
- Anaokul /okul öncesi 480 resmi + 89 özel okul öncesi kurumla toplam 569 kurum olarak bilinmektedir. **[K-URL17]**

Şekil 276 Eğitim ve sağlık kuruluşlarının noktasal dağılımı (SBP 301 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

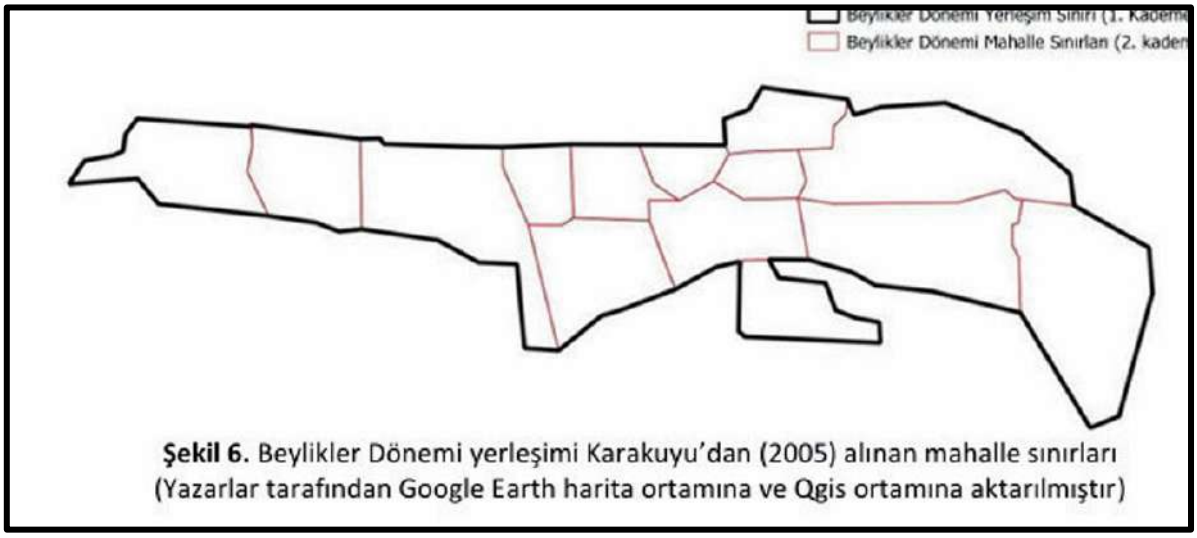
6.4.Manisa'nın Planlama Geçmişi

İlin ilk yerleşim yerlerinden başlayarak günümüze kadar yapılan imar planları ve çevre düzeni planları ve bu planlarda yapılan önemli plan değişiklerini kapsamları ele alınarak. Farklı dönemlere ait planlama yaklaşımlarının karşılaştırılmasının yapılması sağlanarak ilin kentsel gelişim süreci incelenmiştir. **[K-URL8]**

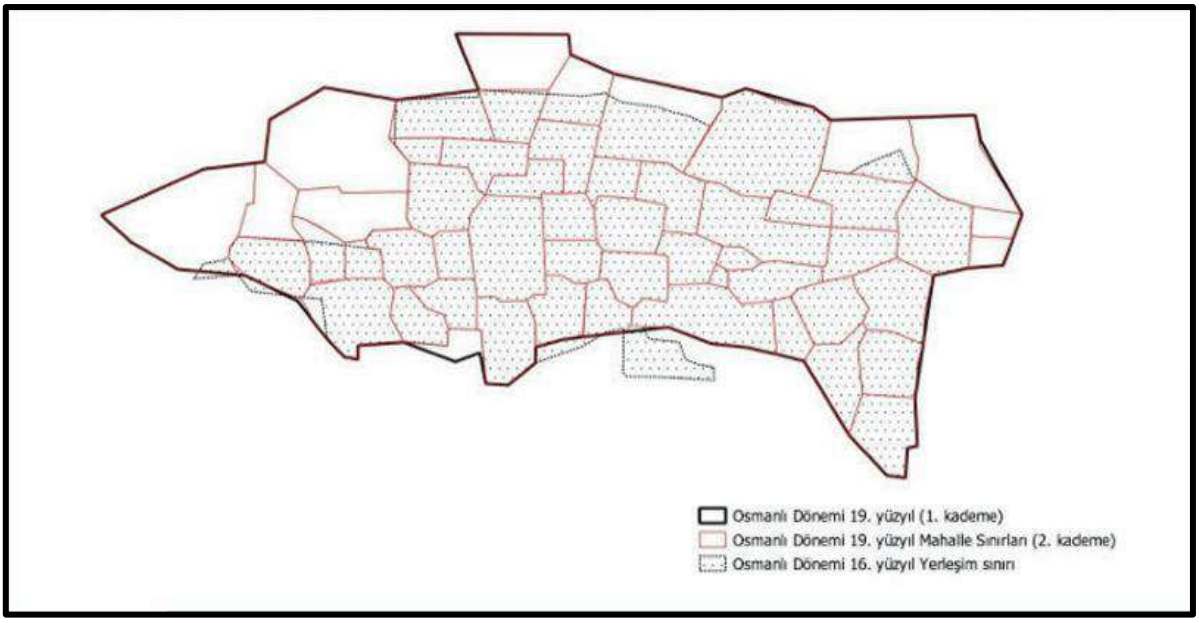
Manisa'da Beylikler Dönemi'nde kent dokusu kale çevresinde şekillenmiş olup bu dönemde toplam 14 mahalle bulunmaktadır. 15. yüzyıldan itibaren Osmanlı hâkimiyetiyle birlikte kent, Manisa Sarayı'nın inşası ve külliyelerin kurulmasıyla ovaya doğru yayılmıştır. Yeni mahallelerin ortaya çıkmasıyla mahalle sayısı artmıştır. 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geçen süreçte kent, eklenmesi ve yeni mahallelerin çarşı bölgesinde merkezileşmenin artmasıyla daha karmaşık bir yapıya ulaşmıştır. Toplam mahalle sayısı otuzun üzerine çıkmıştır. **[K-URL8]**

1914 tarihli Manisa Şehrinin Umumi Haritası incelendiğinde, kentte toplam 63 mahalle bulunduğu tespit edilmiştir **[K-URL8]**. 21 Temmuz 1923 tarihli Manisa İmar Planı, Cumhuriyet dönemi sonrası yangınla yok olan kentin yeniden düzenlenmesi amacıyla

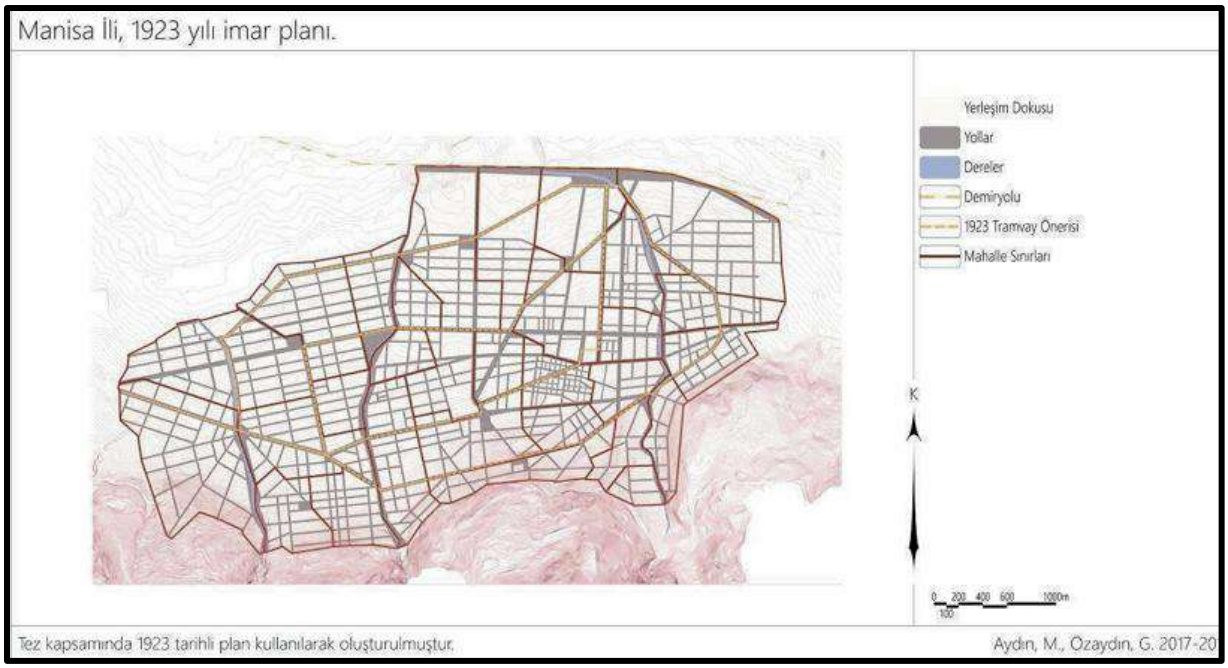
hazırlanmıştır. Belediye Meclisi ve Vilayet İdare Heyeti tarafından onaylanmıştır. 1914 haritası altlık alınarak, oluşturulmuştur **[K-URL8]**. Manisa İli, Merkez İlçeleri ‘ne ait halen yürürlükte olan imar planları Manisa Belediyesi Meclisi’nin 19 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Alana yönelik başka bir bütüncül plan bulunmamakla birlikte, planlar çeşitli tarihlerde revize edilerek bugünkü halini almıştır.

Şekil 277. Beylik Dönemi **[K-URL8]**

Şekil 278. Osmanlı Dönemi **[K-URL8]**

Şekil 279 Osmanlı'dan Sonrası **[K-URL8]**

6.4.1. Kalkınma Planı

Manisa'nın kurumsal açıdan kalkınma planlarıyla ilişkileri incelendiğinde hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planları baz alınarak, belirlenen bölgesel gelişmeler, yerel kalkınmanın desteklenmesi yönündeki hedefler, Manisa'da da etkisini göstermiştir. Bu doğrultuda Manisa Büyükşehir Belediyesi, kalkınmaya yönelik uygulamalarla ulusal kalkınma politikalarının yereldeki uygulayıcısıdır. Özellikle kalkınma planlarında öne çıkan yerel potansiyellerin öne çıkarılması ve bölgesel rekabet gücünün artırılmasıdır. **[K-URL7]**

6.4.2.Zafer Kalkınma Ajansı (Tr33 Bölgesi)

Tr33 Bölgesi, Mekânsal ve ekonomik açıdan benzer özelliklere sahip illeri bir araya getirerek, bölgesel kalkınmayı planlı ve dengeli bir şekilde yürütmektedir. Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak illerini kapsar. Tr33 amacı, Bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak, kaynakları daha dengeli dağıtmak, iller arasında iş birliğini güçlendirmek, kalkınma ajanslarının stratejik planlama alanlarını tanımlamak, ulusal kalkınma hedefleriyle uyumlu bölgesel stratejiler oluşturmaktır**[K-URL18]**. TR33 bölgesi için sorumlu kalkınma ajansı Zafer

Kalkınma Ajansı'dır. Bu ajans, TR33 Bölgesi'ne yönelik bölge planlarını hazırlar, ilgili projeleri destekler ve koordinasyonu sağlar. Üç tane plan hazırlamıştır. İlk plan (2010-2013), İkici plan (2013-2023), Üçüncü plan (2024-2028)

Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER), TR33 Bölgesi (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak) illerinin sosyo-ekonomik gelişmesini destekleyen, bölgesel kalkınmayı hızlandırmayı amaçlayan bir bölgesel kalkınma ajansıdır. Ajans; proje destekleri sağlamak, yatırım ortamını geliştirmek, girişimciliği teşvik etmek, bölgesel potansiyelleri ortaya çıkarmak, yerel aktörler arasında iş birliği kurmak ve bölge planlarını hazırlamakla görevli bir kuruluştur. Ajans, ulusal kalkınma planlarını (10 ,11 ve 12. Kalkınma Planı gibi) ve bölgesel stratejileri dikkate alarak bölge planlarını hazırlar. Yani Türkiye'nin genel kalkınma hedeflerini, bölgesel ölçeğe indirger ve uygulamaya dönüştürür. Ajans, performansını şu göstergelerle ölçer: Desteklenen proje sayısı ve yarattığı istihdam, Yatırım destek faaliyetlerinin sayısı, Bölgesel planlarda öngörülen hedeflere ulaşma düzeyi, Eğitim, fuar, tanıtım ve danışmanlık faaliyetlerinin etkisi. Bunların yanında Zafer Ajansı, bölgesel kalkınma için mali destek programları, girişimcilik projeleri, kümelenme çalışmaları ve yatırımcıya yol gösterici hizmetler yürütmektedir. **[K-URL18]**

TR33 (2010-2013) Planı

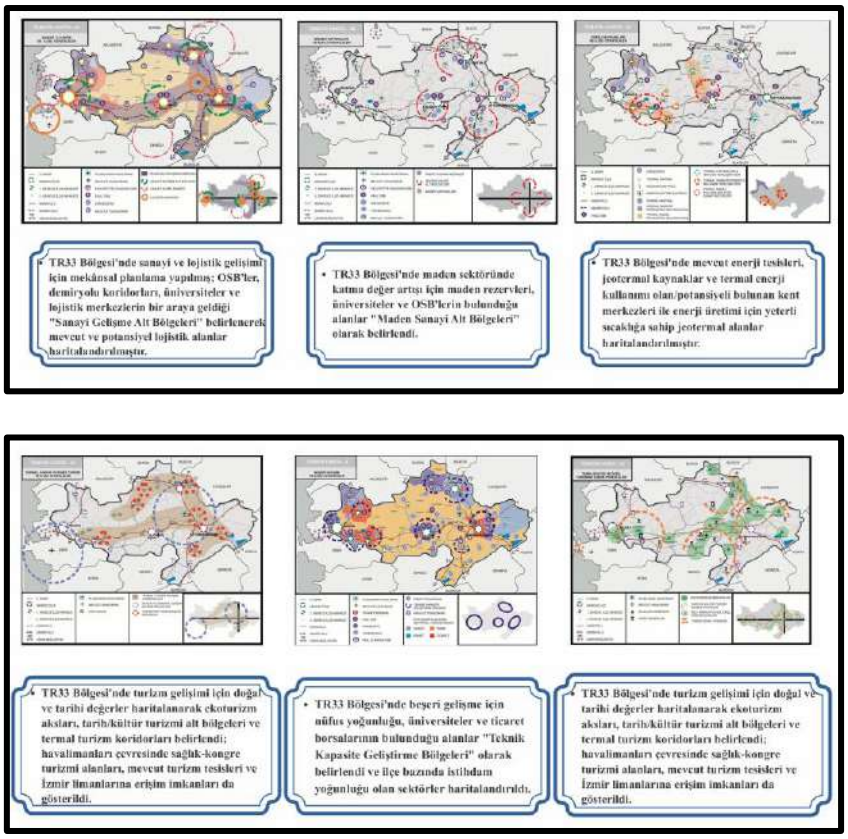
2010-2013 dönemi Manisa için bir hazırlık ve yön belirleme süreci olmuştur. Şehir, sanayide güçlü bir merkez olarak öne çıkarken, tarım ve kırsal kalkınmada beklenen ivme yakalanamamıştır. Bu dönemin en önemli çıktısı, Manisa'nın TR33 Bölgesi içinde öncü ve yön verici bir il olarak tanımlanması olmuştur. Ancak uygulama düzeyinde somut gelişmeler sınırlı kalmıştır. **[K-URL19]**

1. Sanayide Rekabet Gücünün Arttırılması: Sanayide rekabet gücünü artırmak için üretim kapasitesi, üniversite-işletme iş birliği ve yer altı kaynaklarının etkin kullanımı hedeflenmiştir.

2. Turizmde Rekabet Gücünün Arttırılması: Bölgenin tarih, kültür, termal, sağlık ve ekoturizm potansiyelini değerlendirmek; tanınırlığı ve hizmet kalitesini artırarak alternatif turizm türlerini çeşitlendirmek hedeflenmiştir.

3. Kırsal Kalkınmanın Sağlanması: Kırsal kalkınmada örgütlerin etkinliğinin artırılması, ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yöresel ürünlerde markalaşma ile yaşam kalitesi ve temel hizmetlere erişimin iyileştirilmesi hedeflenmiştir.

4. Beşerî Gelişmenin Sağlanması" ve "Altyapının Geliştirilmesi: Girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesi, lojistik ve ulaşım sisteminin geliştirilmesi ve atıkların geri dönüşümünün sağlanması amaçlarına yer verilmiştir.

Şekil 280 TR33 2010-2013 Yılları Bölge Planı **[K-URL19]**

TR33 (2014-2023) Planı

2014-2023 dönemi, Manisa için uygulamaya geçilen ve somut kazanımların elde edildiği bir dönem olmuştur. Sanayi ve tarım alanında güçlü gelişmeler yaşanmış, ancak çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal kalkınma hedefleri tam olarak karşılanamamıştır. Bu dönem,

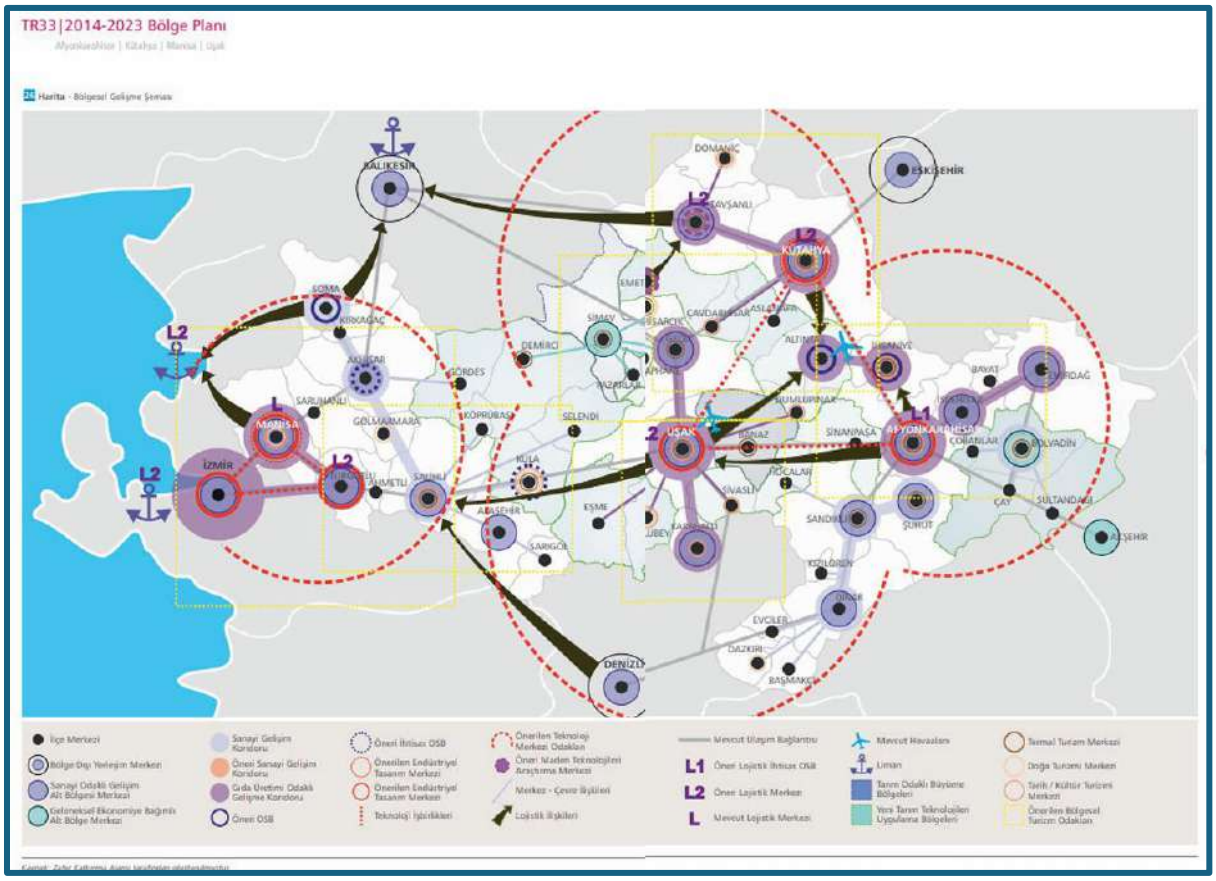
Manisa'nın bölgesel rekabet gücünü artırdığı, ancak kentsel yaşam kalitesinde dengeli büyümenin tam sağlanamadığı bir süreçtir. **[K-URL20]**

1.Daha rekabetçi bir ekonomik yapı yaratmak: Üretim ve yenilik kapasitesini artırarak ekonomik gücü yükseltmek.

2.Yaşam kalitesini artırmak: Temel hizmetleri geliştirerek insanların refah düzeyini yükseltmek.

3.Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak: Geri kalmış alanlara yatırım yaparak bölgesel dengeyi sağlamak.

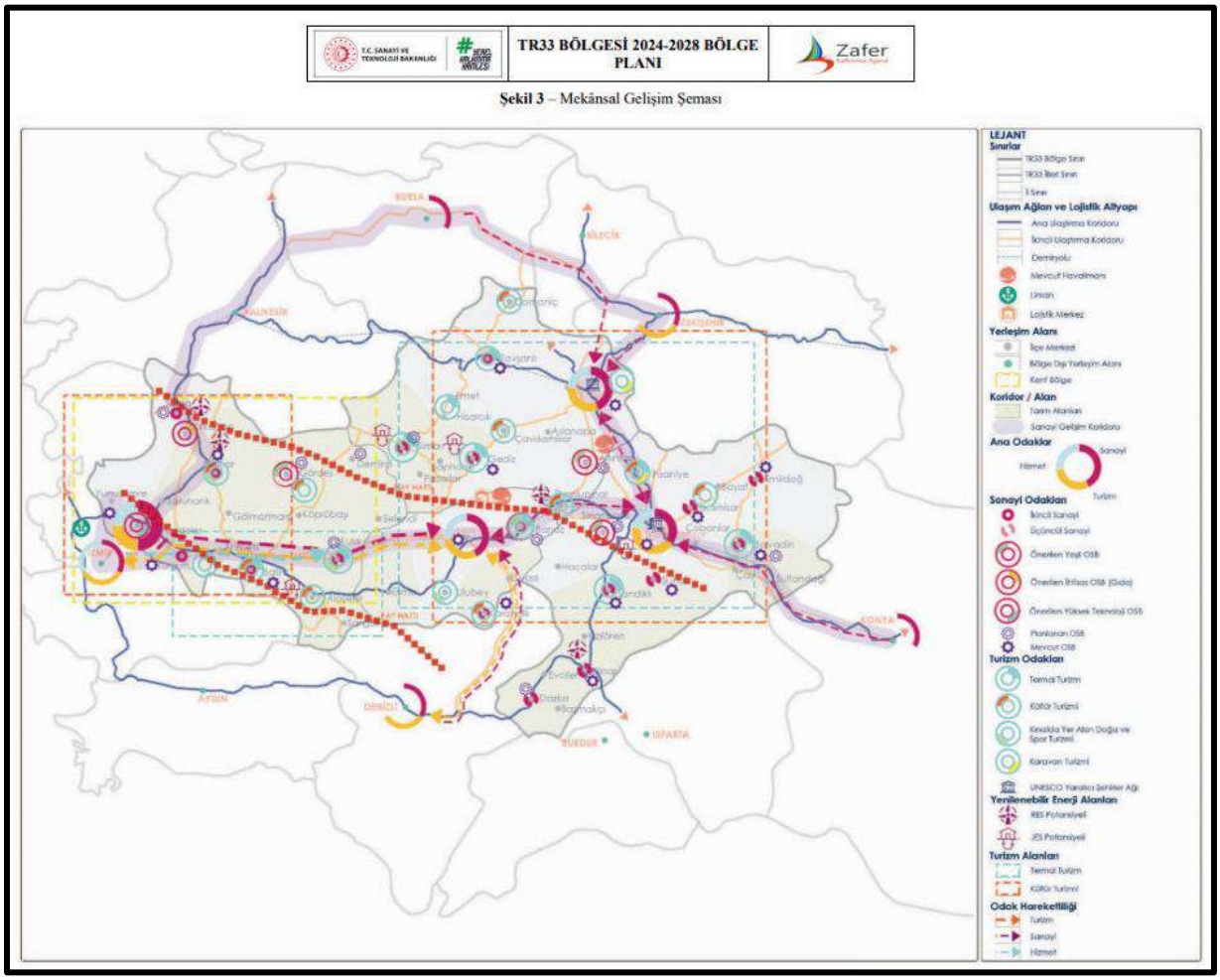
4.Dengeli mekânsal organizasyon oluşturmak: Yerleşim ve altyapıyı planlı şekilde düzenleyerek sürdürülebilir gelişim sağlamak

Şekil 281 TR33 2013-2023 Yılları Bölge Planı **[K-URL20]**

TR33 (2024-2028) Planı

2024-2028 dönemi, Manisa için yeşil dönüşüm ve dijitalleşme odaklı bir yeni kalkınma evresidir. Artık sadece büyüme değil, sürdürülebilir ve dirençli kalkınma hedeflenmektedir. Bu plan, Manisa'yı geleceğin sanayi ve tarım şehri olarak konumlandırırken, çevreyle uyumlu ve sosyal açıdan kapsayıcı politikaları öne çıkarmaktadır. **[K-URL18]** 1.Kırsalda Gelir Getirici Faaliyetlerin Artırılması: Coğrafi işaretli ürünlerden katma değer sağlanması ve AB coğrafi işaretli ürün tesciline yönelim. 2.Sanayinin Teknolojik Dönüşümünün Çevreye Duyarlı Olarak Sağlanması: Yenilenebilir kaynaklardan enerji üretimi teşvik edilerek karbon salınımının azaltılması.

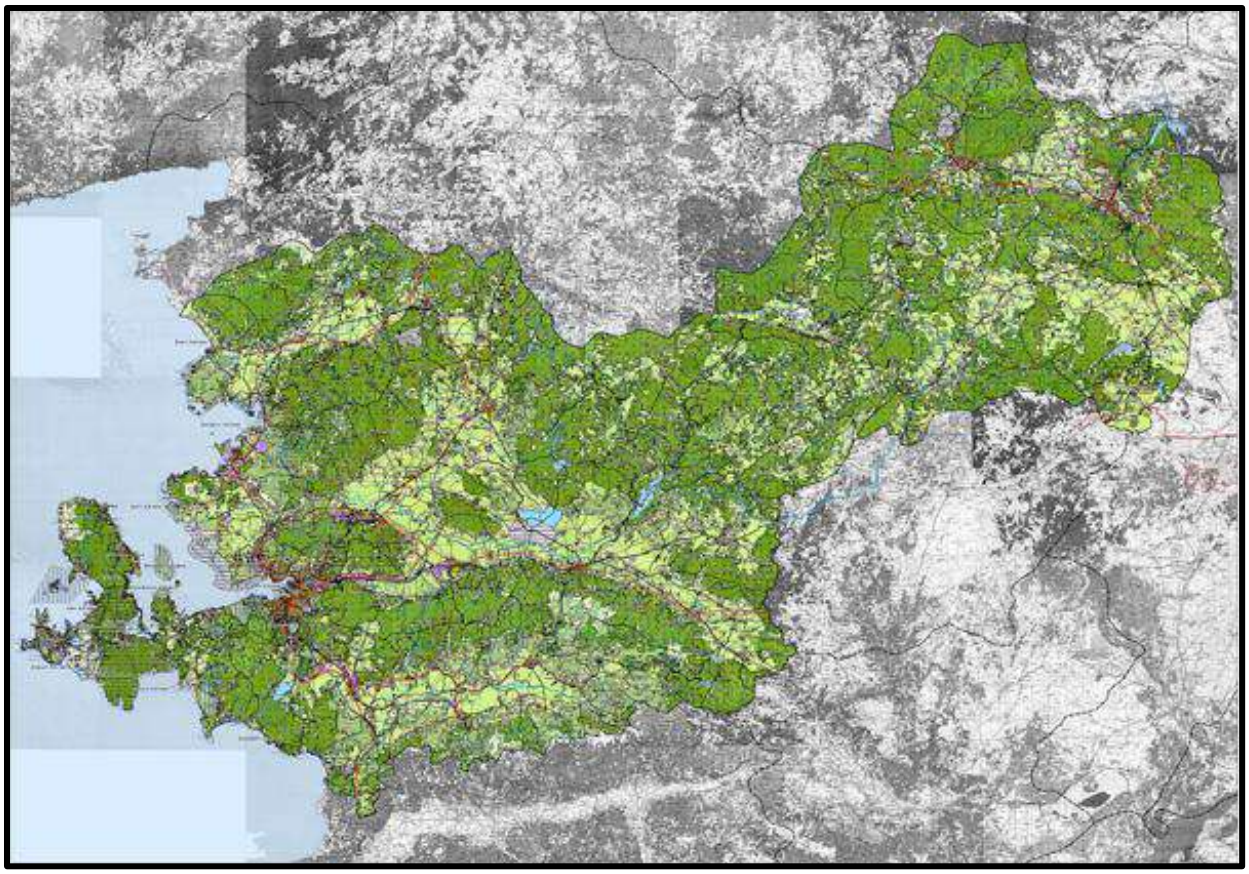
Şekil 282 TR33 2024-2023 Yılları Bölge Planı **[K-URL18]**

6.4.3.İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır. 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır. **[K-URL21]**

Planın amacı, kontrolsüz kentleşme ve sanayileşmenin olumsuz etkilerini önleyip, ekolojik dengeyi ve kültürel-doğal değerleri koruyarak sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaktır. Çevre düzeni planının hedefi; koruma-kullanma dengesini sağlayarak bölgenin doğal, kültürel ve ekonomik değerlerini korumak, sürdürülebilir yerleşme düzeni oluşturmak ve çevre kirliliğini önlemektir. **[K-URL21]**

İzmir-Manisa 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, ilk planın iptali sonrası yenilenmiş ve sadece iki ili kapsayacak şekilde daraltılmıştır. Plan, sanayi, tarım ve çevre arasındaki dengeyi kurmayı hedeflese de yapılan revizyonlarla özellikle Manisa Ovası çevresinde bazı tarım alanları OSB genişlemesi için sanayi kullanımına açılmıştır. Ulaşım ve lojistik ağları güçlendirilmiş, koruma alanları belirlenmiş ancak bazı bölgelerde bu alanların daraldığı görülmektedir. Genel olarak plan, ekonomik büyümeyi destekleyen ancak tarımsal koruma açısından tartışmalı bir yapıya sahiptir. **[K-URL22]**

Şekil 283 İzmir-Manisa 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı **[K-URL22]**

6.4.4.Manisa Büyükşehir Belediyesi Strateji Planı

Manisa'nın 2012 yılında büyükşehir statüsü kazanmasıyla birlikte, Manisa Büyükşehir Belediyesi tarafından 3 tane strateji planı hazırlanmıştır. Bu stratejik planlar şunlardır:

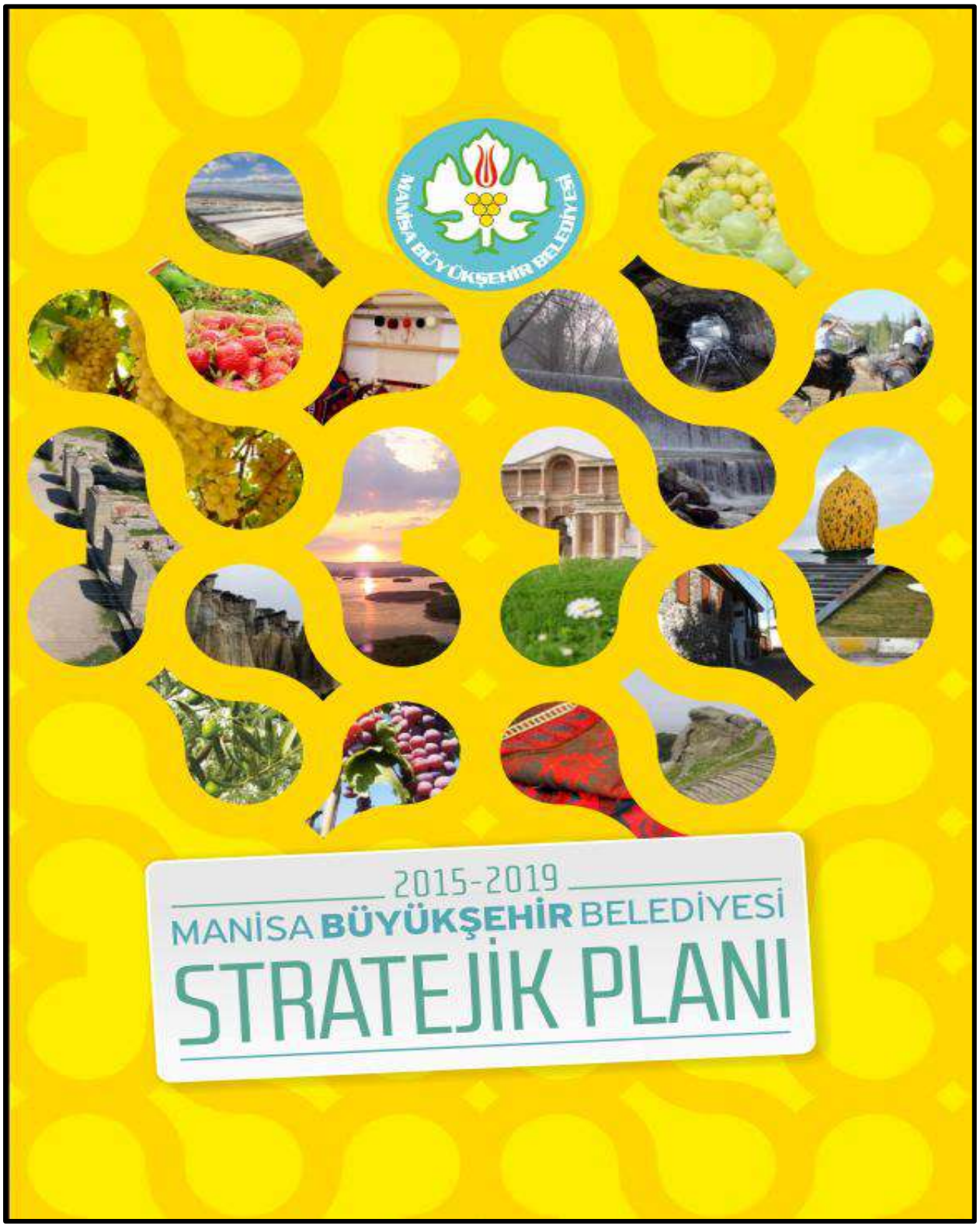
- 2015–2019 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı
- 2020–2024 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı
- 2025–2029 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı

2015–2019 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planında yani ilk strateji planı olmasıyla büyükşehir belediyesinin kurumsal yapısının güçlendirilmesi ve kentsel hizmetlerin planlı bir şekilde organize edilmesi üzerine odaklanmaktadır. Bu dönemde özellikle belediyenin

kurumsallaşması, imar ve planlama süreçlerinin oturtulması, altyapı hizmetlerinin standart hale getirilmesi ve kent kimliğinin geliştirilmesi temel hedefler arasında yer almaktadır. **[K-URL23]**

2020–2024 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planında ise daha çok sürdürülebilirlik yaklaşımının öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde çevre yönetimi, yaşam kalitesinin artırılması, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve sosyal belediyecilik uygulamalarının güçlendirilmesi gibi konular ön plana çıkmaktadır. Aynı zamanda kentin ekonomik ve sosyal yapısının dengeli bir şekilde geliştirilmesi hedeflenmiştir. **[K-URL23]**

En güncel olan 2025–2029 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planında ise katılımcı yönetim anlayışı, dijitalleşme ve akıllı şehir uygulamaları daha belirgin hale gelmiştir. Bu planda vatandaş katılımının artırılması, veri temelli yönetim sistemlerinin geliştirilmesi, hizmetlerin daha erişilebilir ve etkin hale getirilmesi ile kentsel gelişimin daha bütüncül bir şekilde ele alınması amaçlanmaktadır. Genel olarak bakıldığında bu üç stratejik planın Manisa'da kurumsallaşmadan sürdürülebilirliğe ve oradan da dijital ve katılımcı yönetişim modeline doğru bir dönüşümü temsil ettiği söylenebilir. **[K-URL23]**

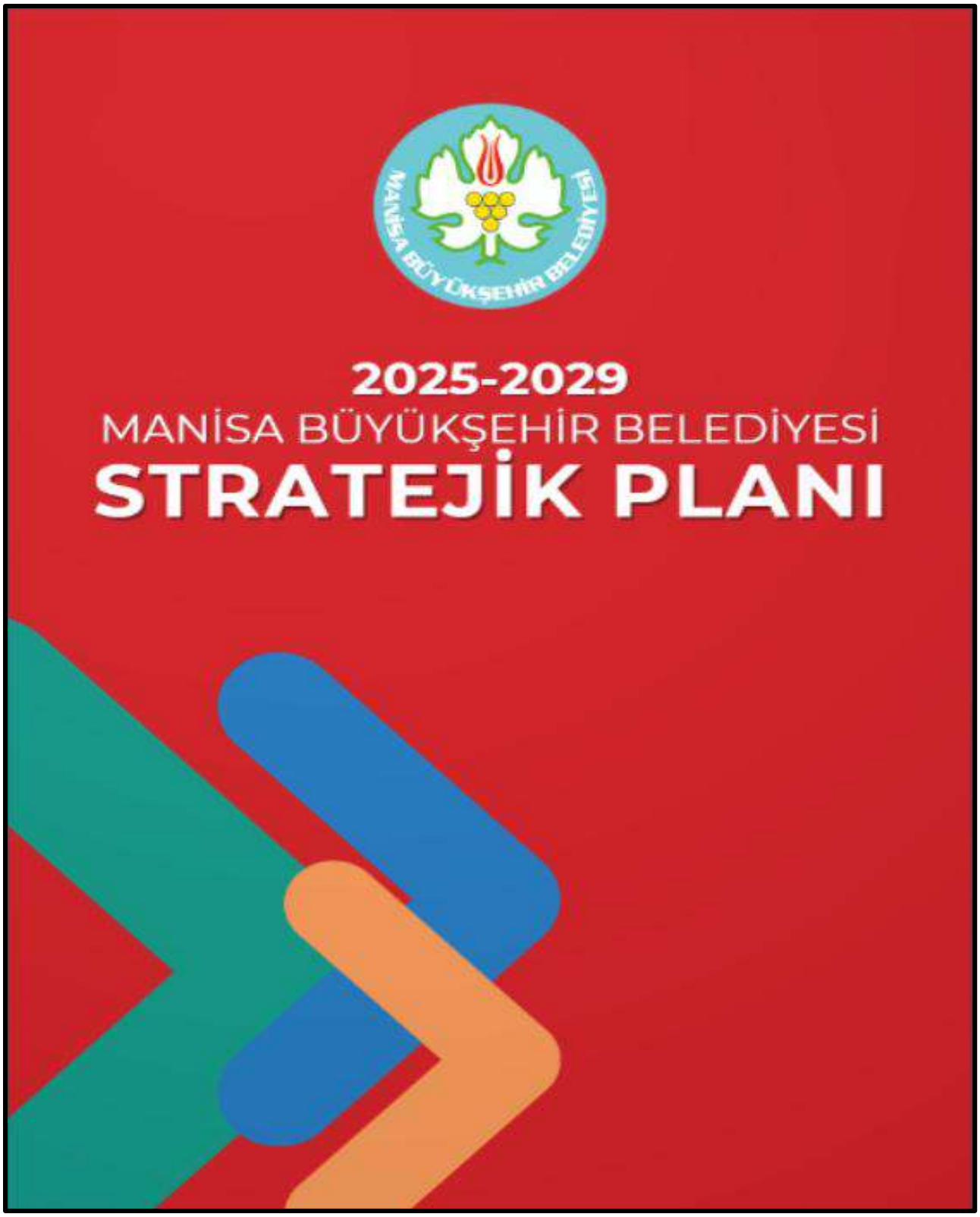

Şekil 284: 2015-2019 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı**[K-URL24]**

Şekil 285 2020–2024 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı **[K-URL25]**

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

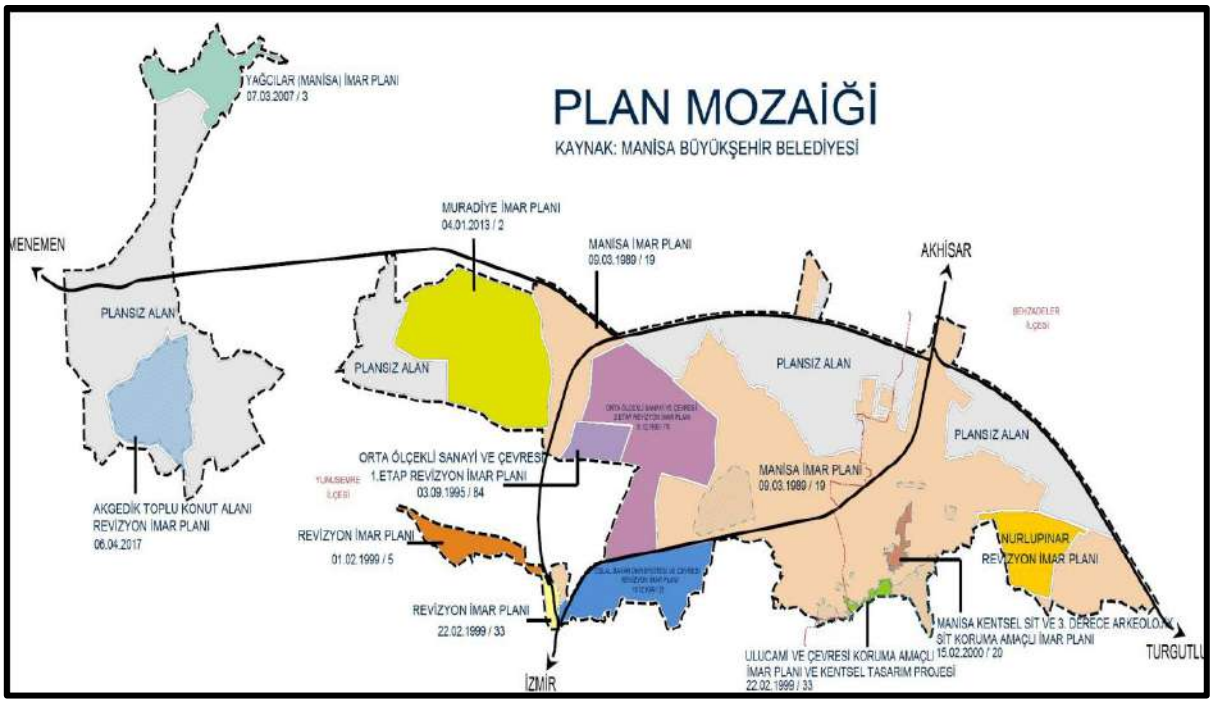
Şekil 286 2025–2029 Manisa Büyükşehir Belediyesi Stratejik Plan Kapağı **[K-URL26]**

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.4.5.Manisa İli Özel Statü Planları

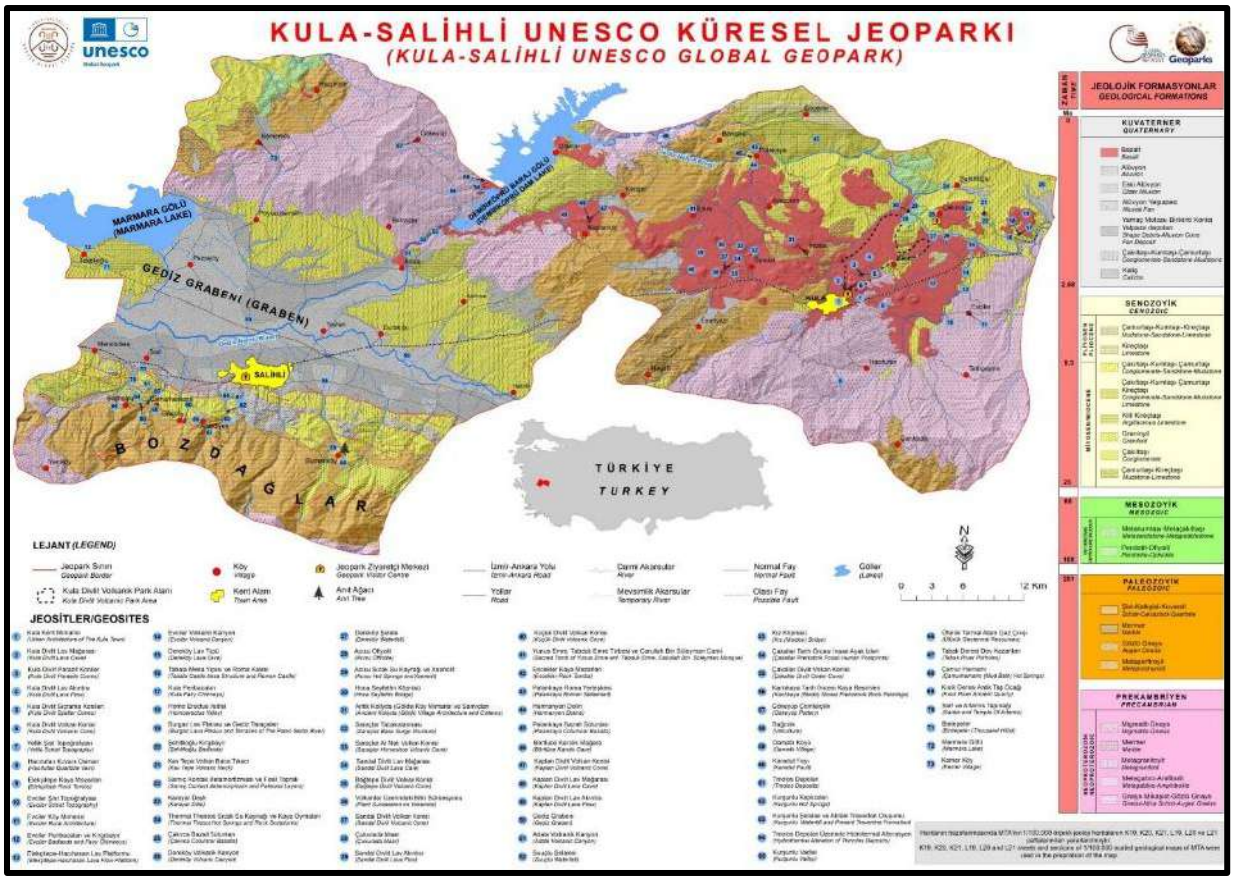
Manisa ilindeki özel statü alanları incelendiğinde statü alanlarının koruma planlarıyla kurumlar tarafından koruma altına alındığı görülmektedir. Manisa 9 tane Kentsel Sit Alanı, 4 tane Tarihi sit alanı, 675 tane arkeolojik sit alanı ve 2 tanede karma sit alanıyla toplamda 690 tane sit alanı bulunmaktadır. **[K-URL27]**

Bu kapsamda Manisa ili merkez ilçelerini kapsayan bir koruma planı yapılmıştır. Plan kent merkezini ele almakta olup Kentsel Sit Alanlarını ve Arkeolojik Sit Alanlarını kapsayan koruma amaçlı imar planıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (Koruma Bölge Kurulu), Manisa Büyükşehir Belediyesi (KUDEB), Yunusemre ve Şehzadeler belediyeleri onayı ve iş birliğiyle yapılmıştır.

Şekil 287 Kent Merkezi Koruma Amaçlı Planı**[K-URL28]**

Kula-Salihli UNESCO Küresel Jeoparkı'nın planında jeositlerin isimler ve jeolojik formasyonları göstermektedir. Manisa Celal Bayar Üniversitesi (özellikle Prof. Dr. Tunçay Taymaz ve ekibi) ile Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO) ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu iş birliğiyle yürütülmüştür. **[K-URL29]**

Şekil 288 Kula-Salihli Jeopark Planı**[K-URL29]**

6.5.Kurumsal Yapı Yapılan Çalışmalar

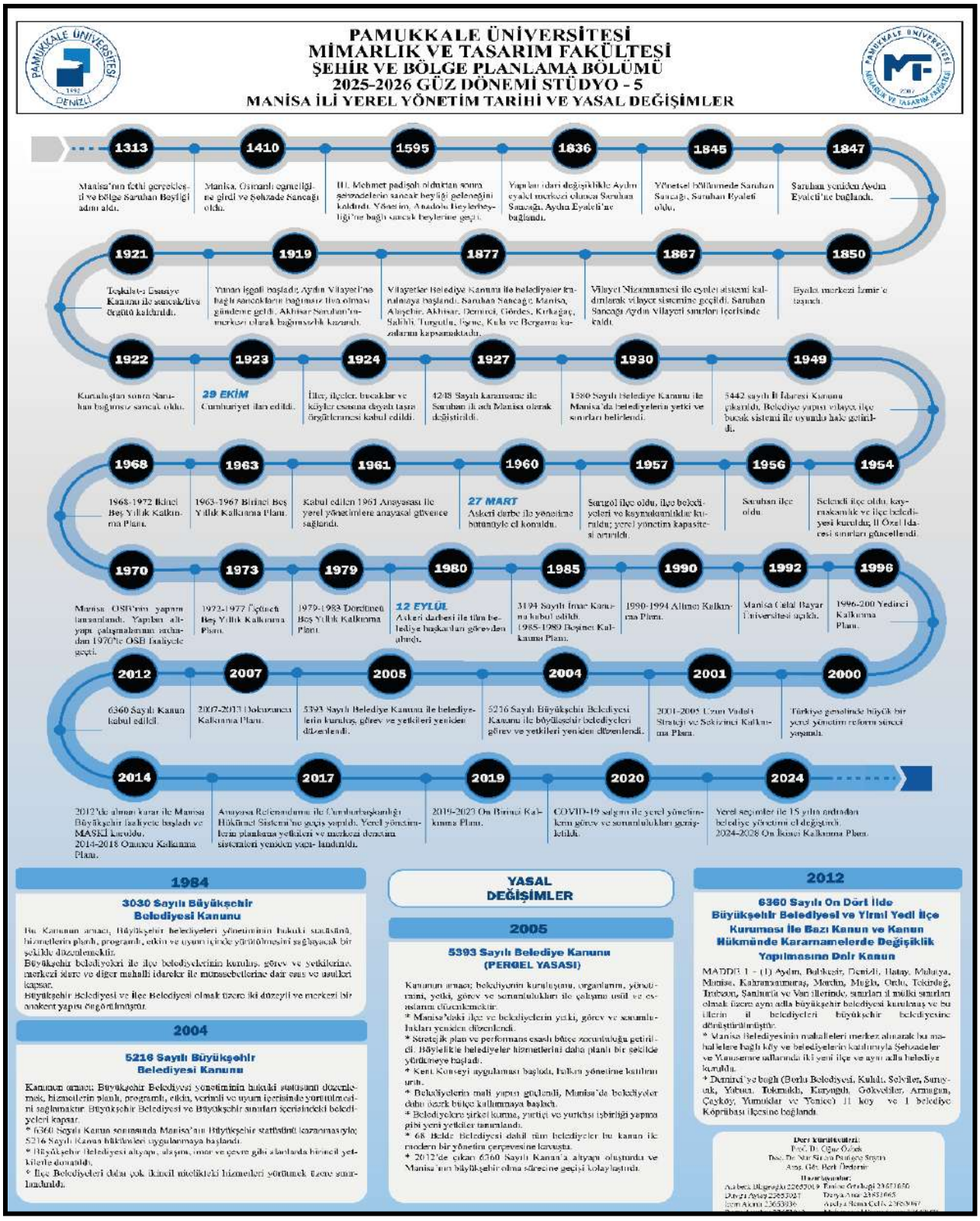
Burada Manisa ili kurumsal yapısına yönelik yapılan analiz çalışmalarından bahsedilecektir. Bu kapsamda çeşitli analiz paftaları ve posterler yapılmıştır. Manisa'nın kurumsal yapısı kapsamında yapılan analiz paftaları; Kurumsal Yoğunluk Analizi, Kurumsal Envanter Analizi, Yönetimsel Sınırlar ve Yerleşim Kademelenmesi Analizi ve Sektörel Odaklar-Koridorlar Analizi yapılmıştır. Yapılan poster çalışmalar şunlardır; Yerel Yönetim Tarihi ve Yasal Değişimler Posteri, Planlama Süreci Posteri, Eğitim ve Sağlık Alanları Dağılımı Posteri, STK Posteri, Çevre Düzeni Posteri, Yönetişimin Kavramsal Çerçevesi Posteri, Tematik Gruplarla İlişkiler Posteri, Özel Statü Alanları Posteri, Yönetişim Gerektiren Özel Statü Alanları Posteri, TR33 Bölgesi Genel Analiz Posteri, TR33 – TR32 Karşılaştırma Posteri, Kalkınma Planı – TR33 – Strateji Planı Karşılaştırma Posteri, Manisa İlçelerinin Kurumsal Yapı Posteri, Yatırım ve Projeler Posteri ve GZFT Posteri yapılmıştır.

Bu analiz çalışmaları, Manisa'nın kurumsal yapısının yalnızca mevcut durumunu ortaya koymakla kalmayıp, çok boyutlu olarak, mekânsal dağılım, sektörel ilişkilerini, ilin yönetim kapasitesi ve gelişim dinamiklerini bütüncül olarak değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda kurumlar arası ilişkiler, yönetişim gereksinimleri, bölgesel karşılaştırmalar, yatırım eğilimleri ve gelişim potansiyelleri de görünür hale getirmektedir. Böylece elde edilen veriler, Manisa'nın kurumsal yapısındaki güçlü-zayıf yönlerin tespiti ve geleceğe yönelik politika geliştirme süreçleri için bir altyapı oluşturmuştur.

6.5.1. Yerel Yönetim Tarihi ve Yasal Değişimler

Posterde; Manisa'nın fethinden başlayarak günümüze kadar gelen ve bu süreçte ilin yerel yönetimini etkileyen yasal değişiklikler ele alınarak bir zaman çizelgesi oluşturulmuştur.

1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu (Pergel Yasası) ve 2012 yılında ise 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, bu kapsamda ele alınmış olup her bir kanunun amacı ve bu kanunlar ile ilde yaşanan değişimler listelenmiştir.

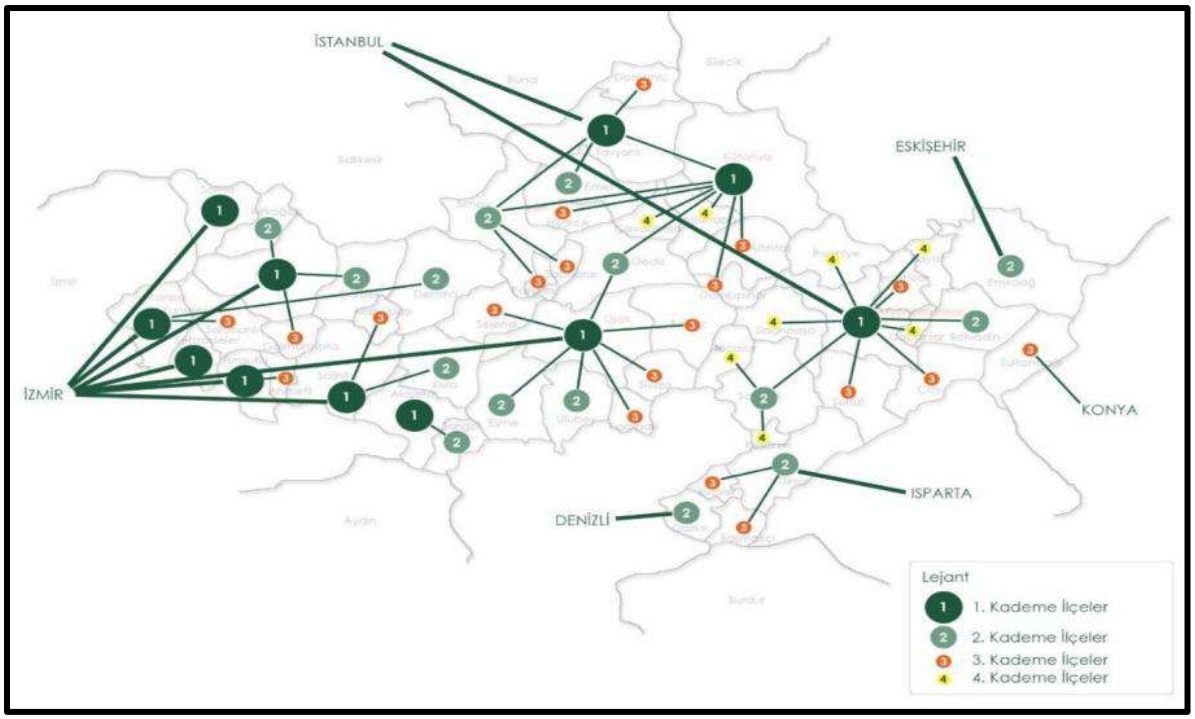

Şekil 289 Yerel Yönetim Tarihi ve Yasal Değişimler (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

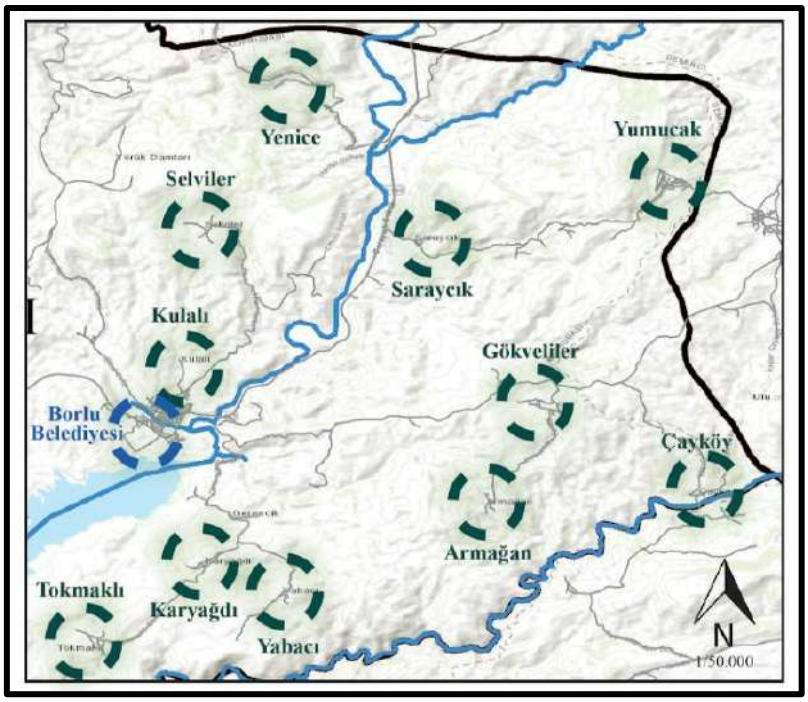
6.5.2. Yönetimsel Sınırlar ve Yerleşim Kademelenmesi Analizi

Manisa ilinin yönetimsel sınırları ve yerleşim kademelenmesi, TR33 2024-2028 Bölge Planı esas alınarak değerlendirilmiştir. Bu kademelenme sistemi, Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) verilerinin yanı sıra; nüfus büyüklükleri, gelişim eğilimleri, iş gücü, YER-SİS verileri ve diğer sosyal-ekonomik veriler ile hazırlanmış olup bölgenin gelişmişlik sıralamasını göstermektedir. Haritaya bakıldığında Manisa ilinde üç kademenin olduğu görülmektedir. 1. Kademe; gelişmişlik düzeyi yüksek, kentsel nitelikli ve yerleşim kademelenmesinin en üst basamağında yer alan; çevresine yön veren, alt merkezlere hizmet sunan ve bölgesel ölçekte çekim gücü yüksek odak noktalarıdır. (Akhisar, Alaşehir, Salihli, Soma, Şehzadeler, Turgutlu ve Yunusemre ilçeleri) 2. Kademe; sanayi ve turizm altyapısıyla belirli bir rekabet gücüne sahip, ancak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi orta seviyede ve kısmen kırsal özellikler gösteren yerleşimlerdir. (Demirci, Gördes, Kırkağaç, Kula, Sarıgöl) 3. Kademe; geleneksel ekonomik yapının ve kırsal karakterin baskın olduğu ancak sınırlı sanayi ve ulaşım avantajlarıyla belirli bir gelişme potansiyeli taşıyan yerleşimlerdir. (Ahmetli, Gölmarmara, Köprübaşı, Saruhanlı, Selendi) Bu kapsamda yerleşim kademelenmesi üzerine TR33 Bölgesi Hizmet Kademelenmesine ait veriler de işlenmiştir. Böylelikle bölgenin, bölge içi ve bölge dışı merkez kademeleri arasındaki alt üst hizmet ilişkisi oklarla şematize edilmiştir. **[K-URL18]**

Şekil 290: TR33 Bölgesi Hizmet Kademelenmesi**[K-URL18]**

2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Manisa ili büyükşehir statüsüne kavuşmuş, merkez Şehzadeler ve Yunusemre ilçeleri olarak ikiye ayrılmış ve Demirci ilçesindeki bazı köy ve belediyeler Köprübaşı ilçesi idari sınırlarına dahil edilmiştir. Kanun kapsamında yapılan bu değişiklikler, noktasal ve alansal gösterimler ile mekânsallaştırılmıştır.

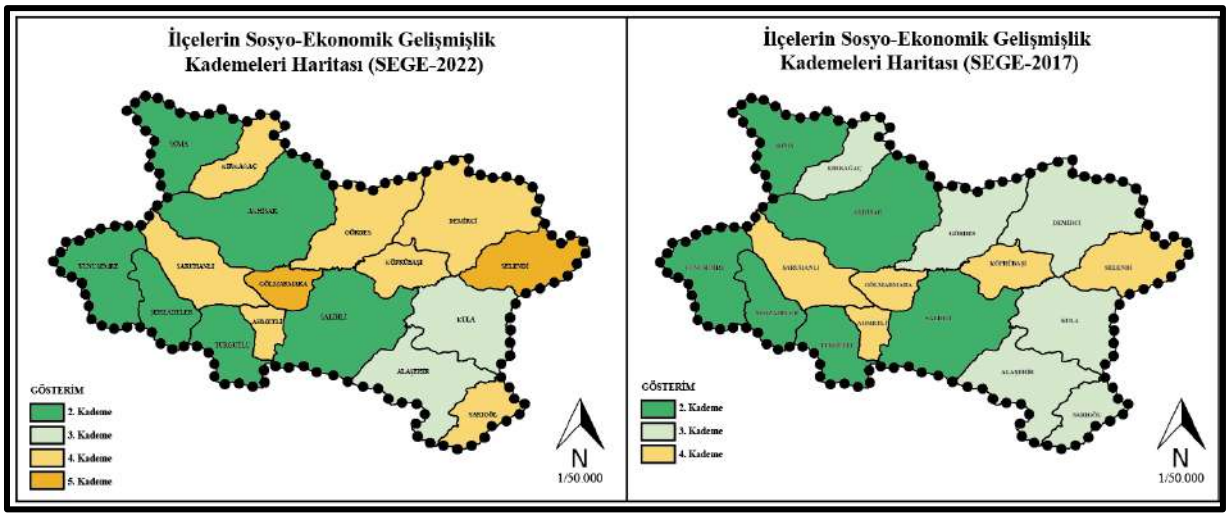
Şekil 291 Demirci ilçesinden Köprübaşı ilçe sınırlarına dahil edilen köy ve belediyeler (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Tablo 61 : Demirci ilçesinden Köprübaşı ilçe sınırlarına dahil edilen köy ve belediyeler **[K-URL30]**

Birimin Adı	Geçmişte Bağlı Olduğu İlçe	Bağlı Olduğu Bucak
Borlu Belediyesi	Demirci	Borlu
Kulalı	Demirci	Borlu
Selviler	Demirci	Borlu
Saraycık	Demirci	Merkez
Yabacı	Demirci	Borlu
Tokmaklı	Demirci	Borlu
Karyağdı	Demirci	Borlu
Gökveliler	Demirci	Borlu
Armağan	Demirci	Borlu
Çayköy	Demirci	Borlu
Yumuklar	Demirci	Borlu
Yenice	Demirci	Merkez

Yerleşim kademelenmesinin temel bileşenleri olan nüfus büyüklükleri, kurumsal yoğunluk ve SEGE verileri de paftaya eklenerek analizin bütüncül olarak anlaşılması hedeflenmiştir.

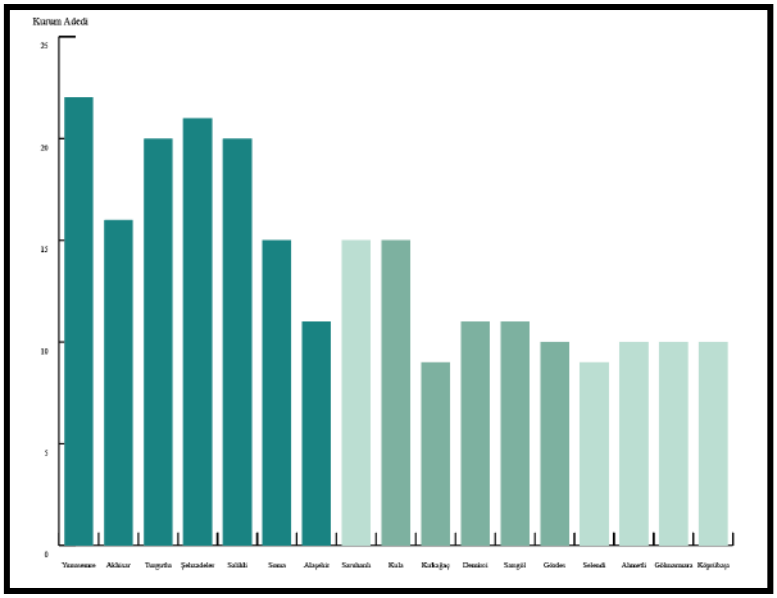
Manisa ili için 2017 ve 2022 SEGE verileri karşılaştırıldığında; 2022 yılında Gölmarmara, Saruhanlı, Ahmetli, Selendi, Köprübaşı ve Demirci ilçelerinin daha alt kademelerde yer aldığı, buna karşılık Yunusemre, Şehzadeler, Turgutlu, Soma, Akhisar, Salihli ve Alaşehir ilçelerinde bir önceki haritaya göre herhangi bir değişim yaşanmadığı gözlemlenmektedir.

Şekil 292 SEGE verilerine göre kademelenme (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

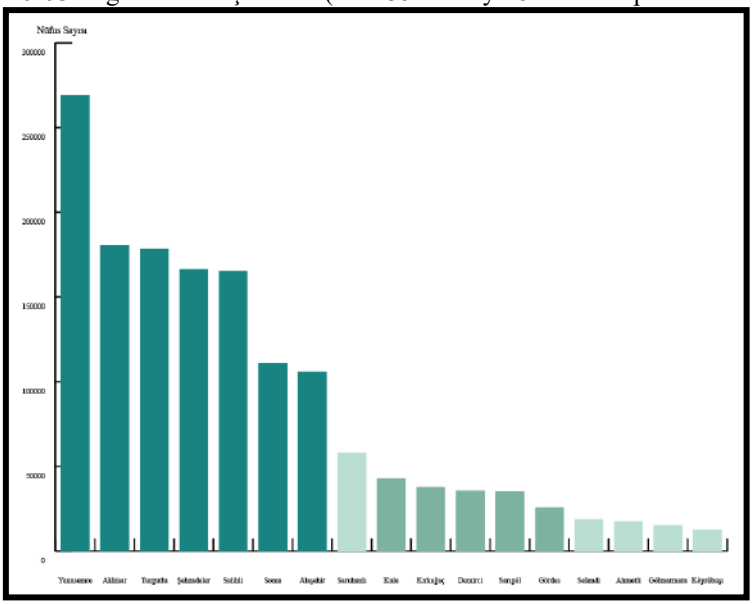
İlçelerin kurumsal yoğunlukları incelendiğinde, bazı ilçelerde kurumsal yoğunluğun yerleşim kademelenmesi ile doğru orantılı olmadığı gözlemlenmektedir. Manisa'daki kurumsal yapı yoğunluğunun ilçeler arasında oldukça dengesiz bir dağılım sergilediğini görülmektedir. Akhisar ve Salihli gibi ilçeler en yüksek; Ahmetli, Selendi ve Köprübaşı gibi ilçelerde ise kurumsal yoğunluk daha düşük bir yoğunluğa sahiptir. (Bkz. Grafik-1)

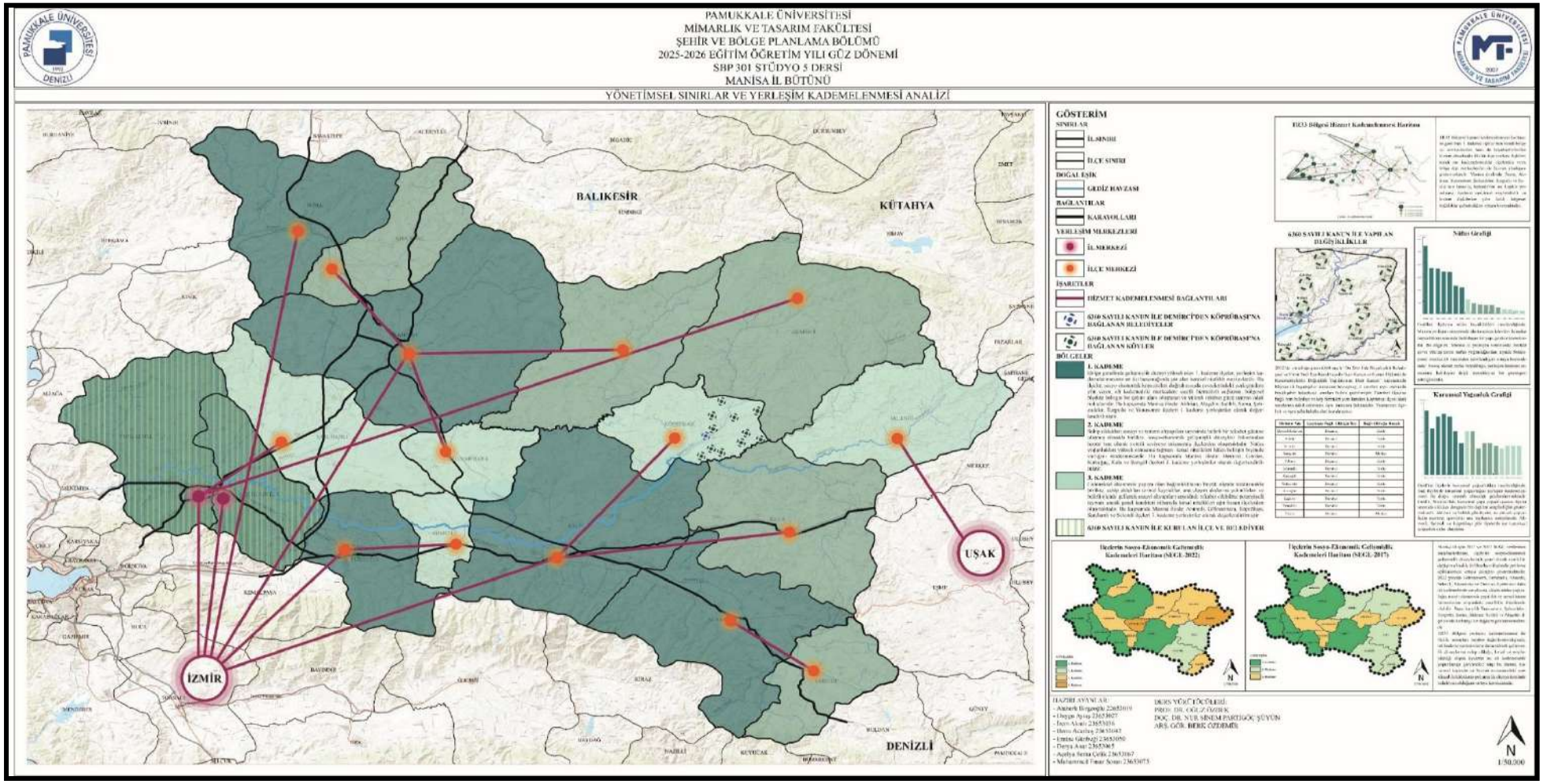
Grafik 76: Kurumsal Yoğunluk Grafiği Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İlçelerin nüfus büyüklükleri incelendiğinde, idari merkez işlevleri ile nüfus büyüklükleri arasında farklılaşan bir yapı gözlemlenmektedir. Bu dağılım, Manisa ili yerleşim sisteminde merkez çevre etkileşiminin nüfus yoğunluğundan ziyade fonksiyonel merkezilik üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Nüfus büyüklüğü, yerleşim kademelenmesinin belirleyici değil, destekleyici bir göstergesi niteliğindedir. (Bkz. Grafik-2)

Grafik 77:Nüfus Dağılımı Sonuç Ürünü (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 293 Yönetimsel Sınırlar ve Yerleşim Kademelenmesi Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.3. Kurumsal Yoğunluk Analizi

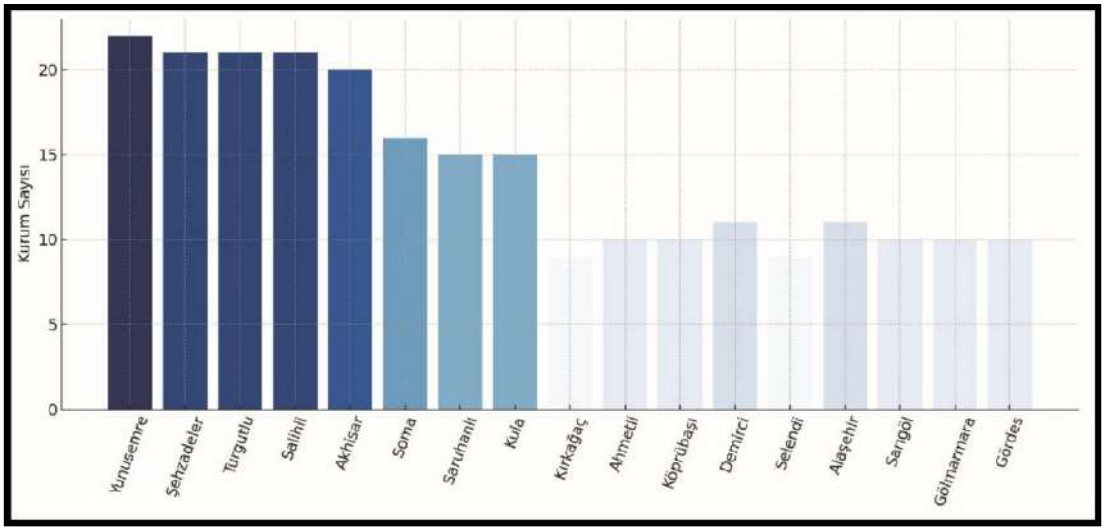
Manisa iline ait kurumsal yoğunluğun mekânsal dağılımını incelendiğinde bu dağılım kamu kurumlarının il genelinde eşit dağılmadığı, belirli ilçelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle merkez ilçeler olan Yunusemre ve Şehzadeler ilçelerinin konumları ve ulaşım ağlarının sağladığı avantajdan kaynaklı olarak kurumların yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, hizmetlere erişimin bu ilçelerin daha erişilebilir olduğunu da göstermektedir.

Paftada ilçelerdeki kurumsal yoğunluklarının dağılımını ifade etmektedir (bkz şekil-23). Buna göre paftada Şehzadeler ve Yunusemre merkez ilçelerinde yüksek yoğunluk görülürken, kırsal ve merkezden uzak ilçelerde bu yoğunluğun azaldığı görülmektedir. Bu pafta Manisa ilinde kurumsal yoğunluğun belirli merkezlerde yoğunlaştığını ve bu durumun ilçeler arasında hizmet erişimi açısından farklılıklar oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, mevcut kurum dağılımını analiz ederek hizmet dağılımındaki dengesizlikleri belirlemek amacıyla hazırlanılmıştır.

İlçelerde bulunan kurumlara ilişkin net bir sayısal veri bulunmamakla birlikte; Manisa Valiliği, Manisa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye İstatistik Kurumu, ilçe belediyeleri ve ilgili kurum envanterlerinden yararlanılarak elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanan paftaya yönelik grafikler oluşturulmuştur.

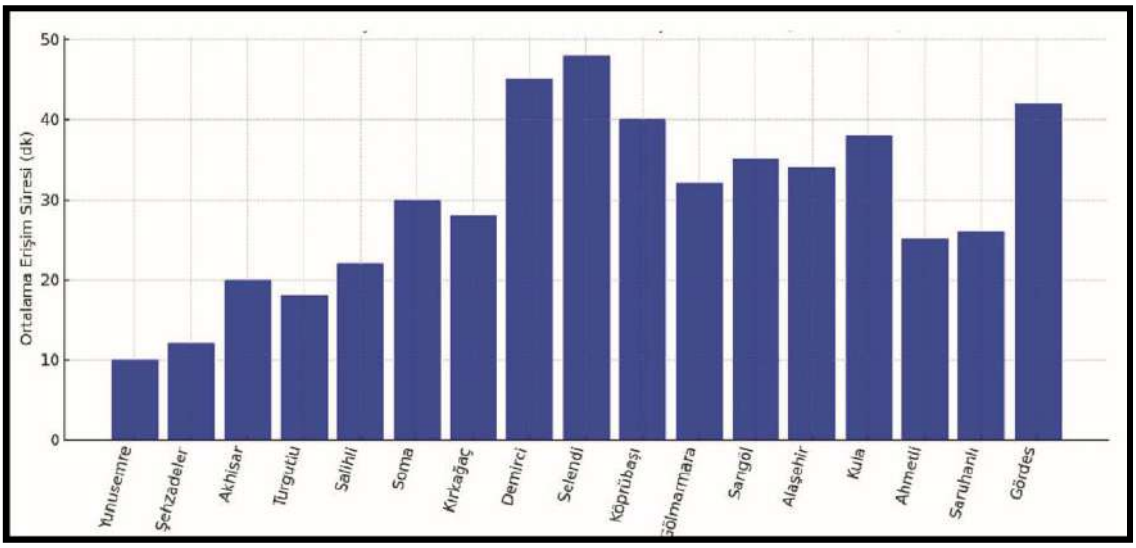
Aşağıda yer alan Grafikte de görüldüğü gibi kurum sayılarının özellikle merkez ilçeler olan Yunusemre ve Şehzadelerde belirgin şekilde yoğunluk gösterdiği görülmektedir. Bu ilçeler hem idari hem de hizmet fonksiyonlarının yoğunlaştığı alanlar olduğundan kurumların çeşitliliği ve sayı açısından en fazla olan ilçeleridir. Turgutlu, Salihli ve Akhisar ilçeleri takip etmektedir ayrıca bu ilçeler alt merkez oluşturmaktadır. Soma Saruhanlı ve Kula ilçeleri kurum sayılarıyla il genelinde dengeli bir konuma sahiptir. Buna karşın Kırkağaç, Selendi, Ahmetli, Köprübaşı, Sarıgöl, Gölmarmara ve Gördes ilçelerinde kurum yoğunluğu daha düşüktür ve bu ilçeler çoğunlukla çevre ilçelere ve il merkeze bağımlı olarak hizmet almaktadır. Manisa' da kurumsal yoğunluğun merkez ve batı kesimlerde yoğunlaştığı, doğu ve kuzeydoğu ilçelerine gidildikçe azaldığı görülmektedir

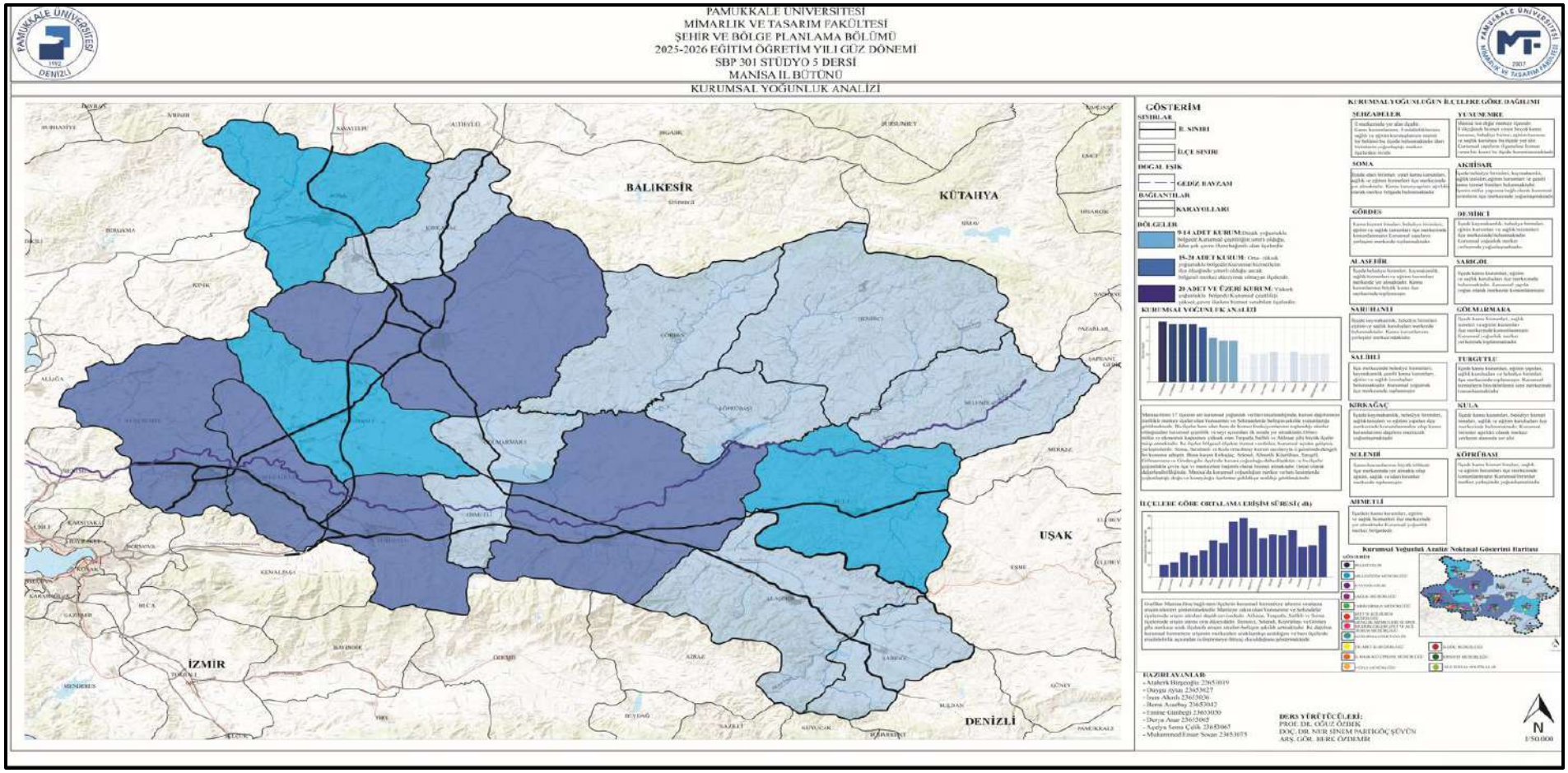
Grafik 78:İlçelerdeki Kurum Sayısı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Aşağıda yer alan grafik Manisa iline bağlı tüm ilçelerin kurumsal hizmetlere tahmini ortalama erişim süreleri göstermek amacıyla hazırlanmıştır. Merkez olan Yunusemre ve Şehzadeler ilçelerinden hizmet sağlanmaktadır. Akhisar, Turgutlu, Salihli ve Soma ilçelerinde erişim süresi ortalamadır. Demirci, Selendi, Köprübaşı ve Gördes gibi merkeze uzak ilçelerde erişim süreleri belirgin şekilde artmaktadır. Bu dağılım, kurumsal hizmetlere erişimin merkezden uzaklaştıkça azaldığını ve bazı ilçelerde erişebilirlik açısından müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Grafik 79:İlçelerdeki Kurumlara Ortalama Erişim Sayısı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 294 Kurumsal Yoğunluk Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

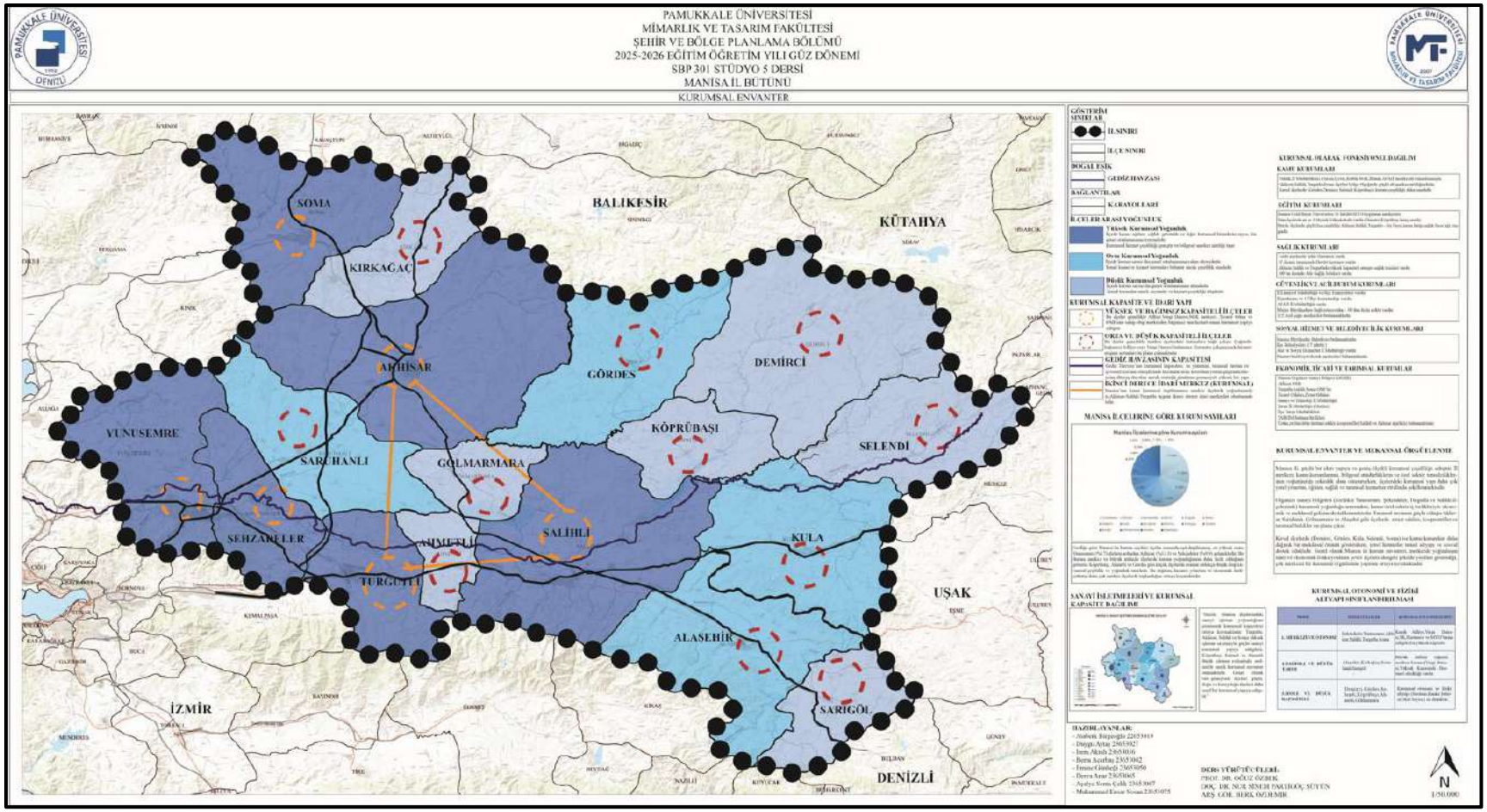
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.4 Kurumsal Envanter Analizi

Kurumsal Yoğunluk Analizi ve Kurumsal Envanter Paftaları çokça karıştırılsa da Kurumsal Yoğunluk Analizi kurum yoğunluğunu yani ildeki tüm kurum sayısını ilçelere dağılımını ifade ederken, Kurumsal Envanter Paftası ise bu ildeki kurumların türleri (eğitim, sağlık, kamu, özel vb.) ayrıştırılarak hazırlanır.

Bu kapsamda İlçe bazında kurumların dağılımına ilişkin bilgiler Google Earht, Manisa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin kurumsal envanterleri ile faaliyet raporlarından yararlanılarak, Kurumsal Envanter Analizi incelendiğinde (bkz Şekil-24) Manisa genelinde kurumsal envanter bakımından merkez Şehzadeler ve Yunusemre ilçeleri, kurum sayısı ve tür çeşitliliği açısından ilin önemli bir hizmet odağı oluşturmaktadır. Bununla birlikte Akhisar, Turgutlu, Salihli ve Soma ilçelerde de kurumsal envanterin çeşitlendiği, bu ilçelerin hizmet sunabilen alt merkezler olduğu da görülmektedir. Saruhanlı, Alaşehir ve Kula ilçeleri ise kurumsal envanter açısından ortalamada olup hem merkeze bağlı hem de yerel hizmet sunabilen bir yapı gözlemlenmektedir. Demirci, Selendi, Ahmetli, Gölmarmara, Kırkağaç, Köprübaşı ve Gördes kırsal nitelikli ilçelerde kurumsal çeşitliliğin sınırlı olduğu ve bu alanların hizmetler açısından merkeze bağımlı bir yapı gösterdiği görülmektedir. Manisa'da kurumsal yapı, envanter çeşitliliği ve hizmet sunumunun merkez ilçelerde yoğunlaştığını, çevre ilçelerde ise daha sınırlı kaldığını görülmektedir. İl genelinde merkez İlçeler ve diğer ilçeler arasında arasında belirgin bir kurumsal envanter farkı ve eşitsizlik bulunduğunu gözlemlenmektedir.

Aşağıda yer alan grafik, Manisa iline bağlı ilçelerdeki kurum sayılarını karşılaştırmak amacıyla hazırlanmış olup, kurum sayıların il genelinde eşit dağılmadığı görülmektedir. Özellikle Yunusemre ilçesi en yüksek, onu Akhisar ve Şehzadeler ilçeleri takip etmektedir. Bu durum, merkez ilçeler olmasından ve Akhisar ilçesi ise alt merkez olmakla birlikte yüzölçümü nedeniyle yoğunluk olduğu gözlemlenmektedir. Ortalamanın üstünde olan ilçeler arasında Salihli, Turgutlu ve Soma yer almaktadır. Alaşehir, Kula, Saruhanlı ilçeleri ortalamada yer almaktadır. En düşük olan Demirci, Kırkağaç, Gördes, Sarıgöl, Gölmarmara, Ahmetli ve Köprübaşı ilçeleriyse kırsal alanlar olmasından kaynaklı olarak kurum çeşitliliğinin sınırlıdır.

Şekil 295 Kurumsal Envanter Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

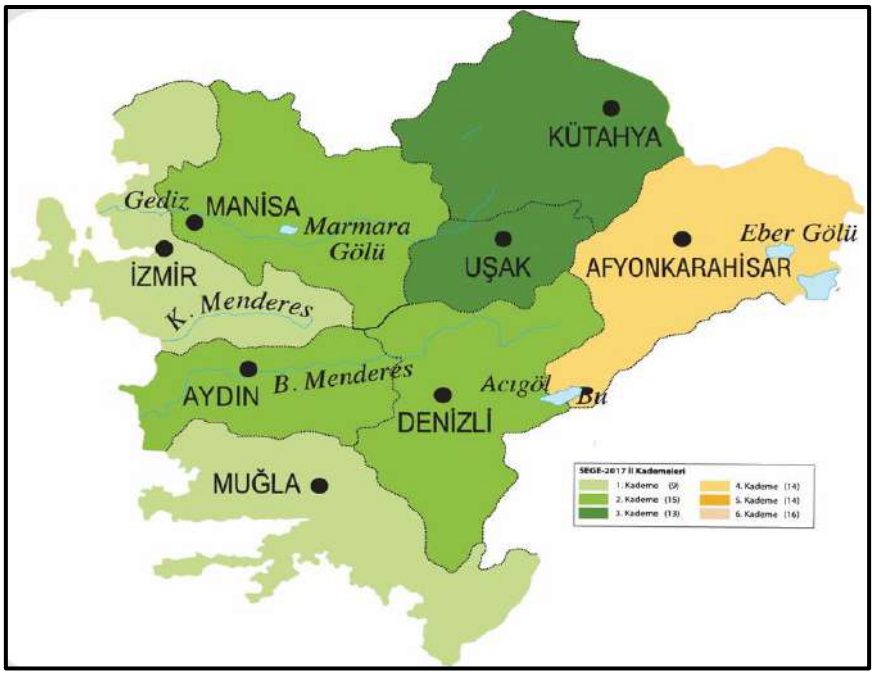
Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.5 Sektörel Odaklar ve Koridorlar Analizi

Sektörel Odaklar ve Koridorlar paftası incelendiğinde, ana odaklar ve alt odaklar şeklinde ele alındığı görülmektedir. Bu analiz oluşturulurken Zafer kalkınma Ajansının hazırladığı TR33 2024-2023 Yılları Bölge Planı ve Manisa Büyükşehir Belediyesinin hazırladığı Strateji Planları incelenerek hazırlanmıştır bu kapsamda, Merkez ilçeler Yunusemre ve Şehzadeler ilçeleri hizmet, tarım, sanayi, turizm ana odağıyken Turgutlu ve Salihli ilçelerinin sanayi ana odağı, Demirci ilçesinin tarım ana odağı ve Akhisar ilçesininse hem tarım hem sanayi ana odağı olduğu görülmektedir.

Manisa'yı içinde barındıran bölge olan TR33 Bölgesi, tarım-sanayi sektörleri açısından Türkiye'nin batısındaki iki komşu bölge olan TR31 Bölgesi (İzmir ili) ve TR32 Bölgesi (Aydın-Denizli-Muğla illeri) ile kıyaslandığında, TR33'te tarımın istihdam ve ekonomik açıdan payı oldukça yüksek, sanayi de diğer iki bölgeye kıyasla güçlü; ancak hizmet sektöründe TR31 ve TR32'ye göre daha düşük. Manisa açısından bu yapı, ilin hem tarım ürünlerinde hem de sanayi üretiminde (OSB'ler, büyük üretici kümelenmeleri) öne çıkmasına neden oluyor. Aynı zamanda Manisa, TR31'in ve TR32'nin lojistik-hizmet avantajlarıyla üretim-tedarik zincirleri ile bağlantılı bir konumda: İzmir limanları, turizm ağı ve hizmet yoğunluğu gibi unsurlar Manisa için hem fırsat hem stratejik konum alanı oluşturuyor. Bu bağlamda, Manisa'nın bulunduğu TR33 bölgesinin ekonomik dönüşüm potansiyeli yüksek; ancak hizmet sektörünün geliştirilmesi ve tarım-sanayi-hizmet entegrasyonunun güçlendirilmesi önemli bir hedef olarak öne çıkıyor.

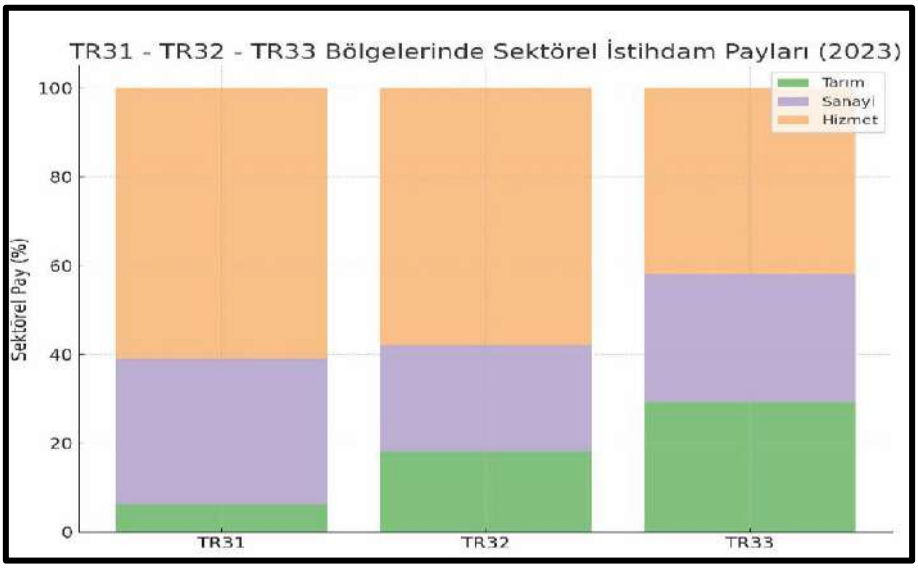
TR31, TR32 ve TR33 bölgeleri içinde Manisa; İzmir'in yüksek gelişmişlik seviyesinden kaynaklanan sanayi yayılımı, lojistik erişim ve işgücü hareketliliği sayesinde yükselen bir alt merkezdir. **(Bkz. Şekil-25)** TR32 bölgesi Manisa ile rekabet eden ama aynı zamanda tamamlayıcı sektörler sunan bir orta-yüksek gelişmişlik alanıdır. TR33 içinde ise Manisa açık ara bölgenin lokomotifi olup diğer illerin düşük SEGE düzeyi Manisa'ya iç göç ve hizmet yükü bindirir. Manisa, İzmir'in çekim gücüyle büyüyen, TR32 ile yatay rekabet eden ve TR33 içinde merkezleşen bir kenttir.

Şekil 296 TR31-TR32-TR33 SEGE Karşılaştırması (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

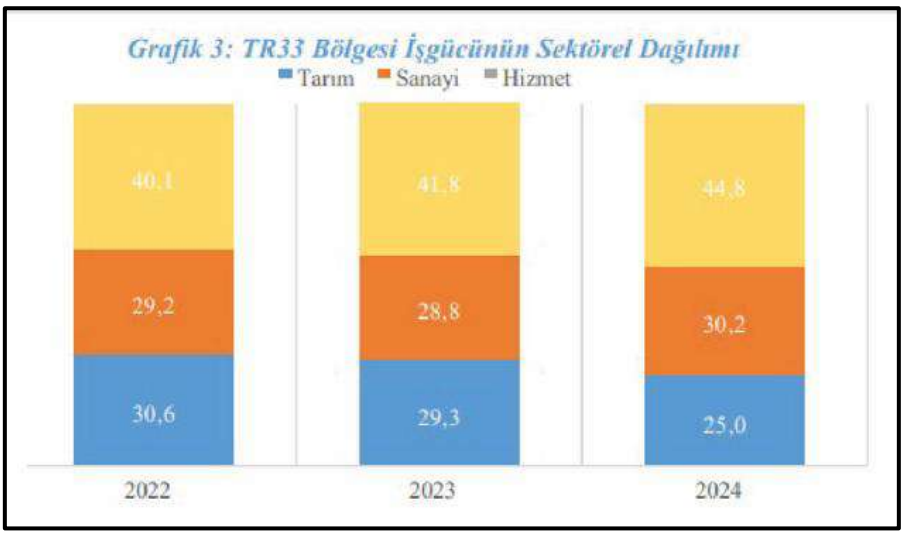
TR31 hizmet ve sanayi ağırlıklı, TR33 daha dengeli tarım-sanayi-hizmet karması, TR32 ise arada bir geçiş bölgesi gibi. Bu dağılım bölgelerin ekonomik yapısını ve sektörel önceliklerini net şekilde ortaya koyuyor.

Grafik 80. TR31-TR32-TR33 Bölgelerinde Sektörel İstihdam Payları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

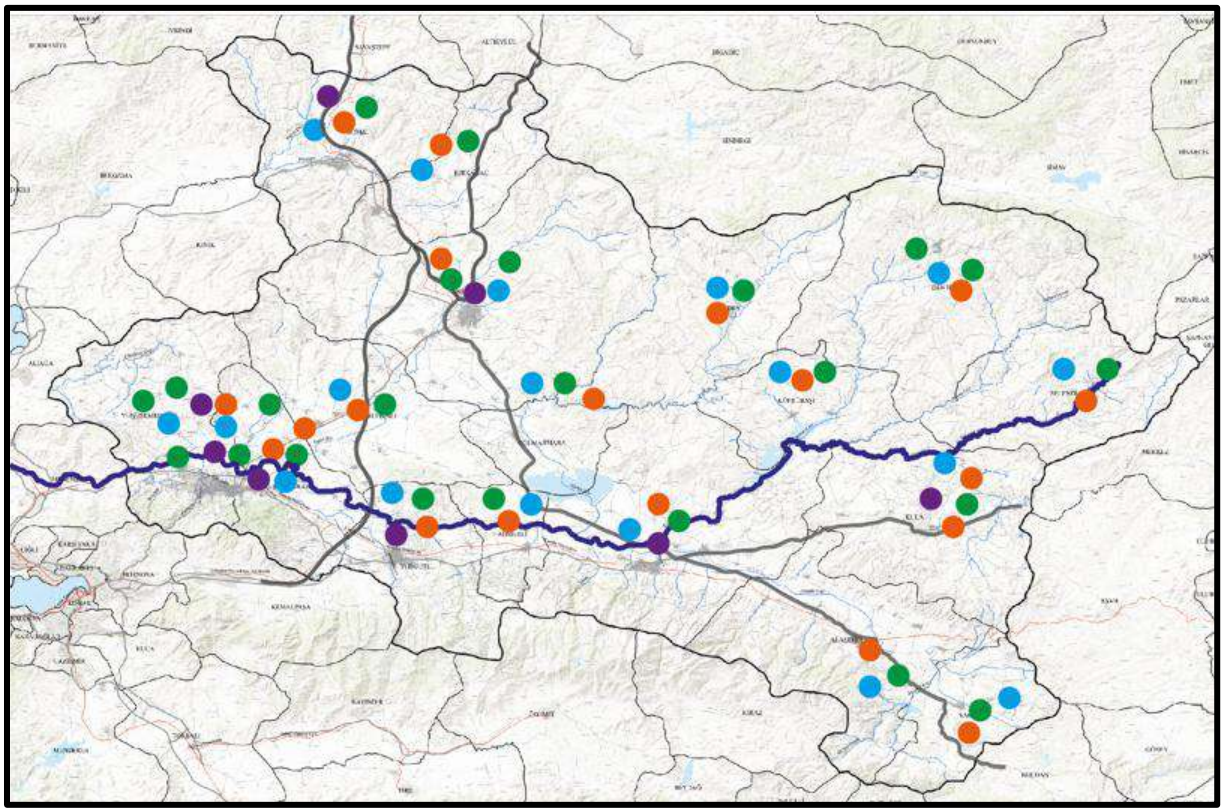
TR33 bölgesinde 2022–2024 döneminde işgücü tarımdan hizmete doğru kaymaktadır. Tarım sektörü, kırsal göç nedeniyle azalmış, sanayi sektörü sabit kalırken hizmet sektörü, eğitim, sağlık, ticaret ve belediye hizmetlerindeki büyüme ile en fazla artışı göstermiştir. Bu da bölgenin ekonomik çeşitlenmesini ve kurumsal kapasitesini yansıtmaktadır.

Grafik 81:TR33 Bölgesi Sektörel İstihdam Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

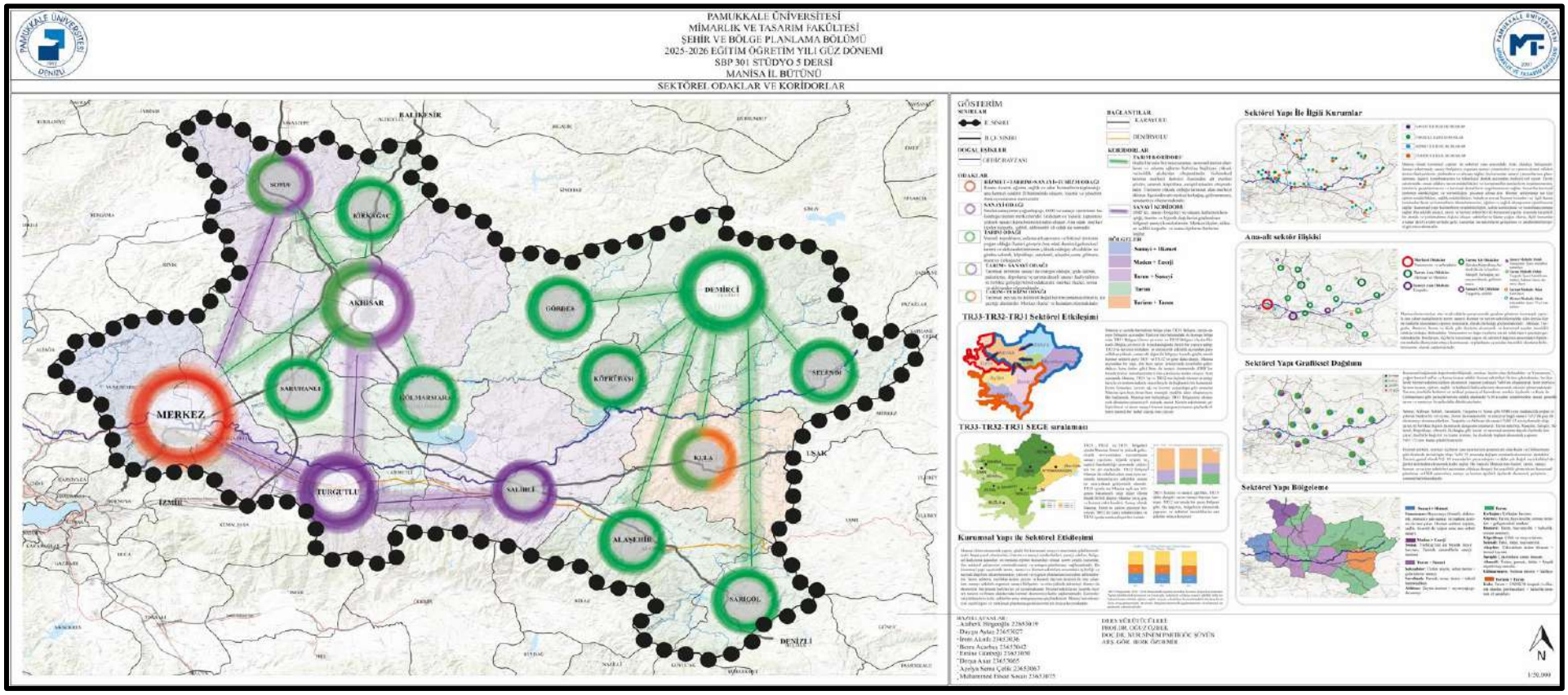

Manisa ilinde kurumsal yapılar ile sektörel yapı arasındaki ilişki oldukça belirgindir. Sanayi sektöründe, sanayi bölgeleri, organize sanayi yönetimleri ve yatırım destek ofisleri üretim faaliyetlerini yönlendirir ve altyapı sağlar; bu kurumlar sanayi yatırımlarının planlanması, işgücü koordinasyonu ve teknolojik destek açısından merkezi rol oynar. Tarım sektöründe, ziraat odaları, tarım müdürlükleri ve kooperatifler üreticilerin örgütlenmesini, ürünlerin pazarlanmasını ve tarımsal desteklerin uygulanmasını sağlar; kurumlar tarımsal üretimin sürekliliğini ve verimliliğini güvence altına alır.

Hizmet sektöründe ise ilçe eğitim müdürlükleri, sağlık müdürlükleri, belediye sosyal hizmet birimleri ve ilgili kamu kuruluşları kent içi hizmetlerin düzenlenmesini, eğitim ve sağlık altyapısının işletilmesini sağlar; kurumsal yapı hizmetlerin erişilebilirliğini, kalite kontrolünü ve koordinasyonunu sağlar. Bu şekilde sanayi, tarım ve hizmet sektörleri ile kurumsal yapılar arasında karşılıklı bir destek ve yönlendirme ilişkisi oluşur; sektörler ne kadar yoğun olursa, ilgili kurumlar o kadar aktif ve işlevsel hâle gelir, kurumlar ise sektörlerin gelişimini ve sürdürülebilirliğini güvence altına alır.

Şekil 297 Sektörel Olarak Kurumların Dağılımı SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 298 Sektörel Odaklar ve Koridorlar (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.6. Manisa İli Sivil Toplum Kuruluşları Posteri

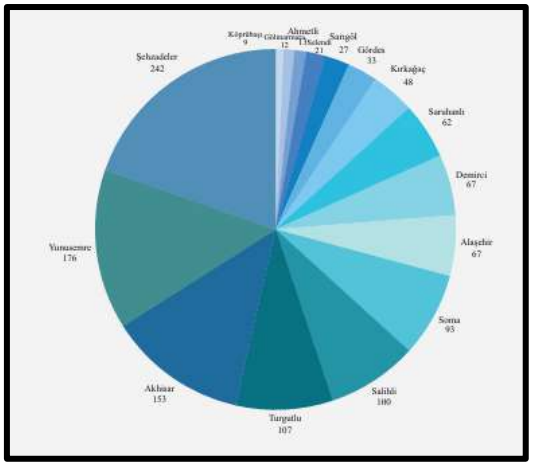
Sivil toplum kuruluşları posterinde Manisa ilinin kurumsal yapı ile sivil toplum kuruluşları ilişkisine bakıldığında yerel yönetimlerle iş birliği yapmaktadır. Yani belediyeler, odalar, dernekler ve vakıflar; ortak projeler, sosyal sorumluluk faaliyetleri ve kültürel etkinlikleri beraber yapmaktadırlar. Özellikle Manisa Büyükşehir Belediyesi, Zafer Kalkınma Ajansı ve ilçe belediyeleri, STK'ların karar alma süreçlerine dahil olmasına olanak sağlayan toplantılar ve destek programları düzenlemektedir.

Manisa'da sivil toplum kuruluşları dernek ve vakıflar; eğitim, kültür, sağlık ve sosyal yardımlaşma alanlarında faaliyet göstermektedir. Manisa genelinde yapılan yoğunluk analizine göre sivil toplum kuruluşlarının en fazla yoğunlaştığı ilçe Şehzadelerdir. Bunu sırasıyla Yunusemre ve Akhisar ilçeleri izlemektedir. Bu ilçeler hizmet açısından öne çıkmaktadır. Turgutlu ve Salihli ilçeleri ise ekonomik ve tarımsal potansiyelleri sayesinde üretici birlikleri ve meslek odaları bakımından ön plana çıkmaktadır. (Bkz. şekil-30) Son yıllarda ülkemizde çevre bilincinin artmasına yönelik kalkınma planlarında, çevre düzeni planlarında yapılan çalışmalarla birlikte doğa koruma ve sürdürülebilirlik temalı STK'ların da sayısı Manisa'da da artmıştır.

Manisa İl Bütününde Dernekler

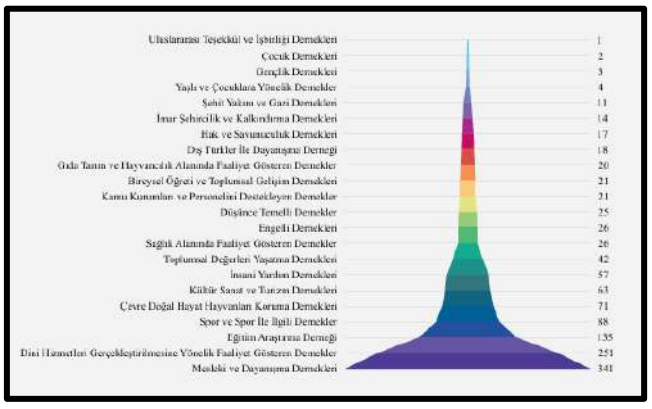
Manisa il genelinde derneklerin faaliyet alanları incelendiğinde, Mesleki ve Dayanışma, Dini Hizmet ve Eğitim Araştırma Dernekleri kategorilerinin öne çıktığı görülmektedir. (bkz şekil-) Bu durum, ilin sivil toplum yapısında ekonomik dayanışma ve dini hizmet temelli örgütlenmelerin baskın olduğunu göstermektedir. Buna karşın, çocuk, genç, engelli ve uluslararası iş birliği alanlarında faaliyet gösteren derneklerinin sınırlı oluşu, sosyal kapsayıcılığa yönelik örgütlenmelerin gelişmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 82: Manisa İl Bütününde Derneklerin Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İl genelinde derneklerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde; Şehzadeler, Yunusemre, Akhisar ve Turgutlu ilçelerinin öne çıktığı görülmektedir. (bkz. şekil-30) Bu durum, nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu ilçelerde derneklerin yoğunlaştığını göstermektedir. Buna karşın, Köprübaşı, Gölmarmara ve Ahmetli gibi nüfus yoğunluğu düşük kırsal ilçelerde dernek sayılarının sınırlı olduğu gözlemlenmektedir.

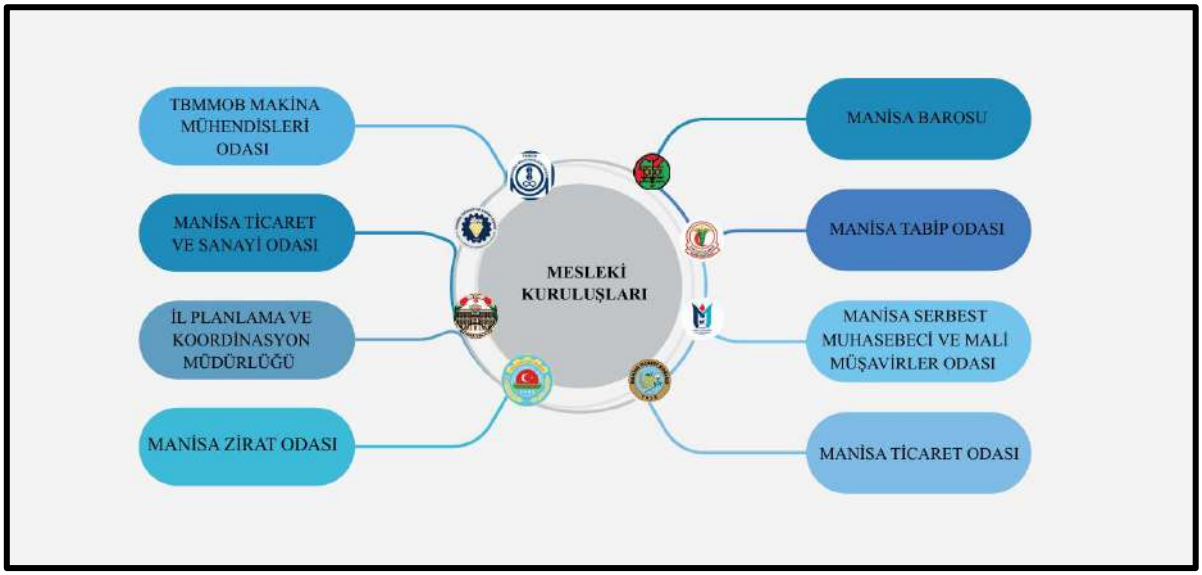
Grafik 83: Manisa İl Bütününde Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Manisa İl Bütünündeki Meslek Odaları

Manisa'da faaliyet gösteren meslek odaları ekonomik, sosyal ve mekânsal gelişimi için önem taşımaktadır. Hem MESOB'a bağlı odalar hem de TMMOB kapsamındaki teknik meslek kuruluşları, yerel kalkınmayı destekleyen, sektörel gelişimi yönlendiren ve karar alma süreçlerine katkı sağladığı göstermektedir.

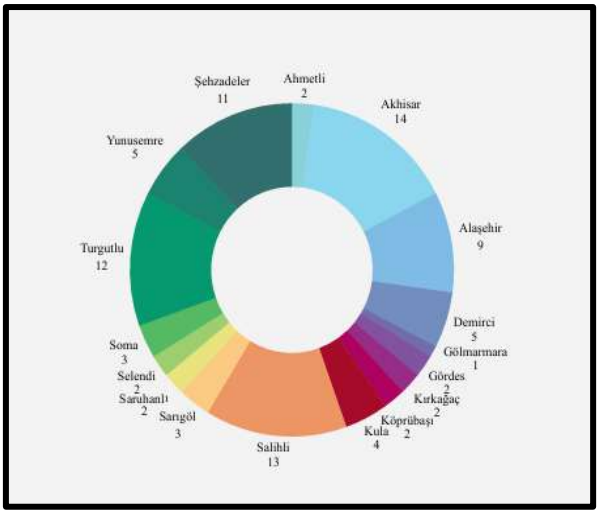
Bu kapsamda TMMOB'a bağlı kuruluşların genellikle Manisa'da şube olarak değil il temsilciği bağlamında işlev gösterdiği görülmektedir. Buda TMMOB'un şube açma kararını, o ildeki üye sayısı, mesleki yoğunluk ve sürekli faaliyet yürütecek kapasite üzerinden değerlendirir. Manisa'da ise konumu itibariyle İzmir gibi metropolle yakın olmasından kaynaklı ihtiyaçlarını oradan karşılamaktadır.

Şekil 299: Kamu Kurumu Niteliğinde Meslek Kuruluşları (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

MESOB yani Manisa Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği bağlı kuruluşlara bakıldığında en fazla Akhisar, Salihli ve Turgutlu ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum ilçelerin sektörel çeşitliliğinden, tarıma dayalı sanayi ve lojistik ulaşım bağlantılarından kaynaklandığı görülmektedir. Köprübaşı, Demirci, Kırkağaç, Gölmarmara gibi ilçelerde değerler oldukça düşüktür, bunun nedeniyse nüfus az olması, göç vermesi ve sektörel çeşitliliğin bakımında sınırlı kalmaktadır. (bkz şekil-28)

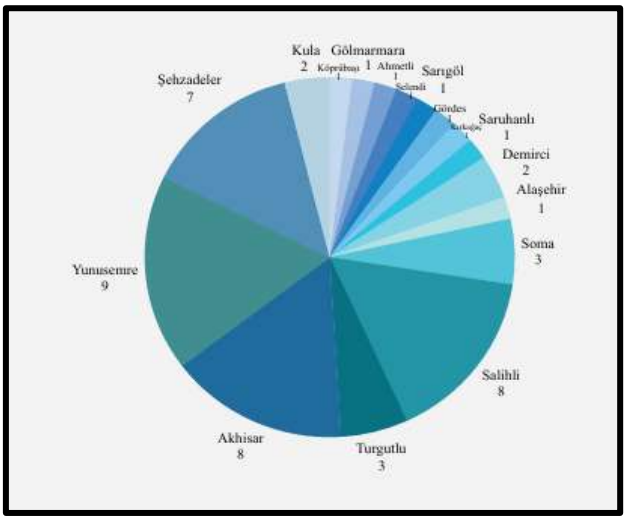
Grafik 84:MESOB'a Bağlı Odaların Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

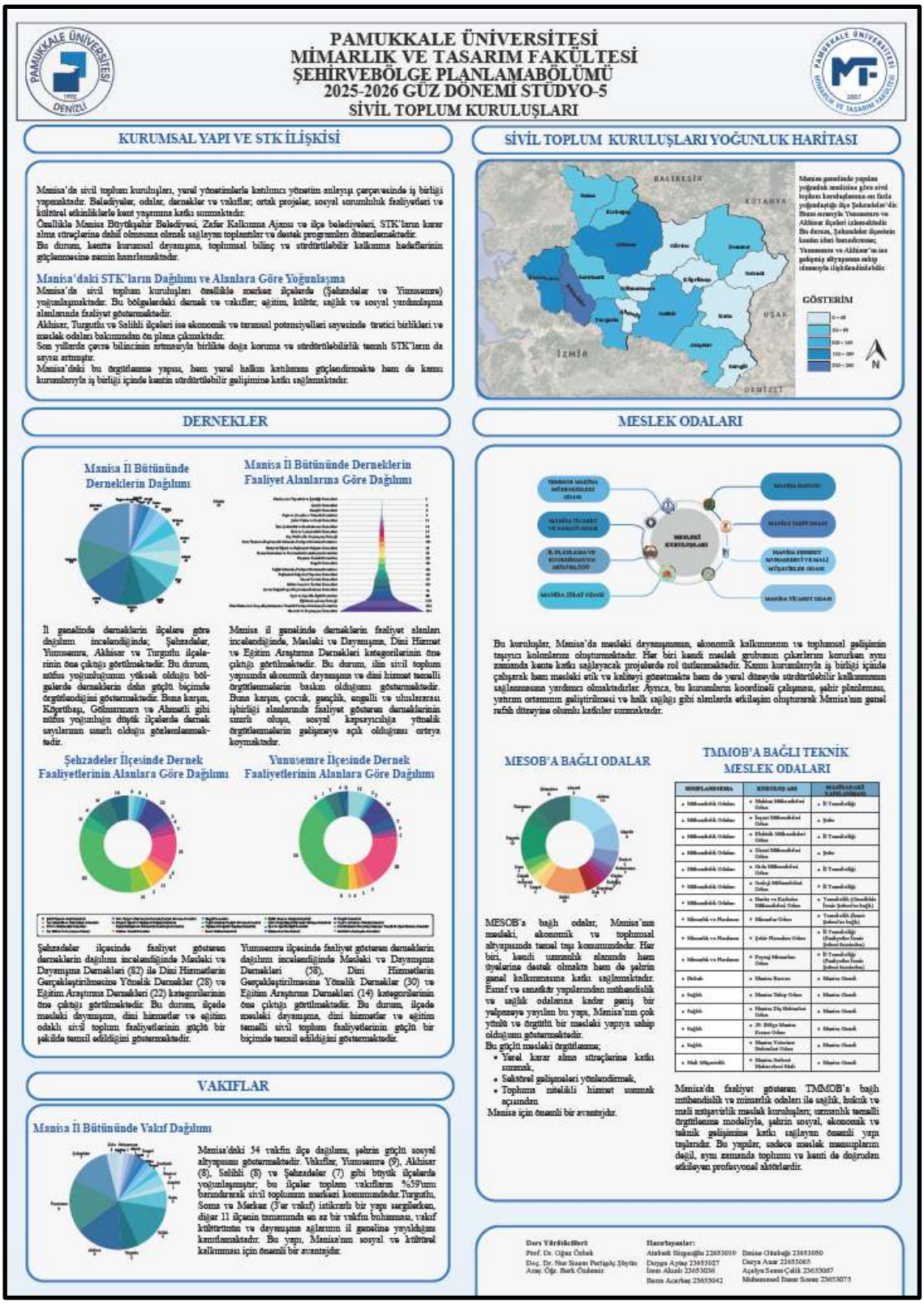

Manisa İl Bütünündeki Vakıflar

Manisa'daki 54 vakfın ilçe dağılımı, şehrin güçlü sosyal altyapısını göstermektedir. Vakıflar, Yunusemre, Akhisar, Salihli ve Şehzadeler gibi büyük ilçelerde yoğunlaşmıştır; bu ilçeler toplam vakıfların %59'unu barındırarak sivil toplumun merkezi konumundadır. Turgutlu, Soma ve Merkez istikrarlı bir yapı sergilerken, diğer 11 ilçenin tamamında en az bir vakfın bulunması, vakıf kültürünün ve dayanışma ağlarının il geneline yayıldığını göstermektedir. (Bkz. Grafik-9) Bu yapı, Manisa'nın sosyal ve kültürel kalkınması için önemli bir avantajdır.

Grafik 85: Vakıfların Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Şekil 300 Sivil Toplum Kuruluşları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

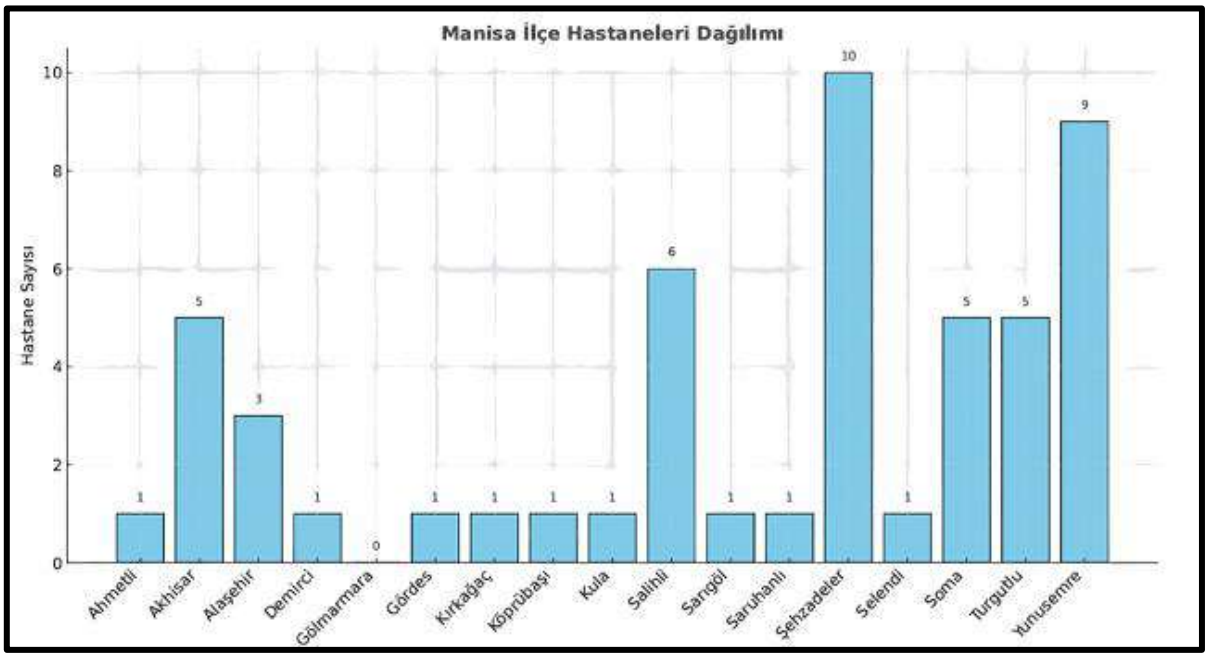
6.5.7.Eğitim ve Sağlık Kurumları Posteri

Bu posterde Manisa ilinin ilçelerinde bulunan eğitim ve sağlık kurumlarının dağılımını analiz etmek amacıyla yapılmıştır.

İl genelinde sağlık kurumlarının dağılımı incelendiğinde ilin batı ve doğu çeperlerinde arasında belirgin farkların olduğu görülmektedir. İlin batı çeperinde merkez ilçelerde sağlık kurumlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Burada yoğunlaşmasının temel sebepleri, merkez ilçeler olması, nüfusun yoğunluğu ve ulaşım erişilebilirliğinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Doğu çeperdeyse sağlık kurumlarının az olduğu görülmektedir. Bunun sebebiyse kırsal ilçeler olması, nüfusun az olmasından ve altyapı yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra sağlık ihtiyacında yetersiz kalan bu ilçeler çoğunlukla Salihli ilçesine doğru bir sağlık göçü gösterebilirler.

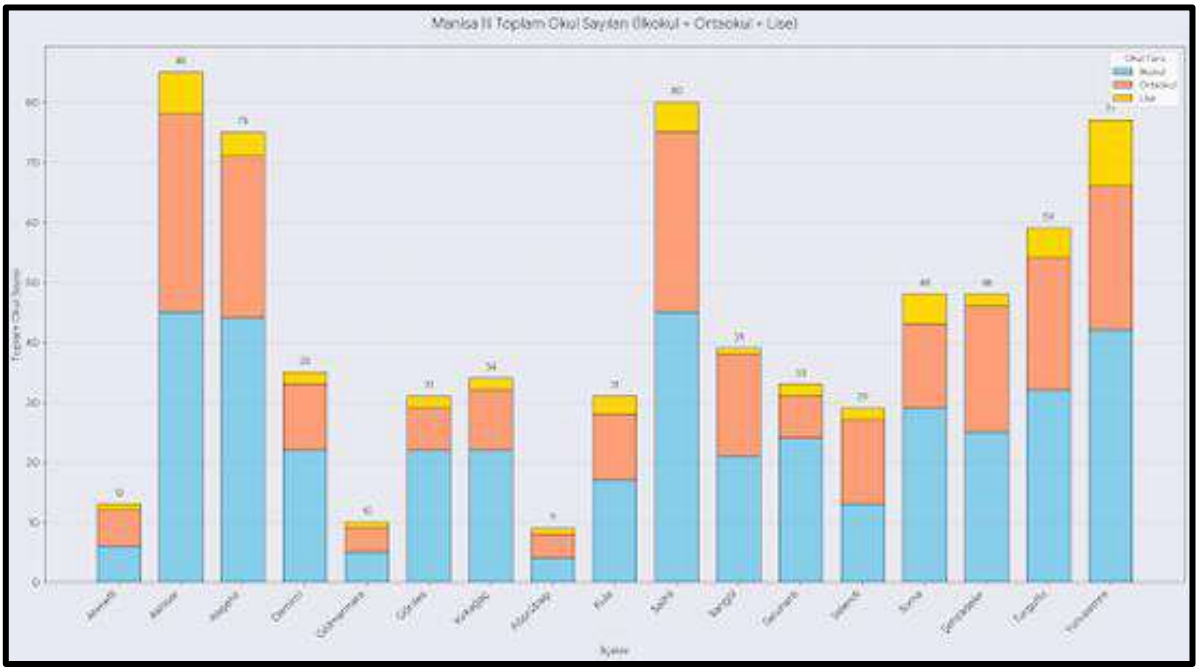
Aşağıda yer alan grafik incelendiğinde de ilçeler arasında bulunan hastane sayıları belirgin bir şekilde farklılıkların olduğu görülmektedir. Gölmarmara ilçesinde hastane sayısının en az olması ilçenin nüfusunun az olmasından ve kırsal bir ilçe olmasından kaynaklanmaktadır.

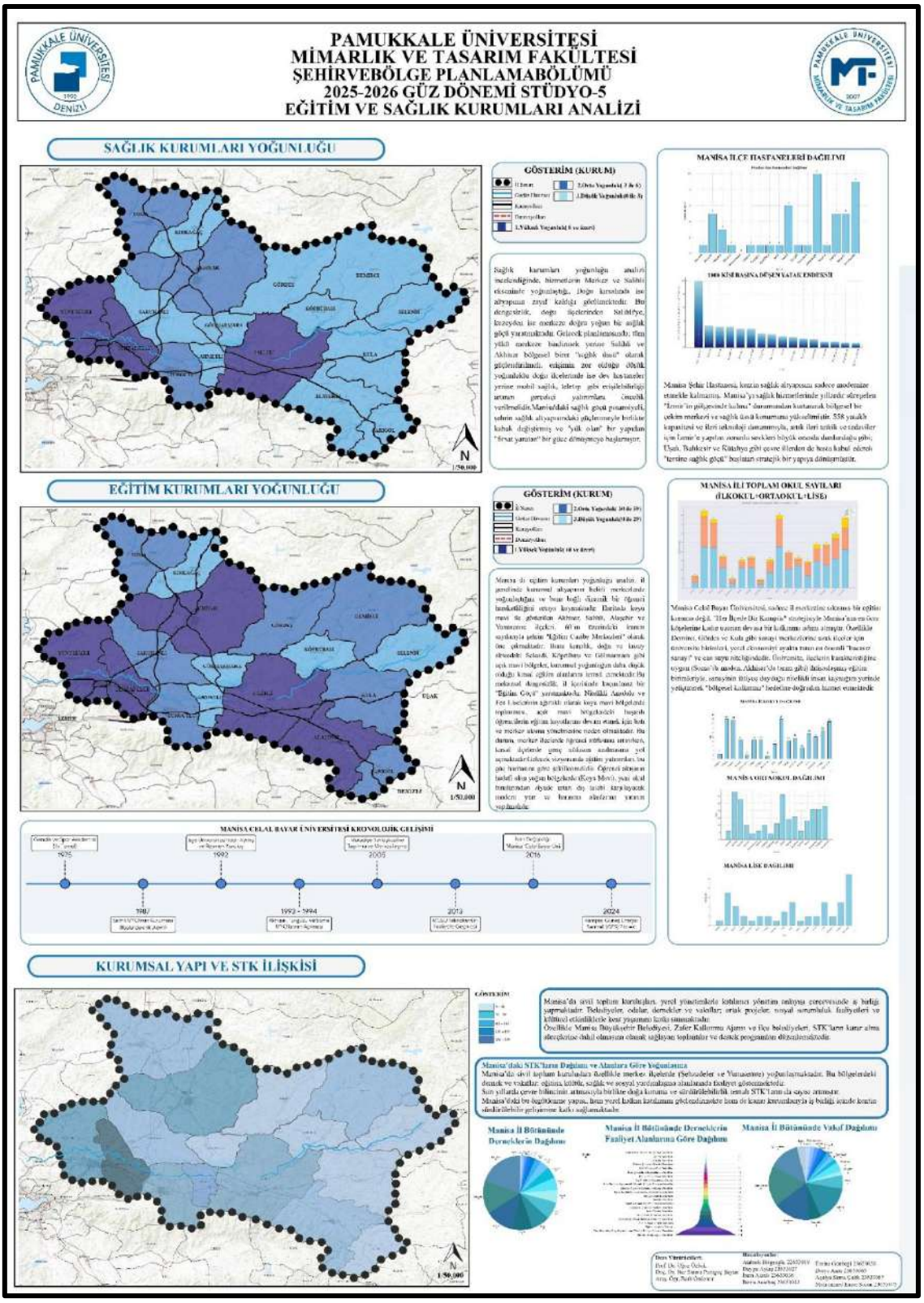
Grafik 86: Manisa'daki Hastanelerin Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

İl genelinde sağlık kurumlarının dağılımı incelendiğinde Akhisar, Salihli, Yunusemre, Şehzadeler ve Alaşehir de yoğunlaştığı, buna oranla Selendi, Köprübaşı, Ahmetli, Kırkağaç ve Gölmarmara ilçelerinde azaldığı görülmektedir. Bu durum ilçeler arasında her ne kadar eşitsizlik varmış gibi dursa da nüfus yoğunluğuna ve erişim mesafelerine bakıldığında ihtiyacı karşıladığı görülmektedir.

Grafik 87:Okul Sayılarının Dağılımı (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

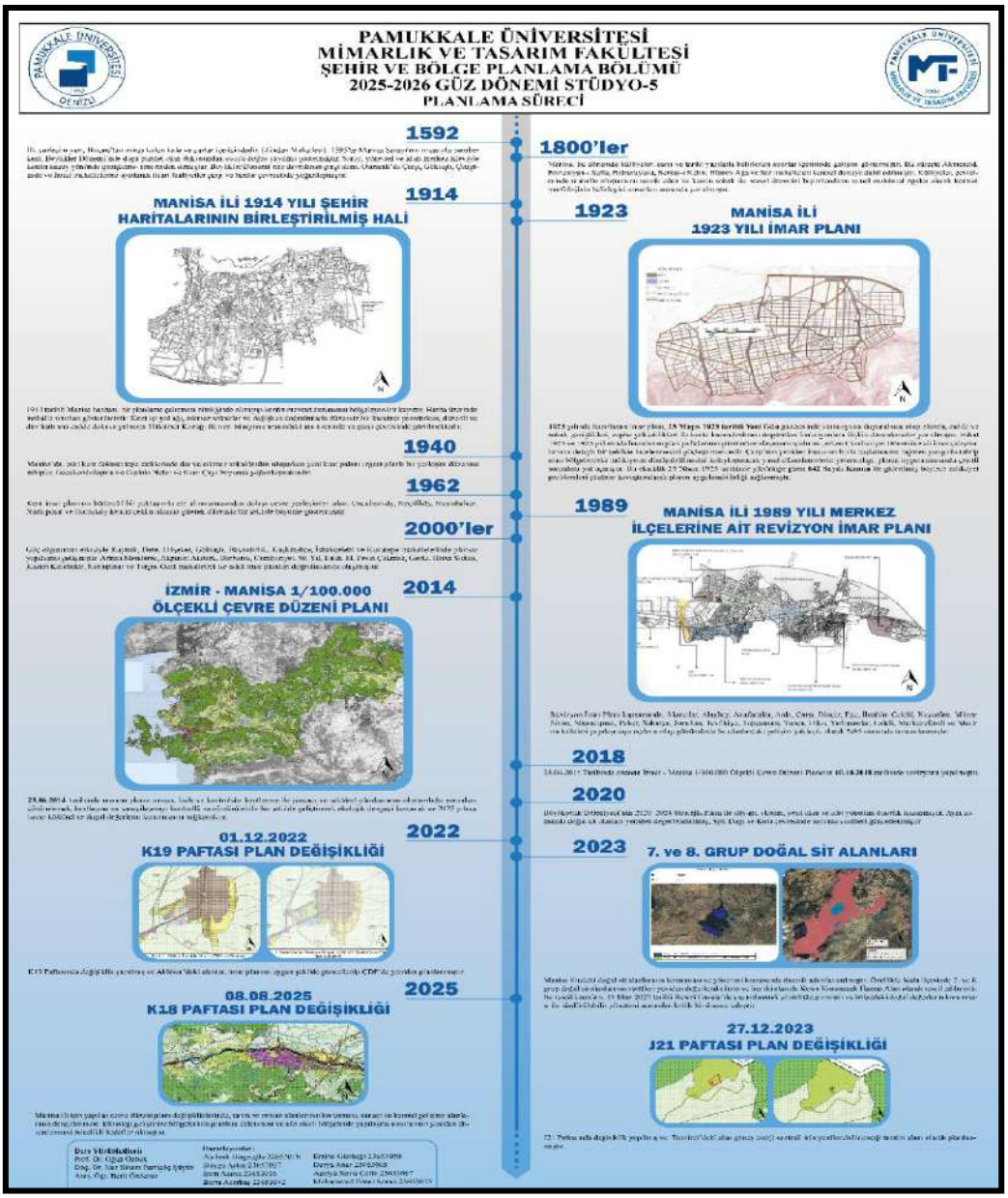

Şekil 301 Eğitim ve Sağlık Kurumları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.8. Planlama Süreci Posteri

Planlama süreci posterinde; ilin ilk yerleşim yerlerinden başlayarak günümüze kadar yapılan imar planları ve çevre düzeni planları ve bu planlarda yapılan önemli plan değişikleri kronolojik bir şekilde şematize edilmiş ve kapsamları açıklanmıştır. Böylelikle farklı dönemlere ait planlama yaklaşımlarının karşılaştırılmasının yapılması sağlanarak ilin kentsel gelişim sürecinin bütüncül bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanınmıştır.

Şekil 302 Planlama Süreci Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.5.9. Kalkınma Planı Posteri

Bu poster kapsamında Türkiye'de uygulanan beş yıllık kalkınma planlarının zaman içinde değişimleri ve Manisa'ya yansımalarını incelemek amacıyla hazırlanmıştır

Hazırlanan 12 Kalkınma Planında Özellikle insan odaklılık, sosyal eşitlik, sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma kavramlarının ön plana çıktığı görülmekte olup kalkınmanın sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda çok boyutlu olarak ele alındığı görülmektedir. **[K-URL7]**

İlk hazırlanan kalkınma planlarında daha çok sanayileşme, üretim artışı ve ekonomik büyüme hedeflenirken ilerleyen planlarda bu hedeflerin yanında eğitim, sağlık, istihdam, gelir dağılımı ve sürdürülebilirlik gibi konular da eklenmiştir. Son planlarda teknoloji, dijitalleşme, yenilikçilik ve küresel rekabet kavramları öne çıkmaktadır. **[K-URL7]**

Bu posterde kapsamında anlatılmak istenen kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda toplumun yaşam kalitesini artıran fırsat eşitliğini sağlayan, çevreyi koruyan ve tüm ülkeyi etkileyen bir plan olduğu görülmektedir. Manisa'ya etkisene bakıldığında 2014 yılında Manisa'nın Büyükşehir Belediyesi olmasıyla birlikte Büyükşehir Belediyesinin hazırladığı stratejik planlarda kalkınma planlarındaki hedeflere yer verdiği de görülmektedir.

Bu kapsamda bakıldığında Manisa Büyükşehir Belediyesi 2015-2024 yılları arası strateji planı vizyonu, Manisa'nın tarihi, kültürel ve doğal mirasını koruyarak, sosyal yaşamı güçlü, insanları mutlu, Ege'nin cazibe merkezi olan çağdaş ve öncü bir belediye olmaktır. **[K-URL25]**. 2014-2023 yılları arasında hazırlanan onuncu ve on birinci kalkınma planlarının amaçlarıysa yaşam kalitesini artırmak, doğal kaynakları korumak ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak şeklindedir**[K-URL7]**.

Bunun yanı sıra 2025-2029 Vizyonuna bakıldığında, Gücünü halkın güveninden ve sahiplenmesinden alan, zengin tarihi ve doğal güzellikleriyle turizmin cazibe merkezi haline gelen, 7/24 erişilebilir, ortak akılla yönetilen, bereketin şehri Manisa**[K-URL26]**, şeklindeyken on ikinci kalkınma planının amaçları katılımcı ve şeffaf yönetim anlayışı, sosyal hizmetleri güçlendirmek ve sürdürülebilir, dengeli ekonomik büyümeyi sağlamak şeklindedir**[K-URL7]**.

Bu da net bir şeklide şunu göstermektedir, ulusal düzeyde kalkınma planlarıyla alınan kararlar yerel düzeyde Manisa Büyükşehir Belediyesi stratejik planlarıyla entegre edilerek uygulanmaktadır. Bu durum planlar arasında hiyerarşik bir karar alma ve uygulama olduğunu göstermektedir.

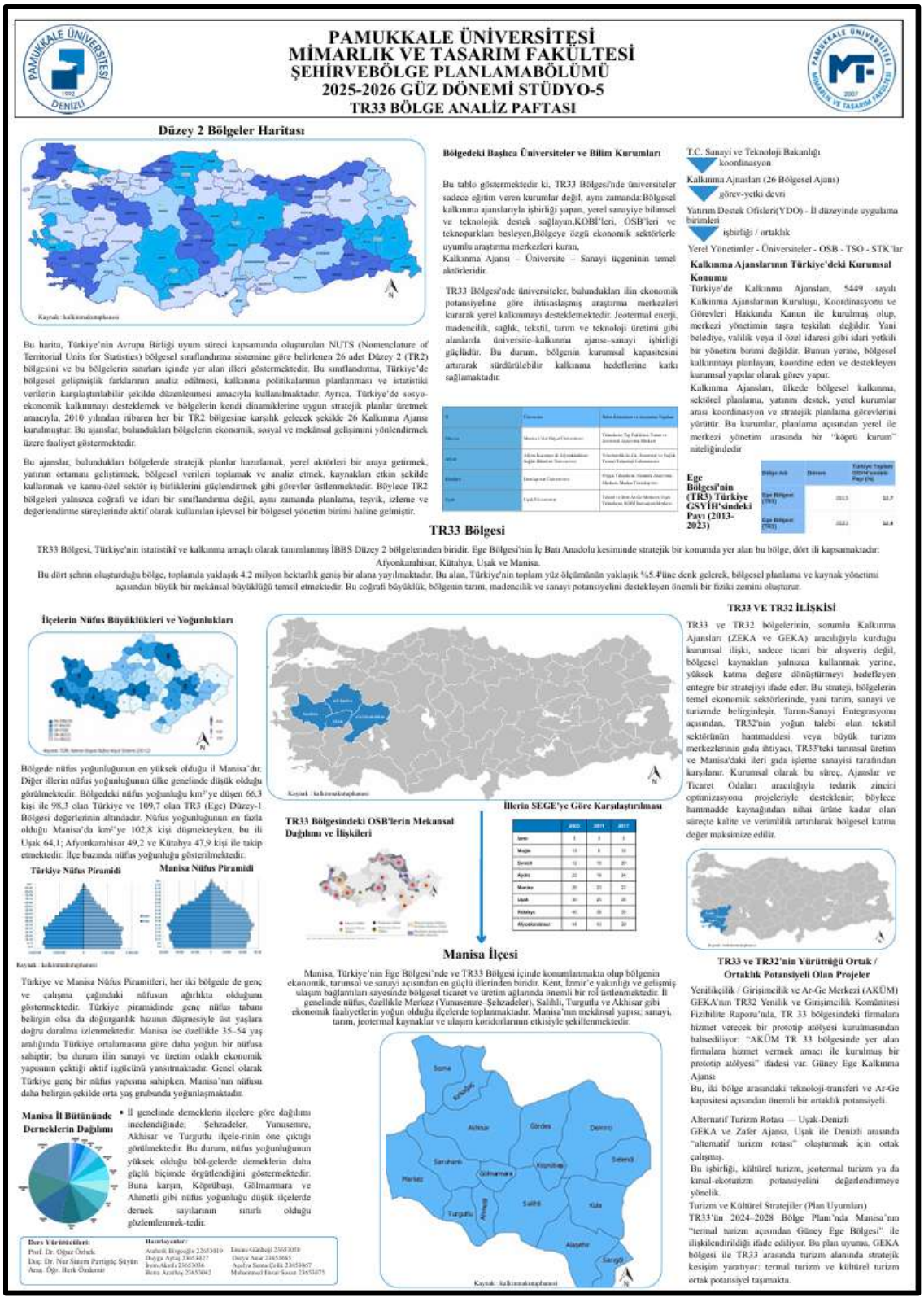
Şekil 303 Kalkınma Planı Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.10.TR33 Bölge Analizi Posteri

Bu posterde, Kalkınma Ajansılarının (ZAFER, GEKA) hazırladığı bölge planları incelenerek, TR33 Bölgesi ve TR32 Bölgesi arasındaki mekânsal, ekonomik ve kurumsal ilişkilerin bütüncül bir çerçevede ele alınması amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle TR33 Bölgesi'nin coğrafi konumu, kapsadığı iller (Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak) ve bölgesel planlama içindeki yeri ortaya konularak genel bir çerçeve oluşturulmaktadır. Bölgenin Türkiye içindeki konumu, yüzölçümü ve sahip olduğu doğal ve ekonomik potansiyel üzerinden mekânsal büyüklüğü ve stratejik önemi gösterilmektedir**(bkz-şekil-32)**. Bu kapsamda, TR33 bölgesinde Manisa'nın bölge içinde nüfus ve ekonomik yapı açısından öne çıktığı, diğer illerin ise daha düşük yoğunluklu ancak potansiyel barındıran yapılar sergilediği ortaya görülmektedir. Ayrıca ilçe ölçeğinde nüfus dağılımları incelenerek bölge içindeki mekânsal farklılıklar açıklanmaktadır. TR33 ve TR32 bölgeleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise bu iki bölge arasında yalnızca mekânsal bir yakınlık değil, aynı zamanda ekonomik ve sektörel bir bütünleşme olduğu görülmektedir. Özellikle tarım-sanayi entegrasyonu, turizm ilişkileri ve Ar-Ge iş birlikleri üzerinden gelişen bu yapı, bölgeler arası etkileşimi güçlendirmektedir. Bu süreçte kalkınma ajansları, ticaret odaları ve yerel aktörler aracılığıyla kurulan iş birlikleri sayesinde üretim, tedarik ve yatırım süreçlerinin daha verimli hale getirildiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca poster içerisinde ortak proje ve iş birliği potansiyelleri de ele alınmakta; alternatif turizm rotaları, girişimcilik ve inovasyon merkezleri ile bölgesel plan uyumları gibi konular üzerinden iki bölge arasındaki stratejik ilişkiler ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda özellikle son dönem planlarında sürdürülebilir kalkınma, yüksek katma değerli üretim ve bölgesel entegrasyon yaklaşımlarının ön plana çıkarıldığı görülmektedir. TR33 ve TR32 bölgeleri arasındaki ilişkilerin yalnızca coğrafi değil, aynı zamanda ekonomik, kurumsal ve stratejik bir bütünlük içinde değerlendirildiği ortaya konulmaktadır. Bu doğrultuda, bölgeler arası iş birliğinin artırılmasının ve entegre planlama yaklaşımlarının geliştirilmesinin, bölgesel kalkınma açısından önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Aynı zamansa kalkınma ajanslarının, yerel ile merkezi yönetim arasında köprü görevi üstlenen ve bölgesel stratejileri yönlendiren yapılar olduğu ifade edilmektedir.

Şekil 304 TR33 Bölge Analizi (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.5.11. Zafer Kalkınma Ajansı'nın Hazırladığı TR33 Bölge Planları

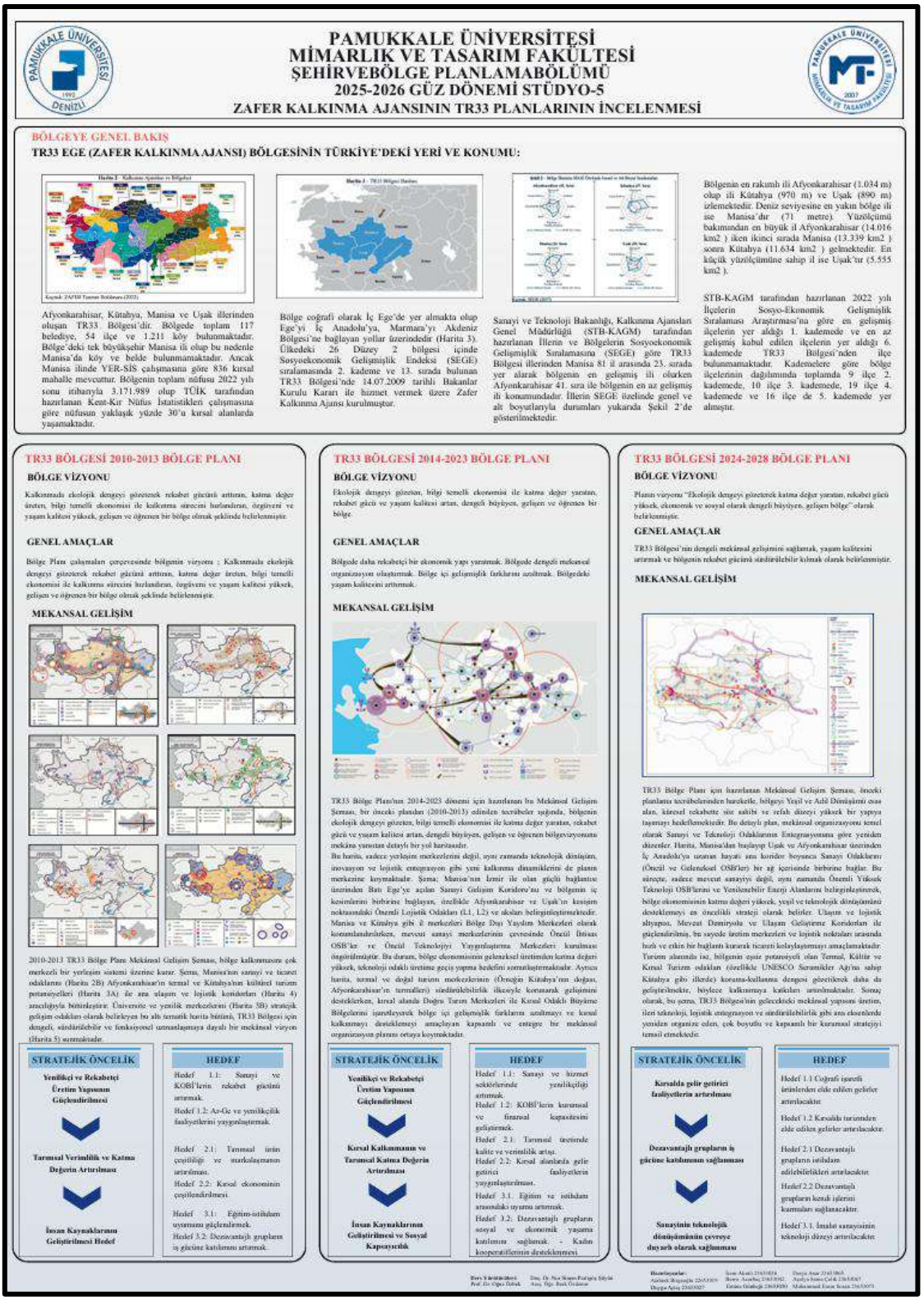
Bu posterde Zafer Kalkınma Ajansının hazırladığı TR33 Bölge Planları incelenerek, TR33 Bölgesi'nin (Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak) genel yapısı, bölge planları ve mekânsal gelişim kararları bütüncül bir şekilde incelenmek amacıyla hazırlanmıştır. Öncelikle bölgenin Türkiye içindeki konumu, nüfus yapısı ve idari özellikleri ele alınarak genel bütüncül bir çerçeve oluşturulmuştur.

2010-2013, 2014-2023 ve 2024-2028 dönemlerini kapsayan bölge planları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Bu planlarda ortak olarak ekolojik dengeyi gözeten, rekabet gücünü artıran ve yaşam kalitesini yükselten bir kalkınma anlayışının benimsendiği görülmektedir. Ancak zamanla bu yaklaşımın daha çok yenilikçilik, teknoloji ve sürdürülebilirlik ekseninde geliştiği gözlemlenmektedir (bkz. Şekil-33).

Mekânsal gelişim kapsamında hazırlanan stratejik planlar doğrultusundaki kararları incelendiğinde ise bölgenin çok merkezli bir yapı üzerine kurgulandığı görülmektedir. Manisa'nın sanayi ve ticaret odağı olarak öne çıktığı, Afyonkarahisar'ın termal turizm, Kütahya'nın kültürel değerler ve Uşak'ın ise geçiş ve bağlantı noktası olarak önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bu yapı, ulaşım ve lojistik koridorları ile desteklenerek bölge içi entegrasyonun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca Zafer Kalkınma Ajansı verileri kapsamında TR33 bölgesini en fazla ekonomik ve sosyal açıdan kalkındıran ilin Manisa olduğu görülmektedir. Manisa'nın TR33 illeri arasında yüksek potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

Ayrıca poster kapsamında sanayi ve teknoloji odaklarının geliştirilmesi, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve insan kaynaklarının güçlendirilmesi gibi stratejik öncelikler de ele alınmıştır. Özellikle son dönem planlarında yeşil dönüşüm, yüksek teknoloji üretimi ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının ön plana çıktığı görülmektedir.

TR33 Bölgesi'nin hazırladığı planların zaman içerisindeki dönüşümünü ortaya koymakta ve bölgenin mekânsal, ekonomik ve sosyal gelişimine yönelik stratejik yaklaşımını bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı görülmektedir.

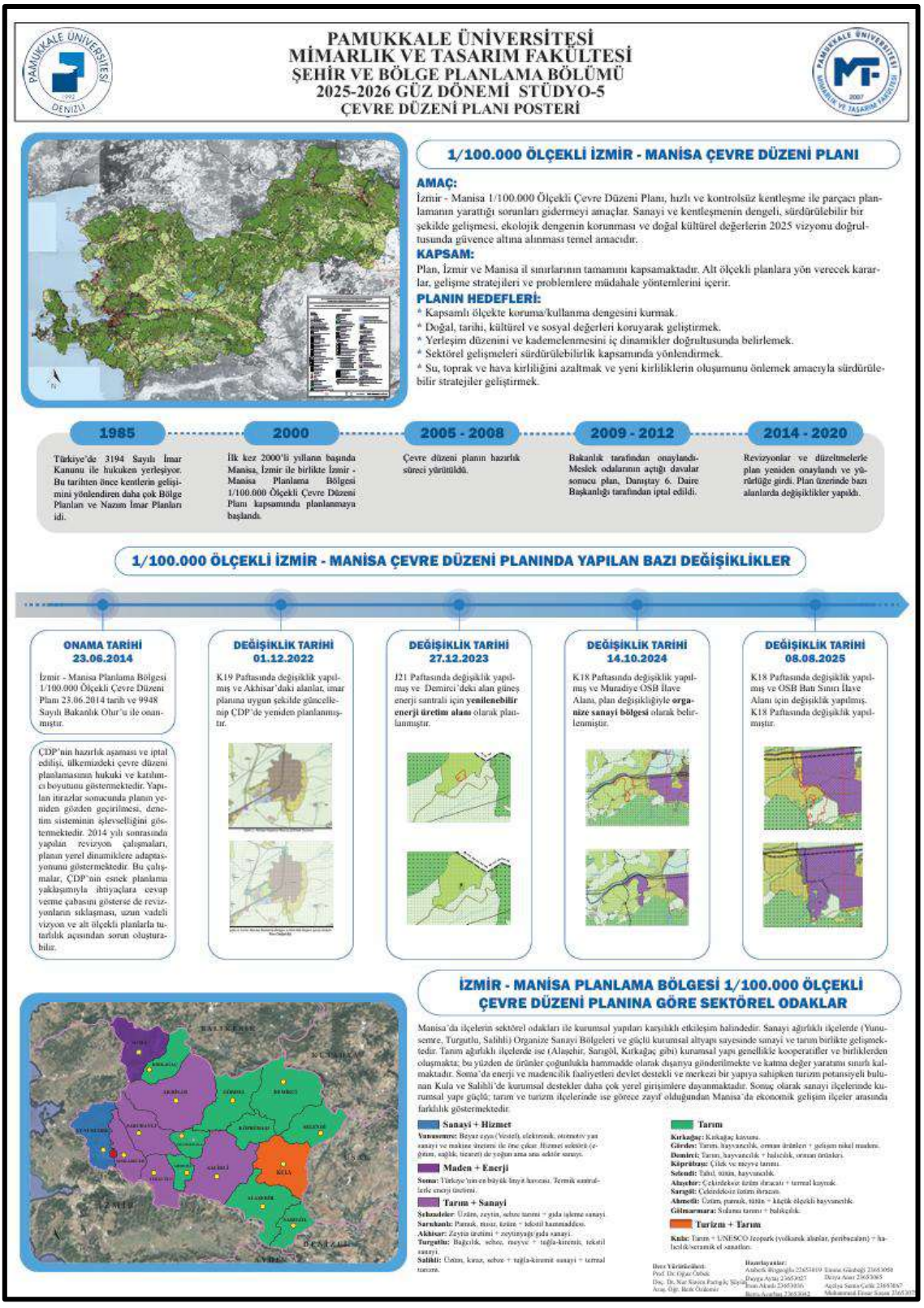
Şekil 305 Tr33 Bölge Planları Karşılaştırma Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.12 Çevre Düzeni Plamı Posteri

İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı 23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanmıştır. *23/06/2014 tarih ve 9948 sayılı Bakanlık Olur'u ile onaylanan İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı askı sürecindeki itirazların değerlendirilmesi sonrasında 30.12.2014 tarih ve 21137 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile onaylanmıştır.* (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü). Böylelikle resmen kesinleşmiştir. Planın amacı, kontrolsüz kentleşme ve sanayileşmenin olumsuz etkilerini önleyip, ekolojik dengeyi doğal, tarihi ve kültürel değerlerini koruyarak, sanayi, tarım, turizm ve yerleşim alanlarını sürdürülebilir bir vizyonla, sektörel kararlarla uyumlu şekilde planlamayı ve arazi kullanım kararlarını belirlemek şeklindedir. **[K-URL21].** Çevre düzeni planının hedefi; koruma-kullanma dengesini sağlayarak bölgenin doğal, kültürel ve ekonomik değerlerini korumak, sürdürülebilir yerleşme düzeni oluşturmak, çevre kirliliğini önlemek ve bütüncül bir yaklaşımla yönlendirmeyi; sanayi, yerleşim ve altyapı projelerini mekânsal stratejilerle uyumlu hale getirmeyi hedefler. **[K-URL21]**

İzmir-Manisa 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, ilk planın iptali sonrası yenilenmiş ve sadece iki ili kapsayacak şekilde daraltılmıştır. Plan, sanayi, tarım ve çevre arasındaki dengeyi kurmayı hedeflese de yapılan revizyonlarla özellikle Gediz Ovası çevresinde bazı tarım alanları OSB genişlemesi için sanayi kullanımına açılmıştır. Ulaşım ve lojistik ağları güçlendirilmiş, koruma alanları belirlenmiş ancak bazı bölgelerde bu alanların daraldığı görülmektedir. Genel olarak plan, ekonomik büyümeyi destekleyen ancak tarımsal koruma açısından tartışmalı bir yapıya sahiptir. **[K-URL22].** Manisa'da ilçelerin sektörel odakları ile kurumsal yapıları birbirini etkiliyor. Sanayi ağırlıklı ilçelerde OSB'ler ve güçlü kurumsal altyapı sayesinde sanayi ve tarım birlikte gelişiyor. Tarım ağırlıklı ilçelerde ise (Alaşehir, Sarıgöl, Kırkağaç gibi) kurumsal yapı genellikle kooperatif ve birliklerden ibaret, bu yüzden ürünler çoğunlukla hammadde olarak dışarıya gidiyor ve katma değer yaratmak zorlaşıyor. Soma'da enerji ve madencilik devlet destekli ve merkezi, turizm potansiyeli olan Kula ve Salihli'de ise kurumsal destek daha çok yerel girişimlere dayanıyor.

Şekil 306 Çevre Düzeni Planı Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.13.Özel Statü Alanları

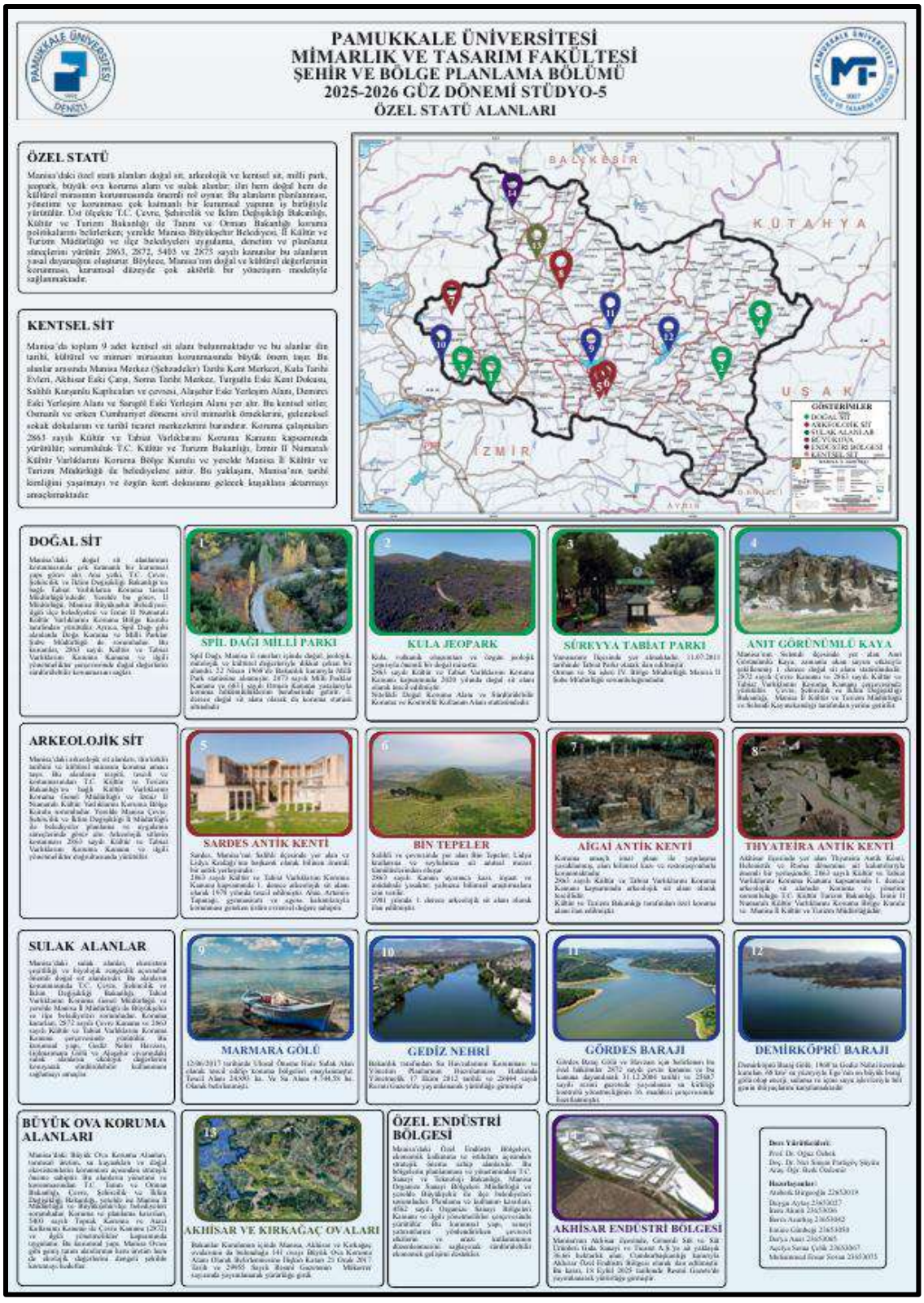
Bu poster kapsamında Manisa iline ait özel statü alanlarını incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Alanın çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve farklı özellikler bir arada değerlendirilmektedir. Manisa da özel statü alanları bir arada bulunmamakla birlikte ilin birçok ilçesine açısında ve ekonomik açıdan katkı sağladığı görülmektedir. İl de Kentsel sit, Arkeolojik sit ve Doğal Sit alanlarıyla yoğunlaşmakta ve yer yer karma sit statüsü de göstermektedir

Kentsel sit alanları daha çok kent merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da bölgenin ilk yerleşim yerlerini kapsayarak, tarihi dokunun korunmasını gerektirmekle birlikte mevcut yapılaşmanın önüne geçirilerek, kentsel kimliğin gelecek nesillere aktarılması açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Arkeolojik sit alanları ise geçmiş medeniyetlere ait izlerin bulunduğu alanlar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Sardes Antik Kenti, Bin Tepeler, Aigai Antik Kenti ve Thyateira gibi alanlar hem bilimsel araştırmalar hem de kültürel mirasın korunması açısından önemli değerler taşımaktadır.
Doğal sit alanları ve tabiat parklarına bakıldığındaysa Merkez de bulunan Spil Dağı Milli Parkı ve Kula Jeoparkı ön plana çıkmaktadır. Kula jeoparkı Türkiye'nin ilk ve tek UNESCO etiketli jeoparkı olmasıyla jeoturizm açısından uluslararası öneme sahiptir

Sulak alanlar kapsamında değerlendirildiğinde Marmara Gölü, Gediz Nehri önemli sulak alanlardır. Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan tescilli, kuş cenneti olarak bilinen Marmara Gölünün kuraklık tehditti altında olduğu bilinmektedir. Bu alanlar hem ekosistem dengesi hem de tarımsal faaliyetler açısından önemlidir. Aynı zamanda birçok canlı türü için yaşam alanı oluşturmaktadır. Büyük ova koruma alanları özellikle Akhisar ve Kırkağaç ovalarının tarımsal üretim açısından öne çıktığı görülmektedir. Bu alanların korunması, verimli tarım arazilerinin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Son olarak özel endüstri bölgeleri, ilin ekonomik yapısının önemli bir parçası olarak değerlendirilebilir. Akhisar ilçesindeki endüstri bölgesi Cumhurbaşkanlığı kararıyla belirlenmiş Manisa için önemli bir yer tutmaktadır.

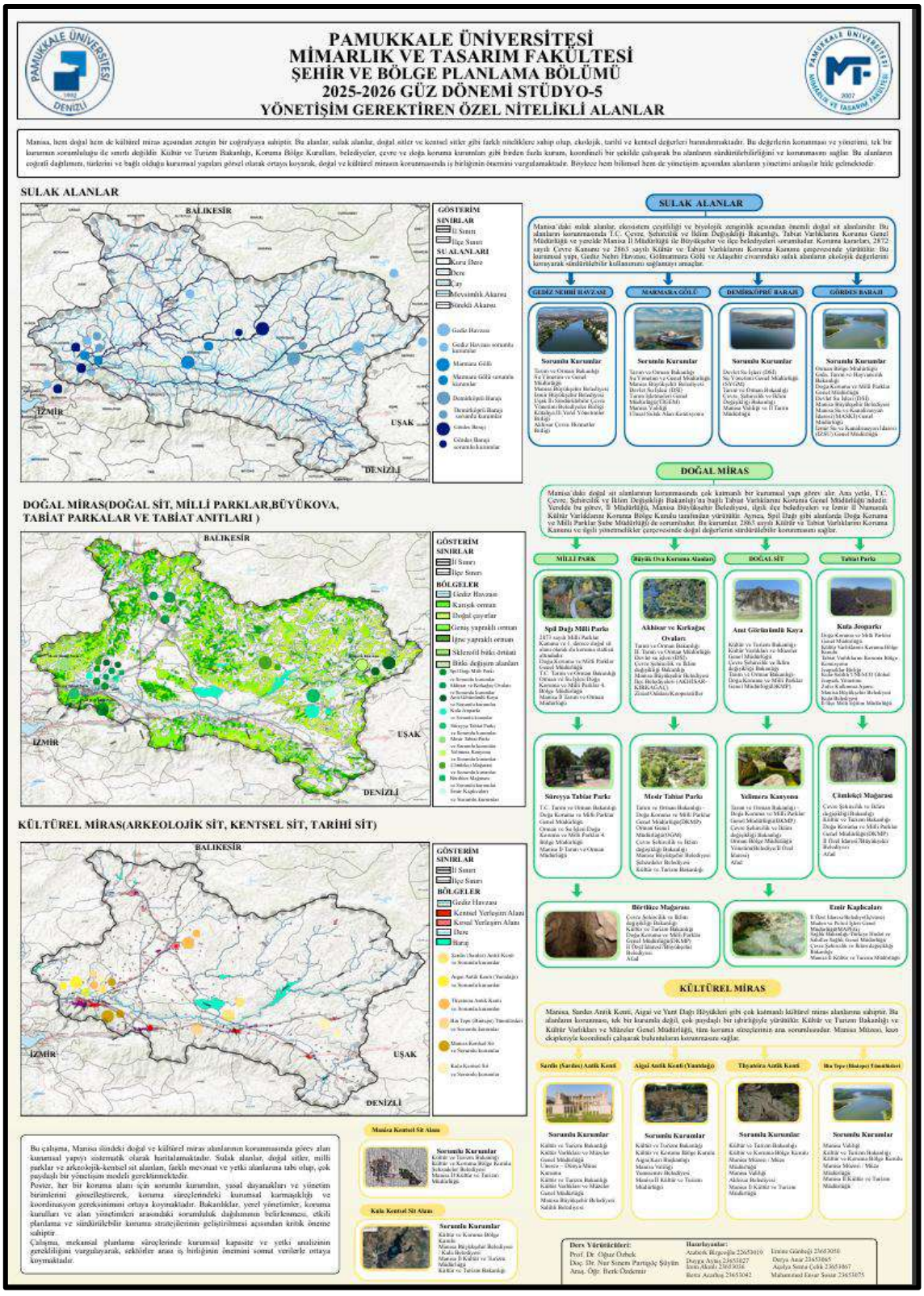

Şekil 307 Özel Statü Alanları Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.14. Yönetişim Gerektiren Özel Nitelikli Alanları

Bu poster kapsamında Manisa ilinde yer alan özel statü alanlarının korunması ve yönetiminin, tek bir kurumun sorumluluğu ile sınırlı olmadığını. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Koruma Bölge Kurulları, belediyeler, çevre ve doğa koruma kurumları gibi birden fazla kurum, koordineli bir şekilde çalışarak bu alanların sürdürülebilirliğini ve korunmasını sağlaması gerektiğini. Böylece iş birliğinin önemin vurgulandığı bir çalışmadır (bkz. Şekil-36)

Şekil 308 Yönetişim Gerektiren Özel Nitelikli Alanlar (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.15. Manisa İli Bütün Planların Karşılaştırılması

Bu posterde, stratejik kalkınma planları, TR33 Bölge Planları ve ulusal kalkınma planları karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve özellikle Manisa ili üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

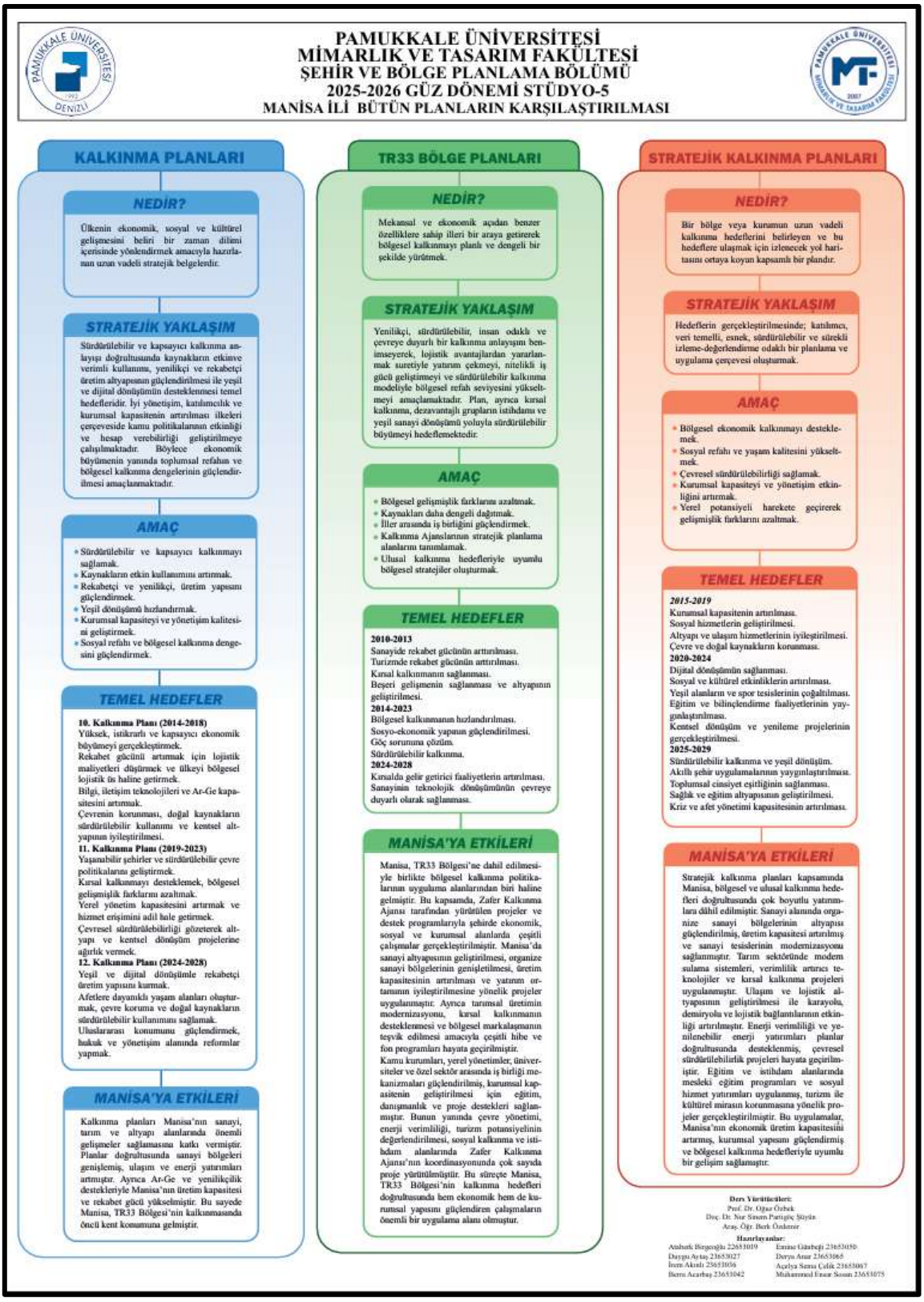
Öncelikle 5 yıllık kalkınma planları kapsamında ise Türkiye genelinde ekonomik büyümenin sağlanması, rekabet gücünün artırılması, yeşil ve dijital dönüşümün desteklenmesi ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması gibi hedefler belirlenmiştir. Bu planlar kapsamında yapılan politikalar ve hedefler yerelde Manisa'da da uygulanmaktadır. Yani Ulusal düzeyde kalkınma planlarıyla hedefler belirlenir yerel düzeydeyse bu hedefler uygulanır.

TR33 Bölge Planları incelendiğinde ise bölgesel ölçekte daha dengeli bir kalkınma sağlamak amacıyla iller arası iş birliğinin güçlendirilmesi, kaynakların etkin dağıtılması ve yerel potansiyellerin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Planların dönemler ilerledikçe özellikle sürdürülebilirlik, teknolojik dönüşüm ve kırsal kalkınma konularına daha fazla odaklandığı görülmektedir.

Stratejik kalkınma planlarının; katılımcı, veri temelli ve sürdürülebilir bir yaklaşım ile uzun vadeli hedefler doğrultusunda bir yol haritası sunduğu görülmektedir. Bu planlarda ekonomik kalkınma, sosyal refahın artırılması, çevresel sürdürülebilirlik ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi temel amaçlar olarak öne çıkmaktadır.

Tüm bu planların Manisa üzerindeki etkileri değerlendirildiğinde, ilin özellikle sanayi, tarım ve lojistik alanlarında önemli gelişmeler kaydettiği görülmektedir. Organize sanayi bölgelerinin gelişmesi, ulaşım ve altyapı yatırımlarının artması, tarımsal üretimde modern tekniklerin kullanılması ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi Manisa'nın bölge içindeki konumunu güçlendirmiştir.

Bu poster, farklı ölçeklerde hazırlanan planların birbiriyle ilişkisini ortaya koyarak Manisa'nın kalkınma sürecini çok boyutlu bir şekilde analiz etmekte ve planlama kararlarının mekânsal ve ekonomik etkilerini bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmektedir. Ayrıca planlarının bir biri arasında karar alma ve uygulanması açısındada hiyerarşik bir yapı gösterdiği görülmektedir.

Şekil 309 Planların Karşılaştırma Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir

Pamukkale Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 2025- 2026 Eğitim Öğretim Yılı Güz Yarıyılında SBP 301 Kodlu Stüdyo 5 Dersi Kapsamında, Proje Koordinatörleri Yürütücülüğünde 3. Sınıf Öğrencileri Tarafından Hazırlanmıştır.

6.5.16. Yatırım ve Projeler Posteri

Bu poster, Manisa ilinde yatırım ve projelerin genel dağılımını ve bu dağılımın ilçelere göre nasıl farklılaştığının incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. İlin ekonomik yapısının her yerde aynı olmadığını, bazı ilçelerin güçlü yatırım merkezleri haline gelirken bazı ilçelerin daha sınırlı geliştiğini göstermektedir.

Özellikle Yunusemre ve Şehzadeler gibi merkez ilçeler, organize sanayi bölgeleri ve ulaşım olanakları sayesinde yatırımın en yoğun olduğu ilçeler olarak öne çıkarken; Turgutlu, Akhisar, Salihli ve Soma ilçeleriyse alt merkezler olarak yatırım ve projelerin bu ilçelerde de yoğun olduğu görülmektedir. Kula, Alaşehir, Sarıgöl, Demirci ve Gördes gibi ilçelerde yatırımlar daha çok turizm, tarım ve yerel üretim gibi potansiyellere dayanmaktadır. Kula özelinde ise UNESCO Jeoparkı odaklı turizm projeleri ön plana çıkmakta ve bu durum ilçenin sanayi yerine doğal ve kültürel değerleriyle geliştiğini göstermektedir. Selendi, Köprübaşı, Kırkağaç, Ahmetli ve Gölmarmara ilçelerindeyse büyük ölçekli yatırımların sınırlı olduğu, projelerin daha çok temel altyapı ve kamu hizmetlerini iyileştirmeye yönelik olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda Manisa'nın kalkınma sürecinin yalnızca sanayiye bağlı olmadığını; sanayi ve lojistik yatırımların yanı sıra tarım, kırsal kalkınma ve turizm projelerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Demiryolu bağlantıları, organize sanayi bölgeleri ve ulaşım projeleri sanayi gelişimini desteklerken; barajlar, sulama projeleri ve tarımsal destekler üretim kapasitesini artırmayı hedeflemektedir. Turizm alanında ise Kula-Salihli Jeoparkı, Spil Dağı ve Alaşehir'deki inanç turizmi gibi projeler ilin farklı potansiyellerini öne çıkarmaktadır. Manisa'nın çok yönlü bir gelişim yapısına sahip olduğunu ve yatırım kararlarının ilçelerin sahip olduğu ekonomik, coğrafi ve kültürel özelliklere göre şekillendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

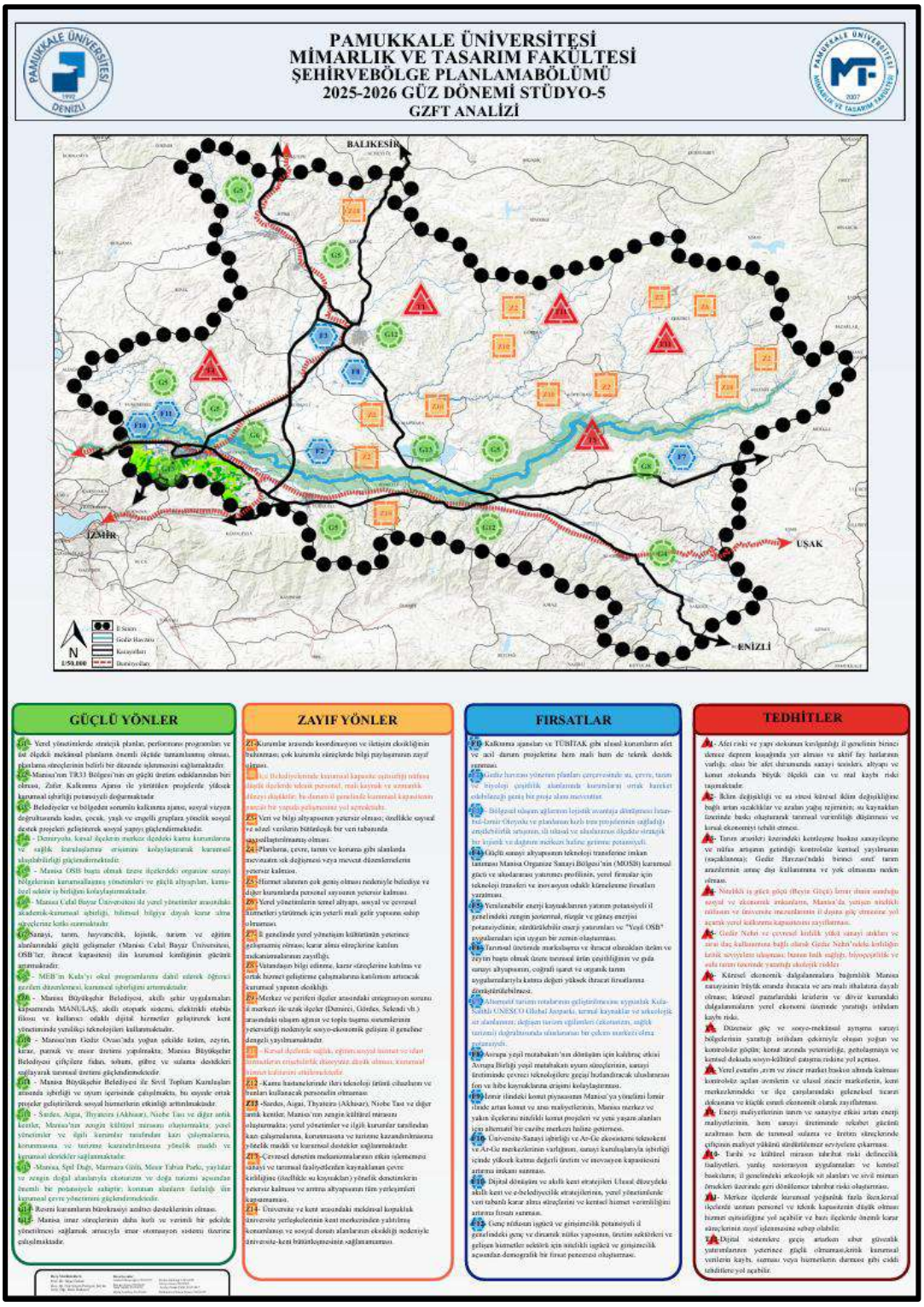
Şekil 310 Yatırım ve Projeler Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.5.17. GZFT Analizi

Bu posterde Manisa ili özelinde kurumsal yapı kapsamında gerçekleştirilen GZFT (Güçlü-Zayıf Yönler, Fırsatlar-Tehditler) analizi ele alınmıştır. Analiz ile ilin kurumsal kapasitesi, yönetişim yapısı ve gelişim potansiyeli çok boyutlu bir çerçevede değerlendirilmiştir. Güçlü yönler incelendiğinde, Manisa'nın özellikle organize sanayi bölgeleri, üniversite-sanayi iş birliği, güçlü üretim altyapısı ve yerel yönetimlerin sosyal projeleri ile kurumsal anlamda gelişmiş bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca ulaşım altyapısının gelişmiş olması ve akıllı şehir uygulamalarının yaygınlaşması, kentin kurumsal işleyişini destekleyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Zayıf yönler kapsamında ise kurumlar arası koordinasyon eksikliği, veri altyapısının yetersizliği, yerel yönetimlerdeki kapasite farklılıkları ve kırsal alanlarda hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, katılımcı yönetişim mekanizmalarının yeterince gelişmemiş olması ve mali kaynak yetersizlikleri de kurumsal yapıyı sınırlandıran temel problemler arasında değerlendirilmektedir. Fırsatlar açısından değerlendirildiğinde, Manisa'nın güçlü sanayi altyapısı, lojistik konumu, yenilenebilir enerji potansiyeli ve tarımsal üretimde markalaşma imkânları önemli avantajlar sunmaktadır. Ayrıca üniversite-sanayi iş birlikleri, dijital dönüşüm süreçleri ve alternatif turizm potansiyelleri ilin gelişimini destekleyen fırsat alanları olarak öne çıkmaktadır.

Tehditler bölümünde ise deprem riski, iklim değişikliğine bağlı su stresi, tarım alanları üzerindeki kentleşme baskısı ve çevresel kirlilik gibi unsurlar dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra nitelikli iş gücü göçü, küresel ekonomik dalgalanmalar ve düzensiz göçün oluşturduğu sosyo-mekânsal sorunlar da ilin sürdürülebilir gelişimini tehdit eden faktörler arasında yer almaktadır. Manisa'nın kurumsal yapısını güçlü ve zayıf yönleriyle birlikte ortaya koyarken, aynı zamanda ilin gelecekteki gelişim sürecinde değerlendirilmesi gereken fırsat ve riskleri bütüncül bir

Şekil 311 Gzft Analiz Posteri (SBP 351 Stüdyo-5 Dersi Kapsamında Üretilmiştir)

6.6. Bölüm Sonu Değerlendirmesi

Manisa iline yönelik yapılan analizler kapsamında ilin Kurumsal Yapısı incelenmiştir. Manisa'da kurumsal yapı merkezde yoğunlaşırken Köprübaşı, Selendi, Gördes ve Kırkağaç gibi ilçelerin daha sınırlı kaldığı görülmektedir. Yerel yönetimler ve yasal değişimlere bakıldığında dönemler arasında değişimler görülmektedir. Özellikle 2012 yılında 6360 sayılı kanunun çıkması ve Manisa'nın Büyükşehir statünü kazanmış. Kent merkezi Yunusemre ve Şehzadeler olmak üzere iki ilçeye ayrılmıştır. Aynı zamanda Demirci ilçesindeki bazı köy ve belediyeler Köprübaşı ilçesi idari sınırlarına dahil edilmiştir.

İl genelinde yönetimsel sınırlar içerisinde yerleşim kademelenmelerinin farklılaşması; ilçeler arası çekim gücü, sosyo-ekonomik gelişmişlik, hizmetlere erişim ve sunum açısından belirgin farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Üst kademe yerleşimlerin bölgesel ölçekte merkez işlevi görmesi, alt kademe yerleşimlerin ise üst kademelere olan bağımlılıklarının artması da hizmet dağılımında eşitsizliklere neden olmaktadır. Aynı zamanda ilin TR33 Bölgesi Hizmet Kademelenmesi kapsamında çevre yerleşimler ile bağlantılı olması bölgesel ölçekte güçlü bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir. İlde organize sanayi bölgeleri, belediyeler ve ilgili kamu kurumları arasında kurulan iş birlikleri önemli bir fırsat yaratmaktadır. Bu yapı, ekonomik gelişmeyi destekleyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu iş birliklerinin daha güçlü ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

İl genelinde eğitim ve sağlık kurumları dağılımına bakıldığında ilçeler arasında eşitsizliklerin olduğu görülmekte ancak erişim mesafeleri ve nüfus yoğunluklarına bakıldığında ise yeterli olduğu görülmektedir. Katılımcılık açısından değerlendirildiğinde, yerel paydaşların karar alma süreçlerine dahil edilmesi yönünde adımlar atılmış olsa da bu sürecin daha yaygın ve etkin bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Özellikle sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarının sürece daha aktif katılımı, alınan kararların daha kapsayıcı olmasına katkı sağlayacaktır. Manisa'nın planlama sürecine bakıldığında Ulusal ölçekte Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanan Kalkınma Planlarına, Bölgesel ölçekte Çevre Düzeni Planına, Zafer Kalkınma Ajansı tarafından yapılan TR33 Bölge Planları ve Kentsel Ölçekte

Manisa Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planlarını planları arasında bir bütün hiyerarşisi içerisinde işlediği görülmektedir. Aynı zamanda Özel statü alanları için çeşitli kurumlar arasında iş birliği yapıldığı görülmektedir. Genel olarak Manisa'nın Kurumsal Yapısına bakıldığında iş birliğinin ve kurumsal çeşitliliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

7.KAYNAKLAR

7.1 TARİHSEL YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[T-1] Kayan, İ. (2011). *Batı Anadolu'nun doğal çevresi ve yerleşim tarihi*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

[T-2] Trevor Bryce. (2005). *The kingdom of the Hittites* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.

[T-3] Crawford H. Greenewalt. (2010). *Sardis: Archaeological research*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

[T-4] Pierre Briant. (2002). *From Cyrus to Alexander: A history of the Persian Empire*. Winona Lake, IN: Eisenbrauns.

[T-5] Graham Shipley. (2000). *The Greek world after Alexander: 323–30 BC*. London: Routledge.

[T-6] David Magie. (1950). *Roman rule in Asia Minor*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

[T-7] Alexander Kazhdan (Ed.). (1991). *The Oxford dictionary of Byzantium*. New York: Oxford University Press.

[T-8] Osman Turan. (2014). *Selçuklular tarihi ve Türk-İslam medeniyeti*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

[T-9] Halil İnalcık. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu klasik çağ (1300–1600)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

[T-10] İlhan Tekeli. (2011). *Türkiye'de kentleşme yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

[T-11] Ekrem Akurgal. (2007). *Anadolu uygarlıkları*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.

[T-12] William Mitchell Ramsay. (1890). *The historical geography of Asia Minor*. London: John Murray.

[T-13] Kevin Lynch. (1960). *The image of the city*. Cambridge, MA: MIT Press.

[T-14] Spiro Kostof. (1991). *The city shaped: Urban patterns and meanings through history*. London: Thames & Hudson.

[T-15] Colin Renfrew, & Paul Bahn. (2004). *Archaeology: Theories, methods and practice* (4th ed.). London: Thames & Hudson.

[T-16] Zeynep Ahunbay. (2019). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.

[T-17] Doğan Kuban. (2002). *Osmanlı mimarisi*. İstanbul: Yem Yayın.

[T-18] Maurice Halbwachs. (1992). *On collective memory*. Chicago: University of Chicago Press.

[T-19] T.C. Resmî Gazete. (1983). *2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*. Ankara: T.C. Resmî Gazete.

[T-20] Bie Plevoets, & Koenraad Van Cleempoel. (2011). *Adaptive reuse as an emerging discipline: An overview*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven.

[T-21] Edward Relph. (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.

[T-22] UNESCO. (2011). *Recommendation on the historic urban landscape*. Paris: UNESCO Publishing.

[T-23] Bernard M. Feilden. (2003). *Conservation of historic buildings* (3rd ed.). Oxford: Architectural Press.

[T-24] ICOMOS. (2008). *The ICOMOS charter on cultural routes*. Paris: ICOMOS.

[T-25] Alexander Kazhdan. (1991). *Byzantium*. New York: Oxford University Press.
[T-26] Ahmet Altun. (2024). *Anadolu'da Roma yolları ve ulaşım sistemleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
[T-27] Mehmet Baranaydın. (2019). *Yedi kilise ve erken Hristiyanlık dönemi ulaşım ağları*. İzmir: Ege Yayınları.
[T-28] Dokuz Eylül Üniversitesi Arkeoloji Bölümü. (2014). *Thyateira (Akhisar) kazı bulguları ve değerlendirmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
[T-29] Hasan Erdem. (2023). *Pers Kral Yolu ve Anadolu'daki güzergâh sistemi*. İstanbul: Kronik Kitap.
[T-30] Ebru Kunt, vd. (2017). *Yedi kilise rotası ve inanç turizmi*. İzmir: Meta Basım.
[T-31] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *Türkiye'de arkeolojik alanlar ve kültürel miras çalışmaları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
[T-32] Ömer Emre, Tuncay Yılmaz Duman, Seda Özalp, Hasan Elmacı, Şeref Olgun, & Fuat Şaroğlu. (2012). *Active fault database of Turkey*. Ankara: TÜBİTAK.
[T-33] Dokuz Eylül Üniversitesi. (2020). *Manisa havzasının jeolojik ve mekânsal gelişimi üzerine araştırma*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
[T-34] Ekrem Akurgal. (2014). *Anadolu uygarlıkları*. İstanbul: Net Turistik Yayınları.
[T-35] Veli Sevin. (2016). *Anadolu'nun tarihsel coğrafyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
[T-36] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *Manisa ili kültür envanteri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
[T-37] Metin Sert. (t.y.). *Turgutlu Çal Dağı'ndaki antik yerleşimler*.
[T-38] Sarıgöl Belediyesi. (2024). *Sarıgöl*. Manisa: Sarıgöl Belediyesi Yayınları.
[T-39] Ahmetli Kaymakamlığı. (2024). *Tarihçe*. Manisa: Ahmetli Kaymakamlığı Yayınları.
[T-URL1] Kültür Envanteri. (2023). *Dedekuyusu – Destepe*. https://kulturenvanteri.com/yer/dedekuyusu-destepe/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL2] Visit Manisa. (2023). *Gediz Ovası*. https://visitmanisa.org/icerik/gediz-ovasi [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL3] Kültür Portalı. (2023). *Sart Antik Kenti*. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/sart [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL4] ArkeoGezgin. (2023). *Sardes (Sart) Antik Kenti*. https://www.arkeogezgin.com/sardessart-antik-kenti/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL5] ResearchGate. (2023). *Kral Yolu'nun Anadolu güzergahı*. https://www.researchgate.net/publication/376819735_Kral_Yolu'nun_Anadolu_Guzergahi [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL6] Şehzadeler Belediyesi. (2023). *İmar planı değişikliği duyurusu*. https://www.sehzadeler.bel.tr/duyurular/Sehzadeler-ilcesi-Selimsahlar [Erişim tarihi: Mayıs 2026] Alani-1-1000-Olcekli-Uygulama-Imar-Plani-Degisikligi.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL7] Manisa Şehzadeler Belediyesi -2921-Parsele-Yonelik-Hazirlanan-Trafo- https://www.sehzadeler.bel.tr/duyurular/Sehzadeler-ilcesi-Selimsahlar [Erişim tarihi: Mayıs 2026] Alani-1-1000-Olcekli-Uygulama-Imar-Plani-Degisikligi.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]

[T-URL8] Arkeoloji ve Sanat. (2023). *Sütun başlığı*. https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/mekanigin-ve-estetigin-bulustugu-yer-sutun-basligi_3_1173829.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL9] Spil'in Çocukları. (2023). *Thyateira Kilisesi*. https://www.spilincocuklari.com/post/thyateira-kilisesi [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL10] Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). *Muradiye Camii ve Külliyesi*. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-73026/muradiye-camii-ve-kulliyesi-manisa-merkez.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL11] Kültür Envanteri. (2023). *Muradiye Külliyesi planı*. https://kulturenvanteri.com/yer/muradiye-camii-manisa/muradiye-kulliyesi-plani/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL12] DergiPark. (2024). *Anadolu'daki bir grup antik Roma yolu*. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4116391 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL13] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *Sardes Antik Kenti ve Bintepeler Lidya Tümülüsleri*. https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-51373/sardes-antik-kenti-ve-bintepeler-lidya-tumulusleri-manisa.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL14] Baranaydin, F. (2019). *Apokaliptik kiliseler*. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/712412 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL15] İzmir Kültür ve Turizm Dergisi. (t.y.). *Kaybolan liman Efes*. https://izmirdergisi.com/tr/bloglar/195-tumay-sonmez/1478-kaybolan-liman-efes [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL16] Ders Tarih. (2020). *İlk ve Orta Çağ'da ticaret yolları*. https://derstarih.com/ilk-ve-orta-cagda-ticaret-yollari/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL17] Manisa Haberleri. (2021). *Kral Yolu ziyareti*. https://www.manisahaberleri.com/dogaseverler-manisada-kral-yolunu-ziyaret-etti [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL18] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). *İncil'de adı geçen 7 kiliseden üçü*. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152050/incilde-adi-gecen-7-kiliseden-ucu.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL19] Harita.gen.tr. (2023). *Yunusemre ilçesi*. https://www.harita.gen.tr/ilce/588-manisa-yunusemre/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL20] Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). *Gediz Havzası*. https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=133 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL21] Wikipedia. (2024). *1922 Manisa yangını*. https://tr.wikipedia.org/wiki/1922_Manisa_yang%C4%B1n%C4%B1 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL22] Metin Sert. (2023). *Niobe efsanesi*. https://www.metinsert.com/?pnum=833&pt=A%C4%9Flayan+kaya+Niobe [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL23] Adnan Menderes Üniversitesi. (2023). *Spil Dağı efsanesi*. https://gzt.adu.edu.tr/haber/manisa-nin-efsanesi-spil-dagi-9152 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL24] Manisa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). *Thyateira Antik Kenti*. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152298/thyateira.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]

[T-URL25] Arkeoloji ve Sanat. (2023). *Lidya tümülüsleri*. https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/manisadaki-lidya-tumulusleri-yine-definecilerin-hedefinde_3_1358667.html [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL26] Ege Meclisi. (2023). *Philadelphia tiyatrosu*. https://www.egemeclisi.com/antik-philadelphianin-tiyatrosu-alasehirde-bulundu [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL27] Spil'in Çocukları. (2023). *Kırkağaç antik tarihi*. https://www.spilincocuklari.com/post/kirkagacin-antik-tarihi [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL28] Ekoloji Birliği. (2023). *Turgutlu Çal Dağı*. https://ekolojibirligi.org/turgutlu-cal-dagindaki-antik-yerlesimler-metin-sert/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL29] Salt Research. (2023). *Arşiv belgesi*. https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/72499 [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL30] Demirci Belediyesi. (2023). *Tarihi mekânlar*. https://www.demirci-bld.gov.tr/detaylar/1/haberler/41325/demircideki_2_bin_yillik_tarihi_cinar_ve_tarihi_mekanlar_misafirlerini_agirladi.aspx [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL31] Gördes Belediyesi. (2023). *Gördes tarihi*. https://www.gordes.bel.tr/haber/tarihimizin-essiz-bir-parcasi-gordes-te [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL32] Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023). *Ülkemizin incileri*. https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/65/Ulkemizin-Incileri [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL33] Gezicini. (2023). *Selendi gezilecek yerler*. https://gezicini.com/selendi-gezilecek-yerler/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL34] Gölmarmara Belediyesi. (2023). *Tarih turu*. https://www.golmarmara.bel.tr/event/golmarmara-tarih-turu/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL35] Manisa Aktif Haber. (2023). *Köprübaşı tarihi*. https://www.manisaaktifhaber.com.tr/yillardir-atil-vaziyette-koprubasinin-gizli-hazinesi-yok-oluyor [Erişim tarihi: Mayıs 2026]
[T-URL36] Altınova Güncel. (2020). *Osmanlı mezar taşları*. https://altinovaguncel.wordpress.com/2020/03/10/kultur-tasiyicisi-olarak-yalovada-osmanli-donemi-mezar-tasi-ornekleri/ [Erişim tarihi: Mayıs 2026]

7.2 MEKANSAL YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[M-1] Keleş, R. (2022). *Kentleşme Politikası* (15. baskı, ss. 45–78). İmge Kitabevi.
[M-2] Tekeli, İ. (2020). *Türkiye'de Kent Planlama: Politikaları ve Uygulamalar* (ss. 203–227). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
[M-3] Lynch, K. (1984). *Good City Form* (ss. 89–117). MIT Press.
[M-4] Beatley, T. (2017). *Handbook of Biophilic City Planning & Design* (ss. 156–182). Island Press.
[M-5] Malczewski, J. (2020). *GIS and Multicriteria Decision Analysis* (2. baskı, ss. 331–355). John Wiley & Sons.
[M-6] Tchobanoglous, G. (2020). *Integrated Solid Waste Management* (ss. 567–592). McGraw-Hill.

[M-7] World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future* (ss. 43–65). Oxford University Press.
[M-8] Burgess, E. W. (1925). The Growth of the City. In R. E. Park (Ed.), *The City* (ss. 47–62). University of Chicago Press.
[M-9] Christaller, W. (1933). *Die zentralen Orte in Süddeutschland* (ss. 71–103). Gustav Fischer Verlag.
[M-10] Bean, G. E. (2021). *Aegean Turkey*. John Murray Publishers.
[M-11] Tchobanoglous, G. (2020). *Integrated Solid Waste Management*. McGraw-Hill.
[M-12] World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press.
[M-13] Notestein, F. W. (1945). Population: The Long View. In T. W. Schultz (Ed.), *Food for the World* (ss. 36–57). University of Chicago Press.
[M-14] Burgess, E. W. (1925). The Growth of the City. In R. E. Park (Ed.), *The City* (ss. 47–62). University of Chicago Press.
[M-15] Resmi Gazete. (1985). *İmar Kanunu (No. 3194)*. T.C. Başbakanlık.
[M-16] Christaller, W. (1933). *Die zentralen Orte in Süddeutschland*. Gustav Fischer Verlag.
[M-17] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Manisa ili nüfus ve demografik istatistikleri*.
[M-18] Harita Genel Müdürlüğü. (2023). *Manisa ili coğrafi verileri ve harita bilgileri*. Milli Savunma Bakanlığı.
[M-19] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). *TR33 Bölgesi (Manisa) sosyo-ekonomik gelişmişlik raporu*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
[M-20] Manisa Valiliği. (2024). *Manisa iline ait genel bilgiler ve istatistikler*. T.C. Manisa Valiliği.
[M-21] Tarım ve Orman Bakanlığı. (2024). *Manisa ili tarım ve doğal kaynaklar raporu*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.
[M-22] Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (2023). *Manisa ili jeoloji ve topoğrafya verileri*. MTA Yayınları.
[M-23] Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2024). *Manisa ili doğal alanlar ve koruma bölgeleri raporu*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı.
[M-24] Manisa İl Tarihi ve Kentsel Gelişim Çalışmaları. (2024). *Manisa kentsel gelişim analizi raporu*.
[M-25] Manisa Kentsel Gelişim Raporu. (2024). *Manisa kentsel gelişim değerlendirme raporu*.
[M-26] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Manisa ili stratejik plan ve kentsel gelişim raporu*. Manisa Büyükşehir Belediyesi.
[M-27] Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü. (2023). *Manisa ili mekânsal planlama ve gelişim raporu*. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı.
[M-28] T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2023). *Manisa ili ulaştırma ve altyapı yatırımları raporu*.
[M-29] Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2023). *Manisa ili enerji görünümü raporu*.
[M-30] Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ). (2023). *Manisa ili su yapıları ve hidroelektrik raporu*.
[M-31] Karayolları Genel Müdürlüğü. (2025). *Manisa ili karayolu ağı istatistikleri*.

[M-32] Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD). (2025). *Manisa ili demiryolu istatistikleri ve faaliyet raporu*.
[M-33] Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMİ). (2025). *Manisa ili havayolu ulaşım verileri*.
[M-34] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). *Manisa ili çevre altyapı ve sürdürülebilirlik raporu*.
[M-URL-1] Çalışma Alanının İlçeler Haritası (Yandex,maps)Erişim Adresi:https: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/52/Manisa_districts.png [Erişim Tarihi: Mayıs 2026]
[**M-URL-2]** Tr33 İlleri Haritası (Zafer Kalkınma Ajansı) Erişim Adresi:https: https://zafer.gov.tr/magazines?seotitle=/faaliyetler/planlama/tr33-bolgesi-bolge-plani [Erişim Tarihi: Mayıs 2026]
[M-URL-3] Manisa'nın Coğrafi Yapı Haritası Erişim Adresi:https: https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=133 [Erişim Tarihi: Mayıs 2026]
[M-URL-4] Çalışma Alanının Otoyol ve Karayolu Haritası Erişim Adresi:https: https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Bolgeler/2Bolge/Iller/Manisa.jpg [Erişim Tarihi: Mayıs 2026]

7.3 ÇEVRESEL YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[Ç-1] Ankara Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). Çevre kirliliği. **[]**.
[Ç-8] Arslan, F. (2016). Manisa ilinin yenilenebilir enerji potansiyeli üzerine bir değerlendirme. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 14(3). [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-2] DergiPark. (t.y.). Planlamada doğal eşik değerlendirme kriterleri. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-3] Gökçe, A. (2000). Maden yatakları (2. baskı). Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-4] Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA). (t.y.). Jeoparklar. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-5] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). Manisa ili 2024 yılı çevre durum raporu. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-6] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Manisa ili 2025 yılı çevre durum raporu. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-7] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). Toprak kirliliği [PDF]. [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026].
[Ç-URL4] Anadolu Ajansı. (2019, 13 Şubat). Marmara Gölü'nün yükselmesi balıkçıların yüzünü güldürdü. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/marmara-golunun-yukselmesi-balikcilarin-yuzunu-guldurdu/1391074 [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL31] Anadolu Ajansı. (2023, 24 Temmuz). Yeniden coşkuyla akan Gediz, volkanik kanyona hayat verdi. https://www.aa.com.tr/tr/yasam/yeniden-coskuyla-akan-gediz-volkanik-kanyona-hayat-verdi/2952859 [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL39] Anadolu Ajansı. (2023, 25 Ekim). Barajda sular çekilince lav kalıntıları ortaya çıktı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/barajda-sular-cekilince-lav-kalintilari-ortaya-cikti/3031841 [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]

[Ç-URL64] Anadolu Ajansı. (t.y.). Börtlüce Mağarası'nın turizme kazandırılması hedefleniyor. https://www.aa.com.tr/tr/kultur/bortluce-magarasinin-turizme-kazandirilmasi-hedefleniyor/2916663 [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL72] Anadolu Ajansı. (t.y.). Trafik gürültü şampiyonu oldu. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/trafik-gurultu-sampiyonu-oldu/1448882 [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL3] Ankara Üniversitesi. (t.y.). Açık ders malzemeleri. https://acikders.ankara.edu.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL41] Anka Haber Ajansı. (2024, 25 Ocak). Sevişler Barajı alarm veriyor. https://ankahaber.net/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL66] Anka Haber Ajansı. (t.y.). Selçuk Özdağ Manisa'nın sorunlarını TBMM gündemine taşıdı. https://ankahaber.net/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL13] Aydem Enerji. (t.y.). Erozyon nedir? Erozyonla nasıl mücadele edilmeli? https://www.aydemenerji.com.tr/blog/259/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL23] Climate-Data.org. (t.y.). Manisa iklim verileri. https://tr.climatedata.org/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL21] Coğrafya Harita. (t.y.). Manisa ili lokasyon haritası. http://cografyaharita.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL1] Coğrafya Hocası. (t.y.). Bakı. https://cografyahocasi.com/sozluk/baki.html [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL2] Coğrafya Hocası. (t.y.). Toprak tipleri ve özellikleri. https://cografyahocasi.com/10-sinif/toprak-tipleri-ve-ozellikleri.html [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL5] Coğrafya Sözlüğü. (t.y.). Tektonik. https://cografyasozlugu.com/terim/tektonik [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL11] Çukurova Isı. (t.y.). Termal konfor nedir ve nasıl sağlanır? https://www.cukurovaisi.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL36] Demirören Haber Ajansı. (2015, 3 Şubat). Nif Çayı taştı, Gediz Ovası su altında kaldı. https://www.dha.com.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL47] Demirören Haber Ajansı. (t.y.). Spil'in özgür bekçileri yılkı atları. https://www.dha.com.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL17] DergiPark. (t.y.). Turizm ve Tabiat Dergisi (TUTAD). https://dergipark.org.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL35] Egede Son Söz. (2012, 11 Ocak). Manisa'nın bağları sular altında kaldı. https://www.egedesonsoz.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL40] Eğitim Bilişim Ağı (EBA). (t.y.). Avşar Barajı. https://okuldisiogrenme.eba.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL55] Eğitim Bilişim Ağı (EBA). (t.y.). Kula-Salihli UNESCO Global Jeoparkı. https://okuldisiogrenme.eba.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL32] Ekoloji Birliği. (2020, 24 Ocak). Alaşehir Çayı'ndan zehir akıyor. https://ekolojibirligi.org/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL26] Enerji Atlası. (t.y.). Rüzgar enerjisi haritası: Manisa. https://www.enerjiatlasi.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL6] Etrofil. (t.y.). Flora nedir? https://www.etrofil.com.tr/blog/icerik/flora-nedir [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL15] Evrim Ağacı. (t.y.). Kentsel ısı adası nedir? https://evrimagaci.org/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]

[Ç-URL22] Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA). (t.y.). Kurumsal web sitesi. https://www.geka.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL33] Hürriyet. (2018, 11 Ocak). Selendi Çayı taşkın riskine karşı temizleniyor. https://www.hurriyet.com.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL70] İza Çevre. (t.y.). Toprak kirliliği. https://izacevre.com/toprak-kirliligi/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL62] Jeopark Belediyeler Birliği. (t.y.). Tarihi Kula evleri. https://jeoparkbelediyelerbirligi.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL65] Jeopark Belediyeler Birliği. (t.y.). Kurşunlu kaplıcaları. https://jeoparkbelediyelerbirligi.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL10] Karar. (t.y.). Endemik tür nedir? https://www.karar.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL53] Kültür Portalı. (t.y.). Spil Dağı Millî Parkı. https://www.kulturportali.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL17] Kürşat Özcan. (t.y.). Maden yatağı nedir? https://www.kursatozcan.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL20] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). Manisa coğrafyası. https://www.manisa.bel.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL69] Manisada Gündem. (t.y.). Manisa Büyükşehir'den kaçak atıklara sıfır tolerans. https://www.manisadagundem.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL45] Manisa Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t.y.). Coğrafya. https://manisa.ktb.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL30] Manisa Valiliği. (t.y.). Şehr-i Şehzade kadim şehir Manisa. https://www.manisa.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL56] Manisa Valiliği. (t.y.). Şehr-i Şehzade kadim şehir Manisa. https://www.manisa.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL16] Memorial. (t.y.). Hava kirliliği. https://www.memorial.com.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL71] Mersin Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). Çevresel gürültü nedir? https://cevre.mersin.bel.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL25] Meteoblue. (t.y.). Manisa geçmiş hava durumu arşivi. https://www.meteoblue.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL73] Rota Mining. (t.y.). Manisa ili maden ve enerji kaynakları. https://www.rotamining.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL14] Semtrio. (t.y.). Karbon ayak izi nedir? https://semtrio.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL19] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). CBS nedir? https://cbsgunu.csb.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL53] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). https://csb.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL67] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.). Manisa Büyükşehir Belediyesi'ne atık su cezası. https://csb.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL46] Türk Tarım. (t.y.). Manisa Lalesi vatanında korunuyor. https://www.turktarim.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL7] Tek Başına Da Olur. (t.y.). Fauna ve flora nedir? https://www.tekbasinadaolur.com/fauna-ve-flora-nedir/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]

[Ç-URL4] TÜBİTAK Ansiklopedi. (t.y.). Jeomorfoloji. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/jeomorfoloji [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL12] TÜBİTAK Bilim Genç. (t.y.). Aktiflik durumuna göre fay çeşitleri. https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL8] Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV). (t.y.). www.turcev.org.tr [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL54] UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. (t.y.). UNESCO Küresel Jeoparkları. https://www.unesco.org.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL68] UNEP. (t.y.). Beat waste pollution. https://www.unep.org/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL9] USGS. (t.y.). What is geoscience? https://www.usgs.gov/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL37] Yeni Bakış Haber. (2023, 10 Ekim). Kırkağaç Bakırçay Çayı Deltası. https://www.yenibakishaber.com/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL49] Zafer Kalkınma Ajansı. (t.y.). Tarım kenti Manisa. https://manisainvest.zafer.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]
[Ç-URL74] Zafer Kalkınma Ajansı. (t.y.). Maden kenti Manisa. https://manisainvest.zafer.gov.tr/ [Erişim Tarihi: Mayıs, 2026]

7.4 SOSYOKÜLTÜREL YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[SK-1] Dinler, Z. (2018). Bölgesel iktisat (11. bs.). Ekin Kitabevi.
[SK-2] Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2015). Beşerî coğrafya: İnsan–kültür–mekân. Çantay Kitabevi.
[SK-3] Tekeli, İ. (2010). Kent, kentli hakları ve kentleşme yazıları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
[SK-4] Maden Tetkik ve Araştırma Genel Müdürlüğü (MTA). (2017). Türkiye jeotermal kaynakları envanteri. MTA Yayınları.
[SK-5] Çepel, N. (2012). Ekoloji: Doğal yaşam ve çevre sorunları (5. bs.). Palme Yayıncılık.
[SK-6] T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2019). Ulusal biyoçeşitlilik stratejisi ve eylem planı (2018-2028). Ankara: Tarım ve Orman Bakanlığı.
[SK-7] TÜİK. (2023). Nüfus ve demografi istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
[SK-8] T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). Ulusal kırsal kalkınma stratejisi (2021-2023). Ankara: Tarım ve Orman Bakanlığı Yayınları.
[SK-9] UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2020). UNESCO Global Jeopark ağı rehberi. Ankara: UNESCO Türkiye.
[SK-10] Tekeli, İ. (2011). Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm yazıları. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
[SK-11] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Ankara: Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yayınları.
[SK-12] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2014). Mekânsal planlar yapım yönetmeliği. Resmî Gazete (Sayı: 29030).

[SK-13] T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). Bölgesel gelişme ulusal stratejisi (2014-2023). Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
[SK-14] T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2019). Ulusal enerji verimliliği eylem planı (2017-2023). Ankara: ETKB Yayınları.
[SK-15] Ersoy, M. (Ed.). (2019). Kentsel planlama kuramları. Ankara: İmge Kitabevi.
[SK-16] T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. Ankara: AFAD Yayınları.
[SK-17] Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (2002). Türkiye jeoloji haritaları. Ankara: MTA Yayınları.
[SK-18] T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2013). Ulusal tarım stratejisi (20132022). Ankara: Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
[SK-19] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). İşgücü istatistikleri. Ankara: TÜİK.
[SK-20] Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 47(2), 127–145.
[SK-21] Şantaş, G. (2019). Türkiye'de iç göçün dağılımı. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 19(45), 893–912.
[SK-22] Tamer, M. (2020). Göç, göçün nedenleri ve uluslararası göç üzerine kavramsal bir analiz. Journal of Social and Humanities Sciences Research, 7(60), 2808–2818.
[SK-23] Kaya, Y., & Aksakal, Ö. (2005). Endemik bitkilerin dünya ve Türkiye'deki dağılımı. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 85–96.
[SK-24] Aksu, L. (2013). Dünya'da ve Türkiye'de nüfus analizleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 10(1), 123–135.
[SK-25] Çubukçu, K. M. (2020). Planlamada klasik sayısal yöntemler. Nobel Akademik Yayıncılık.
[SK-URL-1] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). El sanatları geleneği. https://www.kulturportali.gov.tr/portal/el-sanatlari-gelenegi-1[Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-2] Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (t.y.). Nüfus artış hızı. https://nip.tuik.gov.tr/?value=NufusArtisHizi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-3] TÜBİTAK. (t.y.). Nüfus coğrafyası.https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/nufus_cografyasi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-4] TÜBİTAK. (t.y.). Demografi (nüfusbilim).https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/demografi_nufusbilim [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-5] Karayiğit, N. (2017). Sosyo-ekonomik düzeyin psiko-sosyal gelişim ve dindarlığa etkileri. Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(7), 119–133.
[SK-URL-6] UNWTO. (t.y.). Glossary of tourism terms. https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-7] Türkiye Turizm Ansiklopedisi. (t.y.). Destinasyon. https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/destinasyon [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-8] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Müzeler ve örenyerleri. https://dosim.ktb.gov.tr/TR-218067/muzeler-ve-orenyerleri.html[Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-9] T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). İl verileri.

[SK-URL-10] TÜİK. (2024). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2024) il verileri baz alınarak yapay zekâ yardımı ile oluşturulmuş tahmini değerler.
[SK-URL-11] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Düğünler. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-72972/dugunler.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-12] Manisa Kulis Haber. (t.y.). Ana sayfa. https://www.manisakulishaber.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-13] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Ana sayfa. https://manisa.ktb.gov.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-14] NTV. (t.y.). N-Life.https://www.ntv.com.tr/n-life [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-15] Manisa. (t.y.). Halıcılık kültürü. https://visitmanisa.org/icerik/halicik-kulturu [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-16] Manisa Kültür. (t.y.). Ana sayfa. https://manisakultur.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-17] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Türkiye kültür portalı. https://www.kulturportali.gov.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-18] Şehrim Manisa. (t.y.). Ana sayfa. https://sehrimmanisa.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-19] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Halk müziği ve halk oyunları. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-72974/halk-muzigi-ve-halk-oyunlari.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-20] Gençlik ve Spor Bakanlığı. (t.y.). Ana sayfa. https://manisa.gsb.gov.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-21] Yıldız Haber. (t.y.). Yunusemre halk oyunlarında Manisa'nın gururu oldu. https://www.yildizhaber.com.tr/haber-yunusemre-halk-oyunlarinda-manisanin-gururu-oldu-138523.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-22] Manisa Haberx. (t.y.). Manisa halk oyunları kültürü. https://www.manisahaberx.com/manisa-halk-oyunlari-kulturu [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-23] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Kaplıcalar. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-73059/kaplicalar.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-24] Salihli Belediyesi. (t.y.). Ana sayfa. https://www.salihli.bel.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-25] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Kaplıcalar. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152054/kaplicalar.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-26] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Spil Dağı Milli Parkı. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/spl-dagi--mll-parki [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-26] Atlas Dergisi. (t.y.). Ana sayfa. https://www.atlasdergisi.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-27] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Güngör Arıbal (1934-2016). https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2566/gungor-aribal-1934-2016 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-28] Biyografya. (t.y.). Ana sayfa. https://www.biyografya.com/tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-29] Şalom Dergi. (t.y.). Şair Eşref ve Kırkağaç. https://dergi.salom.com.tr/haber-432-sair_esref_ve_kirkagac.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

[SK-URL-30] Sanat Alemi. (t.y.). Ana sayfa. https://www.sanatalemi.com.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-31] Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. (t.y.). Yusuf Atılgan. https://teis.yesevi.edu.tr/%20madde-detay/yusuf-atilgan [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-32] Kalem Kahve Klavye. (t.y.). Ana sayfa. https://kalemkahveklavye.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-33] Antoloji. (t.y.). İlhan Berk hayatı. https://www.antoloji.com/ilhan-berk/hayati/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-34] Kitapyurdu. (t.y.). Ana sayfa. https://www.kitapyurdu.com [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-35] Manisa Osmanlı Müzesi. (t.y.). Gördesli Makbule Hanım. https://manisaosmanlimuzesi.com/oda/milli-mucadele-odasi/gordesli-makbule-hanim [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-36] Gördes Belediyesi. (t.y.). Ana sayfa. Erişim tarihi: Mayıs 2026, https://www.gordes.bel.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-37] Manisa Valiliği. (t.y.). Manisa Tarzanı Ahmet Bedevi. https://manisa.gov.tr/manisa-tarzani-ahmet-bedevi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-38] Manisa Valiliği. (t.y.). Ana sayfa. http://manisa.gov.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-39] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Korunan alanlar. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-73048/korunan-alanlar.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-40] Yunusemre Belediyesi. (t.y.). Ana sayfa. https://www.yunusemre.bel.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-41] DergiPark. (t.y.). Makale dosyası. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/394250 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-42] Manisa Valiliği. (t.y.). Yöre mutfağı. http://www.manisa.gov.tr/yore-mutfagi[Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-43] Hürriyet. (t.y.). Ana sayfa. https://www.hurriyet.com.tr [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-44] Gastromanya. (t.y.). Kula kapama tarifi. https://gastromanya.com/kula-kapama-tarifi/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-45] Yeni Şafak. (t.y.). Kula'nın şekerli pidesi. https://www.yenisafak.com/hayat/kulanin-sekerli-pidesi-3525807 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-46] UNESCO. (t.y.). UNESCO küresel jeoparkları. https://www.unesco.org.tr/Pages/129/126/UNESCO-Küresel-Jeoparkları [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-47] Son Dakika. (t.y.). Kula jeoparkı Türkiye'nin turizm gözdesi. https://www.sondakika.com/guncel/haber-kula-jeoparki-turkiye-nin-turizm-gozdesi-17876125/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-48] Kula Salihli Jeoparkı. (t.y.). Kaplan divlit konileri. https://kulasalihligeopark.com/kaplan-divlit-konileri#:~:text=Kaplan%20Divlit%20konileri%2C%20Kula%20volkanizmasının%20son%20evresinde,volkanik%20faaliyetler%20son%2025%20bin%20yılda%20gerçekleşmiştir. [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

[SK-URL-49] Eğitim Bilişim Ağı. (t.y.). Oğulduruk mağaraları. https://okuldisiogrenme.eba.gov.tr/place-detail/ogulduruk-magralari-8893 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-50] Yunusemre Belediyesi. (t.y.). Mesir tabiat parkı. https://www.yunusemre.bel.tr/mesir-tabiat-parki [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-51] Yunusemre Belediyesi. (t.y.). Mesir tabiat parkı çok seviliyor. https://www.yunusemre.bel.tr/mesir-tabiat-parki-cok-seviliyor [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-52] Manisa Valiliği. (t.y.). Efsanevi bir doğa. https://www.manisa.gov.tr/efsanevi-bir-doga [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-53] Ege'de Son Söz. (t.y.). Şirketten geri adım Spil rahat nefes aldı. https://www.egedesonsoz.com/sirketten-geri-adim-spil-rahat-nefes-aldi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-54] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Halime Hatun Camii ve Külliyesi (Gölmarmara). https://manisa.ktb.gov.tr/TR-73034/halime-hatun-camii-ve-kulliyesi--golmarmara.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-55] Türkiye'nin Tarihi Eserleri. (t.y.). Tarihi eser detayı (Kayıt No: 1290) https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1290 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-56] Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.). Manisa müze müdürlüğü. https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44121/manisa-muze-mudurlugu.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-57] Türkiye'nin Tarihi Eserleri. (t.y.). Tarihi eser detayı (Kayıt No: 1237). https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1237 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-58] Yunusemre Belediyesi. (t.y.). Başkan Balaban Süreyya'da vatandaşla buluştu. https://www.yunusemre.bel.tr/baskan-balaban-sureyya-da-vatandasla-bulustu [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-59] Türkiye Turizm Ansiklopedisi. (t.y.). Manisa Celal Bayar Üniversitesi tıp tarihi müzesi. https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/manisa-celal-bayar-universitesi-tip-tarihi-muzesi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-60] Türkiye'nin Tarihi Eserleri. (t.y.). Tarihi eser detayı (Kayıt No: 1235). https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1235 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-61] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Thyateira (Akhisar) tepe mezarlığı. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/thyateira-akhisar-tepe-mezarligi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-62] Sabah. (2020, 17 Mart). Denizli'deki Laodikya antik kentinde 1750 yıllık freskli travertenler ayağa kaldırıldı. https://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2020/03/17/denizlideki-laodikya-antik-kentinde-1750-yillik-freskli-travertenler-ayaga-kaldirildi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-63] Tarihi Eserleri. (t.y.). Tarihi eser detayı (Kayıt No: 1381). https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1381 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-64] Kültür Envanteri. (t.y.). Paşa hamamı (Akhisar, Manisa) https://kulturenvanteri.com/en/yer/pasa-hamami-akhisar-manisa/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-65] Eğitim Bilişim Ağı. (t.y.). Müdire Hanım konağı (Salihli kent müzesi). https://okuldisiogrenme.eba.gov.tr/place-detail/mudire-hanim-konagi-salihli-kent-muzesi-5888 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

[SK-URL-66] Armağan Portakal. (t.y.). Müdire hanımın evi kent müzesi olmuş. https://www.armaganportakal.com/mudire-hanimin-evi-kent-muzesi-olmus/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-67] Jeopark Belediyeler Birliği. (t.y.). Suuçtu şelalesi https://jeoparkbelediyelerbirligi.com/s86_suuctu-selalesi.aspx [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-68] Anadolu Ajansı. (t.y.). Depremden doğan Suuçtu şelalesinde sonbahar güzelliği. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/depremden-dogan-suuctu-selalesinde-sonbahar-guzelligi/1645117 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-69] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Philadelphia. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/philadelphia [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-70] Manisa Kent Haberleri. (t.y.). Philadelphia isminin Alaşehir ve Amerika arasındaki bağlantısı. https://www.manisakenthaberleri.com/philadelphia-isminin-alasehir-ve-amerika-arasindaki-baglantisi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-71] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Muradiye camii. https://kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/muradye-cam [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-72] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Muradiye camii mevlevihane, https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/muradiye-camii-mevlevihane [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-73] Avrupa Haberler. (t.y.). Kula-Salihli UNESCO global jeoparkında yeni lav tünelleri aranıyor. , https://www.avrupahaberler.com/kula-salihli-unesco-global-jeoparkinda-yeni-lav-tunelleri-araniyor [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-74] World History Encyclopedia. (t.y.). Sardes. https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-573/sardes/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-75] Demirci Belediyesi. (t.y.). Gelin uçtu kayalıkları Türkiye'nin 271. tabiat parkı oldu. https://www.demirci-bld.gov.tr/detaylar/1/haberler/45878/gelin_uctu_kayaliklari_turkiyenin_271_tabiat_parki_oldu.aspx [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-76] Anadolu Ajansı. (t.y.). Manisa'nın gelin uçtu kayalıkları tabiat parkı oldu. https://www.aa.com.tr/tr/yasam/manisanin-gelin-uctu-kayaliklari-tabiat-parki-oldu-/3605945 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-77] Turkish Museums. (t.y.). Manisa Aigai örenyeri. https://www.turkishmuseums.com/museum/detail/2144-manisa-aigai-orenyeri/2144/1 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-78] Milliyet. (t.y.). Keçilerin kenti Aigai. https://www.milliyet.com.tr/arkeoloji/kecilerin-kenti-aigai-6859064 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-79] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Yoğurtçu kalesi. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/yogurtcu-kalesi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-80] Ekonomik Nokta. (t.y.). Sosandra manastırı nam-ı diğer Yoğurtçu kalesi bir tarih nasıl yok edilir. https://ekonomiknokta.com/sosandra-manastiri-nam-i-diger-yogurtcu-kalesi-bir-tarih-nasil-yok-edilir-h1796.htm [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

[SK-URL-81] Kula Belediyesi. (t.y.). Emir kaplıcaları. https://www.kula.bel.tr/istirak/emir-kaplicalari/21/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-82] Haber Ekspres. (t.y.). Manisa emir kaplıcaları hakkında bilgiler nerede ve nasıl gidilir. https://www.haberekspres.com.tr/manisa-emir-kaplicalari-hakkinda-bilgiler-nerede-ve-nasil-gidilir [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-83] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Sart. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/sart [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-84] Ne Nerede. (t.y.). Sardes antik kenti 2. https://www.nenerede.com.tr/ilan/sardes-antik-kenti-2/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-85] Menemen Belediyesi. (t.y.). Su uçuran şelalesi. https://www.menemen.bel.tr/menemen-dogal-guzellikleri/su-ucuran-selalesi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-86] Yeni Asır. (t.y.). Türkmen şelalesi ziyarete açıldı. https://www.yeniasir.com.tr/galeri/yasam/turkmen-selalesi-ziyarete-acildi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-87] Anadolu Ajansı. (t.y.). Marmara gölü yıllar sonra yeniden göçmen kuşları ağırlıyor. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/marmara-golu-yillar-sonra-yeniden-gocmen-kuslari-agirliyor/3903340 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-88] Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.). Ekotaban. https://ekotaban.tarimorman.gov.tr/alan/1814 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-89] Hittite Monuments. (t.y.). Akpınar. https://www.hittitemonuments.com/akpinar/index-t.htm [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-90] Kültür Envanteri. (t.y.). Muradiye camii (Manisa). https://kulturenvanteri.com/yer/muradiye-camii-manisa/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-91] Kula Belediyesi. (t.y.). Yunus Emre ve Tapduk Emre türbesi. https://www.kula.bel.tr/galeri/yunus-emre-ve-tapduk-emre-turbesi/3 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-92] NTV. (t.y.). Manisa'da 2 bin 700 yıllık tümülüsleri defineciler talan etti. https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/manisada-2-bin-700-yillik-tumulusleri-defineciler-talan-etti-antik-mezarda-is-makinesi-ile-kazi,LeW_inMBZUu4Y6untaBuzA [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-93] Sözcü. (t.y.). Manisa'daki gizli hazine Sardes. Erişim tarihi: Mayıs 2026, https://www.sozcu.com.tr/manisadaki-gizli-hazine-sardes-wp6642380
[SK-URL-94] Eğitim Bilişim Ağı. (t.y.). Tarihi Kula evleri. http://okuldisiogrenme.eba.gov.tr/place-detail/tarihi-kula-evleri-5893 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-95] Nefis Yemek Tarifleri. (t.y.). Lorlu kırmızı biber dolması. https://www.nefisyemektarifleri.com/lorlu-kirmizi-biber-dolmasi-kahvaltiya/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-96] Muhteremle Afiyetle. (2019). Taze bakla dizmesi. https://muhteremleafiyetle.blogspot.com/2019/04/taze-bakla-dizmesi.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

[SK-URL-97] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Ebegümeci sarması. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/neyenir/ebegumec-sarmasi [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-98] Yemek.com. (t.y.). Domates reçeli. https://yemek.com/tarif/domates-receli/[Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-99] Zeynep Braggiotti. (2011). Şehzade tatlısı. https://zeynepbraggiotti.wordpress.com/2011/02/06/sehzade-tatlisi/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-100] Pinterest. (t.y.). Pin detayı. https://se.pinterest.com/pin/768778598932252672/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-101] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Kula halıları. https://manisa.ktb.gov.tr/TR-72977/kula-halilari.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-102] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Güveç https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/nealinir/guvec [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-103] Tekstil Bilgi. (t.y.). Manisa bezi dokuma. https://tekstilbilgi.net/manisa-bezi-dokuma.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-104] Adem Ayyıldız. (t.y.). Manisa sultaniye çekirdek üzümün merkezidir. https://ademayyildiz.com.tr/manisa-sultaniye-cekirdek-uzumun-merkezidir/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-105] Türk İlleri. (t.y.). Akhisar domat zeytin. https://www.turkilleri.com/urun/akhisar-domat-zeytin-ciu-manisa/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-106] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Mesir ile ilgili inanışlar. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/kulturatlasi/mesir-ile-lgili-nanislar [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-107] ADÜ Haber. (t.y.). Manisa'nın efsanesi Spil dağı. https://gzt.adu.edu.tr/haber/manisa-nin-efsanesi-spil-dagi-9152 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-108] Sözcü. (t.y.). Binlerce yıldır yanık ülke olarak anılıyor Türkiye'nin göbeğindeki volkanik merkez. https://www.sozcu.com.tr/binlerce-yildir-yanik-ulke-olarak-aniliyor-turkiye-nin-gobegindeki-volkanik-merkez-yuzbinleri-p88192 [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-109] Nomatto. (t.y.). Manisa waterfall. https://nomatto.com/en/manisa-waterfall [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-110] Turgutlu Organize Sanayi Bölgesi. (t.y.). Atıksu arıtma tesisi yapım işi ihale ilanı.https://www.turgutluosb.org.tr/atiksu-aritma-tesisi-yapim-isi-ihale-ilani/ [Erişim Tarihi: mayıs,2026]
[SK-URL-111] Manisa Denge. (t.y.). Sülüklü göl doğal güzelliğiyle herkesi büyülüyor. https://www.manisadenge.com/haber-suluklu-gol-dogal-guzelligiyle-herkesi-buyuluyor-75311.html [Erişim Tarihi: mayıs,2026]

7.5 EKONOMİK YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[E-1] Blanchard, O. (2017). Makroekonomi. (Y. Hacıoğlu, Çev.). İstanbul: Literatür Yayıncılık. (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E-2] Özkara, B. (2019). Marjinal fayda teorisi. Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 63-76. (Erişim tarihi: Nisan 2025)

[E-3] Taylor, J. B. (1993). Uygulamada Serbestiyet ile Politika Kuralları. İktisat İşletme ve Finans, 8(3), 61-79. (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E-4] Minsky, H. P. (1986). Dengeleyici Olmayan Bir Ekonomiyi Dengede Tutma. (A. H. Akın, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları. (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E-URL-1] Sabancı Üniversitesi. (2022). *Ekonomi nedir?*
Erişim adresi: https://edu.sabanciuniv.edu/tr/blog/ekonomi-nedir
(Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E-URL-2] Gedik Yatırım. (2022). *Enflasyon.* (Erişim tarihi: Nisan 2025)
Erişim Adresi: https://gedik.com/yatirimci-sozlugu/e/enflasyon (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E-URL-3] Gedik Yatırım. (2022). *İstihdam.*
Erişim Adresi: https://gedik.com/yatirimci-sozlugu/i/istihdam (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-4] TÜBİTAK. (2022). *Gelir dağılımı.*
Erişim Adresi: https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gelir_dagilimi (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-5] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). *Manisa ili çevre durum raporu.* Erişim adresi: https://webdosya.csb.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-6] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Manisa ili ulaşım ana planı.* Erişim adresi: https://www.manisa.bel.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-7] Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları.* Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-8] Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). *Manisa ili tarımsal üretim ve arazi kullanım raporu.* Erişim adresi: https://www.tarimorman.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-9] Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). *Organize sanayi bölgeleri ve sanayi tesisleri envanteri.*
Erişim adresi: https://www.sanayi.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-10] T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü. (2025). *Türkiye karayolu ağı ve trafik istatistikleri.*
Erişim adresi: https://www.kgm.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-11] TCDD. (2023). *Türkiye demiryolu ağı ve yük taşımacılığı istatistikleri.*
Erişim adresi: https://www.tcdd.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-12] Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı. (2022). *Türkiye limanları ve hinterlant alanları raporu.*
Erişim adresi: https://www.uab.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-13] T.C. Zafer Kalkınma Ajansı. (2024). *Manisa ili sosyo-ekonomik gelişmişlik ve sektörel yapı raporu.*
Erişim adresi: https://www.zafer.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-14] TEİAŞ. (2024). *Türkiye elektrik iletim istatistikleri ve bölgesel kurulu güç raporu.*
Erişim adresi: https://www.teias.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-15] Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (2023). *İzmir Adnan Menderes Havalimanı istatistikleri.*
Erişim adresi: https://www.dhmi.gov.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-16] İzmir Ticaret Odası. (2022). *İzmir limanları ve hinterlant alanları değerlendirme raporu.*

Erişim adresi: https://www.izto.org.tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-17] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *Turizm*.
Erişim Adresi: https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151854/turizm.html (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-18] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *Manisa'dan yetişenler*.
Erişim Adresi: https://manisa.ktb.gov.tr/TR-151849/manisadan-yetisenler.html (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-19] Rota Mining. (2022). *Manisa ili maden ve enerji kaynakları*.
Erişim Adresi: https://www.rotamining.com/manisa-ili-maden-ve-enerji-kaynaklari/?lang=tr (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-20] Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Ören yerleri*.
Erişim Adresi: https://manisa.ktb.gov.tr/TR-152004/oren-yerleri.html (Erişim tarihi: Nisan 2025)
[E- URL-21] Zafer Kalkınma Ajansı. (2024). *Sanayi kenti Manisa*.
Erişim Adresi: https://manisainvest.zafer.gov.tr/neden-manisa/ekonomi/sanayi-kenti-manisa (Erişim tarihi: Nisan 2025)

7.6 KURUMSAL YAPI BÖLÜMÜ KAYNAKLARI

[K-1] Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2009). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun No: 5902) (Mayıs, 2026)
[K-2] Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2005). Belediye Kanunu (Kanun No: 5393). (Mayıs, 2026)
[K-3] Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2004). Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Kanun No: 5216).(Mayıs,2026)
[K-4] Gök, S. (2018). Çok düzeyli yönetişim bağlamında sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum sürecindeki rolü (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). (Mayıs, 2026)
[K-5] Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2005). İl Özel İdaresi Kanunu (Kanun No: 5302) (Mayıs, 2026)
[K-6] Özdemir, E. (2019). Kamu yönetimi ve merkezi yönetim anlayışı. Ankara: Seçkin Yayıncılık. (Mayıs, 2026)
[K-7] Çaha, Ö. (2006). Kamu yönetimi: Temel kavramlar ve uygulamalar. Ankara: Siyasal Kitabevi. (Mayıs, 2026)
[K-8] Şahinoğlu, İ. (2014). Kamu yönetimi ve yerel yönetimler (s. 68). Ankara: Siyasal Kitabevi. (Mayıs, 2026)
[K-9] Doğan, S. (2002). Yönetim Kavramı. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(18), 515-530. (Mayıs, 2026)
[K-10] Özgür, H. (2014). *Türkiye'de kamu yönetimi ve yerel yönetimler*. Ankara: Detay Yayıncılık. (Mayıs, 2026)
[K-11] 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, T.C. Resmî Gazete Sayı: 18453. (Kabul Tarihi: 27.06.1984) (Mayıs, 2026)
[K-12] 3194 Sayılı İmar Kanunu, T.C. Resmî Gazete Sayı: 18749. (Kabul Tarihi: 03.05.1985). (Mayıs, 2026)
[K-13] 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, T.C. Resmî Gazete Sayı: 25531. (Kabul Tarihi: 10.07.2004) (Mayıs, 2026)

[K-14] 5393 Sayılı Belediye Kanunu, T.C. Resmî Gazete Sayı: 25874. (Kabul Tarihi: 03.07.2005) (Mayıs, 2026)
[K-15] T.C. Resmî Gazete. (2012). On dört ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi yedi ilçe kurulması ile bazı kanun ve KHK'lerde değişiklik yapılmasına dair kanun (Kanun No. 6360). Sayı: 28489. (Mayıs, 2026)
[K-16] Türkiye Cumhuriyeti. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (Madde 135). (Mayıs, 2026)
[K-URL1] Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2009). Bakanlık görevleri ve yetkileri hakkında bilgiler. Erişim Adresi: https://www.csb.gov.tr/ (Mayıs, 2026)
[K-URL2] Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2004). Büyükşehir Belediyesi Kanunu (Kanun No: 5216). Kültür ve Turizm Bakanlığı. Bakanlık görevleri ve yetkileri hakkında bilgiler. Erişim Adresi: https://www.ktb.gov.tr/(Mayıs, 2026)
[K-URL3] Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Merkezî Yönetim-Yerel Yönetim İlişkilerine Hâkim Olan İlkeler. Erişim Adresi: https://adm.ataaof.edu.tr/pdf.aspx?du=BxttDI3XRlVb/jo80rtDCg (Mayıs, 2026)
[K-URL4] Tarım ve Orman Bakanlığı, Bakanlık görevleri ve yetkileri hakkında bilgiler. Erişim Adresi: https://www.tarimorman.gov.tr/ (Mayıs, 2026)
[K-URL5] Gençkaya, Ö. F. (2022). Yönetişim. TÜBİTAK Bilim ve Toplum Başkanlığı, Popüler BilimYayınları.ErişimAdresi:https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/yonetisim#:~:text=%C3%87e%C5%9Fitli%20akt%C3%B6rlerin%20ortak%20eylemlerini%20e%C5%9Fg%C3%BCd%C3%BCmlemek%20ve%20y%C3%B (Mayıs, 2026)
[K-URL6] Yıldırım, U., & Belli, A. (2016). 6360 sayılı yasa ile meydana gelen değişim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(47), 1230–1242. Erişim Adresi: https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/change-in-the-bureaucracy-with-the-law-no-6360.pdf?utm_source (Mayıs, 2026)
[K-URL7] T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Kalkınma Planları*. Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/(Mayıs, 2026)
[K-URL8] Aydın, M. (2019). *Geç Osmanlı Erken Cumhuriyet Döneminde Değişen Kent Dokusunun Süreklilik Bağlamında İncelenmesi: İşgal Öncesi/Sonrası Manisa* (Yayımlanmamış doktora tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Erişim adresi: https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/208798 ((Mayıs, 2026)
[K-URL9] Türkiye'de 6360 Sayılı Yasa ile Yeni Kurulan Büyükşehir Belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi Örneği Yazar(lar). (2014). *Türkiye'de 6360 sayılı yasa ile yeni kurulan büyükşehir belediyeleri: Manisa Büyükşehir Belediyesi örneği*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 88–101. Erişim adresi: https://doi.org/10.30803/adusobed.188831 (Mayıs, 2026)
[K-URL10] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2020). *2020–2024 Stratejik Planı*. Erişim adresi: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Xo85g+stratejik.pdf(Mayıs, 2026)
[K-URL11] Uysal, Y., & Atmaca, Y. (2018). *Türkiye'deki merkezi ve yerel yönetim ilişkilerinin yönetişim modeli çerçevesinde değerlendirilmesi*. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 1*(3), 411–424.Erişim Adresi: https://izlik.org/JA69MT76AC(Mayıs, 2026)

[K-URL12] Memiş, L. (2022). Ağ yönetişimi: Kent yönetimi bağlamında teorik bir inceleme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(1), 249–267. Erişim Adresi: https://doi.org/10.17336/igusbd.525564 (Mayıs, 2026)
[K-URL13] TR Hastane. (t.y.). *Manisa hastaneleri*. Erişim adresi: https://www.trhastane.com/manisa-hastaneleri.html (Mayıs, 2026)
[K-URL14] Manisa Şehir Hastanesi, Erişim Adresi: manisasehir.saglik.gov.tr/ (Mayıs, 2026)
[K-URL15] Sivil Atlas. (t.y.). *Manisa ilindeki sivil toplum kuruluşları*. Erişim adresi: https://sivilatlas.org/ (Mayıs, 2026)
[K-URL16] Koday, S., Akbaş, F., & Sevindi, C. (2017). *Manisa ilinin eğitim coğrafyası*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(1), 359–379. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/475817
[K-URL17] Millî Eğitim Bakanlığı. (t.y.). *Millî Eğitim istatistikleri: Manisa ili okul sayıları*. Erişim adresi: https://www.meb.gov.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL18] Zafer Kalkınma Ajansı. (2024). *TR33 Bölge Planı 2024–2028*. Erişim adresi: https://www.zafer.gov.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL19] Zafer Kalkınma Ajansı. (2010). *TR33 Bölge Planı 2010–2013*. Erişim adresi: https://www.zafer.gov.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL20] Zafer Kalkınma Ajansı. (2014). *TR33 Bölge Planı 2014–2023*. Erişim adresi: https://www.zafer.gov.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL21] T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü. (2022). *İzmir-Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı plan hükümleri*. Erişim adresi: https://mpgm.csb.gov.tr/izmir-manisa-planlama-bolgesi-1-100.000-olcekli-cevre-duzeni-plani-i-82265 (Mayıs, 2026)
[K-URL22] TMMOB Şehir Plancıları Odası İzmir Şubesi. (2019). 10.10.2018 Onaylı İzmir–Manisa Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği — Değerlendirme Raporu. Erişim: https://www.spo.org.tr/resimler/ekler(Mayıs,2025) (Mayıs, 2026)
[K-URL23] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (t.y.). Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. Erişim adresi:https://www.manisa.bel.tr/t1049_stratejigelistirmedairesibaskanligi.aspx?sayfa=icerik&sid=8 (Mayıs 2026)
[K-URL24] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2015). *Stratejik plan 2015–2019*. Erişim adresi: https://www.manisa.bel.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL25] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Stratejik plan 2020–2024*. Erişim adresi: https://www.manisa.bel.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL26] Manisa Büyükşehir Belediyesi. (2025). *Stratejik plan 2025–2029*. Erişim adresi: https://www.manisa.bel.tr (Mayıs, 2026)
[K-URL27] Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (t.y.). *İllere göre sit alanları istatistiği*. Erişim adresi: https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-44974/illere-gore-sit-alanlari-istatistigi.html (Mayıs, 2026)
[K-URL28] Manisa Büyükşehir Belediyesi. *İmar ve şehircilik raporu* (Dosya No: mbb1_022a6deb10f041429bf49cb9717356dc). Erişim adresi: https://manisa.bel.tr/upload/duyuru/dosya/32/mbb1_022a6deb10f041429bf49cb9717356dc.pdf (Mayıs, 2026)
[K-URL29] Kula-Salihli UNESCO Global Jeoparkı.*Jeosit haritası*. Erişim adresi: https://kulasalihligeopark.com/jeosit-haritasi (Mayıs, 2026)

[K-URL30] Türkiye Cumhuriyeti. (2012). *On dört ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi yedi ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanun (Kanun No: 6360)*. Erişim adresi: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6360&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 (Mayıs, 2026)